

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

VARLIK YILLIĞI

300-1

VARLIK YILLIĞI 1963



André Derain

VARLIK YILLIĞI 1963



VARLIK YAYINEVİ
Ankara Caddesi, İstanbul

Varlık Yayınları, sayı : 938
İstanbul'da Ekin Basımevi'nde basılmıştır
Aralık, 1962
Ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <https://rantey.org>

1962 YE TOPLU BİR BAKIŞ

Yaşar NABI

İçerde ve dışarda huzursuzluk ve korkularla dolu bir yıl daha geçirdik. Sanki dünyanın bir kötülük tarmasının pençesine düşmüş, muncıklanıp durmaktadır. Bilimin bize uzayda rahatça dolaşıp belki yarın yıldızlardan birinde yerleşmek yollarını açtığı bir sırada, insanlık, anlaşmazlıklarına bir çare bulup özlediği rahata kavuşmaktan âciz midir? İçimiz yanarak görüyoruz ki, âcizdir.

Karşılıklı güvensizliğin bugün dünyamıza altından kalkamayacağı ağırlıkta silâhlanma masrafları yüklediğine şüphe yok. Devletler, gelirlerinin dörtte, hattâ üçte birine yakını silâhlı kuvvetlerine harcıyorlar. Öte yanda açlıktan, sefaletten milyonlarca insan kırılıyor. her yıl. Dünyamızı devamlı bir korku ve telaş içinde yaşatan bu silâhlanma yarışına bir son verilebilse tasarruf edilecek servetlerle yeryüzünün bütün açlarını doyurmak, bütün çıplaklarını giydirmek işten bile sayılmıyacak. Ama neylersiniz. ki, bugün dünyamızı iki düşman cepheye bölen büyük anlaşmazlık, kararlı gözlerin bu ana gerçeği görmesine engel oluyor. Birbirine karşı zorla kıskırılan halk yığınları da politikacıların kendilerine oynadığı bu korkunç oyunu fark edemeyecek kadar bir propaganda batağının içinde yüzmekten kendini kurtaramıyor. Bu sefer politikacılar, zehirli bir kin edebiyatıyla besledikleri yığınların kızgın seli içinde sürüklenmeye başlıyor ve yanlış politikalarının yarattığı korkunç tehlikeleri fark etseler bile, artık bu selin önünde duracak gücün yoksun olduklarını görüyorlar. İnsanlık savaşın bitmesine bayram ettiği günden beri, bu çıkmaz çemberin içinde dönüp duruyor.

Bu çıkmazdan tek kurtuluş yolu olan silâhsızlanma pazarlığı bu yıl da, tarafların bütün didinmelerine rağmen, en küçük bir ilerleme kaydedemedi. Üstelik, karşılıklı taahhütlere dayanan nükleer denemeler yapmamak anlaşması da önce Sovyet Rusya, sonra da ona karşılık Amerika tarafından bozuldu. Böylece ileriye atılamayan adım, geriye atılmış oldu.

Laos'ta iç savaşa son veren geçici ve zoraki hâl şekli ile Yeni Gine'yi Endonezya'ya bağışliyan anlaşma dışında barış yararına sayılabilecek hiçbir önemli olaya tanık olmadık bu yıl içinde. Buna karşılık son derece tehlikeli bulıranlar birbirini kovaladı. Bir kere, sembolik demırperdeyi Berlin'de gerçek bir beton perde haline getiren duvarın yükseltilmesinden beri sürüp giden gıddetli gerginlik bu yıl da azalmadı. Amerikalıların bu konuda tavız vermiye yanaşmıyan çok sıkı tutumları karşısında Sovyetlerin Doğu Almanya ile ayrı barış antlaşması imzalamak, böylece Potsdam sözleşmesinin Berlin'de müttefiklere haklar tanıyan bölümünü işlemez hale getirmek tehditleri gerçekleşme yoluna giremedi ama, Berlin sorunu gene de Avrupanın göbeğinde her an ateşlenebilecek bir dinamit fıçısı olma durumunu devam ettiriyor.



Bugün dünyamız çevrellyen soğuk harp bir kanlı ve korkunç atom savaşına çevrilmıyorsa bu, ancak taraflarca zımnen kabul edilmiş bir statüko'yu sürdürmek sayesinde mümkün olabiliyor. Gergil bu statüko, pek çok sorunların askıda kalması, gerçek ve yerleşmiş bir barışın yapılamaması pahasına devam ediyor ama, galiba dünyamız da ancak bu sayede kör-topal ayakta durabiliyor.

Bugün Demırperde ile birbirinden ayrılan iki dünya arasındaki dengeyi bozacak nitelikte her türlü davranışların bir dünya savaşına yol açabileceği daha önceki örnekleriyle de sabit olmuştur. Örneğin, Kore'de Kuzeyli komünistler, güneyli demokratların üzerine saldırınca Amerika'nın tepkisi anı oldu. Bütün hür dünya da, Birleşmiş Milletlerin önderliği altında onun yardımına koştu. Denge ancak eski statüko sınırı yeniden kurulmakla sağlanabildi. Laos'ta da buna benzer bir durum yıllardır sürüp gidiyor. Doğu Almanya'nın göbeğinde ve Demırperdenin içinde bir ur gibi ılıyın hür Berlin'e son vermek için Sovyetlerin gırlıttıkları bunca teşebbüs hep Amerika'nın kesin davranışı karşısında sonuçsuz kaldı. Bu yıl içinde Sovyetlerin hiç umulmadık bir yerde statüko'yu bozmak için yaptığı yeni bir deneme daha Birleşik Devletlerin şimditye kadar görülenlerden çok daha gıddetli tepkisi karşısında ilk adımında başarısızlığa uğradı. Bu olay, üç ay önce bütün dünyaya otun berberi döktüren Kuba buhranıdır. Sovyetler bu sefer Milletlerarası hukuk bakımından daha el-

verişli bir fırsat yakalamışlardı. Gerçekten, bağımsız bir ulus olan Küba'nın kendi topraklarında istediği gibi silâhlanması, istediği devletlerle işbirliği yapması klâsik hukuk kurallarına göre en tabii hakkıydı. Ancağ Birleşik Devletlerin burnu dibinde küçük bir adanın atom başlığı taşıyan uzun menzilli füzelerle donatılmasına boyun eğmesi demek, Amerika için ileride çıkabilecek bir savaşta yenilgiyi önceden kabul etmesi demektir. Taraflar arasındaki silâhlanma dengesi ağır bir şekilde bozuluyordu. Bu durum Amerika'nın şimdiye kadar görülmemiş bir hızla ve kesinlikle harekete geçmesine yol açtı. Amerikan donanması Küba'yı kuşattı ve barış çağında bağımsız bir devleti kırıntıya aldı. Atom silâhları adadan derhal çekilmezse Küba'yı işgalden çekilmeyeceğini de açıkça ilân etti. Rusya, bu kesin durum karşısında tehlikeyi sezerek aynı hızla kararını geri almasıydı belki birkaç gün içinde Küba, Amerika'lılar tarafından işgal edilecekti. Bu olay da gösterdi ki, eski klâsik hukuk kuralları da atom silâhlarının dünyamıza getirdiği yepyeni durum karşısında artık önemini kaybetmiş bulunuyor. Bir ölüm-dirim savaşında büyük devletlerin bundan böyle bu gibi ıvır zıvırla kaybedecek vakitleri yoktur. Rus orduları ayaklanan bağımsız Macaristan'ı işgal ederek kana boğarken nasıl hür dünyadan yükselen protesto çığlıklarına kulak asmamışsa, Amerika da bu sefer kendisi için hayati önemli olan bir alanı Rusların burunlarını sokmalarına aynı kesinlik ve umursamazlıkla karşılık vermiştir. İki büyük devlet böylece ödeşmiş oldular.

Rusya'nın Küba füzelerini Türkiye'deki füze rampalarıyla değiştirmek yolundaki çıkışları çabuk suya düştü. Çünkü, Türkiye'deki durum zaten eski statüko'ya dahildir. Sovyetlerin Romanya, Bulgaristan gibi Avrupa devletleri üzerindeki müstesna haklarının bir karşılığı olarak çoktan pazarlık konusu olmuş ve bu bahis kapanmıştır. Bu bahsın yeniden açılması Rusların kendilerine ait olmayan Balkan memleketlerindeki ordularını geri çekmeleri isteğine yol açar.

Dünyamızın kuvvetler dengesinde statüko'yu değiştirici yeni bir olay da Çin'in Hint topraklarına yaptığı saldırı ile başladı. Nasıl bir düşünce ile ortaya atıldığı ve sonunun nereye varacağı henüz bilinmeyen bu hareketle dünyamızın uzak ve yüksek bir köşesinde, Himalaya'ların eteklerinde bir sıcak değilse bile, ümitsizlik ve kışa dönüşü. Sovyetlerin Rusya'nın parmağı olmayan ve hattâ dost bir devlet saydığı Hindistan'a karşı

yapıldığı için, onu da çok güç duruma düşüren bu savaşa Çinlilerin hangi akulla girdikleri sorulabilir. Çünkü bu işte en çok kaybedecek kendileriydi. Bir kere Hindistan gibi yarı uykuda bir devleti uyandırmış ve silâha sarılmaya zorlamış oldular. Şimdiye kadar tarafsızlığına çok önem vermiş olan Hindistan'ın, bu savaş kendi topraklarının içine doğru kaydıkça ne zamana kadar tarafsızlığını koruyabileceği sorulabilirdi. Derhal Amerikan ve İngiliz silâhları Hindistan'a akmaya başlamıştı. Böyle bir durum, Amerika'nın en ileri bir teknikle silâhlanmış gözde kütalarını Çin'e karşı sevketmesi ve Çin'i bombardıman uçaklarının bir talim alanı haline sokması için bulunmaz bir fırsat teşkil edebilirdi. Çinlilerin belki de bu tehlikeleri biraz geç fark ederek, tornistan etmeleri ile tehlike savulmuş gibi görünse de, bu olay gitgide bitki kanlanmakta olan koca Çin'in yarın, Sovyet Rusya da dahil, dünyamızın başına ne işler açabileceğine açık bir örnek vermiştir. Öte yandan Yemen'de patlak veren ve yeni bir iç savaşa yol açan bir ihtilâl de, sebep olduğu uluslararası ihtilâtlar yüzünden yeryüzünün dertlerine bir yenisini eklemiş bulunuyor.

Kısacası, insanlığı korkular içinde yaşatan savaş tehlikesi bu yıl uzaklaşmak şöyle dursun, bir parça daha büyümüş gibi görünüyor. Dünyamızın kaderini ellerinde tutan kişilerin soğukkanlılıkları ne zamana kadar sonumuzu geciktirebilecek? Herhalde bu geçici hal şekilleri ile tehlikenin savılmış olduğunu, bundan böyle de savılacağını söyliyerek rahatımıza bakamayız. Taraflar bu gerçek ve yakın tehlikenin korkunçluğunu hissederek ne zaman bütün iyinlyetleri ile barış yapmak için masa başına oturmaya razı olurlarsa, ancak o zaman kendimize bir büyük geçmiş olsun demenin zevkini tadabileceğiz.



1962 içinde yurdumuzun hali, dünyamızın, yukarıda özetlemeğe çalıştığımız, durumundan pek daha iç açıcı olmamıştır.

Bir kere, o pek ünlü 22 Şubat olaylarında taze rejim, yaşı bir liderin gayretli ve soğukkanlılığı sayesinde büyük bir vartayı kolaylıkla atlattır. Bunca benzerlerinden sonra bu yeni olayın, ~~portokali~~ bir ~~geçit~~ spor foto ~~haline~~ getiren ve durmadan blöf yapan birtakım kişilere bir ibret dersi ola-

cağı sanılabılırdi. Nitekim, olayın hemen ardından gelen günlerde bir yatışmışlık, bir ağırbaşlılık gelmiş gibiydi Meclise. Taşkınlıklara, yüksek perdeden atıp tutmalara rastlanmadı bir süre. Süklüm püklüm bir halleri vardı en kabadayılarda. Ne yazık ki, pek az sürdü bu dersin etkisi. Ortalığın çabucak yatışıp sültilman olduğunu gören politika cambazlarımız, Cumhuriyet alanına hemen iplerini germeye, en usturuplu perendelerini atmaya koyuldular yeni baştan. Çok geçmeden de o hep bildiğimiz ve bir türlü içinden çıkamadığımız arapsaçına dönmüverdi siyasî hayatımız. O kadar ki, bu kabarma ve böbürlenme furyasına Koalisyon bile dayanamadı ve A.P. nin birbiri kovalıyan aşırı istekleri yüzünden, pamuk ipliğine bağlanmış anlaşıma, çözülmüverdi. Bunun sonucu olan ve epey uzun süren buhran hatırlardadır. Gerçi, blöflerinin bu sonucu doğuracağını ummayan aşırı sağcılar bir telâştır almış, kırılan potun tamiri için birtakım çabalamalar olmuştur ama, artık iş içten geçmiş, Halk Partisi bu sefer de Meclisin iki küçük partisine dayanan yeni bir koalisyonu denemeye karar vermişti. Pek uzun pazarlıklardan sonra kurulabilen bu yeni koalisyon kabinesi, şu satırları yazdığımız sıralarda iktidardadır. İtiraf etmek gerekir ki, ufak tefek oyunbozanlıklara rağmen, bu yeni koalisyonun Halk Partisinin gücünü denkleştiren sağ yanı, işlerin yürümesinde eski yoldaşı kadar büyük güçlükler çıkarmamıştır Başbakan. Beklenmedik yeni olaylar araya girip Meclislerdeki dengeyi bozmasa, Koalisyonun bugünkü şekliyle gelecek seçimlere kadar işbaşında kalması beklenebilir. Bugün için, önümüzdeki gelişmeler bakımından, işin en merak edilecek yanı A.P. ile C.H.P. içindeki kaynaşmaların alacağı yöneltilerdir. A.P.'de hep biliyoruz, eski D.P.'nin mirasını yaşatmadan yana olan aşırı sağcılar çoğunluktadırlar. Bu partinin ılımlı kanadı, birçok denemelere rağmen, bir türlü çoğunluğu ele alıp partiye istediği gibi memleketin yararına bir yön vermeyi başaramamıştır. Teşkilâtın aksi yöndeki basıncı devam ettiği sürece de bu dengenin değişmesi pek umulamaz. Ancak beklenmedik gelişmelerdir ki, maceracıların oyununa gelmiş birtakım safdil milletvekillerinin tutumunun değişmesine, dolayısıyla terazinin ılımlılardan yana ağır basmasına yol açabilir. Daha yakın olan ihtimal, bu parti içinde aşırıların çevirdikleri çeşitli entrikalara dayanamayıp ılımlı tanınan kişilerin partiden toptan bir şekilde ayrılarak yeni bir parti kurmaları, ya da Y.T.P. saflarına katılarak bu partinin

eğilimini daha da olumlu bir yöne çevirmeleridir. Bugünkü durumda sorunun memleket için en hayırlı çözüm şekli de bu olsa gerek. O zaman, A.P., Meclis içinde küçük bir azınlık haline gelecek, kaderine boyun eğerek bütün dikkatini 1965 seçimlerine çevirecektir. O zaman bütün iş, İktidarın memleketin ekonomik hayatında plânlarm vadedtiği hayırlı gelişmeleri gerçekleştirip halkın görüş tarzında esaslı bir değişiklik meydana getirmesine bağlı kalır.

Herhalde, Adalet Partisinin son büyük kongresi, memleket hesabına çok tehlikeli bir gidişin tehlike çanlarını alabildiğine çaldırmıştır. Halen meşru hükûmete karşı ayaklanmaya dâvet edecek kadar sorumsuz konuşmaların yapıldığı bu kongre, aydın kuvvetleri çok dikkatli olmaya çağırın açık bir ihtar sayılabilir.

Halk Partisi içindeki gelişme'erin çapı daha küçüktür. Bu parti içinde ülkücü bir kısım gençlerin koalisyon yüzünden verilen tavizlere karşı olduğu, bu çeşit tavizler yoluna sapmaktansa, C.H.P.'nin hattâ muhalefette kalmasını yeğlediği öteden beri dikkati çekiyor. Ancak bu aşırı akım, her şahlanışında, genel başkanın yaptığı yatıştırıcı konuşmalar sonunda durulmaktan geri kalmıyor. Bu görüşte olanların yavaş yavaş hizipleşmeye doğru gittikleri ve halkçılık ilkesi partice ılımlı bir sosyalizm şeklinde yorumlanmazsa, partiden ayırmaya kadar gidecekleri söyleniyor. Hattâ ilk hamlede İşçi Partisi saflarına katılacakların adları da sayılıyor. Bütün bu söylentilere rağmen, akımın henüz kesin çizgilerle belirlediği söylenemez. İllerde olayların gelişmesiyle sosyalist yönelimli birkaç milletvekilinin partiden ayrılmaları gerçekleşse bile, partinin bu yüzden geçireceği sarsıntının A.P.'de meydana gelecek bir ayrılık hareketi kadar büyük olmayacağını sanıyoruz. Böyle bir ihtimalin sadece ihtimal halinde kalarak, hiç gerçekleşmemesi de beklenebilir. Çünkü, nasıl A.P.'deki ılımlılar için günün birinde A.P.'yi kendi görüşlerine getirmek umudu ayrılmamak için bir mazeret olarak ortaya atılıyorsa, aynı mazeret Halk Partisi içindeki aşırıların davranışlarına da hâkim olabilir.



Mecliste Üst Adalet Partisi içindeki -patoşdan bir topluluğa inhisar eden sosyalist yönelim. 27 Mayıs devriminden sonra ve

hele Anayasanın kabulü ile birlikte, Meclis dışında, işçi muhitleriyle aydınlar arasında epey yayılmaya başladı. İlimli diyemeyeceğimiz sosyalist görüşte bir işçi partisi bugün çalışmaktadır. Değil sosyalizme, hattâ sosyal adaletle ilgili düşüncelere bile şimdiye kadar nefes aldırılmamış pek sıkı bir baskı yüzünden memleketimizde sosyal akımlar ancak kulaktan dolma bilgilerle ağır-aksak yürüyebilmiştir. Yıkıcı olmıyan düşüncelere yayılma hakkı tanıyan yeni Anayasamızın ışığında artık ihtilâl amacı gütmemek yani, açıkça komünizme yönelmemek şartıyla her türlü sınıf dâvalarının açıklanması özgürlüğü yerleştiğinden bu akımın günden güne hızlanması beklenebilir. Bununla birlikte, Sovyet Rusya'nın sınırdaş komşumuz olması ve tarihimizin acı hâtıraları bizde bu akımın başka memleketlerde görüldüğü ölçüde genişlemesine meydan vermiyeceğini tahmin ediyoruz. Emekçi sınıflar lehine gösterilecek çabaların bizde sosyal adaletin gelişmesini ve yerleşmesini sağlamak bakımından faydalar doğuracağı ileri sürülebilir. Bilindiği üzere, komünizm, Avrupa ve Asyanın sosyal eşitsizliği en kuvvetli iki memleketinde, Rusya ile Çin'de en çabuk yayılma ve tutunma imkânları bulmuş, buna karşılık sosyal adalet yasalarına çoktandır uymuş olan ileri uygarlık memleketlerinde bir azınlığın bayrağı olmaktan ileri gidememiştir. Uygarlıkta olduğu gibi, sosyal adalet konusunda da çok geri kalmış bir ülke olan Türkiye'de asıl büyük tehlike bu dengesiz ortamdı. Sosyalist görüşteki yayınların ve propagandaların genişlemesi, ister istemez refahlı sınıfları emekçi sınıfların haklarına karşı daha anlayışlı davranmaya yöneltecek, böylece de sınıflar arasındaki pek göze batıcı farklar zamanla azalacaktır.

Sosyalist ve halkçı çalışmaların bu faydası yanında, saf-larına karışmış fırsatçı ve tahrikçi unsurların yıkıcı gayretlerinden doğabilecek tehlikelere de işaret etmek gerekir. Bu çeşit hareketler ilkin bizzat sosyalist düşüncelerin zararına olabilir. Türkiye'de bir komünist partisinin bulunmaması her türlü sosyalist hareketin şüphe ile karşılanması sonucunu doğurmaktadır. Bu yönde sol partilerin çok dikkatli davranmaları ve sağcı, gerici unsurların eline fırsatlar verecek aşırılıklardan kaçınmaları gerekir. Bu türlü taşkınlıklar, memleketimizde hiçbir olumlu sonuç vermemekle kalmaz, gerçekten ilimli ve demokratik sosyalistlerin çalışmaları da baltalanmaya kadar gidebilir. Sosyalist hareketlerin ve partilerin bu ba-

kımdan ileri Batı ülkelerindeki sosyalist hareketleri örnek almaları ve demokrasi düşmanı bir görüşü benimsememeleri akul kâmdır. Zaten, dikkat edilecek olursa, bizde yeni beliren sosyalist görüşlerin de bu noktada esaslı bir ayrılık gösterdikleri görülür. Zamanla bu görüş ayrılığının ayrı yönelimli iki ayrı sosyalist partisi doğurması da beklenebilir.



İhtilâlden beri görülen şudur ki, demokrasiden yana, ya da ona karşı olma bakımından bir ayrılığa yalnız sosyalist ortamda rastlanmakta değildir. Atatürkçü ve memleketçi gençlikle basın da bugün bu iki ilke arasında bocalamaktadır. Bu memleketin kalkınmasını en hızlı yollardan batı uygarlığına ayak uyduracak kökten devrimlerin yerleşmesinde bulanlar, böyle bir atılışa bugünkü durumumuzda halkın oyuna dayanan Meclislerle ulaşmaya imkân olup olmadığı noktasında şüpheler içindedirler. Bunlardan bir kısmı, evet, diyorlar, halkın seçtiği gerici unsurlar her zaman ilerlemeyi engelliycekler, yürüyüşün hızını kesmek için ellerinden geleni yapacaklar. Ancak bugün için buna katlanmaktan ve ilerde daha uygun bir ortamı yaratacak eğitim çalışmalarına dört elle sarılmaktan başka çare yok. Kendi görüşümüzü yürüteceğini sandığımız ve umduğumuz otoriter bir idarenin bizi hangi yönlere sürükleyeceği önceden kestirilemez, bir kere bu yola girdiniz ve otoritenin tutunma şartlarını gerçekleştirdiniz mi, sonuç beklendiğinizin tam tersine çıksa da, artık iş işten geçmiş olur ve size döğünmekten başka yapacak iş kalmaz. Bu ılımlı görüşü paylaşımlarla devrimci bir yönetimi ancak bir devrim kuvvetinin yürütebileceği sanısında olan karşıgörüşü bağli kişilerin, günün olaylarına ve şartlarına göre çoğalıp azaldıkları görülüyor. Herhalde af patırdısının sona erip, Meclisin Planlı Ekonomi ve devlet yönetiminde esaslı değişiklikler yapacak devrimci konuları ele aldığı şu sıralarda ılımlı görüşte olanların belli bir şekilde artması ve maksada acele erişmek uğrunda büyük riskleri göze alan telâşlı zihniyetin gitgide zayıflaması pek tabii görülmelidir. İşlerin yavaş yürümesinden, çıkarıcı unsurların en önemli memleket dâvalarına bile bile köstek olarak bir çeşit vatan ihaneti yoluna sapmalarından elbette ki bütün ilerici ve Atatürkçü aydınlar şikâyetçidirler. Ancak bu derde çare bulmanın, bir kere denendiği ve iyi sonuç alınmamış şiddet yolundan başka yönlerde aranması gerektiğine

inananların da hakkı vardır. Kötü politikacıların tahriklerine karşı sabır göstermenin kolay iş olmadığını biliyoruz. Örneğin bir İnönü'nün bu yönde gösterdiği sabrın, kendisine ne üzüntülere mal olduğunu da tahmin ediyoruz. Ne var ki, bugün için yapacak başka bir şey de görünmüyor ortada.

Politika hayatımız gibi, ideolojî dünyamız da bugün son derece karışık bir durumdadır. Daha ana ilkeler üzerinde anlaşılamıyoruz. Atatürk neydi ve ne yapmak istemiştir? konusunu ele alalım. Üç ayrı görüşün çarpıştığına tanık oluyoruz: a) Atatürk, milletin kayıtsız şartsız iradesini hâkim kılmayı ilk şart sayıyordu. b) Atatürk'ün başlıca ilkesi; Türkiye'yi Batı uygarlığına ulaştırmaktı. c) Atatürk'ün tek ilkesi; sömürgeciliği ve kapitalizmi tasfiye etmektir.

Taban tabana zıt görüşler bunlar. Oysa ki, Atatürk, hiçbir zaman doktrinli olmamış, yurt menfaatlerinin gerektirdiği yolda yürümeyi amaç edinmiştir. Bu yurdun kurtulması için ilk şartın Batı uygarlığına erişmek, onun gerektirdiği müsbet ilim ve özgür düşünce kapılarını yurt çocuklarına ardına kadar açmak olduğuna inanıyordu. Bu inancı, bütün sözlerine ve düşüncelerine hâkimdir.

Bu ilke üzerinde anlaştığımız gün, zaten millî birliğimiz gerçekleşmiş demektir, Atatürk'ün sağlığında da millî birliğimiz bu ilke üzerinde birleşmekten doğmuyor muydu?

Bunun gibi şimdiki bir de 27 Mayıs İhtilâlinin maksadı üzerinde anlaşılamıyoruz. İhtilâl niçin yapılmıştı? Görüşler hayli farklıdır: a) Partiler arasındaki hırs ve kinlerin ulusu bir iç savaşa sürüklenme tehlikesini önlemek için. b) Eski geriyegidici düzeni yıkarak partizan bir idareye son vermek için c) Atatürk ilkelerinin unutulmuş yanlarını yeniden ortaya çıkararak sosyal reformlara girişmek için.

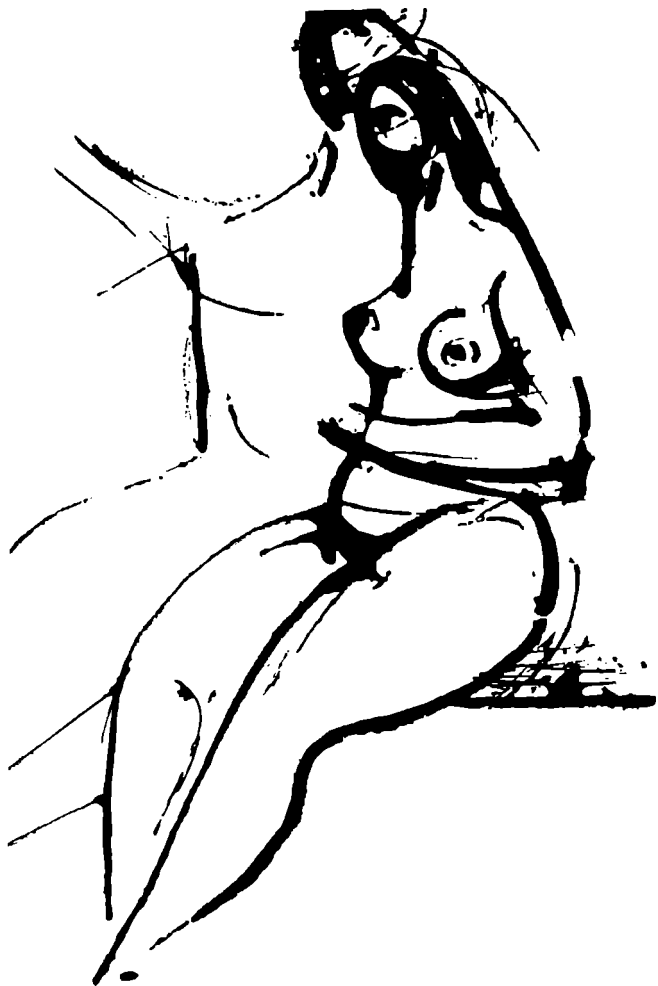
Atatürk ilkeleri gibi İhtilâlî de herkes kendi görüş ve illeklere göre yorumlamaya kalktı mı, içinden çıkılmaz bir düşünce anarşisine yol açılması pek tabiidir. Oysa ki, İhtilâlî yapanlar, ortadadır. Sayıları bir hayli kalabalık olduğu için yönleri de birbirinden epey farklı olabilir. Bunlar arasında her görüşte insanlar vardı. Fakat biz, bir buçuk yıllık İhtilâlî idaresinin ilkelerini ancak bu süre içinde yaptıklarına bakarak değerlendirebiliriz. Bu da Yassada Mahkemesi kararları, bir de Yeni Anayasamızla özetlenebilir. Millî Birlik İdaresi Anayasası'nın 25. maddesiyle Atatürk'ün bir rejim kurmuş olan eski idareyi tasfiye ederek cezalandırmış, bu çeşit

lâüballıklere meydan vermiyecek yeni bir Anayasa düzeninde yeni bir demokratik rejim kurmuştur. İşte bugün, o düzenin içindeyiz. Bu yeni Anayasaya karşı bir tutum ister sağdan gelsin, isterse soldan, elbette ki 27 Mayıs ihtilâline de karşı sayılacaktır.

Su halde, bu çeşit boş tartışmalarla vakit kaybetmedense bugünkü filili durumu ele alarak böyle bir ortamda neler yapmak mümkün olduğunu hesaplamak ve yapılabilecek işlerin yapılması için de bütün ilerici aydınların, çeşitli görüşlerin lâbirentine sürüklenmeden tek safta birleşmeleri gerekir. Daha işçilerin büyük çoğunluğu menfaatlerinin tam tersine bir yolda sosyal adaletle karşı olduklarını ilân eden partilere kalıkanlık ederken, bir İşçi Partisinin sanki hemen iktidara namzetmiş gibi, tavırlar takınması elbette ki çıkar yol değildir. Şimdilik bütün gayret ve dikkatler tahrif edilmiş bir din propagandasının afyonu ile uyuşturularak bizzat kendilerini sömürenlere oy veren emekçilerin gözlerini açmaya çevrilmelidir. Çünkü halkçı ve devletçi tutuma düşman işçilerle Köy Enstitülerine ve onların yetistirdiği öğretmenlere düşman köylülere kendi menfaatlerine karşı oldukları gerçeği öğretilbilirse, ancak o zaman müsbet bir iş yapılmış sayılabilir bu alanda. Bu da, tahmin edilebileceği gibi, öyle bir çırpıda başarılabilecek gıpsak işlerden sayılmaz pek.

Diyorduk, gene diyoruz, dikkatimizi, vurguncu tüccarlar gibi, çabuk ve bol kazanç hırsıyla olmayacak alanlara dağıtmaktansa elle tutulur sonuçlar vaadeden, belki biraz geç, belki biraz güç işlere çevirir ve kendimizi gerekli sabırla cihazlasak çarkın boşa dönmeyeceğini her yıl sonunda aldığımız sonuçlarla ölçebiliriz. O yoldayız da zaten. Gerçi, biliyoruz, ihtiyacımız o kadar çok, dileklerimiz o kadar geniştir ki, bunların yanında elde kalanın küçüklüğü her zaman bizi üzmeğe geri kalmıyacak, ama bilmem bu düşünceyle, geçen yıl sonuna kıyasla bu yıl sonunda bir arpa boyu da olsa, daha umutlu olduğumuzu söylememi çok görür müsünüz? Her ne kadar A.P. nin son genel kongresi ile onun hemen ardından patlak veren askeri olaylar fazla iyimserliğe yer vermiyorsa da.

1962 DE SANAT HAYATI



1962 DE ŞİİRİMİZ

Behçet NECATİGİL

I) 1961 sonlarında başlıca şiir kitapları :

1962 yılına, çıkışları 61 sonlarına (Ekim - Aralık) rastlayan, ilk dördü Yeditepe, beşincisi Gergedan yayını, *Altın Çağın Ölümün* (Seyfettin Başçılar), *Yitik Duman* (Halil Kocagöz), *Soyunuk* (Kâmrân Yüce), *Nerde Antigone* (Edip Cansever) ve *Otağ* (İhan Berk) kitapları ile girmişti.

Başçılar, çokluk uyak ve ölçüye bağlı, dış biçim atkılarını iyi sıkıştıran şiirlerinde "pişmanlık kızları, lâmbanın saçları.." gibi sıfat, isim takımları kullanarak dizelerine değişik görüntüler katmaya çalışmıştı. "Cezair" şiiri bir yana, bu ilk kitabında aşk, kadın ve peyzaj şiirini bir kez de o denedi.

Halil Kocagöz, günün umutsuzluğu ile yarınların umudu arasında gidip gelen bir ruh halini, kimi şiirlerinde çok dağınık, kimilerinde derli topluca, hele uzun dizelerinde bir tehlike gibi durmadan düzyazıya kayarak vermişti.

Kâmrân Yüce, büyük şehirde telaşlı, tedirgin, bir sığınak gibi özlenen öksüz aşkların türküsünü tutturmuş. Onunkisi "Oda" ve "Pencere" lerde biten, "Uykusuz" luklar içinde; hakkı verilememiş, yenmiş, yitik-mutlu dakikaları duyuran şiirler. Az yazan, dergilerde çoktandır görülmiyen Yüce, ilk kitabında (Gölge, 1955) koyduğu olumlu noktayı, şimdi bütün bütün belirgin çizgilerde sürdürüyordu.

Nerde Antigone'yi yıl sonuna yetiştiren *Edip Cansever*, sonradan, 62'de, bir çeşit kendi şiirinin savunması, "soyut - somut üzerine" düşüncelerini açıkladı (Değişim, Şubat) ve "Gök-anlam" şiirlerine başladı (Türk Dili, Mayıs-Temmuz ve Dost, Temmuz; şimdilik 4 şiir). Cansever'in şiirimize katmak istediklerini bir de bu yıl Metin Eloğlu'nun onunla konuşmasından (Değişim, Mart) çıkarmak gerekir. Şiirimizi karşılıklı tutulmuş aynalar olmaktan kurtaran üç beş şairimizden birinin,

Cansever'in, kitabına karşı çıkmıştı Konur (Vatan, 28 Aralık 61). Kısa değerlendirmelerini, nice uzun eleştirmelerin ötesinde, kat kat isabetli bulduğumuz Konur'un bu güvensizlik yazısını, Rauf Mutluay'ın yine Nerde Antigone üzerine yazdıklarıyla (Yeditepe, 1 Mart 62) karşılaştırmak yerinde bir davranış olur. "Meduza", "Yılık", "Bakır Heykel", "Ölü Öldü", "Şairin Kanı" gibi gerçek şiirlerin bulunduğu bir kitapta Nerde Antigone.

İlhan Berk'in Otağ'ı da Aralık 61 sonlarında görüldü; mürekkebi kurumadan da. yayıncısı Ülkü Tamer'in sert saldırılarına uğradı, intihal'lerle suçlandırıldı (Değişim, Mart 62). Durum, iki sayı, Kitaplar Alemi dergisinde (Nisan, Mayıs), bir de Varlık'ta (Mehmet Şalihoğlu, Şiirde Etkilenme ve Ötesi, 15 Nisan) bazı yorumlara yol açtı. İlhan Berk sesini çıkarmadı; sadece, Dost dergisinde (Mayıs) Şiirin Çizdiği Çizgi başlıklı bir yazı ile, konusunu "Kutsal Betik'in kırallar bölümü ile, Mezapotamya üstüne okuduğu kitaplar" dan aldığını söylediği Otağ'daki derinliğin açıklamasını, büyük boy üç sayfaya sığdırmaya çalıştı. Daha önce Mısırkalyoniğne'nin Günlük'ünü de aynı dergide yayınlamayı unutmamış (Şubat), 11 Ocak - 21 Nisan arası tuttuğu notları günışığına çıkararak -"çağrışıma, bir de dile yaslandığımı hatırlıyorum" sözü de gösteriyor- bu eserin çetin ve çileli bir coşku içinde yazıldığı, zahmetli çalışmalara mal olduğu bilinsin istemişti. Meraklılar, kitap Ocak 62 başında piyasaya çıktığına göre, (Ulunay'ın Milliyet'te bir yazısı, 28 Ocak tarihini taşıyor) bu Günlük, kitaptan çok sonra mı tutulmuştur, yoksa kitap Nisan 61 sonlarında tamamlanmış da sekiz, dokuz ay demlendirilmiş midir, bu noktayı anıyamadılar. Şairin, yayınladığı Günlük'te gün sayısı ile ay adları yanısıra yılını da kaydetmeyi unutmaması gerekmez miydi? İlhan Berk, Otağ'a yöneltilecek yargılara karşı sustu. Yalnız, Melih Cevdet Anday'ın Mısırkalyoniğne'yi ilginç bir açıdan ele alan (Kıyım, Yeditepe, 16 Mart 62) bir yazısına karşı, eserine nasıl bakılması gerektiğini gösteren bir savunma yayınladı (Yeditepe, 1 Nisan).

İlhan Berk'ten konuşuyoruz madem, şiirimizin bu "müthiş çocuk" unun çabalarını, ne olursa olsun, takdirle karşıladığımızı belirtelim: Bir kere 62'nin ilk ayı, bir İlhan Berk ayı olmuştur. Konur'un Değişim'de çıkar (Aralık 61), uzun bir inceleme, sonu yine Otağ'da çıkar (Mart 62) eleştirmesine (Şubat) cevap verir gibi. İlhan Berk, Yeni Ufuklar'ın Ocak

62 sayısında, bir konferansının metni olan, "Anlamsızlığın Anlamı" başlıklı bir yazı yayınladı, şiir alanında yeni yatırımlarının gerekçelerini anlattı. Bu yazı da Hüseyin Cöntürk'ün bazı yorumlarına yol açtı (Dergileri Okurken, Varlık, 1 Ekim 62). Yine Yeni Ufuklar'daki Otağ Günlüğü (Temmuz), Yeditepe'deki konuşması (1 Mart) da, 62 yılının İlhan Berk için bir hayli hararetili geçtiğinin birer belirtisidir.

II) 1962'de başlıca şiir kitapları :

O c a k : Türk şiiri, 1962'ye, anlayış ve tutumları birbirinden çok ayrı, üç şairimizin kitaplarıyla girdi. İlhan Berk'in *Mısırkalyonifne'sine* (Dost yayınları) birinci bölümde değindik.

Attıla İlhan, yeni şiirlerini *Beld Çiçeği*'nde birleştirdi. (Ataç Kitabevi yayınları). Bütün şiirlerinde sert bir epik havası esen şairin, bu kitabının ikinci bölümü Mahur Sevişmek'te bu hava ve teknik, elle tutulur derecede belirli ve çarpıcı. Şiirlerini bol bir görüntü gömütü olmaktan kurtararak, onlara her zaman için bir mesaj özü koyan, modern çağın krizlerini somuta dayanarak ünlüyen İlhan'ın, yıl içinde Varlık'ta (15 Mart) çıkan "Yenileşmek" yazısı ile bu kitap arasında açık bir bağlantı var. Kendi biçimini kendisi bulmuş bir şair olarak, artık o sağlam köprü üzerinde değiştirmeler, onarmalar yapmayı boşuna bir zaman kaybı sayarak, köprüden geçireceklerine bakıyor. Geçmişle Şimdi, tarih ve yaşantı olarak birleşiyor yazdıklarında. Anlatmak istediği ne sadece dün, ne de yalnız bugün. İkisinin birleşiminde yarınları görüyor.

Ocak ayının üçüncü kitabı, **A. Kadir'in Dört Pencere'si** idi (kendi yayını). İlk kitabı Tebliğ (1943)'den beş şiir var bunda. İkinci kitabı Hog Geldin Halil İbrahim (1959)'den şiir yok. Geri kalan on altı şiir ilk bu kitabında bir araya derlenmiş. A. Kadir bir toplumcu şair. Toplumcu edebiyat savaşçı, çelişken olur, bu halde alt katlardan yukarılara yönelir; ya da üst katlardan aşağılara. O zaman duygudaşlıkla yetinir. Anlamları açıkça ortada A. Kadir'in şiirlerini işçi edebiyatına da yerleştirmek mümkün. Yani işçilerin hayatını biçimlendiren edebiyata. Hele ikinci kitabında bu yönelişi daha da belirliydi. Ama bu yeni kitabında savaş şiirleri ağır basıyor.

Arif Damar'ın Sırt Sekizi Geç Vurdu (kendi yayını) adlı kitabı altbittir. Hemen de yuze vurması yine önlenememiş olay ve yıkıntıların tâ gerilerden seslenişleriyle örülü. Yoğun

bir toplumcu şîir nabızı, yer yer kendini şiddetle duyuruyor. Ama Arif Damar'ın tutumu, A. Kadir'inkinden çok farklı. İçerlek bir şîir. Hattâ sadece "Ağıt" şîirinin (s. 26) yorumlanması; onun bir, görüneni olduğu gibi verme şîiri değil de, alttan gösteriş, dolaylı batırlatış şîiri olduğunu belli ediyor. Şîirlerin okuyucuyu derinden etkileyişi; şîirin, onları tek yönlü olmaktan kurtarıp çok yönlü bir şîir plânına yükseltme başarısından doğuyor.

S u b a t : *Sabahattin Kudret Aksal*'ın *Elinle* (Yeditepe yayınları) adlı kitabı, Aksal, üçüncü kitabı Duru Gök (1959)'te de anlatım şîirini sürdürmüştü. Gözlemlerin, yaşantıların duygusal plânda ve düz yoldan anlatımını sürdürmüştü. *Elinle*'de kendi beğenilerimiz, ölçülerimiz açısından, şîiri eski tutumundan çok ayrılmış, kendisini çok yenilemiş bulduk. Görüntüler, yaşantılar oturmuş, sınımış; anılar, ve deneyler bir birleşime ulaşmış. Artık o şimdiki kadarki şîirini oluşturan büyük şehirde avâre yaşantıların, ufak mutluluk ve tedirginliklerin enstantane çıkartmalarını bırakmış da bir dünya senfonisine açılmış sanki. Bu kitabında bir "Öykü" şîiri bile, onun, şîirde aldığı yeni, olumlu ve güçlü aşamayı göstermiye yetiyor.

N i s a n : Nisan ayının kitapları içinde *Ali Püsküllüoğlu*'nun *Uzun Atlar Denizi* (gim yayınları). İlhan Berk'in kitaplarından sonra yılın durgun polemik piyasasında oldukça hareket yaratan eserlerden biri oldu. Muzaffer Uyguner'in Türk Dili'ndeki (Ağustos) bir eleştirmesine şîir, Değişim'de karşılık verdi (15 Ağustos) ve şîirlerinin yanlış anlaşıldığını, ileri sürülen görüşlerin şîirine uzak şeyler olduğunu söyledi. Tartışma, Dost dergisinde (Ekim) imzasız bir başka yazıya konu oldu, kapandı böylece. Püsküllüoğlu'nun kitabında iki tip şîire rastlanıyor: Uzun ve kısa dizelerle kurulu şîirler. Kisalarda şîir, uyaklardan, sözcük ve deyim tekrarlarından güçleniyor. Uzunlarda (örneğin Albatros haric) görüntü bolluğundan. Şîir çilesi 1955'lerde başlamış şîirin, bu dördüncü kitabı. Yüklü bir kitap. Cansever'lerden, Uyar'lardan etkilenmeler görülüyor, ama Püsküllüoğlu, aradığı şîiri şimdi keskin olarak bulmuş diyoruz. "Bir Eski Korsan", "Baba", "Ama Pıs Sular Koca Irmakta", "O Meyhaneler Yalnızlık", "Kedi", "Ülke".. şîirlerinin bulunduğu bir kitap, değerli bir kitaptır.

Ercümen Onat'ın *Neu Neu* (Düşün yayınevi) adlı kitabı, barış için, esirgenmiş haklar için savaş destanı. Ercü-

mend Behzad, Mau Mau şiirlerine 1950lerde bağlanıyordu. Kara Afrika'nın beyaz sömürgeciye baş kaldırışı, bağımsızlık uğruna giriştiği zorlu çekişme.. bu şiirlerin konusu. Aydın bunalımının uzağında, halk-yığın bunalımına yakılmış ağıtlar. Karşıt görüntülerde daha da keskinleşen bir dramı Gerçeklere, bağlılık da, şairi, ilk kitabı S.O.S. (1931) dönemlerindeki fütürizm, kübizm fantezilerinden kurtarmış. Humanist görüş, kitaba boydan boya hâkim şimdi.

Seldâhattın Batu'nun Rüzgârlı Su, *Ahmet Köksal*'ın Sonsuz Haziran kitapları da Nisan ayında basıldı. *Rüzgârlı Su* (Dost yayınları) aşınmış, renksiz şiirler derlemesi. Batu'da hiçbir değişiklik yok.

Ahmet Köksal, *Sonsuz Haziran* (Yeditepe yayınları)'da toplumcu şiirle bireysel şiir arasında bir çizgide. İkinci yarıya biçimce olsun yaklaşıma niyetli değil, ama o sade haliyle de, nutka kaymak pahasına da olsa, şiirine mesajlar, içerikler koymasını biliyor.

M a y ı s : Mayıs ayına *Fazıl Hüsnü Dağlarca*'nın *Aylam*'ı (Kitap yayınları) ile girildi. Oktay Akbal'ın, Uzun Çağ'ın ilk şiirleri diye nitelediği (Vatan, 28 Ağustos) bu şiirlerin, şairin yıkılmamış kişiliğine yeni bir şey kattığını hiç sanmıyoruz. Düşlemelerde Ay şairi Zabblo'nun kaleminden 'Pegü Hös' başlıklı, "ay diliyle" bir şiir; bu şiirin anlaşılmasını için de Türkçe, Almanca, İngilizce, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca, Rusça bir de küçük sözlük var kitapta. Bu oyunlar bir yana, Dağlarca yine ancak, "Oğlak Dönencesi", "Soluk", "Ben Sesi".. gibi şiirlerde eski Dağlarca'dır. Dağlarca'nın şiiri, bu kitap basılırken ve kitaptan sonra, 962 boyunca iki koldan ilerledi: Varlık'ta, Nisan başından bu yana, onu, Toprak Ana (1950)'daki hava ve temalarına dönmüş gördük (Kasım sonuna kadar on bir şiir). Türk Dili'nde ise, yurt ve toprak sorunlarımız üzerine yazdıklarını değil de, evren, evrende insanın yeri ve değeri üzerine yazdıklarını yayınladı (dokuz şiir şimdilik).

Turgut Uyar'ın Mayıs'ta basılan yeni kitabı: *Tütünler Islak* (Dost yayınları). Kutsal kitaplar çevirilerinden bu yana, şiirimizin anlatım olanaklarından ustaca yararlanan şairin ilk-çağ-modern çağ verilerini birleştirmede yeni bir bakış açısı bulunduğu görülüyor. Gündelik yaşantılar, zamanla bağlantısız bir ortamda özlü bir kapsam kazanmış, yani konu ve anlatım, zamanlar arası bir ortaklığın sağladığı ırak genişliğine erişmiştir.

Baskı tarihi olarak Mayıs 1962'yi taşıyan üçüncü bir kitap: *Düşük Düzen* (Mim yayınları). *Ofuz Kızım Atok*, kendini yeniliyor. En azından sesi, şiirin sesini bulmuş olması sevindiriyor insanı. Atok uzun direnmelerden sonra gelebildi bu sonuca. Şimdilik ufak yaşantıların anlatımı yolunda. Yer yer düşünceye de açıldığı oluyor.

K a s ı m ' a kadar çıkan kitaplar arasında *Ülkü Tamer'in Ezra ile Garı'sını*, *Sezai Karakoç'un Şahdamar'ını* unutmayalım.

Kasım'da *Ercüment Uçarı*, *Kıvrıda Yusuf'u* (kendi yayını) çıkardı. Uçarı, şiirde cümleyi bütün bütüne kaldırmış, şiiri sözlükler antolojisi haline sokmuş. İsimler derlemiş, sıfat ya da isim takımları, arada tek-tük isim-fiillerle bir şiir aksesuarı derlemiş. İlhan Berk'ten aldığını daha yüksek flatlara satmak ister, üçüncü yeni'nin lideri olmak ister gibi, görüntüler arasındaki bağlantıyı tümüyle yatsımış. Aldığımız, anlamı binaz olsun bırakmış sandığımız şu örneğe bir günün, ya da bir hayat döneminin öyküsü, muhasebesi diyeceğiz ama; bu, yine de motifler, imgeler arasında hiç sıra gözetilmemiş, alabora bir öykü:

Sabah kahvaltıları, timsah, uzun kış geceleri, sarmal boru, bir sinema dönüşü, güneş, hunlar, çöl akşamları, açık renk giysi, boya kalemle, todoride içilen rakular, kadın iç giysileri, akşam üstleri, kumkapı, surlar, ayaklarda açılan yaralar, uyku, üniversite bahçesi, koridorlar, yasak aşk, korku, bir çağı yüreklendirmek, sıska, bilya, voleybol servisi, imza defteri, ey yuvarlak mor kalem, surat

Uçarı, bu bilim demirbaş eşya listeleri verdiği bu kitabıyla galiba üçüncü yeni'yi başlatıyor. İlkelerini, şu sınıarlarda Gençlik dergisinde yayımlıyacağı, *Kıvrıda Yusuf Günlüğü'nde* açıklıyacağını duyduk.

III) Eski kitapların yeni baskıları :

Şubat ayında *Oktay Rifat'ın Yaşamı ÖlmeK, Aşk ve Avarlık Üstüne Şiirleri'nin* 3., Nisanda *Metin Eloğlu'nun Dündüklü Tencere'sinin* 2., Eylülde *Mahir Utlu Aksoy'un Birisi* kitabının 2. baskıları çıktı. *Sabahattin Kudret Aksal* da ilk kitap-

ları Şarkılı Kahve (1944, 1953). ile Gün Işığı (1953)'ndaki şiirlerini bu kez *Bir Sabah Uyanmak* adlı bir kitapta birleştirdi.

Birisi, 1957'de çıkmıştı. Bu yeni baskısında şiirlerde sözce değişiklik yok, yalnız evvelce tek sayfaya aralıla iki şiir konduğu olmuştu, şimdi şiirler sayfa sayısı çoğaldığı için daha feraha çıkmış, uzunca şiirlerin de iki sayfaya bölündüğü olmuş.

Oktay Rifat'ın kitabında çok değişmeler var. Sabahattin Kudret, bazı şiirleri elemiş, "her iki kitaba da, bu şiirlerin yayınlandıkları süre içinde yazılmış, o günlerde dergilerde yayınlanmış, ya da hiç yayınlanmamış bazı şiirleri eklemiş, ayrıca bazı sözcüklerde ve mısralarda değiştirmeler yapmıştır". Rifat ile Aksal'ın değiştirmelerini bir bir göstermek ilginç olurdu.

Metin Eloğlu da şiirlerin sırasını ve yerlerini değiştirmiş. Sayfa 63'den sonraki "Masal Masal Matitas" bölümü, ilk baskıda yok (Bu bölümdeki şiirlerin dört beş tanesi bir yana, geri kalanları Sultan Palamut kitabından).

IV) Yahya Kemal'den Necip Fazıl'a kadar

27 Ekim Cumartesi günü İstanbul Fetih Cemiyeti, Yahya Kemal Enstitüsü salonlarında yapılan bir törenle. *Yahya Kemal Beyath*'nın toplu eserlerinin ikinci cildi *Eski Şiirler Rüzgarıyla*, edebiyat dünyasına sunuldu. Birinci kitap, Kendi Gök Kubbemiz idi, onda şairin hece şiirleri derlenmişti; bu şimdiki "Yahya Kemal'in, Divan şiirimizin, dil, şekil ve söyleyiş özellikleriyle söylediği, klâsik şiirler kitabıdır". Yani bunda yedi bölümlük Selimnâme ile gazeller, musammatlar, şarkılar, kıtalar-beyitler var; bir de eserin tanıtımını yapan Nihad Sami Banarlı'nın bir sonsözü.

Bu yıl içinde Hecenin Beş Sairi'nden Orhan Seyfi Orhon ile Yusuf Ziya Ortaç da birer kitap yayınladılar. *İste Sevdığım Dünya!* da Orhan Seyfi ufak ufak, yeni aruz denemelerini derlemiş. Orhan Seyfi, çizgisinin çok aşağılarında sanki bir heves ettim kitabı.

Yusuf Ziya'nın *Bir Rüzgâr Esti* adlı kitabı ise, eski şiirlerinden seçmeler kitabı çoğunlukla. İçinde 36 şiir var. Şiirlerinden yalnız beşinin "Akından Akına" ve "Sairin Duası" kitaplarından alındığını belirtmiş yazar. Diğerlerinden yalnız ikisinin altında 1962 tarihi var. Bir de kitabın sonuna Hecenin ilk

başarılı oyunu kabul edilen *Binnaz* eklenmiş. Bu, ayrıca filme de alınmış olan Binnaz'ın üçüncü basılışı oluyor. Şairin, Yarıncı (1928)'dan aldığı şiirlerinde değişiklikler görülüyor. Öbür kitaplarından aldığı şiirlerinde de değiştirmeler yaptı her halde. Kitapta *Âşık Yolu* (1919) adlı eserinden alınmış şiire rastlanmıyor.

Necip Fazıl Kısakürek de bu yıl *Çile* adlı bir şiir kitabı daha çıkardı. Altılarına yazıldığı yıllar ekli şiirlerin. Temalarına göre "Allah, İnsan, Şehir, Tabiat, Ölüm, Kadın, Korku, Daüssıla, Ukde, Hafakan, Manzara, Tecrit, Kahramanlar, Cemiyet" bölümlerine ayrılmış. Kısakürek ilk şiir kitabını 1925'te çıkarmıştı (*Örümcek Ağı*). *Kaldırımlar* (1928), *Ben ve Ötesi* (1932)'nden sonra 1955'te *Sonsuzluk Kervanı'm* çıkarmıştı. *Sonsuzluk Kervanı*'nda bütün şiirlerini toplamıştı. *Çile*, o kitabın yeni baskısı gibi. Yalnız "fasıl"larda şiir aktarmaları olmuş. Bir de bu yeni kitabının sonunda "Poetika" başlıklı düzyazı bölümünde "Şair, Şiir, Şiirde usul, Şiirde gaye, Şiirin unsurları, Şiirde kültür ve nakış, Şiirde şekil ve kalıp, Şiirde iç şekil, Şiir ve cemiyet, Şiir ve hayat, Şiir ve din, Şiir ve müsbet ilimler, Şiir ve devlet, Toplam" başlıkları altında şiir aforizmaları yer alıyor. *Çile* kitabı, ne yazık ki, şairin, *Ben ve Ötesi*'nden sonra şiirde tükenmişliğini gösteriyor.

V) Dergilerde şiirler :

Kapanmak üzere olan yılda, kitapları dolayısıyla sözünü ettiklerimizden gayri şairler de dergilerde (özellikle, Türk Dili, Değişim, Dost, Varlık) sayısı beşi, altıyı ya bulan, ya bulmayan şiirler yayınladılar: *Baki Süha Ediboğlu, Şinasi Özdenoğlu, Özdemir Asaf, Ceyhan Atuf Kansu, Suat Tayar, Hasan Şimşek, Talip Apaydın, Yılmaz Gruda, Hasan Hilşeyin, Ece Ayhan, Gükten Akın, Ahmet Oktay, Doğan Türker, Nihat Ziyalar, Özdemir İnce, Kemal Özer, Oktay Tuncer, Ergin Sander* ve başkaları. Uzun zamandır şiir yayınlamayan *Melih Cevdet Anday*'ın yıl sonuna doğru peşpeşe iki şiirinin yayınlanması bir sürpriz oldu (Yeditepe, 15 Ekim ve 1 Kasım).

VI) Şiir üstüne ve şairlerle konuşmalar :

Yıl içinde *Melih Cevdet Anday* ve *İlhan Berk*, Türk - Alman Kültür Merkezinde şiir üstüne konuşular. *Melih Cevdet*'in konuşması *Ataç* dergisinde (15 Mayıs), *İlhan Berk*'inki *Yeni U-*

fuklar'da (Ocak) yayınlandı. Dergilerde ayrıca özel konuşmalar da yer aldı. Gördüklerimiz (Varlık'takiler Muazzez Menemencioğlu'nun konuşmaları) :

- 1 — Melih Cevdet Anday'la (Varlık, 1 Eylül),
- 2 — Şunullah Arısoy'la (Varlık, 1 Ekim),
- 3 — İlhan Berk'le (Yeditepe, 1 Mart; Varlık, 1 Nisan),
- 4 — Rifat Ilgaz'la (Yelken, Ağustos. *Rifat Ilgaz*'ın da Nisan başlarında *Sohuk Soluğa* adlı bir kitabı çıkmıştı. Önceki kitaplarından seçmelere yeni birkaç şiirin eklenmesiyle),
- 5 — Kemal Özer'le (Varlık, 15 Temmuz),
- 6 — Ülkü Tamer'le (Varlık, 15 Mart),
- 7 — Turgut Uyar'la (Yeditepe, 1 Haziran),

Ruşen Esref Ünaydın'ın ünlü "Diyorlar ki" kitabının kırkinci yıldönümünde Gavsî Ozansoy'un Tercüman gazetesinde şairlerimizle yaptığı röportajlar da (Kasım) yılın sanatçı konuşmaları arasında önemli bir yer tutuyor.

VII) Şiir üstüne yazılar :

Şiir ve sorunları konusunda öyle çok yazı çıkmadı. *Melih Cevdet Anday*'ın Uzun şiir - Kısa şiir (Dost, Mart), Şiirin vazgeçilmez üç dönemi (Yeditepe, 16 Mayıs), Şiir üstüne niçin yazılır? (Yeditepe, 1 Haziran), Şiirin anlamı (Yeni Ufuklar, Ağustos), Şiir çağı (Yeditepe, 1 Eylül); *Attıla İlhan*'ın Yenileşmek (Varlık, 15 Mart); *Ahmet Oktay*'ın Şiir üstüne bir deneme taslağı (Değişim, Ağustos); *Veysel Öngören*'in Dilde bağlama üstüne (Değişim, Haziran) yazıları özellikle hatırlanacak yazılardır. *Sabahattin Eruboglu* ile *Vedat Günyol*'un '1956 yılında Howard Reed'in isteği üzerine Amerikan okurlarına çağdaş Türk Edebiyatı üstüne toplu bir fikir vermek amacıyla hazırlanmış; H. Reed'in, Türkiye'nin değişik yanları üstüne hazırladığı bir kitapta yer alacak" bir incelemelerinin Türkçe metni: "Çağdaş Türk Edebiyatı" Yeni Ufuklar dergisinde üç sayı sürdü (Kasım 61 - Ocak 62). *Snur Kemal Yetkin*'in şiir üstüne bir konuşması (Ataç, 15 Temmuz) ve bu konuşmaya değinen *Samim Kocagöz*'ün Şiir sevgisi yazısı (Ataç, 15 Ağustos) ile Thierry Maulnier'den çevirme: Başlangıçta Şiir (Çeviren: Tahsin Saraç, Türk Dili, Aralık 61) yazısı da bu arada anılabilir.

Dergilerde, gazetelerde şiir kitapları üstüne yazılar çıktı da kitap dışı tek şiirler üstüne çok yazı çıkmadı. Çağrı'da S.

Gün, yıl ortalarına kadar, bir önceki ayın dergilerinde gördüğü şiirler karşısında düşüncelerini belirtiyordu; yıl ortalarında bıraktı bu işi. Onun yerine yine o dergide kitaplar açısından Mehdi Halıcı aldı bu işi üzerine. Tek şiir için yazılmış en geniş eleştirme olarak *Değişim*'de *Hüseyin Cöntürk*'ün bir yazısını gördük (Ocak); *Uğur Önal*'ın *Şey* başlıklı şiirini yorumluyordu.

VIII) Şiir armağanları

1962 başında *Yeditepe Şiir Armağanı*, *Ahmet Hamdi Tanpınar*'a verildi. Türk Dil Kurumu'nun edebiyat armağanları arasında bir de şiir ödülü vardır, ama Kurum, şiirde ilk ve son armağanını *Dağlarca*'nın *Delice Böcek* kitabına vermişti (1958). O yıldan bu yana üç yıldır ödüle adaylığını koymuş kitapların hiçbirini kazanamadı. 1962'de çıkmış kitapların şansı için şimdiden bir şey denemez.

Turhan Doğan'ın (bu yıl "Geçilmez" adlı bir kitabı daha çıktı), uluslararası bir şiir yarışmasında Fransızca *Partir* kitabıyla armağan kazandığını da hatırlatalım (bk. Türk Dili, Ağustos).

IX) Şiir plâkaları :

Şiirin yayılmasında radyodan sonra plâklardan da yararlanılmaya başlandı. Bizde ilk şiir plâklarını yıl ortalarında yeni bir iki kitabı yanısıra *Ümit Yaşar Oğuzcan* sürdü piyasaya.

X) Son :

Turgay Gönenc (Bozgunda), *Oben Güney* (Yorgun Deniz) gibi en genç kuşaktan şairlerin kitapları; *İnsancıl* (ilk sayı, 1 Eylül) ve *Burnutlu* (ilk sayı, Ekim) gibi yeni dergilerle, şiirimizin bir yıllık geçit töreni, Kasım sonlarında aşağı yukarı buralara kadar gelmişti.

1962 DE ROMAN VE HİKÂYEMİZ

Tahir ALANGU

GENEL GÖRÜNÜŞ ·

Hikâye ve roman türlerinde bir yılın ürünlerini derliyeerek gözden geçiren yazılarıma, 1957 yılında "Vatan" gazetesinde başlamış, 1961 ve 1962 "Varlık Yıllık" larında devam etmiştim. Beş yıldan süregelen bu derleme yazılarına göz gezdirince, yayınevlerinde baskı sırası bekliyen, gazete ve dergi sayfalarında kalmış, yıllardır yazarlarının çekmecelerinde tozlandıklarını bildiğimiz birçok değerli eseri bir yana koysak bile, kitap biçiminde gün ışığına çıkabilmiş eserlerin, günümüzün şartları altında, azımsanmıyacak sayılara ulaştığını görüyoruz. Günümüzün: basım ve yayım şartları gide gide sanat gelişmelerini baskı altına alacak ölçüde çetinleşiyor, kâğıt fiyatları yayınevlerinin çalışmalarını önüyor, birçokları ise, artık alıcısı nazlı olan yeni edebiyatın roman ve hikâye eserlerini basmaktan vaz geçiyorlar. Amerikalıların iyi baskılı çocuk -ve halk- kitapları için kurup işlettikleri büyük ölçülere varan satınalma fonu, iki yıldır birçok yayınevlerinin "Listeye alınmış" kitaplara yönelmelerine sebep oluyor.

Memleketimizde kitap okuyan kitlenin hikâye ve roman alanında daha çok çeviri eserlere, batının güven verici ünlü sanatçılarına yöneldikleri, çeviri eserlerin büyük reklâm kampanyalarına kıyum kalmadan her zaman için yerli eserlerden daha çok alıcı buldukları göze çarpıyor. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana, gelişen ve başarılı eserler ortaya koyan, batılı örneklerden geriye kalmıyan "hikâye ve roman" edebiyatımızın, öncülerin birbiri ardına ölümleri, umut verici yeni imzaların, bir bölümü iktisadi olan yeni şartları aşıp, yol açıcı çalışmalardan uzak kalışlarından sarsıntılar geçirdiği bellidir.

1962 yılının derlemelerini gözden geçirirken, bizim kitap piyasamızın özelliklerine bağlı olarak, geçen yıllarda olduğu gibi bu yılda da birçok eserlerin ancak yıl sonuna doğru baskıdan çıkıp 1962 tarihli ile 1963 de yayın alanına çıkacaklarını

Tanpınar'ın en verimli çağında göçmüş olmasıdır. Yazarın son günlerinde çıkan "*Saatleri Ayarlama Enstitüsü*"'nden başka, terekesi içinde bulunan "*Sahnenin Dışındakiler*" (Yeni İstanbul, 1950), "*Mahur Beste*" (*Ülkü Dergisi*, 1941-42) adlarındaki eserlerinin de yakında basılıp yayımlanacağını ummaktayız. Şimdiye kadar adı bile duyulmamış "*Kerkük Hikâyeleri*"nin onun son eseri olması bakımından dergicilerin veya yayınevlerinin ilgisini çekeceğini sanıyorum.

Roman yılının ikinci önemli olayı ise, bu alandaki gelişmeleri artık tek başına sürükliyen ünlü romancı Kemal Talilr'in şimdiye kadar birkaç yayınevi arasında dağılan ve artık bulunmaz olan toplu eserleri ile yeni eserlerinin Remzi Kitabevi ile yeniden basılmağa başlanmış olmasıdır.

Nezihе Meriç'in yıllardır hazırladığı duyulan, 1962 yılı romanları arasında ne dill, ne de sanat değeri yönünden başarılı olduğu kimse tarafından iddia edilemeyecek olan "*Korsan Çıkmağı*" adındaki eserinin "Türk Dil Kurumu Armağanı" almış olması, armağanlar karşısındaki ilgisizlik ve bezginliğin açıkça bellimesine sebep oldu.

1962 yılında göze çarpmıyan bir yenilik de, bir kadın romancımızın oğlu Yaman Koray'ın "*Deniz Ağacı*" romanı ile ortaya çıkmasıdır. Son aylar içinde "Milliyet" gazetesinde bir başka romanı da tefrika edilen bu öncünün, önümüzdeki yıllarda daha çok dikkatli çekebileceğini sanıyorum.

Bu yılın son günlerinde bizde pek sevilen, yazarlarımızı geniş ölçüde etkileyen, bütün eserleri dilimize çevrilmiş bulunan ünlü Amerikan romancısı J. Steinbeck'in, sosyal roman üzerindeki çalışmaları yüzünden, Nobel Edebiyat Armağanı kazanmış olması oldukça yankı uyandırdı. Toplumcu romanın büyük öncülerinden olan J. Steinbeck'in armağan alışı, çok durgun ve ılımlı bir çağına rastlamasına rağmen, dünya romanının gelişme yönlerine bir işaret sayılabileceğini kabul edebiliriz. Bu bakımdan, yeni ve gerçekçi Türk edebiyatının, bir koldan Anadolu gerçeklerine, öteki koldan devrim tarihimizin meselelerine yönelik dünya romanının gelişmelerine paralel bir yolda olduğunu açıkça göstermektedir.

1962 ROMAN YILINDA BELLİ BAŞLI ESERLER VE YAZARLAR :

"*Saatleri Ayarlama Enstitüsü*" <https://rantey.org>

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın eserlerini gözden geçirirsek, o-

nun sanat anlayışında baş yeri "rüyaya" nın aldığını görürüz. Süreli bir "yalnızlık" duygusu ile birleşen, çatıştığı her yerde gerçeğin ham ve yalın çıplaklığı karşısında, rüyalara sığınıp kayan bir yaşama üslûbunun hüzünlü havasını, şiirlerinde, hikâye ve romanlarında buluruz. Ama bu "rüyaya sığınma", şairâne bir uyusukluk, dış dünyaya bulanık bir pencereden bakarak rahatlama çabası değildir. "Gerçeğin içe yansımaları" halini yazmağa yönelince, onun, süreli, güçlü bir gözleme ulaştığını görüyoruz. Bundan dolayıdır, ki, "rüyaya" deyince genç öncülerin çoğunun anlatışı "bulanıklıkla" düşerken, onun "anlatı" nda çözümleyiş ve titiz bir "düşünce aydınlığı", karanlık ve bezgin ifadeler yerine, çok dikkatle düşünülmüş ve hakı verilmiş bir "Türkçeyi arayan ve değerlendiren" görülüyor.

A. H. Tanpınar'ın şiiri, insandan uzaklaşıp, çevreye, oradan soyuta yöneliyordu. Roman anlayışında da bu temel anlayışından uzaklaşmadığı halde, burada şiirde söyleyemediklerini anlatabiliyor. Şiirde kendisi ile büyük düzenin ilgileri, hikâye ve romanda ise yine kendisi ile birlikte yaşantılarına ve çevresine yönelmek zorunluğunu duydu. "Aptullah Efendi'nin Rüyası" nda, hikâyelerinde, "Huzur" romanında kendi hayatının tabiat ve toplum çevresine yansıyan başka kişilerle birleşen ortak yaşantılarını anlatmıştı. Dış çevreye, insana, gündelik hayatın ortaklığına yönelik, "Saatleri Ayarlama Enstitüsü" nde, temeldeki "rüyaya" anlayışına bağlı kalarak, en olgun şekline ulaştı. Hayri İrdal'ın düşünce gerçek arasında sallanan acıklı ve meraklı hayatı, A. H. Tanpınar'ın kendi zengin hayat hikâyesinden taşarak, İki Dünya Savaşı arası Türkiye meselelerinin yüze geçen sıvrilerine ve aydınların özellikleriyle karışıyor. Bu romanda, yüksek politika ve üniversite çevrelerinin olayları ve kişilerini, Hayri İrdal'ın dünyasına yansımış olarak, bir takım allegorilerin altında tanıyabiliyoruz.

Hayri İrdal, derinlemesine işliyen hayâl gücü, gündelik hayatın gerçekleri ile anlaşılmayan, ancak bir yöne doğru işliyen zekâsı, sürekli çatışma halindeki kişiliği ile, çağımız Türkiye'sinde, yenilimsizliğin doğumu ile birlikte getiren bir insandır. Bu soy kişilerin düşkünlükleri, felâketleri, karısından boşanması ve oğlunun ölümü, soya çekimden gelen erken bunama ile uyanıklık halleri... Gerçeklerin acılığından, hayatın kargaşalığından, yaşamaya süreli olarak musallat olan "saçmalık" tan öç almak için direnen, yaşamı ve ölümü bir Hayri İrdal'ın kişiliğindeki sıralanacak direnme gücünü anla-

tiyor. Bu Hayri İrdal'ın çevresinde dönen kişiler ve olaylar-
da yer yer roman anlatımından çıkış, "epik veya tiyatroluk"
bir aşırılık var. Düşle gerçeğin birbirlerine dolanıp masal üs-
lûbuna kayışları bereket veislî süreli olmuyor. Bu romanda
çok kara ve zalim bir "kader" in üzerine yüklendiği Hayri İr-
dal'ın, bütün aşırı yeniliklerin saldıkları bir çevrede, ken-
di hülyalı yaşayışını inatla sürdürüşü, baskı altında olması-
na karşılık, neşell bir direnme ile yaşayışı, cahillik ve geri-
liğin ortasında bocalıyan son çeyrek yüzyılın aydınlarını ifa-
de ediyor. Aydınların silâhları toplumun zorunlu ve devrimci yük-
lenişleri karşısında henüz gücünü yitirmemiştir Tanpınar'a gö-
re. Hayri İrdal, çelimsiz ve doğuştan yeniktir. Başkalarının
verebilecekleri bütün azapları nefesine uygulayarak bir soy-
muafiyet kalkını ardına çekilir, her an hazır bir kirpi kişi-
liği ile, insanları merak eden ve izleyip gözliyen bir insan
kaçkını, aramıza başka çağlardan düşürmüş bir yalıdır.
Hayri İrdal'ın kişiliğinde babalarımızdan, bizden ve çocukla-
rımızdan çizgiler var.

Aslın bakılırsa, Hayri İrdal'ın macerası, psikanaliz kliniği gözlem notlarından çıkarılmış, bir hastanın çevresini ve küçük dünyasını anlatan bir kitap önümüzdeki. Bireyi anlatır görünmekle birlikte, genişlemesine toplumcu. Hayri İrdal'ın yaşantıları her adımda çevresini de yansıtarak genişliyor.

Çağımızın bizi de içine sürükliyen gelişmeleri, olgun ve muvazeneli insanlara has olan, dünyayı üzerindeki evrimi böylesine yürüyüp gelen sanatı, yavaş yavaş nasıl yolundan kaydırıp, deliller ve çocukların eline düşürüyor. Sanat ve düşünce, tümü ile, hele bizim gibi büyük devrimlerin fırtınası içinde bocalıyan memleketlerde, tam ortadan, denlik ve şuurlu düşünce yapısından koparak, defnelerinin, sapığın, ruh hastasının ifadesi haline gelen bir yeni yola girdi. A. H. Tanpınar, kitabında bu gelişmeye karşı bir protestoyu, bu gelişmenin unsurlarını kucaklayan yeni ve psikanalitik-çözümleyici bir yoldan ifade etmeye çalışıyor.

Bizim insanımız, bütünü ile, aydınlarımız ruh ve kafaları ile süreli bir devrim fırtınası ortasında psiko-sosyal bir değişimin içinde yaşıyor. Deliliğin çeşitli görüntüleri, ruh sarsakları, baskılar altında meseleler mahşerinde boğuşuyor. Hayırlıdır ki, son yıllarda bunların karşısına teknolojiyi kullanarak bir kişi. Yeni edebiyatımız, bunların kişinin varlığını sez-

di, ama onu Türkiye'nin yaşama gerçeklerine oturtamadığından, batılı yansımaların özentisine saplandı.

Tanpınar'ın çocukluğundan, bütün hayatının alkup gelişinden, böyle bir romana hazırlandığı sanılıyor. Bu bakımdan, ayrıntılara varıncaya kadar yazarının hayatını da içine alan, geniş bir tip derlemesinde, çağımızın aydın kişinin ortalama ifadesi var. Bu Hayri İrdal, dünyasını yalnız kendine değinen olaylar ve tabiat çevresi ile değil, teptiği ve kabul ettiği veya kendisine yansıyan kişilerle kuruyor.

A. H. Tanpınar, eski roman ustalarına ulaşamayacağını anlamış. Mizac ve sanat anlayışına uygun yeni bir anlatış aramaya yöneliyor. Bu günün batı romanında da görüldüğü gibi, romanı, kişinin yeni evrimini, zaman-çevre-toplum doğrultusu içinde anlatan bir soy kronikaya götürüyor. Aslına bakılırsa, Hayri İrdal'ın kendi çağının kişisi değil, çağının dışarda bıraktığı *"bir eski uş"*, bir döküntü olduğunu görüyoruz. Hayri İrdal, geleceği ifade eden bir *"yeni insan"* değildir. Böyle olması da pek doğru, çünkü gerçekçi romanı, ancak evrimini bitirmiş kişileri anlatabiliyor. Bir intibaksız, bütün sinmiş görünüşüne rağmen, bütün saldırılar karşısında, sığınacak ve savunacak yerler ve değerlere sımsıkı yapışan bir kişi. Bu romanda, Hayri İrdal ölçüsünde çağını ifade eden büyük örnek kişiler sırasında olmasa bile, onun dış-gerçek dünyasını kurmada kullanılan birçok insan var: Muvakkit Nuri Efendi bunlardan biri. Bir cami muvakkithânesinde, eski saatlerin tiktakları ortasında, zamanın dışına kurduğu küçük savunma dünyasına kapanmış Nuri Efendiye, Hayri İrdal'ın beslediği aşırı saygıda, Mütâreke yıllarının yıkılış mahşeri içinde, Yahya Kemal'in tarih sohbetlerine sığınan genç Ahmet Hamdi'yi hatırlatan birçok unsurlar var.

A. H. Tanpınar'ın bütün kişileri, "gerçek duvar" mm ötesine geçmek için birer delik bulmuşlar. Bütün devrim Türkiye'si aydınları bu duvarın dibinde henüz düşünüyorlar. Onun kişileri, günlük yaşamının sillelerine pek aldırmadan, bütün felâketleri tebessümle karşılayarak bir soy mutluluk içinde yaşıyorlar.

Mütâreke yıllarından bu yana, bizim edebiyat, yüksek politika ve parti kadrolarındaki düşünce akımları, üniversite çevresinin kapalı dünyasını derinlemesine bir çözümleme, tatlı bir mizah anlatışı ile bu romanda yer alıyor.



Gondwan

“Esir Şehrin Mahbusu”

Kemal Tahir, “Esir Şehrin İnsanları” romanında Paşa-zâde Kâmil Bey’in hayatını, işgal yılları İstanbul’unda Anadolu’lu çalışmaları ve bu yüzden yakalanıp Bekirâğa Bölüğü’ne düşmesi sırasında kesmişti. Bu romanda, yedi yıla hüküm giyen Kâmil Bey’in cezaevine nakli ve oradaki direnişini anlatıyor. Toplumun bütün pislik kanallarının kustuğu tortu-kişilerin kaynaştığı vahşi bir cengelin tanımadığı kişilikler, suçlar, hastalıklar, aşağılık ilgilerin girift çukuru içine düşen politika suçlusu Kâmil Bey’in hayatı... Romana kişisi açısından bakarsak, tarihi çevreye oturtuluşundaki rahatlık ve bilgiden gelen ustalık derhal göze çarpıyor. Kâmil Bey’in politika suçlusu oluşu, bu yola farkına varmadan girişi, sonra onun “dar yer” dedi yaşaması, ayrıntılardaki bazı özellikler bir yana bırakılırsa, çağımız Türkiye’sinin şartlarından pek uzaklaşmış görünmüyor. Benzerleriyle bir karşılaştırma, hapishane ve insan ilgilerini bu ölçüde bütünlüğü ile kavrayan başka eserlerin yokluğunu ortaya koyuyor.

Kemal Tahir’in, bugüne kadar verdiği romanla ortaya çıkan gerçekçi eserleri ile toplumumuzun evrimini bir kaç koldan anlatmaya çalıştığını görürüz. Köylü insanımızı ve onları tayin eden şartlar ve çevreleri anlatan bir koldan şimdiye kadar cilt eser vermişken, şimdi artık daha çok Türkiye’nin tarihi-toplumsal evrimini hazırlayan şehirli-insanların zaman ve çevre içindeki yaşamalarını veren ikinci büyük koldan eserler üzerinde çalışıyor. Ama birbiri peşinden yayınlandığı kitapları ile imparatorluk kalıtısı ve “sürelî devrim çağı” insanların psiko-sosyal evrimlerini ortaya koyan bu ikinci kolun da yavaş yavaş meydana çıktığını söyleyebiliriz.

Bizdeki evrimini bitirmiş, üst tabaka kişisinin örnek tipini, Kemal Tahir’in, Paşa-zâde Kâmil Bey’de arayışı, yalnız kendi sezgi ve beğenisinden gelmiyor Herşeyden önce bizdeki devrimci öncülerin kurdukları eski Tanzimat geleneğinden geliyor. Bizim edebiyatımızı da bu tip, batıya yönelen yenilik akımlarından bu yana, sürelî olarak, ancak çok dar açılardan ele alınmıştı. Edebiyatımızın roman dalındaki ürünleri üzerinde bir dolaşma, “Mirasyedi-Paşa-zâde Kâmil Bey”in hem gelişip gelişimi, hem de yeter ölçüde anlatılmayışını ortaya koyar. Bir bakıma onun bütünlüğü ve çıkışına bağlı anlamının, ancak Kemal Tahir’de daha iyi anlaşılabilir, bu kişinin tam olgunluğuna, gerçekçi romanda ele alınacak örnek kişi

seviyesine ancak ölümüne yakın erişebilmesi ile ilgilidir. Bir başka deyimle, bir çağın kişisi, belirli niteliklerle ancak çağ sonunda anlaşılabilir, üstelik bu kişinin ölüm kapısındaki görünüşü, "yeni insan" ın gelişinin de bir habercisidir. Kemal Tahir, büyük roman serisinde bir çağın evrimini belirtirken, herşeyden önce o çağı belirleyen kişiyi bulmak istemiş. Bunu bulduğunu söyleyebiliriz. Kâmil Bey'in, Mütâreke yıllarının tam ortasına, o zamana kadar haberli olmadığı meselelerin içine düşmesi, aslında şartların bu insanı, Tanzimatla birlikte doğuşu, gerçeklerden kaçarak yıkılışa kadar, yaşayışının tam bitim yerinde kendi tasfiyesinin dönemec noktasına getirmiş olduğunu göstermektedir. Kâmil Bey'in olayların içine atılışını yadırgıyanlar, insan olarak onun tarihi oluş ve evriminin farkında olmıyanlar veya bu soy kişilerin bir yerden sonra yaşayabileceğini sanmaktadırlar. Burada Kemal Tahir'in roman anlayışının bir yanı ortaya çıkıyor: onun roman anlayışı kişi anlayışına dayanıyor. Bu da tarihi ve sosyal evrimin önümüze getirip bıraktığı ve çözümlenmesini bekleyen gerçeklerden geliyor. Bu çözümleme işinde, tarihçi ve sosyolog henüz susuyor, ama gerçekçi romancı onların boşluğunu kapatıyor. Romancı, bu anlamda, çağımızın bir soy kronikçisidir artık. Kemal Tahir, romanlarına, bir dönemeci gelen, takılan, ta varlığının çıkışında, özünde var olan, hazırlanıp gelişinde de farkına varılmıyan birikmelerin birden, şartların hazır oluşu ve ortaya çıkışı ile gündelik çatışmadan drama düşen insanı yakalıyarak bağlıyor. Kâmil Bey soyundan kişilerin Kuvayı Milliyeci olmalarındaki büyük romanlık mesele, aslında onların bu işin adamı olmayışları, ama sadece namuslu oluşlarındadır. Yılbarca önce hazırlanan bir yol bitiminin, bir yerde bütün sağırıkları, körlükleri ortadan kaldıran vurucu gerçeği ile ortaya çıkıvermesi ile başlar. Uyanıyor Kâmil Bey. Bütün namuslu kişiler, Kâmil Bey gibileri bu dönemeci atlayamazlar, devrimin istediği "yeni insan" olamazlar. Bunlar devrimlerin akışına bir yandan gelir katılır, bir yerde ya olay, ya da suur vasıtası ile tasfiye edilmeleri gerekir. Her devrim olayı bu soy kişilere sarılarak veya bel bağlayarak çürür. Kâmil Bey'in bütün dramı nereye varacağını bilmediği bir akımın içinde namuslu davranmaya çabalamasıdır. Anadolu Savaşı ile ortaya çıkan âni çarpış, süreli ve gizliden işliyen evrimden insanı sürüklüyor. Açık çatışmalar ve romanlık drama geçiş, Kâmil Bey'i ve yakın çevresini çözemeyecekleri ve iyice kavrayamadıkları ça-

tışmaların ortasına düşürüyor. Burada roman kişisinin bir ucu kendi benliğine, öteki ucu yakınlarına, dışardaki kuşaklara, içine yuvarlandığı aksiyona, aksiyonun yöneldiği toplum düzenine bağlanan ipleri, bütüne bağlanarak, usta romancılara has bir başarı ile yürütülüyor. Gelmiş geçmiş bütün romancılarımızın bu ölçüde başarıya ulaşamadıklarını artık rahatça söyleyebiliriz. Bu toplum, bir gün Kemal Tahire neler borçlu olduğunu elbette duyacaktır. Kemal Tahirin eserleri' ile her hangi bir batılı uygar millet öğünebilirdi, bu eserler edebiyatımızın en güçlü örnekleri olarak bir gün elbette tanınacaktır.

Kâmil Bey'i anlarsak, Kemal Tahir'in bundan sonraki eserlerini de anlayabileceğiz. O, içine düştüğü büyük dramın kendini çekip sürükleyen etkisi ile aksiyona bir namuslu kişi, bir sanatçı davranışı ile girmiş, ne kendi yaşantısının, ne de kendini alıp götüren hareketin şuurunu bütünlüğü ile kavramış değildi. Kemal Tahir, Kâmil Beyi, hem bizim toplumumuzun tükenen örnek kişisi olarak alıyor, hem de onu kendi kanunlarının dışında kullanmıyor. Üstelik Kâmil Bey, kendini bitiren ve başkalarını getirecek bir hareketin ortasındadır. İşte burada kişiyi ülküleştirmeden, yer yer namuslu, asil ve insanca davranışlarına rağmen yüceleştirmeden anlatışında, ancak büyük romancılarda görülen ölçü şaşmazlığı var. Her olay, her gelişme, Kâmil Beylerin taşıyanuyacakları büyük bir hareketin varlığını gösteriyor. Kâmil Bey, kirlenmeden, kendi iç kritiğini söndürmeden yürüyor. Hapishane, onun önünde bizim toplumumuzun ve halkımızın varlığını, basamak basamak ortaya koyuyor. Aslında Kâmil Bey'in bu ortamda direnmesi, cevherini kantara vuruşu, çukurun içinde pisliğe bulaşmadan efendiliği ve kibarlığı ile yürüyüp geçişi, ve sonra hareket karşısında bu kadar hazırlıksız oluşu, hiç olmazsa bu hareketin içinde atak ve kavrayışlı bir uyanıklığa ulaşamayışı, romanın açıklanmadan kalması bir aksaklığı gibi duruyor. Kâmil Bey'in direnişinde bu romanın şartlarının gerçeği var, duraklayışında ise tükenişinin, dönemeçte bulunuşunun gerçeği beliriyor. Bu seriden bundan sonraki eserlerin kişisi, Kâmil Bey'in durakladığı yerden başlayacak, ama o da bir dönemeçte takılacaktır. Kişilerin bahtı bizim tarihi gelişimizin gerçeğini izliyor bu romanlarda. Kâmil Bey'in, insanın bu yerde ölçüye ve sınıra vurulduğu bu dünyada, savaş ve hapishanede, partların en kötöleri ile yaptığı savaş, bir başka yer-

do başarısızlığa dügeceğini göstermektedir. Kâmil Bey'deki, bütün aydın öncülerde, devrimci eğitim almamış kadro adamlarında, batılı ihtilâlcilerde çok görülen o ıddiasız hareket disiplininin bile işe yaramayışı, bizim devrim tarihimizin en önemli meselesine gelip dayanıyor. Katıldığı hareketin nedenlerini ve evrimini kavramamış olmak, olaylara bir yerden katılıp bir başka yerden dışarı fırlatılmak.

Önümüzdeki yıl içinde yayınlanacak kitaplarda Kâmil Bey'in tükenişini ve ondan sonrasını bulacağız, sanırım

"Gurbet Kuşları"

Orhan Kemal'in, ta başındanberi tutturduğu bir soy gerçekçi halk romanı ile, başlıca iki büyük konuyu işlemeğe çalıştığı belli oluyordu. Bunlardan ilki, bir zamanlar içinde yaşadığı Adana'nın işçi mahallelerinde ve çırçır fabrikalarındaki kasabalı-işçi yaşamasını, biraz daha genişliyerek zengin çiftlik sahipleri ile, bu zengin toprakların çalışma hayatına karışan göçmenleri anlatıyordu. Bereketli topraklar üzerine akan paranın, belirli ellerde toplanan mülkiyetin tayin ettiği yeni şartlar altında göçmen, yerli küçük memur, orta halli esnaf, sonra tarım işçilerinin, gecekondu mahallelerini dolduran fabrika işçilerinin, yeni yaşama düzeni içindeki değişmeler karşısındaki şaşkınlıklarını, toplumun en alt katına düşüşlerini hazmedemeyişlerini, süreli intibaksızlığın, çalışma şartlarındaki sertlik karşısındaki ruhi ayaklanışların tasvirini yapıyordu. Eski baba ocağının eğitimi ve düzenine alışkın, hâlâ o mutlu eski sıcak aile yuvalarının özlemleri içinde kıvranan küçük adamlar, yeni işçiler olarak, bu romanlarda kendi sıralarındaki adamlarından tiksiniyor, üst basamaklılara suursuz bir kın beslemektedirler. Orhan Kemal'in eserleri, süreli olarak sınıf değiştiren, düşkün hayatlı işçi mahallelerine yuvarlanan, ama işçiliğe henüz ısınanmayan, dikbaşı ve tedirgin insanları ele alıyordu. Onun bütün eserlerinde, demirbaş kişi olarak yarı okumuş, yalıtıklı işçi delikanlısını, şartların kendisini getirip bıraktığı yeni hayatı ve arkadaş olarak işçinin çok aşağı kültür ve zevk basamağını kabul edemeyişini, başka bir yere atlamağa her zaman hazır bir özlem içinde, olumsuz bir ayaklanma duygusu altında kıvransın kişilerini buluyoruz.

Hayat okulundan yetişmiş bütün yazarlarda görülen sıcak ve içten bir anlatım ustası kitapların okumağa yetiyor. Bir ucunda ekmek ve nefret edilen iş, öteki ucunda aşk olan bu

romanlar, onu, çağımızın çok okunan bir halk romancısı haline getirmişti. Ama 1955 den bu yana, sinema yazarlığının da etkileri altında, bu denklem bozulmuş, romanlarında aşk baş köşeye kurulmuştu.

Sonra onun romancılığında ikinci büyük tema, İstanbul'un kenar mahallelerinde kaynaşan küçük insanların hayatı olmuştur. Düzeni bozuk ailelerin geçim derdile çürüyen yaşamlarını hızlı bir olaylar temposu ve rahat bir anlatışla, piyasanın istediği, kolay okunur, hazırlanışı kolay eserlere götürüyordu Orhan Kemal'i.

"Gurbet Kuşları" (Varlık 1962) nda, onun, daha gerilere, romancılığına yol açmağa çalıştığı o eski olumlu seviyesine, yeneden ulaşmağa çabaladığı görülüyor. Bu yeni romanında köyünden ve toprağından kopan, 1950-1960 yılları arasında İstanbul'un yıkım - imar çalışmalarının çektiği, saçılan, el değiştiren, kırıntıları nasırlı avuçlara kadar dökülen milyarlardan hissesini almağa koşuşan köylü akınını anlatmaya çalışıyor. Yağmanın ancak son kırıntılarına yetişebilen, İstanbul'un köhne hanlarında, gecekondu mahallelerine sığınan, ırgad komşu-cularının düzenlerle sömürülen, oradan onaya savrulurken, bu dev şehrin insanları ve hayatı karşısında afallayıp kalan "Gurbet Kuşları"nın romanı. Sonra bu işlere karışan parti kademeleri, kimlikleri roman sayfalarından iyice sırtan bir kaç ünlü politikacı, sonra onlara yaslanan vurguncu çevreler... Köylünün alttan yukarıya doğru büyük şehrin bütün çevrelerinde çürüyüşü.. Orhan Kemal, bu çok karışık malzemeye dayanan kitaba, derli toplu bir kılık verebilir, "şehre akın" olayının bir yönünü inceleyebilirdi. Katma ve genişletme çabasıyla yapıyı iyice karıştırmış, bir yandan köylünün şehirde tutunmağa çabalayışını anlatmağa çalışırken, öte yandan köylüyü bu hâlele sömürmeğe uğraşan vurguncu mekanizmasının hikâyesini anlatırken, büyük şehri saran gecekonduların kuruluşuna kadar dayanan geniş ve dallı budaklı bir mahşerin içine dalmış. Ama bu roman, bütün kuruluş düzensizliklerine rağmen, Orhan Kemal'in gerçekçi roman akımına, bıraktığı yerden yeniden katılma çabasının bir örneğidir.

"Eskicinin Oğulları"

Bu roman, onun "*Adana gerçekleri*" diyebileceğimiz birinci grup eserlerinin bir devamı. Üstelik bu roman, yazarın yazdığı eserlerin de en güçlüsüdür. Tarımın makineleşmesi, fiyatların yük-

salmesi, köylü akını, iktisadi ve sosyal evrimin çabuklaşması karşısında, artık yerini koruyanayan ortahallli ve küçük sanat erbabının, eski toprak sahibi ailelerin çözülüşünü, kendine has bir açıdan anlatan Orhan Kemal'in, bu soy konularda en başarılı bir alanda bulunduğu belli oluyor. Ta başından, daha ilk eserlerle, yetiştirme ve hayat şartlarının etkileri altında, gerçekçilik yolunda nerelere ulaşabileceğini merak etmiştim. Şimdi artık elimizdeki eserlere göz gezdirince, geliştirdiği "anlatım"ına bakınca, onun, 1935 - 1960 yılları arasında süratle yerini kaybeden, bir kısnu vurgunculuk yolu ile yükselirken, büyük kısmı ile geçekundu mahallelerinin kapkara sefâletine yuvarlanan, çok sert ve acıma bilmez bir tasfiyeye uğrayan, bizim toplumun eski temel unsuru orta halli ailelerin hayatını anlatan bir romancı olduğu meydana çıkıyor.

Öteki romanlarında daha çok konuya, belirli toplum meselelerine yönelen Orhan Kemal, bu romanında daha olumlu bir yol bulabilmiş, kalabalık bir esnaf ailesinden, Topal Eskici ve oğullarından romana girmegi denemiş. Trablusgarp Savaşından bir bacağı kesik dönen Eskici ve onun ailesinin yeni şartlar altında ezilişi, pamuk tarlalarında yokluğun son basamaklarına yuvarlanışları, öteki romanlarında bulunmayan canlı ve güçlü bir anlatıyla yürütülüyor. Burada ihtiyar ve topal eskicinin, eski varlıklı baba ocağını unutamayışı, düştüğü çukurda debelenişi, oğul ve torun kalabalığının ortasındaki çaresizliği, bütün ailenin pamuk tarlalarında sıtma ve sivri sineğin pençesinde kıvranışları, düştükçe birbirlerine sarılan, açlık ve sefaletten döküldükçe birbirlerinden ayrılamayan on kişilik ailenin, gökle yer arasında olup bitenlerin nedenlerini anlayamayan Eskici'nin önünde bir bilmece halinde dikilişleri, özün gereklerine uygun bir ustalıkla anlatılıyor. Orhan Kemal'in son yıllarda yazdığı en başarılı eser budur, bence.

"Hükümet Meydanı"

Kurtuluş Savaşını anlatan romancılar içinde Kemal Tahir'den sonra en başarılısının İlhan Tarus olduğunu daha önce de belirtmiştim. Mütâreke yıllarında Marmara kıyılarında başlayan ilk milli teşkilatlanma hareketlerini, Karakol Teşkilâtı ile Anzavur'un çarpışmalarını hazırlayan çevreyi anlatan "Var Olmak" adındaki romanı ile bu yola girmişti. O romanında İttihatçı Hamdi Beşir ve Fekrettin Arslan'ın İttihatçı ve Kurtuluş Savaşını hazırlayan insanların çatışmalarına ve dramlarına büyük bir

ustalıkla girebildiğini görmüştük (yukarda Kâmil Bey için söylediklerimize bakılsın). Onun bu daireden ikinci romanı ancak bu yıl basılabildi: "*Hükümet Meydanı*" (Ak Kitabevi 1962). Bu romanında, Tarus'un, Kurtuluş Savaşının çok kapalı kalmış bir yanını, "*Konya-Bozkır Ayaklanması*"'nı anlattığı görülüyor. Aslına bakılırsa bu kitap, Kurtuluş Savaşı Anadolu Ayaklanmaları, ilişkileri günümüze kadar uzanan, 1946 dan sonraki partililik paravanası ardında Atatürk'e ve devrimlere karşı bir direnme hareketi olarak yeniden teşkilatlanmağa başlayan, kalıntıları ile günümüzü etkileyen, İstiklâl Savaşından sonra iyice tasfiye edilemeyen, kökleri "*İkinci Grup*" hareketlerine kadar ulaşan bir menfi direnmenin, bütününden koparılmış anlatılışıdır. İlhan Tarus, ele aldığı bu büyük meseleyi, son zamanlarda gerçekçilerimizi sürükliyen sinema romanının değişik plânlı, çabuk tempolu anlatışı ile haroadığı görüldüğü. Kurtuluş Savaşının olayların peşinde sürüklenerek değil de, insana yansıyan anlamı ile roman düzeninde verilmesi, çok olumlu bir sanat işi olurdu. Üstelik Anadolu ayaklanmaları, tarih boyunca süregelen gerçek anlamı ve nedenleri ile henüz anlatılamadı, aydınlatılamadı. Her romancı için bu alanda henüz yollar açık sayılamaz. Bu yola girmek isteyen de, herşeyden önce, tarih ve sosyolojinin henüz yapmadığı eleştirme ve ayıklama işini yapmak zorundadır. Bu romanında, İlhan Tarus, göze batacak ölçüde derlemelerinin peşinde sürüklenmişse benziyor. Ama olayları ve kişileri yargılama bakımından oldukça titiz davranmış. Bu bakımdan bir saplantısı yok. Yalnız olaylara katılanlara, onları yaşadıklarını inananlara biraz fazlaca bağlanmış görünüyor. Bir romancının şaşırması tam buradan başlar. Büyük çatışmaların var olduğu yerlerde, olaylara karışanlar değil, romancının yarattığı kişiler gerçeği yansıtır. Katı ve acı gerçekleri dar bir zaman ve açıdan yaşamış olanlar kadar gerçekçi romancıyı yanıltan kimse olamaz. Bozkır Ayaklanmasının hazırlayıcılarını, onların çevrelerini, olayların gelişmesini anlatan bölümlerden sonra, ancak romanın sonlarında, bu romanın gerçek kişisine rastlıyoruz. İlhan Tarus'un, devrimci gerçekçiliğin bu olumlu kişisini bu ölçüde harcaması şaşılacak bir olay. Bu romanı tarihi gelişine bağlayarak düşünürsek, taşıyıcı kişisi, isyancılar değil, Ankara'da Taşhan Meydanında asılan, ayaklanmayı sert ve kesin tedbirlerle bastıran İstanbullu aydın asker Haymakam Mümtaz Bey'dir. Roman, ayaklanmanın hazırlanışı ve başlayışını değil,

tasfiyesini ve Kaymakam Mümtaz Bey'i anlatmalı idi. Oysa eserin bütünü, Bozkır köylülerinin davranışlarını, direnmelelerini ele alıyor. Romanın asıl büyük çatışması, kişilerine yansıyan ve çağımızı da etkileyen dramı, Öğretmen Bılâl'in yobazlara karşı açtığı yeraltı savaşı sonunda kasabayı kurtaran millî kuvvetlerce mahkûm edilerek asılışı, Mümtaz Bey'in ihtilâl kanunlarına uygun davranışının Ankara'da İstiklâl Mahkemesinde cezalandırılışında görünüyordu. İhtilâl, kendi geleceğini hazırlıyan kadrosunu yiyordu. Bir romancı, asıl önüne açılan, büyük meseleden, malzemenin kendini getirip karşı karşıya bıraktığı büyük çatışmadan habersiz, olayların heyecan verici kalabalığı içinde neden dolayı yuvarlanıp gider?

“Kaçaklar”

Kemal Bekir'in “Kaçaklar” romanı, “Vatan” gazetesinde tefrika edildikten sonra, geçen yılbaşından birkaç gün önce kitap biçiminde çıkmıştı.

Kemal Bekir, kendine bugünkü romancılığımızın boş bıraktığı bir alan seçmiş. Büyük şehirde, aydın çevre kişilerinin, kurulu düzenin sınırlayıcı ve sıkıntı verici baskısından kurtulmağa çabalıyan, çatışmanın çözümünü aşk ve mutlulukta arıyan, kafa ve ruh sağlıklarını olumlu çalışma yollarına dokemiye, aylakların romanını yazıyor. Başka başka çevrelerden gelen delikanlı ile genç kızın, büyüklerine karşı açtıkları cılız ve küçük bir savaştır anlatılan. Aslında bizim toplum düzenimizde, katlar arasında vehmedilen aşılmaz engeller yoktur henüz. Gençlerin yukardan aşağı, aşağıdan yukarıya inip çıkmalarında, birleşmelerinde, başka toplumlarda görülen çok sert engeller yok. Gençlerin olumlu direnişleri, hayatı çalışma ile birlikte kabul edişleri karşısında süreli bir ana-baba direnmesi olmadığı gibi, çevrelerce de desteklenen ve hoş karşılanan bir davranış vardır. Kemal Bekir, üniversiteli gençlerin küçük sevdâlarından koca bir roman çıkarmış, özündeki boşluğa rağmen ayrıntılarına varıncıya kadar işlemiş. Dramın bulunmayışı, çatışmaların küçüklüğü, kişilerinin gölge yaşantılarını büsbütün silikleştirmiş.

“Deniz Ağacı”

Ünlü bir kadın romancımızın oğlu Yaman Koray'ın ilk romanı. Besyüz sayfalık bir hacim içinde Marmara - Erdek - Kapıdağı balıkçıların, kılıç balığı avcılarının deniz ve kara

hayatlarını yerinde gözliyerek yazılmış bir eser. Yaman Koray'ın bu çevrelerde balıkçıların yaşayışlarını paylaşıarak eserine malzeme derleyişi, büyük bir özellik. Bizdeki romancılar, eğer yaşamalarında bir yerlere takılıp kalmalarından yararlanarak malzeme derlememişlerse, kendi dar çevrelerinin ve küçük hayatlarının pek fazla uzaklarına açılmazlar. Yaman Koray ise bir kaç yıl Marmara balıkçılarının yanında yaşamış, denizli ve balıkçıları tanıma imkânlarını bol bol bulabilmiş. Onların denizde ve karada geçen hayatları ve çevreyle olan münasebetleri üzerinde bildiği çok şeyler var. Onları, evde, çarşıda, denizde, kahvede, kavga ederken, sevisirken, nefret ederken, balıkçı ölçü ve şartlarına uygun davranışlarını bozmadan anlatabiliyor. Çevre ve tabiatın gelen canlı ve niteleyici ortam, kuruluşundaki acemilikleri kapatıyor. İş ve yaşama şartları, denizin insanı etkileyciliği ve yapıcı dış şartlarını çok iyi gözlemiş. Halikarnas Balıkçısı okulundan sabırlı bir araştırmacıdır Yaman Koray.

"Korsan Çıkamaz"

Bu romanın yıllardan beri hazırlandığını duyuyorduk. Kendi kuşağındaki hikâyecilere bakılırsa, Nezihe Meriç'in romana geçişi hayli gecikmişti. 1950 den sonra öncü kuşaktan yazarlar arasında bir esinti olmuş, romana geçenlerden çoğu bu yolda heveslerini çoktan alnuslardı. Son hikâye kitaplarına bakılırsa, 1950 sonrası hikâye akımının kapıldığı "bunaltı" havasına Nezihe Meriç'in de girdiğini, expressionist ve içe dönük, kopuk izlenimleri, kişinin kendi çabasıyla anlam veremediği, yaşamının bütününe bağlayamadığı davranışları anlatmaya yatkın, o kırık dökük, ama çok kıvrak üslubu ile tasvire çalıştığını görmüştük. Bu yeni anlatım yolu ile romana nasıl gideceği merak edilecek bir şeydi. Ama "**Korsan Çıkamaz**", onun ilk hikâyelerinde bıraktığı anlatıma yeniden döndüğünü açıkça gösteriyor.

Nezihe Meriç'in bu kitabı, o eski başarılı hikâye anlatışının daha sürellisi, daha geniş plânda ele alınmış şekli. Hep o eski, töre baskısından kurtulmuş, kendine yeni bir yaşama üslubu kuramamış, şehirli ve ortahallli aydın gençleri, çok iyi tanıdığı kişi ve çevreleri anlatıyor. "**Korsan Çıkamaz**"'nın bütün kişileri, hikâyelerinden öğrendiğimiz, o tatlı İstanbul şivesiyle cıvıldaşan eski tanıdıklar. Hepsini de günlük yaşantılarının bin bir ayrıntısıyla derdini dererek kitaplaşmış kıvrak anlatıya varıncaya kadar tasvir ediliyor. Nezihe Meriç'in kişilerini anlatırken kale-

mini esaren titizliğine diyecek yok. Ama roman yapısını ve ayrıntılarını ayakta tutan, kişileri dağınık kalabalıktan kurtarıp romanlık kişi haline getiren romanlık çatışmanın dramı yok ortada. Bu kadar kişi, bu kadar yaşantı, bütün canlı havası ile bizi çeken çevre, ne soy bir romanlık öz üzerinde duruyor? Düşünce ve davranışlarında onları "asıntı halinde kalmak"tan kurtaracak, toplumun gelişiminde dayandıkları veya dayamadıkları yer neresidir? Kişilerin ve yaşantılarının, başı ve sonu olmıyan çok bulanık bir evrimin içinde anlatılışları, romanın en zayıf yanı. Hikâyeleri ile kendi genç kızlığının ve çevresinin bütün batık özlemlerini, küçük isyan beslemeklerine, olumlu ayaklanmalara yükselememiş, içine kıvrılmış ve kısırlaşmış tutkuların karışık dünyasını anlatmıştı. Aynı şeyleri ikiyüz sayfalık koca bir hikâyeye yeniden boşaltmış.

Bu kitap, Nezihe Meriç'in ister ve çalışma gücü bulabilirse, A. H. Tanpınar yolundan çözümleyici - psikanalist roman denemelerine girebileceğini gösteriyor. Onun ele aldığı çağımız kişinin bölünmüş yitikliğini, roman düzenine sokmanın çetnliğini biliyorum.

"Aralık Kapı"

Hkmet Erhan Bener, ilk romanı "Acemiler" (Seçilmiş Hikâyeler 1952) le dikkat nazarını çekmişti. Bu başarılı roman denemesinde, bir Anadolu gehrinin dar çevresinde hayata ilk adımlarını atan gençlerin güvensiz, şaşkın davranışlarını, bir soy güdük ve önü kapalı "Julien Sorel" in çevreyle uyumsuzluğunu, yılgınlığını anlatıyordu. "Gordyum" (1966) adındaki ikinci romanının ilk cildi, bir başka H. E. Bener'den, ilk havasından uzaklaşmış bir yazardan geliyordu. Bu romanın "Ulus" gazetesinde tefrika edilen ikinci cildi "Yalnızlar" in kitap biçiminde çıkmasını beklerken, "Loş Ayna" Varlık yayınları arasında yayınlanmıştı (1960). Acemiler beceriksiz elleri ile utangaç ve sevimli, aşkı ve yaşamayı yoklayışlarındaki o içten sarıcı havayı yitirmiş, tatsız bir kişiler ve obaylar kalabalığına düşmüştü. Yalnızlık içinde öz varlıklarını, yaşam kalabalığı içinde kendi anlamlarını arayan kişiler, romanın öteki unsurları ile bağdaşamıyan bir ağırlık altında uzayıp gidiyordu.

H. E. Bener, "Loş Ayna" da kendini toparlanmış, daha rahat bir anlatım yoluna girmişti. Hareketli bir ortamda yaşamış Hareket, roman boyunca dar bir çevreye yapışık kalmıyor.

"*Azlık Kapı*" (1962), Avrupada öğrendiklerinden gelen yeni bir davranışla eski anlatımını birleştiriyor, daha başarılı bir seviyeye ulaştığını ortaya koyuyor. Artık dill, anlatışı, kişiye ve gerçeğe yöneliş, onun, bu yolda direnirse güçlü bir romancı olacağını gösteriyor.

Van Gogh'a özenip yavaşını kesen, Belçika'da okumuş yaşlı ressamın son günlerini anlatan bu roman, bizde ancak A. H. Tanpınar'ın başarılı örnek verebildiği psikanalizci roman yolunun ondan sonraki öncüsünün H. E. Bener olabileceğini gösteriyor. Bener de, bütün romanı, kişinin iç yapısındaki özellikleriyle dışın anlaşmazlığında gelişen yaşama dramı üzerine kuruyor. Yaşlı ressamın dıştan içe doğru daralan ve kapanan kat kat çevrelerin baskısı altında büzülüp direniş, gençliğinden hastalıklı ihtiyarlık günlerine kadar yaşamasını çözümleyip yargılayışı, ancak usta romancılarda görülen rahat bir anlatılışla yürütülüyor. Bu soy romanlardaki tutukluk, anlatış ve gözlem yetersizliğinin verdiği bulanıklık bu kitapta yok. Burada anlatılan, törelerin çatışmasından çıkan sert değerlendirmeler altında, hicivci bir zekânın süreli uyanıklığının acı ve buruk tadını hayatı boyunca emerek, insanların karşısında tutkularının nasibini alamadan; herşeyi görüp bilerek yaşamasını sürdüren, bir savaşçının romanıdır bu. Avutulmağa, aldanmağa, unutulmağa teşne, şuurunun uyanıklığından kaçma özlemi içinde, ellerini mutluluğa uzatan, sonra çekilip, içine kapanan bir büyük şehir ermiş, insan ormanı içinde bir yalnız, şairlerimizin başarıyla anlattıkları bir insan. Çağımızın acı bir ürünü, toplumun, üst kadroların, yurttaşlarının, yakın çevresinin, dünyayı kucaklayan bütün ilgilerin terkettiği XX. yüzyılın Türk aydınının, azizlere, ermişlere lâayk hayat ve kişiliğini ortaya koyuyor.

"Ölüm ve Korku Günleri"

Cengiz Dağcı'nın bundan önce Varlık yayınları arasında üç romanı daha çıkmıştı: "*Korkunc Yıllar*" (1956), "*Yurdunu Kaybeden Aklım*" (1957), "*Onlar da İnsandı*" (1958). İkinci Dünya Savaşı yaklaşırken Kırım'da bir pedagoji enstitüsünde öğretmen olmağa hazırlanan Cengiz Dağcı, 1939 da kendini savaşın içinde bulur. Önce Rus ordusunda Almanlara karşı savaşır, esir düşer. Sonra Almanların kamplarda kurdukları lejyonlara katılarak bu sefer Ruslara karşı savaşır. Almanların yenilmesiyle biten savaş sonunda, Cengiz Dağcı, Rusların e-

line düşmemek için Polonyaya sığınır. Polonya'daki Almanlara karşı yeraltı teşkilâtı ile birleşir. Sonra Rusların yaklaşmaları üzerine, Almanya'da müttefiklere sığınır. Milletlerarası Kızılhaç elile, başkaları gibi o da, bir yere, Londra'ya sığınır. Şimdi Londra'da bir ütücü-kolacı dükkânı işletiyor. hayatını dolduran baş döndürücü serüvenleri sıra ile roman hâline getiriyor.

Bu son kitabı ile İkinci Dünya Savaşı sonunda Polonya'da, Varşova'da, Almanlara karşı girişilen yeraltı ve direnme hareketlerini, yıkılan Varşova'da ayakta kalabilen insan gücünü, savaş sonu insanların Tanrı ve toplum kurallarına karşı acı ve sert umursamayışlarındaki hazin manzarayı, yıkılmış bir şehirde tek başına kalmış bir kızın yaşama dramını anlatıyor. Ama Cengiz Dağcı, bu romanında, Kırım ile ilgili konuların dışında, kendi kişileri ve çevresinden uzak kalınca, başkalarının romanlarını yazarken, eskisi kadar ilgi çekici olamıyor.

1962 yılında çıkmayan romanlar :

1962 yılının roman çalışmalarını derlerken yalnız kitaplarla yetinmek doğru değil. Bir çok yazarların gazete sayfalarında kalmış, ellerde yayınevi araştıran, kitapçılarda yıllardanberi baskı sıralarını bekliyen eserleri var. Yalnız yenilerin değil, bu yollarda eskimiş, ustalaşmış olanların bile, telif roman yayınlayan bir kaç yayınevinin imkânlarını gözledikleri ortada.

Kemal Tahir'in iki yıl önce tefrika ettiği "*Kelleci Memed*" ve "*Yorgun Savaşçı*", sonra "*Yol Ayrımı*" romanlarından ilki yılbaşından bir kaç gün önce, diğerleri ise 1963 yılında yayınlanacak (Remzi Kitabevi). Kemal Tahir, eski hazırlıklarına dayanarak yılda ortalama bir roman hazırlıyor. Önümüzdeki 1963 yılında yeni baskıları ile birlikte toplu eserleri çağımızın en büyük Türk romancısını ortaya çıkaracak.

Orhan Kemal'in "*Sıkıntılı Günler*" ve "*Kanlı Topraklar*" adındaki romanları, bu yıl sonunda olmazsa bile, 1963 yılının ilk aylarında yayınlanacaktır (Remzi Kitabevi).

Samim Kocagöz'ün geçen yıllarda "*Vatan*" gazetesinde tefrika edilen "*Kalpakkılar*" romanının ilk cildi ile Atilla İlhan'ın "*Kurtlar Sofrası*" adındaki çok ilgi çekici romanı, Ataç Kitabevi tarafından, İlhan Engin'in birbirini tutmayan eserleri arasında umutla beklenen "*Günler*" romanı ise, Remzi Kitabevi tarafından önümüzdeki yılda yayınlanacaktır.

Fatma İrfan Serhan'ın "Vatan" gazetesinde tefrika edilen "*Gâvurdağı*" romanı ile kıraç - bozkır köylerindeki kadınların yaşamalarının anlatan "*Mazide Gelin*" adındaki romanı belki de önümüzdeki yıl yayınlanma imkânları bulurlar.

Yaşar Kemal'in hâlen "Cumhuriyet" gazetesinde tefrika edilen "*Yer demir - Gök bakır*" romanı ile, Talip Apaydın'ın "Vatan" gazetesinde tefrika edilen "*Yoz Davar*" romanı da önümüzdeki yıl çıkmasını beklediğimiz eserler arasında yer alıyor.

1962 HİKÂYE YILI

1962 yılı, hikâye kitapları yayınları bakımından çok verimli oldu. Ama hikâyeciler eskiden olduğu gibi yayınevi bulamıyor, çoğu eserlerini kendi hesaplarına bastırıyorlar. Düşün, Ataç, Yeditepe, Çan yayınevlerinin çıkardıkları kitaplar yılda bir kaç taneyi geçmiyor. Göze çarpan bir başka özellik de, "bunalım" yolunun eski hızının iyice kesilmesi, gerçekçi akımın yeniden hızlanmağa başlamasıdır. Geçen yıllarda yayılma eğilimi gösteren dil zorlamaları, aşırı ölçüde soyutlamaya, olumsuz ve karanlığa yönelişin artık durulmağa, soyut ve çözümleyici anlatımından, tasarı hikâye kuruluşundan usanıldığı artık açıkça görülüyor.

1962 Hikâye Yılında Bellibaşlı Eser ve Yazarlar

"Zonguldak Hikâyeleri" - "Beyaz Duvar"

Kitaplarını yayınlamakta geç kalan, gerçekçi öncülerin 1936-1950 yılları arasını kaphıyan büyük akımına katılamayan Mehmet Seyda'nın, dergi ve gazetelerde kalan yazılarına baktarsak, hikâye alanındaki çalışmalarının hemen aynı tarihlere rastladığını görüyoruz. 1934 yılında başlıyan ilk denemelerini bir yana bırakırsak, "*Alınmazın*" hikâyesi ile bu günkü yolunun başlangıcını, 1937 yıllarına kadar gerilere götürebiliriz (Yeni Adam). Küçük hikâyelerini 1937-1958 yılları arasında yayınlamıştı. "Babıall" yazı piyasası için takma adlarla hazırladığı magazin hikâye ve romanlarından sonra, Cumhuriyet gazetesinin 1958 yılı roman yarışmasında "*Ne Ekersen!*" adındaki romanının üçüncülük kazanması, onu yeniden sanat çevrelerine iteledi. Bundan sonraki çalışmalarını, gazete ve magazinlerle sanat dergileri arasında, başlıca iki yönde topladı-

ğını görüyoruz. Birinci koldaki eserlerinin ona işlek bir dil, kendine güvenli ve güçlü bir anlatış kolaylığı kazandırdığı görülüyor. Mehmet Seyda, bu iki yolu birbirine karıştırmamakta iyice kararlı.

Eskidenberi hazırlayıp kitap biçimine getirmek için beklediği eserlerini iki grup halinde toplanmıştı: "*Zonguldak Hikâyeleri*" ni daha önce 1937-1943 yılları arasında "*Tan*", "*Varlık*", "*Yeni Edebiyat*" gazete ve dergilerinde çıkarmıştı. Zonguldak kömür bölgesi insanlarını, yaşayışları ile vermeğe çalışan bu hikâyelerinde, "*kişi-yaşama-ış*" doğrultusundaki çatışmaları, gözlemci ve tasvirci bir gerçekçi anlatışı ile ortaya koyuyor. Gerçi ondan sonra Unvan Nafiz de bu bölge yaşayışına değinen bir kaç örnek vermişti. Ama maden işçileri ve ocaklara bağlı köylülerin üzerinde çok durmamış, şehirdeki yaşamının, etkileyici ve heyecan verici olaylarla dolu olan dış görünüşünü belli bir uzaklıktan gözlemekle yetinmişti. Mehmet Seyda ise kuyularda, damarlardaki meşakkatli çalışmayı, bizim insanlarımızın bu çalışmalara kattıkları yeni anlamları töre özelliklerine inerek anlatamadıysa da, köylü-işçilerin yeni bir iş düzeni ve çevreye uyma çabalarını, çatışmalarını, şaşkınlıklarını, ağır işin insanı ezip yoğuran gücünü, gözlemci ve tasvirci bir gerçekçilikle ifade edebildi. Ağır işçiliğin baskısı altında ezilmiş Hasan ve Hüseyinlerin, onların ardında ve üstündeki kişilikleri iyice belirtilmemiş, gölgeliklerde kötülüklerini yürütenlerin, ölümü de günlük yaşama ve savaş gibi işyansızca kabullenen köylülerin, kadercı ve mazlum bir çaresizlikle doldurduğu bu hikâyeler, henüz tam ve özgürce anlatılamamış gerçek Zonguldak hikâyelerinin öncüleridir. "*Maden Kay*"'lerin yaşamalarını kuyulara ve kuyu dışındaki düzenlere bağliyerek anlatacak bir yazar gelmedi henüz. Ama Mehmet Seyda'nın, ırgadbaşlar, puvantörler, bürolar arasında dönen dakavereleri, iyi bildiği görülüyor.

Çeşitli bölgelerdeki yaşayışından çıkarılmış hikâyelerini "*Beyaz Durar*" (Kovan Yayınevi, 1962) adındaki kitabında toplamış. Bu hikâyelerinde asıl beliren özellik, Mehmet Seyda'nın hangi çevreden olursa olsun gerçeği bulup anlatışındaki rahatlık ve dilindeki canlı güçtür. Gerçi ondaki bu dil ve anlatım ustalığı ancak son yıllarında iyice belirmiştir. Bu eski hikâyelerini bugün yayınlarırken geniş ölçüde işlemiştir. Ama daha sanatının başlangıcında, anlatışının temellerinde, Enkalp Esenal'da gördüğümüz, kaynağını halkın konuşmasından alan bir zen-

ginlik vardı. Bu yirmi yıl öncesinin hikâyelerini, günümüz yazarlarının yeni örnekleri ile yan yana getirince, hikâyemizin ne ölçüde yaşamadan, değinilmemiş gerçeklerin canlı imkânlarından koptuğunu, dar aralıklara girip sıkıştığını anlıyabiliyoruz.

Çok çekmiş, çok duymuş yazarların bozulmadan ezilişlerini yansıtan, o alaycı anlatışı ile, yer yer kendi hayat serüvenine de değinen bu hikâyelerindeki etkileyici güzelliğe işaret etmeliyim. İyi, doğru, güzelliği hırpalamağa teşne, içimizden taşıp gelen o vahşi saldırı eğilimini anlatan "*Bevez Duvar*" hikâyesi, insana olan derin sevgisini, gerçeğin acılığı ile yükselen duygularını ortaya koyuyor.

"Susuz Yaz"

Önce şiiri, sonra hikâye ve romanı, şimdi tiyatroyu deneyen Necati Cumalı "*Susuz Yaz*" kitabındaki hikâyelerini daha önce dergilerde yayınlamıştı. Katıksız, sanatçı kişiliğine bağlı yorumlardan arıtılmış, olayların kısa ve sert çizgilerle anlatılışına dayanan bir soy "*yalın gözlem gerçekçiliği*" ne niyetlendiği görülüyor. Son yıllarda roman ve oyun konularını çıkardığı memleketi Urla çevresinin yaşayışını anlatan bu hikâyelerinde, ilkel ve tabiata bağlı, içgüdüsel - vahşi davranışları ortaya koyuyor. Hareket ve yaşamada çabukluk, onca yeni bir anlatım denemesi olarak ele alınmış. Bizde alışılmış hikâye düzeninden ayrılan, eski Chroniklerin tutkulu, canlı ve vahşi temposuna yaklaşan bu uzun hikâyeler, romanı andıran bir yoğunluk, uzun süre ve kişi kalabalıklığı içinde genişliyor. Malzemenin, yazarının bir zamanlar avukatlık ettiği çevrelerin olayları ve dâva dosyalarının, duruşma ve adli boğuşmalarından yararlanarak yazıldıkları, kişiler ve olayların hep aynı suç-suçlu, suç götüren şartlar ve suç çevreleri sıralanışından açıkça belli oluyor. Bu hikâyelerde, kişilerin, bütün eğilimleri ile cinsel içgüdü, en küçük çatışmalarla vuruşmaya ve kan dökmeye götüren vahşi davranışlara kayıp gidişlerini anlatırken, konularına çok uygun düşen yalın bir anlatışa baş vuruşu olumlu bir yenilik. "*Dağlı ile Muharrem*" de bu yolun en güzel örneğini vermiş.

Bana kalırsa, Anadolu insanların içgüdüsel davranışlarını tükten tüken vahşiliklerini çabuk tempolu olaylar zinciri ile anlatırken, ya tabiatın, ya da törelerin bağlayıcı ve yönetici etkilerine de işaret edilmeli.

Batıda "*Uyanış*" çağının Chronikaya dayanan bu soy hi-



kâyeciliğinde, “*İhtiras Mısırlısı*” basamağına ulaşmış büyük tiplerini canlandıran hikâyeler yanında (Stendhal’vari kişiler), Cumalı’nın kişilerinde, yaşamalarında, “epik anlatış”a uygun gelmiyen yeni eğilimler de görülüyor. Necati Cumalı, yalnız o lay zincirine dayanan hikâye anlatışını kuruluştan kurtaramıyor.

“Aşk Üçgeni”

Umran Nazif’in, “*Tepedeki Ev*”den sonra, yeni kitabı çıkmıyalı on yıl oluyor. Tek tük hikâyelerini dergilerde görüyorduk. Yılda bir hikâye yazmadığını yeni kitabındaki listeden anladık. Bir zamanlar “*öncü hikâyeciler*” kuşağının başta gelenlerinden idi. Üstelik bu alanda Salt Faik’ten de kıdemli idi. Onun hikâyeye başlayışı, ta “*Vakit Gazetesi*”nde Sadri Ertem başkanlığındaki “*gerçekçi ve toplumcu*” sanat anlayışı modasının estiği günlere kadar gidiyordu (1930 yılları). Zonguldak şehir hayatı üzerine yazdığı hikâyelerle ün yapmış, arkadaşları gibi romana geçemediyse de, ılımlı bir gözlemci gerçekçiliğin sınırlarında bir müddet direnmisti. Şimdi uzun bir aralıktan sonra yeniden hayatının ilk tutukularına dönmüş sayabilir miyiz? “*Aşk Üçgeni*”nde rahat, eski hikâye geleneklerine bağlı kişilerine ve anlatışına yeniden dönmüş görünüyor. Daha doğrusu hikâyede sürüp götürdüğü o zayıf bağlantısını belli bir çizgide tutunma çabasını ortaya koyuyor. “*Hayır, Rana Bey Yaşıyor*du” hikâyesi, Umran Nazif’in henüz tükenmediğini, M. Ş. Esendal’dan sonra kopan o Çehov Okulu anlatımı geleneğinin yeniden canlanabileceğini gösteriyor.

“Ağlama N’olur”

Behiç Duygulu’yu bu hikâye kitabı ile tanıyoruz. Elli sayfalık bir küçük kitapta oniki hikâyesini toplamış. Gerçekçi hikâyeciliğimize yeni ve umut verici bir öncü olarak geliyor. Yusuf Atılgan’ın sırasından, bir hikâyeci bu. Yaşamayı, kişisi ile içinden, kendi katılmaları ile dışından yürüterek, özel ve hızlı bir tempo ile anlatıyor. Onun hikâyelerinde kişiler sahneye çıkmış oyuncular gibi, kendi yaşantı ve dramlarını herkesin ortasında, herkesle birlikte üzerine eğilerek, birgeyler gizlemeden oynuyorlar. Bir zamanlar J. Steinbeck’in de dediği bu “oyun-hikâye” anlatışını Behiç Duygulu başarıyla kullanıyor. <https://www.kitapci.com> ücretsiz PDF Kitap Arşivi, <https://www.kitapci.com> yeni hayat yolları karşısında değişen kişileri bize tanıtmaları. Anlattıklarından sezildiğine

göre Ege ve Aydın dolayları kasaba aydınlarının yüze çıkma-ya başlayan bireysel meselelerine kişisel çatışmalara yöneliyor. Bu dolayların insanlarında, son yıllarda ortaya çıkan değişimleri izlemeğe çalışıyor. Bu hikâyelerde taşralı insan psikolojisini veriş, yer yer Çehov'la Gogol arası anlatıyla etkilenmiş. Bizim eski yerli renk gerçeklerinden iyice uzaklaşmış görünüyor. Biraz para yüzü görmüş, şehirlileşmiş, dıştan içe değişmeye yüz tutmuş "taşralı"nın çeşitli kesitlerinden aldığı hikâyelerini, yoğunluğuna, özüne, çatışmaya neresinden baka-cağına pek aldırmadan, "bezgin, sorumsuz, artist ve aylak" bir üslûpla anlatıyor. Ama yaşamının "saçmalığı" çukuruna düşürmeden kullandığı anlatışını daha güçlü bir basamağa ulaştırabilecek mi? Gerçeğe ve insana bu denli rahat ulaşabilmesi soy sanatçılara vergi bir temeli olduğunu gösteriyor.

"Nerde O Eski Usturalar" - "Kesmeli Bunları" -

"Saksâğanın Kuyruğu"

Rıfat Ilgaz, mizah hikâyelerini artık birbiri peşinden yayınıyor. Bu alanda, Aziz Nesin'den sonra başarı kazanan ikinci sanatçının o olacağı anlaşılıyor. Onda, Ahmet Râsim'in o eski sohbetlerine, meddah ağzı fıkralarına yakın sâkin ve tatlı bir anlatım var. Onda satir, mizah unsuru, yoğun ve saldırgan değil, daha çelebice, daha ölçülü, ama yeterli. Eski yerli mizah zevkimize uygun ölçüde bir yoğunluğa ulaşamıyor. Ama aydın çevreleri etkileyecek bir nitelikte. Hikâyelerinde, kişilerinin yaşantılarını, günlük yaşamının dertlerini, çürümüşlüğünü, herşeyi kanıksamış bir ustalık, tezgâhtar pışkinliği ile açıp önümüze seriş, sanatı ile okuyucuyu karşı karşıya bırakışını beğeniyorum. Bu mizah hikâyecisinin çok büyük kalabalığa yayılacağını sanmıyorum. Ama belli bir çevrede tebesümle uyandıracığını, bazılarını düşündüreceğini, bütün iddiasızlığına rağmen taşıdıkları sosyal hicvin farkına varılacağını sanıyorum. Bu hikâyelerde bizdeki mizah hikâyeciliğini aşan yönler var. Rıfat Ilgaz, herşeyden önce, gündelik olayların halka yaygın geçici parlaklığına bağlı, çabuk eskiyen mizah unsurundan uzak duruyor. Bu hikâyelerde, çalاکalem dergiciliğın ötesinde, daha çok "sanat" seviyesine ulaşan değerler var. Hikâyesini, "mizahlık olayı" la değil, kişilerin çatışmalı yaşamalarındaki mizaha yatkın davranışlarına dayanarak kuruyor. Onda, Çehov, O. Henry, Stendhal gibilerinde gördüğümüz,

hikâyenin kuruluşuna oturan ölçülü ve düzenli bir "mizah gücü" var.

Rıfat Ilgaz, nice yıldır yazının çilesini çekmiş bir yazar. Yıllar evlirip çevirip bir yere ulaştırıyor bazı yazarları. Türkçenin yaratıcı gücüne, gerçeği anlatışın bir kıvrak, dokunduğu yaşama ayrıntısına can veren bir çizgiye ulaştırıyor. "Yeni Kazağım", "Namussuz", "Nasılın Yahut", "Afiyet Olsun Hacı", hikâyeleri, yaşasalardı, halk Türkçesinin ve yaşayışının hayranları iki büyük sanatçıyı, Ahmet Rasim'le Esendal ne kadar sevindirirdi, diye düşünüyorum. Hele "Saksakın Kuruluşu" kitabındaki "Devrimci Kaymakam" hikâyesini, devrim yolunda bireyci davranışlardan çok umutlu yazarların okumaları gereklidir. Sosyal satirin bu derecesine, ancak Esendal, "Taş Havan" hikâyesinde ulaşabilmişti.

"Biz Adam Olmayız"

Aziz Nesin, 1982 hikâye yılı içinde, eski kitaplarının yeni baskıları bir yana bırakılırsa, ancak bir hikâye kitabı yayınlatabildi: "Biz Adam Olmaz". Yoğun, çarpıcı, sürükleyici, halkı etkileyen o eski güçlü mizah anlatışı bu hikâyelerinde de sürüp gidiyor. Eskisi gibi, gazete haberlerinden, tartışılan meselelerden, kuruluşu sağlam, canlı mizah hikâyeleri çıkarıyor. Kendisi başta olmak üzere, çevresinde rastladığı, hikâyelerine karışan kişilere yönelttiği hiciv, eski sertliği, acımazlığını sürdürüyor. Bir gözlemle başlıyan, diyaloglarla gelişen bu küçük mizah hikâyeleri, hemen daima hicivle bitiyor. Böylece Aziz Nesin'in kendine has bir hikâye kuruluşuna çoktan ulaştığını, rahatça kullandığı bir tekniği olduğunu söylemek istiyorum.

"Kuyularda" - "Bulanık Resimler"

Muzaffer Buyrukçu, beşinci ve altıncı hikâye kitaplarını bu yıl içinde yayınladı. 1950 den sonra dergilerde hikâyelerine rastlamıştık. İlk kitabı "Acı" 1957 de çıkmıştı. İkinci kitabı "Katran" dan sonra (1959), gözlemci-gerçekçiliğe bağlı hikâye yolundan çıktığını, yani hikâye yollarına kapılıp "karamlık, soyut ve bulanıklık" saplantısına düştüğünü görmüştük. Bu yoldaki iki kitabından sonra artık bu anlatım yolunda kararlı olduğu, özsuynunu artık bu derin kuyulardan çekmekto direneceği anlaşılmaktadır. Kitaba başlığını veren ilk hikâyesinde çok çetin bir konuya el atmış. Yaşamaya tutkuları ile bağlı,

çeşitli açlıklar içinde kıvranan *"küçük adam"* ın, evinde cinsel isteklerle oynayan karısının hazırladığı küçük cehennemde kıvranışını anlatıyor. Yazar, çok büyük bir çaba içinde, olumlu bir iş yaptığı inanç ve umudu ile, çaprasık duyguların, bilinçaltı zorlamaların örülüşünü adım adım yürütüyor. Anlatıkları kelime kelime bizdeki küçük adamların küçük dünyalarının bir yanını, karanlık bir köşesini yansıtıyor. *"Telörgüler"* hikâyesinde de o derinlere işliyen çözümleyici çaba var. Ama *"Kuyularda"* kitabındaki hikâyelerin bütününden, onun anlattığı *"küçük adam"* ın çevresindeki darlıktan bezginliği, yılgınlığı, bu çevreden kurtulamayındaki çaresizliği anlamı çıkıyor. Aynı temayı Orhan Kemal'in bir başka yönü ile anlattığını göstermiştik. *"Küçük Adam"* ın içinde bulunduğu şartları olumlu bir davranışla aşması, değiştirmesi, yaşamasını başarılı yollara götürmesini nedense hikâyecilerimiz düşünmüyor. Küçük Adam'ın çevresindekilerle anlaşılamayışını anlatanların yanında, M. Buyrukçu, bir başka gerçekten haber veriyor: Küçük hikâyemizin çok anlatılmış bu kişisi, evde de, çevresinde de, çocukluğunda ve büyüklüğünde mutlu değildir, bir çürümüş kuyusunun içindedir. Bu çok karamsar, kendi biyografisi ile ilgili gerçeği, çözümleyici büyük hikâye yapısında ortaya koyması gerekirken, usandırıcı, bütünden kopmuş, küçük hikâye yapısı içinde kargaşaya boğulan ayrıntılar kalabalığı içinde vermeğe çabıyor. Evli gözlemlerinde yazarlarımızın henüz ulaşamadıkları derinliklere inebilmesi büyük çaba işi. Ama küçük hikâye başarılı gözlemler yığını değil. Küçük Adam'a bu açıdan bakılması belki gerekli. Ama yazarın sanatını bu soy yılgınlık ve bezgınlıktan koruması da gerekli. Gerçeği içinden gelerek yaşamak, onun canlılığını duyarak işlemek, halktan yetişen yazarların üstünlükleri. Bu nitelikleri, ne soydan bir saplantı uğruna harcadığını sanatçı iyice bilmeli. Muzaffer Buyrukçu'nun *"Bulanık Resimler"* i ile armağan alışısı, hikâyecilik yolunda yıllardır süregelen çalışmalarını bir değerlendiriş sayılacaksa, "sabreden derviş" örneği, sanatının bütününe bir teşvik olarak sayılmalı. Ama ne dili, ne de hikâyelerinin değerinin 1962 kitaplarının çok üstünde sayılamayacağını belirtmeliyim.

"Mühür"

Gerçekçi öncülerin çoğu, hikâyeyi bıraktılar, gençlerin bir bölümü de *"olumsuz ve karanlık"* ın çıkmazına girdiler. Hi-

kâye türünün gür kaynakları artık kurudu. Birkaç yıldır hikâyenin kısırlaştığını görmüştük, gücümüz yettiği kadar da anlattık. Eskilerin birkaçı zaman zaman yoklamalar, birkaç yeni hevesli eski ustaları andırır yeni eserler yayınlamasalar, bu tür ve köklü gerçekçi gelenekler de unutulacak, okuyucu ile bağlarını koparıp sönüp gidecek. Osman Zeki Özturanlı'nın kitabı bana bunları düşündürdü. Esendal'ın açtığı Çehov düzenindeki hikâye yolunun artık kısırlıktan kurtulacağını, gelişip de onun ulaşamadığı çevrelere ve kişilere el uzatacağım yeniden umar oldum. Gerçekçi hikâye yolunun bu genç öncüsünde de, dilde, insanı anlatışta, çevreyi ve meseleyi olumlu açıdan anlatan gözlemlerinde, o ustaca *"sadelik"* i yakalayış var. Daba bu ilk kitabındaki hikâyelerinde bile, köylü ve kentli, bizim insanımızı bu ölçüde derinliğine ve bütünlüğüne kavrayış ve anlatışındaki ustalık umut verici. Hepsinden iyisi, Özturanlı, kendisini sanatının dışında tutmasını biliyor. Sanat yolunda ilk adımlarını atan bir gencin, kendi yaşantılarının biteviye saplantılarından daha başka anlatacak şeyler bulabilmesi, ilgi çekici bir olay. Bu kitaptaki *"İMÇ"* hikâyesine nice ustalar imzalarını atmaktan çekinmezlerdi. Özturanlı, bizdeki hikâye gelişmelerinin son çıkmazlarından uzak kalmış, dilde de, anlatışta da, *"içten ve özentisiz"* verimli bir yola girmiş.

"Evcilik Oyunu"

Ferzan Gürel, Sökeli hikâyeci ve romancı Samim Kocagöz'ün kızkardeşi imiş. Bir zamanlar ağasının anlattığı çevreleri kendi yaşantıları açısından ele alıyor. Bu denemelerinden, onun, kadınlar ve çocuklar dünyasına yaşayabileceği anlaşılabilir. *"Cennetin Düşü"*, *"Deniz Feneri"*, *"Sürünün Çobanı"*, hikâyecinin küçük olayları, öze uygun yeterli ayrıntılarla hikâye haline getirebildiğini gösteriyor. Şimdilik iki önemli engel var önünde: Biri, iyi kullanamadığı, yeni sanatın aşırı arı dilciliğinden aktardığı dili. Hele *"tüm"* kelimesine ölçüsüz saplanması rahatsızlık veriyor. Nedense bu *"tüm"* kelimesini gençler, öz ve arı Türkçe sanıyorlar. Halbuki, Arap aslından *"tam"* kelimesinin köylüleşmiş şekli. Aynı anlama gelen birçok Türkçe kelimeler, bu güdük anlamlı kelime uğruna edebiyat dilinden sürülüp çıkarılıyor. İkincisi ise, iyice ustalaşınca kadar konularını en başarılı olduğu çevre gerçeklerinden alması. Bu kitabında beliren umut verici bir özelliği de, *"Sürünün Çobanı"*

hikâyesinde görülen, küçük olayları aşan, büyük anlama yönelmeğe niyetli bir eğilimin, onda belirmiş olmasıdır. Yazarlık bu bayanın yaşamasında nasıl bir yer alıyor bilmem. Çoğu umut vererek başladılar. Bizde yaşamının kadınlara ayrılan yanı, gerçekçi yoldaki bir yazarın direnerek işini sürdürmesine, çevresinde destekleyici bir anlayış bulmasına uygun mu?

“Beyhan”

Kâmurân Şipal, çok az yazan bir hikâyeci. Bu kitaptaki 9 hikâyesini acaba kaç yılda yazmış? Küçük hikâyenin onun hayatının birinci işi olmadığı belli. Daha çok Alman edebiyatından çevriler yapıyor. Ama Şipal'in hikâyelerinde çevirdiklerinden bambaşka bir hava var. Sait Faik'in bınaktığı küçük yaşantılara bağlı, küçük Adam'ın günlük yaşayışından alınmış çatışmaları yazarken çabıyla elde edilmiş (Sait Faik'in aksine) bir soy ustalığa bile ulaşıyor. Onun bu kitabındaki “Köstebekek” i ve “Bahşış” i çoğu hikâyecilerimizin tutturdukları yolun aksine, yalnız “konuşma dilinin canlılığından yararlanış” değil, bir yazı işi” çabasıdır. Şipal'in bizim hikâyemizin ulaştığı değerleri inkâr etmeyişi, öncü ustaların yolunda daha yapılacak iş bulabilmesini, “yazı” işinin taşkınlıktan uzak rianatlığını değerlendirmişini beğendim. Onun, bahşış veremiyen kişinin küçük tedirginliğini yakalayışı, usta gözlemcilerden kalma bir yankıdır. Adeta hikâyeyi ikinci iş olarak yürütüşünü zaman zaman unutturuyor.

“Denge Uzmanı”

Orhan Duru, genç kuşaktan hikâyeciler arasında, dilde, cümle kuruluşunda hikâye yapısını anlatışta aşırılığın öncüsüdür. Bu hikâyelerinde bütün toplum değerlerini alaya alıcı ve keskin bir satir var. Bütün aşırılıklarına biraz sanat anlamı verebiliyor. Kalabalığın içinden yakaladığı kişiler ve yaşantıların seçkinliği belli oluyor. Sanatçı titizliği ile temalarını ve kişilerini, onların dramlarını yakalıyor. Gözlemciliğinin seçkinliğini görebiliyoruz. Hikâyelerinin hiçbir unsuru ve ayrıntıları düşük seviyede değil. Ama dilini anlatışını tahammül edilmez buluyorum. Üstelik insanoğluna sevgisi olmadığı, çözümleyiciliği neşterleme basamağına indirilişi, kişilerinin yaşamasına hazin ve acıklı, yazarınca bile desteklenmiyen yoksul bir anlam verişinden belli oluyor. İnsanı, yaşamının or-

tasında düşerken yakalarken, onun bahtına karşı kayıtsız duruşu, katılmayışı, bir anlamda gerçekçilerin tarafsızlığını bile ağan sertlikte. Yaşamaya umut vermiyen, kurmaya veya düzeltmeğe yaramıyan bir sanata lüzum var mı, bilmem?



1962 DE DİL ÇALIŞMALARI

Derliyen: S. N. ÖZERDİM

Devlet Dili

Millî Birlik yönetiminin dilde, özellikle devlet dilinde özleşmeye verdiği önem, gösterdiği ilgi 1961 Ekim seçimlerinden sonra kurulan hükûmetler zamanında unutulmuştur. 12 Temmuz 1961 de Başbakan Cemal Gürsel imzalı bir yazıda, devlet yazışmalarında kullanılacak dilin saptanması için, Millî Eğitim Bakanlığı'nın önderliğiyle, T.D.K. ile üniversitelerimizden katılacak bilim adamlarından ortaya çıkacak bir kurulun konuyu ele alması istenmişti. Böyle bir toplantı bir kez çıkılabildi. Konu bir daha ele alınmadı. T.D.K. bunu hükûmete hatırlattıysa da, bir sonuç elde edilemedi. Bununla birlikte Kurum'un kılavuz niteliğindeki yayınlarının devlet örgütlerinde kullanılması yolundaki istekler ilgi gördü. Özellikle *Anayasa Sözlüğü* devlet örgütlerince bol sayıda satın alındı, bir yılda üç kez basıldı.

Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın genç öğeleri, Türk Dil Kurumu ile işbirliği yaparak Kalkınma Plâm'nın dilini sadeleştirdiler. Bu çalışmada Tanıtma Kolu Başkanı yardımcı oldu. Plân'ın dili, hükûmetçe de benimsendi.

T.D.K., Senato ve B.M.M. Başkanlıklarına; Meclis'te temsil edilen partilerin grup başkanlıklarına birer yazı göndererek Anayasa diline uyulmasını da diledi; bütün senatör ve milletvekillerine birer Anayasa Sözlüğü armağan edildi.

Sayın Cumhurbaşkanı Gürsel'in Kurum'a gelişi, onur üyeliği belgesinin verilmesi için Kurum üyelerinin kendisini ziyaretleri sırasında, dil konularına ilgi ve sevgisinin kesilmediği öğrenildi. 30. yıl dolayısı ile Kurum defterine bir özel yazı yazarak bu ilgisini kâğıtta da belirtti.

Bütçe Komisyonu yasa dilinin Anayasa'ya uygun olması yolunda bir karar almış, "Cumhurbaşkanı, Başkan, Bakan" terimlerinin kullanılmasını öne sürmüştür (18.9.1962 günlü Dünya gazetesi). Bursa Milletvekili Sadrettin Çanga da; Meclis Başkanından, kürsüde öz-Türkçe konuşulmasını istemişti. Ada-

let Bakanı Prof. Abdülhak Kemal Yörük, hukuk dilinin sadeleşmesinden yana olduğunu söylemiştir. (1.9.1962 günlü Cumhuriyet gazetesi).

Türk Dil Kurumu :

Türk Dil Kurumu, yeni kurulan Tanıtma Kolu ile, özellikle 1950-1960 arasında çekildiği kabuğundan sıyrılmış, halka ve okula daha çok yakınlaşma olanaklarını bulmuştur. 1960 ihtilâlinde sonra Tanıtma Kolu'nun kurulması gereğini koşulların değişmiş olmasına bağlamak doğaldır; Kurum'un on yıl boyunca eski çağların "menfileri" gibi, görülmesini bu yolda telâfi edeceği de doğaldı.

Derleme-Tarama işleri Altı cilt halinde yayınlamış olduğu *Halk Ağzında Söz Derleme Dergisi*, 1952-1959 taramalarının da eklenmesiyle kat kat büyütülmüş olarak yeniden basılmaktadır. İkinci basımın ilk cildi baskıdadır. Dört kitap halinde basılmış olan *Tanıtıcılarla Tarama Sözlüğü* de, taranan eski kitaplar 160 dan 228 e çıkarılarak genişletilmiş, tek sözlük halinde toplanmıştır; (A) harfini kapsıyan ilk cilt baskıdadır. 222 kaynağın taranması ile ortaya çıkan atasözleri ve deyimler, başındaki geniş bibliyografya ile, hazırlığın son evresindedir. 25-30 yıllık yazı dilimize girmiş olan yeni sözcükler de, yazın eserleri taranarak saptanacaktır. Taramalara başlanmış, taranacak yapıtlar için bir kılavuz da bastırılmıştır. Resmi Gazete 27 Mayıs 1960'tan bu yana, taranmakta, hukuk diline girmiş yeni sözcükler saptanmaktadır. Halk sanatları terimlerinin derlenmesine de devam edilmektedir.

Gramer çalışmaları 1960 kurultayından beri sık sık başkan değiştiren bu kola son olarak Doç. Dr. Zeynep Korkmaz getirilmiştir. A. Dilâçar'ın *Ana Gramere Giriş*, Talât Tekin'in *Devimli Ses Bilgisi*, Muzafer Tansu'nun *Genel Ses Bilgisi*, Haydar Ediskun'un *Türkçede Bileşme Olayları ve Bileşiklerin Yazılması* adlı çalışmalarının bir an önce basılması ve yeni hazırlıklara girişilmesi Gramer Kolu'nun ele aldığı işler arasındadır.

Sözlük çalışmaları Fransızca-Türkçe Sözlük satışa çıkarılmıştır. Almanca-Türkçe, Farsça-Türkçe, Arapça-Türkçe sözlüklerle Etimoloji Sözlüğü çalışmaları devam etmektedir. İngilizce-Türkçe Sözlük de yarışmaya konulmuş, yarışma gazetelerle duyurulmuştur.

Türkçe Sözlüğün Yeni Türkçe Sözlük adı ile hazırlanacak yeni basımı için de çalışmaklara başlanmıştır. "Sözlük Planla-

ma Kurulu" nun raporunda ilkeler saptanmıştır.

Bu kolun 24 yıllık başkanı, Kurum'un 25 yıllık ögesi Dr. Mehmet Ali Ağakay, Fransızca-Türkçe Sözlüğü tamamladıktan sonra, kendi isteğiyle, kol başkanlığından ayrılmış, yerine Cahit Öztelli getirilmiştir. Yönetim Kurulu, Dr. Ağakay'a, ayrışısı üzerine, onur üyeliği vermiştir.

Tanıtma çalışmaları Geçen yıl başkanlığına M. Sunullah Arısoy'un getirildiği Tanıtma Kolu'nun ilk işi, basınla işbirliği kurmak olmuş, önce bir tanışma toplantısı düzenlenmiş, daha sonra Basınla İşbirliği ve Danışma Kurulu kurularak çalışma evresine geçilmiştir. Tanıtma Kolu'nun birinci işi, her gün gazeteleri tarıyarak haberlerde arı Türkçeye ne ölçüde yer verildiğini saptamaktır. Zaman zaman yayınlanan listelerle gazetelerin arı dilde haber verme çabaları kamu oyuna duyurulmaktadır. Bu çalışmanın bir sonucu olarak *Gazetelerin Haberlerinde Kullanacakları Sözcük Liste*'lerinin ilki 300 sözcüğün karşılıkları ile bir lehva halinde bastırılmış, gazetelere dağıtılmıştır. Kol, kadrosunu genişleterek gazetelerdeki fıkra ve yazıların dili üzerinde de çalışmaya girişmiştir.

Tanıtma Kolu'nun ele aldığı çalışmaları arasında açık oturumlar da vardır. Açık oturumların ilki 19 Mayıs 1962 günü İstanbul Üniversitesi'nde yapılmış; Dil Kurumu üyelerinin, yazar ve bilginlerin yaptıkları konuşmalar önce Türk Dili dergisinde yayınlanmış, sonra Tanıtma Yayınları arasında kitap halinde de çıkmıştır. Yurtiçi konferans gezilerine de başlanmış, ilk konuşmaları Derleme-Tanıtma Kolu Başkanı Ömer Aşım Aksoy Ekim ayında Gaziantep'te yapmıştır. Ankara ve İstanbul radyolarında ayda bir "Arı Dile Doğru" ve "Ana Dilimiz" başlıkları ile birer konuşma yapılmasına 1962 yazı içinde başlanmıştır. Bu konuşmalar Tanıtma Yayınları arasında da kitap halinde çıkmaktadır. Tanıtma Kolu 1962 Ocak ayından beri gazeteler için bir *T.D.K. Haberler Bülteni* yayınlamaktadır. Bu bültenin ilk altı sayısı teksir makinesinde çoğaltılmıştı. 7. sayıdan beri ise bastırılmaktadır. Tanıtma Kolu'nun Kurum çalışmalarını duyurmak için hazırladığı duyuru levhalarının ilki Kurum binası önüne konulmuştur. Kol, Kurum'un ana kütüğünü ve albümünü hazırlama çalışmalarına da girişmiştir. Kurum'un tarihçesi niteliğinde bir kitap (Dil Devriminin 30 Yılı) bastırılmıştır. Öğretim kurumları ile işbirliği çalışmaları da ele alınmıştır.

Arı dile önem veren gazete muhabir ve sekreterlerine yıl-

da iki kez -5.000 lira tutarında- Gazetecilik Dil Ödülü verilmesi karara bağlanmıştır. 1962 sonunda uygulamaya geçilecektir.

Terim çalışmaları Nijat Özön'ün hazırladığı *Sinema Terimleri Sözlüğü* ile Dr. Sevinç Karol'a hazırlatılan *Zooloji Terimleri Sözlüğü*, baskıya verilmiştir. Tiyatro, Edebiyat, Felsefe, Hukuk, Spor, Din, Sosyoloji-Psikoloji, Orta Öğretim terimleri üzerinde çalışmalara devam edilmektedir.

Yayın çalışmaları 1962 de yayınlanan kitaplar şunlardır: Ömer Asım Aksoy: *Anayasa Sözlüğü, Türkçe-Osmanlıca, Osmanlıca-Türkçe* (3. basım); *Németh Armağanı* (28 inceleme); *Türk Dili Araştırmaları Yılı - Belleten 1961* (14 inceleme); Dr. Mehmet Ali Ağakay: *Fransızca-Türkçe Sözlük* (30.000 sözcük); *Ataç* (Ataç üzerine: Hikmet Dizdaroğlu; Ataç'ın yazılarından seçmeler: Konur Ertop; Ataç bibliyografyası: Sami N. Özerdim); *Dokuzuncu Türk Dil Kurultayı 1960* (tutanaklar); Türk Dili dergisinin, geçen yıl yayınlanan Şiir ve Deneme Özel Sayılarından sonra bu yıl, Günlük, Dil özel sayıları da çıkarılmış, özellikle *Günlük Özel Sayısı* büyük bir kitap halinde basılmıştır.

Yeni girişilen Tanıtma Yayınları dizisinde yayınlanan kitaplar daha büyük sayıda basılmaktadır. Şimdiye değin çıkanlar:

"Türk Diline Emek Verenler" dizisinde: Ömer Asım Aksoy: *Mütercim Asım*; M. Şakir Ülkütaşır: *Kâşgarlı Mahmut*. "Dil Konuları" dizisinde: Ömer Asım Aksoy: *Dil Üzerine Düşünceler - Düzeltmeler*; *Dil Devriminin Otuz Yık* (dil devriminin ve kurumunun tarihçesi niteliğindeki bu kitabı birkaç kişi kaleme almıştır); A. Dilâçar: *Devlet Dili Olarak Türkçe*; Hikmet Dizdaroğlu: *Türkçede Sözcük Yapma Yolları*. "Açık Oturumlar" dizisinde: *Dilde Özleşmenin Sınırı Ne Olmalıdır?* (İstanbul'da yapılan açık oturumun tutanakları). "Radyo Konuşmaları" dizisinde: M. Sunullah Arısoy: *Arı Dile Doğru I., II.* (Ankara ve İstanbul radyolarında yapılan konuşmaların metni). Geçen yıl Kurum'un Akademiye çevrilmesi konusunda yayınlanan yazıların derlenmesiyle ortaya çıkan *Bir Tasarı Karşısında* adlı kitapçık da burada anılabilir.

Doç. Dr. Muharrem Ergin'in, ilk cildi de Kurum yayınları arasında çıkmış olan *Dede Korkut* adlı incelemesinin ikinci cildi, *İmlâ Kılavuzu*'nun 7. basımı baskıdadır. İmlâ Kılavuzu bu yazı yayınlanmadan önce çıkacaktır.

Atatürk'ün büyük NUTUK'unun tamamı, dili sadeleştirilmiş olarak yayınlanacaktır. Salâh Birsell ile Cahit Öztelli'ye verilen bu işin ilk evresi olan birinci cilt Kurultay'a yetiştirilecektir. *Türk Nestir Antolojisi*'nin önümüzdeki aylarda basıya verilmesi beklenmektedir.

Ödüller Bu yıl Türk Dil Kurumu ödüllerini kazanan eserler şunlardır: Roman'da: *Korsan Çıkmazı* ile Nezihe Meriç; Hikâye'de: *Bulanık Resimler* ile Muzaffer Buyrukçu; Gezi'de: *Gide Gide III.* ile Fikret Ötyam; Çeviri'de: Kafka'dan çevirdiği *Mhene'ya Mektuplar* ile Adalet Cımcıoz. (Bu yıl Şiir ve Tiyatro dallarında hiçbir eser gerekli oy sayısını dolduramamıştır.) Röportaj'da: 1961 de Varlık'ta çıkan "Güney-Doğu Yollarında" dizisinin 32., 33., 35. bölümleri ile Yahya Benekay.

(Bilim dalında eser yoktur. Makale, fıkra türlerinde gerekli oy sayısı sağlanamamıştır.)

Dil Bayramı : Bu yıl, 26 Eylül'de Dil Bayramı, ilk Türk Dili Kurultayı 26 Eylül 1932 de toplandığından (Kurum'un kuruluş tarihi: 12.7.1932 dir), otuzuncu yıldönümü olarak, geniş bir şekilde kutlandı. Tanıtma Kolu'nun düzenlediği bayramın Ankara'daki töreni Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde başladı, akşam Kurum salonunda devam etti. Törende Gürsel'in Kurum defterine yazdığı özel yazısı okundu. Milli Eğitim Bakanlığı, üniversite, kurum, dernek temsilcileri konuştu. Kurum kurucularından hayatta kalan tek kimsse olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu anılarını anlattı. Geceki toplantıya Gürsel de katıldı. Yurdun yirmiye aşkın yerinde T.D.K. yayınları sergilendi; bu çalışmada birinci derecede Türk Kültür Dernekleri yardımcı oldular. Türk Devrim Ocakları Ankara'da, Milli Türk Talebe Birliği İstanbul'da (üç gün) kutlama törenleri düzenlediler. Basında Bayramı kutlayan, ya da yeren yazılar çıktı (yergi yazıları -ne yazık ki- devrimci gazetelerde de yer aldı). 26 Eylül günü Ankara'da Türk Hava Kurumu uçakları, Atatürk'ün ve tanınmış dilcilerle yazıncıların dil üzerine özdeyişlerini taşıyan kâğıtlar atıldılar.

Kurum'un başka çalışmaları 1962 yılında kabul edilen "Uzmanlar Yönetmeliği", Türk Dil Kurumu'nda görev alacak genç bilim adamlarına olanaklar sağlayacak, onların yetişmesine yardım edecektir. "Bilimsel Araştırmalara Yardım Yönetmeliği" de 1962 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğe göre, Kurum, Türk dili üzerinde yapılacak bilimsel araştırmaları, para yardımıyla da bulunarak, destekliyecektir.

Karım Dışında :

Karaman'da, Karamanlı Mehmet Bey'in Türkçeyi devlet dili olarak yerleştirmeye çabası, Haziran 1962 başında da anılmıştır.

Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin teknik terim çalışmaları devam etmektedir.

Terzilik Tekâmül Enstitüsü Müdürü Hikmet Mercan, terzilik terimlerinin Türkçeleşmesi yolundaki çabalarına devam etmiş, bir bölüm terimin karşılıklarını bastırarak, kullanılması dileğiyle terzilere dağıtmıştır.

Konya'nın Karakaya köyünde devrimcilikle ün alan imam Abdin Topuz, köyde öz-Türkçenin yayılmasına çalışmış, onu birkaç köy imamı daha izlemiştir.

İstanbul'da sokak adlarının Türkçeleştirileceğini bildiren bir haber (Son Baskı gazetesinin 30.6.1962 günlü sayısı) okunmuştur.

Bu tek tek çabalar dışında, basının 1962 de dil konularına yer veren çok sayıda yazı, fıkra yayınladığını; dil haberlerine daha çok yer ayrıldığını, gerek büyük kentler, gerekse Anadolu basınının T.D.K. Tanıtma Kolu bültenlerindeki haberleri vermekte özen gösterdiğini Tanıtma Kolu'nun kupür dosyalarından anlıyoruz. Bu arada, dil özleşmesi ve T.D.K. aleyhine yazılar da görülmekteydi.

Birkaç kitap Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Prof. Dr. Vecihe Hatipoğlu'nun *Türk Kelimelerinin Önsesleri*; Prof. Dr. Saadet Çağatay'ın: *Kazakça Metinler*; Doç. Dr. Zeynep Korkmaz'ın: *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları* adlı eserlerini yayınlamıştır.

Sami Öngör'ün 1959 dan beri fasiküller halinde yayınlanan *Coğrafya Sözlüğü* tamamlanmış (M. Eğ. Bakanlığı yayını) İnkılâp-Aka Kıtabevlerî Mustafa Nihat Özön'ün: *Türkçe Yabancı Kelimeler Sözlüğü* ile Fethi Nusret Alaçam'ın *İngilizce-Türkçe Teknik Lügati*'ni; Okat Kıtabevî, Seyit Kemal Karaalioğlu'nun: *Türkçe ve Edebiyat Sözlüğü*'nü yayınlamışlardır. T.D.K. uzmanlarından Ferit Develloğlu'nun *Ansiklopedik Osmanlıca-Türkçe Lügati*'nin baskısı 1963 başında bitecektir, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doçentlerinden Dr. Faruk K. Timurtaş'ın *Ali Şir Nevai'nin Türk Diline Hizmetleri* adlı bir kitapçığı çıkmıştır.

1962 DE PLÂSTİK SANATLAR

Cemal TOLLU

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında Sanat Dünyasına bakıldığı zaman, her devirde olduğu gibi, kalite bakımından münakaşa götürür bir durum olmakla beraber, kantite bakımından hayret uyandıran bir hızla yüründüğünü, bütün dünyanın bir san'at sarhoşluğu içinde bulunduğunu görürüz. Sanatçılar da, bu eserleri satanlar da San'at Amatörleri de sanki bir tarikate mensup dervişlerin vecd içindeki coşkunluğunu cezbe halini gösteriyor. Memleketimizde henüz bu heyecan son had-dini bulmuş değilse de, gene de eskiye nazaran büyük bir hareket göze çarpmaktadır. Ankara ve İstanbul'daki san'at galerileri, yabancı memleketlerin kültür merkezleri, sergi açmak isteyenlerin ihtiyaçlarını karşılamıyacak kadar dar geliyor. Daha otuz yıl öncesi Galatasaray Lisesi salonlarında açılan Güzel Sanatlar Birliği'nin yıllık sergilerinden başka bir sanat hareketine rastlamak mümkün değildi. Bugün memleketin her yanında görülen sergilerin çokluğu, plâstik sanatların oldukça geniş ölçüde memlekete yayıldığını göstermesi bakımından sevindiricidir.

Çok sevindirici olan bu yayılmanın değer bakımından da yükselmeğe yol açacağı muhakkaktır. Esasen nisbi bir yükselmenin mevcudiyeti inkâr edilemez. Bu yayılışın ve sayıca artmanın hakiki sebeplerini ilmi yollardan araştırmamıza imkân olmamakla beraber, son sanat akımlarının uzun ve ciddi bir çiraklık devresine ihtiyaç göstermediği kanısında, tablo tüccarlarının genç istidatları ortaya atarak kâr temin etme çabalarında aramak da mümkündür. Otuz yıl önce Paris'te 35.000 ressam ve heykeltıraşın bulunduğu söylenirdi. Bugün ise aynı şehirde 100.000 sanatçının yaşadığı vergi dairelerinin istatistikleriyle anlaşılmaktadır. Bu artış nisbeti her halde nüfus artışı veya istidatların meydana çıkmasında ve geliştirilmesinde yeni bulunan metodlarla izah edilemez.

Beyaz bir tuval üzerine serpiştirilen iki leke veya birkaç delik, bazan yamalı bir çuval veya bomboş bir tuval harikulâ-

de güzel bir buluş olarak vasıflandırılır. Ve alıcı bulursa, her türlü cesurâne tuhaflıklara sanat değeri atfedilirse, kurnaz tablo tüccarlarına sanat tenkitçileri de can ve gönülden yarıdım ederse, paralarını nereye harcıyacaklarını bilemeyen kendine sunulanı düşünmeden kabul eden bir sınıf mevcut oldukça, sanat alanında daha uzun zaman kararsızlığın ve kargaşalığın devam edeceğini düşünebiliriz.

Bu satırlardan, zamanınızın sanatını temelinden inkâr ettiğimiz mânası çıkarılmamalıdır. Bu hareketleri bir doğum sancısı gibi kabul etmek te mümkündür. Her sanat hareketi uzun veya kısa bir süre yükseldiği seviyeden yuvarlanmış, bazan düşük devirler altın takdirine mashar olmuş, sonunda ortaya çıkan deha sahibi bir veya birkaç sanatçının yaptığı ihtilâl ile yeni bir yükselme devrine erişilmiştir.

Klasik devirlerin sonunda nasıl kötü bir natüralizme varıldı ise, sonu (İzm) ile biten bir sürü sanat akımlarının devamlı olamadığı yirminci yüzyılın ilk yarısında da büyük değerlerin meydana çıkmış olmasına rağmen, sosyal hayatta görülen süratli değişimler içinde ve (Hürriyet aşkı) uğrunda bugünkü noktaya varıldı. Evvelâ figür ve konunun, sonra da müesses kaidelerin, geleneklerin ortadan kaldırılması şeklinde meydana gelen sanat eserlerinin hiçliğini, bunların zamanınızın geriliğini ve şaşkınlığını gösteren belirtiler olduğunu iddia edemeyiz. Birkaç büyük deneycinin yanısıra, onların eteğine sarılarak yükselmek isteyen cüzelere rağmen, bugün mâna ve değerini tamamiyle anlayamadığımız büyük hamlelere şahit oluyoruz. Şarlatanları, taklitçileri bir yana bırakırsak bu yeni hareketlerin ilerde doğacak büyük sanatı hazırladığını kabul edebiliriz.

Bütün dünyayı saran bu cezbe halinden memleketimizin müteessir olmaması imkânsızdı. Hele işin kolay gibi görünmesi, geleneklere uygun tabiat etüdleri ile mücadele etmenin zorluğu karşısında bu yeni yolu tercih edeceklerin bulunması kadar tabii bir şey olamazdı. Daha çok yaratma kudretine buluş kabiliyetine lüzum gösteren yeni sanatta hileli matiyer oyunları ve kurnazca aşırımlarla, işin derinliklerine kadar inemiyen insanların karşısına yeni bir sanat şahsiyeti edasıyla çıkmak her zaman kabildi. Böyleleri; geri düşünceli, zevksiz ve anlayışsız gibi görünmek istemiyen bir zümrenin mevcudiyetinden faydalanırlardı.

İçinde bulunduğumuz şartların doğurduğu bu manzara kar-



Van Gogh

şısında alınacak bir tedbir düşünülemez. Gezip gördüğümüz büyük merkezlerdeki sanat galerileri, milletlerarası büyük sergiler hep bu gibi oyunlarla dolu bulunduğundan, bizde bu sergilere katılmak istediğimiz zaman, ister istemez, onlara ayak uydurmak mecburiyetini duymaktayız. Şunu da itiraf etmek yerinde olur ki; bugün memleketimizde figüratif resim yapmak isteyenlerin çoğu, klâsik sanat yapıldığı iddiası ile sanatın en düşük olduğu devirleri taklit etmekten ileri gidememektedirler. Bu iki zıt eğilim karşısında hiç şüphesiz yeni yolu tutanları tercih etmek mecburiyeti ortaya çıkıyor.

Vakıa bu tereddütlü hal, bize mahsus değildir. Dünyanın her yanında geçmiş devirleri anlayışsız bir şekilde taklit edenler, hattâ tamamiyle objektif olmak isteyenler vardır. Ama böyle eserlerin büyük sanat hareketlerine sahne olan sergilere katıldığı varit değildir. Plâstik sanatların yolu her zaman -tabiatten hareket edildiği devirlerde dahi- abstre bir yönde olmuştur. Abstraksiyonda çok ileri gidilerek konunun tamamiyle kaldırılmasının suiistimal edilmesinin neticesinde tekrar tabiate dönme arzuları besliyor. Fakat bu tablate dönüş, her halde natüralist veya objektif bir düşünce ile olunacaktır. F. Léger'nin vaktiyle dediği gibi, bugünkü non-figüratif araştırmalardan iyi bir netice çıkaracak bir büyük adamın yetişmesi lâzım gelecektir.

Memleketimizin, milletlerarası sergiler karşısındaki tutumunu bu düşüncelerle izah ettikten sonra, şimdiye kadar katıldığımız sergilerden kısaca bahsedebiliriz.

Evvêlâ; günden güne ehemmiyeti artan Venedik Bienalinden söz açmamız doğru olur. Adından da anlaşılacağı gibi, iki yılda bir açılan bu milletlerarası sergiye bu yıl üçüncü defa katılmış bulunuyoruz. Geniş bir alanı kaplayan sergide, çoğu milletlerin kendi yaptırdıkları salonlarda eserlerini sergiledikleri, umumî katalogdan mada sanatçıları daha iyi tanıtmak amacı ile çok güzel hazırlanmış broşürler dağıtmakta olmalarına mukabil, biz ancak İtalyan Hükûmetinin misafiri olarak bir köşeye ilismek zorunda kalmaktayız. Başka milletlerin sefaretleri, mükellef ziyafetlerle dünya ölçüsündeki sanat tenkitçilerini ve tanınmış sanatçıları davet ederek, kendi sanatçılarıyla tanıştırmak gayretini gösterdikleri halde, biz kanaklıkta göz kırpmaktan ileri gidemiyoruz.

Bu serginin önemini şu birkaç rakam göstermeye kâfidir. 121 gün açık duran XXXI. Venedik Bienalinin 154.000 zi-

yaretçi görmüş, satış ve mükâfatın maddi değeri 131.000.000 lirası bulmuştur. Yerli ve yabancı matbuatın gösterdiği ilgi de yıldan yıla artmaktadır. Bu sergide dağıtılan mükâfatlar yalnız Venedik Sergi Komitesinin, Belediye veya Hükûmetin tahsis ettikleri ile kalmamakta, büyük ticaret ve sanayi firmaları da geniş ölçüde mükâfatlar dağıtmaktadır.

Daha evvel IV. sergisine katıldığımız Sao Polo Bienalinin VI. sergisine de katıldık. Milli Eğitim Bakanlığının alâkalı dairelerinin göstermiş oldukları iyi niyeti ve anlayışı bu vesile ile şükranla anmak isterim. Ancak mali formaliteler yüzünden sandıkların yerine vaktinde varmaması, eserlerin teshiri, serginin açılış gününden biraz sonra mümkün olmuştur. Bu gecikmeye rağmen, sergimiz alâka uyandırdı. Rio de Janeiro modern sanat müzesinde de teshiri istendi ise de, oradaki sefaretimizin, eserleri ihtiva eden sandıkları serginin açılış tarihine kadar muhafaza edecek imkânı bulamaması karşısında bu sergi açılmadı.

Sao Polo Bienali 1.10.1961 günü, sergi sarayını dolduran binlerce davetlinin ve yabancı devletler mümessillerinin huzurunda, Brezilya Sayın Cumhurbaşkanı'nın uzun bir konuşması ile açıldı. O gün, üçüncü katta bize ayrılan geniş panolar bombostu. Fakat geç olmakla beraber bu sergiye katılmamız faydalı olmuştur. Sergi idaresinin göndermek lûtfunda bulunduğu gazete kupürleri, Türk sanat eserlerinin iyi tesir bıraktığını ifade etmektedir.

Vaktinde davranılırsa; 1963 Sao Polo Bienaline daha iyi hazırlanarak katılmamız, hattâ bu defa mimarlık ve şehircilik çalışmalarını da göndermemiz daha faydalı olacaktır.

Brezilya'dan dönüşte New York'ta bir hafta kalmış ve Philadelphia'ya da uğramak fırsatını bulmuştum. Pennsylvania Üniversitesinde görevli bulunan Prof. Orhan Alısbah Bey'in ve sayın eşinin arzu ve teklifleri üzerine, bu serginin orada da açılması için Bakanlığımız nezdinde teşebbüsle bulunmuştuk. Uzun süren mali güçlüklerden sonra, bu da mümkün oldu. Sayın Alısbah'dan alınan mektup ve davetiyeye göre, sergi 21 Eylülde açılacak ve 24 Kasım gününe kadar teshir edilecektir. Bu sergi hakkında negredilen bir bültende; tanınmış sanat tenkitçisi ve "Art in Focus" editörü Dorothy Grafly, Philadelphia Sunday Bulletin'in 14 Ekim tarihli sütununda Türk sergisi hakkındaki fikirlerini belirtirken, "Akademi'deki Türk sanat sergisine Paris ruhu nüfuz etmiştir," diyerek şunları ya-

zıyor: "Sanatkârlar ister İngiltere'de, ister Amerika'da, yahut Türkiye'de yaşamış olsunlar Paris fırcası ile çalıştıkları görülmektedir. Halihazırda Pennsylvania Akademisinde sergi açan Türk ressam ve heykeltıraşların sekizi ya Paris'te tahsil görmüş, yahut ta Paris ile münasebetleri olmuştur. Hepsi İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi mezunu iseler de, üslûplarına tesir eden Ortadoğu değil, Avrupadır. Herşeyden evvel, Abstre olan eserleri Atlantik'in iki tarafından hangisindeki bir büyük sergiye dağıtılsa idi, milliyetlerini tâyin etmek mümkün olmazdı." Aynı bülten, şahsî mütalâasına şu satırlarla devam etmektedir: "Miss Graphly'nin sözleri Türk sanat çevrelerince beklenen kıymetlendirmeyi aksettiriyor. Sanat kabiliyetini belirtmekteki hürriyete olan samimî bağlılıkla karakterize edilen çağdaş Türk kültürünün en alâka çekici yönü üzerinde durmuştur. Meselâ Atatürk İnkılâpları neticesinde, iki ayrı dine hizmet etmiş olan Ayasofya, Türkiye'nin dünya sulhüne olan samimî hislerini isbat etmek için müzeye çevrilmiştir." Bu satırlardan sonra, açılıştan, sayın sefirimiz Turgut Menemencioğlu'nun ve refikaları hanımefendinin şereflerine verilen kabul resminden diğer muteber davetlilerden bahsedilmektedir.

Görülüyor ki, böyle sanat gösterileri, milletlerin kaynaşmalarına, birbirlerini daha iyi tanıyıp sevmelerine vesile olmaktadır.

IV. Sao Polo sergisinde Zühtü Müridoğlu'nun bir heykeli müze için satın alınmış. Hadi Bora ise, geniş bir sanat çevresi tarafından takdir edilmiş idi. Hattâ Rio-de Janeyro müzesine davet edilmemizin başlıca sebebi de Hadi Bora'ya gösterilen alâka idi.

Paris Bienalinin birincisine olduğu gibi, bu yıl da ikinci sergisine katılmıştık. Gençlere tahsis edilen bu sanat gösterisinde heykeltıraş Kuzgun Acar'ın birinci mükâfatı alması ve Paris'te 6 ay kalmak üzere davet edilmesi neticesinde, Kuzgun'un eserleri ile Paris' Modern Sanat Müzesi'nde bir sergi açılması sağlanmış bulunuyordu. Satılan 4 eserinden birinin müze için satın alınmış olması sanat çevrelerini son derece sevindirmiştir.

Ressam Sabri Berkel de Viyana'da sergi açmak üzere davet edildi. Bu satırları yazdığımız günlerde açık bulunan bu sergi hakkında henüz bir haber alamamış olmakla beraber, bu serginin de sanatımızı memleket dışında tanıtmış olması bakımından çok hayırlı olduğuna inanıyoruz.

Görülüyor ki, dış memleketlerde sanatımızı tanıtmanın milletlerarası sergilere devamlı olarak, fakat daha plânlı, daha ciddi bir şekilde katılmanın bilhassa manevî faydaları inkâr edilemez.

Yazımı bitirmeden, geçen yıl Paris'te gördüğüm 7.000 yıllık İran Sergisinden söz açmak ve buna benzer bir (Anadolu Sanatı Sergisi) fikrini ileri sürmek isterim.

İran topraklarında 7.000 yıldan beri gelip geçmiş insanların bıraktığı sanat kalıntılarının güzel örneklerini bir araya getiren bu sergi, Majeste İran Şahı'nın ve Sayın Fransız Cumhurbaşkanı'nın huzurları ile açılmıştı. Nakli mümkün olmayan büyük ölçüdeki eserlerin ve mabet harabelerinin büyü-tülmüş fotoğrafları da sergiye ayrı bir zenginlik veriyordu. Avrupa sanat ve tarih çevrelerinde büyük akisler yapan bu sergi, Avusturya'da da tekrarlandı.

Bu münasebetle, tarihten önceki devirlerden başlayarak Anadolu topraklarında meydana gelmiş eski medeniyetlerden en güzel örnekleri toplayarak çok zengin bir serginin hazırlanmasını ve serginin hazırlanmasında sanatçıların müzecilerimize yardım etmesini temenni ederiz.

Tevârüs ettiğimiz bu sanat hazinelerini en tesirli bir şekilde dünyaya tanıtmanın bizlere düşen bir medeniyet borcu olduğunu unutmamalıyız.

TATBİKİ GÜZEL SANATLAR

Mustafa ASLIER

Sanatın insan hayatındaki yeri

Bütün uygarlık çağlarından sanat yapıtlarını çıkarınız, geriye yalnız o çağlarda yaşayan insan ve hayvanların kemikleri kalır. Bu sonuç, insanların yaratıcı ve yapıcı varlıklarını yapıtlara aktardıklarının en büyük tanıtılmasıdır.

Her uygarlık çağında, en küçük âletten, en büyük anıta kadar, bütün yapıtlarda sanat zevki yönünden bir özün hâkim olduğu görülür. Örneğin, eski Mısır'ının giyimini, kullandığı kayığı Mısır sanatının bütününden ayınamazsınız. Daha yakınlara gelelim. Osmanlı çağının camileri, çeşmeleri, tasları, sürahileri, kavukları hepsi bir elden çıkmış kadar birbirine öz bakımından yakındır. Bu öz birliği bir uygarlık çağı insanların düşünüş ve yaşayışlarında da vardır. Yalnız sanat yapıtlarına değil, yapılan her aracın biçimleri içine o çağa hâkim sanat özünün izleri sinmektedir. Bu sebeple bir eski Yunan destisi bir Venüs heykeli kadar o çağın güzel sanatlarına dahildir.

Herhangi bir olay sonucu, yirminci asır uygarlığını kül ve toprak tabakaları örtse, ve asırlarca sonra ilim meraklısı canlılar bu uygarlığı kazıp meydana çıkarsalar, sanatı hakkında nasıl hüküm verirlerdi? Acaba yalnız müzelerdeki resim ve heykellerle mimari yapıtları mı değerlendirirlerdi? Şüphesiz hayır. Yirminci asır, onları bütün âlet ve makinaları, ilim kitapları, her çeşit binaları ve insanların yaşayış tarzları ile beraber ilgilendirecektir. Bugün zaman zaman moda olan sanat akımlarının, belki de bu bütünlük içinde farkına bile varılmıyacaktır. Bu düşünüşle şu sonuca varıyoruz: Bugün insanlar tarafından yapılan bütün âlet ve makinalar, evler, köprüler ve diğer yapıtlar, hepsi asrımızın sanatına dahildir. Acaba gerçekten günümüzde, makinalara biçim verilirken, heykeltaş gibi çalışılıyor mu? Bu sorunun cevabı ne olursa olsun, makine günümüzün insanının yapıtıdır ve dolayısıyla bu

makînanın formları içinde ona hâkim düşünsel özün izleri saklıdır.

Güzel sanatlarda gelişme

Uzun uygarlık çağları boyunca sanat - güzel sanat, diye, meslekler arasında bir ayırma yapılmadığı anlaşıyor. Her yapıt, bütün bireyleri aynı derecede ilgilendirmiyordu tabii. Örneğin, bir kral heykellerle süslenmiş bir saray yaptırabildiği halde, bir köylünün ihtiyacı kapkacak ve bir evden fleri geçemiyordu. Kanaatimce, seçkinler tabakasının kendi ihtiyaçlarına cevap veren sanatçıları kayırması, zamanla meslekler arasında bir seçilmeye sebep olmuştur. Köylüye ev yapan usta en gerekliyi yapmak zorunda olduğu halde, saray yapan usta, yaratıcılığını geliştirmeye daha çok imkân buluyordu. Bu şekilde duvarcılar arasından mimarların, taşçılar arasından heykeltıraşların yetiştiğini görüyoruz.

Rönesans çağında saray ve kilisenin ihtiyacına cevap veren sanatçıların isimleri de anılmağa başlanmıştır. Bu sanatçılar, yaratıcı eğilimlerini geniş çapta tatmin etme imkânlarına sahiptiler. Onların çabası artık el sanatı geleneklerinden kurtulup, yeni bir sanat atelyesi geleneği kurma yoluna girmişti. Bu gelişmenin Güzel Sanatlar Akademilerinin doğmasıyla neticelendiğini görüyoruz. Akademilerin kurulması güzel sanatların diğer el sanatlarından teorik olarak ayrılmasına sebep olmuştur. Çünkü düşünsel gelişmeler bütün hayatı beraber sürüklediği için, pratikte el sanatı ve güzel sanat yapıtları zevk bakımından bir ayrılık göstermemiştir. İlk büyük zevk ayrılığı endüstri ürünleri ile el sanatları yapıtları arasında başlamıştır. Endüstride biçimler birtakım makinalar aracılığıyla ve yalnız ihtiyaç düşünülerek yapılmıyordu. Kullanılan esya, elle yapıldığı zaman, bilinçsiz bile olsa, yapanın kişiliği biçimlere aktarılmıyordu. Makina ile üretimde kişi ile yapıt arasındaki bağ, çok zayıflıyordu.

Geçen asırda endüstri ürünleri ile güzel sanat yapıtları arasında görülen zevk farkı, şöyle açıklanabilir: Güzel sanatlar, kendi geleneklerine bağlı kalmakla beraber, gene de bir el sanatı idiler. Belli bazı teknikleri el sanatlarındaki bağlılıkla devam ettiriyorlardı. Endüstri ise birden, çok farklı teknikler ve makina yardımı ile biçimleri yapıyordu. Makina ile üretim çok daha hızlı yapıyor, dolayısıyla ürünler ucuz olu-

yordu. Toplum bu yüzden endüstri ürünlerini çok çabuk benimsemişti. Kısa zamanda pek çok el sanatı önemini kaybetti ve kayboldu. Akademiler tarafından kendi kanunlarına göre, öğretilmekte devam eden güzel sanatlar, el sanatları kaybolunca, âdeta toplumun dışında kaldılar. Toplum kendisi endüstrinin büyümesine kaptırılmış, pek bu ayrılığın farkında değildi. Aslında bu ayrılık toplumun değil, güzel sanatların zararına oluyordu. Daha doğrusu, Güzel Sanatlar Akademilerinin zararına... Çünkü kişilik sahibi kudretli sanatçılar, her çağda olduğu gibi, çağın gelişmesine esas olan özü nasıl olsa seziyordu.

Endüstri hareketi Avrupada başlamıştı. Endüstri ürünlerinin görünüş zevksizliğini de gene Avrupalılar farkettiler. Asırlarca krallar ve prensler tarafından kurulan akademiler, bütün el sanatlarına rehberlik etmişti. Bu çeşit okulların form bakımından endüstriye de rehberlik etmesi lâzımdı. Bu maksatla ilk defa orta ve batı Avrupa memleketlerinde Tatbiki Güzel Sanatlar Okullarının kurulduğunu görüyoruz.

Tatbiki Güzel Sanatlar Okulları ve Güzel Sanatlar Akademileri

Günümüzün serbest sanatçıları büyük bir ıstahla araştırmalara yönelmişlerdir. Bu çağımızın özelliğidir. İlim alanında da durum aynıdır. Nasıl ilim alanında bulunan sonuçlar, kullanılacak araç ve makinalara uygulanıyorsa, sanatın bulduklarının da topluma mal olması lâzımdır. Bu bir eğitim meselesidir. Artık ustadan çırağa devrolan bir el sanatları geleneği bulunmadığına göre, bu eğitimin büyük kısmı, okulların görevidir.

Akademiler daha çok, serbest sanatçılara yetiştirme imkânı veren kurumlardır. Onlarda eğitimin ağırlık merkezi, düşünsel öze form bağlantısı üzerindedir. Tatbiki Güzel Sanatlar Okullarında ise, eğitimin ağırlık merkezi form-esya bağlantısı üzerindedir. Her iki çeşit okulda da yaratıcı sanatçılar yetiştirmek asıl hedeftir. Kanaatimce asıl fark her iki çeşit kurumun çalışma alanına giren sanat dallarındadır. Tatbiki Güzel Sanatlar Okulları, endüstri ürünlerinin günümüzün sanat zevkine uygun olarak yapılmalarını sağlamayı görev olarak almışlardır. Bu sebeple, toplum zevkine doğrudan etki yapacak birçok sanat dallarında öğretim yaparlar: Mimari, İç Dekorasyon, Mobilyacılık, Seramik, Kitap Grafliği, Reklam Gra-

flği, Moda, Dokumacılık, Basmacılık, Ciltçilik, Matbaacılık, Kuyumculuk, Duvar Dekorasyonu v.s. gibi.

Endüstri çağına biz de girdik. Bütün dünyanın hayran olduğu eski el sanatlarımız müzelere girdi. Üreten fabrikalarımız çoğalıyor. Bir asırdan beri eşya formları alanında batılıları taklit ediyoruz. Fakat artık fikir ve sanat alanında olduğu gibi, tatbiki sanatlar alanında da kendi özümüze yönelmek istiyoruz. Bu amaçla beş yıl önce yurdumuzda ilk Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu. İstanbul'da açıldı. Şimdilik Mobilya ve İçmimarlık, Grafik Sanatlar, Dekoratif Resim, Tekstil, Keramik dallarında öğretim yapılıyor. Bu tip okulların, modern Türk zevkini geliştireceğine ve memlekette büyük plâstik sanatçılar yetiştirecek ortamı yaratacağına inanıyorum.



1962 DE DÜNYA SİNEMASI

Çetin A. ÖZKIRIM

Armağanlar :

Sinema, evrenin önemli başarı armağanlarından biri olan (British Film Academy) nin 1961 yılı armağanları 5 Nisan 1962 gecesi Londra'da düzenlenen bir gösteri ile kazananlara verildi. Armağanları tanınmış Amerikalı rejisör Vincente Minnelli dağıtmıştı. (A Taste of Honey) en başarılı İngiliz filmi seçildi. Ayrıca bu kordelânın senaryosunu yazan Shelagh Dolaney ile Toni Richardson en başarılı senaryo armağanına lâyık görüldü. Yine bu filmde rol almış olan Rita Tushingham, en başarılı yeni yetişme oyuncu armağanını kazandı. En başarılı İngiliz oyuncusu armağanını (No Love for Johnny) isimli filmdeki rolü ile Peter Finch, en başarılı yabancı aktris armağanını (Two Women) filmiyle Sophia Loren, en başarılı yabancı aktör armağanını (The Hustler) filmindeki rolüyle Paul Newman aldılar. En başarılı yabancı film armağanı ise, S.S.C.B.'nin (Ballad of a Soldier) isimli kordelâsı ile A.B.D.'nin (The Hustler) isimli filmi arasında bölüştürüldü. Böylece son yıllarda bütün yarışmalarda görülen (Mavi boncuk) dağıtımı işi bir kez daha yapılmış oluyor, iş tatlıya bağlanıyordu.

1928'den beri Amerika'da her yıl dağıtılmakta olan (Academy of Motion Picture Arts and Science) nin armağanları kısaca, bütün dünyada Oscar diye bilinmektedir. Sinema armağanlarının en popülerleri olarak tanınan, günlük basına ve hayatımıza kadar inebilen Oscar armağanının sonuncusu 1962 yılının Nisan ayının başlarında Santa Monica'da dağıtılmıştır. En başarılı Amerikan filmi armağanını (West Side Story), en başarılı yabancı film armağanını (Karanlık Camın Ötesinde) isimli kordelâ ile İsveç, en başarılı rejisör armağanını (West Side Story) ile Robert Wise, en başarılı senaryo armağanını (Judgement At Nuremberg) filmi, en başarılı kadın oyuncu armağanını (Two Women) filmindeki rolü ile Sophia Loren, en başarılı erkek oyuncu armağanını (Judgement At Nurem-

berg) isimli kordelâdaki rolüyle Maxmillan Schell, en başarılı yardımcı kadın oyuncu armağanını (West Side Story) deki rolüyle Rîta Moreno, en başarılı yardımcı erkek oyuncu armağanını yine (West Side Story) filmindeki rolüyle George Chakiris ve en başarılı film müziği armağanını (Breakfast At Tiffany's) isimli kordelânın fon müzikleri ile Henry Mancini kazandılar.

Bütün sinema evreninin ilgiyle izlediği XV. Uluslararası Cannes Festivali ise 7 Mayıs 1962 günü (Boccaccio 70) isimli filmle "hâdiseli" bir şekilde başladı. 36 ulusun katıldığı yarışmanın ilk filmi olan (Boccaccio 70) dört ünlü rejisörün ismini taşıyor ve dört ayrı hikâyeden meydana geliyordu. Federico Fellini, Luchino Visconti, Vittorio De Sica ve Mario Monicelli'nin yönettikleri film, aslında 3,5 saat sürmekteydi. Festival komitesi filmi programa uygulayabilmek için 2 saat 45 dakikaya indirmiş ve böylece sondaki Monicelli'nin hikâyesini çıkarmak kararını almıştı. Rejisör Monicelli, hakkını aramak üzere mahkemeye başvurdu. Jüri üyelerinden İtalyan rejisörü Mario Soldati ise, istifasını verdi. Sonradan jüri üyelerine filmin tamamının gösterileceği söylenince Soldati güç-belâ görevine dönmeyi kabul etti. Böylece "hâdiseli" olarak başlayan yarışma, 23 Mayıs'ta yine "hâdiseli" olarak sona erdi. Sonuçlar hiç kimse tarafından tatmin edici bulunmamıştı. Gualtiero Jacopetti'nin (Mondo cane) isimli filminin, yarışmada Meksika'yı temsil eden Luis Bunuel'in (L'Ange exterminateur)'ünün armağana lâyık görülmemiş olması söylentilere ve itirazlara yol açtı.

"Hâdiseli" bir şekilde başlayıp aynı şekilde son bulan XV. Uluslararası Cannes Festivalinin sonuçları şöyleydi: En başarılı film armağanı bir Brezilya filmi olan (O Pagador de Promessas)'a, özel bir armağan olan "en iyi uyarılama" yarışmada Yunanistan'ı temsil eden Kakoyannis'in (Elektra)'sına, en başarılı oyuncu armağanı ise iki ayrı filmin altı oyuncusuna, - (Long Day's Journey into Night) kordelâsında oynayan Katharine Hepburn, Sir Ralph Richardson, Jason Roberds Jr., Dean Stocwell ve bir İngiliz filmi olan (A Taste of Honey)'de oynayan Rita Tushingham ile Muray Melvin, - en başarılı komedi armağanı Pietro Germi'nin (Divorcio alla Italiana)'sına, jüri özel armağanı ise Michelangelo Antonioni'nin (L'eclisse)'i ile Robert Bresson'un (Le Proces de Jean d'Arc)'ına verildi.

22 Haziran 1962 günü Uluslararası Berlin Festivalinin XII.

ncisi. (Utanç duvarı)'na ve ikiye ayrılmış dünyamızın en gergin noktası olan Berlin'in kritik durumuna rağmen, yine açılmış oldu. Her yıl biraz daha gelişen Berlin Festivali, düzenliliği ve ağırlıklılığı ile ün kazanmıştır. Bu satırların yazarının da iki yıldır, yakından izlemek fırsatını bulduğu gibi, gerçekten Berlin Festivali, skandallardan ve yapmacık gösterilerden uzak, ağırlıklı bir hava içinde geçmektedir. Bu yılki Berlin yarışmasında en başarılı film armağanını (A Kind of Loving) filmiyle İngiltere, en başarılı rejisör armağanını festivalde İtalya'yı temsil eden (Salvatore Guillian) filmiyle yönetmen Francesco Rosi, en başarılı kadın oyuncu armağanını (No Exit). kordelâsındaki rolleriyle Rita Gam ile Viveca Lindfors, en başarılı erkek oyuncu armağanını (Mr. Hobbs takes a Vacation) filmindeki rolüyle James Stewart, özel armağanı (To the last Day) isimli Kore filmindeki rolüyle Jon Young Sun, en başarılı uzun metraj dökümanter film armağanını (Galapagos) isimli kordelâ ile Almanya, en başarılı kısa metraj dökümanter film armağanını (De Werkelijkheld von Karel Appel) filmiyle Hollanda kazannuş oldular.

Ulurlararası XXIII. Venedik Festivali, büyük yarışmaların sonuncusu olarak 25 Ağustos 1962 gecesini açıldı. Geçen yıllara rağmen hayli sönük geçen Venedik Festivalinde ise sonuçlar şöyleydi: En başarılı film armağanını Valerio Zurlini yönetiminde çevrilmiş olan bir İtalyan filmi (Cronaca Familleare) ile Audrey Tarkovsky yönetiminde çevrilmiş bir S.S.C.B. filmi olan (İvan'ın Çocukluğu)'na, jüri özel armağanı bir Fransız filmi olan Jean luc Goddard'ın (Vivre sa Vie)'sine, en başarılı erkek oyuncu armağanı bir Amerikan filmi olan (Birdman of Alcatraz)'daki rolüyle Burt Lancaster'e, en başarılı kadın oyuncu armağanı ise, bir Fransız filmi olan "Thérèse Desqueyroux"'daki kompozisyonu ile Emmanuela Riva'ya bu yıl ilk olarak konan (Birinci yapıt) isimli başarı armağanı ise bir Amerikan filmi olan (David and Lisa) ile bir Arjantin filmi olan (Los Innundados)'a verildi. XXIII. Venedik Festivalinin sönük geçmesine, biraz da Marilyn Monroe'nin beklenmedik intiharı sebep olmuştı. Bu yıl Monroe'nin katılacak olduğu yarışmanın konukları, bu acı haberle hayli üzülmüş ve sarsılmışa benziyorlardı.

Bir "sarıgün" ın ölümü :

Ashında Marilyn Monroe'nin intihar etmiş olması hiç de

beklenmedik bir olay değildi. Bu küçücük "sarışın" Hollywood'un büyük endüstri çarklarından birine takılmış, stüdyoların, şirketlerin, propağanda bürolarının elinde oyuncak olmuş zavallı bir insandı. 1944 yılında o çağların en ünlü yıldızı Lupe Velez, banyosunda ölü bulunduğu zaman, 1948 yılının 4 Temmuz gecesi Carole Landis isimli bir başka ünlü yıldız uyku hapları ile intihar ettiği zaman, yine dünyanın her tarafında hayranları üzülmüş, gazeteler büyük puntolarla bu haberi vermişti. Ama aradan biraz zaman geçince, bu yıldızlar unutulmaya başlanmışlar, onların yerini bir sarışın veya esmer yıldız almıştı. Çok zaman onların yerini almakla kalmamışlar, giderek kaderlerini de paylaşmışlardı. Tıpkı Marilyn Monroe'nin Carole Landis'in kaderini paylaşmış olması gibi... 5 Ağustos 1962 günü odasında ölü bulunan, milyonların sevgilisi "sarışın" yıldız Marilyn Monroe'nin asıl adı Norma Jeanne Mortenson'du. Büyük sıkıntılar içinde geçmiş olan çocukluk ve ilk gençlik yılları içinde, yaşama serüvenini sürdürmek için girip çıkmadığı iş kalmamıştı. Güzel vücudunu aç erkek gözlerine peşkeş çekmekten, garsonluğa kadar... Üç defa evlenmiş, ama aradığı gerçek sadeti bulamamıştı. İlk oynadığı film rejisör John Houston'un (The Asphalt Jungle — Elmas Hırsızları)'ydı. Plyes yazarı Arthur Miller ile kısa süren evlilik günleri içinde gerçek kişiliğini bulmuştu. Hollywood'un, sırtından milyonlar kazandığı "sarışın" ı öldüğü zaman yalnızca 36 yaşındaydı...

Rejisörler

XV. Cannes Festivali sonuçları sanat çevrelerinde haklı direnmelere ve küçümsenmelere yol açmıştı. Sonuçlar nasıl olursa olsun, bu yarışma birçok yönetmenin kendilerini göstermesine ve armağanların aksine olarak ilgi, övgü toplamasına sebep oldu. Bunların başında Gualtiero Jacopetti gelyordu. (Mondo Cane) filmiyle Jacopetti, içinde yaşadığımız dünyanın bütün katı, acı ve bunaltıcı gerçeklerini gözönüne sermişti. Seyredenler allak bullak oluyorlar, ama hayranlık hislerini de gizliyemiyorlardı. Bir zamanlar ana yurdundan uzak ülkelerde çalışmak zorunda kalan Bunuel'in yarışmada Meksika'yı temsil eden filmi (L'Ange exterminateur), bir armağan kazanamamakla beraber, film kritikçilerinin dikkatini çekmiş ve övgüsünü elde edebilmişti. Yunanistan gibi yeni ve ilkel

sayılabilecek bir sinemayı ise rejisör Mihail Kakoyannis temsil etmekteydi. Euripides'in ünlü oyunu (Elektra)'yı beyaz perdeye getiren Kakoyannis, esere sadık kalan bir tutumla Euripides havasını bozmadan, başarılı bir uygulama yapmıştı. Pietro Germi ise, (Divorcio alla Italiana) isimli komedisinde, İtalyan toplumunun en önemli sorunlarından birini ele alıyor ve usta bir anlatımla ortaya koyuyordu. Antonioni ise (L'eclisse) filminde, seyircileri, jüriyi ve eleştirmecileri ikiye ayırdı. Bazılarına göre, bu film, son yılların bir şaheseri, bazılarına göre de ağır, sıkıcı mizansen denemeleri ile Fransızların (yeni dalga)'sına bir özentiden ibaretti.

Berlin'de sinemanın emektar ustası Renoir (Corporal Epingle)'si ile bir başarı armağanı elde edememişti ama, bazı çevrelerce artık ihtiyarladığı ve söyliyecek sözü kalmadığı iddialarını çürütecek ölçüde başarılı bir filmle cevap vermiş oluyordu. Aynı yarışmada (en başarılı rejisi) armağanını kazanmış olan Franco Rossi buna gerçekten lâyıktı. Bir büyük röportaj havası içinde verdiği filmde, kendi fikrinden çok, olayların ve insanların birbirleri ile ilişkilerinden çıkan sonuç önem kazanıyordu.

Yarışmaların dışında yeni bir İtalyan rejisörü kendini göstermekteydi. Şiirleri ve senaryoları ile genç kuşak İtalyan rejisörlerini özellikle Mauro Bolognini'yi etkisinde bırakmış olan Pietro Paolo Pasolini ilk rejisi denemesi (Accatone)'den sonra (Mamma Roma) filmi ile büyük bir çıkış yaptı. Yine genç kuşak İtalyan rejisörlerinin içinde (Cronaca familiare)'nin yönetmeni Valerio Zurlini dikkati çekiyordu.

Filmler

Hollywood eski ihtişamlı günlerinin son kalıntılarını bir iki prodüktör, rejisör elinde sürdürmiye gayret ederken örneğin Darryl F. Zanuck'un (The Longest Day)'ı, Joseph L. Mankiewicz'in (Cleopatra)'sı gibi, Fransız sineması her telden çalan (Yeni dalga) lı filmleri ile varlığını göstermiye, İtalya genç kuşak rejisörleri hâlâ söyliyecek sözlerinin bulunduğunu ispat etmiye, henüz belirli bir yetenek bulamayan yeni Amerikan sinemacıları seslerini duyurmıya, sürüklendikleri iktisadi çıkmazdan kurtulmıya çabalayan İngiliz filmcileri bir şeyler yapmıya çabalarlarken, bir zamanların üzerinde pek durulmamış olan eski filmleri ile her çağın büyük yapıtları yeniden afiş-

lerde yer alıverdi. Müteveffa aktör-rejlsör Buster Keaton'un, Clyde Bruckman ile birlikte yönettikleri (The General)' i, Carl The. Dreyer'in 1943'de piyasaya çıkmış olan (Vredens Dag)'ı, Luis Bunuel'in 1928'de meydana getirmiş olduğu (Los Olvidados)'u, Charlie Chaplin'in 1924-25 yıllarında yarattığı 'Altına Hücum)'u, ve Orson Welles'in büyük yapıtı 1941 yılında tamamıyabildiğı (Citizan Kane)'i. yenileri kıskandıracak bir ilgiyle karşılandı.

Bizim ertşebildikleriniz

Batı seyircisi eski yapıtlarla olsun, yeni filmlerle olsun, belirli bir ortamda izleyecek sinema ürünlerini kolaylıkla bulurlarken, Türk seyircisi, çeşitli etkenler altında yoksunluk içinde yüzdü. 1962 yılında bizim seyircimize sunulan yabancı filmlerin içinde belirli bir ortamın üstünde olanları, geçen yıllara oranla çok olmakla beraber yine de bir ihtiyacı karşılayacak sayıda değildi. 1962 yılında yurdumuzda gösterilmiş olan başarılı yabancı filmleri şöylece sıralıyabiliriz: Marcel Camus'nün (Orfeu Negro — Siyah Orfe)'sl, Micael Boisrand'in (Le Chemin des Ecoliers — Unutulmıyan Hâtıralar)'ı, Luchino Visconti'nin (Rocco et ses Freres — Düşman Kardeşler)'i, David Lean'ın (The Bridge on the River Kwai — Kuvay Köprüsü), Alain Resnais'in (Hiroshima Mon Amour)'u, John Cassavetes'in (Shadows — Gölgele)'i, İvan Pyrlev'in (White Nights — Beyaz Geceler)'i, Mauro Bolognin'in (La Viaccia — Toy bir delikanlı)'sı ve Jules Dassin'in (La Loi — Asi Kadın)'ı.

Bu arada İtalyan Kültür Heyetinin 24 Şubat 1962 ile 10 Mayıs 1962 tarihleri arasında düzenlediğı (İtalyan yeni gerçekçi filmler haftası)'nın da başarılı ve olumlu bir davranış olduğunu belirtmek yerinde olur.

1962 DE TÜRK SİNEMASI

T. KAKINÇ

Bugün için Türk sinemasının yarınından umutlanılabilir mi, umutlanılamaz mı? Asıl sorun budur ve Türk sinemasını yakından izleyenler için, sinemamız, içinden çıkılması güç bir çıkmaza girmiştir. Başka ulus sinemalarının başlangıcından bugüne kadar olan uzun dönemi sonunda, ancak uğradığı bunalmalar, Türk sinemasını kısa bir sürede yakalamış bulunuyor! 1962-63 sinema mevsimi için de yine iç pazar oranlaması hiçe sayılarak gereğinden çok Türk filmi çevrilmiştir. Bu filmlerin nerede ve ne zaman gösterilecekleri üzerine, ne yapanın ve ne de alıp işletenin herhangi bir kesin fikri yoktur. Unutulmaması gereken nokta; salon ve seyirci sayısı, unutulmuştur. Üstelik iç pazarın bu denli yüksek sayıda film çekme ve gösterme gücü de yoktur. Buna karşılık yapım, durmamıştır ve bütün hızıyla devam etmektedir.

Türk filmleri, seyircisinin isterlerine uygun olarak kolayına konuları işleyegelmiştir. Türk filmleri seyircisinin film üzerinde uzun boylu durup düşünmesi gereği yoktur. Nedenine gelince, bu, böyle uygulanmıştır ve seyirci iyi filmler yerine kötü filmlerle kötü için zorla eğitilmiştir. Bu oluş, sinemamızın iyiye yönelmesini her zaman engellemiştir ve yine her zaman iyi niyet çıkışları bu kötüye eğitilmiş seyirci tarafından kabullenilmemiş ve itilmiştir. İyi filmlere demiyelim ama, iyi olmaya çaba göstermiş Türk filmlerine karşı seyircimizden gelen bu tepki, şaşırtıcıdır. Bu, başka bir açıdan da şöyle ele alınabilir: İyi olmaya çaba göstermiş filmlerimiz yeteri kadar iyi olamamışlar ve bu yüzden de seyircimizce 'ciddiye' alınmamıştır. Her iki biçimde düşünenler de haklıdır.

Niçin saklamalı: İyi niyet de, iyiye yönelme çabası da iyi ile eşdeğerli değildir. Türk sinemasını bugün için ellerinde tutanlar arasında -bir elin parmaklarının sayısı kadar da olsalar- yine de iyi niyetliler, iyi yapma çabası güdenler yok

değildir. Vardır, ama bunların iyi niyetleri ve çabaları yeter olmuyor.

Türk filmlerinde kolayına vardırmanın sonucu olarak, konu, son derece yalındır. İyiler iyi, kötüler kötü. Her iki tipler de çok keskin çizgilerle çizilmiş ve anlaşılma korkusuydu bu çizgilerin altı da çizilerek derinleştirilmiştir. Bevilik hikâyeler; yoksulluk, zenginlik üzerine kuruludur. Ya zengin delikanlı yoksul bir kıza âşık olacak, bu uğurda kötülerle savaşacak, ya tersine bir oluş seyirci karşısına çıkarılacaktır. Birbirini seven iki insanın her zaman arasını açacak birtakım yapma kötü kişiler bulunur. Ayrıca da bunlar, klişe kişilere oynattırılır. Bir süreler öncesinin -geçiş çağıının- filmleri şöyle özetleniyordu: "Oğlan, kıza âşık olur, kız verem olur, ölür." En uzun süreli geçiş çağında gözde film türü melodramlardı ve filmlerimiz kızını satan babalar, hain ruhlu analar, kızkardeşlerine bıçak çeken kardeşler ve bu arada ne yapacağını, hangi dala tutunacağını şaşırmış temiz 'kız' larla iyi yürekli 'delikanlı' larla doludur. Kadercilik, yazılan bozulmazcılık film hikâyelerinin ana temasıdır. Şehir, yalnızca bu türe yataklık eden bir "mekân" dır, köylerimiz de öyle.

Ancak Lütfü Ö. Akad ve Osman F. Seden ikilisinin "Kanun Namına" sıyladır ki, geçiş çağı filmlerinde belirli bir dönme çabası ortaya çıkıyor. Fakat bu da geçerli değildir. "Kanun Namına", ayağı yerden kesilmemiş insanların, yine ayağı yerden kesilmemiş bir kamera ile çokluk gözlemciliğe dayanan bir anlatını deneyen bir film idi. Seyirciyi ve seyirci ortamı ile isterlerini bir an olsun gözden ırak tutmayan "Kanun Namına"nın yapımcısı ve senaryo yazarı Seden, bu geçiş çağının en parlak filmine Amerikan filmlerinin polisiye havasını vermek istemişse de, Akad, bundan kaçınabildiğince filmi saklamıştır. O çağın en önemli rejisörü Akad'ın sinemaya etkinliği ve yararlığı yalnızca "Kanun Namına" ile de kalmamıştır. "Beyaz Mendil" de çizgi dışına çıkan bir köy filmiydi. Gerçi o filmde de köy filmlerine özgü nicelikler yok değildi ama, Akad ilk kez bu tür filmlere insancılığı ve duyguculuğu getiriyordu.

Geçiş çağının bu en başarılı rejisörü Lütfi Ö. Akad, son birkaç yıldır üstüste başarısız çıkışlara uğruyor. "Yalnızlar Rıhtımı" ile başlayan bu dizi günümüze kadar gelmiştir. Bu

yıl gösterilmesi beklenen "Üç Tekerlekli Bisiklet" i (Oyuncuları: Ayhan Işık, Sezer Sezin ve Senih Orkan) iki yılın furya modası olan "Salon Komedileri" ya "Hissi Komediler" türü içinde çizgi dışında sayılacaktır.

Akad'dan sonra gelenlerden Osman F. Seden, ününü geçiş çağından çok, duraklama çağı içinde duyurmuştur. İlk yıllarının ürünleri olan filmleri teknik ustalık denemeleriyle vakit geçirme filmleri sayılmış, bu teknik yönünün iyi oyun, iyi senaryo ile desteklenmemesi yüzünden Seden, bir türlü kendini üst çizgiye ulaştıran filmini yapamamıştır.

Atif Yılmaz -ki Metin Erksan ile orta kuşak rejisörleri arasında ayrı bir yeri vardır-, Memduh Ün ve Metin Erksan üçlüsü de bu yılın furya modası filmlerinden kendilerini kurtaramamışlardır. Gençlerin en iyilerinden Ertem Göreç ile Halit Refiğ, ilk olarak bu yıl bir ayrıcalık göstereceklerdir. Refiğ, sinema pazarındaki yerini sağlamlaştırmak amacıyla "İş filmi" ne sınıksı sarılmış, Ertem Göreç ise, iyi bir senaryoda -Erol Taş'ı ayrı tutarsak- kötü oyuncularla yine de üzerinde söz edilebilir filmi "Kardeşler" ile ilgili üzerine çekme çabasıdadır.

Yılın senaryocuları, sırasıyla Bülent Oran, Sadık Şendil, Ali Kaptanoğlu ve Özdemir Bırsel'dir. Yeni yılda bunlara mizahtan sinemaya geçen Süavî Süalp ve Kemal Tahir de katılmışlardır. Atif Yılmaz'ın rejisörlüğünde çevrilen "Beş Kardeşler" in en önemli yanı, Kemal Tahir'in ilk senaryo denemesi olmalarıdır.



Sonuçta geçen yıllara bakarak, 1961-62 sinema mevsiminin Türk filmciliği yönünden başarılı geçmiş olduğu söylenemez. Son beş yıldır süregelen keşmekeş, geçen yıl da durulmamış ve Türk sinemacıları ne yapacaklarını bilmezliğin en uç noktasına varmışlardır. Geçen sinema mevsimi için tek sesli bir moda yaratılmamıştır. Buna karşılık, çeşitli esprilerde ve çeşitli yılların modasını kapsayan karma bir tür öne sürülmüş, ancak mevsim ortalarında Bırsel Filmin rejisör Nejat Saydam'a çevirttiği Clair-Lubitch ve Capra özentisi bir "Salon Komedisi" olan "Küçük Hanımefendi" bu yılın yolunu açmış ve 1962-63 sinema mevsimi için Türk sinemasının aradığı modayı bütün hızıyla getirmiştir. Bu yıl sayısı aşağı yukarı 170

200 olarak çevrilmesi düşünülen ve gerçekleştirilen filmlerin büyük çoğunluğu "Küçük Hanımefendi" ve "Küçük Hanımın Şoförü" nün dümen suyunu tutmuştur. Bunun yanısıra yapılan birkaç denemenin de furya modadan kolaylıkla sıyrılacağını beklemek fazla bir iyimserlik olur. Kurtuluş Savaşı'nı konu edinenler, vurdulu kırdılı, eli tabancalı kahramanların serüvenlerini hikâye eden avantürler ve gerçekçiliğe giden en kısa yolumuz: Köy filmleri, belirsiz bir süre için bırakılmıştır.

Ekonomik ölçülere sığmayan bir davranışın ürünü olan hesapsızlık, Türk sinemasında geçen yılın yeni mevsimine görülmemiş bir grafik çizmiştir. Bugüne kadar listelerini birerli ikiserli tamamlayan büyük firmaların dışında kalanlar da, beş ya da altı film çevirmeyi kurmuşlardır. Böylece ortaya çıkan sayı şaşırtıcı olmuştur; üstelik çevrilmesi biten 170 - 200 filmin pazarı yalnız ve yalnız kendi iç pazarımızdır. Oysa elde var olan sinema sayısı, koltuk ve gösteri haftaları sayısı da hein belirli ve hem de sınırlıdır. Ortalama bir oranla Türkiye'de 800 kadar sinema salonu vardır ve bu sinema salonları yine ortalama bir oranla yılın yalnız 32 haftasında birinci vizyon film gösterirler. Bir önceki yıl çevrilen 150 Türk filminden hâlâ gösterisi yapılmamış film sayısı, gösterisi yapılanlardan pek de aşağı kalmıyor. Bu devir-teslim her yıl sürdürülmekte ve iç pazar farkına varılmaksızın kendiliğinden daraltılmaktadır. Durum, her bakımdan sinemamız için endişe vericidir. Fakat işleri organize edecek ve düzenliyecek herhangi bir yetkili kurum olmadığından, gidip, daha da hızlandırılmaktadır. Bu, gelecekteki büyük çöküntünün belirtileridir ve çöküş öylesine hızlandırılmıştır ki, sonuçta Türk sinemasından elde hiç birşey kalmaması da çok mümkündür.

Az öncesi belirtildiği gibi, Türk sinemasında adı iyi'ye çıkmış sinemacıların sayısı, ancak bir elin parmaklarının sayısı kadardır. Bunlar sırasıyla: Osman F. Seden, Atıf Yılmaz, Memduh Ün, Metin Erksan ve Lütfi Ö. Akad'dır. 1962 sinema mevsiminde bu rejisörler de furyacı ve barem dahili olanların arasında birerli ikiserli filmle seyirci karşısına çıkmışlardır. Bunların dışında kalanların ise, -yani baremli rejisörler- ne sinema yapısı ve ne de ele aldıkları hikâye yönünden herhangi bir iddiaları yoktur. Bu yıl bir başka beklenen değişim olmuş, orta kuşak sinemacılarına genç kuşak temsilcileri de katılmışlardır. Yenilerden Halit Refiğ, Ertem Göreç, Suphi Kaner,

Türker İnanoğlu, İhsan Sedat ve Yavuz Yalınkılıç genç kuşağın temsilcileridir ama, Refiğ'in filmi "Seviştığımız Günler", Göreç'in "Rifat Diye Biri" ve Kaner'in "Yedi Günlük Aşk" ı çizgi dışı filmler niteliğini taşımamaktadır. Yapılacak bir kıyaslamada önceki filmlerinden Refiğ'in "Yasak Aşk" da, Göreç'in de "Otobüs Yolcuları" nda daha başarılı oldukları ortaya çıkmaktadır. Kaner'in ki orta nitelikte bir deneme, İnanoğlu'nun, Erakalın'ın ve Yalınkılıç'ın ki ise, kuşağın temsili sinemasının kötü örnekleridir.

Yeniler, sinemanın bütün su başlarını ellerinde tutan orta kuşak temsilcilerine karşı yapımcıya -şimdilik- pek güven vermemektedirler. Orta kuşak rejisörleri, yenilerden sayıca çok film çevirmiş olmaları ve bunların içinden bir tekinin bile "İş yaptı" oluşu öbür kusurlarını yoketmekte ve yapımcının da güvenini arttırmaktadır. Yeniler için durum, bu merkezde değildir. Yalnız içlerinden orta ve eski kuşakça açılmış kötü yolu izleyenler başarı kazanmaktadır. Çekişme bu yönden orta kuşak tarafına geçen yıl da ağır basmış ve yeniler bir, ya iki filmle yetinmek zorunda kalmışlardır. Bu yetinme filmleri de kendilerinin gücünü ortaya koymaktan -haliyle- uzak filmlerdir.

Orta kuşak rejisörleri arasında teknik ustalık, geçen yıl da yine Osman F. Seden'deydi. Seden "Aşkta da Üstün", "İki Aşk Arasında", "Mahalleye Gelen Gelin" ve "Ayşecik Yavru Melek" adlarını taşıyan dört ayrı değişik konudaki filmlerle seyirci önündeydi. Fakat konu değişikliklerinin üstünde Seden'de yeni hiç birşey yoktu. "Aşkta da Üstün", bu önceki yıldan kalma bir modanın, Kurtuluş Savaşı filmleri modasının bir ürünüydü ve Hitchcock suspense üzerine kurulu bir casusluk olayını hikâye etmektedir. Gerçekte bir ulusun kurtuluş savaşıyla uzak yakın bir ilişkisi yoktu. Filmin tek önemli yanı, Seden'in bilinen usta sinemacılığının hiç birşey kaybedilmeden yine sürdürüldüğüydü. Seden yıllanmış, yorgun desteği Kriton İliadis de "Aşkta da Üstün" de konunun gidişinde büyük yardımcıdır. Aynı eşdeğer çalışmaya "Ayşecik Yavru Melek" de de rastlanacaktır. Fakat sinemasının gerektirdiği resim düzenine göre, Kriton İliadis açısı artık eskimış ve yıpranmış bir düzendir. Bu eskimış ve yıpranmış düzen de Seden'in yapmak istediği sinemaya ters orantılı düşmekte ve rejisörü sürekli olarak engellemektedir. Aynı rejisör ve fotoğraf direktörünün değişik bir çalışmayı denedikleri "Mahalleye

Gelen Gelin" ikisi bakımından -çizgi dışına hemen saptıkları için- istenilen sonucu vermemiştir. Seden, gerçekte fantezi arasında bocalanmış, İliadis konuyu ve konu gerekliliğini yanlış yorumlanmıştır.

Atif Yılmaz, -Türk sinemasında en dengesiz grafiğe sahip rejisör- birinci filmi "Kızıl Vazo" da star sistemi oyuncularını ile çalışmıştır. "Kızıl Vazo" nun herşeyi kötüdür: Konu, oyun, resim ve senaryo...

Yılmaz'ın bu kadar kötüler arasında iyi birşeyler yapıp kurtarmasına imkân yoktu tabii! O yüzden de işi olurlarına bırakmıştır ve ortaya şişirme bir film çıkmıştır. Bir polisiye komedi olan "Allah Cezanı Versin Osman Bey" daha dikkatli, daha düzenli, fakat olumsuz bir filmidir.

Üçüncü filmi "Tatlı Belâ", "Kızıl Vazo" ya bakarak daha da kötüdür. Hikâye gülünç çizgisini aşmaktadır. Yılmaz bu filmde neyi, nasıl ve niçin anlatmaktadır: Bir türlü anlaşmaz. Birtakım oyuncular gelirler, kamera karşısında dururlar, resim çektilerip konuşurlar ve giderler. Bununla birlikte Yılmaz, iyi niyetini -yarım da olsa- "Seni Kaybedersem" e saklamıştır. Gerçi bu film de bir özentidir, sözde gençlik problemini ele almakta ve onu anlatma çabasını göstermektedir ama, tutum ve yorum yine yanlıştır. Öyle ki, bir yerden sonra hikâye, mutlaka ve mutlaka yerli filmcilikçe kaydırılmakta ve Yılmaz'ın kendini ve iyi niyetini kurtarması son derece güçleşmektedir. Ama geçen yıl Yılmaz'ın "Seni Kaybedersem" inde ilgi çekici bir başka yan vardır, o da başarılı bir reji çalışmasıdır ki, Yılmaz'ın filmografisinde "Seni Kaybedersem" en başarılı filmi olarak yerini alacaktır. Öte yandan fotoğraf direktörü Çetin Gürtop, bizde bir film havasına uygun bir resim bütünlüğü sağlamanın üstesinden geliyordu.

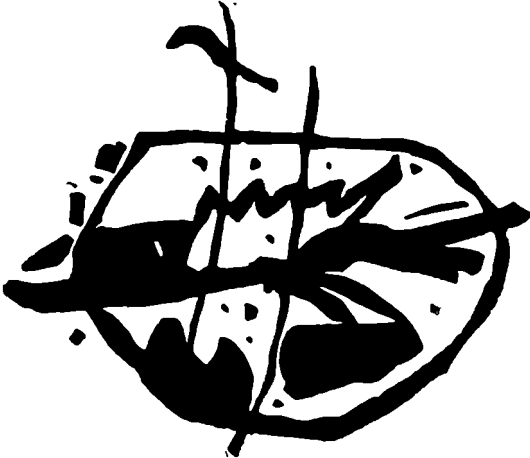
"Üç Arkadaş" ın iyi rejisörü Memduh Ün de mevsim bağında gösterilen "Boş Yuva" ile umut kırıcı bir çıkış yapmış. sonradan Orhan Kemal'in bir romanından aktardığı "Avare Mustafa" sı ile bunu doğrulamaya çalışmıştır. "Avare Mustafa", Ün'ün "Üç Arkadaş" ın bağlandığı küçük insanların serüvenlerini sıcak ve duyarlı -kusuru avareliğe övgüyüdü- bir sinema diliyle anlatmaktaydı. Filmin birinci yarısına kadar Ün, "Üç Arkadaş" ın da üstünde bir ustalıkla hikâyesini götürmektedir. Fakat ikinci yarısı, birinci yarısı ile kıyaslanamayacak kadar bir düzensizlik içindedir. "Üç Arkadaş" ile "Avare Mustafa" arasındaki büyük fark, ikincisinin birincisinin-

den çok daha gerçekçi olugudur. "Avare Mustafa" birinci yarısına kadar fantaziden uzak, gerçekçi olmaya yönelmiş bir filmidir. İkinci yarısıdır ki, filmin bütünlenmesini engeller.

"Yılanların Öcü" ile bütün ilgiyi üzerine çeken Metin Erksan, geçen yılın en iyi niyetli rejisörü sıfatını taşımıştır. Baykurt'un sinema olmasına imkân olınayan romanını filme çekmeye girişmek bile yüreklilik isteyen bir işti. Ve Erksan bu işi kendi sinema imkânlarımız içinde başarmış sayılır. "Yılanların Öcü" nden önceki iki filmi -"Mahalle Arkadaşları" ile "Oy Farfara Farfara"- söz konusu edilmeyecek iş filmleridirler.

Orta kuşak rejisörleri arasında tek düşüğü, "Sessiz Harp" i ile Lütfi Ö. Akad'dadır. Akad bu tür serüven filmlerinin isterlerinin dışına çıkmış ve yetersiz bir film ortaya koymuştur.

Toplam sonucu şöyle denilebilir: Geçen yılın en iyi teknikeri yine Osman F. Seden, en başarılı rejisörü "Seni Kaybedersem" deki çalışmasıyla Atıf Yılmaz, en iyi film Metin Erksan'ın "Yılanların Öcü", en başarılı foto direktörü "Seni Kaybedersem" ile Çetin Gürtop'tu.



1962 DE TİYATRO

Yıldırım KESKİN

Sönük bir tiyatro yılı oldu 1962. Yalnız tiyatro alanında değil, san'atın diğer alanlarında; örneğin roman, öykü, şiir kollarında da geride bıraktığımız yılda önemli bir yenilik görülmedi. Barış yılları san'at için iyi olmuyor mu? San'atçıların yaratıcılığı, ancak acı, sıkıntı çağlarında mı kendisini gösteriyor? Buna inanmıyorum. San'atta yaratıcılığın, hiç bir zaman durmıyacağı kanısındayım. Gene de bir gerçek var: İkinci dünya savaşını izleyen yıllarda, hemen bütün ülkelerde, savaş yıllarının okumak ve yazmak yoksunluğundan olsa gerek, genel bir san'at çabası vardır. Hem tehlikeye düşen insancıl ekini kurtarmak, hem de san'atı çağının gereklerine uydurmak; başka bir deyimle, çağımıza kendine özgü bir san'at vermek isteği vardı. Aşağı yukarı 1960 yılına kadar sürdü bu. İki yıldır bir yorgunluk var kendisini duyuran. Tek tük, orada burada beliren umut verici yapıtları saymıyorum. Yazı san'atlarında bir sessizlik oldu. Geride bıraktığımız yılda önemli oyundan çok, önemli film yapıldı. Kalemin yerini film çekme aracı mı alıyor? Sanmıyorum öyle olacağını. Şüphesiz, çağımız uygarlığına çok uyan bir deyim aracı sinema. Kuvveti büyük; imkânları daha yeni. Tiyatro için iyi bir yıl geçir-medikse yazarların suçu: İyi yazanın suçu bu. İyilerin, değerlilerin sesi çıkmayınca, tiyatroyu bütün ülkelerde kötüler kapladı; ya da tiyatro yöneticileri eski defterleri karıştırmaya başladılar, geçmişin ünlü yazarlarından medet umdular. Alan, Roger Vitrac'a, Marcel Achard'a kaldı. "*Adorable Julia*" gene piyasaya çıktı Molière, Shakespeare, Pirandello ve Brecht hiç böylesine birbiri ardınca oynanmamıştı. Tiyatrodaki bu durgunluğu, bir çeşit kendi kendini olgunlaştırma devresi kabul etmek yanlış mı olur? Tiyatronun geleceği için iyimser olalım ve öyle kabul edelim.

Ülkemizde de bir kötü yapıt, kötü yazar modası yok değil. Geçen yıl oynanan yerli oyunlarımıza şöyle bir bakıyorum ve -birkaçı, çok ender birkaçı dışında- "bu oyunlar nasıl yazı-

lıyor, nasıl seçiliyor, nasıl oynanıyor?" diyorum. Oysa, bütün yerli oyunlara en iyi niyetlerle giderim, çünkü bir yerli oyunun ne büyük nimet olduğunu bilirim. Her sahneye koyan, her oyuncu bir oyunu ilk kez oynamak, ilk kez sahneye koymak için yanar tutuşur Avrupada. Bizde yerli oyunlar küçümsenir. Küçümsenmiyecek gibi de değil aslında. Fakat acaba iyi yazarlar oyunlarını sahneye çıkarmak için imkân mı bulamıyorlar? Tiyatrolarımızdaki seçiciler yetkili değil mi? Bence üzerinde düşünülecek, bir hal çaresi bulunmak gereken bir sorun bu. Her yıl tiyatro sayısının, tiyatro seyircisinin arttığı bir ülkede, iyi tiyatro yazarı mutlaka yetişir. Tiyatro yöneticileri, bilhassa resmi tiyatro yöneticileri, kötü oyunlara kapılarını kapamalıdır bence. Gönderilen oyunlar üzerinde bir takdir hakkı olan seçicilerin iyi niyetlerinden, tiyatro bilgilerinden ve deneylerinden emin olmalılar. Ankara Devlet Tiyatrosu yapıyor bunu biraz. Ama İstanbul şehir tiyatrolarının yanına umut verici yazarların hiç biri yaklaşamadı daha.

Geride bıraktığımız yılda Ankara ve İstanbul'da seyrettığımız yerli oyunlar içerisinde, en ilgi çekeni Necati Cumalı'nın "Nalınlar" ı oldu. Çağımız Türkiye'sinde yazılması gereken, öncü tiyatroyu seven aydınlarımızın hoşuna gidecek bir oyun değildi şüphesiz "Nalınlar". Gene de tiyatromuzda yerleşmesini, tiyatromuzun alfabesi durumuna gelmesini istediğimiz yönleri vardı. Şöyle ki; ilk kez, iyi kurulmuş sayısı pek az yerli oyunlarımızdan birini seyrettik. Yazarlarımız henüz tiyatrodaki öz sorununu çözümlenmiş değillerdir. Aslında bu öz sorunu, bir yazar için yapı sorusundan sonra gelir. Bizde, "Nalınlar" ve daha birkaçı gibi başarılı oyun dışında, değil öz, tiyatro iyi kötü bir yapı sorunu bile çözümlenmemiştir. "Nalın" ın dışı gelir bir özü yok. Köylerimizde hâlâ her gün görülen bir kız kaçırma olayı. Sabun köpüğü. Sabun köpüğü ama, sağlam bir yapısı var. Bence ilk koşul bu yapıdır oyunda. Öz ne kadar doyurucu olursa olsun, sağlam kurulmamış bir oyun, kötü oyundur. Ramp ışıkları önünde ömrü uzun olmaz. İyi bir düz yazıdır o. Yeri sahne değil, kütüphane olur. Cumalı, "Nalınlar" da bir oyun yazarının en önemli hamlesini yapıyor: Çatısı sağlam bir yapıt veriyor. Üstelik, seyircisini güldürmek için pek çok yazarımızın çekinmeden kullandıkları, bayatlamış tiyatro oyunlarına da yer vermiyor. Gerçi "Nalınlar" da, örneğin Molière'i anılandıran sahne oyunları yok değil -belki de bunlar yazardan çok sahneye koyanın buluşları idi, bilmiyorum,

ama ölçüsü kaçırılmıyor.

Yukarıda da söyledim; "Nalınlar" kalacak bir oyun değil, fakat uzun zamandır yerli yazarlarımızdan beklediğimiz bir tiyatro; diğer yazarlarımız için iyi bir örnek.

Necatî Cumalı'nın oyunu dışında 1962 yılı içinde sahneye konulan yerli oyunlardan bir de Başar Sabuncu'nun "Kargahar" ı dikkate değer. Biraz Kafka, biraz Beckett, biraz Ionesco karışığı, ilk oyun olarak çok ilgi çekici bir öncü tiyatro demesi.



Burada biraz da yerli oyun yazarlarımızın karşılaştıkları sorunlara değinmek isterim. Çoğunlukla, yerli oyun yazarı, yetişmiyor, ya da yazarlarımız işi kolay tarafından alıyorlar, deniliyor. Bu sözlerde gerçeğin payı çok. Neden böyle oluyor? Önce hemen hemen bütün ülkelerde bir oyun yazarı kıtlığı çekildiğini belirtmeliyim. Bundan birkaç yıl önce tiyatro yöneticileri, bir sel gibi tiyatrolarına akan oyunlardan yakınıyorlardı. Bugün bu akın durmuştur. Oyun yazarlığı değerini yitiriyor denilemez bu duruma bakıp da. Tiyatro yazarlarına gelen durgunluğun iki nedeni var bence: Birincisi, sinema ve televizyonun gittikçe artan etkisi; ikincisi de, tiyatro yazarlığının güçlüğü. Daha çok ikinci neden üzerinde duracağım. Ülkemizde televizyon bulunmadığı, sinemamızda da gerçek sanat filmleri yapılmadığına göre, bizim oyun yazarlarımızı, birer gerçek yazar olmaktan uzaklaştıran, onları kolaylaştıran bu güçlük oluyor.

Güçlük diyorum ya, aslında bizim ülkemizde güçlük sadece gerçek tiyatro yazarı için var. Kötüsü, piyasa pazarı için yok. Kötü piyes, tiyatro da buluyor, seyirci de. Böyle olunca, çok iyi oyunlar verebilecek bir yazar, kendi kendisini sıkıntıya sokmak, çalışmak, kısaca yaratmak için yorulmayı gereksiz görüyor. İş ticarete döküyor. Her yıl bir oyun yazıyor, gü-lüyor, güldürüyor, cebini de dolduruyor.

Tiyatro yazarlığının güçlüğü, tiyatronun bir birlik-san'at oluşundan ileri gelir. Oyun yazarlığı, örneğin romancılık gibi değildir. Romancı, odasının yalnızlığı içinde kapalı, çalışırken, mesleğinin bütün imkânlarını istediği gibi kullanabilir. Okuyucusuna doğrudan doğruya bağlıdır o; doğrudan doğruya sözünü yöneltebilir ona. Oysa, tiyatrodaki seyirci ile yazar ara-

ındaki bağ, bu kadar doğrudan doğruya değildir. Sahneye koyacak olana, oyunculara, dekora, ışıklara, hattâ tiyatro binasının durumuna bağlıdır oyununun başarıya ulaşması. Bütün bu unsurlar eksiksiz birleşirse oyundan beklenen sonuç alınır. Ayrıca, bir de, yazarın kendisini tiyatro yazarı olarak yetiştirmiş olması gerekir. Yukarıda sözünü ettiğimden de zorlu bir yöndür bu. Tiyatro yazarının bir romancıdan; bir şairden daha fazla niteliğe; sahne bilgisine ihtiyacı vardır. Sözü daha ileriye götürerek, tiyatro yazarı çalışırken, kendisini "sahne duymalıdır" diyeceğim. Sahnede duymalıdır, demiyorum. Yazar, o sahne olmalıdır, içinde yer etmelidir sahnenin varlığı; su içen gibi, nefes alır gibi en doğal alışkanlıkları arasına girmelidir. - Bizde tiyatro yazarları, genellikle, sahne dışında yetişirler; bu yüzden de oyunları rampa ışıklarına çıktığı zaman, etkisini yitirir. Masa başında yazılan söz, hiçbir zaman oyuncunun, sahne üzerinde, ağzından çıkan söz değildir; çalışma odasında güzel görülen bir hareketin, sahnede, anlamını yitirdiği çok olur.

Bir tiyatro oyununun vazgeçilmez ilkesi saydığım ve bir yazarca -gerçek bir yazarca- bilinmemesini affetmediğim yapı, sahnede öğrenilir. Bundan birkaç yıl önce bir konuşma sırasında ünlü Fransız tiyatro yöneticisi Roger Planchon da aynı gerçeğe değinmişti. Fransa'da, genç tiyatro yazarlarının nasıl yetiştirilmeleri gerektiğinden söz ediliyordu. Planchon, "İçlerinden bir kaçının geçimini temin edecek param olsa, onları yanıma alırım." demişti. "Cité tiyatrosunun bütün provalarında hazır bulunurlar, sahneye koyanın, oyuncuların, dekorların, ışıkların nasıl hazırlandığını görürler. Bir trupun havası içinde yaşarlar". Gerçekten de bir yazar, herhangi bir oyunun, provalar arasında nasıl üzerinde çalışıldığını, nasıl didik didik edildiğini görmelidir. Bütün büyük yazarlara bakınız, ömürleri tiyatrolarda geçmiştir: aklıma gelen adlar Shakespeare ve Molière gibi geçmişin büyükleri ile çağımızın Brecht, Pirandello, Anouilh gibi yazarları oluyor.

Tiyatro yazarlarımızın eksik yönlerinden söz açarken bir konuya daha değineceğim. Ülkemizde yanlış bir anlayış var. Bir oyunun yerli olması için, mutlaka bizim toplumumuzu yansıtmaları; bu arada, üç kadın olan eski erkeklerle, mangal başında büyük annelerine gönül yaralarını sardırarak masum genç kızlarımızı (!) sahneye çıkarmaları gerekmez. Bölgecilikle yerli olmayı karıştırıyoruz. Bölgecilik değil diye, "Midasın Ku-

lakları" nı yerli oyundan saymıyacak mıyız? Bölgelek yapıtları oldum olası sevmem ben. Kaldı ki, çağımızda da bölgelek diye bir sorun olacağını sanmıyorum. Bizim olan bir dünya vardır, üzerinde de devamını, mutluluğunu sağlamamız gereken insanlar yaşar. Bir yazar için başka bir sorun olamaz. Günümüz tiyatrosunun özü, bu yeryüzü ve çağdaşlarımız olmasıdır. Denecek ki, öyle yazarlar vardır ki, bölgelek bir konuyu işlerler ama, o konuya öyle bir genişlik verirler ki, bütün insanlığı kapsar. Böyle bir oyun, şüphe yok, bölgelek olmaktan çıkmıştır.

1962 yılı içerisinde Ankara ve İstanbul'da seyrettiğim oyunları aklımdan geçirirken bunları düşündümü Çıkarmak istediğim sonuç oyun yazarlarımızın, hiç bir zaman sahne ile ilişkilerini kesmemeleridir. Genç Fransız sahneye koyucusu Antoine Boursellier, "Ben mesleğimi tiyatro okullarında değil sahnede öğrendim," diyor. "Cam silmek, nasıl silineceğini öğrenmekle değil, camı sile sile öğrenilir." Bir yazar için de böyledir. Bir de, yazarlarımız artık, büyük analarımızın bayatlamış ve dört duvar arasından çıkamıyan sorunlarını bırakınlar. Çok süratle ilerleyen bir insanlığın ortak sorunlarından söz açsınlar. Tiyatro bize, kendimiz hakkında ne düşünmemiz gerektiğini öğretmelidir. Bugünün insanına, kendisi hakkında ne düşünmesi gerektiğini, ancak onun çağının sorunları, çağının durumu ele alınmakla öğretilir. Bütün bunları da yeni bir biçime dökmek gerekir... Yeni bir biçim? Dürrenmatt'ın, Frisch'in, Beckett'in, Ionesco'nun biçimi gibi... daha başkası, daha ilerisi!



Geride bıraktığımız yılın en önemli oyunlarından söz açmak amacı güden bir yazıda tiyatrolarımızda yer almış olan çevirilere de değinmek gerekir. 1962 yılında seyrettiğimiz en önemli çeviriler İstanbul'da Sartre'ın "Sinekler" i, Ankara'da geçen mevsim oynanan Max Frisch'in "Don Juan ve Geometri Aşkı" ile bu mevsim başında sahneye konulan Büchner'in "Woyzeck" ve "Leonse ile Lena" sı, bir de Çehov'un "Vişne Bahçesi" oldu.

"Don Juan ve Geometri Aşkı" çok önemli bir oyundu. Temsilin aksaması yüzünden seyirciler de, eleştirmeciler de beğenmediler. Yazık oldu Frisch'e. Bir zaman sonra, Devlet Ti-

yatrosunun bu oyunu yeniden ele alması yerinde olacaktır.

"Woyzeck" ve "Leonse ile Lena", -hâlâ oynamaktadır- bu mevsim başında Ankara'da seyredilebilecek en başarılı oyundur. Gayet güzel sahneye konulmuştur. Büchner, geçen yüzyıl yazarlarından olmasına rağmen, işlediği konu, bizi bugün de ilgilendiriyor; bu yüzden zamanla eskimemiş, hâlâ canlı, taze.



1962 yılında Paris tiyatrolarında hangi oyunlar oynandığından da kısaca söz açmak herhalde yerinde olacaktır. Paris'i, genellikle tiyatronun, bilhassa öncü tiyatronun merkezli kabul etmek yanlış olmaz. Gerçi her yıl Broadway'de, Londra'da, Almanya'nın değişik şehirlerinde yeni yeni oyunlar sahneye konulmaktadır. Fakat bunlar, sonuçta gene Paris'te toplanır.

Geçen yıl yeni yazarlar içerisinde Fransa'da en çok iki kişinin adı geçti. Bunlardan birinci 1959 yılında "*Client du Matin*" adlı oyunu ile kendisinden söz açtırmış olan İrlandalı yazar Brendan Behan, ikincisi de ilk oyunu "*Naïves Hirondelles*" ile birçok ünlü yazarın ve seyircilerin ilgisini üzerine çeken Fransız yazarı Jacques Dubillard.

Brendan Behan'ın "*L'Otage*" adlı oyunu, konusunu, çok yakın bir tarihten, Ulster'in kurtuluş savaşından alıyor. İrlanda Cumhuriyet ordusu ile İngiliz İmparatorluğu savaş halindedir. İngilizler, bir İrlandalıyı esir alırlar. Bu esire karşılık olarak, İrlandalılar da, on sekiz yaşındaki bir İngiliz askerini, bir gece klübünden çıkarken kaçırlar. Rehin olarak bir geneleve kapatırlar. Delikanlı evde oturanlarla dostluk kurar, genelevde ayak işleri gören bir genç kıza da âşık olur. Hiç kimsenin beklemediği bir sırada İngilizlerin, esir İrlandalıyı öldürdükleri haberi gelir. Rehin tutulan İngiliz delikanlısı da öldürülecektir.

Behan, bu çok güzel konuyu ustalıklı işleyememiş. Rehin delikanlının dramı üzerine eğilecek yerde, konuyu dağıtmış. Yersiz nükteler, pek de o kadar gerekli olmıyan şarkılarla doldurmuş oyununu. Ama yazarın eksik yönlerini oyuncular ustalıklı kapatıyorlar. Piyesi hem sahneye koyan, hem de önemli rollerinden birini oynayan Georges Wilson, küçümsenemiycek bir başarı kazanıyor.

Jacques Dubillard'm "*Naïves Hirondelles*" i ise, önce André Roussin'i büyüledi. *Figaro* gazetesinde oyunu ve yazarını

öven bir yazı yayınladı. Sonuç: Yazar bir günde tanındı ve tiyatro her gece hunca hunc dolmaya başladı. André Roussin'in hoşuna gidecek ne vardı oyunda? İki erkek ve bir kadın, birlikte bir mağaza yönetmektedirler. Derken bir genç kız çıkagelir. Erkeklerden biri mağazayı bırakıp, genç kızın peşinden gider. Konu bu kadar. Ama önemli olan konu değil. Jacques Dubillard, modern tiyatronun unsurlarını kullanarak başarılı, taze bir komedi yazmış. Bütün öncü yazarlardan bir parça var bu oyunda. Yalnız o kadar da değil. Roussin, Achard ve Anouilh da var. Roussin'in hoşuna giden, bu garip karışıklık oldu herhalde. "*Naïves Hirondelles*" in özelliğini yapan İki tiyatro anlayışı arasında dengeli bir yol tutmuş olması. Aslında, böyle bir deneme, çok tehlikeli olabilir. Fakat yazar çıkmaza girdiği zaman tiyatronun en kullanılmış usullerine başvurmaktan çekinmiyor, oyununu kurtarmasını biliyor. İki anlayıştan birine tamamen yönelmek, koyu bir düşünce akımına kapılmak tehlikesi savuşturulduktan sonra, oyunu devam ettirmek güç olmasa gerek. Ama gerçekte, kuvvetini ufak bir buluştan alan böyle oyunlar kaç kez yazılır; Dubillard tiyatro yazarlığını nereye kadar götürebilecektir? Gelecek yıllar gösterecek bunu. Şimdilik "*Naïves Hirondelles*" ilk oyun olarak, öncü tiyatronun ilk gerçek komedisi olarak başarılıdır, diyelim.

"Gergedan" dan sonra seyircileri Ionesco'dan önemli bir oyun bekliyorlardı. "Gergedan" da Ionesco, alışlagelmiş tiyatroya adanmak illi boyun eğiyordu. İlkelerinden vazgeçen, kolay kaçan, öncü olmaktan çıkan bir yazarın oyunu idi bu. Gergedan'ın sadece konusu ilgi çekiyordu. Ionesco, öteki oyunlarına kıyasla daha insancıl sorunlara değiniyordu, -kişisel bir toplum anlayışını sevenler için-. Bu değişiklik ister istemez seyircinin merakını çekti. Yeni oyunları nasıl bir yöne gidecekti? Ionesco'nun diğer iki yazar, Jean Vauthier ve François Billeldoux ile birlikte yazdığı "*Chemises de Nuit*" bu yönden bir çeşit açıklama oluyor. Ionesco'nun dünyasında bir değişiklik yoktur. "*Chemises de Nuit*" nin konusu aşk ve dertleri. Yazarların her biri, aynı konuyu, kendi açılarından görmüş. Ionesco "Gergedan" ın etkisi altında kalmakta devam ediyor. Biçim ve dil üzerindeki çalışmalarını bırakmış. Oysa, Ionesco'yu Ionesco yapan bunlardı; "Ionesco mu? Sadece iki oyunun yazarıdır: "Jacques ou la soumission" ile "La leçon". Bunları izleyen bütün öteki oyunları acınacak durumdadırlar. Gün

gelecek, farkına varılacak bunun." diyen Adamov haklı mı çıkıyor?

1962 yılında Brendan Behan ile Jacques Dubillard'dan başka tiyatrodan -Fransa'da- yeni ad duyulmadı. Ama geçmişin ünlü yazarları, genç sahneye koyucuların ve oyuncuların gayretleri ile sahne ışıklarına çıktılar. Jean Vilar TNP'de Aristophanes'in "Barış" ı ile Calderon'un "*L'Alcade de Zalamea*" sını sahneye çıkardı. Aristophanes'in oyununu tanıtmak gereksiz, Tiyatro kadar eski bir oyun bu, desem biraz mübalâğa ile haklı çıkarım! Aristophanes, yüzyıllar ötesinden bencillere, kötü niyetlilere karşı duruyor. "Atina uyan artık, kendine gel, barış içinde yaşamak istiyorsan kendinden başka kimseye güvenme," diyor. Oyunu TNP sanatçıları mükemmel bir şekilde oynadılar. - Calderon'un oyununa gelince, bir adalet sorunu, toplum sınıflarının aracı olan bir adaleti ele alıyordu. Bazı kişilere tanınan ayrıcalıklar, yasalara ya da insancıl değerlere aykırı değil midir? Bu oyunu da TNP başarı ile oynadı.

Yukarıda sözünü ettiklerim dışında, geçen yıl Paris'te iyi kötü ilgi çeken diğer oyunlar da oldu. Antoine Boursellier Villler de l'Isle' — Adam'ın aynı adı taşıyan romanından tiyatroya uygulanan "*Axel*" ı sahneye koydu. Laurent Terzieff, Leonide Andrelev'in "*La pensée*" sini oynayarak parlak bir başarı kazandı, bu yıl mevsim başında oynanan Paul Valéry'nin "*Mon Faust*" da büyük yazarın hâlâ yaşamakta olduğunu gösterdi.

1962 DE MUSİKİ ÇALIŞMALARI

Faruk YENER

İş ve verim eğrisi olağanüstü yükselişlerden yoksun bir yıl daha geçirdik. Buna karşılık üç büyük şehrimizdeki hareketler belirli aksamalar göstermeden sürüp gitti. Sunuluş teknikindeki bazı takılma ve sürçmelere rağmen iyi müziğin sihirli gücü eminiz genç kuşakların yine pek çok temsilcisini etkileyebildi. Ve yaratmak kabiliyetini yitirmiş bir 'musiki' nin bulanık nağmelerinden kurtararak kendi aydınlığına götürdü. Müzikte olup bitenlerden neler olduğunu üç büyük şehrimizin sınırları içinde arayacağız:

İSTANBUL

İstanbul, 1962 yılında Şehir Orkestrasının onbeş günlük konserlerinden biriyle girdi. Tümü Beethoven'ın eserlerinden düzenlenmiş bir programla. 7 Ocak Pazar günü topluluğun kendine has tempo ve tınısını süsleyen tek unsur Ergücan Saydam'ın piyanosundan yankılanan seslerdi. Genç sanatçı, İki uvertür (Fidelio ve Üçüncü Leonore) ve bir senfoni ('fa majör' op. 93) arasında yer alan konçerto boyunca ('do majör' op. 16 No. 1) ukalâca teknik gösterisine kaçmadan derli-toplu bir çalış sundu. İki hafta sonra 21 Ocak Pazar günü aynı salona gelenler bu defa aynı çalgının başında bir yabancı ve yönetici kürsüsünde de değişik bir sıma ile karşılaştılar. Şehir Orkestrasının birinci keman grubundaki görevlilerden Hamit Alacaloğlu bu konserlerde ilk defa yayını bırakıp değneği denemek istemişti. Weber'in "Der Freischütz" operası uvertürüyle başlayan programda Haydn'ın 1787 yılında bestelenmiş bir piyano konçertosu, Rossini'nin "Sevil Berberi" uvertürü ve Dvorak'ın ünlü "Yeni Dünyadan" senfonisi ('mi minör' op. 96 No. 5) yer almıştı. Hamit Alacaloğlu kendisine düşeni zaman zaman mütereddit, endişeli, takat genel olarak dengeli bir yorumla çözümledi. Avusturyalı piyanist Gerd Kaemper ise, büyük vatandaşın "re majör" konçertosunu karakter ve özel-

İlklerinden kaybettiren değil, tersine çok şeyler kazandıran anlamlı bir çalıştı sundu. Belliydi; Haydn sanatını ve çağını iyi incelemiş, üslûbunu bulabilmişti... Yılın en ilgi çeken olaylarından biri, ünlü İngiliz yöneticisi George Weldon'un geliş ve 4 Şubat Pazar konserine katılmasıydı. Weldon, Wagner'in "Nürnbergli Usta Şarkıcılar" uvertürünü kuru bir güdüşle tamamladıktan sonra, vatandaşı Delius'un bir eserini çaldırdı. Orkestra, "Romeo ve Juliet için Bir Köy" adlı operaya yazılan "Cennet Bahçesine Yürüyüş" adlı bu parçaya yabancı kalmış, geç romantizmin duygusuna ulaşamamıştı. Weldon'un yönettiği programda Eric Harrison adlı bir İngiliz piyanist Grieg'in o çok tanınmış piyano konçertosunu ('la minör' op. 16) elinden geldiği kadar hurpaliyarak mükemmel bir kötü çalış örneği gösterdi. Ve yılbaşından itibaren aynı piyanoda yer alan üç piyanist arasında en kötü puanları topladı. Weldon konseri Brahms'ın senfonisini ('do minör' op. 68 No. 1) özellikleri olmayan düzgün bir tempoyla götürerek bitirdi. 18 Şubat Pazar konseri, emektar piyanist ve öğretmen Ferdi Statzer'in zaman zaman başgösteren orkestra yönetim hevesine ve üstelik bir de besteciliğine kurban gitti. Statzer, işe Mozart'ın "Figaro'nun Düğünü" operasıyla girişti, Feyha Takay'ın solist olarak katıldığı ve temiz bir tınıyla eksiksiz, gediksiz çaldığı Haydn'ın viyolonsel konçertosunda (re majör') kalıplara sıkı sıkıya bağlı bir eşlik gösterdi ve sonra çağdaş müziğin tüm özelliklerinden yoksun ve habersiz bir de denemesini (Improvisation, Pastorale ve Lorke) dinletti. İkinci kısımda Mozart'ın senfonisi (No. 39 'mi bemol majör' K. 543) ve Smetana'nın "Moldau" adlı senfonik şilri Statzer hevesinin özel belirtisi olan kaba hatlarla yuvarlanıp gitti. 4 Mart Pazar konserinde Şehir Orkestrası yönetim değneğini bu defa Demirhan Altuğ almıştı. Altuğ, J. Strauss'un "Yarasa" adlı operetinin uvertürüyle başladı. Bir 'promenade' konseri için pek yerinde olan bu tatlı parçayı bereket versin, aşık suratlı olmuyan bir konçerto izledi. Mozart'ın bu hafif, kıvançlı ve güneşli eserinde ('la majör' K. 488) piyanist bir diğer yabancı olan Günter Ludwig'di. Gerek solist ve gerekse eşlik arasında kusursuz bir anlaşmayla çalışıldı. Ludwig, göze çarpan kaliteleri olmayan orta kararlı bir piyanist'di ve zaten fazlası beklenmezdi. Altuğ ikinci bölüm için seçtiği Çaykovski'nin senfonisinde ('fa minör' op. 36 No. 4), bir yöneticiye geniş imkânlar sağlayan bu partisyonda sınırlı bir yol seçti, anlam ve duygu bu tutumun kurbanı oldu.

18 Mart, Pazar günü yönetici olarak karşımıza hiç de yabancı olmayan bir sima çıktı... İsrail'li sanatçı George Singer melense İstanbul'u pek sever. Yılda bir defa gelmese rahat edemeyiz. İşte, yine ne yapıp yapmış, yolunu şehre düşürmüştü. İş görünüşi çok yanıltır Singer'in... Orkestra ve imkânlarını Orta Doğu'da az bilen kişiler arasındadır. Beethoven'ın "Coriolan" uvertüründe yine beliriverdi bu özelliği... Şehir Orkestrasından bu güzel eserde istediğini elde ettikten sonra, Avusturyalı bir kemancıya Eduard Melkus'a eşliğe koyuldu. Schumann'ın tek keman konçertosu, 'Keman ve Orkestra Fantezi'inde (Op. 131) geliştirilmiş bu garip eser, büyük bestecinin 'psiko' sunda başgösteren ve onu ölüme götüren kargaşanın tüm belirtilerini taşıyan bu partiyon yönetici ve solistin gayretlerine rağmen ilgi toplayamadı. Singer ikinci bölümde Beethoven'ın bir senfonisini ('do minör' op. 67 No. 5) rahatlıkla yürüterek beklediğini buldu ve rahat nefes aldı. 1 Nisan, Pazar konserinin önemli değerli sanatçı Aysegül Sarıca'nın katılmasıydı. Cemal Resit Rey başlangıç için Geminiani'nin bir konçerto grosso'sunu seçmişti. İtalyan 'Barok' çağının bu tipik örneği Şan sineması dinleyicilerine uzak kalmış, üstelik topluluk çalışıyla da birşey verememişti. Bunu Fauré'nin sanırım partiyonu ancak şehrimizde bu kadar sık ele alınan bir süiti, "Pelléas et Mélisande" ı izledi. Beklenen en Franck'ın "Variations Symphoniques" adlı eseriyle geldi ve Aysegül Sarıca üstün kolaylığı, geniş şiriyetiyle ilk başarıyı elde etti. İkinci kısım Wagner'in "Lohengrin" operası birinci perde 'prelüd' üyle başlanmış, kemanların hışırtılı tınısından sonra: Rahmaninov'un "Paganini'nin Bir Teması Üzerine Rapsodi" sı başlanmıştı. Solist Aysegül Sarıca, pırıltılı bir teknikle piyano'nun tüm imkânlarını kullanır, partiyonu harikulâde bir anlayış ve duyusla seslendirirken, eşlik ona ulaşamadı, zaman zaman düşen gölgeler çalışın bütünlüğünü lekeledi. 15 Nisan, Pazar günü Şehir Orkestrası değneği yine bir yabancı sanatçının elindeydi. Franz Litschauer, Şehir Orkestrası geleneğinde az görülen bir tempo ve tınıyı önce Mozart'ın "Sihirli Flüt" operası uvertüründe belirtti ve genç kemancı Yusuf Güler Aksöz'e rahat bir eşlik sağladı. Aksöz, Mendelssohn'un zerafeti, fakat aynı zamanda güçlüğüyle ünlü keman konçertosunu ('mi minör' op. 64) büyütülmesi yersiz ola-

cak birkaç sürçme dışında başarıyla çaldı. Misafir yönetici Çaykovski'nin senfonisini ('mi minör' op. 64 No. 5) doyurucu bir yorumla çaldırdı ve Şehir Orkestrasının usta ellerde ne gibi bir verime ulaşabileceğini bir daha gösterdi. 29 Nisan, Pazar günü Cemal Regit Rey'in yönettiği konsere 'Viyana Gençler Triosu' nun üç üyesi solist olarak katıldılar. Rey, programa artık perde açış zilli gibi kullanılan bir diğer Mozart uvertürünün 'Don Giovanni' nin beylik bir icrasıyla girdi, bunu trio'nun iki üyesi Peter Gut (Keman) ve Heidi Itschauer'ın (Viyolonsel) solist olarak katıldıkları Brahms'm ikili konçertosu ('la minör' op 102) izledi. Çocuk yaştaki iki sanatçıyı böyle güç bir eser için fazla tecrübesiz gördük. Trio'nun bir diğer üyesi piyanist Rudolf Suchbinder de, Chopin'in konçertosunda ('fa minör' op. 21) aynı ölçüde bir varlık gösterebildi... Mevsimin son konseri 13 Mayıs, Pazar günüydü ve bu konser bir 'diploma konkuru' ydu. Tek solist kemancı Ergün Tekinsan, önce Brahms'm bir sonatını ('re minör' No. 3), Bach'ın ünlü 'Chaconne' unu ve Chausson'un 'Poème' ini piyanist Verda Ün'ün eşliğinde sundu. Bunu Çaykovski'nin ünlü keman konçertosu ('re majör' Op. 35) ile tamamladı. Verda Ün'ün eşliğindeki birinci bölümde beklenenden fazlasını vermiyen Ergün Tekinsan, ikinci bölümde hem canı, hem de Ekrem Zeki Ün eşliğindeki orkestrayla uğraşmak zorunda kaldı ve 'diploma konkuru' İstanbul Şehir Konservatuvarının günümüzdeki yetersiz durumunu yankılandırıan bir hava içinde devam edip gitti.

1962-1963 mevsimi yine bir 'diploma konkuru' olarak düşünülmüş ve İstanbul Şehir Konservatuvarının gerçekten istidatlı bir öğrencisi solist olarak yer almıştı. Viyolonselci Ali Avcioğlu bu ilk konserin ilgi çeken, üzerinde durulması gereken bir simasıydı. Beethoven'in bir sonatını ('sol minör' No. 2), Bach'ın 'do majör' süitinden üçüncü kısmı ve Cassado'nun geniş bir anlayış, büyük verim müjdeleyen bir kolaylıkla "Requiebro" adlı parçasını Cemal Regit Rey'in eşliğinde çaldı ve Şehir Orkestrasıyla Dvorak'ın konçertosunu ('si minör' op. 104) da duygulu, anlamlı bir yay tekniğiyle çözümleyebildi. 21 Ekim, Pazar konseri "Debussy'yi Anma Programı" şeklinde düzenlenmişti. Fransız bestecisinin doğumunun 100 üncü yıldönümü münasebetiyle önce ünlü orkestra parçası "Prélude à l'après-midi d'un Faun", sonra orkestra için 'Nocturnes'lerden 'Nuages' ve "Fêtes" bölümleri çalındı ve değerli keman-

rı Minna Kan, Cemal Reşit Rey'in eşliğinde bestecinin keman ve piyano sonatını sundu ve bu konserle gerek teknik ve gerekse kültür yönünden nasıl üstün bir gelişime ulaştığını ispatlanmış oldu. İkinci bölümde yer alan 'Danse sacré et profane' adlı eserde arpist Uğurhan Aksel üzerine aldığı büyük sorumluluğu başarıyla sonuçlandırarak haklı alkış topladı. Konser "La Mer" in orta değerinde, nüans'dan yoksun bir çalmasıyla sona erdi. 4 Kasım, Pazar konseri Cemal Reşit Rey'in yönetiminde Berlioz'un sarsak ve aşırı gürültülü bir "Benvenuto Cellini" uvertürü ıcrasıyla başladı. Berlioz'un bu renkli orkestra parçasının iyi-kötü geçişinden sonra Fransız kemancısı Henri Bittar dinleyicilere eğlenceli dakikalar yaşatan işine koyuldu ve Beethoven'ın ünlü konçertosunu ('re majör' Op. 61) çalmasını yeltendi. İkinci bölümde yer alan viyolonselci Elian Magnan daha düzgünce bir tınıyla Bittar'ın gaflarını örtmeye çalıştıysa da, onun da doğru dürüst bir başarı sağladığı savunulamazdı.

OPERA

Geçen yıl üçüncü mevsimine giren İstanbul Şehir Operası 1962 içinde Verdi'nin "Maskeli Balo" ve Mozart'ın "Cosi fan tutte" adlı eserlerini denedi. Denedi demek suretiyle her iki eserdeki büyük lâübalilik ve gafları bir dereceye kadar küçültmek istiyorum. Kurumun temelini atan ve başarıyla yönelten değerli sanatçı Aydın Gün'ün eksikliği kendisini göstermiş, sahne bir anda beceriksiz ellerin kalitesiz verimiyle dolmuştu. Hele imkânlar hesaplanmadan ortaya konan "Cosi fan tutte" bir-iki temsil misafir orkestra yöneticisi Nagora'nın çabalarıyla yürüyebildi, eşliğin dengesi kaybolunca, eser bir enkaz halinde sahneye çökuverdi. İstanbul Şehir Operasının 1961-1962 mevsimi birbirini izleyen bozgunlarla sona erdi ve 1962-1963 mevsimi Aydın Gün'ün tekrar işbaşı etmesiyle değer ölçüsüne ulaşabildi. Aydın Gün, kurumun bozulan gidişini düzene koymak için en uygun yolu seçti, halkın sevebileceği bir eseri bütün kalite imkânlarını kullanarak sahneye koymayı düşündü. İtalya'dan gelen bir yönetici tecrübeli ellerini orkestraya uzattı, yine İtalya'dan gelen iki erkek sanatçıya Ankara Devlet Operasından Ferhan Onat katıldı, İstanbul'da göze çarpan istidatlar çevrelere verildi ve ortaya gerçekten başarılı bir "Rigoletto" çıktı. Verdi'nin bu halk 'melodramu' ustaca

düşünülmüş bir düzenle sahneye konulunca beklenen gerçekleştirdi ve İstanbul Şehir Operası salaş Dram Tiyatrosunda 'kapalı gişe' oynamaya başladı. Aydın Gün azim ve enerjisinden bekleneni vermiş, yönetici Pino Trost koro yöneticisi Muhittin Sadak, soprano Onat, bariton Montefusco ve tenor Ottavio'nun çabaları İstanbul Şehir Operasını kurtarmıştı.

RESİTALLER

Yıl içinde İstanbul'da çeşitli ülkelerden tanınmış veya tanınmamış bazı sanatçılar geldiler, marifetlerini gösterip gittiler. Bunlar arasında göze çarpanlardan biri, Polonyalı piyanist Andre Çaykovski oldu. Vatandaşı piyano şairi Chopin'in eserlerinden düzenlenmiş bir programı yetkili bir ustalıkla çaldı. Öğretimini Fransa'da yapan ve her yıl İstanbul'a gelip bir resital veren piyanist Raffi Petrossian yine Saray Sineması sahnesinde yerini aldı. İnattı, güçlü bir tekniği, yüzeyde kalan duygusuz bir çalgısı vardır Petrosian'ın... Her gelişinde duygusunun gelişmiş olacağını umarken, karşımızda tekniğini geliştirmiş olarak buluruz. Schubert, Schumann ve Liszt'den seçilmiş eserlerle 'çabukluk' ve 'akrobasi' örnekleri dinletip gitti... Yılın en önemli resitalinde piyano taburesine Aysegül Sarıca oturmıştı. Baştan sona kadar anlam dolu, şiiir dolu bir akşam sundu dinleyicilerine... Sonra Ferhunde Erkin eşliğinde Suna Kan'ı yine aynı sahnede dinledik... Suna Kan, arkadaşları Aysegül Sarıca'nın çizdiği başarı eğrisini bir iki ufak inişle devam ettirdi. Biri piyanoda, diğeri kemanda bu gerçek ustayı viyolonselde yine ünlü bir ad izledi; Enrico Maeinardi... Vatandaş piyanist ve orkestra yöneticisi Carlo Zecchi eşliğinde çaldığı eserlerde iki çalgının, piyano ve viyolonsel'in nasıl anlaşabileceğini, nasıl denge kurabileceğini elle tutulurcasına gördük, dinledik...

DOST ÜLKELERİN TEMSİLCİLİKLERİNDE

Bu alanda en büyük çabayı İtalyan Kültür Heyeti (Casa d'Italia) ve Türk-Alman Kültür Merkezinde gördük. İtalyan Kültür Heyeti'nin sunduğu çeşitli kültür gösterileri arasında büyük ilgiyi "İtalyan Yaylı Çalgılar Triosu" topladı, verdikleri konser 'oda müziği' alanında 1962 yılının üstün olayı kabul edildi. Türk-Alman Kültür Merkezinde viyolonselci Gerhard

Mantel ve piyanist Erika Frieser'in verdikleri resital, Alman bestecilerinin viyolonsel literatürüne kazandırdıkları örneklerden bazılarını dinletme fırsatını verdiği için, önemliydi ve iki sanatçı bu ödevlerinde başarı sağlamışlardı. Piyanist Günther Ludwig'in ilk bölümü Mozart'ın eserlerine ayrılan resitali de dinletkilere zevkli dakikalar yaşattı. Ayrıca 'lâvta' çalıcısı Prof. Heinz Bischoff'un genellikle Bach'ın eserlerinden kurulu programı bu çalgının Barok sanatındaki yeri hakkında fikir vermesi yönünden yararlı oldu.

Bu arada bazı siyasi temsilciliklerde özellikle Alman Konsoloslukundaki müzik akşamlarını da unutmamak yerinde olur kanısındayım. Bina'nın küçük salonunda son defa yer alan topluluklardan biri 'Wiesbaden Triosu' idi ve Orta Avrupada haklı ün yapmış olan üç sanatçıdan kuruluydu. Mozart, Beethoven ve Dvorak'dan seçilmiş üç eserle 'oda müziği' türünün icrasında gerekli özellikleri başarıyla belirttiler.

RADYO

İstanbul Radyosu denetimden uzak, programsız ve düzensiz gidişine devam etti. Çağını yitirmiş bir 'musiki' nin yaşantısını uzatmak istiyormuşçasına kalitesiz örneklerine yine bol bol yer verildi. Ayrıca özellikle İl Radyosunu kaplayan açıklamalı (!) hafif batı müziği seansları 'twist', 'cha-cha-cha' ve 'rock'n roll' ritminde yığın yığın ses süprüntüsü dinletti. Ortada belirli bir prensip olmayınca, yönetim için gerekli para ve yetkili uzman bulunmayınca, zaten bundan fazlası beklenemezdi. Bu arada Radyo Senfoni Orkestrası'nın 30 dakikaya indirilip güdükleşmiş konserleri son heves kırıntılarını da götürmüş, şişirme eğilimi alabildiğine genişlemişti. Şehrin Batı müziği alanındaki hareketlerine uyulamamış, yabancı sanatçılardan yararlanma yoluna gidilememiş, müzik yolunda öğretici ve eğitici programlara yer verilememişti. Radyonun 1962 yılı Kasım ayı başında girdiği yeni program devresi de umulanı getirememiş, dinleyici İl Radyosuna musallat olan 'twist' salgınının durulması dışında herşeyin eski hamam - eski tas olduğunu görmüştü. Bu durum karşısında radyolara tümüyle 'reform' sağlayabilecek bir yasanın yürürlüğe girmesini beklemekten başka çare yoktu.

ANKARA

Müzik hayatı yönünden Başşehirimiz öteden beri daha be-

İlrl üstünlüklere sahip... Tarihî sultanlar çağına giden bir Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası orada çalmakta, Cumhuriyetin ilk opera kurumu perdesini orada açmakta, çağdaş Türk müziğine yön verecek sanatçıları eğiten okul orada öğretmekte... Kaldı ki, orkestranın 1961-1962 konser mevsiminde kavuştuğu belirli bir çatısı, operanın modern ve düzenli bir yapısı, okulun her isteği karşılayabilen sınıfları var... Bütün bunlara şehrin kuruluşu gereğince insanların birbirlerine daha çok yakınlaşmasından doğan türlü dernek ve kurumları da katarsak Ankara'daki hareketin sebepleri bellirmiş olur.

Ankara konser salonuna Cumhurbaşkanı Gürsel'in desteği, Millî Eğitim Bakanı Tahtakılıç ve Güzel Sanatlar Genel Müdürü Dikmen'in çabalarıyla kavuştu. Fakat bütün yük Cumhurbaşkanı Senfoni Orkestrası Müdürü Mükerrrem Berk'e yüklenmiş, idealist sanat adamı, gecesini gündüzüne katarak bu güç işi gerçekleştirebilmiştir. Topluluk kendisine alt bir yapıya kavuştuktan sonra, derhal büyük bir gelişme göstermiş, geçen kış, konserlerini İtalyan yönetici Bogo ile verdikten sonra Orta Doğu'da bir konser gezisi yapmıştır. Bu gezi boyunca Tahran, Bağdat ve Beyrut'a uğranılmış, solist olarak değerli kemancımız Ayla Erduran'ın katıldığı programlar ilgiyle karşılanmıştır. Ayrıca yine orkestradan bir grup, solist olarak bu defa Suna Kan'ın da katılmasıyla Doğu illerimizi gezmiş, muhtelif illerimizde çalmıştır.

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının 1962-1963 mevsiminde değerli müzikçi Otto Matzerath yönetmektedir. Tecrübeli yöneticikle topluluk yeni kaliteler kazanmış, başarılı konserler vermeye koyulmuştur.

OPERA

Devlet Operası geçen mevsim yeni bir Türk operasını sahneye koymuştur. İlk defa 12 Mayıs Cumartesi akşamı oynanan ve Sabahattin Kalender tarafından bestelenen 'Nasreddin Hoca' adlı eser, ciddi sanat çevrelerinde pek de iyi karşılanmamış, çetin tenkitlere uğramıştır. Kurum, 1962-1963 mevsimine Verdi'nin "Il Trovatore" adlı eseriyle girmiştir. Amerikalı yönetici Ottavio de Rosa'nın yönetiminde sahneye konan eserde Belgrad Operası tenorlarından Aleksander Marinkoviç ve Bükreş Operası baritonlarından Nikolae Herlea yer almışlardır. Ayrıca İstanbul Şehir Operası sanatçılarından İnci Başarır da

bazı temsillere katılmıştır. Kurum orkestrası başında ısrarla kalan Ottavlo de Rosa problemi bālâ sürüp gitmektedir. Müzikli oyun türünde bilgi ve tecrübeden yoksun böyle bir kişinin gerçek öğretmen özelliklerine sahip sanatçılara ihtiyacı olan Devlet Operasında kalabilmesi pek çok kişiyi düşündürmekte, bu yersiz davranışın bir an önce düzeltilmesi beklenmektedir. Beri yanda değerli koro yöneticisi Adolfo Camozzo'nun ayrılması da üzüntü yaratmıştır.

RESİTALLER

1962 yılı içinde İstanbul'da çalan sanatçılardan pak çoğu Ankara'yı da ihmal etmemişler, hemen hemen aynı programlarla Başşehir sanatseverleri karşısında yer almışlardır. 1962-1963 mevsiminde ilk ilgi çeken resital misafir bariton Nikolae Herlae ve değerli bas Ayhan Baran'ın düzenledikleri program olmuştur. Bu iki değerli sanatçı birer 'konser şarkıcısı' olarak üstün niteliklerini ortaya koymuşlar, haklı alkış toplamışlardır. Ayrıca İtalyan piyanist Marcello Abbado, Fransız Kültür Merkezinde Debussy'nin eserlerinden kurulu bir resital vermiş, duygulu ve renkli çalışıyla alkış toplamıştır. Sovyet kemancısı Halide Ahtyamova'nın Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Salonunda verdiği resital pek iyi yankılar yapmamış, orta tekniği ve eser seçimindeki isabetsizliğiyle sıkıcı bir konser olmuştur.

RADYO

Ankara Radyosu 1962 yılı içinde kadrosunda yaptığı bazı değişimlerle başarılı adımlar attı. Bu değişimlerin başında Faruk Güvenç'in 'müzik yayınları şefi' olarak görevlendirilmesi gelyordu. Böyle bir davranış derhal sonuçlar vermeye başlamış, radyonun müzik yayınları Batı anlamına yaklaşılabilmşti. Şehrin müzik kaynaklarından ölçülü bir düzenle yararlanılıyor, misafir sanatçılar çağırılıyor, yetkili uzmanların sunduğu açıklamalı plâk programları ilgi topluyordu. Başşehir Radyosu, Kasım ayı başında girilen yeni program devresinde klâsik kalıplardan kısmen kurtulabilmiş, İstanbul Radyosunu büyük ölçüde aşan hamleler yapmıştı. Şehrin İstanbul'a nazaran daha uygun ekonomik faktörler göstermesi, yasan- tı imkânlarının daha kolay olması değerli kişilerin mikrofo- na çekilmesine yardımcı olabilmış, yürürlükte olan yetersiz

yasaya rağmen, verimli işler yapılmıştı. Ankara Radyosu müziği sevdirmeye ve tanıtmaya yolundadır ve başındaki kadro, işine devam ettiği süre boyunca bu çabasında başarı gösterecektir.

İZMİR

Yurdumuzda müzik hayatının varlığına rastlanan üçüncü şehrimiz İzmir'dir. Ege'nin güzel merkezinde bu alandaki çabalar başlıca üç merkezde toplanıyor; İzmir Filarmoni Derneği, İzmir Devlet Konservatuarı Aile Birliği ve Selâhattin Göktepe'nin düzenlediği "Göktepe Konserleri"... İstanbul ve Ankara'ya gelen bazı sanatçılar öteden beri İzmir'e de uğrayarak bu üç merkezden birinde kendilerini dinletmek fırsatını bulmuşlardır. 1962-1963 konser mevsimi İzmir Devlet Konservatuarı Aile Birliğinin düzenlediği iki konserle, açıldı. Önce Sovyet Kemancısı Halide Ahtyamova piyanist Naum Valter eşliğinde bir resital verdi. Bunu Almanyanın Baden-Baden şehri Nefesli Çalgılar Kenteti'nin bir konseri izledi. Ayrıca İtalyan Piyanist Marcello Abbado, Debussy'nin doğumunun 100 üncü yıldönümü münasebetiyle bestecinin eserlerinden kurulu bir resitali İtalyan konsolosluğunda sundu.

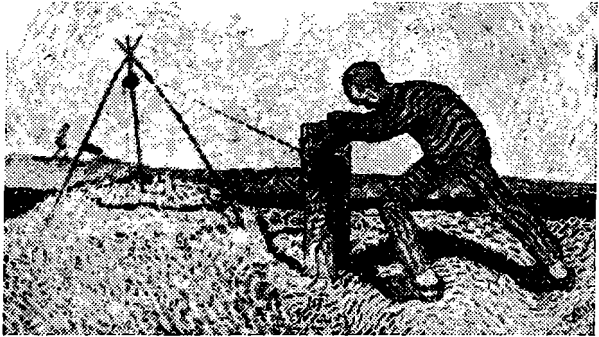
YURT DIŞINDAKİ ÇABALAR

Ötedenberi eğitimlerini yurt dışında yapmakta olan sanatçılarımızdan bazıları içinde bulundukları olgunlaşma çağında konserler vermekte ve genellikle başarılı notlar almaktadırlar. Bu arada piyanist İdil Biret İngilterede ilgiyle karşılanan konserler vermiş, Piyanist Gülseren Sadak Çekoslovakya'da bir turne yapmıştır. Bariton Orhan Günek, İtalya-da sanatına devam etmekte, Soprano Leylâ Gençer Oslo'da "Don Giovanni" operasının bir temsilinde yer almış bulunmaktadır. Leylâ Gençer'in yaz aylarında İngilterede aldığı sonuçlar bazı tartışmalara sebep olmuştur. Ankara Devlet Operası sanatçılarından soprano Sevda Aydan Sovyetler Birliği'nin daveti üzerine Kafkasya bölgesinde bir turne yapmış, 'La Traviata' ve 'Il Trovatore' operalarında oynamıştır. Soprano Ferhan Onat da Kasım ayı içinde Rumanya'ya gitmiş, opera temsillerine misafir sanatçı olarak katılmıştır.

KİTAPLAR

Müzik alanındaki yayın çabaları pek verimli olmamıştır.

Bunlar arasında en başarılısı şüphesiz Faruk Güvenç'in Ankara'da yayınladığı "Opus" adlı dergidir. Aydın ve ilerici bir müzikseverin hemen tüm ihtiyacına cevap verecek kalitede olan bu dergi öğretici ve eğlendirici nitelikleriyle müzik hayatımız için gerçek bir kazanç olmuştur. Bunun dışında Ataç Kitabevi dilimize Selma Kurdakul tarafından çevrilen bir kitap yayınlamıştır. Tümü çeviri ve teknik deyim yanlışlıklarıyla dolu olan "Yüz Ünlü Senfoni" adlı kitabın her şeye rağmen yararlı olabileceği kanısındayım. Müzik hayatındaki olumlu yöneliş şüphesiz daha iyilerin, daha mükemmellerin doğmasını zorunlu kılacaktır.





Picasso

SORUŞTURMAMIZ



AKALIN, L. Sami

A

1) Her ulusta anayasanın sağladığı özgürlükten kötü yolda faydalanmaya yeltenen azınlıklar olmuştur. Bizde de var. Bunlara karşı koyalım diye özgürlüğü gölgelleyecek davranışlarda bulunursak pire için yorganı yakan adama döneriz. Topluluklar ilkelere bağlılıklarıyla yükseltirler. Şartlı özgürlük işi pazarlığa dökmek olur. Bunun yerine ulusumuzu iyiyi kötüden ayırdedecek duruma yükseltmeye çalışırsak daha iyi etmiş oluruz.

2) Bilgisiz din adamlarının topluluğumuzdaki yıkıcı etkilerini ortadan kaldırmak gereğine inanırım. Bence bunun yollarından biri büyük bir özentiyile idealist ve aydın din adamı yetiştirmektir.

B

1) Son on yılda yalnız yurdumuzda değil, belki dünyanın hiçbir ülkesinde önce kendi ulusu, sonra da bütün insanlık için her yönden büyük bir şair yetişmedi. Barışla savaş arasında gerilmiş incecik bir telde cambazlık eden bugünkü insanlıktan gelmiş geçmiş yüzyılların çasasızlığını beklemek doğru değil, insanoğlu barışçıl yaratık; XX. yüzyılın aşırı korku ve yaşama sevinci arasında bocalayan şairinden de pek öyle ahım-şahım şiirler beklememeli. Yaratıcı insan çocuğa benziyor; karnı tok olacak, sırtı pek olacık, korkusu bulunmayacak, ondan sonra bırakın resim yapsın, türkü söylesin, şiir yazsın.

Şiirimizin duraklaması da son on yılın işi değil. XIV. yüzyıldan bu yana Türk şiiri iki ayrı yoldan yürüdü. Yunus, yolun tek olduğu çağda yetişmiş son büyük Türk şairidir. Mevlâna'yı da o çağda kaybettik. Ortaasya'daki eli sazlı Türk şairinin kurduğu geleneği Âşık Veysel günümüze kadar getirdi. Öbür yolda, Seyhî'nin tam kadro ile kopyasını tamamladığı divan şiiri de tanzimat'tan öteye geçmedi. Her iki yolda da büyük şairler var. Tanzimat çok önemli dönüm noktasıydı ama ilk duraklama ve ilk tatsızlık onlarla başladı. Şiir gelene-

gımızde Yunus, Fuzulî, Bâkî, Karacaoğlu, Nedim ve Emrah gibilerin yükselttiği estetik değeri gözönünden ayırmazsak, Tanzimat, Servet-i Fünun ve Millî Edebiyat akımında tek bir şair yetişmediğini rahatça söyleyebiliriz. İçlerinde Türk dili ve edebiyatına büyük yararları dokunan yenilikçiler, fikir adamları, didaktik ve politik manzûme ustaları vardı ama, şair yoktu. Tanzimat'tan bugüne, söz götürmez ilk büyük şairler Ahmet Haşim'le Yahya Kemaldir. Cumhuriyetten bu yana hep kayıtlara bağlı şairler yetişti. Örnek olsun diye söylüyorum; şu şair içince, bu şair içmeyince, beriki sürrealizme sapmadan önce, öteki saf şirden ayrılmadan evvel şairdiler.

Bugün şiire hevesli gençlerin sayısı çok kabarık. Şiir biraz çocuk oyuncağı sanıldı ve çok kere işin kolayına sapıldı da ondan. Burukumsu ve uydurukumsu tilciklerle ultrasürrealistimsi anlam gücünü biçimsizlik düzeninde homurdanacaksınız. Yanılmıyorsam kolay şiirin reçetesi bu. Fransızlar, "Anlamı açık değilse o cümle fransızca değildir." derler. Şiirde Türkçe için de kural bu olmalıydı. Anlam açıklığı-kapalılığı konusunda Ahmet Haşim bile her nedense vanılmıştır ama, sözü uzatmayalım.

Kısaca, bugünü yaşarken daha çok gelecek yüzyılların tasarısı Türkçesine göre şiirler yazan günümüz şairlerinden birtakımı -olsa'lara bağlı üç-beş şair ve "Bin Şairden Yüz Şiir" adında güzel bir antoloji çıkarılabilir.

Şiirimizin yarını önce insanlığın yarınına bağlı. Daha sonra da birtakım formüller sıralamak aklıma geliyor, sözge-lişi; edebiyat tarihçilerimiz ve şiir eleştirmecilerimiz kimsenin gözünün yaşına bakmıyacak, şiirle uğraşanlar dünya görüşü ve estetik sistemleri belirmiş sanatçı huyunu-suyunu kazanmış bulunacak, şairlerimiz yaşayan Türkçeyi çok iyi bilecekler ve şiirde onu kullanacaklar, dünya ve Türk şiir geleneğini iyi tanıyacaklar, gerisi galiba cansağlığı ile çalışmaya, çalışmaya, çalışmaya bağlı kalıyor. Ben yarın için pek karamsar değilim. Ama bugünden yarına ışık tutacaklara çok büyük sorumluluklar düşüyor.

2) Sanatçı da insandır, toplum için doğru bildiği bir savaşa, dilerse vatandaş olarak katılabilir. Bana sorarsanız bunu bile pek gerekli bulmam, ama sanatın bu savaşta silâh diye kullanılmasına gönlüm hiç razı değil, yalnız bu savaş bilgisizliğe karşı yapılıyorsa ona bir diyeceğim yok. Sanatçılar duyguları coşkun kimselerdir, toplum içindeki çatışmalarda öl-

çüyü kolayca kaçırabilirler. Türk şairi tarihinde Kadı Burhanettin, Seyit Nesimi, Pîr Sultan Abdal, Nef'i... yıllar sonra gülünecek duruma düşen problemler yüzünden hayatlarını kaybettiler. Yabancı uluslarda kurbanların sayısı daha da kabardır. Türk şairi için imrenilecek amaç, her çağda bütün ulusumuz, edebiyat tarihımız ve şair geleneğimiz için ölümsüzlüğe eşit bir büyüklüğe yükselmek olmalıdır. Hele bütün insanlığın şairi olabilirse ne mutlu ona. Böyle bir büyüklük te ömür boyu yalnız sanatçı kalmakla kazanılabilir. Kısaca sanatı kutsal, sanatçılık çekirdeğini Tanrı vergisi sayarım. Her yüzyılda yüzbinlerce politikacı yetişebilir ama gerçekten büyük sanatçıların sayısı üçü-beş geçmez.

AKAY, İhsan

A

1) Özgürlük çok geniş bir kavram. Geniş anlamda özgürlük, insanoğlunun şöyle veya böyle davranma veya davranmama arasında seçim yapmasıdır. Başka bir deyimle, özgürlük, insan iradesinin hareket halinde belirtisidir. Hiçbir ülkede, hiçbir insan tamamen özgür olamaz. Her zaman ve her yerde sınırlıdır özgürlük. Sınırlar değişebilir, çağ ve çevreye göre azalıp çoğalabilir, ama büsbütün ortadan kalkamaz.

Devrim ülkelerinde özgürlüğün özel bir önemi vardır. Devrim ilkeleri kökleşmeden özgürlük kapısını ardına kadar açmak, devrimlerin çığnemesine yol açabilir. Toplumların geri değil, ilerli gitmesi gerektiğinden, devrimlerin çığneme tehlikesi geçirmesi, devrim ülkelerinde kaynaşmalara meydan verir. Kaynaşma, huzursuzluk ve bunalım demektir. Bunalıma ancak kesin tedbirlerle son verilebilir. Böylece, devrimler bahasına özgürlüğü geniş tutma, eninde sonunda özgürlüğün iyice kısılmasına zemin hazırlar.

Özgürlük nasıl olsa sınırsız kalanıyacağından, devrimler ülkenin tümüne yayılan değil, özgürlüğü Atatürk devrimlerinin sınırlarıyla çerçevelemek gerekir.

2) Dinin ilerlemeye engel olduğunu sanmıyorum. İlerlemeyi köstekliyen din değil, dini kişici çıkarlarına âlet eden din sınırlarıdır. Oahil yobazlar yerine bilgili ve geniş görüşlü din adamlarının sayısını arttırmak, yobazların çanına ot tıka-yacak en etkili yoldur.

B

1) Eskiye hasret her çağda olağandır. Tarancı ile Kanık ön plânda idi de, Dağlarca arka plânda mıdır?

Şiire heves eden gençlerin sayıca artışından niye yakınmalı? Bu işe merak saranlar ne kadar çoksa, o işin ustaları daha geniş bir seçimin süzgecinden geçmiş olmaz mı? İnsan tükenmediği gibi şair de tükenmez. Dün şair yok değildi, bugün de var, yarın da olacak. Ama bugünün şairi dünün şairine benzemediği gibi, yarının şairi de bugünün şairine benzemeyecek.

2) "Sanat sanat için mi, toplum için mi?" sorunu yine mi tazeleniyor? Bu sorunu bir türlü bırakamayışımızı VARLIK dergisi bir süre önce ayıplamıştı âdeta. Boş bir soru çünkü. Kişinin elinde değil ki yetiştirdiği çevreden ve çağdan sıyrılabilmek! Çevre ve çağ öylesine damga vurur ki kişiye, bir daha silinemez bu damga. Şu var ki, kimi sanatçı topluma doğrudan doğruya, kimi sanatçı dolambaçlı yoldan seslenir. Cézanne ve Renoir gibi ressamların, Saint-John Perse gibi şairlerin toplumsal sorunlara sırt çevirmeleri, toplum dışı sayılmalarını haklı çıkarmaz. Biçim kaygısı da insanların değişmez bir yanındır zira. Adlarını saydığım sanatçılar sanattan afaroz edilirse, çimileri, halı ve kilimleri çizip boyayan eski çağ sanatçılarını da sanattan afaroz etmek gerekir.

"Sanat sanat için mi, toplum için mi?" sorunu, aslında, sanat topluma faydalı olmalı mı, olmamalı mı? sorunudur. İyi sanat, bireye de, topluma da, her zaman faydalı ve gereklidir. Faydasız ve gereksiz olan sadece kötü sanattır. Devrimlere, kötü ve zayıf yapıtlarla değil, güzel ve güçlü yapıtlarla hizmet edilebilir. Devrim ilkeleri uğruna sanat fedâ edilemez. Hem zorla güzellik olmaz. Yapıt verme, bir yaradılış ve eğilim işidir. Baskıyla insanoğlundan çok şey elde edilebilirse de sanat yapıtı elde edilemez. Sanatçı baskı altında tutulunca değil, özgür bırakılınca iyi ürün verebilir.

AKGÜN, Nahit Ulvi

A

1) Özgürlük özgürlüktür. Onu daraltmak ne demek? Geri kalmış toplumlar bir özgürlük eğitiminden yoksun oldukları için onun daraltılmasından doğacak tehlikeleri idrâk edemezler. Özgürlüğü genişlettik diyelim, ondan yararlanmasını bil-

miyenlerce ne anlamı vardır? Anayasayı bilen kaç kısıdır? Devrimleri bilen kimler? Okur - yazar sayısı çok düşük olan bir ülkede bunlardan söz açmak aydınların kendi kendileriyle gelin güvey olması demektir. Bir avuç kişi yurdun düşeceği tehlikeden endişe duyuyor, haklı, yerden göğe kadar haklı tabii, ama büyük çoğunluk bundan habersiz, belli belirsiz haberli olanlar da neyin nesi olduğunu bilmiyorlar. Bilmedikleri için de yerli yersiz, ileri geri lâf ediyorlar. Her şeyin başı eğitim, öğretim.

2) Elbette inanıyorum. Bu adamların etkisinden kurtulmanın yolu halkımızı okutmak, müspet ilimlerin ışığı altında olaylara bakmasını sağlamaktır. Halkın gözü açılırsa bu adamların palavralarını yutmaz.

B

1) Şiirimizin bir duraklama geçirdiğine inanmıyorum. "Tarancı ya da Kanık örneği ön plâna fırlayan şairlerin çıkmadığı ileri sürülüyormuş". Adı geçen şairleri öyle pek aratmayacak şairlerimiz var. Silre hevesli gençlerin artmasından endişe etmek te niye? Onların içinden bir çığır açıcının çıkmayacağı ne malûm? Şiirimizin bugünkü durumu öyle küçümsenemez. Ama yarını için bir şey söylemek kehanet olmaz mı? Yarın nelere gebedir bilemeyiz.

2) Sanatçı sanatını vasıta yapamaz. Ama bu demek değildir ki sanatçı gerçekler karşısında susacak içine kapanacaktır. O yerine göre herhangi bir aydın gibi kafası, gönlü ve kolu ile savaşıyor, yerine göre sanatı ile toplumu etkiliyecek, doğru, iyi, güzel yolu gösterecektir. Sanatçı da bu toplumdan biridir. Bu toplumun türlü sıkıntılarını, sevinçlerini duyacak, yaşayacaktır. Onun savaşı biraz ağır, biraz geç olabilir, ama gücü kuvveti yerinde ise etkisi daha içtendir, daha sarsıcıdır. Bu gücü kuvveti, etkiyi herkes anlar mı sanıyorsunuz? Sanatçının doğru, iyi, güzel bildiği yolda çırpınması bir yaygara şeklinde değildir ki ortalığa hemen yayılsın.

AND, Metin

A

1-2) Özgürlük herşeyin başıdır, güvencesidir. Özgürlüğün

daraltılması değil, genişletilmesi düşünülmelidir. 27 Mayıs devriminden sonra yepyeni bir iklim doğmuştur. Her yönde şimdiye dek söylenemiyenler söylenmeye başlanmıştır. Bu bakımdan 'verilen özgürlük' değil 'kullanılan özgürlük' önemlidir. Bu sağlam, sağlıklı bir ortamdır. Bu ortam içinde ilericiliğin yenilgisi diye birşey düşünemiyorum. İleri olan yenilmez. Bu doğanın kesin, şaşmaz bir yasasıdır. Ergeç ileri olan üstün gelir. Ancak ben yurdumuzda yalnız gericilerin birşeyler yapabildiğini görüyorum, bunun karşısında ilericileri bulamıyorum. Gerçi ilerici olduğunu söyleyenler var ama, bunların tek yaptıkları gericilerden yana olmadıklarını söylemek, onların davranışlarını sözle kınamaktan öteye gitmiyor. İlericilik her alandadır. Herkes kendi uğraşında, davranışlarını, çevresini, çağdaş uygarlık ölçüleri içinde asıp, üstün insan olmaya yöneldikçe ilerici olur ve ilişkisini olduğu toplumu ileri bir düzeye getirir. Şair şairliğinde, mimar mimarlığında, öğretmen öğretmenliğinde bu aşmayı yapabildikçe ileridir. Yoksa durmadan ilerici olduğunu, gericilere karşı olduğunu söyleyen köşebaşı söylevisine ben inanmıyorum.

Burada en büyük eksikimiz çeşitli toplumsal gruplar ve bunları yönetecek önderler, öncülerin yetişmesidir. Her alanda bu gruplar Atatürk'ün deyimıyla "milletle mürebbilik yapacak; ilim, iktisat, siyaset ve güzel sanatlar gibi bütün hars sahalarında vatandaşları yetiştirmek için pisvalık edecektir." Gene Atatürk'ün deyişiyle aydınlara düğün görev "halkın içine girerek onları ırşat ve ilâ etmek ve onlara terakki ve tesanüdünde pişva olmaktır... milletin münevverlerinin millete her hâdisede, her vak'ada tenvir ve ırşat eylemeleri, milleti daima hedefi umumîye tevcih eylemeleri sayesinde mümkün olmuştur... yolunda çalıştığımız büyük mefkûreyi halkın kalbinde bir fikir halinden bir his haline geçirmelisiniz. Demokrasinin ne olduğunu halka anlatmak bilhassa sizin vazifenizdir."

Ben sanatçının eserini yaratıp ortaya çıkarmadıkça değerlendiremeyeceğine, yaratıcıya ne yapması gerektiğinin ona önceden söylenemeyeceğine inanırım. Sanatçı yaratıcıdır, o ne yapacağını herkesten daha iyi bilir. Ama sanatçı aydın kişidir de, uyumuk kişidir de. Beethoven'i, Verdi'si daha nice üstün sanatçısı bu kavgayı sürdürmüştür. Ama hiçbirisi Beethoven'liğini, Verdi'liğini yitirmeden, sanatçı ölçülerinde kısıntı yapmadan başarmıştır bunu. Bu bakımdan bir sanatçının yap-

tiğini alkışlamak için ne yaptığını görmek isterim yoksa yapmadan önce karışmayı doğru bulmam.

Bu alanda yalnız gazetelerdeki genç fıkra yazarlarının görevlerini yapmıyormuş gibi ortada bir hava esiyor. Çetin Altan kögesinden 'Züppe Beyler' başlıklı yazdığı fıkroda bir türlü sınıf insan çiziyor, bunları gülünçleştiriyor. Bunlar 'memleket gerçeklerine eğilmeye tenezzül etmiyorlar' dedikten sonra bunların değersizliklerine ölçü olarak da kalemleriyle para kazanamadıklarını veya 'cümle âlem göğüalliyе göğüalliyе bir mücadeleye girmişken' bunların bu dövüşün dışında kaldığını söylüyor. İş böyle daraltmanın, aydının görevlerini böyle temelsiz ölçülere bağlamanın yanlışlığı bir yana, asıl kalemleriyle para kazanabilen fıkra yazarlarının cahası bana çok daha kolay, ucuz gözüküyor. Bütün yaza sermayesi artık herkesin de görebildiği sağduyunun sınırlarını zorlayan politika bezirganlarının, çirkin politikacıların yaptıklarının yanlışlığını u-sandırıcasına her gün kalemine dolamakta kalan, yaptığı bir kör dövüşünden başka bir şey olmayan fıkra yazarının işinde ben bir fayda görmüyorum. Tekrar edeyim, ancak herkes kendi alanını aşabildiği zaman toplumumuzda bir kalkınma olur, yoksa gazete köşelerinden her tanrının günü sözüm ona doğru yolu gösteren vazılar vererek değil. Diyelim ülkemizde elektronik besteciliği için, önce çirkin politikacının ortadan çekilmesini bekliyecek yerde, önce elektronik besteciliğe yer verip, bunun, yanı üstün insanın aydınlığıyla çirkin politikacının gözünü kör etmeliyiz. Ben bugün gericiliğin suçunu gericilerde değil, kendini aşmaya çaba göstermiyen, bütün hakikatlı kendi gazete kögesinde yazdıkları sanan ve bu bakımdan da kendisini çirkin politikacı ve gericiyle bir düzleme getiren aydınlarımızda buluyorum.

B

1) Bir Çinli ozan Li Po şiirlerini yazıp ırmağa atar, sonra onların suda yokoluşlarını seyredermiş. Ben de şiirimiz karışında durumumu buna benzetiyorum. Şiir okumayı kendime bağlı başına bir uğraş edinmediğim sürede şiir okuyuşlarımda bir düzen, bir denet olmuyor. Durumumu ırmağa atılmış şiirlerden oltamın ucuna geleni rasgele okuyormuşum gibi buluyorum. Türli dergilerde, boy boy kitaplarda bunca şiir kalabalıklığı içinde hangi şiire bir öncelik tanıyacağımı bilmiyorum. Bana yol gösterecek, beğenilsine, seçimine güvendiğim ne bir

yaynevi, ne de bu işi sürekli yapan bir tenkitçi biliyorum. Şiiri sevip sonra onu sevdiren Ataç'ların eksikliğini duyuyorum. Irmağa atılan şiirler örneğine bir uygunluk da şiirimizde ozan - okuyucu bağının kopmuş olmasıdır. Gerçi her şiir olan yerde bir dolaylılık, bir içreklik vardır, ama bu günümüzün şiirinde şiir okuyucusuna giden köprüleri uçuracak bir aşırılığa bir ölçsüzlüğe varmıştır. Duruma Batı'dan örnekler göstermek yanlışır. Oranın şiir okuyucusunun şiir yaşantılarını biz buradan kestiremeyiz. Ben bu karanlığa kendini kapıp koyuveren şairi de şiirlerini ırmağa atan Lî Po'ya benzetiyorum. Bu bakımdan soruya kesin bir cevap bilmiyorum. Oltanın ucuna gelen şiirlerden Ülkü Tamer'i, Salâh Birsel'i, Metin Eloğlu'nu beğeniyorum. Bunların Tarancı, Kanık gibi öne fırlamayışlarının nede-nini de belki herkesin oktasına başka başka şiirlerin takılmış olmasında aramalı.

ANDAY, Melih Cevdet

A

1) Her türlü düşünce ve eylem için özgürlük tanıma eğilimi, batı uygarlığına geçme işini tamamlamamış olan toplumumuzu gericiilerin baskısına açık bırakmak gibi bir tehlikeyi içinde taşımaktadır. Sözelisi batılı bir ülke için önemli oluyuan üfürükçülük ve fal, bizim toplumumuzda bir uygarlık sorunu olarak ortaya çıkar. Başka bir deyişle, Türk toplumunun bugünkü durumda başlıca özelliği, özgürlük, kalkınma sorunları yanında bir de uygarlık sorununu yürütmek zorunda bulunusudur. Diyelim sosyalist bir toplum kurmak ülküsü, bir batılı için ekonomi sorunu olduğu halde, bizim için sadece ekonomi sorunu değil, topyekûn bir uygarlık sorunudur. Kısaca bu ülkede bütün çabaların, değişik anlayışlar içinde de olsa, yeni uygarlığa yönelmiş bulunmaları zorunludur. Bu koşullar içinde her düşünce ve eylem için özgürlük istemek eğilimine, ister istemez bir sınır tanımak gerekiyor. Bu sınır bugün vardır: Yeni Anayasamız. Bu anayasaya aykırı kanunlar kaldırıldığı gün, durum büsbütün aydınlığa çıkacak ve aşırı sağ, aşırı sol gibi ,anımları açık-seçik olmıyan sözlerin yanyana kullanılmasıının yersizliği anlaşılacaktır. Özgürlük tartışmalarında solu, sağ ile, gerici ile eşit tutmak büyük bir yanlışlıktır. Çünkü sol, bizim yeni uygarlığımızın yönündedir.

2) Cahil din adamlarımızın toplum hayatımıza çok kötü

bir etkileri olduğuna inanıyorum. Ancak bilgin din adamları yetiştirmekle de bu işin çözülebileceğini sanmıyorum. Çünkü müslümanlık, inanış ilkeleri yanında, şeriatını da getirmiş bir dindir. Bu şeriat ise, bizim bugünkü devletimizin kanunları ile karşıt durumdadır. Bundan ötürü, din adamlarının sadece ibadet usulleri ile yetinmeleri gerekecektir. Bunun için de büyük bir bilgi gerekli değildir. Öyle ise cahil din adamlarının kötü etkileri, gizli bir şeriatçılıktan doğmaktadır. Bilgin din adamını da bu şeriatçılıktan vaz geçiremezsiniz. Yapılacak ilk iş, halkımızın lâik yardımcılarını yetiştirmek olmalı.

B

1) Sözüünü ettiğiniz değerler kargaşasının ortadan kalkacağını sanıyorum. Ama buna, gerçekten bir "değerler kargaşası" demek doğru mu? Bana kalırsa şirimizin yeni durumunu, değer ölçüleri arama sıkıntısı diye tanımlamak daha yerinde olur. Şirimizin yarını sorununa gelince, bundan umutsuz değilim.

2) Eski bir sorunu tazelemişsiniz, iyi de etmişsiniz. "Sanatı vasıta kılmak" sözü, hep sanat aleyhinde yorumlanmıştır. Bu yanlıştır ve yanlışlık, sorunun gereği gibi ortaya atılmamasından doğmaktadır. Şöyle ki, batıda da, bizde de, aynı sınıfın içinden doğma bir kaç siyasal partiden birine girmiş bir sanatçı ile, ötekine girmiş bir sanatçının yapıtları arasında ideolojik ayrımlar görülmemesi, siyasetle sanatın ayrı ayrı şeyler olduğu, daha doğrusu bu iki tutum arasında bir ilişki bulunmadığı kanısına yol açmıştır. Oysa karşıt siyaset anlayışlarında bulunan sanatçıların yapıtlarında aynı durumu bulup göstermek pek kolay olmayacaktır sanıyorum. Bu bakımdan bir sanatçının, bilinçli olarak, sanatı ile siyaset tutumunu ayrı bulundurması, olacak işlerden değildir. Ancak şunu da eklemek istiyorum ki, sanatta her zaman ve her yerde siyaset dilini beklemek, bu dilli siyaset anlayışının belirmesi saymak da yanlıştır. Sanatın siyasal ölçüsü, siyasetin siyasal ölçüsünden ayırdır.

Şunu da söylemek gerekiyor: Bugün bizim siyasal partilerimizden hiç biri, sanatçıyı kendine göre tanımlamağa kalkmamıştır. Bu bakımdan sanatçılarımız, halkımıza, yararlı gördükleri yolları göstermekte bağımsızdırlar. Demek siyasal savaşa kafamla, gönlümle, kolumla katılayım, ama sanatımı bu işe bulaştırmıyayım düşüncesi kökünden yanlıştır, giderek an-

lanmadır. Hele bir sanatçı, tuttuğu siyaset yolu ile sanatı arasında bir çatışma, bir çelişme, bir uyumsuzluk buluyorsa, bu duruma katlanmamalıdır.

APAYDIN, Talip

A

1) "Gericilerin geri kalmış halkımız arasında yaptığı tahrip" ta baştan beri var. 1946 dan sonra hızlandı. Demokrat iktidarı zamanında da çığırdan çıktı. Devlet vasıtaları ile ve devlet eliyle halka gericilik aşılandı. Türkiye'de devrimci aydınlara her zaman karşı konmuştur. Demokrat iktidarı zamanında bununla yetinilmemiş, mutlu azınlığın değilse bile, halkın tekrar geriye dönmesi, ortaçağ koşulları içine sürüklenmesi istenmiştir. Gericilik tohumlarının sereserpe ekilmesine imkân verilmiştir. Bugünkü ortam kırk yıldır hazırlanagelen bir sonuçtur. Cumhuriyetin kurulduğu yıllardan beri çağdaş batı uygarlığını temsil eden fikir akımlarına tam bir hoggörü içinde yer verilebilseydi, uygarlık taraftarı devrimci aydınlar memleket hainliğine kadar varan çirkin suçlarla sindirilip susturulmasalardı gericilik elbet bugünkü kadar yaygın ve etkili olmayacaktı.

27 Mayıs devriminden sonra girdiğimiz yeni özgürlük devresinde yıllardır beslenen ve gücünü karanlıkta bırakılmış çoğunluğu aldatarak genişleten gericilik, açık ya da sinsi çalışmalarını yeniden arttırmış, özgürlükten alabildiğine yararlanmağa başlamıştır. Buna karşın devrimci aydın hâlâ baskı altındadır, halkı etkileme gücünden ve olanağından yoksundur. Bu gidis klasik demokrasinin Türkiye'yi geri götürdüğü gibi korkunç bir sonuçla bizi karşı karşıya bırakmaktadır. Atatürk zamanındaki kadar hattâ ondan daha kesin bir devlet tutumu içinde, boş ve dipsiz politika kavgaları yerine son on-onbeş yılın imkânlarını gerçek kalkınmaya yoksulluktan ve karanlıktan kurtulmaya harcasaydık, şimdi kimbilir neredeydik? Büyük yurt sorunlarına eğilememenin, devlet çalışmalarını halkın yararına çevirememenin, iç politika mücadelelerini kabile kavgaları haline sokup, en güzel yılları boşu boşuna geçirmenin acı sonuçları içindeyiz. Atatürk'ün "bu memleketin asıl sahibi", "efendimiz" dediği köylünün karanlıktan ve yokluktan kurtulmasında arpa boyu kadar yol alınamamış. Toplumun büyük çoğunluğu çıkarıcıların, gericilerin sömürge tarlası ha-

linde bırakılmış. Öyle bir ortam yaratılmış ki halktan yana olmak bu ülkede suç sayılmış, çalıp çırpma, vurup kırıp kazanmak marifet kabul edilmiş. Üstelik "özgürlük, insan hakları" gibi kutsal deyimlerle bu durum savunulmak isteniyor.

Ne yapmalı?

Başta, devletin tutumu kesin olarak gericiliğe karşı olmalı. Devrimci aydınlar daha cesur, daha heyecanlı ve ülkücü, daha tutkun çalışmalılar. Emekçiler birleşip sömürücülere ve gericilere karşı organize kuvvetler haline gelmeliler. Türkiye'nin gerçekleri enine boyuna ve yaygın olarak ortaya konulmalıdır. Kimin kimi nasıl aldatığı, nasıl sömürdüğü iyice anlaşılmalı ve anlatılmalıdır.

Devrimcilerin çıkış noktası ekonomik perişanlığımız olabilir. Türkiye'de açlık, yokluk yüzde doksanı içine alan, saklanması artık mümkün olmayan bir durumdur. Bazı bölgelerde bıçak kemiğe dayanmıştır. Bunun nedenleri vardır. Aydınlar gericilerin çeşitli tahriplerine karşı, halkın içinde bulunduğu yoksulluğu anlatarak, nedenlerini araştırarak, çarelerini söyleyerek gelecek müsbet çalışmalara ortam hazırlayabilirler.

2) Tanrı adına her yerde, her zaman geriyl tutan, yeniliğe, doğruya iyice karşı koyan bilgisiz din adamları görülmüştür. Ama bizdeki kadar toplumu içten çürüten, insanları ruhsuz akılsız, boş bir kalıp haline getirip her çeşit gelişmeyi durduran din adamları yoktur sanırım. Bizde bugünkü şekliyle din gerilik kurumu haline gelmiştir. İnsanları göremez, düşünemez, iyili, doğruyu, güzeli isteyemez hale sokmuştur. Yüzlerce yıldır halkı afyon yutmuş gibi uyuşturup bırakmıştır. Bilgisiz, üstelik kötü niyetli din adamları tarafından toplumun ınanmak duygusu yalanla dolanla sonuna kadar sömürülmüştür. Böyle bir ulus gelişmeye yatkın değildir. Aklını çalıştırmıyan, sağduyusunu işletemiyen, ruhan esir olmuş insan, doğruya, iyile hiçbir ilgi duymaz, müsbetlin, gerçeğin değerini kavrayamaz. Lâik öğretimden başka öğretim, halkın durmasına, uyuşmasına yardım eder. Hele bu devlet eliyle yürütülürse cinayet halini alır. İçine bilim ve akıl girmeyen din, bir ulus için ayak bağından başka birşey değildir.

Bu gerçekler neden ele alınmaz, neden açıkça söylenemez, halka neden anlatılmaz? Çünkü Türkiye'yi yöneten mutlu azınlığın işine gelmez.

Aydınlar daha fazla susmamalı, bağırklarına taş basmamalıdır. Türkiye'nin gelişme yolları sonuna kadar açılmalıdır.

B

1) Şiirimizin durgunluğu geçicidir sanıyorum. Bin bir kaynakla beslenen göl dolmaktadır. Bakarsınız bir yerden patlak verir. Güçlü bir şair peşine takar şiirimizi, sürükler götürür. Bekliyelim.

Edebiyatımız simdilerde roman çağını yaşamaktadır.

2) Sanat her çağda fikirlerin, görüşlerin taşıyıcısı, halka yayıcısı olmuştur. Bunu kabul etmiyen sanatçılar bile yapıtlarıyla gene kendi tutumlarını işlemişlerdir. Yani aynı işi yapmışlardır. Öyleyse sanatçı gücünce hem gönlü ve eli koluy-le, hem ~~en~~ etkili silâhı olan sanatıyla hak bildiği inancını, doğru sandığı görüşünü yayacak, savunacaktır. Biz istesek de istemesek de bu böyle olacaktır.

ARPAD, Burhan

A

1) Özgürlükler şu veya bu gerekçeyle bir daraltılmasın! Arkası gelmez. Ben, daraltılmamayı savunanlardan yanayım. Toplum yönetimini elinde bulunduranlar için en kolay metod bu: "Yurd için tehlikeli" gerekçesidir. Bir toplumu aşırının¹ u-çurumundan kurtarmanın en denenmiş ve demokratik çıkar yolu, her düşüncenin açıklanmasına, tartışılmasına, ortaya dökülmesine hiç mi hiç engel olmamaktır. Açığa vurulan, kar-şı düşüncelerle tartışılan görüşler, bir toplum için "tehlikeli" olmak şöyle dursun, sağlık getiricidir. İçine kapanık, konuşmı-yan, ağzının içinde mırıldanan insanların çoğu, ruh hastasıdır.

2) Atatürk devrimini ilk günlerden bugüne geriye itenler sadece "cahil din adamları" değildir. Hem "gerilik" sosyal an-lamıyla, "cahil din adamları"ndan gelmez. Bütün geriliklerin kaynağı, yürürlükteki kurulu düzenin değişmesini, daha ileri yönelmesini, gelişmesini kendi küçük çıkar hesaplarına uygun görmiyenlerdir. Türkiye'de onlarca yıldır sürüp giden ve 1946-1960 arasında hızla yüze çıkan "din gericiliği" nin arkasında, yığınların gelişmesinden ürken belirli çıkar çevreleri, toprak ağaları ve onlarla çıkar birliği yapmışlar vardır. Bu bakımdan "gericilik" deyimini ve bunun suçunu sadece üç beş "cahil din yobazı"na yüklemek, sorunun derinliğine inmeği önler.

B

1) Son on yılda yalnız şiirimiz değil, küçük hikâyemizde

de bir duraklama vardır. Bunun nedenlerini kısaca açıklamak, güç. Fakat genel bir neden olarak 1946 - 1960 yıllarının Türk sosyal bünyesine getirdiği baskıları, gerilikleri ileri sürebilirim.

2) Sanatçıların sosyal sorumluluğunu benimsemesi, elbette gereklidir. Günümüz sanatçısı, sosyal ve ekonomik sorunlarla ilgilendiği, düşündüğü ölçüde başarıya ulaşır, kanısındayım. Bu arada, Devrim gençliğinin geriliğe açtığı savaşın yetersizliğini de belirtmek isterim, Zina Devrim'den yana bir savaşın Türk toplumuna yararlı olabilmesi, Devrimin bütün ayrıntılarıyla ortaya dökülmesine ve Atatürk Devriminin ekonomik ve sosyal doktrin olarak bilinmesine bağlıdır. Bugüne kadar yapılan ve yazılan, "Demeç" ve "Edebiyat"tan öteye geçmedi. Bu yüzden de ,içtenlikle Devrimden yana olan gençlik çoğunluğu "Yol gösteren", "Işık tutan" bilim gerçeklerinden yoksun kaldı. Oysa Atatürk'ün en sağlam özdeyişlerinin başında: "En gerçek yol gösterici, bilimdir" gelmez mi?

ASLIER, Mustafa

A

1 - 2) Özgürlüğü sınırlamakla toplumsal gelişmelerin önlenebileceğine inanmıyorum. Milletimizin kaderi toprağı, suyu, hayvanı ve insanıyla, Anadolunun içinde sakladığı imkânların işlenmesine bağlıdır. Hangi kuvvetler iktidara gelirse gelsin bu imkânlara el atmak mecburiyetindedir. Bu arada unsurlardan birini, özellikle insan toplumunu, ihmal edip işin içinden sıyrıl-mak düşünülemez. En az toprak kadar insanlarımızın da işlenmesi, yaratıcı ve yapıcı güçlerinin artırılması gerekmektedir.

Kurtuluş Savaşı ve Atatürk devrimleri ile, Anadolu'da kurulacak Türk Kültür Çağının temel çalışmaları başlamıştır. Atatürk hedefle beraber kuvvet kaynağını da göstermiştir: Bu topraklarda asırlardır kopya etmeden, fakat kendini de tanımadan yaşayan halkın içinde koruduğu işlenmemiş kuvvet... Halk sanatı ürünlerinden bu kuvvetin asaletini seziyoruz. Ayrıca bu kuvvetin üstün bir gerçekleştirici dinamizme de sahip olduğunu kurtuluş savaşı gösterdi. Kurtuluş savaşı derken devrimleri de beraber düşünüyorum.

Anadolu'da bir Türk Kültür Çağı yaratma yolunda olduğumuza inanıyorum. Bireylerimize özgür düşünmeyi ve yaratmayı öğrettiğimiz oranda bu yolda daha başarılı olacağız. Kanaa-

timce yurttaşlarımıza özgür düşünmeyi, yaratmayı ve yapmayı kimler öğretiyorsa, onların herhangi bir kimden daha fazla özgürlüğe ihtiyacı vardır.

B

1) Tepeler arasında düzlüklerin bulunması yadırganmamalı. Sonra tepelerin uzaktan daha iyi seçildiğini unutmamak lazım. Şiir alanında gelişmenin durmadığını inanıyorum. Tepeleri doğuracak bir mayalanma devresindeyiz belki.

2) Sanat, bazı toplumsal olayların süslenmesi değildir. Sanat hemen topluma mal olmayan, fakat ilerde belirecek bazı toplumsal ve felsefi gelişmelerin belirtilerini saklayan, düşünsel hormonllere sahip olabilir. Onun için sanatçıyı filozoflarla bir tutmak ve peşin olarak görevlendirmemek lazımdır. İyi yetişmemiş, kültürsüz, yaratıcı kabiliyeti olmayan sanatçılara herhangi bir yolu peşin de çözeniz işe yaramaz. Sanatçı özelliklerini taşıyan birisine ise yol göstermek yaratmasına engel olmak demektir. Bizim yapabileceğimiz gerçek kabiliyetleri bulup onlara iyi yetiştirme ve çalışma imkânları vermektir. Gerçek sanatçılar nasıl olsa, sanatlarına, yaartmalarına yardım edecek büyük kuvvetin bu topraklar üzerinde bulunduğunu meydana çıkaracaklardır.

Gerçek sanat eserleri daima düşünsel gelişmeden yanadır. Böylece gerçek sanatçılar kendiliğinden ilerlemenin ve ilerici- nin yardımcısıdır. Bence sanatçının bunun dışında yapabileceği iş, eserinin daha büyük küteller tarafından duyulması, görülmesi için imkânlar aramaktır.

BAGIŞGİL, Ahmet

A

1) Yurt için tehlikeli görülen hareketler bakımından, yeni Anayasanın sağladığı özgürlüğün daraltılması, devrimci gençlik her alanda iş başına geçtikçe ve ulusun okuma-yazma oranı ileri memleketlerdekilere yaklaştıkça genişletilmesi gerektir.

2) Evet, inanıyorum. Bunun yolu köy okulundaki öğretmenle, camideki hocayı elele verdirip gerçek dinin, gerçek Atatürkçülükten farksız olduğunu, kur'andan ve hadislerden örnekler vererek, önce köylüyü ve onun yanı sıra şehirliyi aydınlığa kavuşturmak, yani başlangıçta Martin Luther gibi day-

ranmak, "Bunları ben söylemiyorum, Tanrı buyuruyor." diye işe girişmek gerekir. Ulusumuzun din sömürücülüğü yüzünden yüzyıllarca neler çektiğini, tarihi olaylara, belgelere dayanarak hiç çekinmeden anlatmak, bu yüzden gerçek dinden nasıl uzaklaşıldığını, "Seyf-i İslâm ve Küffar Kellesi" hezeyaniyle ne büyük hatâlar işlendiğini açıklamak suretiyle halkı uyarmak gerekir. Bunun ölçüsü ise, Devletle gerçek aydınların işbirliğinde olmalıdır.

B

1) Sanat, özellikle şiir, kendi ikliminde gelişir. Şiire heves edenlerin her şeyden önce bu iklimi yaratmaları gerekir. Tarancı ve Kanık gibi değerlerin batı dillerinden yaptıkları çevirilerle, kendi dil ve edebiyatımız üzerine düşündüklerini söyle bir gözden geçirmek, şiir sanatı iklimini yaratma uğruna ne kadar zaman ve emek harcadıklarını, hattâ bu uğurda kendilerini bile feda etmekten çekinmediklerini açıklar. Şiir ömür boyunca süren bir hazırlık ister.

2) Milli Mücadele yıllarında bütün ulus, "Ya istiklâl, ya ölüm!" parolasıyla savaştı. Hiç bir yurttaş bu savaşın dışında kalamadı. Devrim gençliğinin geriliğe karşı açtığı topyekûn savaş, kurtuluş savaşının devamından başka bir şey değildir. Bu savaşa san'atcının katılmaması düşünülemez. San'atını aracı kılmaması halinde ise, düşman karşısında cephânesi ve tayını tükenmiş bir asker durumuna düşer.

BALABAN, Memduh

A

1) Bence 27.5.1961 de kabul edilen yeni anayasamıza göre özgürlük ilkesi en geniş ölçüde gerçekleştirilse ve uygulanırsa bile bu ilkeyi savunacak ve koruyacak temelleri gene bu yeni anayasamızda bulabiliriz. Aşırı sol gibi aşırı sağın da toplumsal yapımıza yabancı olmayacağı gerçeğinin anayasamızca da benimsendiğini bu yasanın 19. maddesinde açıkça görüyoruz: "Kimse, Devletin sosyal, iktisadî, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya şahsî çıkar veya nüfuz sağlama amacıyla, her ne suretle olursa olsun, dinî veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz. Bu yasak dışına çıkan veya başkasını bu yolda kışkırtanlar kanu-

na göre cezalandırılır; dernekler yetkili mahkemece ve siyasi partiler Anayasa Mahkemesince temelli kapatılır."

Özgürlük görüşü yüzde yüzdeliğe doğru, saltlığa (mutlaklığa) doğru gitti mi; başka deyişle: öğretilleşmeye (doktrinleşmeye) gitti mi, bu öğretinin adına "anarşi" denir. Özgürlükten yana olan benim ise her çeşit öğretiye karşı olduğumu bilirsiniz.

2) İlk okul diplomasından yoksun elli beş bin bilgisiz din adamının bulunduğu yetkililerce açıklanan bir ülkede bu adamların toplumsal yaşayışınızdaki çok olumsuz etkilerini gidermek için bunların bilgisizliklerini bir an önce gidermeliye, açılacak halk okullarından belgeler olmaya zorunlu tutmaktan, bunlara Atatürkçülüğü öğretmeliye çalışmaktan başka bir çıkar yol var mı? Din adamlarımızın durumu da, genel eğitim sorunumuz içinde çözülecek bir sorun olarak çıkıyor karşımıza.

B

1) Şiirimizdeki değerler kargaşası denilen durumu yalnızca indirgersek (basite irca edersek) bu kargaşalıktan başlıca iki akımın varlığını görebiliriz: Somut gerçekçilik akını ile gerçekçiliği çok su götürür bir soyutçuluk. Ahmet Hâşım'ın simgeci (symboliste) denemeleriyle Salt Falk'ın bir aralık yöneldiği gerçeküstü (surrealiste) tepkileri bir yana bırakılırsa şiirimizin genel olarak son yıllara değin gerçekçi bir somutlaşma çizgisi üzerinde geliştiğini söyleyebiliriz. 1950 den sonraki sanatçı kuşağında ve Oktay Rifat ile İlhan Berk'te beliren soyut eğilimlerde ise bir yandan toplumsal, siyasal koşulların baskılarının payı varsa; öte yandan da gerçeğin özüne yalnızca somut yüzüyle varlanıyacağının gittikçe daha belirgin olarak anlaşılmasının payı olduğu kanısındayım. Ne var ki bu soyutçu tepki de gerçeği yalnızca bir yönüyle kavramaya kalkışınca, onu bütünüyle kavrayabilmek olanağını elinden kaçırdı. Bana kalırsa somutla soyut arasında bir gelişim dengeri kurulabilen; başka deyişle: gerçeği kavramak bakımından somut öğenin yetişmediği, yeter olmadığı durumlarda o somut öğeyi taşından toprağından ayırmak için ussal bir süzgeçten geçirmeyi başaran yeni bir gerçekçiliğe yalnız şiirde değil; hikâye, roman, deneme gibi edebiyatımızın öteki kollarında da gereksinme duymaktayız bugün.

Edebiyatımızın yarını, bugünden bu YENİ GERÇEKÇİLİK'e doğru çıkmayı başarmakla biçim alabilecektir.

Şiire heves eden gençlerin sayısının hiçbir devirde görülmedik derecede artmasının nedenine ya da nedenlerine gelince... Hiçbir devirde görülmedik derecede artmasının nedenini, sanırım, insan sayımızın gittikçe artmasına, yani nüfusça çoğalmamıza bağlamak gerek. Çok doğurgan bir ulus olduğumuzu, analarımızın nur topu gibi yavrular doğurduklarını siz de biliyorsunuz. Eh, bu nur topu gibi çoğalan yavrular da şiire "heveslenirlerse", çok görmemek gerek bunları. Soluk alırken bile duyulanan bir ulusun yavruları bunlar. Gene de bir ağabey olarak beğeniyorum bunların davranışlarını: sokaklarda analarının babalarının belki de hoşlarına gitmiyecek şeyler yapacaklarına oturmuş bunlar, efendi efendi "şiirler" yazıyorlar. Ama bu konu burada artık bizde değil, eğitimcileri sevindirecek bir konu durumuna geçiyor. Geçelim.

2) Camus'nün sözünü yeniden söyliyelim: "İnsan savaştığı için sanatçı olmaz; sanatçı olduğu için savaşı." Sanatçı, özgürlük ilkesini, insan sevgisine dayanan bir uygarlığı savunmak ve korumak gerektiği yerde ve durumda bu savaştan kaçamıyacaktır, bu savaşa girecektir; çünkü son çözümlemede savunduğu ve koruduğu ancak özgürlük ve insan sevgisine dayanan bir uygarlık içinde gelişebilen sanatı olacaktır. Ama sanatçının tutumu tartışmalarında olsun, gündelik yazılarında olsun, gene de onun sanatçı kişiliğini yitirmeyecek bir nitelikte olmalıdır, düşüncesindeyim. Öyle ki bu savaşan sanatçı gündelik olaylardan değişmiyecek nitelikteki, kimsenin reddedemeyeceği insancıl gerçeklere yücelebilmeyi başarsın. Sanatçımız ancak böylece etkin (müessir) olma yolunu bulabilir.

Devrimlerimizle insan gerçekleri ve insan sevgisi arasında bağıntılar kurmayı ve halkımıza devrimleri bu yönden kabul ettirmeyi gene en iyi başarabilecek olan sanatçımızdır, kanısındayım.

BAŞARAN, Mehmet

A

1) Sorunuz, "yeni Anayasamızla özgürlüğün en geniş ölçüde gerçekleştiği" varsayımına dayanıyor. Anayasamız bugüne değin kavuştuğumuz Anayasaların en ilerisidir, doğru. Ancak "gerçekleşme" hakların hayata geçirilmesiyle olacaktır.

Özgürlük ve aşırı sözcüklerinin anlamları üzerinde durmak konuyu aydınlatıcıdır bence. Kâğıt üzerinde kalan soyut hak-

ların, okuma-yazma bilinmiyen, topraksız, işsiz biri için ne anlamı olabilir? Rakamların dile getirdiği gerçekler korkunç: en az gelirle en çok gelir arasındaki oran 22.000. Milli gelirin % 38 i nüfusun % 2 ince bölüşülüyor. Durum bu olunca yapılacak ilk iş bütün yurttaşları çağdaş anlamda özgürlüğe kavuşturmaktır.

Aşırı sözcüğüne gelince.. "özgürlüğün en geniş ölçüde gerçekleştiği" yerde "aşırı" korkulur olmaktan çıkar. Bir an için bütün dünyada aşırı sözcüğü ile nitelenen düşünce ve davranışların durdurulduğunu farzedelim.. Ekin ve uygarlık alanında ne kalır?

Her çağda bir alışılmışı, kurulu düzene bağlı tutucu düşünce, bir de insanlığı ilerletici, sınırları zorlayıcı düşünce vardır. Gelişme de onların savaşından doğmaktadır. Bizim toplumumuzda "aşırı" tek yanlı, engelleyici anlamda kullanılmıştır hep..

Bütün iş tümümüzün çağdaş anlamda özgürlüğe kavuşmasında..

2) Kanımca lâiklik ilkesinden "taviz" verildiği anda çıkmaza düşülmektedir. İnanışlardan birine ayrıcalık tanındı mı alttan alta süren bazı kavgalar hortlatılıyor. Cahil din adamlarının "menfi rolünü" ortadan kaldırmanın yolu halkı aydınlatmak, lâik ilk eğitilden geçmemiş tek kafa bırakmamaktır.

B

1) Şiire heves eden gençlerin hiçbir devirde görülmedik derecede artması sevinilecek, umut bağlanacak bir olay.. İyi sanatçılar, güçlü sanatçılar sayısız sanatçı denemesi arasından çıkmıyor mu? Şu halde şiirimiz sessiz ama derinlemesine bir gelişim döneminde demektir.

2) Sanatçı, bilindiği gibi toplumun önünden giden adamdır. İnsan olarak toplum için doğru saydığı yolda savaştır. Sanatını bu yolda araç kılmalı mı, sorununa gelince... Buna en iyi yanıt Camus vermiş gibi görünüyor bana: "Ne insanlık değerleri için sanat değerlerini budalaca hiçe sayarım, ne de sanat değerleri için insanlık değerlerini."

İş, bu dengeyi kurabilmekte yanlı..

BAYDAR, Mustafa

A

1) Kulaklarımız 27 Mayıs'tan önceki günlerde "hürriyet"

sesleriyle dolmuştu. 29 Nisan 1960 sabahı Beyazıt'dan geçerken "HÜRRİYET" yazılı bir karton üniversite giriş kapısının üzerine gençler tarafından asılmıştı. Bunu gözlerim yaşıyarak seyrettim ve içimden acaba hürriyete kavuşabilecek miyiz? diye geçirdim.

Hey gidi günler hey, ben 1950 yılında hürriyetsiz bulduğum, insan haklarına yeteri kadar saygı göstermediğine inandığım C.H.P. idaresi sona ersin diye D.P.'ye oy vermiş, ondan medet ummuştum. On yılda neler olmamıştı. Ne ummuştuk, ne bulmuştuk? Şimdi de D.P. yıkılsın da ne olursa olsun, çünkü bundan daha kötüsü olamaz diyordum.

Nihayet bir sabah D.P.'nin yerlere serildiğini sevinç göz yaşları içinde öğrendik. Artık hürriyete kavuşmuştuk. Basın bir ağızdan yıkılan devri kötülüyordu. Bunda en ileri giden de son dakikaya kadar D.P.'yi alkışlayan gazetelerdi. M.B.K. her şeye hâkim görüldüğü sürece bu böylece sürüp gitti. Fakat Anayasa'nın referanduma sunulmasından sonra halk eskârının durumu anlaşılınca basının tutumu değişmeye başladı. Hele 16 Ekim seçimlerinden sonra M.B.K. bütün yetkilerini meclise devredince, basın heptimizin yüzünü kızartacak bir hal alıverdi. Anayasa'yı çiğneyenler, devrimleri hiçe sayanlar, yobazları besleyenler, millet malını çalanlar, milletin mezarını kazılar kâhraman, bu gidile son verenler en büyük suçlu olarak gösterilmeye başlandı. M.B.K.'nin başta bulunduğu sürece pusuya yatan yobaz ve çıkarıcı bir zümre gazetelerin en azından dörtte üçünde kendilerine yer bulmuşlar ve zehirlerini akıtmaya başlamışlardı. Bu kalemler milleti pervasızca Ortaçağ'a çekiyorlar, Atatürk'ün yıkmak istediği bütün kurum ve düşünceleri aşılama'ya çalışıyorlardı. Bu kalemler, M.B.K.'yı yani orduyu, devrimci, Atatürk'çü gençleri, gerçek aydınları, devrim düzeyini her türlü sosyal ve ekonomik reformu kendilerine hedef olarak seçmişler, bunları yıpratmak ve yok etmekle meşguldürler. Bu gazete kodamanları milleti asırlık uykusunda ve geriliğinde uyutup onlara tatlı tatlı masallar anlatarak ellerindeki avuçlarındaki son kurusuları da almakla meşguldürler. Bugünkü demokrasımız, demokrasi adına pervasızca konuşabilen, yazabilen demagog ve şarlatanların estirdiği hava yüzünden bitkin ve perişandır. Devrimlerimiz, eğitim seferberliği çabalarımız büyük bir kâbus altındadır.

İşte özgürlük Anayasa'mızla en geniş şekilde gerçekleştikten sonra demokrasimizin ve devrimlerimizin durumu budur.

Kanaatimizce insanların özgürlükten önce sahip olmaları gereken birçok nitelikler var. Bunların başında eğitilmiş olmak geliyor. Aynı şekilde toplumların demokrasiye sahip olmadan önce aşmaları gereken birçok aşamalar var.

Bunların da başında eğitim seferberliğinin halledilmesi, seyhlik ve ağalık gibi ortaçağ müesseselerinin yıkılması geliyor. Bunlar halledilmeden ferde verilecek özgürlük, topluma uygulanacak demoknasi bir kör döğüşü meydana getirmekten ileri gidemez.

Ehliyeti olmayana motörlü vasıta teslim ediyor muyuz? Demokrasi arabasını da oyları ile, eğilimleri ile toplum kullanacaktır; başta bulunan bir iki kişi değil.

Atatürk'ün Serbest Fırka tecrübesi bir demokrasi yoklaması idi. Bunda ulusça çok kötü bir imtihan verince Atatürk klâsik demokrasiyi ileri bir tarihe bırakarak ölümüne kadar Türk toplumunu demokrasiye hazırlamaya çalıştı. Klâsik demokrasi uğruna devrimlerin çiğnenmesine, her türlü uygarlık hamlelerinin boğazlanmasına ve netice olarak Türk ulusunun hayatına kastedilmesine göz yumamazdı ve yummadı.

Yapılacak iş yine Atatürk'ü örnek almaktır. Demokrasiyi kabul edelim. Fakat devrim düzenine toz kondurmamak şartı ile. Demokrasiyi kabul edelim fakat ileri ve uygar hamlelerimize yan baktırmamak şartı ile. Bizi kurtaracak olan, Atatürk devrimleri ve uygarlık üzerine yükselen ve bu ilkelerden kuvvet alan demokrasidir.

2) Tanrı adına her yerde, her zaman geriyi tutan, her yeniliğe, her doğru ve iyiye karşı koyan sahil din adamlarının bu millete yaptığı kötülüğü hiçbir yabancı düşman yapamamıştır. Yüzyıllar boyunca başta bulunanların gadrine uğrayan okuma nurundan ve binnetice düşünme yeteneğinden yoksun bırakılmış halkımız bu kara cahillerin hezeyanları ve sayıklamaları ile bu dünyadan tamamen kopmuşlar, âdeta ölmeden öldürülmüşlerdir. Bu şekilde kaybettiğimiz vatandaşların sayısını kestirmeye imkân yoktur.

Çok nâzik ve bizim için en hayati bir önem taşıyan bu sorunu millet lehine nasıl çözümliyebiliriz diye çok düşünmüşümdür. Bir gün dostum Fazıl Hüsnü Dağlarca ile aynı konu üzerinde duruyorduk. Bana dedi ki:

"Yapılacak iş gayet basit. Köye yollayacağımız öğretmen bir iki aylık bir kurstan sonra gideceği yerin hem öğretmeni,

hem de İmamı-hocası olacak Anadolu'nun başka türlü hurafelerden kurtulmasına imkân yoktur."

Ben Dağlarca'nın bu sözü üzerine çok rahatladım. Çünkü yıllardan beri bu meseleyi düşünüyör, fakat bir türlü çıkar yol bulamıyordum.

Evet, hiç olmazsa liseyi bitirmiş ve birkaç aylık kurs görmüş bir öğretmen halkın aynı zamanda din önderi de olabilir. Tabii bu hususta öğretmenler zorlanmıyacak, mizacı din adamı olmaya uygun olanlar bu işe ayrılacaklardır. Köyler için olduğu gibi kasabalar ve şehirler için de aynı yol tutulacaktır. Prensipte anladıktan sonra teferruat üzerinde durulabilir.

Bu konuda hareket noktanız, halkın karşısına en aşağı lise öğrenimini yapmış, klasik formasyondan geçmiş tahsilli din adamını hoca olarak çıkarmak olmalıdır.

BENEKAY, Yahya

A

1) Devrimler, hangi yönde olurlarsa olsunlar, böyle bir hareketin yapılmasını meşru kılan sebeplerin erimesine kadar ister istemez kanunların gölgesindedirler. Devrim, içinden çıktığı toplumu bulduğu durumdan istenilen duruma sokmağa yarayacak ilkelerin zorla uygulanmasıdır. Yapılacakları istemiyenler varsa zor da var demektir; olacak demektir. Bugün, değil Atatürk'ün ilkelerini - ki onlar Devrimimizin ilkeleridir - Atatürk'ün manevi varlığını bile korumak üzere kanun çıkarıldı. Bizlere, daha ilkokullarda, özgürlüğü "kanun çerçevesinde istediğini yapabilmektir" diye öğretiler. Üniversitede "başkalarının özgürlüğünün başladığı yerde benim özgürlüğüm biter" diye belledik.

Bizim Devrimimizin ilkeleri her şeyden önce bizleri iyi bir insan iyi bir vatandaş olmağa teşvik eder mahiyettedir. Bunun sonucu başkalarının kişiliğine saygı duyma saygı göstermedir. Bu gerçekleşince özgürlüğe istendiği kadar genişlik tanınır, ne yararlı ne zararlı olacaktır. Ama bu "saygı" kurulmamışsa, toplumu devrimlerin gayesine göre hareket etmeğe zorlayacak kaidelere ihtiyaç vardır. Her toplum varlığı ve yaşaması için uygun gördüğü belli düşünüş ve fikirleri seçmiştir. Bunları da ister istemez kanunlarla koruyacaktır. Bu, her yer-

de böyledir. Asıl iş başkalarının düşüncelerine, fikirlerine, davranışlarına saygı duyabilmektir. Kişiliğine saygı gösterebilmektir.

2) Din, kökü, sebebi ne olursa olsun bir olgudur. Yeryüzünün her bir tarafına dağılmış milyarlarca insanların her hangi bir andaki durumu da din denilen inanışlar toplamının hep var olduğunu göstermektedir. Nerede ne türlü bir inanış varsa orada dalma idare edenler de var olmuştur. Bütün iş toplumu düzenliyen, yürüten onu idareye giren inanış bölümlerinin barışıklığındadır. Hiç olmazsa birbirlerinin sahalara karışmamalarıdır. Bu iş şüphesiz bir eğitim işidir. Bizde din işleri dünya işlerinden ayrıdır. Yurttaşlık Bilgisi okumaya başlayan ilkokul öğrencisine başta bu öğretilir. Bunu öğrenenlerin sayısı arttıkça her birimiz kişi olarak din işimizle dünya işimizi, düşünce ve inanışlarımızı ona göre düzenleyeceğiz.

Çok taze, 1962 Eylül'ü gerçeklerinden bir örnek vereceğim: Van'da bir "Bölge Kız Yatılı İlkokulu" vardır. Okulsuz köylerden ilkokul çağına girmiş kız çocuklarının getirilip parasız yatılı okutulduğu bir okul. Yıllar var kurulduğu. Bugüne kadar hep okulun bulunduğu yerdeki iskele köyünün bir kaç da Van'ın çocukları gelmiş. Bu yıl ilk defa kuruluş gayesine uygun olarak civar ilçeler köylerinden öğrenci toplayalım demişler. Okulun müdürü Mevlüt Okayer anlattı. Köy köy gezmişler, 160 kadar aday yazmışlar. Tam almağa gittiklerinde, olmaz efendim bizler cayıdık demişler. "Bizim kızlarımızı alıp artist yapacağmısınız, Amerikaya sevkedecekmışsınız, hattâ orospu yetiştirecekmışsınız" demişler. Demişler demişler de anası babası çocuğu birbirlerine sarılışıp sarılışıp ağlamışlar. En iyileri de "Yetim mi benim kızım? vay bana vaylar bana ben de Allah korkusu kalmadı mı ki çocuğumu kendi elimle yetimhaneye vareylim, orası yetimhane imiş" demişler. Başöğretmen Mevlüt Okayer bir ağlamıyordu: "Ah efendim bunlar hep o köylerdeki imamların işi. O konuşmalar o sözler o kötülemeler de onların sözleri. O cahillerin işi. 1950 den sonra buralarda bir tek imam kalmamıştı. Gene her köye doluştular" diye söylendi. Tabii o, dünya işleri ile din işlerini ayırdedebilecek seviyede olmayan hocalar işin farkında; köyden biri okula gitti mi ilk kibritin çakılacağına farkında.

Zaman zaman gazetelerde aydın imamlarımızın varlığını, yaptıkları örnek işleri okuyor, seviniyoruz. Okuma yazma bilmeyenlerimizin sayısı azalacağına artıyor. Son rakamlara gö-

re 12388 köyümüzde okul yokmuş. Dönüp dolaşıp bu iş eğitime gelip dayanıyor.

B

1) Şiir birey ışıdır. Kişilik, kabiliyet ışıdır. O yüzden ben hiç kaygulanmıyorum. Umutla izlediğim pek çok şair var. Bir de şu dil kaygusundan kurtulsalar, Kendi kendilerini pek aşırı şekilde tercümeden vazgeçseler. Okuyucu yoruluyor. Yorulunca da elinden atıyor. Bundan zararlı çıkan da şiir oluyor.

Tarancılar Kanıklar gibi sivrilmiş şairlerimiz olamıyorsa bunun tek nedeni onlar gibi kabiliyetlerin yokluğudur. Fakat çok şükür ki şairimiz pek çok. Kanıkların, Tarancıların açtıkları çok geniş ve rahat bir şiir alanında toptan koşuya çıkmışlar gibi her biri. Bugün olmasa bile yarın elbette içlerinden başa geçecekler olacak. Beni asıl üzen bir çok büyük ve usta şairlerimizin kişiliklerini bırakıp başka kaygularla şiir yazmağa heveslenmeleridir.

2) Sanat yaşamışları, hissedilmişleri izler, olanları anlatır. Düşüncenin duygunun sanatı vardır ama sanatın düşüncesi duygusu yoktur. Sanatı kendi ilkeleri dışında hiç bir ilkenin emrine vermemek lâzımdır.

Sanatçı bir aydınsa toplum için doğru bildiği yolda bir sanatçı olarak değil bir aydın olarak savaşmalıdır.

BERK, Nhan

B

1) Bilmiyorum.

2) Stendhal'i, Flaubert'i, daha nicelerini çağlarına karşı sorumsuzlukla suçlayan Sartre, ozanları, bestecileri, ressamları bu suçlamanın dışında bırakır. Bağitleme edebiyatının en iyi bir örneği olan *Les Temps Modernes*'de de şiir yayımlamayı şiirin, resmin, müziğin bağtlanamayacağına inandığı için, bu sanatların yol göstermekten çok, *imgesel* bir yönleri olduğuna işaret eder; bunun için de bağtlayanın doğru olmayacağını söyler. Dergisinde şiir basmamasını da şiire duyduğu saygıyla açıklamak ister. Bu konuda ben de Sartre gibi düşündüğümü söyleyeceğim. Gerçi Sartre'i doğrulamayan birçok ozanlar gösterilebilir, ama bunu çağımız için söylemek, şiirin öbür sanatlarla olan ilişkilerinin eni konu ayrıldığı çağımız için söylemek güçtür diyeceğim. Zaten Sartre Baudelaire'i, Mallarmé'

yi, Rimbaud'yu seçerken şiirden ne anladığını, daha doğrusu şiirin ne olduğunu da göstermiş oluyor. Zaten gerçek sanatçıların (ozan, ressam, heykeltci, besteci) yapıtları hangi yönden olduğunu tanıtlar gibidir. Örneğin Mallarmé çağına ilgisiz kalmıştır ama, şiirleri ne yaşadığı çağa, ne de günümüze karşı değildir. Şairin gerçek ilkeleri düşünülecek olursa, onların gerisinde değildir. Kısaca, geri bir ozan değildir. Yine Picasso da, Braque da toplumcu değildir ama yapıtları resim sanatı içinde ileridir. Devrimin yanında. René Char da Fransanın kurtuluşu için dağa çıkmış, ilericilerin yanısıra çarpışmıştır ama, yapıtlarında bunu görmeyiz. Azınlığın şiiridir şiiri. Öte yandan çoğunluğa karşı bir şiir değildir yazdığı. Yani ona şiirleriyle devrimin, ileri aydınların yanında değildir diyemeyiz.

Yine örneğin Ahmet Muhip'in şiiri, Behçet Kemal'in şiirlerinden daha bir devrimcidir. Ozanın silâhı daha çok böyle bir silâhtır diye düşünüyorum.

CANSEVER, Edip

A

1) Özgürlük de, Devrimler de işletilmedikçe, amacına ulaştırılmadıkça soyut birer kavram olmaktan öteye geçemezler. 27 Mayıs'tan bu yana olup bitenlere bakılırsa, henüz Devrimlerin tamamlanmadığı; Anayasaya aykırı kanunlar yürürlükte olduğuna da gerçek bir özgürlükten söz açılmıyacağı anlaşıyor. Demek oluyor ki, aydınlarınızın dört elle sarılacakları iki ülkü, yalnız özgürlük ve Devrimleri korumak değil, onları topluma uygulamak, geliştirmek, en önemlisi de ekonomik -sosyal hedeflerine ulaştırmak olmalıdır.

"Ancak, yeni Anayasamızla özgürlüğün en geniş ölçüde gerçekleştiği bir sırada..." diyorsunuz. Benim anılamadığım nokta da bu. Dediğiniz gibi, özgürlük gerçekleşmiş olsaydı, Anayasaya aykırı kanunların da çoktan yürürlükten kaldırılması gerekmez miydi? Bugün için nisbi bir özgürlükten söz açıyorsa da, bu, gerçeklerin birtakım Anayasa dışı kanunlarla çatışması, onları işliyemez duruma getirmesi sonucudur.

Gericilerle nasıl savaşılr? Devrimler nasıl savunulur ve geliştirilir? Bunun yanıtı şu: Devrimlerin yaşamasını sağlamakla, dolayısıyla herkese eşit koşullar içinde bir özgürlük tanımakla, böylece gerçek demokratik düzenin kurulmasıyla. Yoksa özgürlüğün şu ya da bu duruma göre kısıtlanmasına, da-

ha doğrusu ayarlanmasına göz yummak, güçlünün zayıfı sindirme taktiğine boyun eğmekten başka bir şey değildir.

İşte bu durumda aydınlarımıza düşen görev, Anayasaya aykırı kanunların kaldırılması için savaşmak, dolayısıyla gerçek bir söz ve fikir özgürlüğünü topluma kazandırmak olmalıdır. Ancak o zamandır ki, hangi görüşün hangi görüşe üstün geleceği açıkça anlaşılabacaktır. İlerici toplumcu aydınlar, bilimsel ilke ve yöntemlere bağlı kalacakları için; bilimsel hiçbir yanı olmayan gericiliğin, faşizmin karşısında ergeç utkuya ulaşacaklardır. Tarih, bunun böyle olduğunu doğrulamaktadır.

2) Usa, bilime, ileri olan her şeye, bilinçsiz olarak karşı çıkanlara acıyorum yalnız. Ama aynı davranışı bilinçli olarak, yani günlük çıkarları adına yapanları bağışlayamıyorum bir türlü. İşte bu birinci bölüğe girenler, bilgisizliklerinden ötürü, ikincilerin âleti oluyorlar. Öyleyse asıl suç, toprak ve sermaye ağalarıyla, bunların çıkarlarının sözcülüğünü, savunuculuğunu yapan bir bölük yöneticisidir. Yıllar yılı eğitimsiz, topraksız, insanca yaşama koşullarından uzak tutulan emekçiler, Devleti kendi yararlarına âlet edenlerin aracılığıyla Devlete düşman kesilmişler; kurtuluş yolunun nerde olduğunu bir türlü görememişlerdir. İlerici aydınlar da konuşturulmadıkları için, köylü ister istemez ağasına sığınmış, işçi de her istediğini işverenden bekler olmuştur.

Sorunun çözümü gene aydınların tutumuna gelip dayanıyor. Yapılacak tek şey, belli bir amaç birliği içinde örgütlenmektedir. Ulusal gelirin yüzde otuz sekizinin, nüfusun yüzde ikisine aktığı bir ülkede şimdilik tek çıkar yol budur. Sorunuzu, André Siegfried'in bir sözü ile tamamlayayım: "Teşkilâtçılık ilerleme demektir ve karşısında hiç kimsenin bir şey yapamayacağı, tek kelime ile, sol demektir!"

B

1) Şiirimizin durakladığı ya da bir değerler kargaşası içinde bocaladığı kanısında değilim. Her değişim döneminde olduğu gibi, bugün de, şiir okumaktan çok şiir üzerine konuşmaktan hoşlanan birtakım şiir-bilmezler var. Bunlar, yenileşen şiirimizin gerisinde kaldıklarını açıkça söyleyecekleri yerde, salt onun değerini küçültmekle yetinen kişilerdir.

Kanık ya da Tarancı örneği ön plâna fırlayan ozanların çıkmadığı ileri sürülüyormuş! Ön plânda olmanın ölçüsü ne acaba? değeri olmak mı, ünü olmak mı? O. Veli, biraz da özel ça-

basıyla, hattâ ölümüyle yaygınlaştırmadı mı şlrini? Biz gerçek değerlerimize çok az bağlıyız. Ahmet Muhip gibi, modern şlrin öncüsü diyebileceğimiz sağlam bir ozan, bakıyorsunuz, Cahit Sıtkı gibi, Garipçilerin dümen suyunda giden, ikinci sınıf bir ozanın yanında anılmaz oluyor. Sözü gene O. Veli'ye getireceğim. Yıl 1941. Garip'in önsözünde şunları okuyoruz: "Me-sele bir sınıfın ihtiyaçlarının müdafaasını yapmak olmayıp sadece zevkini aramak, bulmak, sanata onu hakim kılmaktır. Yeni bir zevke ancak yeni yollarla ve yeni vasıtalarla varılır. Birtakım İdeolojilerin söylediklerini bilinen kalıplar içine sıkırtmakta hiçbir yeni ve sanatkârane hamle yoktur."

Bu sözlerden anlaşılacağı gibi, O. Veli, bir sınıfın beğenisini, o sınıfın gereksinimlerinden ayrı tutmakla; sınıfların tarihî fonksiyonunu yadsımak, sanatın tarihi bir olgu olduğunu unutmak, dolayısıyla burjuvazinin tekelinden kurtardığını söylediği şlrî, halk kavranıyla birlikte soyutlaştırarak, yeniden burjuvazinin kucağına atmakta hiçbir sakınca görmemiştir. O. Veli'nin bu fikirlerinin, bugünlerde, sınıfsız bir toplum olduğumuzu söylyen bazı yazarların fikirlerine ne denli uygun düşüğünü de söylemeden geçemiyeceğim. Gene O. Veli bu tutumuyla Kant estetiğine, "güzel"i her şeyden ayrı tutmak ilkesine, yani doğa-ötesi bir anlayışa da yabancı değildir. "Yaprak" dönemi ise, bu ozanın en olumlu dönemi olmakla birlikte, o dönemdeki toplumculuğu da, şlrlerine bir motif niteliğini aşacak güçte yansımanmıştır.

Böylesi çelişmeler içinde dönenen bir ozan, nasıl olup da ön plâna fırlıyabiliyor? Bunun yanıtı şu olmalı: değişiklik ve halkımızın her türlü değişiklik karşısındaki psikolojik durumundan yararlanmak! O. Veli'nin kalıplaşmış özlere, duygulara; bu arada ölçüye, uyağa, yapmacığa, dizeciliğe, şairaneye, v.b. na başkaldırışı küçümsenecek çabalardan değildir. Bu bakımdan, "Mümkün olsa da şlrî yazarken bu kelimelerle düşünmek lâzımdır, diye yaratıcı faaliyetimizi tahdit eden lisanı bile at-sak." diyen O. Veli'yi O. Veli yapan, bir önceki şlrle kendi şlrî arasındaki kesin ayrımlardır, denebilir. Bu kısa dönem, şlrin değiştiği, ama gereğince gelişemediği bir dönemdir.

Bugünse böylesi kesin bir ayrımdan söz açılmaz. Son on yıllık şlrimiz için de devrimci bir şlrdir, denemez. Estetik bir birlik de söz konusu olmadığına göre, durakladığını, bocaladığını öne sürdükleri şlrimizin savunusunu yapmak; ilkelerini, yöntemlerini, özelliklerini saptamak bana düşmez. Öyleyse,

siyasal ortamın sanat ortamını bastırması, toplumsal koşullarımızın hızla değişip gelişmesi, çeşitli yayın araçlarının şiriri yararına değil de zararına işlemesi, ozanlarımızın gereksiz gösterilerden uzak kalmaları, genel olarak eleştiri yokluğu, v.b. gibi nedenleri de bir yana atarak, başta söylediğim gibi, şiririzimizin durakladığı ya da bir değerler kargaşası içinde bocaladığı kanısında değilim, demekle yetineceğim şimdilik.

B

2) Sanatçının düşüncesiyle yaşaması arasında bir ayrım olabilir mi? Sanmıyorum! Eğer böyle bir ayrım olabiliyorsa, ya sanatıyla ya da yaşamıyla yalan söylüyor demektir sanatçı. Örneğin yapıtıyla idealist, edimiyle materyalist bir sanatçı düşünebilir miyiz? Bizde bu konuda çok suçlamalar olmuştur. Daha da olacağı benzer. Çünkü uygar toplumlarda olduğu gibi, çeşitli fikir ortamlarının kurumlaştığı bir düzende yaşamıyoruz. Bu yüzden, düşüncelerimizi yaşama uyguluyamadığımız içindir ki, ya düşüncelerimiz kuramsal kalıyor ya da giderek bireyselleşmek, kendi gerçeklerimizi toplumsal gerçekler sanmak gibi bir yanılgıya düşmek zorunda kalıyoruz.

Sonra baskı dönemlerinin de sanat ve sanatçı üzerindeki etkileri küçümsenemez. Örneğin ülkemizde, salt bu yönden bakılırsa oldukça pasif bir sanat ortamı yaratılmıştır, denebilir. Fakat bu demek değildir ki, sanatçı, toplumsal savaşta yerini almamış ya da yapıtlarıyla bu savaşa karşı çıkmıştır.

Biz baskı içinde doğmuş, statik bir yönetimle uzlaştırılmış, kültür akımlarının çeşitliliğinden, yani karşıtlarını içinde taşıyan bir düşünme olanağından yoksun bırakılmış bir kuşağız. Üstelik tarihi bir dönemde bulunuyoruz. Toplumsal olaylar, değişen koşullar, yeni fikir akımları ve tartışmaları, elbette yapıtlarımızı etkiliyecek, istesek de bunun dışında kalamayacağız.

ÇAĞLAR, Behçet Kemal

A

1) Anayasamızda "27 Mayıs ihtilâlinin getirdiği ve diriltildiği Atatürkçü zihniyetin kesin ifadesi ve devrimlerin korunması" kaydı var.

Her çarpık ve zararlı fikir bile, fikir kaldıkça fikirle karşılık görmelidir. Aksiyona geçince de hattâ geçme istidadı

gösterince karşısına kanun, uyanık ve kesin, dikilivermelidir!

2) Diyanet işlerinin başına gerçekten aydın: insanıyetçi ve milliyetçi, medeniyetçi ve hürriyetçi birini getirmek şarttır. Vâizleri, imamları kontrol etmek, camilerde din adına yapılan hezeyanlara bir son vermek, İmam ve Hatip okullarını yobaz fideliği olmaktan kurtarmak şarttır.

B

1) Bir şiir dampingi var. Kolaya, ucuza ve tuhafa kaçıyorlar. Şiirin ayağını yere değdireyim derken çamura sokanlar sık sık görülüyor. Tasfiye zamanla olacak. Şiiri alaya alanlar silinip süpürölüp gidecek!

2) Sanatın haysiyetini ve seviyesini korumak kaydiyle, sanat adamı da cemiyetin davranış ve savaşlarında ödev almalı, hattâ önderlik etmelidir. Sanatkâr çağdışı olamaz. Olursa, cemiyetin nabızı ve anteni olmaktan; bir bakıma, sanatkâr olmaktan kalmış olur!

ÇONGUR, H. Rıdvan

A

1) Yurt yönetiminde, ulusal egemenliğe dayanan açık bir rejimi -demokrasi'yi- seçmiş isek ve bu seçim sonucu özgürlük temel ilkesi yeni Anayasamızda en geniş ölçüde gerçekleşmiş ise; şu ya da bu sebebler yüzünden tutup "özgürlüğün daraltılması"nı düşünmek, çözüm yolu ararken, işi çıkmaza götürmek olur. Çünkü önce, "özgürlük ve devrimler, aydınların dört elle sarıldıkları iki ülkü" dır diyoruz, sonra da "özgürlüğün daraltılması gerektiği" tezinin doğru olup olmadığını soruyoruz. Apaçık bir çelişme var bunda. Ne var ki, demokrasiyi seçtiğimize göre, daha başından, çelişmeleri de kabul etmişiz demektir. Çünkü demokrasi, kendine karşı olan, kendini yıkmak için çalışanlara da, onu tutan ve ondan yana olanlara gösterdiği hoşgörüyü gösteren -hem de zorunlu olarak gösteren- bir rejimdir. Dayandığı temel ilke, özgürlüktür çünkü.

Türk Devrim Tarihi şu gerçeği ortaya koymaktadır: bu ulusun, bu ülkenin yerinde saymasında daima aşırı eğilimde olanların her türlü yönetimden uzak hareketleri rol oynamıştır. Öyleyse, önce bu aşırı eğilimlerle savaşalım. Sonra, devrimler hâlâ tartışma konusu mu oluyor? Hattâ tehlikede mi? Sabırla, işe yenibaştan girişelim. Yolumuzu, yine ATATÜRK göste-

recektir; O'nun bağlarken yaptığı gibi, önceden inandırma yoluna başvuralım, geziler, hazırlıklar, konuşmalar, açıklamalar, uyardımlarla devrimlerin ne demek olduğunu, getirilmek istenilen yeni değerlerle neler yapılmak istenildiğini anlatalım. Ama ileri-geri, aşırı bir takım hareketlere bakıp "özgürlüğün daraltılması gerektiğini" duymadan... Bu, hem seçtiğimiz rejimle bağdaşmaz hem de Atatürk ve ilkeleriyle. Çünkü bir Kurtuluş Savaşı sonucu doğan yeni Türkiye Cumhuriyeti ve girişip başarılan bunca devrim, özgürlük üzerine oturtulmuştur hep. Geriye dönüp uçuşuma sürüklenmek istemiyorsak, önce devrimleri yeni baştan tanıtmak, anlatmak sonra da onları durultmak, sındırmak ve en iyi, en doğru sonuçlara ulaştırmak için çalışmak zorundayız.

2) Son yirmi yıl içinde yaşadığımız gerçekler mi yalnız? Yüzyıllar öncesine uzanan acı gerçeklerimizi de ekliyelim bunlara. Genç Osman'lar, III. Selim'ler, II. Mahmut'ları da sayalım.

Her yeniliğin karşısına cahil din adamı çıkmışsa, ilk iş onu aydınlatmak öyleyse. Dinlerin gerçek amacını öğretmek önce. Dinlerin kişioğlu için bir yaşama yolu demek olduğunu öğretmek; kişioğlu'nun yaşadığı süre içinde mutluluğunu sağlamak için var olduklarını öğretmek; din adamının, insanların barış ve gönül rahatlığı içinde yaşamalarına hizmet edecek her yeniliğin, her ileri hareketin ve devrimlerin başta gelen öncüleri, savunucuları olması gerektiğini öğretmek. Yoksa onu bilgisizliğin karanlığına itelemek değil. Onu aydın kişi yapacak yerde alay konusu yapmak değil. Onu geri ve yanlış davranış ve düşüncülerinden ötürü fıkra ve karikatür konusu haline getirmek, toplum önünde küçük düşürmeye çalışmak değil!

"Yolu ne olmalı, ölçüsü nedir bu işin?" sorusunu bilmem cevaphıyabıldım mı?

DAMAR, Ârif

A

1-2) Yurdumuzda dini irtica ile siyasi irtica işbirliği yapmakta olduğundan sorularınızı birleştirmekte sakınca görmedim.

Yeni Anayasamız halkoyuna sunulduğu zaman, demokratik ve sosyal niteliğinden dolayı "Hayır" diyen çevreler, şimdi uy-

gulanmasını engellemek istiyor. Özgürlüğün daraltılmasından söz açan onlardır, bu sosyal gericilerdir.

Anayasamıza karşıt derebeylik kalıntısı toprak ağalığına son verilince dayandıkları ekonomik temel yıkılacak, politik güçleri de kaybolacaktır.

Onlar bir yandan toprak reformuna, Halkevleri ve Köy Enstitülerinin açılmasına karşı çıkarlarken bir yandan da işçi haklarının daraltılmasına çalışıyorlar. Anayasa'da yer alan "Grev" ve "Toplu Sözleşme" hakları gibi.

"Özgürlük" ve "Devrimler"ın yanında, aydınlarımız "dört elle sarıldıkları" bir ülkü de "Sosyal Adalet" oldu. Bunda "Çağdaş uygarlığın" ve yurdumuzda gün günden gelişen sendikacılığın büyük payını belirtmek yerinde olur.

Millî Kurtuluş Savaşından sonra, Atatürk'ün: "Tek başıma bırakılsam da onları ezeceğim, yokedeceğim..." dediği yobazların kötü etkileri yeni Anayasamızın kusursuz uygulanması ile silinecektir.

B

1) Bugünkü Bugünkü şirimizin on yıl öncesinden daha ileri bir çizgide olduğunu sanıyorum. Yarınki şirimizde sosyal öz daha ağır basacaktır.

2) Savaşın sanatçılar için böyle bir sorunun söz konusu olabileceğine inanmıyorum. "Sanatı vasıta kılmak" diye de bir şey yok. Böyle bir düşünceyi anıyamadığımı söylemek isterim.

DİZDAROĞLU, Hilmet

A

1) Yıkıcı kuvvetler yararlanır diye özgürlük alanında bir kısıtlamaya gitmek doğru değildir.

Yürürlükte bulunan kanunlar uygulansa, hatıra gönüle bakılmasa, daha açık bir deyimle "oy" kaybindan korkulmasa, aşırı sağın da, aşırı solun da hakkından gelinebilir.

Fakat, ilgililerin tutumuna bakılınca, bu konuda hiç de umutlu olmamak gerekir, diyorum.

2) Suç işleyenleri kanunun pençesine teslim etmek, bir. Kültür seferberliği yaparak halkı uyarmak, iki.

B

1) Şirimizdeki durgunluk, bunun böyle sürüp gideceğini

göstermez. Daha önceleri de böyle durgunluk dönemleri olmuştur. Bunca genç, şiire ilgi gösteriyor, şiiri seviyor, şiir yazıyor; yani bir şiir ortamı var. Başarı derecesi ne olursa olsun, bu durum umut verici sayılmalıdır.

İleride, çizgiyi aşan, düzeyin ötesine geçenler çıkabilir. Gerçi bu bir "ihtimal"dir. Fakat sanat "imkân"lar ve "ihtimal"ler alanı değil midir?

Ben umutluyum.

2) Sanatçı, bir yurttaş olarak, bir aydın olarak geriliğe karşı savaşa katılabilir, katılmalıdır. Batı'da ve bizde böyle davnanan sanatçılar olmuştur, bugün de vardır.

Sanatçı, bunun yanı sıra, eserleriyle de uyarma ve aydınlatma görevini yerine getirmelidir. Ancak, bunu yaparken, bir propagandacı durumuna düşmemeli, bir ideolojinin emrine girmemelidir.

Kısaca denebilir ki, sanatçının "aktif politika" ya katılması, günlük hayatın içine girmesi, doğruluk savaşı yapması, inandığı düşünceleri savunması sakıncalı değildir. Ancak, salt bununla yetinmemeli, doğru bildiklerini - sanatın sınırları içinde kalarak - çevreye yaymalıdır.

Bu durumda, sanatı hiç de "vasıta kılmış" sayılmaz.

DURU, Orhan

A

1) Özgürlük ve devrimler birbirine bağlı kavramlardır. Birbirlerinden ayırt edilemezler. İnsanların toplumsal, ekonomik ve siyasal bakımdan özgür oldukları bir toplumda gerici-ler yıkıcı etkilerini gösteremeyeceklerdir.

2) Gericilerin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak gereğine inanıyorum. Bunun yolu ve ölçüsü toplumsal, ekonomik ve siyasal özgürlüğün yaygınlaşmasıdır.

B

1) Şiirimizin durumu eskiye benzemektedir. İyi ozanlarımız vardır. Yalnız halkımız eskiden olduğu gibi şiirle, yazınla, güzel sanatla ilgilenememektedir.

2) Gerçek sanatçı için böyle bir sorun yoktur. Gerekirse sanatını bir araç olarak kullanabilir, yeterli ortaya sanat eseri çıksın.

ERÇİN, Melih

A

1) Eğitim seferberliğinin ilk sonuçları alınincaya değin, şu beş on yıllık süre içinde, hiç olmazsa okuma yazma bilenlere yalnız seçme hakkı tanınsaydı, belki gerilikle cehalet bulamacına lokmasını banan politikacıların sayısı bugün olduğundan daha az olurdu. Olan oldu.

Geniş kavramıyla Atatürkçülüğü kapsayan Anayasamız gerçevesi içinde, Atatürkçülüğün sol kanadının gelişmesini memleketin yararına görenler, bırakın gericileri, Atatürkçülüğün sağ kanadına abananlar tarafından bile komünistlik töhmeti altında tutuldukça toplumsal huzura ereceğimizi sanmıyorum. Hür memleketlerde, ihtilâlcı Marksizmi benimseyen komünist partilerden bıçak gibi ayrılan ve çeşitli toplumcu görüşleri savunan partiler seslerini güçlü duyuruyorlar. Kulaklarımızı tıkayıp ağzımızı açacak yerde, Batı'dan gelen seslerle Doğu'dan gelenleri kesinlikle bir ayırdetsek.

2) Dinde reform, dışarıdan gazel okuyanların değil, bu konuya kendini adanmış din adamlarının harcıdır. Böyle bir reformu gerekseyen din adamlarımıza ben raslamadım.

Başta köy imamını okutup eğitmek, öğretmenle arasını bulmak gerekir. Şöylemesi kolay eylemesi zor işlerden biri.

B

1) Şiirimiz de futbolumuz gibi ilerlemektedir. Elbette, Bekirleri, Zekileri, Arslan Nihatları arayanlar çıkacaktır.

Orhan Vellilerin getirdikleri şaşırtıcı bir yeniliktir. Bir gereksinme karşılığı olduğu da anlaşılıyor çabucak ad yapmalarından. Sonraki yenilerde bir eksik taraf galiba bu. Bence, "aşırı açık" derken "aşırı kapalı" tutumlar, biri daralttı, öbürü dağıttı. Oysa imgeleme etkenlerine şimdi şimdi daha bir bilinçle baş vuruluyor gibi.

Şair çok, okuyucu az, tanıtıcı yok. Tabii sıvrılmak kolay olmayacak. Zaten her yerde artık uzun nefesli şairler olgunluk çağlarında tahtlarına kurulabiliyorlar çokluk.

2) Sanatçı boş versin de toplum için aracılığa; eksiksize, kusursuza erişme çabası gerçek sanatı neyse onu gösterebilir. Hem gerçek sanatını göstererek toplum için savaşıyorlar yok mu ki.

GÜVEMLİ, Zahir

A

1) Ben "sophiste" değilim. Özgürlüğün aleyhine kullanılabilen bir özgürlük, sonunda onu yokeder. Sınırsız özgürlük diye birşey olamayacağına göre devrimlerin korunması için, iyice tanımlanmış olmak şartıyla, gericilik aleyhine kısıntıyı tabii karşılarım.

2) Ben Anadoluyu, bilhassa Doğu'yu epey gezdim. Cahil din adamlarının olduğu kadar onları kendi lehlerine bullanan korkunç politikacının ne olduğunu yakından gördüm. Allah, bu millete acımayanların, kaderini geçici faydalarına oyuncak eden bencillerin toptan belâsını versin. Lâikliği hiç birinin kafasına sokamadık. İnanmak ihtiyacında olan insanın ve köylünün bu ihtiyacı sömürmek en büyük cinayettir. Ona ışık tutacak olanlar arasında elbette din adamı da var. Ama her sokak başına bir din adamı dikmenin mânası yok. Herkesi inancında serbest bıraktıktan sonra böyle bir klerikalizme düşmekten büyük siyasi hatâ olabilir mi? Sayılarını azaltmalı, gerektiğinde iyi yetiştirmeli ve yerlerine aydın öğretmenleri koymalı. Başka çare yok. Deli Petro'dan ve Katerina'dan başlayacağız.

B

1) Zaman elbette sağlam ilkeleri gün ışığına çıkaracak. Eskiler şîrde en önemli şeyin fikir ve gerçek olduğuna inanmıştı. Şimdikiler taklit ve "impulslon" olduğunu sanıyorlar. Bu da geçer. Denizler durulur. Kafası ve yüreği yerinde sanatçılar sağlam bir şîr anlayışına ulaşırlar.

2) Sanatçı, toplum için doğru bildiği yolda herkes gibi savaşa katılmalı. Ama sanatını araya koymamalı. Çünkü sanat, bir davânın bayraktarı olamaz. Çağımız, sanatta kişiliğe yönelirken bu, geriliktir.

HACİHASANOĞLU, Muzaffer

A

1) Bu soruyu devrimlerle salt demokrasinin bağdaşır bağdaşmayacağı şeklinde alıyorum. Daha işin başında karşıt düşünceyi savunmuştu Anayasa ve seçim yasalarının düzenlendiği günlerde "Atatürk bakıyor bize" başlıklı yazımda küt-

lenin oyunu avlamaya dayanan bir salt demokrasinin devrimler yönünden tehlikeli olabileceğini söylemiştim. Ne oldu? Hükümet devrimleri ve 27 Mayıs korumak için tedbirler yasasını çıkarmak zorunda kaldı. Hani salt demokrası? Salt demokrasinin gerektirdiği bir hükümet kurulabilseydi, bugün geriatçı, aşırı tutucu bir hükümet iş başında olabilirdi.

Birinci cumhuriyetin ilk başbakanı, çok partili düzene geçişin cumhurbaşkanı, ikinci devrimlerin halkı benimsendiğini ileri sürüyordu, sonunda birazcık "rötüş" yapıldığını söyleyebildi. Oysa ki devrimler netti; düzeltilme isteyen bir yanı yoktu. Demokrasi oyununun yaptırdığı bu rötüşler, çoğunu, salvar üstünde fötr şapkalı kişinin durumuna düşürdü; ne rötüş, ne rötüş...

Bugün memleketimizde salt demokrasiden yana görünenler iki grupta toplanabilir:

a — Aşırı sağcılar: Salt demokrasi en fazla bunların işine gelmektedir. Kuvvetli olduklarını biliyorlar. Tedbirler yasası ve diğer devrimleri koruyucu yasalarda olsa, okuma yazmadan yoksun, rahat yaşama düzeninden yoksun büyük çoğunluğu ulusculuk, gelenekçilik yaygaraları ve ahret masallarıyla oyalayabileceklerine haklı olarak inanıyorlar.

b — Aşırı solcular: Bunlar da salt demokrasinin kendilerinden yana olduğunu sanıyorlar. Ötekilerin halk oyununda bir kuvvet oldukları belli. Solcular arasındaki masa başı politikacıları ve yazarları bir iki işçi hareketine ve memleketteki yapmacıklı özgürlük havasına bakıp kuvvetlendiklerini, halkta sağduyunun yerleştiğini sanıyorlar; onlarınki de başbakanın devrimlerin sağlamca yerleştiğine inanmasına benziyor. Sosyalist parti olarak TİP büyük şehirlerden kasabalara bile çıkamadı daha. Türkiyede sosyalist bir hareket küçük çiftçiye, ziraat emekçisine içine almadıkça söz sahibi bir duruma gelemez kolayca.

İlimli solculardan da salt demokrasiden yana olanlar vardır. Halbuki salt demokraside aşırı sağcılar bu ikinci guruba göre nükleer silâhlara sahip sayılırlar: Dindarlık, ulusculuk...

Kemalistler ve devrimlere bağlı ilimli kişilerle, ilimli sosyalistlerden salt demokrasiden bugünkü durumda memleket için bir fayda görmeyenler de vardır.

Memleket koşullarına göre bir halk yönetimi şekli kurulması gerekirdi.

2) Din adamlarının yeniliklere, bilimdeki, teknikteki a-

tılışlara kağı koymaları batı memleketlerinde de görülmüştü. Artık onların din adamları insanlardaki yenilik ve bilim hırslıyla бага çıkılanıyacağını anlayıp boşuna savaşmaktan vazgeçmişlerdir. Ancak bu köklü reformlardan sonra olabilmıştır.

Yeni bir anlayış ve yeni bir şekil getirmek gerekir aslında. Dinimizin en son ve en mükemmel bir din oluşu gerçektir. Ernest Renan'ın "Mutlaka bir din seçmek gerekiyorsa İslâmiyeti seçerdim" anlamında bir sözü kalmış aklımda. Fakat yüzyıllar öncesinin kurallarını, ibadet şeklini bugün de uygulamakta devam etmek olanaklı değildir. Bunları söylemekle beraber bir köklü değişikliğin yapılabileceğini - Hele bu demokrasi çağında - sanmıyorum; ezanın bile Türkçe okunmasına razı olmayacak kadar bir şekil düşkünlüğü var din adamları çevresinde.

Bunlar yapılamayacağına göre, din adamlarının eğitimine büyük önem verilmesi yoluna gidilmeli, orta eğitimden geçmeyen kişilere bu kutsal görev verilmemelidir; Tanrı ve ahret korkusu kadar insan sevgisi aşılayabilecek şekilde yetiştirilmeliler, kendilerini politikadan uzak tutmak için gereken yapılmalıdır.

B

1) Çok doğru. Her ay bir çok şiirler okuyabiliyor insan. İçlerinden etkileyicisi olan biri ikiyi geçmiyor. Kâhplardaki kurtuluş şiire bir kolaylık havası getirdi; herkes yazarım sandı, şair sayısı kabardı, fakat gerçek şiirde artma olmadı.

Okurların şiire merakı eskiden daha fazlaydı. Ölçülü ve uyaklı şiir kolayca ezberlenebiliyordu. O yüzden kıymetli fazlaydı. Şimdi en beğendiğimiz ölçüsüz uyaksız şiiri bile baştan ayağa ezbere okuyabilmemiz pek kolay olmuyor; hele bazı ünlü şairlere bakıp uzun satırlara özenilirse...

Yine de iyi şiirler var; şairlerimiz değişik şekilleri deneyip yollarını bulacaklardır.

2) Sanatçı toplumdan kopamaz. Belki resimde bu kopma (Non-Figuratif) le oluyor. Fakat insansız şiir, insansız hikâye olamayacağına göre (Kimse yoksa yazarın kendisi var) yazar insandan, toplumdan, onun sorunlarından kopamaz.

Sadece propaganda için yazılan şiir, hikâye, roman sanat gücünden olduğu kadar, etkileyiciliğinden de kaybeder. Fakat sanatçının da toplumda tuttuğu bir yön vardır, bu da ister is-

temez eserlerinde görülecektir. Üstelik şiirine, hikâyesine koymadığı sert düşünceyi, fıkrasına, makalesine yerleştirebilir. Bununla roman, şiir ya da hikâyenin etkileyciliğini küçültmek istemiyorum. Aksine bunlar, yumuşak bir şekilde, fakat derine inerek "Bilinçaltı" nı etkilemektedirler.

Bunu fillmclliğimizdeki evrime bakarak değerlendirebiliriz: Halk toplumsal tüzeyle ilgili konulardaki fillmleri daha çok tutuyor. Fillmcllerimiz de bu konulara yönelmişlerdir.

Sanatkâr insansız olamaz, kopamaz çevresinden.

HALICI, Feyzi

A

1) Devrimler, toplumca kabul edilen, ulusal gerçeklerdir. Bu bakımdan devrimlerin savunulması değil, devrimlerin en ince detaylarına kadar topluma yayılıp benimsetilmesi söz konusu edilmeli.

Anayasamız, özgürlük ilkesini tüm genişliği ile ele almıştır. Zararlı cereyanlar için özgürlüğü kısıtlamak yerine başka çareler düşünülmeli. Ulusal bir tarih özdenliği içinde eğitici çabalar yanında iktisaden plânlı bir kalkınmayı en kısa zamanda gerçekleştirmeliyiz.

Türkiye'mizde para ve kazanç karşısında kişilerin durumu, halli gereken problemlerin başında gelir.

2) Toplumumuzda cahil din adamlarının etkileri büyük oluyorsa, kabahat ne toplumda, ne de cahil din adamlarındadır. Bütün suç, müsbet bilimlere de eğitim programlarında gereği kadar yer verilen İmam-Hatip okullarının, İslâm Enstitülerinin açılmasını geciktirenlerdedir.

Toplumsal kalkınmamızda en büyük görev, aydın din adamlarımıza düşmektedir. Halkın içinden gelen, halkın dilinden anlayan, halka yönelen aydın din adamlarımız, özde kendimiz kalmak şartıyla, batı uygarlığına bir an önce kavuşmamızda en büyük rolü oynayacaklardır.

Şu da varki, gerek okullarımız, gerek üniversitelerimiz, bina bakımından, öğretmen bakımından, kısacası imkân olarak, okumak isteyen ve bu aşkla tutuşan öğrencilerimize gereği kadar cevap verememektedirler. Kısacası Millî Eğitim Bakanlığına çok, pek çok işler düşmektedir.

B

1) Şiirimiz çok yönlü bir yolda, çeşitli beğeniler karşısın-

dadır. Adeta ne yapacağını şaşırması bir durumdadır. Son yıllarda güzel şiir yazılamıyorsa, ben bunu, halka gereğince yönelememizde, folklordan istifade etmememizde, dilimizi halkın duyarlığınca arıtamamızda, kısacası batıyı iyi-kötü kopya edişimizde buluyorum.

2) Halkı sanat yoluyla uyartmak gerekir. Meselâ, Yunus Emre'nin arı-duru şiirleri yanında, ikinci yeniçi geçinenlerin gramer kurallarını hiçe sayan sayıklamalarıyla elbette halk uyartılamaz. Halkın katma, şiir-hikâye-roman-resim olarak, halkın anlayabileceği bir duyarlıkla, bir kişilikle çıkmak gerekir.

Bu günün sanatçısını (açık konuşalım) halk okumuyor ki, hattâ aydın geçinenlerin yüzde onu okumuyor ki, geriliğe karşı açılan bir savaş için sanatçının yardımı istensin. Bunu yapmak ve "evet" cevabını almak pek hayali bir şey olur.

Toplulumuzda değer ölçüleri, hattâ gericiliğin sınırı bile bugün için belirli değildir.

HIZLAN, Doğan

A

1) Bugün tam anlamıyla demokratik bir ortam içinde bulunduğumuzu söyleyemeyiz. Tam demokrasilerde bile özgürlüklerin bir sınırı vardır. Bu sınır demokrasinin varlığının tehlikeye girdiği yerde başlar. Mutlak özgürlük uygulama gücünden yoksun soyut bir kavramdır. Yurt için tehlikeli hareketlerde özgürlüğün kısıtlanması gerekir. Bu kısıtlamanın tek yanlı olmamasını sağlamak hükümetin görevidir, yoksa adalet saygısı kalkar.

Gericilerin aşırı sağ inanç yanında oldukları bile söylenebilir, onlar bu ülkede varolma nedenlerini kaybetmiş yasa ve bilinç dışı bir kütledir. Atatürk ilkelerini soyut bir özgürlük uğruna feda edemeyiz. Devrimlerin yerleştirilmesi konusunda karşılaştığımız güçlükleri özgürlük sorunu ile bir sonuca varıracacağımızı sanmıyorum. Halkı günlük çıkarının ötesinde düşündürmek pek de kolay olmuyor. İşte gericiler bu zorluktan yararlanıyorlar. Gericiler yasaların tanıdığı özgürlük sınırlarını aşmakta, kuvvet yoluna başvurmaktadır. Ama ne olursa olsun demokrasinin çeşitli akımların bir dengesi olduğu unu-

tulmamalıdır. Salt ekonomik düzen yüzünden bütün kütle üzerinde egemenlik kurmuş kişi ve kurumlarla halk arasındaki dengesizliği gidermek, aydınların söz ve düşünce özgürlüğünü sağlamak, Atatürk ilkelerine yeni baştan yaşama gücü kazandırmak, işte özgürlüğün bu uğurda kullanılması gerekir diyorum. Mutlak özgürlük kavramını kabul edersek, bunların karşısında olan gericiilere de hak tanımak olur ki bu apaçık bir çelişmedir. Devrimlerin sağlamadığı, getiremediği ekonomik eşitliğin henüz halk katına inmediği ülkemizde bu tehlikenin çok büyük olduğu kanısındayım. "Yurt için tehlike" deyiminin de çok kaypak olduğunu söylemeliyim. Çünkü bu lâfın ardında çoğunlukla aydınları sindirme tedbirleri gizlidir. Yurdun gelişmesi, halkın mutluluğu üzerine söylenen her sözü bu gerekçeyle kabul etmezler, üstelik bununla da kalmayıp o aydınları damgalarlar. Artık 27 Mayıs sonrası Türkiye'sinde yurt için tehlikeli deyimi bir bölüm insan için kullanılabilir ki onlar da gericilerdir. Buna rağmen aydınların örgütlenmesi için özgürlüğün bugün için önemi büyüktür. Soyut, mutlak bir özgürlük anlayışına hayır, halktan, onun ekonomik eşitliğinden yana olan devrimci Atatürk ilkelerinin egemenliğine, özgürlüğüne evet.

2) Bunun gerekliliğine tam olarak inanamıyorum. Kökü dinsel olmaktan çok ekonomik. Din adamlarının kendi başlarına tehlike olmalarından çok, onları kullanan, yöneten kütlenin tehlikesini tartışmalıyız. Politikacılar, halka etkilerini din adamlarının aracılığıyla iletebilmişlerdir. Politikacıların yarattığı karanlık, cehalet eserini din adamları başarıyla sahneye koyuyorlar. Bilgili din adamlarından ülkemiz halkına bir yarar geleceğini ummuyorum. Bilgili din adamları kültürünü - diğer aydınlar gibi - din dışı bilgilerle kurmuyor ki yalnız din konusunda derinlemesine bir anlayış kazanıyor. Dini bir dünya görüşü kazanıyor. Bir yerde ve bir ölçüde cahil din adamından daha çok etkili ve daha çok tehlikeli. Aslına bakarsanız ekonomik ve kültürel yönden gelişmiş bir toplumda (belki Türkiye gelecekte bu düzeye varabilir) dinin çok önemli, baskın bir etki ve görev taşıdığını söyleyemem. O zaman halkla din adamları arasındaki ilişki de azalır sanıyorum.

B

1) Şiirimizin duraklama geçirmekten çok bir değer taşıması içinde olduğunu söyleyebiliriz. Tarancı, Kanık örneği ön

plâna fırlamanın bugünkü ortam içinde gereksiz ve imkânsız olduğunu düşünüyorum. O günlerin şiiri (özellikle) - Orhan Veli'nin çıkış yaptığı günlerde - bir tepki şiiriydi ya da bir tepki şiiri olmak zorundaydı, tek çıkış kapısı oydu, bugünün şiiri ise bir gelişim şiiridir. Tabii ki tepki şiirinin tanınma imkânları her yerde ve her zaman daha çoktur. Orhan Veli'nin "Nesir Yazıları" nı okuyan biri, onun, ne kadar kötü bir ortam içinde başkaldırdığını, şiirinin bir savaşa şiiri olduğunu hemen anlar. Ayrıca bugünkü şiir (hele gelişimler ve değişimler eşiğindeki ülkemizde) o günlerden çok daha fazla elverişsizlikler içindedir, edebiyat kitabı okuyucularının çoğu politika okuyucusu durumuna dönmüşlerdir. Buna paralel olarak da şiirin görevi günden güne azalmış - başka bir deyimle söylemek istersek - yaptığı görev değişime uğramıştır. Şiire hevesli gençlerin artması bu salt heves katında kaldıktan sonra yoruma değer bir olay sayılmaz. Bunlar bir özellik ve önem taşıyan herhangi bir çıkış yapamadılar. Yalnız genç terimi üzerinde anlaşmak gerek. Birtakım genç arkadaşlar var ki şiirlerini başarıyla sürdürüyorlar. Kitapları ilgiyle karşılandı. Değerlerini kabul ettirdiler, belli bir düzeyi aştılar. Dünya şiirinin durumu da böyle. Charles Tomlinson bugünün İngiliz şiirinden söz eden bir yazısında; bugün İngilterede büyük şair olmadığından yakınıp duruyordu. Bunun şimdiki gelişmenin bir sonucu olduğunu söylüyor, ilerde büyük şairlerin çıkacağını söylüyordu. Şiirinizin yarını için biz de böyle düşünebiliriz. Bugünkü şiirde (Orhan Veli zamanının aksine) karşılıklardan söz edilemez buna karşılık az da olsa ortak anlayışlardan, ortak çıkışlardan, ortak yarlardan söz edilebilir. Yarına doğru gelişen bir şiir bugünün şiiri.

2) Bunu iki açıdan ele alabiliriz. 27 Mayıs'tan önceki olayları ele aldığımızda şu sonuçla karşılaşırız. O zamana kadar bir çok sanatçıların toplumsal içerikleri, yerleşen bir deyimle "sosyal muhteva"ları yoktu, yani açıkcası sanatlarının bunun emrinde aracı olarak kullanmıyorlardı, ama kendileri birer aydın yurttaş olarak bu olaylara katıldılar. Ama bunun aniden patlak veren, beklenmeyen bir olay olduğunu düşünmek görüş açısını başka yana kaydırıyor. Şimdilerde böyle bir ikiliğe kimse yanaşmıyor. Düşüncesi, kafası, yüreğiyle bir yana inanan sanatçı bu ikiliği kendinde nasıl sürdürecektir. Yeryüzünde ikili durumda olan sanatçıyı anıyamıyorum ben. Hele genç kuşakların varolmaları binaz da toplum için çalışmalarına bağlı.

KANSU, Ceyhun Atuf

A

1) Türkiye için özgürlük demek devrim demek; devrim demek özgürlük demektir. Devrimler demek, geri kalmış halkın her anlamda özgürlüğe kavuşturulması demek olduğuna göre devrim ilkesi özünde özgürlük ilkesini taşıyor. Türkiye'de halkın toplumsal - ekonomik - kültürel değişmesini sağlamadan gerçek özgürlüğün doğabileceğine inanmıyorum ben. Halkın toplumsal - ekonomik -kültürel alt koşullardan kurtarılması ise devrimlere, devrimlerin yaşamamızı etkilemesine bağlı. Devrim ilkesi ile özgürlük ilkesini birleştirdince bunları birbirini besleyen ilkeler olarak görünce ortaya şu sorun çıkıyor: Halkın geri kalmasını isteyenler, devrimleri de istemiyorlar, devrimleri istemeyince halkın gerçek özgürlüğünü de istemiyorlar. Özgürlük ilkesini istemeyenler, halka özgürlüğü çok görenler için nasıl özgürlük isteyebilirim ben? Özgürlüğü ezmek, yok etmek isteyenlere -halkın özgürlüğü adına- söz veremem ben, gericilik özgürlüğünü, devrim düşmanlığı özgürlüğünü kabul edemem. Böyle bir gerici özgürlük, halkın özgürlüğüne karşıdır da, ondan. Gericilerin yıkıcılığını, özgürlüğü ancak devrimciliğe tanıyarak, özgürlüğü gerçekleştirerek önleyebilirim.

2) Devrimlerin karşısına sadece cahil din adamları çıkmıyor: cahil aydınlar, cahil bilginler, cahil politikacılar, cahil yöneticiler çıkıyor. Daha açıkçası bir cahillik ve gerilik takımı çıkıyor. Cahil din adamları, gerilikte çıkarı bulunan bu geniş cahillik köylere ve halka düşen payıdır. Sadece cahil din adamlarının değil, genel ve yaygın cahillik olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak gerekiyor. Yolu, cahillik savaşı açmış ulusların, cahillik yenmiş ulusların yolu: Halktan başlayarak Üniversiteye, Üniversiteden başlayarak halka değin inen çıkan tam bir devrim eğitimi: Halkçı ve hümanist bir eğitim. İster politikada, ister okulda, istek köy caminde, bu eğitimin dışında boy atan her türlü gerilik eğilimini yenmek. Bunun için de ilkönce eğitimi gerilikten ve cahillikten kurtarmak. Gerilikten ve cahillikten kurtarılmış pırıl pırıl bir halkçı eğitimle milyonları okutmak, eğitmek. Halk hem cahil kalsın, hem de cahil din adamı ile savaşılsın, olmaz bu. Uyannuş halk uyannuş din adamını ister. Aydınlık karanlığı kendiliğinden sürer götürür.

B

1) Ben bir ozan olarak, şiirimizin bir duraklama, bir değerler kargaşalığı içinde bocaladığına inanmıyorum. Bunu ileri sürenler şiirimizi izlemiyorlar, okumuyorlar. İlle kendi bezgin, yorgun, tembel beğenileri için şiir yazılsın istiyorlar. Şiiri anlamak için bir uğraşları yok. Nasıl bir duraklama olabilir? Örnekse, her ay, Necatigil'den, Dağlarca'dan, Berin Taşan'dan bir güzel şiir okuyorum. Tarancı, Kanık örneği, ileri fırlayan ozanların çıkmadığı savına gelince, bir ozan bir ömrü yaşayan, deneyen ozandır, bir ozandan iki yılda bir bir yenilik beklenebilir ki -ozanı şapka modacısı mı sandınız?-, ya da her iki yılda bir, her beş yılda bir bir yeni akım denemesi beklenemez ki şiirin serüveninden. Bir de şunu sormalı: Örnekse bir Behçet Necatigil denemesi bitmiş midir? Okumuyorsun ki, ne bileceksin? İlkönce şiirimizi izleyelim, severek, ilgiyle okuyalım da ondan sonra böyle sözler edelim. Şiirimizin bugünkü durumu, şiirin her zamanki durumudur. Nedenki şiir insandır, insan gibi sonsuzdur, insanla birlikte gider. Yarınki şiirimiz ne olacak? Elbette yarın gibi olacak, elbette gene kendi has sesimiz olacak. Gene serüvenimizle, yaşantımızla, savaşlarımızla, aşklarımızla, halkımızla dolu olacak. Şiiri izleyenler, şiiri sevenler bunu görecekler. Şiir ilerlemez, sonsuzluğa akar. Şiiri izlemeyenler, şiirsiz bir insanlığı yeğleyenler de, bilgiç bilgiç, kulaktan dolma: "Nerede efendim Orhan Velilerin günleri?" diyecekler. Sanki, böyle diyenler, Orhan Veli'yi gerçekten izliyorlarmış da, seviyorlarmış da.

2) Sanatçı, gericiliğe karşı savaşta, devrimcilerin yanında bir yurddaş gibi yerini almalı ilk önce, Bu savaş'ta ona ne görev düşüyor? Savaşmak mı? Savaşınsın. Savaşacak, bu çaresiz. Bu sadece, devrimciliğin zaferi için değil, sanatçının kendi düşleri için de gerekli. Elbette, bu savaşta sanatçı bu savaşın ateşinden sanatına da birşeyler katacak.

Türkiye öyle bir dönemece gelmiş ki, her namuslu insanın devrim savaşında kendinden birşeyler vermesi gerekli, kurtuluş, uyanış ve özgürlük için. Tam bir kurtuluş ve özgürlük savaşı. Bir savaşta insan daha başlangıçta canını ortaya koymuyor mu? Öyle ise... Bir ulusun hayatı için şiirini de, romanını da, resmini de ortaya koyabilmeli. Ortaya koyar da ne yapar? Sorun bu: Sanatı halkın yoluna adar. Yol açar. Kurtuluşun, uyanışın, özgürlüğün sanatını yapar. Bu yola girince şiir ölür mü diyeceksiniz? Şiir, şiirse neden ölsün? Şiir, şiirse in-

şanın hayatından başka neye yarar? Şiir, güzelim şiir, insanların birbirlerini sevmesinden, birbirleriyle barışmasından, birbirlerini anlamasından, birbirlerini yorumlamasından, birbirleriyle birleşmesinden başka neye yarar? Şiirin şerefli bir çağı gene: Bir savaş, ozanların yüreğine muhtaç! Öyle ise, seve seve halka verelim onu, şiirin ekmeğini bölüştürelim halkımızla.

KOCAGÖZ, Samim

A

1) Önce, özgürlük kavramının açık bir tanımlamasını yapmalıyız: Bir bakıma herkesin adam öldürme özgürlüğü vardır. Adam öldürenler de toplumun içinde çoktur. Ama adam öldüreni toplum adına yasalar asar. Yaşadığı toplumun içinde kişinin özgürlüğü, kişinin giderek toplumun temel haklarının başladığı yerde biter ve yasalarla sınırlıdır. Kişinin, giderek toplumun özgürlüğü; bilimde, sanatta ve politikada, daha iyiye, daha güzele, daha iberiye insanın temel haklarının sınırları içinde yönelmekle sağlanır. Temel haklar da anayasalarda yazılıdır.

Demokrat iktidar son yıllarda, toplumumuzun ve toplumumuzun kişilerinin özgürlüğünü, ters, sadece bir azınlığın çıkarına yorumlamaya kalkışmış, olumsuz bir yorumla Anayasayı çiğnemiş, iflâscı ekonomik bir politika ile halkımızın bir bölüğünü aldatmıştı. Anayasanın, özgürlüğün olumsuz yorumu, Menderes'li, "Memlekette demokrasi vardır, özgürlük vardır, isterseniz Hallfe'yi bile getirebilirsiniz..." demeye dek götürmüştü. Böyle bir özgürlük anlayışı, elbette bu iktidarı, devrimcilikten, toplumumuzu daha iyiye, daha güzele yöneltmekten uzaklaştırmış, gerici yapmıştır.

27 Mayıs'tan sonra aydınların özlemini duyduğu özgürlüğü yeni Anayasa getirmiştir. Gelgelelim sözde ve yazılı olarak getirmiştir. Anayasanın karşısında, Anayasaya aykırı (antidemokratik) yasalar, hâlâ durmaktadır. Bu yasalar da Anayasaya uygun bir hale gelirse -ya da gerekenler kaldırılırsa - kişinin, giderek toplumun temel hakları sağlanmış olur.

Temel hakları çiğnemeyen, yasalara saygı gösteren kişilerin ve kurumların fikirlerinden korkmamak gerekir. Bence, bir toplumun tarihsel gelişmesi, kaynaşması, bilimin ışığında toplumu yönetecek fikirleri ortaya koyar. Bu fikirler, topluma yön verir. Toplumbilimin, iktisat biliminin bugünkü gelişme-

si, toplumların ilerici gücünü, tarihsel gelişmesine bağlamaktadır. Sağlam Anayasa ve sağlam Anayasaya uygun yasaların ışığında toplumumuza gelecek özgürlük, memleketimizi yeniden devrimci bir atılışa götürecektir.

Özgürlüğü gerçekten sağlayan yasaların sınırı içinde çarışacak fikirlerin ilerici olanlarının, memleketimize yararlı olanlarının, kazanacağından hiç kuşkusuz yok. Çünkü tarih boyunca toplumların gelişmesi, akışı, toplumların özünde olan ilerici gücüne uymuş ve ilerici olmuştur. Namuslu ilerici aydınlarla düşen ödev, sadece yürüyen topluma bilimin ışığını tutmak, topluma yön vermektir.

2) Birer eski toplum düzeni olan dinler, dünyanın bugünkü toplum sorunları karşısında, güçlerini yitirmiştir. Gallie'yi suçlayan, süren Papa, bugün, "Dünya dönmüyor!" demeye utanır. Bu örneği dikkate alırsak, gericilerin, çıkarıcıların din konuna sarılmaları, kendilerine hiçbir fayda sağlamak. Yurdumuzda gerçek özgürlük sağlandığı gün, -sorumuzun birinci bölümünde açıkladığım gibi- dinciler, gericiler, tutunacak dal bulamazlar; yenileceklerdi!

B

1) Yurdumuzun, toplumumuzun son yıllarda geçirdiği sarsıntı sanat alanında, en çok şiirde etkisini gösterdi. Şairlerimiz, a) memleketin, halkın sorunlarından koptular; b) arı dille yönelirken, ılımlı bir yolu bırakıp, Divan edebiyatının mutlu azınlık çıkmazına düştüler. Arı dille yönelmek elbette gerekliydi, ama bu yöneliş, toplumdan kaçma, topluma küsme, özü bırakıp sadece bencil bir tutumla dile sığınma olmamalıydı. Karamsar şiiri anlarım, olur; ama her sözcüğün bir anlamı vardır, sözcükler birer anlamı, birer kavranı, birer fikri yansıtır; bu yüzden anlamsız şiiri düşünemiyorum. Son yılların şairlerinin bu olumsuz tutumunu toplumsal, siyasal yönden ve sanat yönünden incelemek, eleştirmecilerimize düşer. Bana öyle geliyor ki, sözünü ettiğimiz akımın şairleri, kendilerinden önceki şairlerden daha az kabiliyetli değillerdi. Kabiliyetlerini gösterememeleri, (Bir Kanık, bir Tarancı çıkaramamaları,) inşandan, toplumdan kopup düştükleri çıkmazdandır. İçlerinden birkaçı, bu çıkmazda bile kabiliyetlerini, varlıklarını ortaya koyabilmiştir. Yaşadıkça bir sanatçıdan umut kesilmez. Geçmiş yıllar onlar için bir deney olabilir. Geçirdiğimiz deneme yılları da küçümsenmemelidir. Yeni bir çıkışa itici bir güçtür. Geç-

rek geçirdiğimiz yılların denemecilerinden, gerekse yeni yetişen gençlerden umutluyum. Büyük geçmişe sahip şiirimizin yeni gücünü, yakın gelecekte bulacaklardır. Bu güçlü şiirin temsilcisini, temsilcilerini sabırla bekleyelim...

2) Soruların bu bölümü, bana Ahmet Mithat Efendi'yi hatırlattı: Okumayı halka sevdirmek için çırpınan, halka birşeyler öğretmek için didinen bu yazarımız, adapte, çeviri hikâyelerinin yanında, kimya biliminin ne olduğunu anlatan makaleler yazmıştır. Çağının toplumsal koşullarını gözönünde tutarak, ekonomik durumu ve tutumu inceleyen yazılar kaleme almıştır. Onun bilimin, sanatın her koluna ekatması, zamanının halkını, eğitecek bir aydınlar kadrosundan yoksun oluşudur. Ahmet Mithat Efendi'den günümüze dek toplumumuz bir hayli gelişti. Ama günümüzün memleket ve dünya sorunları karşısında toplumumuzu aydınlatacak, eğitecek bir aydınlar kadrosundan yine yoksunuz. Bu yüzden günümüzün sanatçısının da, - elinden geliyorsa, ya da geldiği kadar - sanatından başka bir araçla fikirleri, inançları için savaşması gereklidir kanısındayım.

Öte yandan bir sanatçı, sanat eserini, ne kadar iyi ortaya koyabilirse, o kadar iyi savaşmış sayılır. Sanatını toplum için doğru bildiği yolda yürütür sanatçı. Sanatı ile zaten toplumun yararına savaş içindedir. Sanatı bir yana iterse, sanat yaptığı'nın sözü edilemez. Gerçek sanat eserinin içinde, yaratıcısının, hem davası, hem de savaşı vardır. Sanatın konusu, toplumdur; toplumun içindeki insandır. Sanat, toplum ve insan için, daha iyiyi, daha güzeli arar ve yaratmaya çalışır. Bu da elbette bir dâva, bir savaştır. Dâva, savaşı gerektirir: Dâvasız, savaşızsız sanatı, hele edebiyatı düşünemiyorum.

KÖRÜKÇÜ, Muhtar

1) Özgürlük, kendi başına özgür, sınırsız, boşlukta bir kavram değildir. Kutsal bilinen, gökten indiği savunulan buyrukların bile tartışılabildiği insan toplumunda, onun kendi kendine töre bildiği bir kavramın sınırlanması da olagan sayılmalıdır. Nitekim toplumun düzeni gereği sınırlandırıyoruz, polis jandarma kuralları yapıyoruz. Kişinin özgürlüğünü başkalarının özgürlük sınırıyla kesimliyoruz. Böyle olduğu gibi toplumun geleceği, esenliği, varlığı gerektirirse özgürlüğe bu yönden ve bakımdan da sınır koymamız aykırı sayılmamalıdır,

Bu durum özgürlük ilkesini zedelemeyiz, onun kalktığını göstermez, tam aksine, hukuktaki "İstisnalar kaideleri teyit eder" deyimindeki gibi, özgürlüğün varlığını gösterir.

Bu temelden başlayınca şu soruyla karşılaşırız: Gerici-lerin tutumu, gidişatı, bizim toplumumuz için bu kısıntıyı gerektirecek kadar büyük tehlike midir? Ben o kadar karamsar, kötümser değilim, yani onların tutumuna öylesine güç, önem tanımıyorum. Ama, ne var ki, bunların bu ülkede gelişme savaşına, kalkınma ve uygarlık akımına zaman kaybettirmeleri, çelme takıp yürüyüşü aksatmaları tehlikesi vardır. Bu da özgürlük ilkelerinden kısıntı yapma fedakarlığını göze alacak kadar önemlidir bizim ülke için.

2) Toplumumuzda, geri kafalı din adamlarının menfi rol oynadıklarına inanıyorum. Bunların içinde en samimi görünenlere bile güvenim yoktur. İdarecilik geçmişimde denemelerini gördüm, fırsatı buldular mı, hepsi de en berbat yobaz kişiliğini alıverirler; en küçük ta'vizlerden bile faydalanır, kötüye kullanırlar. Onlara kesin, kararlı davranmak gerekir.

Toplum içinde bu kutsal kavramın temizliğini, yüceliğini yıkmamak, yitirmemek bakımından bu yobazları temizleme operasyonunda çabuk ve yaygın davranmak gerekiyor. Örneğin, öğrencilerinin din eğitimine paralel olarak sosyoloji ve fizik gibi şeyleri de benimsiyecekleri İmam - Hatip okullarını çoğaltmak ve burdan çıkanlara iyi geçim sağlayıp yurda salmak ve eski yobaz kuşaklarını da olabildiği kadar çabuk, gerekirse olağanüstü kanunlarla ortadan silip süpürmek, bu aydın din adamları kuşağının egemen duruma gelmesini sağlamak.

Zor iş elbet. Zor olacak. çünkü yurdun en temelli sorunu bu.

B

1) Yeni kuşaklar her alanda kolaylık, çabukluk ve ucuz başarı arıyorlar. Bu kuşakların bir genel çöküntü, moral kargaşalık içinde oldukları yalnız bizde değil, en ileri ve uygar ülkelerde de bir gerçek. İşte bu moral kargaşalığı gereği, ya da sonucu, gençler her işi püf noktasından tutuyorlar. Şiirde de bu genel görüntüye rastlıyoruz. Gençlerin şiire çok heves edişlerinin nedeni, onlara kolay gelisidir. Eskiden ölçü, uyak, söz sanatları falan gerekleri vardı, yine bir kerteye kadar uğraşma gerektirirdi. Bunların ortadan kalktıklarını sanan ve kalkmasının kolaylık değil asıl zorluğu yarattığını anlayamayan

hevesli gençler ortaya atılıyorlar. Biraz zekâ, rakı masası başında bulunmuş bir espri, biraz da esin onlara yetiyor, verdikleri ürünle de yetinmiyorlar, bunu başarı sayıyorlar. Flaubert Salammbô'yu bilmem kaç yılda yazmışsı bırakın, Yahya Kemal "Biblos kadınları"nı şu kadar yılda bitirmiş hattâ "İtri"nin sonundaki "halâ" kelimesini iki yıl aramış derler. Bu denli beklemeye güçleri de, sabırları da yok.

Önemli olan, verdikleri ürünün başarı dengesini bildirecek, yargılayacak kamu oyu, kurul, sistem yok. Kamu oyu nasıl olsa iyisini de anlamıyor kötüsünü de, diyorlar içlerinden. Gerçekten, geniş toplumlar bu yeni akımlar karşısında ilgisiz, tepkisiz, hattâ alaycıdır. En yüce aydın kişiler topluluklarında bile bu yeni akım örneklerini gülmek için tekrarlattıranlara rastladım. Basın, yayma sistemlerimiz de bu yargı eksikliğini artırıyor: En iyi kaliteli şirrin yanında, en kötüsünü de basanlar var. Kamu oyu ne yapsın?

Eleştirici eksikliği de ayrı bir neden. Şuracıkta bir anımı söylemek isterim: Benim ilk romanımı rahmetli Ataç, zehir zemberek bir mektupla bana geri çevirmiş, konuştuğumuzda da, ömrümce unutmayacağım öğütler vererek daha çok çalışmamı sağlık vermişti. O gün, bugün roman çıkmadı.

Ben bu öğütleri dinleyen kuşaktan olduğum için bugünkü durumun karşısında kötümserim, karamsarım. Önleyici, yol gösterici kurallar yaratmamız, çekinceler koymamız, eleştiricileri de yetiştirmemiz gerek. Yoksa değer kargaşalığı daha da artacaktır.

2) Bir sanatçının amacı, iyiye, güzele, doğruya değinen kişisel görüşü varsa elbet, kendisi istemese de, sanat ürününde bunun etkisi görülecektir. Nedir zaten sanatta yapacağı? Gül bülbül hikâyesiyle, ayışığında deniz görüntüsüyle uğraşacak değil ya. Doğa bir kenara, eninde sonunda konu gene insanlığının kaderini, dramını, düşüncelerini almayacak mı? Tarafsız kalacağım diye katolik yazar bir sosyalist, demokrat yazar faşisti anlatacak, ya da bu eğilimlerdeki kişileri almayacak da tüm kanısız kişiler mi yaratacak? İçinde bulunduğu toplumun dertlerini, sorunlarını bilem sanatçının bunları ıskala geçmesi, ille de yönsüz kalacağım diye içindeki düşünceleri yansıtmaması asıl sahtekârlık olmaz mı?

Ama, ölçü ne olacak? ne kerteye kadar gidecek sanatçı? İşte burda sanatçının kendi gücü, kıymeti, derinliği rol oynar: Belli etmeyecek okuyucusuna, seyircisine. Savaşa katılma amaç-

camı sanatının camuruna yedirebildiği oranda başarılıdır, başarı oranında da yedirmede de özgür.

MUTLUAY, Rauf

A

1) Sorunun başlangıcındaki "Anayasamızla özgürlüğün en geniş ölçüde gerçekleştiği" yargısını tartışmayı bir yana bırakırsak, diyeceğim şu: Özgürlük, hiçbir gerekçeyle sınırlanmamalıdır. Atatürk günlerinde, "halka karşı, halk için" yapılmış devrimler, onları savunmaya gücü yeten bir aydınlar kuşağı yetiştirmiştir. Yeter ki demokrasi anlayışımız, "halk böyle istiyor" savunusuyla kişisel çıkarlarını kanun gücü olarak kullanacak politikacıların özel yorumlarına bırakılmasın. Devletçe desteklenmeyen bilimsel bir eğitimle, bütün geri düşüncelerin kaldırılabileceğine inanırım; yeter ki "aşırı" gerekçesiyle, herşeyin ortasıyla yetinme hastalığımız, bir de kanun sınırıyla dondurulmasın.

2) Bir hükümet adamının demecinde duyduğumuz, elli beş bini ilkokuldan geçmemiş altmış binden fazla din adamının varlığı gerçekten korkunçtur. Önce devlet, bunların hangi kaynağın yetkisiyle görev aldıklarını araştırmalıdır. Osmanlılık devrinde ilmiye sınıfının eriştiği çeşitli ayrıcalıkların (imtiyaz) - eğitim, hukuk, fetva... - ellerinden çıkmasıyla gücü azalan bu yığın, alttan alta eski günlerin özlemiyle canlanan olumsuz direnişleri var. İlk akla gelen tedbir; bir yandan çok iyi eğitim görmüş din adamları yetiştirirken, onları sadece bu görevleriyle bırakmak; cami kalabalıklarını hutbe yorumlarıyla etkiliyerek kamu oyunu yönetmelerine olanak vermemektir.

B

1) Önce şu var: On yıldan beri duraklıyan şey sadece şiirimiz değil. Şiire heves eden gençlerin çokluğu da bir şey anlatmaz. Her çağda, her yerde edebiyatta ilk adım, manzumeciliklidir. Şimdi bir de en ilkel ölçü, uyak, biçim kaygılarından uzak bir beğeni yaygınlığı. Orhan Veli kuşağı, ya da Tarancı gibi sevilmiş kişilerin yetiştirilme şartlarını iyice incelemek gerek; onlar güçlerini biraz "misyon"larından, biraz da kendilerinden önceki şiir dünyasının yenilgisinden aldılar. Bugün de güçlü şairler var; ama şiir anlayışları çoğunluğun kolaylıkla tutu-

receği cinsten değil. Hem galiba biz her on yılda yeni bir sanat kuşağı yetişeceğini beklerken yanılıyoruz.

2) Önce insan ve yurttaş olarak gerekli sorumlulukla cephemizi bilmeliyiz. Sanatın da kendi kuralları var; içinden geliyorsa sanatçı - bu, çok zaman bir yaradılış sorunudur - sanatını da kavgasına aracı yapar. Sanat çabası, sanatçının aydın olarak yaşadığı günlerin gerçeklerine kulak tıkamasını gerektirmez; ama insanlık ve aydınlık görevi, sanatını da bu yolda araç yapmasını zorunlu kılmaz.

ÖZERDİM, Sami N.

A

1) Türkiye'de özgürlük, özellikle düşünce özgürlüğü yoktur. Özgürlük sandığımız şey gerçekte başıboşluktur. Nasıl, şoför, çivilerin önüne gelince yavaşlamıyorsa, yobaz da alabildiğine gitmektedir.

Sonra biz, düşünce özgürlüğünden söz açarak durumda mıyız? Birkaç konu var; onların çevresinde dolanıp duruyoruz. Düşünce özgürlüğü bunca basit bir sorun değildir. Din'den söz açmak yasaktır. Bu yasak resmi değildir, ama, resmi yasaklardan daha güçlüdür. Sosyal konuları işleyemezsiniz. Bu memlekette pek çok hınzırlıklar din perdesi altında, ya da dine bulanmış politika kılıfında yapılır. Memleket sosyal sorunların sergisi haline gelmiştir. Bu konulara el atanlar, polisteki dosyalarının kabarmasını göze alabilenlerdir.

Hele şu "düşünce özgürlüğü" bir yerleşsin de o zaman aradığımız denge kurulmazsa yine tartışmaya gireriz konu üzerinde. Özgürlüğü daraltmak değil, genişletmek; yobazlığa karşı da yasaları işletmek en kesin "tedbir"dir. ("Tevhid-i tedrisat" 1924 te gerçekleşmişti. Bugün, acaba Arapça öğreten "mahalle mektepleri"nin sayısı devlet okullarının sayısı ile yarışmıyor mu?)

2) Elbette.. Yaza yaza tüketemediğimiz yakınma bu değil mi? Hiçbir din'e hayran değilim; ama, doktora yapmış din adamlarına ilgi duyuyorum. Ankara'da, doktora vermiş bir din adamının camilere sıra koyacağı duyuldu. Arkasından başka bir haber yayıldı. Yobazlar: "Parçalarız o sıraları!" demişler. Doktora vermiş din adamı devrimcinin desteğinden yoksun kalmıyacaktır. Gerici din adamının kötü etkilerini ortadan kaldırma savaşına Atatürk 1924 te başlamıştı. Biz, demek ki,

hâlâ aynı noktadan yola çıkmak için sallantıdayız. Diyanet İşleri'ni, İmam-Hatip okullarını "sivilileştirmek" gerekiyor. Kafaların dışından çıkarılıp içine dolanmış olan sınıklar bu kurumlarda "zararlı" din adamları yetiştirmekte, ya da onları desteklemektedir. Hükümet, Atatürk çağındaki gibi, "devrimci" ve "yürekli" valilere gerekli yetkileri de tanırса yine 1924 - 1938 arasının lâik düzenine dönebiliriz.

B

1) Yazın heveslisi her genç adam' işe şiir'le başlar. Ozan bolluğunun nedeni biraz da budur. Sonra, şiir'i yayınlama olanakları da öteki türlere göre, boldur. Bir de; şiir'in kolay yazılması - daha doğrusu öyle sanılması - yanlış var. Şiir'in de kültür istediği akla gelmiyor. "Tanrı vergisi" sayılıyor. Öykü, roman, hele deneme yazmak hem daha güç, hem de daha çok "okuma" gereksindirir sanılıyor. Yığınlarla manzume kıza zamanda eriyip gidiyor, ama, bu gereksiz bolluk da kaygı veriyor.

Şiir'in, teknik ilerlemeler dolayısı ile, yavaş yavaş arkada kaldığı da düşünülebilir. Bu konuda çokça konuşmaktansa, verilecek yanıtları okumak benim için hem daha uygun, hem daha yararlı.

2) Sanatçının, yurttaş olarak da sanatçı olarak da geriliğe karşı savaşa atılması doğaldır. Her iki bakımdan da arkada kalırsa, bir gün geri akımlar önünde nasıl olsa silineceğini hesaba katmalıdır. Sanatını devrimi savunmak için öne sürmesini kesin olarak isteyemeyiz. Ama; olayların ötesine çekilip de toplumun dışında imiş gibi yaşamamasını kimse hoşgöremez. Sanatçı, sanatının niteliğini yitirmeden toplum sorunlarına girebilmişse, bu, onun gücünü anlatır. Şu doksanlık İngiliz filozofu Bertrand Russel, soyut mantık formüllerinden sıyrılıp toplum ve dünya sorunlarına nasıl geçebiliyor? (İkisi de yaratıcı olan sanatçı ile filozof'u birbirine karıştırdığım sanılsın!)

ÖZLÜ, Demir

A

1) Ben ikinci görüşten yanayım. Demokratik özgürlükleri, aşırı sol için de, aşırı sağ için de kısıtlamamalı. Demokratik özgürlükleri sınırlamanın usa uygun bir ölçüsü bulunamaz, yapay bir ölçü bulunca da bu ölçü uygulamada beklenen assıla-

rı doğurmaz; ayrıca özgürlük sınırlanınca ortadan kalkar; kısıtlılık özgürlüğün varlık-biçimine aykırıdır. Sınırsız özgürlük sakıncalı değildir; topluma gerçek gelişme gücünü böylesi bir özgürlük getirir. Özgürlükten korku faşizmin işine yarar. Özgürlük hiçbir öndüşünceyle danaltılmazsa, yurdumuzda gerici-ler bir tehlike olmaktan çıkarlar, gerçek özgürlük düzeninde gerici tehlikeler yiter; çünkü tarihsel gelişme, toplumumuzun toplumbilimsel yapısı onlardan yana değil. Ama yönetmenler bu yoldalar mı? Antidemokratik yasaları bile daha yürürlükten kaldırmadılar.

2) Şimdiki toplumsal, ekonomik yapı içinde geriye tutan cahil din adamlarının olumsuz etkileri ortadan kaldırılmaz. Ancak sanayileşmeyle, nesnel koşullarla birlikte yaşamasını değiştirdiği kişinin öznelliğini de gözönünde tutan uygun sanayileşmeyle birlikte bu olumsuz etki ortadan kalkar. Ben yurdumuzda dinin büyük tutucu etkisi olduğunu sanıyorum; özellikle şu gerçek: bir başına din tehlikesi yok bizde, toprak feodalliğiyle kapitalist feodalılık en büyük tutucu tehlikeler, din tutucu bir güç gibi görünüyorsa, bunlar yüzünden görünüyor. Bizde, batıdaki gibi bağımsız bir kilise, örgütü yok; batıda din adamları toplumsal bir sınıfmış gibi örgütlü olmuşlardır. Bizdeyse yukarda saydığım gerici sınıflar din adamlarını daha yeni yeni örgütlemeye çalışıyorlar: İmam-Hatip okullarını onlar açtırmadı mı?

B

1) Kanık'ı bir başına saymamalı, Melih Cevdet, Oktay Rifat'la birlikte o. Orhan Veli'nin genç ölmesi, yerli duygusallığa daha yakın oluşu geniş bir ün sağladı ona. Tarancıya gelince, ünlü ama bilmiyorum çok iyi bir şair mi? "Tarancı insanı"na karşı olduğumu duyuyorum. Bugünkü değer karmaşası şairlerin yabancı ülkelerin şairlerini iyi tanımamalarından geliyor; ekinle beslenmediklerinden bugünü de algılayamıyorlar: belki uzun süre büyük bir şaire rastlamıyacağız.

2) Birçok sorunun incelenmesini gerektirir bu sorunuz, birkaç satırla yanıtlanamaz. Kısaca şunu söyleyeyim: yazarın toplum için doğru bildiği yolda savaşa katılması durumunun zorunlu sonucudur: partiye girsin, yazı yazsın, söylevler, konferanslar versin, gösterilere katılsın, gösteri tertiplesin, ilerici örgütlere girsin. Bunun yanında ben yurdumuz için, insanla toplum uyuşması sağlanana değin, içinde bulunduğu bağlantıla-

rı durmadan gözden geçiren. geçmekte olanı, çağını algılayan, duruma başkaldıran bir yazımın kendini doğrulayabileceğine inanıyorum. Bu geniş anlamda yazarın yazısını toplumsal savagta aracı kılmasıdır, sizin söylediğiniz anlamda değil, büyük siyasettir bu, küçük siyaset değil.

ÖZYALÇINER, Adnan

A

1) Bütün kısıtlamalarda olduğu gibi, özgürlük kısıtlamalarında da güvenilir bir ölçü ortaya konulamaz. Nice iyi niyetli olursa olsun, nice devrimci ilkeler adına yapılsa yapılsın, özgürlüğün, büsbütün yokolmasına kadar da vardırılabilecek daraltılma oranına, gözü kapalı, bel bağlamaktansa, bütün sakıncaları göze alarak, sonunda aydınlığı getirecek olan özgürlüğün kendisine bağlanmak, daha ussal bir davranış olsa gerek.

Ülkemizin bugünkü şartları içinde, özgürlükten ilk elde yararlanacak olanlar -tuhaftır ama, gerçek budur- özgürlük düşmanı çıkarıcı topluluklar, devrim düşmanları, gericiler olacaktır. Yerleşik örgütleri, ve köprü başlarını önceki karanlık yıllarda elde ettikleri, hâlâ da ellerinde bulundurdıkları iktisadi, toplumsal, dinsel alanların bilinen baskılarıyla, dağınık, örgütlenmemiş halkı sindirmeye çalışacaklardır. Halka, tek tek verilmiş olan kişisel özgürlüklerinin yücelliğinden, ululugundan söz açacaklardır. Bu işlevsiz, soyut özgürlüğü savunacaklardır. Ne var ki bu kez, önceki yıllardan ayrı olarak, şimdiye kadar türlü yollarla örgütlenmeye bırakılmamış, türlü baskılar, tek yanlı işliyen özgürlükler yüzünden de sesini yükseltmemiş, hesap soramamış bir aydınlar, devrimciler ve halk topluluklarıyla karşılaşacaklardır. Aynı özgürlük, aydınları, devrimcileri ve halkı örgütlenmeye götürecektir. Bu örgütlenmeler, gerçek demokrasiyi doğuracak dengeli bir toplum düzenine gidişin yoludur. (Bu karşılık, Yeni Anayasamız gözönünde tutularak verilmiştir. Yeni Anayasamıza aykırı olan anti-demokratik kanunlar, yürürlükten kalkmazsa, bu soruya verdiğim karşılık, geçerliliğini yitirmiş sayılmalıdır.)

2) Bilgisiz din adamlarının toplum hayatımızda oynadıkları geniş, olumsuz rolün etkilerini ortadan kaldırmanın yolu, bilgili din adamı yetiştirmek olsa gerek. Sorunun düzenleniş, ister istemez, bu karşılığa götürüyor kişiyi. Demek ki bilgisizleri yerine, bilgili gericileri koymakla iş olup bitecek. Saat

re alışkın kulaklarına da seslenilmiyordu. Bunların dışında bir şiir yapmak istendi. Şiirin kendisini araştırmaktı amaç. Salt şiiri bulmak. Salt şiiri yakalamak. Öncekilerden de, bu salt şiir açısmadan yararlandı. Çeşitli yönere gidildi, türlü denemelere girildi bu yüzden. Aşırılıklar oldu, hâlâ da oluyor. Karmaşa denilen bu. Kendi kendisiyle yoğrulan, kendi içinde mayalanan, kaynıyan bir şiir bu. Bocakama gibi görünmesi bundan. Uzaktan, üstünkörü, şöyle bir bakıp geçmek istiyene kendini vermiyor pek. Kurcalandıktan sonra girilebiliyor. Bu yüzden de, herkesin bir tek şiiri olmuyor, kişilerin ayrı ayrı şiirleri oluyor. Başka bir deyişle söylersek, şairler yerine şiirler kazanıyoruz. Şimdilik durum bu.

2) Sanatçıyı toplumun bir kişisi gibi değil de, sanatçı diye, ayrı bir nesne gibi, düşünmeyi anlamıyorum. Sanatçı denen kişi, bir yandan, kafası, gönlü, kolu ile devrim savaşına katılıyor; öte yandan da, şiir adına, roman, hikâye adına ileri bir eğitimci, bir öğretici adamı gibi, doğrudan doğruya, yalnız ilkelere halka ileten, onları savunan, bildiri kılıklı şeyler yazmıyor, resimler yapmıyor diye devrimci olmayan, tutarsız bir sanat mı yapıyor yani? Bunu nasıl düşünebiliriz. Sanatçıyı, geçici, günlük (aktüel) şiirler, romanlar, hikâyeler yazmıyor, bu türlü resimler yapmıyor diye, devrimcilik adına da olsa, nasıl kınayabiliriz? Şiirin, hikâyenin, romanın, özünden ayrı, bir de şiir, hikâye, roman, resim olma değerlerinden, niteliklerinden geçmiyor diye nasıl suçlayabiliriz onu? Biçimsel kaygısı ne türlü olursa olsun, insansız bir sanat mı yapıyor, toplumu kulak ardı mı ediyor? Her ileri sanatçı, toplumun dürüst bir kişisi olarak, toplum-kişiliğine değinen, kısaca, insanı, insan baysiyetini, onu ve özgürlüğünü savunan, vazgeçilmez tek değer ölçüsü olarak bir bu ilkeye bağlanan bir sanat yapmaya çalışıyor. Bu devrimcilik değil de nedir? Her sanatçıdan, coşturucu, söylev yazını beklemek yanlış olur. Bu bir kişilik işidir. Özel bir davranıştır. Bir bu biçimde devrimci sanat yapılabileceği, sanatın sınırlarını çokça daraltmıyor mu?

SEYDA, Mehmet

A

1) Bilerek değilse, bu sorunun konuluşunda bir dalgınlık,

bir yanlışlık var sanıyorum. İleri, örnek bir Anayasa tek başına hiçbir anlam taşımaz. Aynı Anayasa ile çok ileri bir demokrasi, ya da "eskişine rahmet okutan" bir baskı düzeni uygulanabilir çünkü. Bu, bir Acayasanın sadece temel, ana kuralları koymasından, uygun ortamı hazırlayıcı niteliğinden, başka bir deyişle; eğer kendi yapısına, ruhuna aykırı diğer yasalarla kurumlar yürürlükten kaldırılmanussa, işletilemeyeistinden ileri gelir.

Türkiyemizde gelir dağılımı, kimi toplum kesitleri arasında 22 bin katı buluyor. Buna karşın, Faşist İtalya'dan aktarılan T.C.K. nun 141 ve 142 nci maddeleri henüz yürürlüktedir. Yani Anayasamız, düşününün bütün eleştirisel dalgalarılarına açık biçimde henüz işliyemiyor ve toplumsal eşitlikten söz açmak, yasaları zorlayan bir yürek işi olarak kalıyor. Böylesi bir durumda, "en geniş ölçüde" deyimini bir yana bırakın, daha özgürlüğünüz gerçekleşmiş değil ki, onun daraltılması söz konusu edilebilsin..

2) Olumlu yönü, sanatımıza kazandırdığı değerlerle de -yalnız bununla bile -anlaşılabilir olan Köy Enstitülerini kapattık, İmam - Hatip okullarını açtık.

Tersini yapalım, Hükümet, hacıyı hocayı tutacağı yerde, Köy Enstitüsü'nü bitirmiş Atatürkçü öğretmeni tutsun.. yetiştir.

B

1) Şiirinizin, aşağı yukarı 10 yıldan beri bir duraklama dönemi geçirdiği yargısına katılamayacağım. Birlikme demek, duraklama demek değildir. Ozan, ön plâna fırlıyıyor, birden, herkesin sevgilisi durumuna geçemiyor ve bu da bize, "bir değerler kargaşası içinde bocaladığımız" sanısını veriyorsa; birbirine yakın, yaklaşık değerlerin geliştiğini, bunlar arasında asıl bizim kararsız kaldığımızı göstermek mi?

Öylesine kişisel kaygılarımıza gömülmüşüz ki, şiir diline yeni olanaklar kazandıran bu genç sanatçıları ancak bir çeşit usançla izliyebiliyoruz.

2) Şiir olsun, hikâye roman olsun, resim ya da yontu olsun, özünde, yapısında ve dokusunda, sanatçının kişisel, öznel doğru'sunu taşır. Gerçeklere, olaylara, bilinci ya da bilinçaltıyla nasıl baktığını, onları nasıl yorumladığını yansıtır. Biz bu bakışa ve bu yorumu geniş ölçüde katılabiliyorsak, o sanatçı zaten, "toplum için doğru bildiği yol"un propagandasına baş-

vurmuş demektir. Böyle bir çizginin dışında kalmaya titizlikle özenip, ortaklaşa bilince açılmıyan, "kapalı" yapıtlar veren bir sanatçının akıma estiği anda kalkıp toplumsal sorunlarla ilgili yazılar yazması ise, kişiliğinde, hiç değilse bir "ıkilik" barındırdığını, onun bir korkak ve bir "kaçak" olduğunu, ama böyle şeylerin yüzüne söylenilmemesi için "cırıptılar" geçirdiğini belirtmez mi?

Sanatçı da içinde olmak üzere, günümüzde herkesin, kanıları ve düşünöleriyle eylemleri arasında, az ya da çok, bir ilişki, tutarsızlık göze çarpıyor. Asıl olan, bunu elverdiğince kapatmaya bakmaktır bence.

SEZGİN, Sancar

A

1) Şimdiki rejim çerçevesinde, özgürlük ve yumuşak, tedbirli bir yönetimden başkasını istemiyorum. Söz özgürlüğünden aşırı sağ da, solun aşırısı da yararlansın. Ama devrimlerin sözcüleri de yararlansın. Devrimler tehlikeye düşüyor, diyorlar. Atatürk'ün devrimlerine bağlılık Türk toplumunun etken güçlerinden biridir. O da ancak özgürlük içinde yaşayabilir. Bunları söylemekle ne ileri giden bir liberalist, ne de isteklerini gizleyen bir anarkhist olarak sunmak istemiyorum kendimi. Bu toplumda gizli güç adına ne varsa, ortaya çıksın, eylemlesin, hesap versin istiyorum. Bu bir çeşit yaşama istemidir. Toplumun kendi bilincine ermesi için, bilsek de, bilmesek de, geçilecek yol budur. Hükümetin koruyucu ve yan tutmaz bir tavır alması yetiştir.

2) Bugünkü koalisyon hükümeti, din adamlarının eğitimiyle, ya da dine reform getirmekle uğraşmamaktadır. (Bu davranışın politik ve toplumsal nedenlerinin bilindiğini ya da bilinebileceğini varsayıyorum.) Onun için bu yolda hiçbir dilekte bulunacak değilim. Cahil din adamlarının olumsuz etkilerinin giditilmesi konusunda hiçbir politik, idari tasarı da hazırlamadım. Bu konuyu ciddiyetle düşünmedim bile. Din adamlarına şimdilik ilişilmesin. Bu kara güç de ne kadar kara olduğunu göstermekte bir süre devam edebilir. Bundan, şimdiye kadar olandan daha fazla bir ziyan geleceğini sanmıyorum. Çatışmanın, örtbas edileceğine, etkisi zayıf yöntemlerle oyalanacağına iyice bellirmesinden yanayım. Dengenin olmadığı böyle bir toplumda ancak çatışmaya güvenebilirim.

B

1) Şiirimizin 10 yıldan beri bir duraklama geçirdiğini sanıyorum. Kanık'ın da, Tavancı'nın da (sizin deyiminizle) ön plâna fırlamalarının nedeni, orta bir okurun da anlayabileceği dille yazmalarındaydı. Bence, son 10 yıl içinde şiir yazıp yayınlayan şairler (karanlıkça yazmalarından ötürü) bir önceki kuşak şairleri kadar aranmıyorlar, ya da tanınmıyorlarsa bu onların yaptıkları denemelerin, Türk şiirine hiç de daha az yararlı olduğunu göstermez. Ama bunun da ötesinde ne gösterir? diye sorarsanız, hiçbir şey, diye yanıtlarım. Şiir duraklamıyor ama bir yere de varamıyor, yeniden başlama gücünden yoksun uzanıyor. Kandırabileceğime güvenseydim, şairleri umutsuz mısralar kurmak yerine, düz yazı yazmaya, düşünerek, betimleyerek, açıkça yazmağa çağırırdım. Şiir adına!

2) Soruyu böyle sorarsanız bir yanıt vermek güç. Her sanatçının kendi bilir nasıl davranacağını. Elbette gerçekten yaşanan düşünceler, ancak onlar, sanatı gerçekten etkileyebilir. Yaşanan bir düşünce de öylesine incelik ve olgunluk kazanır ki kupkuru bir "tez" olmaktan çıkar, yaşamının ta kendisi olur. Sanatçının, sanatı dışında bir "dâva" adanması da, kim haklı bir gerekçeyle toptan önleyebilir? Her kişinin kendince çözüp uyarınca yaşayacağı bir soru sizin ortaya koyduğunuz.

TANYOL, Cahit

A

1) Gerek özgürlük ve gerekse devrim, sık sık kullanmamıza rağmen, bulanık iki kavramdır. Sanırım ki çatışmalarının kökü burada.

Bu iki kavramı, kendi gerçeklerimiz açısından düşününce, bütün kavgaların, özünü yitirmiş iki kalıp üzerinde yapıldığı görülür.

Devrim diyoruz, ama devrimler üzerinde gereği kadar düşünmüyoruz. Eğer düşünmüş olsak nasıl çelişik ve çıkılmaz bir yöne saptığımızın farkında olurduk.

Devrim bir "oluş" u ifade eder ve devrim bir atlamadır. Tıpkı çiçeğin meyveye atlaması gibi.

Biz cumhuriyet devrimiyle doğu ortaçağ İslâm uygarlığından batı uygarlığına atlamak istedik. Bu atlamanın amacı insan olarak özümüzü değil kişiliğimizi değiştirmektir. Yeni bir

kişiliğe ulaşamazsak sürekli bir oluş zinciri içine girmemiz mümkün değil. O zaman "oluş" un yerini "tekrar" alır.

Öyle ise düşüneceğimiz şey şudur: Biz kendi kendimizi tekrarlıyor muyuz, yoksa bir oluş zinciri içinde miyiz? Veya nerelerde "değişmezlik", nerelerde "süreklilik" var?

Tekrarın ,değişmezliğin olduğu yerde artık devrim söz konusu olmaz.

Türk Devrimlerini şöyle bir ayırıma bağlarsak daha aydınlanmış oluruz sanırım:

Devrimlerimizi iki bölümde toplayabiliriz.

1 — Statik olanlar.

2 — Dinamik olanlar.

Statik olanlar eski kültürle bir hesaplama; Ortaçağ kurumlarının kaldırılmasıdır.

Dinamik olanlar ise, ancak "oluş" içinde bir varlığa sahiptir. Bunlar bir takım yönler ve amaçlardır. Bu yön ve amaçlarda yürüyen insan izleri yoksa ,oradan ne bir "oluş" ne de bir "devrim" söz konusudur.

"Devrimleri koruyacağız" gibi laflar gerçekte devrim yoktur demektir. Devrimleri neye karşı koruyacağız? Geriliğe karşı... O halde bu demektir ki gerilik dinamiktir, devrim statiktir. Elbette ki, böyle bir ifade devrim kavramının özüne aykırıdır.

"Ezan"ın türkçe veya arapça okunması, veya şapka giyme, çarşaf çıkarma gibi olaylar devrimin statik yönüne aittir. Bunlar birtakım kanar ve kanunlara bağlıdır. Bozulması devrimi değil, kanunları ilgilendirir. Bunun özgürlükle de bir ilgisi yoktur. Özgürlük ancak bir "oluş" içinde düşünülür. Bir "oluş"a çevrilemeyen yerde özgürlük söz konusu olamaz.

İleri - geri çatışmasının özgürlükle bir ilgisi yoktur. Çünkü, ileri - geri çatışması bir "oluş"a değil, bir duruşa çevrilmektedir. "Duruş" statik bir haldir; statik hallerde çatışma, "tekrar" şeklinde görülür. Buna bir nevi "yerinde saymak" da denebilir.

Yeni kuşaklar gücünü bu "yerinde saymak" lara harcarsa asıl dinamik olan devrimler, ki bunlar birtakım ilkeler ve amaçlardır, ihmale uğrar.

Oluş, çıkış noktaları aynı olan düşünceler arasındaki çatışmalardan doğar. Halbuki ileri -geri çatışması bir oluşa çevrilemez, çünkü çıkış noktaları ayrıdır. Birisi için çıkış noktası Ortaçağ düşüncesidir; diğeri için Batı uygarlığı. Burada

Batı uygarlığı, düşünce yolu ile değil, kanun yolu ile savunulur.

İşte bizde gericiler taklit yoluyla bir özgürlüğü kendilerine kalkan yaparak: "İbadetimizle, kılık kıyafetimizle kimsenin karışmaya hakkı yok" derler.

Biz de buna karşı deriz ki, ibadet fertlere aittir; kılık kıyafet ise moda kanunlarına tâbidir. Hiç bir moda'nın gerisinde bir düşünce, bir "kanaat" tortulanmaz. Halbuki çarşafın gerisinde moda mekanizması işlemiyor; bir taassup, baskı yapıyor. Bu baskının gerisinde, kadın kişiliğini inciten geri, durdurucu bir düşünüş var. Evet elbetteki kılık kıyafet özgürlüğü vardır, ama bu özgürlüğü yanlış ve yalnız "moda kanunları" tayin eder. Moda kanunlarının prensibi ise kendi içinden değişir olmasıdır. Burada söz sahibi olan, valzin fetfesi değil, Christian Dior'un atölyesidir.

İnanç konusuna gelince, elbetteki herkes ibadetinde serbesttir. Fakat bu ibadette, bir başkasının gözünü boyama, bir başkasını aldatma olmamak şartı ile.

"Lâik devlet" ilkesi bir kanun, bir kalde olarak kabul edilince, bir politikacının oy amacı ile Cuma namazlarında boy göstermesi, ibadet özgürlüğü ile değil, "Lâik devlet" kavramı ile çatır. Gerçekten inançlı bir kişi eğer politik bir tutumu varsa, ibadetini evinde de yapabilir. "Kur'an" da bu gibileri "münafık" adıyla taslatır. Bu anlamda münafıklar, ibadet özgürlüğüne satılmış, ona hakaret etmiş sayılırlar. İbadet, "kul" ile "tanrı" arasında özel bir bağlantı olarak düşünülünce, bunun dışına taşan her şey, bırakalım kanunu, din anlamında bir suçtur.

O halde devrim kanunları özgürlüğe karşı haksız bir tasarruf değildir; "Lâik devletin" korunmasıdır.

2) İkinci soruya gelince, bence bunda bir haksızlık vardır. Çünkü biraz dikkat edecek olursak, devrimcilerin karşısına din adamlarının değil, tam tersine onların kanizatlarını sömüren bir takım sivil yobazların çıktığını görürüz. Atatürk'ün karşısına çıkanlar da din adamları değildi, onlardı. Hatta daha garibli yenilik hareketinin liderliğini yapan, "Kanunu Esasîye" uygulamak için Meşrutiyet tezini savunan Mithat Paşa'yı Abdülhamit sürgüne gönderdiği zaman, en şiddetli reaksiyon din adamlarından ve Medreseyi Ulûm talebesinden gelmiştir. Mithat Paşa'nın sürgüne gönderilmesini protesto için medreselerin kapısına "Mithat'ın avdetine kadar kapalı

kalacaktır" ibaresini yazarak tedrisatı tatil etmişler, evlerin kapılarına yaftalar yapıştırmışlardır. Buna karşılık, Ahmet Vefik Paşa gibi Paris'te tahsil görmüş edip ve bilge bir kişi Abdülhamit'in yanında yer almıştır.

O günden bu güne, batılmak hareketine dikkat edecek olursak, bunların içinde din adamlarının sayısını çok az buluruz. Din adamlarının birtakım asli vazifeleri vardır: Halka ibadetî öğretirler, namaz kıldırırlar, onların ölümlerini gömerler.

Din adamının aydın veya cahil olması başka bir davadır; din adamlarının devrimlerle münasebeti gene başka bir davadır. Ben o kanıdayım ki, din adamları da, tıpkı cahil halk kitleleri gibi, dilele ilgisiz olmıyan birtakım sivil yobazlar tarafından sömürülmektedir; ve önemli dâva, onların daha ileri bir kültürle donatılmasından çok, bu dinsiz yobazlar tarafından sömürülmesini önlemektir. Devrimlere karşı ibadet özgürlüğünü ortaya atanlar da onlardır.

Bugün şöyle bir manzaraya bakacak olursak, devrimlere karşı irtica saflarında liderlik edenlerin birtakım sivil yobazlar olduğunu görürüz; üstelik te bunların çoğu Avrupa üniversitelerinden diplomalıdır.

B

1) Ben şiirimizin on yıldan beri bir duraklama geçirdiğine inanmıyorum. Şiire karşı ilgisizliğin günden güne arttığı bir zamanda, genç kuşaklar, inatçı bir çaba ile, kendi kişiliklerini kendi iç bunalımlarını öylesine bir savuruyorlar ki, yüze çıkması büyük imzalar görünmemekle beraber, tümcü, küçümseymiyecek bir değişimi haber vermektedir. Yeni bir kuşak olarak Orhan Veli aşılmıştır. Orhan Veli, taklitçileri ile beraber sahneye çıktı. Türkçeye bir rahatlık, bir kolay söyleyiş getirdi. Şiiri bütün yapmacık unsurlardan temizledi. Ama kabul etmek gerek ki, kendisi de birtakım numaralar yaptı. İlk tepki yapan da, tutunan da Orhan Veli'nin kişiliğinden en çok uzaklaşan şiirleri oldu.

Yeni şiir kuşağı Orhan Veli'nin açmış olduğu yapmacıksız şiir dilinden yürüyor; fakat kendi kişiliklerini, kendi gerçeklerini yaşamak yönünden, çoğunda, bir Tarancı lüzmi var. Türkçe hiçbir zaman kendi çocuklarının duygularını, kaygularını bugünkü kadar dile getirmemiştir. Yeni kuşaklarda, bir başıboşluk, bir umursamamazlık, bağdöndürücü bir rahatsızlık

var. Bu şîirin temel unsuru olan içtenliğin ta kendisidir.

2) Benim sanat konusunda eskiden beri edinmiş olduğum bir kanaat var. Sanatçı, kendi kişiliğini gerçekleştiren insandır. Sanat, bunun dışında kalan her şeyi reddeder. Önemli olan, sanatçının devrimi savunması değil, kendisine ihanet etmemesidir. Sanatçı, kendi gerçeklerini dile getirdiği zaman, belki de verimin savunucusu olmaz, fakat devrimin içinde yürüyen insan olarak devrime onunla açıklanır.

Bir sanatçıya, ille de devrimi savunacaksınız, ille de sosyal konularda sen de türkü söyleyeceksin, demek "oluş" a katılan adama "dur" demekle birdir. Devrimde, toplumda sanatçıyı ancak kendi gerçeklerinin bir unsuru olarak ilgilendirir. Tersine düşünmek, bence geriliktir.

TARCAN, Mesut

A

1) Yeni Anayasanın özgürlüğü en geniş ölçüde gerçekleştirdiğine inanıyorum. Aydınlar ordusu, Devrim ilkelerine dört elle sarıldığı sürece aşırı cereyanlar bu ülkede başarı sağlayamayacaktır. Bu yüzden özgürlüğün daraltılması düşünülemez.

2) Cahil din adamlarının toplum hayatımızda oynadığı yıkıcı rol -etkisi gitgide azalarak- daha bir süre sürüp gidecek sanırım. Çağdaş dünya kültürüne biraz olsun yaklaşabiliyor muyuz? Bütün mesele burada. Böylesi bir ortamda din -kendiliğinden- politik etkilerin ötesinde kalır. Kimse de onu istismar etmeyi, kendi çıkarına kullanmayı denemez gayrı.

B

1) Şiirimizin bir duraklama geçirdiği, bir değerler kargaşası içinde boğaladığı su götürmez bir gerçektir. Şiir armağanlarının yok denecek kadar azalması, hattâ nicedir verilmemesi, bu kanının yaygın olduğunu gösterir. Şiire heves eden gençlerin çokluğuna gelince... Bunun yenilik çabasına rağmen, şiirin artık kolay bir ortama girdiğini gösterir bu. Şiirde, yalın söz güçtür. Orhan Veli'deki söyleyiş kolaylığı'na, Cahti Sıtkı'daki korkunç güzel'e kolay kolay erişilemez. Günümüzde ise, şiirde söz ve anlam oyunlarına bu denli bel bağlamak ozanı bir çeşit kolaylığa götürüyor. Onu kendinden uzaklaştırıyor üstelik.

2) Sanatçının kafası, gönlü, kolu ile bu savaşa katılması yetmez kanısındayım. Onun en güçlü yanı -silâhı- sanatıdır. Savaşta yararlı olmak istiyorsa, o silâhı bırakmaması, ona dörtelle sarılması gerekir.

TARUS, İhan

A

Lâfa gelince özgürlüğün, kanun dairesinde, bağıtsız olması gerektiğini öne süreriz. Oysa, bugünkü Anayasa rejminde dahi bunu tam sağladığımızı iddia edemeyiz. Kanunların, uygarca hoşgörünün, yönetimci sözlerinin sınırları, belli bir yere kaddır. Arkasından tabular, korkular, istisnalar gelir. Bana sorarsanız en ileri özgürlük hakkı, toplumumuzun geriliğinden yararlananların tekelindedir. Kalabalıkların henüz tanımadığı, tatmadığı insancıl hakları savunanlar için sınır çok daha dar tutulur.

Elden gelse ve olanağı yakalansaydı, Türk insanının daha iyi yaşamasına, daha rahatça düşünmesine, konuşmasına, daha mutlu günleri özlemesine engel olacak bütün çabaları oldukları yerde söndürürdüm. Bu çabaların söze, davranıya, söyleve ve yazıya ulaşmasına karşı çıkardım. Ama eylem olarak bunu gerçekleştirmek elde değil gibi görünür: Bir kez, yararsız çabaları ayırdedecek yetkili kişileri bulmak zor. Bu değerler karmaşasında, hiç biri tam yerini bulmamış yetkiler kuyusunda, daha ilk seçimlerde yanılmak elde bir. Tüm yanılmamak da güvendiklerimizin bir süre sonra bozulmuyacaklarına dair elimizde dayanca yok. Kendi başıma kökten gerçekçi olduğum için, çıkar yolu eşit koşullar içinde gene de fikir çarpışmasında bulurum. Yeter ki idareciler, güçlüler yan tutmasınlar!

B

1) Şiirde bir değerler kargaşası içinde bulunduğumuz kuşku götürmez. Nedenini sorunuzun içinde belirtmişsiniz: Şiire heves edenlerin sayısı insanı çileden çıkaracak kertede artmış bulunuyor. Hikâyede de öyle; romanda da öyle. Gündeliklerin yazışları yönetmenleri her yirmi dört saatte bir, üç beş roman tomarı alıyorlar. Tefrika edilen, kitabı basılan romanların en kötülerden seçilmesi de bu kargaşadan doğuyor. Arada iyi şiiir söyleyen, iyi hikâyeciler, roman yazarı tek-tük kişi çı-

karsa, kaynayıp gidiyor. Yargıcıların, eleştirmenlerin, beğenisi değer taşıyanların olumsuz tutumu da eklenince, korkunç, iğrenç bir çığırtkanlar dünyasına düşüyoruz. Yarını pek kestiremiyorum. Ama gerçekleri seçip kurtaracak olanların bir gün gelip işe el koyacaklarından da umudu kesmiyorum.

2) Sanatıyla devrimlere arka çıkan, gericillğe karşı ko-yan sanatçı nerede ki? Gösteriniz bana! Devede kulak bile değil. Sallantı duymadan diyebilirim ki, yeni yetmelerin tümü tekmili, fikir ve sanat caddelerini bırakıp sapa yollara vuruyorlar. Kafacağızlarını dar kasnaklar içinde hırpalayıp duruyorlar. Bunun nedeni, ipin ucunu kaçırmak korkusu. Bilgisizlik, görgüsüzlük, öze güvensizlik. Bir düş yumağı çevresinde alabildiğine dolanmanın kolay yönteminden vazgeçmek zor. Oyalayıcı, uyusturucu karanlıklar bütün eksiklikleri örtme tilsımı taşıyor. Üretme, türetme sözcüklerin, kalabalığı da imdada yetişince ortalığı rengârenk tüylü, yalabuk, ısıltılı Kafka kuyrukları kaplıyor. Siz hangi devrimcilikten, ilericilikten söz açıyorsunuz, Tanrı aşkına!

Kaldı ki, bir sanatçı gerektiği yerde, sanat araçları tükendiği, ya da tıkanıdığı sıra, gövdesiyle de savaşa katılmalıdır. İkinci Dünya Savaşı'nda Fransa'da yeraltı çarpışmalarına öncülük edenlerin çoğu sanat, bilim adamlarıydı. Zola'yı unutuyoruz, ama Sartre'ı unutamayız. Aragon'u unutamayız. Yüzyıllarımızın dayanaklarından olan Bertrand Russell nükleer silâhlara doğru yürüyen kalabalıkların önündedir. Cezayir'in özgürlüğü uğrunda Paris sokaklarına dökülen, beyanname dağıtan, zafer anıtı altında yürüyüşe geçen onbinlerin bayraktarları sanatçılardı, fikir adamlarıydı.

UYGUNER, Muzaffer

A

1) 27 Mayıs öncesi günlerde, soruda da belirtildiği üzere, *özgürlük ve devrimler*, aydınların dört elle sarıldıkları ıktı ül- kü idi. Gerçek aydınların tutumunun, bugün de, aynı olduğunu söyleyebiliriz. Ancak, bu ülkelere, bunların gerçek anlamını bilmeden sarılan ve sonunda bu ülkelere sarılmakta çıkarları olmadığını anlayan kişilerin her toplumda bulunduğu gerçeğini unutmamalıyız. *Özgürlük ve devrimler*'in ardından bugün de koganlar azalmışsa, nedeni bu gerçektir. Gerçek aydınların azlığını bilen ve Anayasa ile verilen çok geniş özgür-

lükten yararlanan gericilerin, ülkeleri yalnızca karınlarını doyurmak, ya da daha iyi doyurmak olan yararlanma düşkünlüğünün faaliyetinin önlenmesi nasıl mümkün olabilecek? Anayasamızın verdiği bu geniş özgürlükten faydalanan ağır sağ ve ağır solun halkı aldatması ve somurmasının önüne nasıl geçilecek? Bu konuda iki düşüncenin bulunduğu belirtiliyor burada: 1 Özgürlüğün daraltılması, 2 Özgürlüğün daraltılmaması. Sanıyorum ki, bu iki anlayış da iki zıt kutup gibi görünüyor.

Önce *özgürlük* anlayışı üzerinde durmalıyız bu noktada. *Özgürlük*, Alman düşünürü Emmanuel Kant'a (1724-1804) göre, başkalarının özgürlüğü ile sınırlıdır. Bu anlayış esas aldığımızda, özgürlüğün daraltılmasının insan haklarına, genişletilmesinin de toplum yaşamına aykırı olduğunu söyleyebiliriz. İşte Kant'ın anlayışı, bu iki aykırılığı da ortadan kaldıran bir anlayış gibi geliyor bize. Anayasamızın verdiği özgürlüğü bu anlayışa göre değerlendirmek gerekir. Aksi halde, ya anarşye ya da diktatörlüğe kayış başlar. Bu yüzden, sorunuzda belirtilen her iki görüşe katılamıyorum.

2) "Tanrı adına her yerde her zaman geriye tutan, her yeniliğe, her doğru ve iyiye karşı koyan cahil din adamlarının toplum hayatımızda oynadığı geniş menfi rolün etkilerini ortadan kaldırmak gereğine" inanıyorum. Bu gibi kişiler, ekonomi bakımından duruk toplumumuzda iş bulamayan ve bildikleri bir iki dua ile din adamı olduğunu sanan kişilerdir. Bu yüzden, asalaklar gibi yapılmışlardır topluma. Yaşamak için asalaklar nasıl biçim bile değiştirirse, bunlar da öyle değiştirir kılıklarını ve niyetlerini. Çoğunun dini bilgisi yoktur, anonim fikirlerle, hurafelerle doludur kafası. *Kur'an*'ın hurafelere karşı olduğunu bile unuturlar. Dinin gereklerini yerine getirmezler çok defa. Ziya Paşa'nın dediği gibi, "bin türlü teseyyüb bulunur hânelerinde." Yaşama savaşını yitirmemek, bu savaştan yenik çıkmamak için somurup dururlar cahil toplumu. Son yıllarda ileri düşünüşlü, çevrelerini aydınlatan lylniyetli gerçek din adamlarının belirdiğini görüyor ve kıvançlıyız. İmam ve müezzinler için açılmakta olan gelişme kurslarını da olumlu adımlar olarak alkışlıyoruz.

Neler yapmalıyız bu konuda? İlk akla gelenler:

1. Herşeyden önce gerçek din adamı yetiştirmeğe çalışmalıyız. Batılı din adamının modern bilgilerle mücehhez olduğunu ve hattâ felsefe bildiğini unutmamalıyız.

2. Herkesin gelişigüzel din adamı olmasını önlemeliyiz. Her meslek gibi, bu meslek için de asgari bir öğrenim ve eğitim belgesi aranmalı ve din işleriyle uğraşacaklara özel müsaade vermeliyiz. Aykırı hareketleri görülenleri meslekten çıkarmalıyız. Din adamlığının yalnızca geçim aracı olmadığını bilmeliyiz.

3. Din adamların zaman zaman belirli yerlerde, belirli sürelerle gelişme eğitimine tâbi tutulmalıyız.

4. Öğretim çağındaki herkesi hiç değilse ilköğretimden geçirmeliyiz.

5. 40 bin parça köyü birleştirip, uygarlık ışığını köye ulaştırmağa çalışmalıyız.

B

1) Şiirimizin duraklama geçirdiği, değerler kargaşası içinde bocaladığı teahisine katılmıyorum. Ön plâna çıkmış sairler olmadığı da doğru değil. Bir atletizm yarışmasında olduğu gibi, başlangıçta ya aynı çizgiden, ya da farklı çizgilerden çıkış yapan şairler, koşucular gibi, zaman zaman bir araya toplanabilir; zaman zaman ayrılabilir. İleri atılışlar, topluluktan kopmalar olabilir. Bugün böylece ileri atılanlar da mı yok? Kanımızca var böyleleri.

Sair bolluğu kıvanılacak bir durum. Bunların içinden iyi şairler çıkacak elbette. Çokluk rekabeti, daha iyiye, daha başarılı çalışmalara gidiş kamçılar. Bu kamçılama da iyi ve güçlü şairlerin yetişmesi sonucunu verir.

Kanımızca, şiirimizin yarını aydınlıktır.

2) Sanatçı, ölçüyü elden bırakmamak şartıyla, bu savaşta sanatını araç kılabilir. Ölçüyü bıraktığında, sanattan sözedilemez.

YAŞIN, Özker

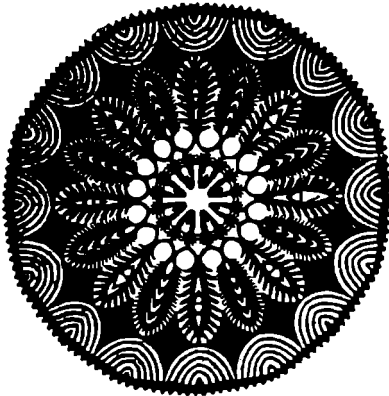
B

1) Şiirimizin bir duraklama geçirdiğini kabul etmiyorum. Ancak günümüzde dev adımlarıyla ilerleyen teknik, bizi şiir için gerekli olan hayâl dünyasından uzaklaştırdı, bundan ötürü şiirlerden zevk alamaz olduk diyeceğim. Sanıyorum ki, örnek olarak gösterdiğiniz Tarancı, Kanık gibi şairler şimdi eserlerini vermiye başlasalardı, ön plâna fırlamaları eskisi kadar kolay olmayacaktı.

Şiire heves eden gençlerin sayısının, hiçbir devirde görülmiyecek derecede arttığı, fikrinize de katılmıyorum. Eskiden beri Türkellnde şiire heves eden gençler inanılmıyacak sayıdadır. Şimdi de eski hava devam ediyor. Kimbilir, belki yurdumuzda okuma-yazma sayısı biraz arttığı için, eskisine göre, heveskârların imkânları çoğaldığı için, gazetelere ilânlar verip, genç şairler antolojisi hazırlıyan açığözler çoğaldığı ve bunlar bazılarını kolaylıkla ağılarına düşürdükleri için bizde bir heveskâr artışı kanısı uyanıyor...

Bence şiirimiz, normal gelişmesine devam ediyor ve edecektir.

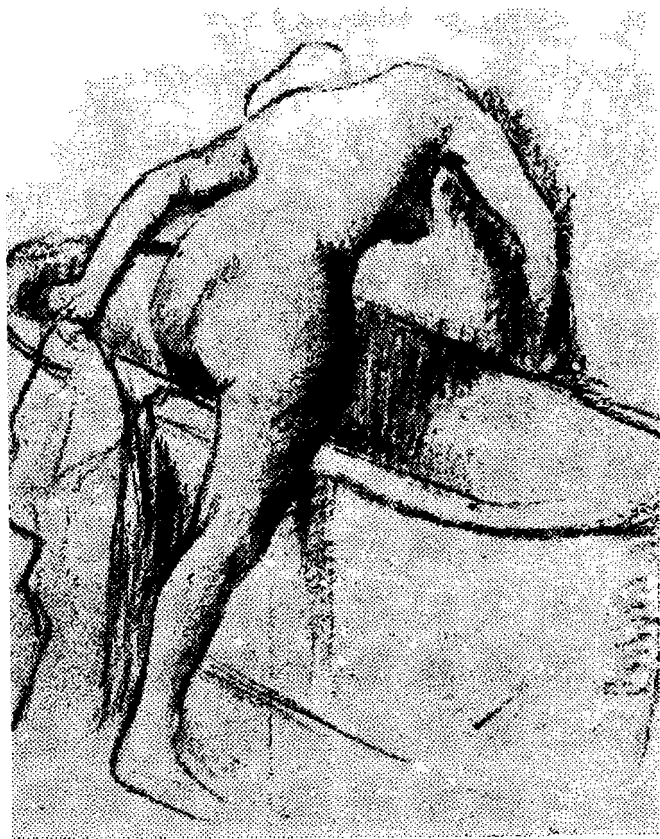
2) Sanatçı toplum için doğru bildiği yolda savaşa elbette katılmalıdır. Böyle bir savaşta en etkili silâhı olan sanatını kullanmasından normal ne olabilir? Yeter ki ölçüsünü bilsin ve sanatını savaşına vasıta kılacak diye ayağa düşürmesin.



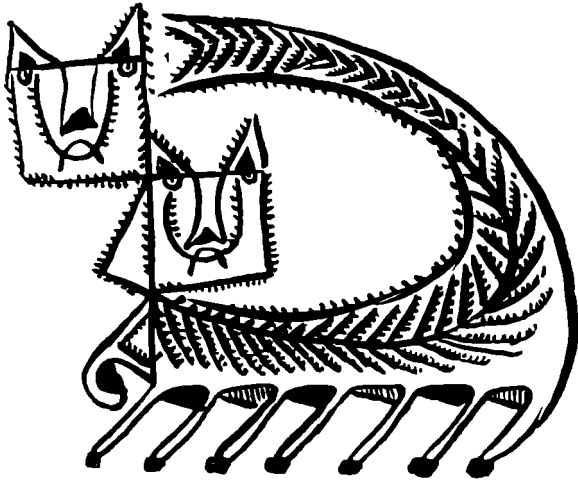


André Gerain

ŞİİRMİZ



Degas

*Bedri Rahmi*

YALNIZLARIN SON SAATI

Martılı maviliğinde denizlerin
 Sönmüş
 Mutlu gölgeler
 Uykusuz gecelerin nar düşleri
 Sönmüş
 Birer birer

Ve şimdi
 Mum çiçeği gözlerinde
 Karanlık öpüşler

Doğan ACAR

MARATON'UN SONU

Ağaçlar çiçekli şimdilik
Böcekler kuşlar hovarda
Oğlanlar kızlar minnacık
Kurulu düzen yerinde ya
En azdan bir nesil gider bu
Görmeyiz kıyamet koptuğunu
Demek son nesil değildik
Son çağında değilmiş dünya
İlerki günler korkulu.

Günlerden bir gün bir böcek
Bir kuş çiçek bir balık
Gelecek yaşamalara küsecek
Bereketli kıpırdanış yok artık
Başladı çorap söküşü
Nerde dünyamızın gördüğü
O masallar dolusu istek
Nerde o canlı kalabalık
Dolduran suyu yeri göğü.

Günlerden bir gün bir ana
Bir çocuk getirecek ki
İhtiyar dünyamıza
Ne senin gibi bu ne benim gibi
Ne kız ne oğlan bu dünya çocuğu
Son neslin doğmakta olduğu
Belli... ortada... meydana...
Yaşamının korkuyla beklediği
Son... en son nesil bu.

Ağaçlarda çiçek bekleme
Böcekler kuşlar durgun
Şu oğlanmış şu kız deme
O eski düzen... unuttuğun
En çok bir nesil gider bu
Artık kıyamet koptuğunu
Toprakta... havada... denizde
Son nesil insanın kurdun-kuşun
Göreceği belli oldu.

Başladı Maratonun sonu
Meş'ale son neslin elinde
Koşuyor Tanrı'ya doğru
Son parlayıştır alevlerinde
İnsanlar... insanlar... iyi
İyi... kötü... iyi iyi hepsi
Taşındı az-çok ya bu
Hepsinin sıcak ellerinde
Tanrı'nın ateşlediği.

Giyilsin bayramlık urbalar
Derlenen insanlar toplanın
En son bir işimiz var
Şu emanet yaşamının
Dikilmiş karşıya sahibi
E hadi artık der gibi
Beylik urba ama geniş ama dar
Hadi bakalım artık çıkarın
Prova da temsil de bitti.

Yaşamayı öyle sakladık ki
Tanrı'm emanetin diye
Ölünmüş savaşmış vız geldi
İşte veriyoruz geriye

Varsa bağışlayın suçumuzu
Biz insan olduğumuzu
Bazan unuttuk belki
Kimbilir... belki belki de
Bazan yaşamak suçluydu.

Alnımızdan öpmelisin bizi
Öperken büyük ellerinizden
Eh elimizden bu geldi
Biz insanlar öfkeli... sen...
Ama sizin eserinizdik
Öğrettiğiniz çizgiyi çizdik
Ve kiral sandık kendimizi
Geliverin görmemezlikten
Başka dileğimiz yok şimdilik.

Size yığınla selâm ettiler
Yaşayıp ölen dünyahlar da
Gelemediler iletiler
Bakmayın kusurlarına
Şu son alevlerle yanan
Meş'ale de ilk insanlardan
Getirmek şerefi bize yeter
Şükür size teslim ettik ya
Az değil bizlere bu şöhret bu şan.

L. Sami AKALIN

ZİNCİRE BAĞLI BİR DELİ

Zincire bağlı bir deli
 Büyüsünde yıldızların
 Dalıp-gitmiş sonsuzluğa
 Dalıp-gitmiş gözleri

Güzel şarkılar başlamış
 Yeşillere bürünmüş doğa
 Sevinçler içinde yaşamak
 Sevinçler içinde dünya

Zincire bağlı bir deli
 Unutmuş varlığım
 Dalıp-gitmiş sonsuzluğa
 Durgun, düşünceli

Cemal AKIN



Ö N C E S İ

En alımlı çağı yüzünün
 Dokunsan kırılır inceliğinden
 Su gibi ürperir elleri
 Güler öyle kendiliğinden

Dalar gider denizlere
 Bilinmez ne geçer içinden
 Nasıl davransan boş
 Darılır olmadık şeyden

Bir söz arar söylenecek
 Oysa bir şey yoktur diyeceği
 Ya öyle mi der hiçten
 Öyle mi

Güneş açar birdenbire
 Susan bir anın içinden
 Başını yatırır ellerine
 Güler öyle kendiliğinden

Nahit Ulvi AKGÜN



MARTI SAATLER

Donuk sabahlar buğularda yakamozlar ölgün
 Sıkıntılar bitmiyen ağlamaklı Martılar
 Motorlar kent gürültüleri yitik kıvançlar
 Gibi ıraklardan gelir bitkin yüzleri zamanların.

Şamandıralar, vapurlar, liman kovulmuşluğu
 Bırakılmış kentlerde anılan duygular,
 Mendireklerde yalnızlık gergin kuşluk vakitlerde.
 Kuşbakışlarında çaresizliği suların akmalığı

Tükenmişliği çabaların boş güzellikleri kadınların
 Nedenliği sürungen yaşamların fırtınalarda
 Dinmiyen türküler yoksulluktan gereksiz çırpınışlar
 Oflarda küfürler balıkçıl iskelelerde

Öyküleşmiş erincin beklemelelerde yaşantı
 Deniz fenerleri ,tuzlu suları kıpırdıyan rıhtım yolculukları
 Görmeleri ıraklarda yeniler, imgeler sonsuzlayın
 Gözlerde başlar da biter nihayetsiz çağrılar

Denizli gecelerin kanat çırpışlarında zaman
 Martılar başka yönümüz sızlıyan boşluklarda
 Susamışlığımız sevgilerde kadınlarda daha güzeldir
 Umutların çökmesi, liman boğulmuşluğunda kocaman yal-
 nızlıkları.

Mansur AKYIL

UZAK HAZİRAN

Sarkılı bir esintiyle uyanması çocuk bahçelerinin
Sonsuz sabahlardan bu yana
Anılardır ağaçların altında bize değinip geçen
Burada uykularımız üşür şimdi uzaklarda ellerin

Pencerede bir sesin kısılmasına bakar da gülerim
Tedirgin bir soluk olur sokakların ağzı
Uzar gider kalabalıklarla beraber geçitlere
Çıplak ayaklarla başlayacak aydınlık kumsallarım

Ezik bir çağrıyla ağır ikindilerde boğulmak neden
Açlığımız düşen taşlar gibi tek başına
Ötelerden eğilir, sallanır üstümüze
Bir yangında dönencemizden geçen haziran

M. ALPTEKİN



ISLAK ÇİÇEK

Boşluğa basmışız ayağımızı
gökleri dupduru düşüşümüzün
yirmibeş yaş çiçekleri ıslak

Ayrık salmış üstelik alınyazımız
uyudukça kör olası bahçıvan

Yokluğa varılır izlense hiçliğimiz
yitirir anlamını zaman

Günel ALTINTAŞ

S A V A Ş

Bu savaş benzemez başka savaşlara
 Olacaksa gündüzmüş, geceymiş demez.
 Sabahmış, öğleymiş ya da akşammış
 Vakit, saman dinlemez.

Bu savaş benzemez başka savaşlara
 Topsuz, tüfeksiz ama onlardan zorlu.
 Duvarların, perdelerin arkasında bu savaş
 Yengisi yok savaşçı iki taraf ta ölü.

Bu savaş benzemez başka savaşlara
 Ya sudan bir nedenle ya da nedensiz çoğu.
 İş başlamıya görsün, bir kere başladı mı?
 Boğar bir bardak suda evdeki mutluluğu.

Bu savaş benzemez başka savaşlara
 Kopar tanrının günü binlercesi kopar da
 Erdemsiz büyüklerin yüzünden ziyanlığı
 Çocuklara, günahsız çocuklara sonunda..

Ahmet ALTÜMSEK



KUTSAL - ÇAĞRI

Sen sevilerin en kutsal iklimisin
 Deniz kızlarından daha yumuşak teninle
 Gözbebeklerimde doğan gün gibisin.

Özgürlüğün en yücesi ikliminden gelmiş
 Gün doğmaz iklimin yolcusuyuz
 Bir sigara içimi yaşantıya sığar
 Şu evren içinde konukluğumuz.

Gözlerinin yakamozlu yeşil ışıkları
 Solacak sisli bir akşamın sokak fenerleri gibi
 Sayacaksın günleri tedirgin çaresiz
 Yorgun göz yaşlarında.

Yaprak - yaprak eskimiş yılların ardından
 Yitik sevilerimizi izleyeceksin
 Yazdığım şiirleri heceleyip
 Kahrolmuşluğuma ağlayacaksın.

Ben bir yığın toprak uzaklarda
 Selvilerin üzerinde ıslak nefesi
 Sen tedirgin hasta yatağında
 Kulaklarında kutsal çağrının sesi.

Ayhan ARAL



ERDEK SENFONİSİ

Erdeğin sokakları, kedileri, çınarları,
 Doğan ay'ı, batan güneşi ve deniz,
 Ve gözleriniz,
 Ne güzel bir şiir olurdu,
 Bilmezsiniz.

Zeytin ağaçlarından sonra
 Bunu beklemiyordunuz;
 Ellerinize vuran uysal bir deniz,
 Birden yaşamayı sevdiniz.

Sonra hiç ayrılmak istemediniz;
 Kayıklar size doğru.

Bir sabah uyandınız;
Ağlar balık içinde.

Çınarlar nefes alıyordu,
Siz yürüyordunuz;
Biraz sonra ay doğacaktı.

Birden durdunuz.
Balık kokuyordu sokak,
Bir kız çocuğu
Deniz kabukları topluyordu.

Denizden çıktıktan sonra
Su istediniz;
Bir daha, bir daha..
Sanki siz, hiç su içmediniz.

Rıhtıma doğru gittiniz,
Gazinolara baktınız;
Kayıklar, insanlar ve çınarlar vardı;
Resim yapmak geçti içinizden
Sonra balık tutan bir çocuğu seyrettiniz.

Bir gazinoda yalnızdınız,
Deniz oluverdiniz.
Çınar oluverdiniz.
Öyle karıştınız ki ortama
Kedileri sevdiniz.

Balıkçı kayığındaydınız,
Kürek sesleri geliyordu aydan,
Gümüş gümüşünüz puldan;
Kimsesiz çocukları hatırladınız.

Bir sabah, erken kalktınız,
Bütün kedileri uyandırdınız,
Bütün balıkları, denizi;
Oturup çeki-düzen verdiniz ağaçlara,
Sonra şiir yazdınız birlikte
Yüreklere.

Bir tepeye çıktınız.
Taş üstüne taş koydunuz,
Sonra aşağıya baktınız,
Unuttunuz dua etmeyi.

Martılar uyandı,
Sevindi deniz.
Gitti durgunluğu gökyüzünün,
Siz uyuyordunuz.

Yaprak düzeyinden indi yeşil,
Balık oldu denize şarkı,
Sıcak oldu kumda ayak,
Baktınız ağaçsınız
Her yanınız zeytin.

Ayaklarınızın güzelliği
Rüzgârlar durulunca belli oldu;
Deniz söylüyor.

Denizin içi gıcıklandı,
Kayık çakıllara dokununca.
İstiridye kabuğunda,
Siz duymadınız,
Bir deniz ışıltı
Çalınıyordu.

Bir dev karınca
Sabahı denetliyordu,
Deniz köpüklerinin aydınlığında;
Ayağınızı görünce
Şaşırdı.

Siz taş atıyordunuz.
İlginiz mutlu kılıyordu
Denizi.

Doğayı soruyordunuz,
Halbuki
Doğa sizdiniz.

Kumaala eğildiniz,
Çocukluğunuz aralandı
Deniz kabuklarında.

Çarşayı geçtiniz,
Gazinoda oturmak istemediniz,
Çınarlar, dutlar sarkıyordu gökten;
Kayıklara baktınız.
Gittiniz, dönüş biletini geri verdiniz.

Yalınayaktınız,
Kumaalı çiğniyordunuz.
Çocuktunuz ,rastgele.

Çapariye çıktınız.
Bir avuç suda
Kocaman bir güneş indirdiniz
Mor adaların ardına.
Yorgun değilsiniz.

Geceleyince Erdek,
Büyük bir balınaya döndü
Seyitgazi tepesi.
Gözleri açık denizlerde,
Sırtında zeytin rüzgârları.

Gözleriniz mavide,
İnsanlar arasındasınız.
Yüzünüz, kollarınız güneş yanığı,
Buzlu su içiyorsunuz.

Oturduğunuz yerde
Ne güzel düşünüyordunuz.

Birden ağustos böceğinin
Farkına vardınız.
Balıkçı kayıkları gelince
Çınarlar yeniden yapraklandı.

Büyük ağaçlar
Büyük rüzgârları sever;
Çirozlu sokaktan
Yavaş geçtiniz.

Erdek'te,
Yeniden güzelsiniz.

Yaprakların üstleri gece.
Denizi dinlediniz,
Rahat uyuyacaksınız.

Limanda bir kırmızı ışıksınız,
Martısınız.
Yıkanmış ayaklarınız
Siz kendi içinizde sabahsınız.

Sevgileriniz durmuyordu;
En büyüğü
Çıpıl çıpıl çocuklarda.

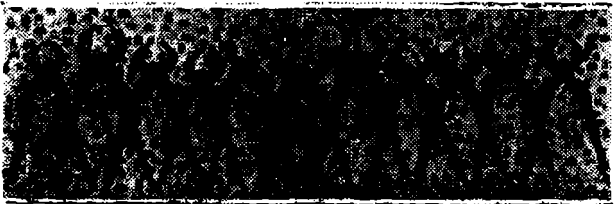
Balıkhaneye uğradınız,
Tanıdınız;
Balıklardı;
Mavi sularda aynı güneşe sevinmiş.

Kanava yolunda yürüdünüz;
Bir şeftali kızardı, düştü,
Tutup kaldırdınız,
Sabah oldu.

Erdek'te yalnız kalamazsınız.
Siz,
Kendinizle berabersiniz.
İstakozlar da öyle.

Siz, yemin ederim,
Erdek'siniz.

Adnan ARDAĞI



BOŞUNA MI?

Yalnız köşeleri aramam boşuna mı
 Uzaklıklar siliniyor o zaman
 Seni yaşıyorum
 Bütün anlamsızlıkları yitmiş dünyanın
 Bir büyü içinde sarhoş
 İlim ilim sallanıyorum...

Yetkin ARÖZ



ANLAŞILMIŞ ADAMLAR

Biliyorum sizin gözleriniz başka
 sizi başka yaratmış tanrılar doğru
 ben size benzemiyorum uzağım
 neden alay ediyorsunuz

Siz aradıklarımızı bulmuşsunuz tamam
 benim yontma taş devrinden beri başım dönüyor
 kral yolundan saydaya yürüyorum yorgunum
 modenanın bütün kızları gözlerime bakıyor Haribaldini:
 arkasından
 sierra moreno'nun kastanyetleri kulaklarımızda uğulduyor
 önümde durmayın koşamıyorum

Benim üzerime lâcivert yağmurlar yağıyor her gece an-
 lamıyorsunuz

tanrılar biraz sevgi vermiyorlar
 bir yaşama boyu mutluluk gelmiyor insanlardan
 bu anlamsız gözleri çekin karşımdan istemiyorum
 duygudan yoksun kadınlarınızı alın beğenmedim

Biliyorum sizin gözleriniz başka
 size her şey iyi kadınlar güzel
 benim kulaklarım duymuyor ellerim dudaklarım
 neden alay ediyorsunuz

Aldettin ASNA



MUTLU DÜZEN

- Esen'ime -

Şenliklerdir yakışan o aydınlık yerlere
 O yalabık geceler elişi oymalarından
 Eğildikçe aklığına sıcak soluğuna
 Çiçeklenen belki yıldız ateşleriyle
 Şenliklerdir yakışan o aydınlık yerlere

Güzelin güzeli bir gökyüzü dengesi
 Bir gökyüzü alayı oyuncak mavilerden
 Yeni biçimlerde günlerdir aradığım
 Nice günaydınlarla açarken penceremi
 Güzelin güzeli bir gökyüzü dengesi

Sıcak boyalardan düşlerden güneşlerden
 Işıyan düzenidir gözlerinin yöremde
 O ilk saatlerinde sabahların kuşkusuz
 Mutlulukla doyumsuz o minyatür ülkesi
 Sıcak boyalardan düşlerden güneşlerden

Cevdet ATMACA

GECE ŞİİRLERİ XVIII

Ay gecenin kollarında uyuyordu,
Sen benim.

Ay yoktu aslında,
Gece yoktu,
Sen vardın, sadece sen,
Işıtan içimi-dışımı
Işıtan, pırıl pırıl eden.

Gece yoktu ya,
Düş de yoktu,
Mutluluğum gerçekte,
Vaktin geçmesini istemiyordum hiç,
Geçerse herşey yine düşe dönecekti.

Ay gecenin kollarında uyuyordu,
Sen benim.

Yılmaz AYBAR



IRMAĞI GÖZLEDİM

ırmağın taşları
Siyah kumların üstündeki renkli taşlar
Elbette parlak görünecekler
Alıp götürünce sevdalı su
Bütün kirlerini

ırmağın çıplağı
Edepsiz yıldızlar mavi gözleriyle
Iрмаğın kıyısında
Kulübedeki uyuyan kelebeğin
Çıplak sıcaklığını seyrediyorlar

ırmağın eli

İrmağın ellerini beyaz sanıyordum

Meğer

Pembe mi desem mavi mi desem

Pamuk çiçeği hafifliğinde bir şey

ırmağın yeli

I

Koskocaman

Delirmiş ırmak yelleri

Keten kuşunu kovalarsa

Ben bile kaçarım

II

İrmağın yellerine şöyle sert duracak

Şöyle eğilmeyecek

Bir dalcağızım yok taptaze

Sımsıcak

Muhittin BAKAN



Y E R Y O K

Yüz bin gececonduda bitmiyen kavga

Vay ne zormuş yaşamak ölmek

Elimle yükselen yapılarda

Bana yer yok

Bir yere götürmez açtığım yollar

Hanlar büyük geceler büyük

Bana yer yok

Gücsüz bir erim ben bu kavgada
 Hangi taşı kaldırırsam yok
 Bir tarla getirmişim aklımda köyden
 Yalnızlığımı garipliğimi büyüten
 Bi çitim maviye sığarım ama
 Dolmuş yıkıntılar köşeler
 Yer yok

Ellerim boşuna sabah pazarlarında
 Patron dedi ki yer yok
 Vardığım alanlar sessiz yontu
 Sosyal adalet satıyor gazeteler
 Yüreğim kendinde biriken isyan
 Hastanelerde gömütlüklerde
 Yer yok

BAŞARAN



DENİZ GİBİ

Ruh düşününce ölümsüz,
 İnsanın içinde güzellik.
 Sürüp giden zamanda çokluk,
 Ölümde birlik.

Kıyıları Tanrıya karanlık,
 Açıklar günlük güneşlik.
 Uçan kuşların kanadı ılık,
 Akan sularda mavilik.

Bir ömür korkarak aldığı nefes,
 Ne son, ne ilk.
 Denizin dalgası yaklaşınca ses,
 Uzaklaşınca sessizlik.

Selâhattin BATU



SaMh Acar

K Ö R L E R

Her sabah ne güzel doğuyor gün
Ne güzel veriyor kendini, istenmeden
Hepinize unutturmalıyım beni en iyisi
Gün değilsiniz yokluğunda olanları
Apaçık görmeğe gelen.

Gün değilsiniz baksanız da göremezsiniz
Yapışıp kalır bakılanın yüzeyine gözleriniz
Bir yük gibi taşıtırsınız ölene dek
Öyle gececil ki usunuz neyleyim
Yorarsınız yordüğunuzu bilmeden.

Hepinizi unutmalıyım en iyisi
Hepinizi hep birden körler
Ben bir sürü körlük taşıyamam
Ben böylesi sizinle yaşıyamam
Alın ne kadar gözleriniz varsa
Alın benden.

Refik BAYRAKÇI

TUDORİTSA ABLA

- *Turan Tezcan'a* -

Çimenlere sırtüstü uzanık
 Tudoritsa abla
 Otlayışını dinlerdik hani atların.
 Ve şangırtılarını arada bir
 Tudoritsa abla
 Demir bukağlı ayaklarının.

Bir kerkenez kuşu gibi olduğun yerde
 Tudoritsa abla
 Dururdun kanat oynatmadan gökyüzümde.
 Hâlâ öyle alev gibi mi soluğun?
 Tudoritsa abla
 Ağustos güneşi gibi yakan yüzümü.

Sarıya boyanıyor düşlerin çoğu
 Tudoritsa abla
 Bir sarı özlemdir alıyor yüreğimi zaman zaman
 Hâlâ öyle düşer mi ki alnına sarı saçların?
 Tudoritsa abla
 Ağzına değenlerini üfürür müsün

Gidip kırlara uzanıyorum gene arada bir
 Tudoritsa abla
 Dönüyor dönüyor gökyüzü, yüzün oluyor
 Bir beyaz sonsuza koşuyorum çılgınca
 Tudoritsa abla
 Bir de varıyorum ki yok.

Bir daha olmayacaksın biliyorum
 Tudoritsa abla
 Bir daha hiç ama hiç olmayacaksın.
 Bu kır düşmüş duygularıma bakma sen
 Tudoritsa abla
 Şimdi çıksan da karşıma tanıyamam.

Yahya BENEKAY

İSTANBUL, DİNLE BENİ

Seni sevmiyorum artık İstanbul
 Boşuna çekip durma yakamdan
 Bak, parmağımda yüzük var şimdi
 Pantolonum ütülü, gömleğim tertemiz
 Ben hep böyleyim artık İstanbul
 Bir mutlu hayatım var şimdi senden uzakta
 Düzenli bir şehirde, döşeli odalarda
 Alınacaksın ama gerçek bu
 Seni sevmiyorum artık İstanbul
 Gömleğimi kirletiyor bu vapur dumanların
 Bu trafik uğultun, bu telâşlı insanların...
 Bak İstanbul, dinle beni
 Seninle arkadaş kalalım artık
 Unutalım o eski günlerimizi

Hatırlamaz olur muyum İstanbul
 İlk dansımı Emirgân'da bir Ermeni kızıyla
 Sonra ilk öpüşümü Heybeli'de şarkılardaki gibi
 Sonra bir gece Şişli'de...
 Bırakalım bunları şimdi İstanbul

Güzelsin güzelliğine Tanrı vergisi
 Koca bir ırmak gibi akar Boğaz suların
 Kıyılarında saraylar uzanır masal gibi
 Gece lüfer avında kandil kandil yanarsın

Boşuna çekip durma yakamdan İstanbul
 Ben durgun gölleri seviyorum artık
 Alabalıkları, sazanbalıklarını seviyorum şimdi
 Bu pırıl pırıl uskumru yüklü kayıkların
 Bu dakkada yanaşıveren vapurların
 Bu vapur düdüklelerin

Bu kısa, bu keskin vapur düdüklerin
 Bu göğüsleri avuçlarıma dokunur gibi geçen
 Bu birbirinden başka
 Bu birbirinden cana yakın kızların...
 Çekip durma yakamdan İstanbul
 Bak parmağında yüzük var şimdi
 Hem ben seni sevmiyorum artık
 İstanbul
 İstanbul'um
 dinle beni.

"Kardelen isimli kitabından"

Macit BENİCE



ARKA BAHÇE

Unutulmanın acısı duvarlarında,
 Yer yer yıkılmalarla büyür.
 Hıçkırıkları uzundur kiminin,
 Büyütlük ağaçların gölgelerinde,
 İhtiyar sazlarda ölür.
 Yıkık duvarlar çeker yalnızlığını.
 Avuçlarında mevsimler dolusu rüzgâr
 Yitik günlerin ötelinde.
 Çöken aydınlığım arar.
 Çocuklar tepinir duvarlarında.
 Çıplak ayaklarında aç türkiiler,
 Karışır sonsuzluğuna bahçelerin,
 Islak köşelerinde...
 Sarmaşıklar geçer birinden ötekine.
 Uzar boşluklarda dost bahçeler.
 Balkonlarda bir kıpırdama,
 Sevişmelere açılır pencereler.
 Beyaz çarşafklar kurur rüzgârlarında.

İplerde günboyu rüyalar sarkar.
 Yıkık duvarlarında dargın çocuklar.
 Dudaklarında ayrılık türküleri,
 Son oyunlarını oynarlar..
 Akşam,
 Avuçlarında bir tutam yağmurla iner yapraklarına.
 Önünde boş hayaller...
 Sırtında yılların güç ağırlığı,
 Siner karanlığına ağaçların.
 Yalnızlığına önce kendisi ağlar.
 Hıçkırıkları uzundur kiminin,
 Büyük ağaçların gölgelerinde,
 İhtiyar sazlarda kanar.

Gündüz BERKER



B İ L İ N M E Y E N

Söylenen bir günlerin türküsüydü
 Uçuk mavilerden, sıcak kırmızılardan
 Yaşayan atların koşusu, bu katıldığımız
 Başlayamıyan, boşluğun.

Ağırdan salınıyor hava
 Toz burunları tıkıyor
 Bütün alınlarda sıkıntı
 Ağırlığı yılların omuzlarda.

Dolu dolu olukları gövdemizin
 Yine o toprak çiğnediğimiz
 Unutulmuyor denenen uyku
 Geçmişin büyümlü sevincinde.

Çılgınlığı titriyor, inceliyor
 Uzaklarda bıçaklanan bir yıldızın
 Eksilen bir şey yok gökte.

Egemen BERKÖZ

ONUNLA YÖNETİLDİĞİMİZ ÇAĞ

Kan ağlayış var içimde,
Baktıkça senin gözünle,
Ölimünden sonra olanlara.

Bir eziklik duyuyor kişi
Dileğince olmadı mı
Yılların geçişi...

Denizlerince engin
Dağlarınca yüce
Senin gücün bilinmeli
Asırlık çınarın özünde.

Şahlanıp silkinerek
Öylesine hızlanmalı ki
İleri uluslar dengesince...

Asırlar 10 yıla sığmalı bir,
Gösterdiğin amaca eksiksiz yönelmiş
Boşuna değil..

Sözle hiç değil
Çeyrek asır öncesindeki
"Efendiler" örneğin
Yaşanmış devrinle..

Seninle...

Ali İhsan BEYHAN

D Ü N Y A M I Z

Bir yukardan aşağı
 Baktı yıldızlı gök
 Yeryüzü turunç
 Yeryüzü korkunç
 İnsanlar insandan aşağı

Şaştı yıldızlı gök

Rüstem BİLEN



M E M L E K E T İ M

I

Bir çizgi çizsem hemen yeşerir,
 Bir ağaç diksem birden umutlarımca büyür.
 Bir su tutsam tarlama,
 Altın başaklı bir deniz olur.
 Memleketim, Memleketim, Ey Aziz Ülkem.
 Bunca ihmallerim,
 Hayırsız tembelliklerim yanında,
 Nasıl bu kadar güzel kaldığına,
 Bu cömertliğine, bu sonsuz bağlılığına
 Hayretler ediyorum.
 Ve utançla pişmanlıklar içindeyim.
 Uzat sabahlar dökülen aydınlık ellerini,
 Bin defa değil, yüz bin defa öpeyim.

Recep BULUT

BİR MEKTUP KI...

İşte sana bir mektupçuk sevgilim
 Kupkuru bir kâğıt, sönük bir yazı...
 Daha zarfı açarken başlayacak
 Bir kıvrak musikiyle tan
 Çevre renklerin an an yavaşlayacak.

İlk sözüm gönlüne doğru...
 İkincisi bir içim su, kaynağımdan
 Birinci satırla donanacak:
 Bulduğum yer zengin bir orman
 Çeken bir engin olacak.

İkinci satır bir ömür
 Kuşlar, aşkımla yarattığım
 Zümrütanka'dan süt sağacak
 Kuytu ,gümrah kovanlarımdan arılarım
 Petek kadehlerle ballar sunacak.

Sonra bir şeker ırmak
 Hoplıyan bir yeşillik içinden
 Masalımsı bir yolu hatırlatacak
 İkimiz bir çiçek olacağız o an
 O an tekliğimiz meyvalaşacak

Artık, orman ,engin. ırmak
 Bir masal içinde masal
 Bir varmış bir yokmuş olacak
 Gül yapraklarından ördüğümüz yuvamızın
 Kapısını yalnız ışıklar çalacak.

Sen toy gelinim, tazem, şiirim
 Bir oh... çekeceksin derinlerinden
 Soylu bir ferahlık, yıllarımıza dolacak
 Karıncalardan, bülbüllere kadar her can
 Bize, bizleşen gözleriyle bakacak.

Ekmek derdi nedir?. Acı su ne?..
 Bükük müdür belleri günlerin?..
 Bilmiyeceğiz nasıl küllenir tek ocak?..
 Ve hele hele hiç gül yuvamızda
 Akşamlar ,akşam olmayacak.

Son satırda bir gülüş...
 Varlık sunan bir kahkaha...
 Gözlerin dış renklere yumulacak
 Bir türkü, gündüzleşirken pır pır...
 Bu dünya, o âlem, bizim olacak.

İbrahim Zeki BURDURLU



SEVİ YALNIZLIĞI

Bir göz vardır bir noktada çoğalan
 Ben' gözlerimde iştirim seni geceler boyunca
 Karanlıklarda ağaçlar gibi sevgiye kollarını açan
 Hep ağlamaklı yıldızlarda ben ölürüm

Bir inceden yüreğim büyür gözümün içinde
 Hiç durduramadığım mavi sakallı el'im miydi sana uza-
 nan
 Ben hep öldürürüm bu eller içindeki kör yüreğimi.

Artık bir ses dolaşır yıldızlara selâmsız
 Bu tümüyle sevi türküsüdür ağaçların kolları gibi yaka-
 ran

Bu bir ağlayıştır güneş örneğin evrenimde gezen
 Bu bir bakır içinde kıvılcımdır kendini yiyip bitiren.

Muzaffer BÜKÜLMEZ

P R E L Ü D

O dağınık tepede rüzgâr koklamaz akşamın saçlarını
 Yüzbin yıl önceden kalmış gibi en uykusuz sularında
 Bir şarkıydı söylediği bilmediğimiz karanlık gecede
 Limon ağaçlarının ince gölgelerinde saklanıp duran
 Bir kadınmış hiç görmediğimiz bu yerde
 En ışıklı gecelerinde Misena'nın söylediği gibi bize
 Beklediği gibi gelecek diye bir nice yıldır belki de Eski
 Mısırdandı

Ummuyorduk ya öyle bir geceydi işte beklemeden
 Samanyolundan bir yıldız gibi kayıverdi en ölgün
 Çağımızdı çağların yücresi koyup yaşadığımız
 Derin sularındaki uçsuz denizlerin Notos alıp götüren bizi
 Attilâ BÜYÜKTUNÇAY



E Y L Ü L D E L İ S İ

Eylül yaşantıma girdi miydi
 Küçük kâğıt parçacıkları gibi
 Anılarım darmadağın uçuşur,
 Sekiz-on yaşlarımın üstüne düşer.
 Kalemimi, si'lgimi, defterimi,
 Teneke kaplı çantamı taşır;
 Bir eliyle de pişmiş ayva yer
 Eylül yaşantıma girdi miydi..

Rüzgârlar; ne çok saçlarımda,
 Ne çok sapsarı saçlarımda
 Yaramaz kediler gibi oynar,
 Yakamı hep tersine çevirir.
 Büyük düşlerle avuçlarımda
 Torba-torba bilyalar parlar,
 Cumartesiler sevinçle gelir
 Eylül yaşantıma girdi miydi!

Neden hep büyümek dileği?
 - İşte gördük, büyümekte ne var ki! -
 Bir masal kadar içimi saran,
 Her şeyleri özgürce yapabilmek .
 Bütün üzüntüm oydu sanki,
 Ne arayan olsun, ne soran..
 Peki ya böyle Robenson olmak!..
 Eylûl yaşantıma girdi miydi..

Kocaman ellerimle tutup-tutup
 O silik resimleri yırtmak şimdi,
 Kalemli tutup-tutup kırmak!
 Havuzları doldurmak, balıkları öldürmek,
 Bağırarak sokaklarda deliler gibi,
 Gecelere köpekler gibi haykırmak,
 Ve suratsız aynalara tonlarla tükürmek
 Eylûl yaşantıma girdi miydi!..

Şahin CANDIR



A Ş K I N K A P I L A R I

Ben bütün çiçekleri akdenizde unutmuş
 Gençliğini istanbul sokaklarında yitirniş adam
 Bir demet karanfil gibi her yerde ellerimdesin
 İçimde uğultulu denizlerin sesi
 Seni sevdiğimi şimdi anlıyorum
 Yağmurlu sabahlarda bir yaprak rengi gözlerin
 1943 te bir Berlin sabahı, kanımdan bir cehennem gibi
 Bir bafra sigarası gibi tükendikçe geçiyor
 Bütün beyaz camlara gözlerini çiziyorum.

Obüs mermileri gibi seni hatırlıyorum
 Yine dinamit yüklü gemiler geçiyor limandan
 Bütün Hamburg şehri ayaklanıyor
 Yeniden savaş borularını duymak
 Cepheye giden askerlerin kanlı gözlerini görmek istemi-
 Bak ağaçlar yeşermek üzere yorum
 Dal uçlarında kuşlar, kilisede çan sesleri
 Barış, ekmek ve aşk kadar aziz
 Sen bu kadar güzelken.

Sen benim iyi kalbli sevdiğim
 Yağmurlu sabahlarda bir yaprak rengi gözlerin
 Belkide vatanımsın sen, uyuyan çocuklarımın türküsünde
 Savur saçlarını yavrum Konya ovasında başaklar büyüsün
 Bak dünya ne kadar güzel
 Şimdi bütün gemiler barış, ekmek ve aşk yüklü
 Yeni bir gün doğmak üzere Silizyalardan
 Aşkın, özgürlüğün yağmurları dökülüyor saçlarımıza
 Sırlısıklam bir aşk dünyası
 Ve biz sırlısıklam
 Ve biz hiç korkmuyoruz değil mi.

Ben bütün çiçekleri akdenizde unutmuş
 Gençliğini istanbul sokaklarında yitirmiş adam
 Bir demet karanfil gibi her yerde ellerimdesin
 Seni sevdiğimi yeniden anlıyorum
 Gökyüzünden bulutlar geçerken
 Limanda gemiler uğuldarken
 Sen benim iyi kalbli sevdiğim, başak sağlım
 Anam beni her gece yeniden doğuruyor
 Sen bu kadar güzelken.

Faik Sabri CEYLÂN

M E R S İ

- S. Çetin Altan'a -

Bir dolmuştan inerken
 Dökülüveren dudaklarımızdan
 Ne güzel
 Müsade eder misiniz
 Mersi

Bilinmez dünya hali bu
 Olup olacağı hepsi
 Biraz ekmek biraz huzur
 Telâşlarımızı unutup bir yerlerde
 Müsade eder misiniz
 Mersi

Tren son istasyona gelmiş
 Dualar ilâçlar çaresiz
 Son kampana son düdük
 Müsade eder misiniz
 Mersi

Bir isim bırakırsak ne mutlu
 Andıkça için ısınacak
 En iyisi böylesi
 Bir dolmuştan iner gibi
 Müsade eder misiniz
 Mersi

Gürol CİĞİZÖĞLU



A K İ N T O M U R C U Ğ U

Yağan yağmurla yıkanmış sokakları kentimin
 Açıp güzelim güneşler doğmuş sıkır sıkır
 Tüm yorgunlukları ağırlıkları sıyırıp atmışım üstümden
 Yaşamak bulutlar iri cüsseli ağaçların dallarına asılıp kal-
 mışlar
 Parmaklarım o sütlülüğünde seni yazarlar
 Mutluluğumun ileri tabyalarında
 Sevinçlerim boşanır gelir beş koldan

Duflar çayırına bakan pencarem önündeyim
 Kentimin sokakları ıslak şıpır şıpır yürünür
 Basıp geçtiğin taşlarda güneşler şadırvan atar
 Yürürsün en güzel yürüyüşünü yürürsün
 Çiğneyip incittiğin yeşü otun yeşil ağrısını ince topuk-
 ların çeker
 Bir sarmaşık çitine takılı gönlümü elvan elvan çiçekler
 süslemiş
 Gözlerinin gülüşündeki tatlı yeşilimi
 Altıncı duyğum o beş duyuma ezberletir

Nabzımın güçlü güçlü vuruşundaki yanmış esmerliğim
 teee ötelerde çiçekleşir
 Alaylı çocukluğum kurulup oturur bakışlarımın yamacına
 Kabuk tutmuş yaralarımın ezik çağrısı
 Köylerden kentlere köprü kurmuş
 Ne büyük bir susuş o, parmaklarımda kanar doğa
 Düşen nabzını yoklamadım toprağın henüz
 Henüz dilimin ucunda çok şey var, ateş yerlerine doku-
 namadım örtünün

Bir küçüklüğüm vardı benim bir küçüklüğüm
 Yanmış yıkılmış köylerde geçmiş, yanmak ne bilirim
 Benim en güzel yanışam sana darı püskülü saçlarından
 tutuşup yanmak

Kurumuş arpa tarlalarının kızgın güneşi fakirin alnında
 bölünmüş sıcak ekmek
 Çekme beni ötelere, diyeceklerim burda kalsın
 Ak düşmüş saçlarımın gümbürtüsünde
 Büyük büyük kopmuşluğum sana
 Mutsuzluğumun ileri tabyalarında
 En güzel gülüşün o
 Akın tomurcuğu çiçeklerinin kurşunuyla süzek olmuşum
 Atan nabzını yoklamadım toprağın henüz
 Henüz dilimin ucunda çok şey var, çiçek yerlerine doku-
 namadım örtünün

Arif COŞKUN

DENİZ KAPILARI

*- nereye gitsen müslüman kiliselerimin
çanlarını duyacaksın tabanlarına dek -*

hangi deniz kapılarına yapıştırdın gözlerini
bir demirci kadar sabırlı olduğun gecelerde
hapishane meyvalarına renk yüklemeye giderdin
oysa

şimdi

şaşkın bir gâvur şehrinde
kartopundan yalnızlıklarla kucak kucağa
debeleşirken sen
parklarda ve kitaplarda en güzel ölümünü yapıyor gece

gözümün sınırına giren herşey sana başlangıç oluyor
örneğin dükkânlarda 'lâhmacunlar

kabak çekirdekleri görsem

salkım saçak bir mevsim içinde sokak şarkıcılarını
bir fincan çay içinde yüzen

limon kabukları görsem örneğin

bil ki seni vuruyorum o anki saatımla

bil ki sancılı pencerelerden bir yağmur sarısı vuruyorsa
alnıma
otellerde saçmasapan uykulara giyiyorsa ayakkabılarını
zaman

bil ki sendeliyen bir vatandaş alkış tutmaktadır
tabak gibi bir ova şarkısına

üstelik bir çocuk

üstelik bir çocuk

kıkır kıkır

niçin deniz kapılarından
niçin gözlerimizden
sabrımızdan yoksun
kartopundan yalnızlıklarla
kucak kucağa debeleşiyoruz
ve parklarda
ve kitaplarda
en güzel ölümünü yapıyor gece

Bedrettin CÖMERT



MUTLU ZAMAN YOKLUĞU

En güvenilir yerinde kesilmiş
Halkalanıyor içimizde bir bozgun sonucu
Uzayan direklerle sönen lâmbalara asılmış
Kör kaygılarla sallanıyoruz
Yüzümüz yollara dönük
Verimsiz çabalar içinde günler
Çekişmeler karşı koymalar hep aynı biçim
Hep aynı yalanlar ortasında sürünge bir durum
Kaçırılmış iyilikler üstümüzden
Çöğalan beklemelele
Yağmur gibi iniyor mutlu zaman yokluğu

Şükran ÇAPA

YAŞAMAK ADINA

Yükselir gözboşluğuna üzgün
Unutulmuşların çağrısı
Bir dilim ekmek ve peynir
Tüm insanların kaygısı

Bir türküde yaşamak seni
Özgürlük kutsal dağım
Neler yapmadık ki, meydanlarda
Uğrunda ölmedik mi dün

Değişen birşey yok ortada
İnsanlar, insanlar, insanlar
Silinmiş iyilikleri yüreklerinden
Acır onlara cümle cansız yaratıklar

Bu kötülük neden, bu döneklık
Biz yaşamıyoruz ki, neden çıplağız
Silinmiş yüzlerimizden sevincimiz
Gitgide artıyor dirliksizliğimiz

Öncesiz görülmez oldu işimiz
Zorluk mu istiyorsun dağ kadar
İt kapılarını vargücünle
Rüsvetsiz açılmaz kapılar

Bu evren böyle kurulmuş, yalanla
Doğrudur, yalancı evren diyoruz
Ne bulduk akıp giden yaşamaktan
Büyüyor gitgide unutulmuşluğumuz.

GECEİN DALLARINA USULCA ASTIĞIMIZ GİTAR

Sen bu gece kal deniz çiçeklerimizi büyüt
O argın şarkıyı duyacağız ellerin mavi
Sen kal bizim gecemizi büyüt
Bir bakmışsın sular ağarmış gemilerde
Sen kal penceremizde gökyüzünü büyüt
Suskun bir gitar gibi gözlerin ağlamasız
Sen kal yalnız ellerimizi büyüt

Bir bakmışsın kentlerin dönüş vakitlerinde
O çiçekler açmış

Mikret DEMİRAG



HAYDİN PROMETE'LER

Zeüsler saray kurmuş Olimpos'lara
Olimpos'lar ıssık denizi içinde
Şenlikler, mutluluklar
Gün boyu eğlentiler vur patlasın çal oynasın
Gözlerinde hırs, pamuk kulaklarında
İnsanlar geçmez uslarının kıyısından.

Karanlığın pençesinde çırpınır
 Düzlerde, vadilerde, dağ koltuklarında köyler
 Höğürtüler boş yazılarda adım adım
 Bir yanda sular başıboş
 Göçüp giden topraklar bir yanda
 Örtümcekli bilisizler aç-susuz bekleyen
 Çocuklar bir yanda paslı makasların kurbanı
 Bir yanda ağıtlar bela kuşları gibi yükselen.

Yürek yürek, kol kola
 Haydin Prometeler haydin yürüyelim
 Serpelim insanlara ışığı avuçlayıp
 Bizi vursunlar kayalara, ne çıkar
 Haydin Promete'ler haydin yürüyelim
 Zeus'ler saray kurmuş Olimpos'lara
 Olimposlar ılık denizi içinde.

M. Güner DEMİRAY



MUTLU DÜŞ

Çarpar yüreğim dağların doruklarında
 Şarkılar söylerim kurda-kuşa
 Kıvancımı bölüşmek isterim
 İnsan kardeşlerimle
 Avuçlarımda ak-mavi bulutlar
 Şopen'den, Mozart'tan okurum
 Dağ rüzgârına.

Duyarım sesimin yankısını
 Düşlerimin aydınlık ülkesinde.

Sevim DİL

MUTLU BİRLEŞİM

yansır içimde derinliği okyanusların
size geliyorum gök kuşakları
ses duvarlarına çarpa çarpa
size mut ülkesinden ak çiçekler sunuyorum

yaralı yüreciğimle duruyorum karşınızda
ellerimde defne yaprakları
yakarıyorum beni de alın aranıza
sevincim mutluluğum sizin olsun

sizin olsun herşey sonsuz ve güzel
gözlerinizde bitimsiz bir mavi
akar yüreğime gürül gürül
sizi seviyorum güz güneşinde

zaman aşımına uğramaz benim sevgim
düşündüğüm gibi güzelsiniz
sizden alıyorum tanrısal gücümü
yankılanır büyüklüğünüz dağların doruklarında
Şahinkaya DİL



ESKİ BİR RESİM ÖNÜNDE

Hani bir pembe yaşamak vardıya; sen söyledin
Papatya yapraklarında bulup yitirirdik.
Tanrısal bir yeşil büyürdü tutukularımızda.
Şimdi tüm anıların kaygusundayım bilmelisin
Gerçek kıyılarına varmadan düşüncelerimiz
Aldı bir karayel dağıttı duman duman
Adını beklemek koydum bunca umutların
Dudaklarım sabır kadehlerinde yanan

Hani yüreğim atmaz mı her baktıkça sana;
 İçim burkulur bilsen... yine sarhoşum delicesine,
 Ellerim uzanır omzuna doğru divane
 Karanlığı tuttuğum olur öte ucundan
 Ve sonra boş olduğunu anlarım bunca sevilerin.

Hani insancıl duygularım ağlaşmaz mı arada
 Bir daha büyür yalnızlığım görmelisin.
 Gözlerime sararım yaşamağı tümce,
 Bir şey çöker üzerime dağ gibi, sonra kaçır
 Bu doğa ötesi bir kaçış, kaygan bulutlu
 Yokluğun olumsuzluğu yığılır üzerime
 Bir çizgi gözlerimde şekiller, küçülür.

Nerde pembe yaşamak? Hadi gelsene...

Mustafa ENHOŞ



S A B I R T A Ş I

Güneşle uyanır viraneler
 Baldıran otunda sidik kokusu
 Surların dibinde ne varsa yaşayan
 Ne sükût ne altın işte öyle
 İşte şıkır şıkır aydınlığa gömdüklerimiz
 Çeyiz sandukasında yüzyılların
 Derli toplu mutluluğa

Melih ERÇİN

MANASTIR KORUSUNDAN KUŞ UÇTU

çıldırıyorum bir manastırda
fırlatıp atıyorum kulelerden kutsal şeyleri
yıllardır tutukluyum susuzum
kaçamıyorum bilinç duvarları yüksek
atlamalıyım korkuyorum
koruyamıyorum tomurdukça kuruyan usumu
özgür kollarım bir ışıkla tutuşmuş sarılmalara
yandıkça ağılayan mumlarcasma

manastırdayım melek kanatlarında
yorgunum salınmaktan göklerde yalnız başıma
öpüp baş üstüne koya koya kof inanç bulutunu

ayaklarım yere ersin istiyorum
ellerin ellerime değsin sağlamca
ve sevilerin dinine doğru
bir ak çiçek var ya serin kokulu uzaklarda
ardına değin açılsın günah yolları
kurtardığım zamanı insanca yaşamağa

BELKİ AĞZINDA

o eski bir yalnızlıktı gezinirdim
çok çocuk bakışları olan bir yağmurda
ağlardı yüreğimde sonra uzak güvercin
gibi dudakları değdi belki ağzıma...

ey şimdi az gücüm eski gezindiğim
deniz bakışını uzaklardan uzat
bir sendin beni sonsuz büyüten sen
gibi dokunsun dudakların uzak ağzıma...

oysa bir gemi bu büyük yağmurda
bak beni düşün nasıl yalnızım
çok çocuk bakışların gezinir gibi
bir sendin ya da o sonsuz güvercinler
eskidi yaşadığım uzak ağzında...

al götür beni bu sokaklar yağmurda
o kadar azım gibi soluklarım
sana uzanır dudaklarım hep büyük bozgunda...

Yavuz ERGÜN



VER ELİNİ ERZİNCAN

Südü bol olsun koyunların keçilerin
Gömülsün karasapan toprağa derinden derinden
Yağsın yağmurun hışım gibi dinmesin dinmesin
Düz ovalar uzanmış önümüzde

Ver elini Erzincan
Tüfeğimi omuzladım gidiyorum

Göklerinde ak güvercin süzüle
 Yemişi bol ola ağaçlarının
 Bizim dileğimiz günlük güneşlik senden yana
 Yolculuk göründü bize

Ver elini Erzincan
 Tüfeğimi omuzladım gidiyorum

Yavru kuş kanat çırpır çırpır da büyür
 Bahar gelince çiçeğe durur ağaç
 Bak nasıl nasılda mavi gökyüzü
 Umudumuz bahara güze

Ver elini Erzincan
 Tüfeğimi omuzladım gidiyorum

Abdullah Rıza ERGÜVEN



KIRK BİN KÖYE KARŞI UYUMAK

- Fazıl Hüsnü Dağlarca'ya -

Bir daha bir daha seslenmişler,
 Uyanamamışım kırk bin köy ben,
 Uygarlık basmış üstümden.

Duymamışım ayrılık,
 Keçi, Geven, Gürgen.
 Bilmemişim ayrılmak,
 Sapan, Üvendire, Düven.

Bir ışık varmış yucalarda
 Dibinden ileri uzamamış.
 Bozkırım, ışıksızım hep.
 - Bir daha bir daha büyür gece -
 Gün vurmaz yüzüme,
 Mışıl mışıl kırk bin köy ben.

Kâzım ERKANDIR

A N G E L D A Y I

Hatıralar! Hey gidi hatıralar!
 Angel Dayı gibi çöreği hazır, şarabı kilerde,
 Yollar üstündeki sıcak meyhanelerde,
 Çizmesinin çamuru, gocuğunun karyile
 Kim bekler çıkagelenleri şimdi kim ağırlar?

O gür sakalı, kıvırcık, kırçıl saçlarla
 O can, o hayata bağlı, o cömert adam!
 Haylaz Adriyen! Angel Dayıcığın senin,
 Sadece karısının güzel, evinin kocaman,
 Temiz olmasını istemişti gömleğinin!

İlk ve son kadehleri Angel Dayı içerdi,
 Şenlik te olamazdı dövüş te Angel Dayısız!
 Zamanla pasaklı bir karı kesilince güzel kız,
 Görüp hesabını sinek pislikli camların,
 Gitti postu temelli meyhaneye serdi!

Evi yangın temizledi, karıyı ecel!
 Kolu kanadı kırılmıştı koca adamın!
 Ama kimin aklına gelirdi ki, güldü-gülecek
 Derken o kapı gibi, o eski toprak, o yiğit Angel,
 Sarhoş yatağında, kurtlar içinde ölecek?

Birgün bir kayık yolculuğunda,
 Aldı yetişkin kızlarını elinden Tuna.
 Oğulcuğu da gidince bir sülvari hücumunda,
 Fazla dayanamadı koca tekne tayfuna!
 Diğer olanlar ise artık birer bahane!

Gayri ne büyük yoldaki sıcak meyhane,
 Ne yıllanmış şarap, katkısız rakı,
 Ne de bıyıklarından buzlar sarkan arabacılar!
 Nerde baş köşeye buyur edilen yabancılar?
 Boşlamasın da neylesin Angel Dayı hayatı?

Haklıydı Angel Dayın, bal gibi haklı!
 Samanlıktan bataklığa ömür tüketen
 İyi insanlar her ülkede vardır.
 Ve şunu iyi bilesin ki Adriyen!
 İyiler tez geçer, kötüler kalır!.

Nüzhet ERMAN

H A

Ha saçların ha bahar sabahlarında orman
 Ha ayakların ha uzak dağlara ceylan
 Sonra iri gözlerin en güzel ceylan
 Sınırsız sıcak bir deniz ilk bakışta
 Ha denizleri ha seni düşünüyorum bu an

Ha göğsünde ha bir su başında uyumuşum
 Ha adını söylemişim ha bir türkü tutturmuşum
 Ha Aşık Garip ha Karacaoğlan olmuşum
 İlk adımda yalnız çaresiz buğulu
 Şimdi bir yol ağzına oturmuşum
 En uzak kentlere yasadız yolcu

M. Celâl ERTUĞAY



O S M A N

İşinin başında kollar sıvalı
 Etme Osman bekleme böyle
 Kim vurdu sendeki yürekliliği
 Yüzündeki maviler alacalı

Kaç Osman varsa böyle çalınmış
 Niçin taşları tarakları boş
 Ağaçları kim çaldı peki meyvaları
 Osman dağbaşları niçin dumanlı

Dudaklarında hani umut kıvrımları
 Kaç zamandır unuttun sıkılmış yumrukları
 Etme Osman durma Osman ekme bizi
 Zaman habire geçiyor yollar yarı

Osman'ın altında bir kırık kağıdı
 Nasıl çıkacaksın bu tepeleri
 Osman dayım Osman ağam Osman beyim
 Gayrı sıvayın paçaları

Sen Osman ben Osman o Osman
 Gidiş aynı gidiş zaman başka zaman
 Biz Osman siz Osman onlar Osman
 İniş yaman çıkış yaman işler duman.

Süreyya ERYAŞAR



DAVULLAR VE ZURNALARLA GEÇENLER

Salıverdim sevinçlerimi şikâyet
 Umudlarımı da
 Gizli kapaklı neyim varsa
 Önerine serdim hep

Kendimi gücümü ellerimi verdim
 Ettikleri kötülüklere karşı
 Unutmadım unutamazdım da
 Elimde değildi bağışladım

Neden sonra anlaşıldı asıl maksatları
 Bir şeyler tasarlanıyormuş meğer şeytansı kafalarında
 Neye yarar bakakalmak geçmiş yılların ardından
 Uyandırdım hemen uyuyan duyularımı

Haykırdım yüzlerine korkusuz
 Karanlık yönlerini huylarının
 Onlarsa gülüşerek geçtiler önümden arsızca
 Davullar zurnaları'a

Nesim ESKİN

BİR BÜYÜK SEN OLABİLİRSEN

Bir özgürlük başlarsa, başlarsa yaşanuya ünlemeden
 Kaçıp gelirse sunaklarından geçmiş yüzyılların
 Bir özgürlük başlarsa, seversem
 SEN mustular gibi geleceksin, kaçmış, ürkek
 Bir son yeni başlarsa düşlerimde, bir en yeni, bir olumlu
 Benim olursa. SEN olursan, bir sevdiğim olursa. Benim.
 Büyük SEN olabilirsen karabeniz ayazların vurduğu yerde
 Gelirsen, ısıtırsan beni
 SANA daha büyük antlar içemem.

Bir başlarsa gözlerine bakmaklardan, bir yürürse
 Dinmese suskulu yaşantısı geçmiş yüzyılların
 Bir acılı, bir şiirli, en kuytu bahçelerinde Lâle Devri'nin
 Açarsa karafiller gibi, inat kırmızı, çarşaf beyaz
 Oralarda yaşıyamam

Sonra bir de korkarsan sevgilerden, sonra bir de inanmaz-
 san, ne kötü?
 Gözleri yalansa, dudakları yalansa, yalansa tüm yaşamış
 yeminleriniz
 Islak kaldırımlara düşerse yine gölgen bir başına
 Sonra susarsa kentler, sonra susarsa daha bir
 Arenalar, Parisler, Niyagaralar...
 Gece tirenleri susarsa
 ÇILDIRIRSIN

Bir özgürlük başlarsa, başlarsa yaşamıya gözlerinden
 Tutkulu, olumlu, gerekli, mustulu bu kez
 Anılardır belki dolar gözlerine. belki seversin de. Belki...
 Bir en yeni, bir en son, bir mutluluk gece tireni...
 Varıp gitsem dersin artık, kurtulsam bireylikten kent-
 lerdeki
 Yaylalardır, eser içinde serin serin
 Dağlardır karlı tepeleri üsütür ardından bir soğuk
 Bir özgürlük başlarsa, başlarsa yaşamıya gözlerinden

Bir O başlarsa, bir SEVMEK
 Bir dolarsa gecetireni saçlarını
 BİTERSİN

Ergun EVREN



ACI YALNIZLIK

Düşler sokağına acı bir yağmur yağıyordu
 Yalnızlığım yağmurda ıslanıyordu
 Dalda kuş kovanda arı bahçede gül yalnızdı
 Trenler hep gurbet gurbet ötüşüyordu
 Sensiz kalan ellerim üşüyordu
 Uzaklarda göz kırpan soğuk bir yıldızdı
 Hâtıralar tüyler gibi perme perişan
 Dumanlı ufuklara uçuşuyordu
 Yaralı ceylân gibi çileli gönlüm
 Düşler sokağına ve sana koşuyordu

Benim gerçek ve büyük yalnızlığım yeniden baş-
 lıyordu

Bulutsuz göklerin altında türküsüz yaşıyorduk
 Mutlu günler kuyruklu yıldızlar gibi kayıp kayıp
 gidiyordu

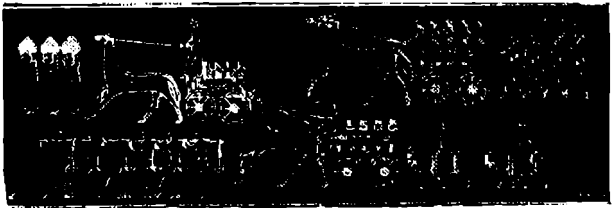
Umut bahçelerinde yapraklar titreşiyordu
 Acıların en zehirine yaklaşıyorduk

Bir gün bu masalın da perdesi inecekti
 Ateş böcekleri kokan gecelerin hâtırası bitecekti
 Kuş kanadından da uzaklara gidecektin
 Gemiler demir almıştı özlemlî limanlara
 Yıldızlar sıfırı tüketecekti
 Avuçlarımda gül gibi solup eriyecektin

Düşler sokağında deli bir rüzgâr esmişti
 Kaldırımlarda hazin bir sonbahar ağlıyordu
 Saçaklarda kumrular çoktan susmuştu
 Ay kahrından ikiye bölünmüştü
 Ağaçlar sarı saçlarını yoluyordu
 Dokunsalar boşanacaktım
 Yüreğimin üstünde ağır bir kaya
 Ölmek elimde olsa o anda ölecektim
 Yokluğun beni kahrediyordu

Gemiler bir akşam vakti alıp gidecek beni
 Bir akşam vakti herşey bitmiş olacak
 Uzak kentlerde sensiz ve deli
 Yabansı rüzgârlardan teselli umacağım
 İçime bölük bölük hüznün dolacak
 Üstelik senin için bir de ağlıyacağım
 Eylülülü akşamların alaca türküleri
 Senle dolu gözlerimi cayır cayır yakacak

İlhan GEÇER



Salih Acar

T E M B E L G Ö K

Yanıbaşında güneş görmez ki ölmüş mü ne
 Tutacak bir uzatsa elleri kımıldamaz
 Yöresinden bir sancı yaratmış evrenine
 Deniz kara der oysa bakmağa korkar ağır
 Ağır dalgalanırken mavinin güzelliği

Büyüktüm bir vakit oy aklıgım noldu benim
 Şapkamı aradığım yerde gül dikenleri
 Bir ezik kuyu sabah-akşam evimde hüznün
 Yapayalnız otağım neyleyim böyle beni
 Mor sümbüllü bağlarım oy noldu ben nerdeyim

Sofrasında ışıklar sönecek sanır birden
 Değilim bu gözlere bu evlere gerek der
 Bahçesi lâlesinden en iri zambağına
 Kuşuna ağacına dek donanmış o ağlar
 O ağlar herşeyi var görmez ki perdesinden

Oy bezenmiş dağlarım yokluğa terkedili
 Unutulmuş denizler-göller al yuvarlarım

Bir bulut geçse usul ses yok kimsede nasıl
 Uykusunda annesi bir kuş olan çocuklar
 Büyümese adamın tedirgin kucağında
 Altın böcekler gibi belirmese baharlar
 Adamda olumsuzun yarası dağlanacak

Bir güvercin kanadı vurmasa yalnızlığa
 Yenmese sevişmesi ölümü kuğuların.

UZAK KENT ÇOCUĞU

Ben bu kentli değilim
 Kırac topraklardan
 boy-boy uzanan başak dönümlerinin
 bittiği yerden geliyorum

Daha anlamadınız mı ben bu kentli değilim
 susamışlığı bir anda yitiren
 soğuk pınarlardan
 gün dönümlerinde evren ezgisini
 duya-duya barınaklarına dönen
 Memet'lerin Ayşecik'lerin geçtiği
 tozlu yollardan geliyorum

Bakmayın yorgunluğuma onlarla doluyum
 Öylesine uzağım ki ben bu kentten
 Öz Anadolu'luyum.

Özcan GÜLERYÜZ



K A Ç I K U Y K U

Sana en güzel şarkımı söyledim,
 Aşk dedim saçlarında beyaz karanfil gibidir.
 Bir yüreğim var sevinç dolu, aşk dolu,
 Al götür deli rüzgârlarda dolaştır,
 Ko bir yana bak bak ısın,
 Yüreğim senindir.

Duru suların aynasında bir dal
 Boy verdi, yeşillendi, kan oldu...
 Uzaklarda turuncu dağlar vardı
 Eteklerinde tarlalar
 Ve bir sarı saçlı çocuktuk bu dağlarda dolaşan
 Hepsi bu kadar.

Sana en güzel şarkımı söyledim,
Aşk dedim turuncu dağlara benzer
Ve kaçık uykularında insan
Alır başını gider...

Ruven HAKKI



S A N A

Gün devrilmiyor mu karşı dağların ardına
Kadehlere yöneliyor tüm umutlarım
Tam uzanıp tutacağım kaslarımda bir gerilim
Çatılmış kaşların giriyor araya birden
Boşlukta kalıyor çaresiz ellerim

Bilmiyorsun sensiz ne yaparım içmezsem
Tutunacak dal mı var diz mi baş koyacak
Şarkılar öpülmüş ezgiler kırık-dökük
Köprüler iki baştan atılmış ırmaklar geçilmiyor
Beni sen kurtarırsın bu çıkmazdan ancak

Bu döner dolabın eksenini sensin anlatamadım
Hoşnudum yaşamboyu bir uydun olmaktan
Bir yaprak düşmesin yere sararmış
Güz çiçekleri açmasın bahçelerde
Hiç kurumasın büyüsün diktiğimiz fidan

Mehmet HAŞMET

YERYÜZÜNE İNMEYEN ASTRONOT

Alabildiğine çoban şarkıları geliyor
 Füzelere ırzına geçtiği göklerden
 Kırılmış seren direklerinde başlıyor yalnızlığım
 Çaresizliğimi mendireklere gömüyorum
 Ve sallanan bütün elleri bir kürdan gibi kırıyorum

Ayhan HÜNALP



BİR TANKERİN SEYİR JURNALI

Bir karanlık şehirde
 Bir bitmeyecek şarkı daha başlıyor
 Kavun peynir rakı poyraz yıldız karayel
 Her yirmidört saat
 Bir gazeteciyi kahrediyor
 Martılar karabataklar
 Midyeler gibi iskelelere yapışmış çımacılar
 Yalnızlığa meydan okuyor

Ayhan HÜNALP



MUSTAFA KEMAL'I DİNLIYORUM

Mustafa Kemal'i dinliyorum Anıt-Kabir'de,
 Tutmuş ellerimden ki ırak değil.

Bir muhabbetle okşuyor saçlarımı,
 Güven var gözlerinde merak değil.

Bir yumruk tıkanmış boğazıma dağca,
 Taştır bağrıma bastığım toprak değil.

On Kasım gelmiye görsün her yıl,
 Bir şeyler saplanır bağrıma bıçak değil.

Memleketimin kaderidir havada savrulan,
On Kasımlarca dökülen yaprak değil.

Mustafa Kemal'dir yurdun üstünde,
Göklerce dalgalanan bayrak değil.

Sana destanlar yaraşır Mustafa Kemal,
Oturup boş yere ağlamak değil.

Yirmi dört yıl var ki dünya gözüme zindan,
Mustafa Kemal'siz yaşamak yaşamak değil.

Özbek INCEBAYRAKTAR



U Y A N I Ş

Ben artık buralarda duramayacağım
Alıp başımı gideceğim
"Aç kapını Anadolum aç
Ben geldim" diyeceğim

Kollarım sana uzanmış Anadolum
Gördükçe o suskun halini
O bükük boynunu, kor gözlerini
Haydi diyorum silkin söyle bir
Tut ellerimden Anadolum
Uyan
Davran şöylebir Anadolum
Ben geldim diyeceğim.

Erol İNCİOĞLU

K A Y I P A R A N I Y O R

Tüm buğudan,
 İnce.. saydam..
 Bir ruh kaybordu
 Farkına varılmadan..
 Şuradan çıkmış olmalı
 Yavaş yavaş, azar azar,
 Şuradan!...

İnce.. Saydam..
 Tüm buğudan,
 Tüm yeşilimsi seveli,
 Pembe beyaz tutku yüklü
 B i r r u h !...

EY CANLILAR

BİR DUDAKLIK ÖDÜL VAR!..

Falan yerde, filân adlı,
 Yiyen, içen, eğlenen,
 Sırttıkça nefes alan iskelete;
 Bir kucaklık murdar ete bildirene
 Bir öpüşlük,
 Bir tutamlık kadın eti
 Ö d ü l v a r !...

D U V A R L A R

- Pablo Neruda'ya -

Yıkık duvarlarından sesleniyorum sonlu gecenin
 Pul-pul yanaklarında hep o kan kırmızısı
 Toplum cenginde yitmişliğiyle geliyorsun
 Eski sıcaklığından uzak gülüşlerinin

Pamuk balyaları büyüdüğü büyüyor gözlerimde
 Bir kör kandil ışığı mı olmalıydı yanımda yöremde birle-
 şen yolların
 Sabahları uyanmak zincire vurulmuş umutlarla bir ufak
 pencereci odalardan
 Üstüne yorgun bakışlarının

Bu cenk havalarını neden vururlar
 Perdeyi aralayan ellerdeki ne
 Sevgiyi kardeşliği saçaklara asıyorlar güneşin altında
 Eriyen buz parçalarını görüyorum
 Gözlerimi yemek elimde değil

Haykırmak gelse de derinliğinden varlığımın
 Haykırsam vurulsam da dostluk adına
 Kazanılanı görebilir misin

Lüks arabalar önlerinden geçtiğinde köhne taşlarının
 Duvarlar yumruklarımın altında sessiz

Dayanılır gibi değil duvarda yansıyanlar
 Kaçmanın kurtuluş olduğu gerçek inandım buna
 Görüyor gördükçe yitiyorum bir tutan olmasa kaçacağım
 Gözlerimi yemek elimde değil

Tamer KARABUĞA

A K Ş A M L A G E L E N

Gün kesiminde bir düş
 Ellerimde ağustos böcekleri
 Ellerim koyu yeşil yapraklarda
 Yapraklar ağlamış avuçlarımda
 Avuçlarım ıslak kan ter içindeyim
 Çılgık çılgıla bir martı
 Kanatlarımda tuzlu gözyaşları
 Yükselir alçalır
 Bir taş bırakır gecenin derinliğine
 Iraklaşır ağlar ağlar ıraklaşır

Timur KARABULUT



ÖMER HAYYAM'DAN RÜBAİLER (1)

Her doğan güneş günü alır gider
 Böyle böyle ömrümüz gitti gider
 Her seher çağı sanki bir hırsız
 Ömrümüzü meş'aleyle çalıp gider

Akıllı uslu kişiyle otur şarap iç
 Lâle yüzlü fidan boylu bir güzelle iç
 Çok içme ortada içme dertsiz olasin
 Az az arada sırada gizli gizli iç

Ne mutlu o kişiye ünü yok atlası yok
 Serçe olmuş evrene ne o'su ne bu'su yok
 Nesi var şu dünyanın yıkık her bir bucağı
 Baykuşa benzemenin aslı yok astarı yok

Bil sana verileni gideceğin besbelli
 Bir yokluktur sonunda bu'lacağın besbelli
 Şarap iç nasıl olsa belirsiz bir yerdesin
 Gideceğin o yerin ne olduğu besbelli

Delikanlı güzelim doldur testini de gör
 Gül renkli şarabından sabah üstü iç de gör
 Ararsın çok ararsın bu gül bahçelerini
 Soldurma o çiçeği işini gününde gör

Hüseyin KARAKAN



L O

Hani sevişmesini talim ediyorduk seninle
 Kanlı bir ayı postunun üzerinde
 İlkeldi aşkın alfabetesi gramersizdi
 Biz heceleyi heceleyi yiyorduk zamanı
 Dudaklarından elma kokusu yayılıyordu evrene
 Her taraf ormandı, saçlarına makas değmemiştii
 Kırk haramiler yoktu yollarda, mağaramız güzeldi
 Yıldızlar tüm ışıklarını bize verirdi
 Hani bir sabah yöremizde binlerce ceylân meleşmişti
 Güllü bir sabah
 Bir ibibik kuşu uçup gitmişti yanımızdan
 Bir ibibik kuşu, tâ... Hazreti Süleyman'a kadar
 Lo, Lo, dur, gitme, dinle
ÇAĞDAŞIM SENİNLE

Hani muzlar salkım salkımdı Babil bahçelerinde
 Biz el-eleydik mermer bir havuzun başında hani
 Kızlar şarkılar söylüyor, raks ediyordu
 Biz sevişiyorduk ama ruhlarımızla
 Senin dudaklarında gene o elma kokusu
 Gene o büyüülü çağrı bizi sarhoş eden
 Bütün astronomların gözleri göklerdeydi
 Akşamdı, üstümüzden turnalar geçiyordu
 Zakkumlu bir akşam
 Kara yüzlü bir casus gitmişti yanımızdan
 Bir casus, tâ hükümdara kadar
 Lo, Lo, dur, gitme, dinle
ÇAĞDAŞIM SENİNLE

Mezopotamya'daydık, gene sevişiyorduk
 Fırat kenarında iki ceylân gibi
 Birisi bizi gözetliyordu aşîret çadırlarından
 Anısız, saygısız, deve kinli
 Ama oralı değildik, tmmiyorduk
 Leylâk kokulu bir rüzgâr esiyordu İskenderiye'li
 Bulutlara bakmakla kanmıyorduk
 Ayrılacağımıza hiç inanmıyorduk
 Ama bir akşam
 Bir kara kedili akşam
 Lo, Lo, dur, gitme, dinle
 Küskün müsiin ne?

Bir gemi kalkmıştı Mısır sularından
 Yükkü konaydı, ipekliydi, şaraptı hani
 Biz sevişiyorduk surlara yakın bir yerde
 Fatih'in topları ölüm kusuyordu Bizans üstüne
 Neye baksak yeni bir çağ konuşuyordu
 Kıvrak bir şarkı tutturdu, mutluydu
 Venüs'ün aynasını gözlerime tuttun
 Aşkımız zaferini yaşıyordu
 Gelinlik elbisen yaraşıyordu
 Ama o akşam
 O duvaklı akşam
 Lo, Lo, dur, gitme, dinle
 ÇAĞDAŞIM SENİNLE

Gene böyle bir bahardı Kurtuba'da
 Ay sessizce doğuvermişti biz sevişirken
 Sonra bütün çakallar oluşmuştu
 "Korkuyorum" demiştin sen
 Ansızın bir yağmur bastırmıştı
 Evler, mabetler hep uzaktı
 Evet, gene böyle bir bahardı Kurtuba'da
 Ağaçlar çiçek açmıştı

Dudaklarımızda bir elma kokusu
 Elma kokusu evreni sarmıştı
 İşte o akşam
 O kokulu akşam
 Lo, Lo, dur, gitme, dinle
ÇAĞDAŞIM SENİNLE

Yürek vermiş Tanrı, aşk gliici vermiş Lo,
 Ufuklar kadar sonsuzuz, ölümsüzüz biz
 Kanımızın emridir bereketli sevişiriz
 Diyelim Çin'de, Roma'da, Türkiye'de Lo,
 Biz cumhuriyetiz
 Kaderin kaderime yapışıktır
 Aşkımız yollarımıza ışıktır
 Yüzbinlerce insan taş taşısın ehramlara
 Saçların ellerimde, bırakmam
 Ama bu akşam
 Bu şölenli akşam
 Lo, Lo, dur, gitme, dinle
ÇAĞDAŞIM SENİNLE.

Bahattin KARAKOÇ



H A R İ T A

Önüme bir harita alıyorum
 Kocaman bir Türkiye haritası alıyorum önüme
 Ben ağlıyorum
 Harita ıslanıyor
 Upuzun çiviler saplanıyor gözlerime

Bir köşesinde bir kadın ağlıyor haritanın
 Çocuklar, yaşlılar ağlıyor görüyorum
 Görüyorum çekmez oldu sapanları öküzler
 Bir başka sızısı var gerdeki kızların

Sarı benizli insanlar ağlaşıyor haritanın ortasında
 Oturmuş güne karşı ağlıyorlar

Bir köşesinde ben ağlıyorum haritanın
Kitaplarım, defterlerim ağlıyor
Çatlak ayaklı çocuklar ağlıyor içimde
Çatlak topraklar ağlıyor

Köyler duman duman haritada
Kentler anlamsız sevilere uykulu
Bir yitiklik, bir sarhoşluk öylesine
Köyler duman duman haritada

Köyler duman duman haritada
Yanık buğday kokuyor evlerin içi
Yanık insan kaderi kokuyor

Denizler diyordun işte denizler ağlıyor
Dağlar ağlıyor oturmuş yüreğimize
Ölüme giden mermiler ağlıyor
Sessiz suların eteğinde.

Ertuğrul KARAKOÇ



Sık sık kovmam gerekiyor
Düşüncelerimin içinden seni
Yokluğunda herşey düzenli
Hele bir gelmeyegör
Tüm kafamdakiler hep sen oluveriyor

Nursen KARAS

Y A L N I Z L I Ğ I M

Bir sokak ortasında kanadı yalnızlığım
 Tüm insanlar saklandı kör kuyulara;
 Kanlı ellerimle boyadım kara kapıları
 Kara köşelerde ağladım;
 Ağladım...

Kaç yıl geçmişti bilmiyorum,
 Köşemden;
 Kırk çanlar çalıyordu yalnızlığında.
 Bitiktim, yitiktim Dünyadan
 Korkmuştum yüzleri buz gibi insanlardan..

Kâmil KEMAL



K O R K U

Ağacın birine bir balta dayalı
 O ağaç benim
 Diz boyu yaprak dökmüşüm düşünceden
 Çıkabilmek ah çıkabilmek
 Bu bin yıl süren geceden

Bir kedi
 Dayamış akvaryumun camlarına cam gözlerini
 O balık benim
 Yüreğim ağzımda bir ciklet
 Günün her saatinde çiğnediğim
 Yaşamak güzel yaşamak iyi
 Yaşamak gümüş bir olta gibi işlemeli
 Kuşkulu nehirler birikiyor denizime
 Denizime korsanlar basıyor
 Kanlı
 Kuru kafalardan bayraklar dizili dört yönüme

Yasak bölgelerin toprağı mayın yüklü
 O toprak benim
 Hiç yeşermedim ama hiç mi hiç
 Ne yağmur ne güneş
 Ne kuş ne kurt ne çoban
 Zaman biberli bir lokma gibi boğazımda duran

Ak düşlerime kan sığıyor korkuyorum
 Korku kirli bir kandır yüreğimde dolaşan
 Mevsimler duman duman
 Mevsimler dört vagonlu bir tiren
 Çanlı
 Çıngıraklı bir çalar saat ömür denilen
 Ki nurdan bir el kurmuş
 Ve ölüm
 Bir sarkaç olmuş üstüme üstüme varıp giden
 Hangi kapıyı açtımsa bıçak biliyorlar
 Hangi yola çıksam karanlık
 Birkaç kırık karanlık birikiyor içimin çukuruna
 Ellerim diyeceğim önce ellerim
 - Ellerim defalarca sarı ellerim defalarca keder -

Korku yağmurunda paslanmış antenlerim

Ben korku denizindeki balık bitkin
 Ben korku dalındaki yaprak soluk
 Ya siz
 Ey aşk ey dostluk
 Neredesiniz

Parmaklarım demir parmaklı bir kapı
 Her şafak söküşte alnımı dayadığım
 Ağladığım

Sizler için ağladığım kendim için ağladığım
 Doğmak: düşman kazanmak
 Doğmak: bir düzüne diş ve bir avuç tırnak
 Doğmak: bir hançer gibi çıkıvermek kından

- Gelin de görün caddeler kanrevan
 Gelin de görün caddeler kanrevan
 Gelin de görün caddeler kanrevan... -

Ayhan KIRDAR



P A L Y A Ç O

(I)

Martılar uçuşur yüzünde
 Islatır kanatlarını gözyaşları
 Siz bir güldürüde gülerken,
 Gülerken kral kanlı başı tepside.

Yaşar özge mutluluğunu
 Perde inince ağlar güldürücü
 Alkışlarınız ısıklığınız kime bunca gülmeniz?

Yüzünün yarısı beyaz yarısı mavi
 İki deniz arasında sıcak bir damla kan
 Kızarır yanaklarınız gülmekten
 Alkışlamaktan avuçlarınız
 Sahnedeki peruklar, domates, yumurta, ezik bir karanfil
 ta da

Siz güldükçe makyajınız eskir bayanlar baylar
 Güldürücü kaparken yüzünü
 Çiçek yağmuru altında en güzel amlar.

Kemalettin KOÇ

S E S

Önümden geçer gibi, tutamam
Gögümden uçar gibi, göremem
Tanıdık dost bir şarkı gibi
Bir türlü bulup söyleyemem.

Bir ses: durmadan günlerdir
Çırpınır sularında düşlerimin.
Karışık sık ormanlarında
Uğuldar durur bilincin.

Unutulmuş bir denizin iç çekişi
Kaygan nisanların dirilişi mi,
Ya da açmadan koparılan bir çiçeğin
Kıyıda kıyıya sürüklenişi mi?

Uzaklardan gelmiş soluk soluğa
Islak, solgun bir kuş gibidir.
Öter parmaklarımın ucunda
Eğilip tutmak istesem tutamam.

Bir sestir, çağırır durmadan
İçimde, karşımda bir amaç gibi
Ağır postalların sardığı bu ayakla
Büyür yollar, varamam!

Ahmet KÖKLÜĞİLLER

G Ü Z E L Y A R I N L A R

- Genç ziraatçılara -

Sizin beyaz ellerinizde büyüyecek tarlalar; rüzgârlar sizin kumral saçlarınızda büyüyecek. Bulutlar.. dağlarda, ovalarda dalgalanan sizler gibi bayraklar. Yurdumun güzel yarmlarına doğru yürüyecek.

İşte o zaman çoğalacak başaklar tarlalarda, çoğalacak yağmurlar. Pamukların ak bahçelerinde ersinler, bilgeler, çoğalacak lâleler ve güler yüzlü ormanlar çoğalacak. Çoğalacak akşamları etrafında masallarla toplandığımız ocaklar.

Sizler yurdumun gerçekçi çocukları, ve iyilik, güzellik çocukları. Sizler dağılınca karanlıklara ellerinizde meşâleler; dağılacak soylu ersinler, sezgin bilgeler ve güler yüzleriyle hüznü lûleler..

Ben sizlere inanıyorum; büyük nehirlerle inanıyorum. Güçlere ve emeklere inanıyorum. Sizin gizli gizli söylediğiniz şarkılara. Ot bitmeyen dağlara inanıyorum ve dağların ardından doğacak yarınlara..

Zeki KURUCA

ZEHROMANI IV.

- Tek adam akşamı -

Sarhoş ölülerin yankıları ki
 Kulak zarında kelimesiz dram
 Bir de kanama kör mü kör
 Deliği bulutun
 Bir mezarlık yolu ki bataak
 Ağzında memesi gecenin
 Her kabukta bir çatlak bir neden
 Damarsız mermerinde cins kedilerin bir Hüvelbâki
 Toprak dost toprak mis toprak
 Bakır zehirince maydanozları yeşerten
 Eski ahşap konak cânım konak anacığım
 Çam dallarına asılmış Arya
 Işıksızlık câmm ışıksızlık sınır atlamış
 Ve görölmedik rüyalar ne var ki
 Ne var ki çürük dişi lodos hergelesinin
 Ne var ki eski çerçevelerin tedirgin Allegrosu
 Ve sonra büyümüş emmiş eski çocukluk
 Ve sonra çığırından çıkmış ikindi
 Ve sonra
 Kavanoz dışından yalanan sakalı Cenabı Freud'un
 Heyy anam babam
 Bu bordalanan erdem yok mu
 Allah belâsım versin
 Bu tüküren rıhtım yok mu
 Bu kusan mendil
 Bu Engerek tohumu karınca ocağı
 Allah belâsını versin
 Tüm orospuluk sana saygı tüm dişilik sana lânet
 Biz sarhoş ölüler öğle sonrasında öldürüldük
 Nedeni belli değil
 Yalnızız
 Ve yılanlar gömlek değiştirdi

Nesrin MAVİ

U M U T

İşte
 Hazır kalbim
 Yıkanmış temizlenmiş
 Pırıl pırıl, yep yeni
 Yakamozlar içinde kırsız güneşler

Ne
 Üstü
 Açık
 Ne kapalı
 Kötü düşünceler
 Yansımamış aynasında
 Yeni sağılmış süt, bulutlarda gezen yağmur
 Çiçekler açmış; lekesiz, ilk aşkların ilk rüyasında

Tık
 Tık
 Vuruşlarını
 Bir bir sayar
 Meydan saatinin

Şimdi
 Gelecek der
 Şimdi gelecek
 Şu karşı yoldan
 Bir ömür boyu, sıpsıcak arzularla
 Birlikte yaşıyacağız; mutlu mutsuz günlerimizi

Tık
 Tık
 Vuruşları
 Bitmedikçe saatlerin
 Hep bekliyecek gözlerim
 Şimdi gelecek der, karşı yoldan; şimdi gelecek
 İbrahim MİNNETOĞLU

ÇOCUKLARDA ATATÜRK

Bir çocuk okuldan dönüyordu
 Seni öğrenmişti Atatürk.
 Al al olmuştu yanakları
 Seni yakından tanıyordu.
 Sevmiyorum dedi on Kasım
 Çıkaralım takvimlerden
 Bence sayılar birdi, aylar bir amma
 Değişti bazıları.

Gözlerini bir eski karanlığa çevirdi
 Sonra bir eski aydınlığa
 Kan kokan meydanlardan
 Kasımlara gelivermişti.
 Sen varken o yoktu yeryüzünde
 Sen gittin gene yoktu
 Şimdi ikiniz de varınız
 Sen çocuklardasın, çocuklar sende.

Küçüklük elini alınına koydu
 Ben Atatürkü gördüm dedi
 İşte benden öncesi, işte sonrası
 Atatürk ölmemiş ki.
 Bir perde kapanmış ara yerde
 Bir karanlığa düşmüş aydınlık
 Kirli düşüncelerde, kirli ellerde
 Bir tetik çekimi korkulu düşler inmiş.

Düşti pul pul bakışları
 Paralara, resimlere eskiden
 Düşti On Kasım'da ilki yılların
 Geldi kuzgun onbirine dayandı.
 Derken ısıdı yıllarımız, çok sıırmadı
 On birde geceler gene zehir
 Gene uğursuzluğu yılların, gene sağırlığı
 Gene kısırlığı üstümüzde.

Durdu duramadı yumurcak
Pırıl pırıl oldu gözbebekleri
Ben biliyorum dedi sizden güzel
Unuttunuz can alıcı noktayı.
Biliyorum Atatürk sevindi Çankayada
Bembeyaz anıtı ağardığında.

Cahit OBRUK



K A R M E L A

Şairlerin de kalbi vardır Karmela
Şairler de sever İspanyada şato kurmasını
Gel gör ki aşk bu sevda bu Karmela
İnsanı deli eder

Beni Madrit akşamlarında unut Karmela
Madrit akşamları şimdi zil zil
Benimki bir başka delilik yeşil gözlüm
Aşk değil

Varsın yağmur yağsın sokaklara Karmela
Ne çıkar?
Gerçi yabancısıyım Madritin ama
Mevsim bahar

Bu akşam bütün gitarları Madritin
Bizim hikâyemizi söyler
Zil bizim için çalar delicesine
Ve şal bizim için döner

Kapa gözlerini Karmela
Dudakların açık kalsın
Sade şiirlerimde olsun neyse
Üstelik kanımdasın.

Turhan R. OĞUZBAŞ

K A R I N C A L A R

Karıncalar iri beyaz
Karıncalar çoğul
Sarmışlar güneşi karıncalar
Yemlerde bir didişme, bir çekişme.
Atlısı, yayası, beyi
Üşüşmüşler üstümüze.
Akbabalarca, kuzgunlarca
Kimi değer içimizi
Kimi boşaltır derimizi
Karıncalar selvilerde, kuytularda
Çalışkan insanlara örnek.
Karıncalar atlısı, yayası
Üşüşmüşler ölüleri bölmeğe
Dün sırtlarına basanlar
Bu gün düşmüş ellerine.
Karıncaya gülen dişler
Bir bir aralarına girmişler
Dünkü düşünceyi görmüşler
Beyinin yollarında.
Bir boyalı levha gibi büyücek
Uzar yarınlara bir.
Umutlu insanlara dek
Mutlu karıncalar utkuda.

VAPURUN GÜVERTESİNDE

Denizin sonsuzluğunu karalar kesmiş
 Siyahla beyazın kaynaştığı yerde
 Küçük bir ev
 Deniz kadar mavi vapur şeklinde

Pencereden bakıp söylüyorum
 Martıların sevinçli dalışlarını
 Denizle oynadığını insanların

Bir vapurun içini düşünüyorum
 Sıcaktan bunalmış kazancı
 Bir kız hayal kuruyor, âşık
 Bir erkek mahzun
 Vapurun güvertesinde.

Tülay ORTAÇ



ISSIZ KIYI

Sessiz bir geceydi ölümlük o ıssız kıyıda
 Yolcusu hancısı bir garipsi uykuda.
 Bir sabah uyandığımız mavi ufukta
 Bir gemi, demirlenmiş durmuş - uzakta;
 Tâ uzakta bir zenci el sallamakta,
 Denizin mavi suları parçalanmakta,
 Beyaz fosforlu dalgalar vurdukça kıyıya.

Mehmet ÖNALP

ÖLÜMDEN ÖNCE DÜŞ

Başkalarıyla konuşmak oturup
Tasaları az ılık yüzlü insanlarla
Masal sesleri gelen odaların içinde
Kül bakışlı kedileri sormak büyük dağ evlerini
İnce ertelenmez kaygılı gülmelerin
Unutulmuş sonlarına çoktan şimdi
Uzanmak karanlık camlarına vurmak

Çiçekler bir sürü aydınlık oyunlar gündüzleri
Yuvarlanan çemberleri arıları bulutları
Oturup en sıcak günlerde bir kış oyunu kurmak
Öyle bitimsiz erinçler içinde uzayan
İkinci gölgelerinde yürüyüp
Yorgun ağaçlar altında uyumak

Çalışanları patates çıkaranları anlamak
Suların güneş ortamlarınca yanmaklı
Ak saçlı başlarını dayadığı taşların
Bilinmedik çağlara vuran ağrısında
Uluyan yalnızlıklarını duymak

• •

Örtüleri saydam gecelerde
Bir bulutun kapımızda nöbet tuttuğu
Denizler vurur odalara - yıkanmış şişelerde -
Aramakla yitirilmiş yaşamalar - gün boyu -

Giysiler dışında seviler ve ölümlerde
Bembeyaz acıların tutsak olduğu
- Yaratmaktır oysa sevmek dediğin -
Sakalların artırdığı yüzlerde

Karanlıkta ışıık kadar az olmak
Kalabalık kentlerde - pazarların kurulduğu -
Büyük gölgeleriyle ağaçların durduğu
Bölümsüz bir yalnızlık kalmak ellerde

İçgüdüiler katında görmeden tutunduğu
Yaşam düzlemini - teğet evrende -
Bir çökelek uzantıdır dağılıp giden
Göklerce duman uzunluğu

Mustafa ÖNEŞ

SENLİ İKİLER GERÇEĞİ

biliyorum senden ırak ortamlarda edemem
yanıma varışların durmasını
yaşatan sıcaklığını getir
bir daha bir çok daha gözlerini sen sen-olurken
daha bir getir varımı yoğunumu sebil ettiğim
içinde benli bunaltılar dolayan gözlerini

ekvatorndan buzullara dek
senli rüyalarımı bulamam biliyorum
sana hayallediğim her şey
dünyalarımsız olunca ben niderim
bana seni getir ezgili akşamlarımda
götürme beynimin kalbime ulandığı
çalgısız noktalarımı götürme
sonra beni bulamıyacaklar mutlu
bol renkli dünyalarda
sonra ayaklarının deyip geçtiği
öpülesi kaldırımlara bak
unutulmuş taşlara sarılı
zindan yalnızlığıma iyice

bana seni getir ezgili akşamlarımda
sensiz edemem gibi çok bir şey yüreğimdeki
sana bağlı yaşamalar bir bitmiyen sakıncalı
yoksa olamaz yeryüzü bu anlamda
ulumasın kapkara içüneli yalnızlığım
oyuntulu bilinçsiz yoksulluğum
buralarda durmasını iyice bana
yıldırımlar inmede göklerden yöreme
bana seni getir

DENİZLERİNE VARMADAN DENİZLERİNE..

I

Senin denizlerinde barut yüklü gemiler dolaşır
 Her çiçek bir yangındır senin bahçelerinde
 Alevleri yüreğime yüreğime uzanan,
 Alıp tanrısal sevgilere götüren, beni..

Senin gözlerin buğulu
 Senin gözlerin duman duman
 Karanlık umutlu çiçekler büyür içinde
 Baktıkça adamı bozguna uğratan.
 Ve her çiçek bir yangındır senin bahçelerinde..

Sen sevgiler için yaratılmış küçük kız
 Rüyalarında yapayalnız
 İmbat neler getirir ağaçlara bilmezsin
 Sen küçük kız aşk nedir bilmezsin.
 Oysa senin denizlerinde barut yüklü gemiler dolaşır
 Oysa her çiçek bir yangındır senin bahçelerinde..

II

Kimstesizdim, adını bilmezdim
 Tam ortasından vuruldum gözlerine
 Sev beni.
 Yorgundum, akan kanımdı tuzlu sulara
 Barut yüklü gemilerine tutundum
 Tut beni.
 Esir oldum.
 Agora'nın erkek pazarlarında sana satıldım
 Al beni..

Özgül ÖZGÜVEN

ÇEYREK'E SAYGI

İşte ben göremiyorum görsem zincir görürüm
Tutsak türküleri söyler içim apaçık
Urgan urgan yalnızlık kusar gözlerim
İşte ben göremiyorum görsem zincir görürüm

İşte ben yazamıyorum yazsam ekmek yazarım
İliklerimden can çekildi ha çekilecek
Tanrı bilse de bilmese de yazarım
Bu gece kapıya açlık gelecek

İşte ben düşünemiyorum düşünsem kan düşünürüm
Ölümler sıralanır ölümler usulca avuçlarımda
En acı özlemleri geçer çocukluğumun
Gençliğim gençliğim meyhane masalarında

İşte ben veremiyorum versem kuşku veririm
Çatlak ellerime baksın hele bir kez onlar
En tüylü baldırlara değer mi yaşam
Sokaklarda zil zurna gezerken açlar

İşte ben diyemiyorum desem özgürüm derim
Dörtte üçünü çaldılar insanlığımın
Yaşamak üstüneydi en acı öykülerim
Yaşamak üstüne Tanrım istediklerim

P A R İ S İ E N N E İ V

Bir senin yarım gövden Andre'm
Sen-Lo savaşlarında geriye kalmış
Bir Janet'in bakışları..
Yoksa benim isim ne
Böyle Brey sokağında köşe başında

Bir senin yarım gövden Andre'm
Elsiz ayaksız
Ve Janet'in susuşları
Bir de içimdeki sessiz kavga âleme karşı
Yoksa ne şu adam ne de şu köşe başı
Böylesine kalles böyle sevapsız

Bir senin yarım gövden Andre'm
Mağrursun gülüyorsun
Oysa Janet de biliyor
Andre'm biliyorsun
Biliyor, biliyorsun, biliyorsunuz
Ense kökümde bakışın her sefer
Adamlarla ardım sıra geliyorsunuz

Bir senin yarım gövden Andre'm
N'olursun susma öyle
Janet dedi ki dün gece
Hayır hayır
N'olursun dalıp gitme
Şimdi yorgunum ya bir gün
Bir gün gelir
İyi olur

Bir senin yarım gövden Andre'm
 Sen-Lo'daki ayakların ellerin
 Ve Janet'in gülüşleri
 Gün gün korktuğum olur ya tiksiniyorum
 Öylesine fütursuz ki saçlarım eteklerim
 Öylesine delişmen ki parmak uçlarım hayret
 Hiç ama hiç yüksünmüyorum

O lâ-lâ
 Dünyaya ve Allaha

Nurettin ÖZYÜREK



S İ Y A M ' L I K I Z

I

Ben ben değilim gayri
 Siyam'lı kız'a tutulalı
 Ben ben değilim
 Kızıl saçlara ince yağmurlar yağdığında
 Siyamlı kız'ı sevdiğimde tapılası

Saygon'da geceler ak-pak değildi
 Yollar geçilmiyordu duygusuzluktan
 Bir kız tanıdım Katinat caddesine bakan bir evde
 Adı Abel'di

Abel Siyam'lı kız kızıl saçlım
 Saygon'da yaşam ilinç
 Saygon'da geceler sakıncalı
 Bir sen arıksın düşlerim gibi
 Bir sen ıpıl-ıpıl

Bir sokaktan geçirdiler beni
 Adı Nemesis'di iğrençti
 Adını anacak oldum Siyam'lım usuma düştüğünde
 Aydınlığından utandım
 O sokaklara değmezdi bunca ısıık
 Bunca güzellik

II

Sodom'un Tanrı'sız gök-kubbesi altında
 Âyinler içinde yürüdüm hep
 Türküleri mutluluğa özgü değildi
 El-ele tutuşmuştu her ilinçlik
 Savlarımı belleğimden bile çıkardım
 Kişiler garipsi bakıyorlardı
 Ben ben değildim oysa
 Siyam'lı Abel'di bendeki
 Ben ben değildim
 Sodom sokaklarına düşeliberi

Bir korku sardı yüreğimi apansız
 En ağır günahların sonucu yöremde çırpınıyordu
 Ölümün beyazlığı eridi bakışlarımda
 Sustum... omuzlarımin yükü fazlaydı
 Oysa salt senin sevinle arınıyordum
 Siyam'lım
 Oysa bu acun bu Tanrı bu din
 Beni korkutamazdı

Mehrizat POYRAZ

Ç Ö L L E R G İ B İ

Dövülmüş çelik mavisi bir gök
 Yanar ucundan ucundan;
 Kimsenin bir şey bildiği yok!
 Neden şimdi kırmızı da mavi değil su?
 Neden üzerine varıldıkça ağlar çocuk?
 Ağlamakta bir şey bulduğundan...

Yıldızların altında yalnız bir insan
 Ve yüreğinde geç kalmış bir ateş
 Neye bel bağladıysa çıktı yalan
 Gelgelelim her güzelle gönüldeş
 Bir serapsa onun için mutluluk
 Çöller gibiengin olduğundan

Bahçesinde gül kokladığım bir kız
 Deniz serin serin ellerinde.
 O da benim gibi yapayalnız
 Güneşi de, baharı da varken teninde.
 Siz bakmayın sitemlerine zaman zaman,
 Aynı gönül ateşinde ısınırız...

Mehmet SALİHOĞLU



D O Ğ U

Ellerimiz gün ışınlarında yandı
 İslî linyit kömürleri gibi duman duman
 Gözlerimiz belirsiz enlemlerde kör düğümü
 Yüzümüz bataklıklarda saz
 Gölgeler boyu uzanan toprak yollar
 Yüz yıllardır kağıtların ağrısı
 Mor dağlarda gecelemek çekilmez, ayaz

1983 VARLIK YILLIĞI

Yıldızlar gök yüzünde çakmak çakmak
Saymak istersen, sayılmaz
Ara yerde ardıc, meşe, çam ağaçlarının görüntüsü
tül tül
Göremezsiniz yıldızların bolluğunu gök yüzünde.

Doğu içe bakar, batı dışa
Harman yerlerinde yoksulluğumuz türkü
Sarışın başaklar yarına gebe
Korkular içinde gözlerimiz, yüreklerimiz
Sıtmalı çocukların evreninde oyuncaklar
Düşlerinde görünür geceler boyu
Başı açık, ayakları çıplak
Çocukların, kadınların
Ayaklarıyla dost, elleriyle karındaş toprak

Bu toprak bizim toprak, kısır toprak
Bu yıl da buğdaylar sayılı başaklarda
Geçit vermez oldu günler anılar
Eylim eylim dağlar artarda
Kimsesizliğimiz gök yüzünde yazılı
Dağların, ırmakların delicesi büyür
Baş ucumuzda
Sevgimiz mor dağlarda gezinen rüzgâr
Boynumuz kıldan ince, kılıçtan keskin
Gün doğunca bir duman sarar
Boz dağları, kel tepeleri alı al, moru mor
Gölgesi gözlerimizde
Yöremizde kerpiç yapılar, toprak altında odalar
Bakışlarımızın sonsuzluğunda
Doğunun alın yazısı uzar.

İsmail Ali SARAR

ÖZGÜRLÜĞE SAYGI

İlk kez gözlerimi görüyorum
 Büyüyen gözbebeklerimde bir harita
 Ovalar yaylâlar dağlar üstünde
 Uzanmış eller karanlıklardan
 Bu eller insan elleri kahırdan çatlak
 Kirlenmiş umut yıllarca avuçlarında
 Bu eller haksızlığa uzanmış hak
 Anlıyorum
 Uyusam parça parça edecekler gecelerimi
 Uyuyamıyorum

İlk kez kulaklarımı görüyorum
 Ovalardan yaylâlardan dağlardan
 Sesler geliyor ağlamaklı çığlık-çığlık
 Bu sesler insan sesleri kavgalı
 Bir mavi sabaha dek uğulduyacak kulaklarımda
 Sıkılmış yumrukların gıcirtısı korkunç
 Duyuyorum
 Tüm kitaplarını yakıyorum Doğunun Batının
 Özgürlüğe saygısız
 Küllerinden utanıyorum

İlk kez yüreğimi görüyorum
 Sevgiyle merhametle büyümüş dilim dilim özgürlükle
 Damarlarında milyonlar kaynaşmada
 Gözyaşlariyle bulanmış aydınlığı
 Asyalar Afrikalar yıkılacak üstüme
 Korkuyorum
 Düşürse çimlenecek tohumlar gibi
 Ellerimle ufalayıp yüreğimi
 Ovalara yaylâlara dağlara
 Cömertçe serpiyorum

Sonra tekrar gözlerimi görüyorum
 Işımaya başlamış her dorukta bir bayrak
 Esmek... esmek... esmek istiyorum

M. Şükrü SARI



D Ö R T G E N Ç E M B E R L E R



tüm anılarını tükür yaşantılarca
 korkunun pasım çiz yosun gözlere
 - gece yarısını bir kez gece -
 midende ölen mutsuzluğu yak alev alev
 gece çılglık çılgılığa kıvançtan

yeşil yaşamlar dilen güvercinlerden
 mutlu mavisine karıştır okyanusların
 - gece yarısını iki kez gece -
 beyinde doğan sözcükleri yeşert yaprak yaprak
 gece çılglık çılgılığa inançtan

toz pembe seviler çal öykülerden
 küs buhar buhar hiçleşmelerine çelik avuçlarında
 - gece yarısını üç kez gece -
 kar parmaklarında kömür çilelerin köksüzlüğü lapa
 gece çılglık çılgılığa usançtan lapa

şimşek göz bebeklerin evren kavramlarda
 şiirini yont dörtgen çemberlerin
 - gece yarısını dört kez gece -
 kemik bulutların ardında saklansın özlem
 gece çılglık çılgılığa utançtan

İkna SARIASLAN

KUŞ GAGASINA ALMIŞ GECEYİ

Kuş gagasına almış geceyi gidiyor
 Bırak beni bir rüzgâra
 Saçların kumraldır biliyorum dağıt yağmurlar gelsin
 Kuş gagasına almış geceyi gidiyor...

Bir kadın güzelliğini arıyor delice
 O erguvan dallarına asılı sokaklar şimdi düşlerde
 Saçların kumraldır biliyorum dağıt yağmurlar gelsin
 Kuş gagasına almış geceyi gidiyor...

Teoman SARIKÂHYA



B İ L D İ R İ

Alın yazılarımız durdu
 Saatler bir yere kadar çalışıyor artık
 Bir yere kadar inancımız tam
 Bir yere kadar insan oluyoruz.

Kader çizgilerimiz kötü
 Başlangıcı ters yaşamamızın
 Ayak kiri örneğin arzular
 Soluk soluk tadamadığımız.

Pis bir arzuya koca bir el açıyoruz
 Olmadık bir yerde yitiriyoruz benliğimizi
 İyi niyet tanrılarından uzak
 Sebebsiz öldürüyoruz kendimizi.

Bir ana doğurdu doğurmasına bizi de
 Bizim de ağzımız süt koktu bir zamanlar
 Zamanla oldu ne olduysa
 Sonradan kirlendi ellerimiz.

Neydi hesaba gelmeyen şey aramızda
Bunca uzak durmanıza sebeb bizlerden
İyiye iyi demek mi suçumuz
Usunuz daha mı geniş gökyüzünden.

Verip alamadıklarınızdaysa bu hıncınız
Çekin ellerinizi gözlerimizden
Çıplak gözle görünür gerçekler bizce
Yaratırız kendimizi öz benliğimizden.

Kaybettiniz elinizdeki tüm kozları
Kötü yaşayan insanlar biz değiliz artık
Çabamız büyük olacak mutluca yaşayacağız
Kendi benliğimizin dev aynalarında.

Mustafa SARKILAR



BÜYÜYEN BİZ DEĞİLİZ

Seni yaşıyorum hani meydanların nerde
Bu akşam saatleri bir saksılarda güzel
Bu bulvarlar sensiz mutlu değil bilmelisin
Hani meydanların vardı nerede

Eli kanlı bıçaklı bir Aksaray yaşadığımız
Büyüyen biz değiliz ellerimiz o silâhlarda
Bir asker mektubudur okuduğumuz o akşam saatleri
Talim dönüşü kışla duvarlarında

Işıkları yandığında o büyük kentlerin
Üşür ellerim Temmuz sıcaklarında o akşam saatleri
Şimdi bin yıl ötede yağmurlar yağar
Palandökenlerde insanlar yitirir ellerini geceleri

Ellerim yaralı meydanlara çıkan sokak başlarında
Zincirlerimi kopardım hani meydanların nerde
Vücut değmemiş çarşaf lar gibiyim o akşam saatleri
Çek yorganlarını üşüyen ellerime

Seni arıyorum kâğıtlara yansıyan düşünülerde
Ellerim boş kalmıyor yüreğimi tutmaktan sana
Telefonlara koşamıyorum
Yalnızım terkedilmiş kışlalarda

İsmet SEZER



Ü R K E K

Sardı beynimizi bir ulu korku
İlk eller soğudu telâştan uzak
Nerde dokunmak nerde o dost duyu
Parmak uçlarımızda mıydı yaşamak
"Gelme ecel gelme
Üç gün ara ver"

Sardı beynimizi bir ulu korku
Unutsa mı gerek bizi kalanlar
Ölüm en güzel yalandı eskiden
Yaşamak üstüne şimdi yalanlar
"Üç günden ne çıkar
Beş gün ara ver"

Sardı beynimizi bir ulu korku
Ötelere uzandı ellerimiz
"Ölüm var" da tüttü ılık bir buğu
Tüttü gözümüzde sevdiklerimiz
"Al götür selâmım
Götür yâre ver"

Sennur SEZER

E M İ

Yollara düştüm bu gece
Sana geliyorum demek.
Sana gelmek kadar manalı, güzel
Her an geleceksin diye
Bir ömür boyu beklemek.

Yollara düştüm bu gece
İçimde 29 harfli bir dünya, seninle dolu.
A mı senin değil, B mi, C mi, Z mi?
Bir sen tuttun ellerimden
Ellerim küçük, ellerim zavallı
Ellerimi bırakma e mi.

Yollara düştüm bu gece
Yüreğim avucumda, büyük.
Artık beni taşımaz ne uçak, ne tren, ne gemi.
Bir kez gölgene sığındım
Ama kaybettim kendi gölgemi.
Ellerim korkak, ellerim perişan
Ellerimi bırakma e mi.

İSTANBULDA BİR VATANDAŞ

Ben düşlerimde böyle bilmezdim İstanbul'u
 Yeşil mavi ile dudak dudağadır derdim
 Güzellik bel vermiştir Yeditepe'den
 Martılar ak kanatlar dolusu kıvanç dağıtır
 Ve yaşamak taşar vitrinlerden sanırdım
 Ben İstanbul'u böyle düşünmezdim..
 Ancak İstanbul güzel İstanbul öpülesi
 Taş taş üstüne yüzyıllardan bir şehir
 Beyoğlu'su, Eyüp Sultan'ı, Taşlıtarla'sı
 İstanbul Türkiyedir.

Kostantinden Sultan Süleymandan yürümüş
 Varıp durmuştur bir yerde kocaman bir gövde gibi
 Bir ayağı doğudur öteki batı
 Köklü ağaç örneği iki ayak öyle durur
 Minarelerin gölgesinde Turan Emeksiz vurulur
 Üniversite doğrulur devran döner düzen bozulmaz
 Böylesine kolkoladır ortaçağ ve yeniçağ
 Ne hikmettir bilinmez
 İşte İstanbul budur.

Ayasofya'dan Meryem boynu bükük seyreder
 Eyüp Sultan önünde mendil açan aynı öykü
 Beyoğlu'nda varlık apartımanı gökdelen
 Deniz kudursa dalgaları tırmanamaz doruğuna
 Taşlıtarla yolları aynı doğrultudan geçse
 İşçiler kaderine sapır sapır dökülür
 Ne hikmettir sorulmaz
 Kim ölür kim kalır?

İşte İstanbul budur meyhanelerinde efkâr
 Bir kader denizi dalyanlarında balık
 Abanoz sokağında ekmek kokan kadınlar
 Ve caddelerde hep o bildiğiniz kalabalık

Mehmet Adem SOLAK

K U N D A K

eski gecelerinde evimin duvarları çizgi, çizgi
çocuksul kaygısızlıklar içinde ben
anıtlar anası anam
“niye doğurdum sanki
kör olmayasica, uyu artık” diyordu
bense kundakta kadınlardan ırak...

İsmet Uluğ SOLAK



KUYTULARDA KIRAL

Ansızın kopmamızı istemedilerdi
Sevgilere gebe gecelerde
Sonra darmadağın olmak da vardı - yoksa siz
Ağır taşlar altında böylesine bitik

Ve ellerimiz şimdi alınımız gibi ak
Vurunca çıplaklığımız yüzümüze köhne evlerden
Burnumuzun doğrultusunda yürümüşüz anladık
Sokak kadınlarının yaşamadıkları

Baktık büyük seyrek halkalar suda sıcak
Hem apayrı halkalar işte-görünmez kuytularda kiral
Beklersiniz dolmaz ikiye bir uzak
Bitmiş artık der aramazsınız

Ersan SÖZER

SOKAKTAN GEÇEN KADIN

Küçücük kalbini camda vurur görürüm
 (Koyup bir kadehe içmeli seni)
 Akşamları ince uzun parmaklarını uzatıp cama
 Yağmur damlaları yumuşak vurur görürüm
 Ağır bir Fülütde yürür adımlar
 Uzaklaşır da gelir kalplerde oturur
 Tüm tutkusuzluklar büyür de adını yazar
 Bilmezler bir kalp nasıl vurur

Ver elini beraber olalım
 Bir akşam uzanalım kuytu karanlıklara
 Sana sırmalı terlikler ipek kumaşlar alayım
 Takayım mutsuz tutkusuz acılı saatleri
 Gerdanlıktan başka ne olur boynuna
 (Koy bir kadehe iç beni)
 Acılıktan gayrı bir tad mı var
 Avut akşamı sar kollarında.

Muhteşem SÜNTER



DENİZİ ÖZLEYEN ADAM

Ne yapar denizi özleyen adam
 Bir mavi sancısı Tanrının günü
 Tutuşturup durursa yüreğini
 Bir çınarın gölgesine uzanıp
 Deniz yerine kor gökyüzünü
 Kımıl-kımıl bulutları dalga
 Bir beyaza çalar bakışları bir siyaha
 Güneşli bir sabah gezinir durur
 Buğday tarlası saçlarında.

Ne yapar denizi özleyen adam
Dev gibi düşlerin kıyısında
Bir mavi sancısı Tanrının günü
Kartallar örneği çöker oturur
Kuş kadar yüreğinin ortasında
Avunmaya çalışır avunamaz
Çocukların dallarından düdük yaptığı
Dal boyunlu söğütlerin arasında
Bembeyaz martılar uçuşur
Tirge yaprakların kıpırtısında
Güneşli bir sabah gezinir durur
Buğday tarlası saçlarında.

Ne yapar denizi özleyen adam
Mavisi ölgün ve durgun yeşili
Bulanık suların uğultusunda
Bir deniz sancısı Tanrının günü
Tutuşturur kanını deli-deli
Külrengi ve kirli bulutların ardından
Bir şehir görünür önceleri
Sonra bir kadın güler dudakları karanfil
Gözleri korkunç güzel
Alı-al moru-mor adamın yüzü
Ansızın taş kesilir
İslanır verir kirpikleri.

Sabih ŞENDİL

S E L A R T I K L A R I

soluk yüzlü dudakları ak-ak geçip gidiyor
 her sabah ölümden uzakcasına
 tam karşıtı gibi kutupların öyle ayrı
 ama susuz yalnızlıkları unutamıyoruz
 ve bulut olup dökülüyoruz gülümsemelerden

güvercin kanatları gölgemiz değilse
 inandırman boşuna beni boşuna ağlayıp yakınman

güz bilmeden sürünüp geçiyor güzelliğine inanmazsın ki
 tut kendini koy yerime düşün bir kez
 insan dolu duraklarda ve her sabah
 geçip giden sonbaharlığını kovalıyor gözlerim
 ve gözlerim sabahlarca bölük

geri gelen yağmurların dostu değilsen
 inandırman boşuna beni boşuna gözbebeklerimde
 direnmen

M. Ertuğrul ŞENER



İ Ş T E

İşte sana büyük şehir
 Bulvarlar dolusu insan

İşte asfalt yollar temiz
 Kenar mahallelerde gecekondular.

İşte yol derler buna
 Al çamur dizine kadar.

İşte ev derler buna
Aç kapıyı, gir içeri.

İşte sevgilin yanında
Çıkarıp at yorgunluğu.

İşte yatak derler buna
Haydi yat, yatabilirsen

Göz yaşlı, alın terli, ayak çamurlu
Uyu, uyuyabilirsen

İşte eşin, işte kesen
Kimin umurunda, ölsen...

Ahmet Tufan ŞENTÜRK



BİR DAMLA CEHENNEM

Başımı hangi yöne çevirsem gök dönüyor
Dünlerde kalıyorum çok uzak
Gölge geceye doğru akşam mı var
Zaman mı ne ki bu uzun ırmak

Şimdi senden geçiyor esmerliğim
Çiçek oluyor ellerim ap-ak
Sürekli ve şekil şekil değişmekteyim
Çünkü sen bütün ölümlerimde sağısın
Etin etime değdikçe sıcak
Bir damla cehennem her öpüşümde ağzın

Hasan ŞİMŞEK

HER GECE ONBİRE DOĞRU

Açıldıkça sımsıkı kapanan kadınım
 İçtikçe tükenen kadeh kadeh
 Artık tıka kulaklarını
 Gözlerin yeter

Neonlarla yeşilimsi titrek loş
 Şehrin çirkin pazarlığı kadınım
 Bir yaralı kartal gibi yırtıcı
 Serçeden ürkek

Her gece onbire doğru
 Kirli sokak başlarına asılan
 Bir ilân tahtası kadınım
 Çürümüş

Nuri TARHAN



TAVŞAN KANI

Ben tavşan kanı diyorum her şarkıya
 Hatırlarsak tavşan kanı ılıktır kırmızıdır
 Benim tavşan dediğim bir oraya bir buraya
 Ben tavşan deyip geçiyorum ya
 Karımız kısırağımız şarkımızdır

Bir tavşan kanı geliyor akşamları
 Hatırlarsak tavşan kanı kırmızıdır hızlıdır
 Oturup dişleriyle kemirir dağı
 Üstelik daha yarık daha aydınlık üst dudağı
 Üstelik ben hangi kızı öpsem onun ağzıdır

Ben tavşan kanı diyorum her kadına
 Hatırlarsak tavşan kanı ılıktır kırmızıdır
 Akınca kendiliğinden akar özgürlük adına
 Pıhtılaşır kalır atların sabahında
 Karımız kısırağımız şarkımızdır

Mesut TARCAN



O L A C A K

Seni bana yağmur,
 Tanelerinde getirdi.
 Bilmediğim bir yerden
 Gözlerinde en dayanılmaz bildiriler
 Ve buram buram aşk dudaklarında.

Bir yaşayışımız olacak seninle
 İkimizi birden almayan bu şehirde
 Sevginin "her türlüşüyle"
 Seveceğim seni

Artık ne mutlulukları eritecek zaman
 Ne de kilometre taşlarının çokluğunda rakedecek
 Yoksun düşüncelerim
 Herşey istediğimiz gibi olacak

Alev TAŞKENT



UTRILLO'YA VASIYET

Utrillo
 Lütfen karşıma gelip otur
 Resmini yap ellerimin
 Sınırlanmış yeminlere uyarak
 Şu nişan yüzüğümü,
 Aynı parmağıma tak.

Utrillo
 Gösterme kemiklerimin iriliğini
 Hatırlamak istemiyorum
 Zamanın nasıl geçtiğini
 İzmaritlerin acı sarısını
 Çoğalan kirini
 Lütfen izleme Utrillo
 Belli etme bedbinliğimi

Utrillo
 Sana çok inanıyorum bak
 Yine avuçlarımda
 Ayni çizgiler kalsın
 Yaşamak istiyorum
 Çoğalan kederimi.

Utrillo
 Sonra; Bu ellerin resmini
 Bunca yaşantılarda
 Sadık kalan sevgimi
 Belirtip imzanı at
 Beni ona anlatan, bu kıymetli paketi
 Hemen gömüldüğüm gün
 Taahhütlü olarak en yakın postaya at.

Ali TEOMAN



TOPRAĞIM, AŞIM, SOĞANIM BENİM

I

Sende ağladım, sende güldüm,
 Seni her şeyden aziz bildim.
 Seninle süslendim, gönendim,
 Sende giyindim.

Köy köy gezdim,
Bulut bulut yükseldim.
Soğuşuna sarındım,
Bayram bayram giyindim.

Edirnenden Bitlisine dek
Soğuk sularını içtim.
Gülnarında çökelek yedim,
Maraş çarşısında bakırcıları dinledim.

Toroslardan yöreme baktım,
Bi aydınlık, bi serin,
Bi yaman esintiler geldi.
Esintilerle kekik kokuların geldi.
Seni gördüm, yürekten sevdim,
Ama bi yaman, bi candan sevdim.

Fırat kıyısında gül bahçelerin var,
Diclen bi sesli, bi içli akar.
Kızıl Irmağın allanır,
Erciyesin başı dumanlanır.

Balların var petek petek
Çilekeş erlerin
Kara yazılı bacıların var.
Seni gördüm, bir başka türlü,
Bi yaman sevdim.
Yağmur oldum Konya Ovasına indim.

Baharda çiçeğim,
Karda tipide ocağım,
Yazıda aşım, soğanım oldun.
TÜRKİYEM, TOPRAĞIM!
Kışlada yiğidim,
Köyde kara gözlüm!

KARANLIKLARIN AYDINLIĞINDA BEN
 DİMDİK DURUYORUM
 DÜŞÜNCELERİMİ BİLİYORUM
 DİRLİK SAVAŞ SONUNDA BU DÜNYADA
 BULUTLAR DİRLİĞİMİ KAPLIYAMAZ
 BEN TUMÜNÜZ İÇİN SOLUYOR DÜŞÜNÜYO-
 RUM

BAŞAK'A HAYAT UZATAN TOPRAK
 TOPRAK DÜŞÜNCELERİMİ KAPLIYAMAZ

Uzak bir yıldızın aydınlığıyla
 Uzak bir yıldızın sığağıyla yaşıyorum
 Ben tohum ekili topraklar üstünde
 Bereketini biliyorum
 Isınmanın yaşamının
 Ben tohumların patlayışı gibi
 Suyun uzanışı gibi toprakta
 Türkiyemin dört bir yanında
 Geriniyorum.

Ben şimdi Hindistanda, Klimanajorada
 Ben Pariste Otelloyu oynuyorum
 Tuleytulede şarap içiyorum
 İzmirde Ardahanda
 Ankaranın ortasında yürüyorum
 Ben tohum ekili topraklar üstünde
 Bereketini biliyorum yaşamının
 Ben burda ben her yerde
 Uzak bir yıldızın aydınlığıyla
 Uzak bir yıldızın sığağıyla yaşıyorum.

KARADENİZ ORTASINDA BİR GEMİ

Karadeniz ortasında
Kara, kapkara denizin ortasında
Bir ısıklı gemideyim.

Ay değirmi,
Karşısında pırıl pırıl bir yıldız
Ve ayışığında

Gazoz gibi köpüren
Yayılan, eriyen
Dalgalar..

Sessiz gemide
Dalgalardan yükselen
Bir ayrılık şarkısı dinler gibiyim.

P A R K A Y D I N L I Ğ I

Yeşil çimenlerin titreyimleri arkamızda sürünen zincir,
 Bir de o kuş resimleri dal uçlarında, o her kişiyi çarpan
 aydınlık.

Gelip konar başımıza vişne çürüğü bulutlarla ta uzaklar-
 dan.

Göl müdür bu, bizimle gelen, mavisinde her gün klerek
 çektiğimiz?

Havuz mudur, morca sularında akşamüstleri yıkadığı-
 mız?

Serin bir sıradayız çiçeklerle ışıklar arası yeşilimsi

Sevişiyoruz ilk çağlardan son çağlara dek

Ama hangi çizgide yaşadığımız

Mavi bir tomurcuk içinde giz.

Birden uyanırsız o esrik düşlerden dörtünale gelen çalgısal
 atlarla!

Gün ışığine tutkun palmyelerle zenciler savrulur kapa-
 nık bahçelerimizden.

Bir caz şarkısında bakarsın en doğal Venezüelâ, bir sıcak
 Trinidad,

Sarmaşıkları sevilere dolu yabansı ülkelerin, örneğin ka-
 vuniçi bir sümbül.

Uzadıkça uzar avuçlarım yosunlu tekneler gibi ılık göllerde
 Çırpındı mı dolgun göğsünün bilinçüstünde yüzen ak ku-
 ğuları.

Dolanır boynuna kollarım soluk soluğa koşuşlarımızla
 bulutlarda

Bir lâle soğanı çatlar ayağımızın dibinde

Bir gül fidanı biraz ötede,

Kana susamış, kösnücül.

İçim içime sığmaz, ıslak çimenler ısır yolumuzda,
 Kalkıp yürürüz dar geçitlerinde bu günün, bu anın
 Elele, kolkola krizantemli, papatyalı, sık ağaçlı ufuklarla.
 Varsın yıkasın derim ve öyiesine aptalca gülerim,
 Şu tenbel günlerimizi kar-beyaz köpüklerden öte bir luna
 parkta

Yedi renkli fıskiyeleri akşam güneşlerinin.
 Eğilip bir baktım mı ansızın gözlerine bir başka gökyü-
 zünden,

Lâcivert göller üstüne dökülmüş sanırım başak saçların.
 Özdeksel yaşamın çitleri dikilir karşımıza o ân,
 Sütbeyaz kelebekler uçuşur incecik dallarda,
 Kuş dilinde şarkılar çınlatır yöremizi parkın doğal ay-
 dınlığı;

Az sonra bir güvercin görüntüsü, bir kuğuyu
 Ağrılıksız ellerimle besler, büyütür, okşarım
 Bir tiren kayıp gider tuğla kırmızısı evlerin altından
 Taşıtlar homurdar bozuk plâklarında bir yaz gününün
 Hep aynı ses, aynı uğultularla atletler koşar damarla-
 rımda.

Hani ya nerde o yenilmez güreşçileri güzelliğinizin?
 Yemyeşil çimenlerden bir köprü kurar, bir el-ense takarım
 Kaş ile göz arasında bir silkinişle
 Buruşmuş günce yapraklarına yatırır seni erkek kollarım.

Ölürüz bu çırpınışlarla kaç çağ ilkel yataklarında ölümün,
 Kösnücül uçaklar kemirir dudaklarını duygusal aydınlığı-
 mızın!

Delice sesler çınlar boşlukta, ürperir pis soluyuşlarla yer
 kuşağı.

Derken bir ılık çöker çiçeklerin bölmeli dünyalarına,
 Güler morları menekşelerle karanfillerin Finlandiya zam-
 baklarında

Nefes alırsız yenibaştan özge yaşantılara dönüşlerimizle
 Vücudumuzda diken, dudağımızda kan kırmızısı gül.

Osman TÜRKAY

A Ş K T U T K U S U

Kuş leylakların kokusunda
 Şeftali çiçekleri kelebek avına durmuş
 Sen benim yüreciğimi ısıttın
 Yalancı cennetteyim bu kez
 Gök kubbe uğuldayan tapınak
 Müzik duyuyorum Çaykovski'den
 Strauss'tan tüm Evrenden
 Renkler tatlı pembe eflâtun mor
 Çıldırta kırmızılar
 Büyülü günlere gebe duyular
 Aç yüreciğim kapakcıklarını korkma
 Çiçekler tomurcukta

Müveddet TÜRKUĞUR



K U T U D A E V R E N

I.

yaşamaklığı kişinin bu
 bu benim gecelere küskünlüğüm
 sokak sokak yaşamaklığım onları
 yonca tarlalarından
 kaçmak isteklerim bunlar

bir meyvayım
 güneş bir yanıma vurmuş
 dönemiyorum
 - güneş uzak - gitmek güç -

II.

bunlar benim tüm sıkıntıları
 harpten kurtardıkları
 bu bir hap karnımı doyuran
 - o eski şöenler -
 her birinde uzattığım
 ellerdir bunlar

Yaman TUZCET

Ç A Y E V L E R İ

Çılgın deniz üzgün çöl uçakları çay evleri yağmur
 Ağır şarkılar içilmiş kahveier kartal döner havada
 Giysiler üçgen kadınlar yalnızlık çan çiçekleri
 Yitmiş yaşamlar delilikler şaraplar ak bir köprü
 Paytonlar kör gece dikiş makineleri ateşli ışıklar
 Perili şatolar kanaryalı balkonlar ağız korku güçlemek
 aslanları

Ercüment UÇARI



K U Y T U

Uzunca yazlar bekledim çocuklarla
 Bayramlar hazırladım çiçekler suladım bahçede
 Rüzgârlı gece kuşları kuşattılar gökyüzünü
 Ninnîleriydi annemin ölüler çağırırdı odalarda

Açılan bir tek çiçek ölülerini çoğaldıkça
 İnince karanlıklar üşüyen ellerimiz
 Fısıldıyan kulağıma babamın kuytu sesi
 Bir denizdi her sabah varınca kıyısına.

Nevzat UÇKAN



G Ü Z H A V A S I

Bulursa yağmur yalnızken bulur
 Rüzgâr yalnızken eser bizi
 Çın çın eder güz havası kırlarda
 Yalnızlık doğada at koşturur

Yorulursanız derim kalın siz
 Bu yaprak çığlığı size kalsın
 Bu paslı gülüm bu dallı yorgan size
 Islak mağaralarında ormanların
 Oduncular dağlarda ateş yakar
 Soğur dumanı varmaz sabaha

H. Vasfi UÇKAN



BEKLEYEN ADAM

Sırtında on katlı binanın duvarı,
 Ağzında sönmüş Tekel izmariti.
 Bütün yüklü sağ ayağında..
 (Gelmiyor,.. gelmiyor gözlerin beklediği.)
 Cebindeki hiçi saymakla parmakları.
 Gelmiyor! Gelmiyor beklediği.

.
 Sırtında on katlı binanın saltanatı..
 Bütün yükü sol ayağında :
 Diz bağı nişanı gibi.

Nedret UTKAN



MUTLU KUŞAK

Biz mutlu kuşak
 Yaşadığı sürece
 Öneyak olmuş devrimlere
 Anlatmış Atatürkü.

Biz mutlu kuşak
 Şehit vermiş
 Umut vermemiş
 Hayinlere.

Biz mutlu kuşak
En uç köylerde sesi
Getirmiş gerçekleri dile
Alev-ateş yüreği.

Biz mutlu kuşak
Tarihlerin yazacağı.

Ahmet UYSAL



AYRIK OTLARINDA İBAT'IN ELİ
KARA TOPRAĞA TÜRKÜLER SÖYLEDİ

Kopuvermiş bir yön gibi çağından
Şimdi bozkırlar uzanıyor önümde
Alabildiğine uzun alabildiğine geniş
Bozkır demek umut demektir İbat
Yanıp sönen ışıklarsa sonsuzluğun gözleri

Yamanmış uzağa bir parça yeşil
Yanar çilesiyle bozkırın
Yanar allahım yanar
Hey canına yandığım
Dinmez toprakların ağrısı

Gökyüzü bir kederlik ihtiyar
Görür çıplaklığını toprağın
Göriir de
Utanır
Gür sesli şafaklar düşer aklına

Duymamış İbat
Duyamamış uygarlığı
Bozkır bozkır olalı

Hasan UYSAL

KÖY ÖĞRETMENİNİN AĞRISI

VI

Ben bir akca kayığım sularında usanmış
Habire koşarım sahiliyin çayırlarında
Densiz çalkanışların yırtık yenlerimde kara mı kara
Ağalı ağrıların büyür avuçlarımda

Biz kimiz, çağ hangi çağ
Kambur kambur üstüne büyür sırtlarımızda.

Mustafa UZ



ÖLÜMDE ÖLÜM

Dizgini kopmuş çağın ortasında
Ayaklarımız eski, atmaya kısa;
Kızgın kumlarda kalmışız;
Su bile değse çatlar,
Usumuza.

Ya bu ellerimizin kanı
Ne yaptık biz
Tanrıyı mı boğduk
Kendimizi mi yoksa?

Kâmil Kemal ÜNAL

DEĞİŞİM

Geç kaldık, hep söyleriz, haydi çabuk
 Çabuk
 Köşe çizgilerinden çıkın odaların
 Uzakta glın doğuyor, Tanrım yepyeni
 Yollarda kirli sakallı adamlar var.

Derebeyi kapıların kancaları
 Karanlık zamanlarda çok ettiler
 Şimdi yokları arıyoruz
 Ateşlerin, camların parıltısında
 Ölüm bile çıkmış aradan.

"Biz az kişiyiz, sen de gel!"
 Umutlarımız dura dura
 Giysilerden, evlerden, yemekten önce
 Çağırır soluk aydınlığı, gel!

Sanılır ki uzar gider o
 Sokakta bir de çatılarda
 Bir de demir yollarında, petrol' kuyularında
 Bir kaç kadın soluk renkli
 Acılar, ezgiler
 Hiç yenileri yok, çul çaput ne varsa
 Oysa biz ay toprağını görmedik, bilmeyiz
 Kim koyar bu ay suslarını?

Biz az kişiyiz, deriz ki
 Yeni kurallar gerekirse
 Hiç durmayın kötüler, giysileri soyunun
 Ezgileri, şarkıları, o pis alışkanlıkları
 Eski urbaları satın, parasını almayın
 Taşının eski evlerden, eski anılardan

Uykuları anaları uyarın

O kötü tutkularla, o uysal baluşlarla sakın
Girmeyin dizisine eski esircilerin.

Bir yerlerde söylensin dursun

“O bizim çocukluğumuz, eski”

Ama biz yeni araçlarla tekerli yollardan

Gürültülerle geçiş

Bir yerlerde kalsın o bizim çocukluğumuz.

Çatlıyor herkesin alnı olanlardan

Ama tutun, kimse gitmesin geriye

Savaşlar olmadan, zinalar, ölümler olmadan

Geç kaldık, hep söyleriz, haydi çabuk

Çabuk.

Biz bir aydınlıkta durduk

- ama öyle değil -

Nisan yağmurlu tarlalarda durduk

Mutfaklar, ocaklar yaptık

Kömür bulduk, petrol bulduk

Teknelerde, kamyonlarda, masa başlarında

Bir destede çoğunluğu sevdik, bezedik

Sıkıntılı oğlanlar koştu suya, toprağa

Öyle arka kapılara motorlar çektik

Sıcak renkli kadınlar odalarda

Arık su bulduk, yundular.

Şimdi pis karanlığı alışılmışların, hepsi

Acılar, ezgiler, o şarkılar

Olmadan,

“Biz seni bir yerlerde görmeden sevdik”

Kim kalsa birimiz yok, gel

Savaşlar olmadan, zinalar olmadan, ölümler olmadan

D Ü Z E N

Bir gök başlıyor şimdi buradan
 Düşsel mavisıyla ufuksuz
 Sonra güney bulutları çağiltılı
 Islak ikindilerde can kokuları
 Bir cümbüş başlıyor toprakta - aha
 Bir akşam başlıyor bir sabah
 Bu aşk mevsimi sestten hevesten.

Bir yavru-kedi yalvar-yakar başlıyor
 Sarmanlar Mestanlar kıran-kırana
 Damlarda bir mart başlıyor ilkin
 Pembeler sarılar morlar başlıyor
 Bin çığlık büyüyor dallarda - aha
 Yaprak gülüşler içre nisan başlıyor
 Bir yeşil başlıyor dillere destan.

Yangınlı güneşlerde uçarı bahar
 Basma eteklerde rüzgâr başlıyor
 Balkonlar sarmaşıklar ayışıkları
 Bu kuştüyü okşayışlı akşamlar
 Öpülesi ağızlarda ön soluğu aşkın
 Gülüşler edalar nazlar başlıyor
 Yakarışlı türküler başlıyor inceden.

Kanatlı akşam dönüşleri erkeklerin
 Kapı tokmaklarında merhaba sıcaklığı
 Tül perdeler gerisinin kendiliğinde
 İpek hışırtılı içtenlikler başlıyor
 Yoğun hazlar ortamında çırpınışlar
 Bir insan ekimi başlıyor evlerde - aha
 Bir serüven - masala taş çıkartan.

G Ü Z A C I S I

bir sabah uyandım baktım ki
 çürük yapraklarla uzanmış bahçeme
 mevsimlerin en olumlusu
 mavilerin en güzeli sarhoş

birşeyler söylüyordu kaçamak
 öyle yürekten kırık
 açık pencere camlarından içeri
 hep göz kırpıp ağlaşan güz ışıkları

çirkinlikleri bir yana artık
 yaşamının güzelliğine doyamadım
 bir gün vakitsiz ölür gidersem
 arkamdan siz kıyasıya ağlayın

siz bütün mevsimlerin baharı
 siz benim sevgili - saygılı çocuklarım
 siz güz çocukları
 ezik dişlerinizde acı güz şarkıları

İsmet ÜSTER



İ Ç İ M İ Z D E K İ

“Bir ben vardır bende, benden iğeri”

- Yunus Emre -

İnsan gelir bu Dünyaya anlarım
 Göçer gider unutulur anlarım
 İçimizde o güzel şey ne olur
 Gönül gül değildir ki solar savrulur

E. Faik ÜSTÜN

KARANLIKLAR VE SONRASI YALNIZLIĞIN

Karanlık bahçelere yağmur yağıyor
 Zehir-zıkkım bir gecede inatçıl yürüyoruz
 Gözler bir olumsuz boşluğa eğik
 Tanrısal yönlerle yalnızlıklardan
 Sorular soruyoruz

Yaprakları dökülüyor ağlamak mevsiminin
 Bucak-bucak ötelerden ünlüyor çocukluğumuz
 Umutların ötesi iki avuç kum, birkaç damla yağ
 Gelip bir evren çöküyor yüreğimize
 Kahroluyoruz

Günlerdi her şeyi böyle dostça getiren
 Şimdi yağmurlar yağıyor ve susuyoruz
 Bazan da bir tanım istiyor zaman
 Sağır kulaklara masal anlatıyoruz
 Bu kimsesiz kentlerin kimsesiz akşamlarından...

Hümi ÜSTÜN



L E Y L Â

Çok sonraya kalmış çekingen kadınlar
 Bozgun taraflarıyla adamların soy dirilmelerine
 Yoksulluktur belki de o çılgınlığı sürdüren
 Uğraşan ırgatları şimdi onların namlı aptallığında
 En zorlu bir öpüşün sıcaklığı ağızımızda.

Armağan edilecek minik bebeği bıçaklı süngülere
 Alkol kokan adamlar bir sandal gibi öyle
 Kadınların otobüslerde başlattığı susuk öpüşler
 Geniş kalçalarıyla bak o Leylâ ölüme hazır
 Uzun vazolara takılmış o mavi güllü.



Fernand Léger

Leylâ korkak gibi bir çocuk kral atına
Eski adamlar öpüşlerin iki yüzü tezgâhlarında
Bir isyan ülkesi Leylânın dar memeleri
Dudakları savaşımlara yığın şölenlerin sonunda
Kapılarda kalabalık aynı şeyi duyan çocuklarına.

Ucuz saltanatlara tarağı yok Leylânın
En güzel yerinde grev ayaklanır zaptiyelere
İşsizliğimizle delirdi, akşam sessiz ölümlere
Ne güzelsin bir hüznü paylaşıırken aynı yatakta
Uzak kapılarından yorgunluğun.

İlter VEZİROĞLU



UZUN KAVAK TÜRKÜSÜ

Uzun kavak ne söyler ne düşünür
Bıyık altından göseyi aynalar gün boyu
İnsancıl belirtilerle..

Şöyle bir yana doğru'sam yerimden
Yoklasam giysilerimi arada bir
Ötelere süzün etsem
Ben gibidir.

Bir soluk alsa doğa
Ya da şavk ısısa
Kavlince Tanrının istediği
Şarkı dudağımızda.

Böyle gün sonralarında
Hep üstümüzde serinlik
Ne bende yalnızlık korkusu
Ne onda kemirilmişlik
Bir kuş mu uçuyor
Bir çiçek mi açıyor
Maviye daha yakın duruyoruz
Alnımız açık başımız dik
Yücelerek büyüyoruz..

Erdoğan VURAL

İNSANLIK AĞACI

Ben bir ağacım
Köküm toprağın derinlerinde
Dallarımdan, yapraklarımdan
Özgürlük eser
Uygarlık eser

Ben bir ağacım
Diyelim Türkiye'de, diyelim Çin'de
Her yaprağım bir insan benim
Her dalım bir ulus
Köküm insanlığın yüreğinde
İnsanlığın yüreğinde

Ben bir ağacım
Dövüşsüz, kan dökülmiyen bir evrende
Çocukların, gençlerin, yaşlıların
Söyledikleri özgür türkülerde
Hakkın kutsal bilindiği
Her yerde.

Ben bir ağacım
Diyelim zeytin dalı dallarım
Diyelim defne dalı dallarım
Ünüm ölümlerde değil
Zaferlerde

Analar ninni söylüyorlarsa rahat
Beşikler sallanıyorsa özgür
Ve herkes be herkes efendiyse acunda
Bolluk içindeyse sofralar
Kinden arınmışsa yürekler
Benim gölgede

BEN ANADOLUYUM

*"Saym**Sabahattin Eyüboğlu'na ithaf"*

Yürekciğinde beni nasıl da duyarmışsın
 Adım senden yankılar bana.
 Mutlu umutlar besliyor gayrı içim,
 Bana özümdeki gözle bakan sen
 Çok eski tanıdığım o Anadolu'num ben..
 Çilesi dolmamış,
 Tasasını kime verse almamış
 İki damla akıtacak yaşı bile kalmamış
 Fakir, koca Anadolu'yum.
 Sular akar oluğumdan serçe parmak
 Yanan toprağımı kandıramıyor
 Hani neredeler dertdaşlarım?
 Ağıtlar yakanlarım gelip almıyor.
 Alaca karanlığım inemiyor aydınlık
 Gelin ey ışıkla gelenler, gelin
 Sizlersiniz benim özüm.
 Küheylânsam da ; vurdurtmam can yoldaşımı
 Özümü yeni bildim, tanıdım
 Şehitlerimden akan bir arınmış kanıdım,
 Şimdi çilesi dolmamış, çorak bir toprak.
 Gözlerim özümdekini söyler,
 Bir murat yeşiliydim
 Can damarımı buldular,
 Kolumu kanadımı özümdekiler vurdular.
 Artık inekçiğim süt vermez,
 Doymaz oldu bebelerim.
 Beni yakanlar yaktı
 Işık tutanlarım, ah, vahla baktı
 Işık tutanların yüzü ak paktı..
 Ben Anadolu'yum aklığa eremiyen.
 Gülün yoldaşlarım, güldürün

Aydınlar, aydınlıklar kucaklaşalım gelin
Bir Anadolu'yum ki
Umutla bekleyen, bâkire gelin.

Osman YARDIM



SENSİZLİK İÇİN SONE

Ayrılık saatlerinde perişan
Öpüşmelerdi uzattığımız, alabildiğine
Yaşlı gözlerden kalbin derinliğine
Bakışlarındı bir ılık hâlinde uzanan

Tapardım o saatlerde güzelliğine
Sevgiden mestolmuş, özlemli, hayran
Bütün yüreğinle işte o zaman
Bir daha inanırdın sevildiğine

Son köşeyi dönmek istemezdi ayakların
O an bir hüznün çemberiyle sarılırdı
Saçların, gözlerin, dudakların

Büyüldü gitgide gölgesi uzakların
İçimde bir tel kopar, bir ayna kırılırdı
Ve bana ölüm gibi bir sensizlik kalırdı.

Umut YAŞAR

AÇMAK İSTER AK BAŞAKLI TÜRKÜLER

Savruk kara gecelere git de sen
 Kara düşleri sil
 Yitir pıtrak otlarını
 Anlamsız denizler ortasında koma
 Aydınlığın başına koy mutluluğu
 Mavinin gözii üstüne yeminlerle

Ak mutluluk güzel açar tarlalarında evrenin
 Kalmasın utanç kuşlarının bir kanadı tüfek uçların-
 da olsa da
 Tüm renklerin sevisine donat evreni
 Bir kocaman açsın ak başaklar

I. Rıfkı YAVAŞ



A N L A M A K

En büyük olumsuzlukları hiçe saymış kişileriz
 Düşüncemiz et, beynimiz toprak
 Şar Dağı'nda bir insan asılmış gök bulutuna
 Herşey seninle ANLAMAK.

Çağların fosil kalıntısında uyusuk ellerimiz
 En karamsar akşamlarımızda bölünmüş
 Sırma etek dolayında kımıldar durur
 Bilmem hangi pembelerde kara düş.

Kaç gece uyumadım gözlerimde ısı yok
 Çocuklarım boyuna bana gelir
 İnmiş meyvəsiz dallarına akşamın tedirginliği
 Hep umutsuzluğu düşündüren bu şehir.

İçimizde kucak dolusu yalnızlığı yarınların
Ağacın sarılığında titrer yaprak
Ne desek boşuna uğraşımız
Herşey seninle ANLAMAK.

H. Zekâi YİĞİTLER



YAZLAR UZAK DENİZE

Kışlar da ağlıyordu denizlerde
Bir uzak düşün ardında cehennem rengi
İnsanları başka başka mavi mavi koşan
Sıkıntıdan patlarcasına düşüncelerine uzak
İt susmuşluğunca gülüyordu ağlamaklı

Yaz düşlerinin anılarına ağlıyordu
Denizkızları gök maviliğince
Oysa tanrılar sevişmemişti böyle

Selçuk YÖNEL



GENÇLİK YILLARIYDI O

Yaşamayı ararken görmeden bıraktık
Başkaydı esenliğimiz bize göre değildi
İçliydik, bunahyorduk

Değınmeden edemezdi insanlar
Ama iyi, ama kötü olurdu sonrası
Umutlarımız örtülüydü açılışın isterdik
Yalnızdık canevimizde bile

Güzel, iyi bizdendi sayılırdık çoğu gün
Sığamazdım evrene güçlü olurum

Sevmek yanıımızdaydı alıp götürölmesi
Pırıl pırıl düşlerin ardında büyürdü
Esirgenmezdi yücelikler
Gülerdi aydınlık tükenmezdi içimizden
Tüm insanlar çağrılıydı ağırlayabilirdik
Bağlıydık yürekten konuklarımıza
Çılgınca eğlenirdik, biz bizeydik
Yüzümüz ak, sevimli
Gün ışığı kuşatıyordu çevremizi

Uzaktaydı bizim ağırmızı dindirecekler
Sarıldık kara yüzlü adamlara aklımız-sıra
Dövdüler, ezdiler sindirildik ölgünce
Gittikçe arttı sızılarımız yüzsüz olduk
Elimiz bağlıydı, kime gidecektik ayaklarımız adımsız
Kötölük verdi kurtardıklarımız iyiliklerimize
Günahımız neydi ki özür dileyelim
Cansız dudaklarımız yalvarabilirdi, eğilirdik
Rezil yaşamalarımız bitmeliydi usandık
Bir kaçmaktı içimizde ayrılıkların unutturmadığı
Hangi dağlar istese gidecektik dünden
Dipdiri olmalıydık, kurmalıydık düzeni yeni bir

Gücümüzü harcamadan istemedik hiç
Evrenle savaştık sonumuz gelmedi
Didindik çabaladık baştan
Gün bitimi, kara bulutlar kapladı üstümüzü
Şaşırmışız yolumuzu, dönüşü olmıyan yol bu
Gençlik yıllarıydı o bulamadığımız.

BİR GÜZ GÜNÜ MONTREAL'DE

Bütün düzenleri denediniz
İklim iklim bölünen enlemlerle
Kentlerle ayrılan deniz deniz
Gün boyu büyüyen özlemlerle.

Bir uçak penceresinden bir otel odasına
En ulu gizlinizi götürüp getirdiniz
Gizlenen hep Eylül'dü çiçeklerin arasına
O Eylül mutluluğu bir yudumda bitirdiniz.

Değişim en anlamsızıydı sözcüklerin
Bir başka yüzeyle belirse de yanınızda
O sonsuz noktada ardından gidenlerin
Eritir uzaklığı ölümle aranızda.

Yıllardır yenilgiye enlem enlem direndiniz
Oysa o en güçlüydü yalnızlığın ülkesinde
Bir güz günü uyanıp gerçeği öğrendiniz
Bir güz günü Montreal'de Dorchester caddesinde.

Coşkun ZENGİN



KAN KÖPÜK KÖPÜK

Yağmur camlarda çizgi çizgi
Yağmur camlarda yol yol
Tıpkı gözyaşları gibi.

Ve kaldırım taşlarında serili
Boydan boya Abdulmuttalip
Kara gözleri açık alabildiğine
Kan süzülmüş şakaklarından
Ölümün
O doyulmaz güzelliğine.

Dün gece alaca karanlıkta
Bastırıp ellerini kalbine
Bir dua mırıldandı ardından Leylâ
Sonra kayboldu boşlukta bütün gölgeler
Birer birer.

Dün gece İnsan Haklarını
Öz kardeşi vurdu Cezayir'de
Çiğnedi ağzında yapraklarını defne dalının
B'ir beyaz güvercinin yüzüne tükürdü.

Yağmur camlarda çizgi çizgi
Yağmur camlarda yol yol
Tıpkı gözyaşları gibi.

M. Şazi ZEREN

DÜNYA ŞİİRİNDEN YILBAŞI KOKTEYLİ

Çeviren: L. Sami AKALIN

- Binnur ve Vedat'a -

J a p o n

GÖZDE ADAMIN BİRİ

Kasabada
Ayçiçekleri açılmıştı
Ve kızlar yıkanıyordu ırmak kıyısında.
Aspirin-maspirin satan
Gezgin satıcılar olur ya hani
İşte onlar gibi
Baştanbaşa yürüyüp geçtim
Bu küçük kenti
Akordiyon çala açla.
Türkülerin daha çok budalaca olanlarıydı
Hoşlanıp çalıp-söylediklerim
Göz açıp kapayıncaya kadar da
Gözde adamlardan biri oldum gitti.

Kasabanın kaymakamına
 Tanıtıldığım zaman
 Biraz pohpohladım kendimi
 Dedim, "Candan dostuyumdur,"
 "Bakanlardan filâncanın."
 Bana pek öyle kulak astığı yoktu,
 Kocaman maden bir pipo çıkarmış
 Özene-bezene seninki
 Habire parlatıp duruyordu
 Elindeki o alavereyi
 Bir yandan da boyuna,
 "Hımmm, hımmm..." diyordu.

Bir yolunu bulup
 Kasaba konseyine de damladım.
 Biraz sonra üyelerden biri
 Başladı sigaya çekmeye benî,
 Kaymakam da anlamlı anlamlı
 Açtı önüne gazetesini,
 Sonracığına
 Sorular şıp diye durdu nedense,
 Öküzler üzerine konuştular
 İpekböceği üzerine konuştular
 Az sonra da konsey
 Kifâyet-i müzakere kararı verdi.

Gece bastırmca
 Samanyolu sapsarı bir yüzle
 Kasabanın üstüne boşandı.
 Uyku kiiim, ben kim; kolay mı...
 Efendime söyliyeyim,
 Kapının dışında aldım soluğu.
 Güneş daha ortalıktan
 Yeni çekilmişti ama
 Bir de baktım bütün evler
 Uykuya dalmış gitmiş.

1963 VARLIK YILLIĞI

Evlerden birinin
Önünden geçiyordum
Hani n'oluyor içerde
Anlıyalım gibilerden
Pancurlardan birine
Kulağımı dayıyayım dedim,
Birdenbire
Karanlıktan çıkıp gelen
Delikanlının biri
-Derdim yetmiyormuş gibi-
Bir indiriş indirdi ki kafama...

Ama gene de
Kasabadan ayrılırken
Kızlar gelip
Akordiyonuma sarıldılar
Yalvardılar-yakardılar
N'olursun gitme diye;
"Sensiz eğlenemiyoruz..." filân,
Eh biraz keyfim yerine geldi.
Dedim ki:
-Tabiatım kurusun-
Böyle Allahın kırık yerlerden
Hoşlanamıyorum nedense.

Nonagase MASAO
(1906-)
(K. Ichiro - F. Rikutaro)

K o r e

EİZAN IRMAĞI

Kore'li kadıncıklar giysi yur
 Sabahtan akşama kadar
 Bugün de aynı nakarat işte.
 Tokmaklar dururlar giysileri
 Batırırlar çıkarırlar
 Gözyaşlarına
 Irmağın kıyısında.
 Giysiler
 Süngülenmiş, vurulmuş
 Kocalarının ceketi, gömleği.
 Yürek yanmazdı
 Yabancı düşmanlar edeydi bunu
 Ama bunu
 Kore'li hemşerileri yapmış.
 Giysiler
 Kore'yi yaşanacak
 Daha iyi bir ülke
 Yapmak istediler diye
 Yakalanıp yakalanıp deliğe tıklan
 Oğullarının pantolonları.
 Giysiler yırtık-pırtık;
 Dilleri olsa neler anlatırlardı.
 Kat-mer-li
 Yoksulluktan mutsuzluktan
 Renkleri atmış giysiler.
 Ah bu bahtsız kadıncıkların
 Aydınlıksız yaşamalarında
 Gönüllerine su serpen tek varlık,
 Tek arkadaş bu giysiler işte,
 Soylarım-soplarım yur
 Kore'li kadıncıklar

Tuzlu tarihlerini yur
Kore'li kadıncıklar
Iрмаğın kıyısında.

Nam G! HO
(1918-)
(K. Ichiro - F. Rikutarō)



Ç i n

BİR MEKTUP

Ben evli-barklı bir kadını,
Üstelik kocam sarayda
Işık Sultanı İmparator'un
-Onbin yıl olsun ömrü-
Hizmetinde olan bir adam,
Bunu bile bile tutmuş bana
İkiz inci yollamışsın sen.
İnciler, ikiz inciler
Pırıl pırıl mücevheri
Koca koca denizlerin.
Hani mücevherlerimle
Bunları da koynumda
Saklarım düşüncesi var ya
Sana bu işi yaptıran o.
Ama bu saate kadar
Yumuşak ipeklerin içinde
İyice sarıp-sarmalanmış
Öyle saklı kaldılar.
Niyetinin ayışığı kadar temiz
Veya öğle üstü tepemizde
Pırıl pırıl yanan
Güneş gibi olduğunu
Anlatmana lüzum yok,



Yok biliyorum ama
 Benim de otağım-köşküm
 Şu bahçelerin içinde
 Şerefle yükselir durur.
 Evlilik yeminidir ettiğim
 Ölümlük kapılarından
 Öteye geçsen bile
 Hep sâdık kalacağım.
 İşte bundan ötürü
 İkiz incileri üzümlere
 Bir ahla, bir iççekle
 Bu mektubun içinde
 Sana geri gönderiyorum.
 Yakından bakarsan
 Bunların yanında
 Kırık bir kalbi dile getiren
 Bir ikiz mücevher
 Daha bulacaksın;
 Benim gözkapaklarımdan
 İkiz gözyaşları şeklinde
 Dökülen, yuvarlanan.
 N'apalım hayat bu
 Hayat bu, aksilik işte
 Seninle tanışmamız
 Kısmetimdeki evlilik günü
 Kocamın eşliğinden içeri
 Ben ayağımı attıktan
 Nice nice sonraymış meğer.

CHANG CHI (IX. Yüzyıl)
 (H. H. Hart)

H i n t

KOROMANDEL BALIKÇILARI

Gökler secdeye varmış sabah ışıklarına
 Uyanın arkadaşlar, uyanın arkadaşlar
 Artık uykuya dalmış şafağın kollarında
 Ağlarken bütün gece bir çocuk gibi rüzgâr.
 Gelin ağlarımızı toplaya'lım kıyidan
 Çözelim artık gelin açılsın şu kayıklar
 Avlayalım suların sıçrayan servetini
 Biziz denizde artık madem ki hükümdarlar,
 Gecikmeyelim fazla, acele edin biraz
 Martıların sesiyle bakın yol verdi sular.
 Deniz ana, bulut eş, dalgalar kardeş bize
 Güneş batarken biraz çalkansak ta ne çıkar.
 Denizler Tanrısı'nın hükmettiği bu yerde
 Fırtınayı, tayfunu onun saçları tutar,
 O korur nefesinde bizim yaşamamızı.
 Ah Hindistancevizi ne lâtif gölge yapar,
 Ah ne güzel kokusu Mango ağaçlarının
 Ve ne güzel ufukta ay batarken kumsallar,
 Kıyılarda ahengi sevdalı şarkıların,
 Öpüşüyle hepsinden güzel serpinti sular,
 Ya neş'e dolu dansı o vahşi köpüklerin...
 Asılın küreklere, asılın arkadaşlar
 Maviliğine kadar şu uzak ufukların,
 Gökyüzünün denize değdiği yere kadar.

Bn. Sarojini NAIDU
 (1879-1949)
 (S. N.)

A c e m

G A Z E L

YUSUF kayıp, gelir, günü ersin, üzülme sen
Güllük olur bu ev, ve gülersin, üzülme sen.

Ey gamlı dil, ferahla ki ergeç düzelme var,
Yüklüyse baş, huzûra erersin, üzülme sen.

Ömrün nasibeder de çemen, tatlı sesli kuş;
Kısmet bu, gülde dem de çekersin, üzülme sen.

Dönmezse umduğun gibi bir gün eğer felek
Dünya bu; başka her günü dersin, üzülme sen.

Hiç bedbinolma, belli değil sırrı âlemin
Bir perde var, oyun ama yüzbîn, üzülme sen.

Hiçlik seliyle vursa da Tûfan, düşünme pek;
Kaptanlığında NUH gibi ersin, üzülme sen.

Çöllerde KÂBE aşkına attınsa hep adım,
Yansın ayak, diken acı versin, üzülme sen.

Yol var mı söyle bitmemişolsun sonunda hiç
Yol zor, hedef uzakta, gidersin, üzülme sen.

Derdin bu ayrılık ve rakiplerle hâyü hûy
Her hâle âşinâ ama Rabbin, üzülme sen.

HÂFİZ fakir evinde, karanlıkta, kimse yok
Kur'an'sa dersi gam ne çekersin, üzülme sen.

HÂFİZ-İ ŞİRÂZİ

(? -1389)

(F. Yentür)

A r a p

HARUNREŞİD'e

Serin serin gölgesinde
 Nakıgı bir saray burcunun
 Dilediğin düzende yaşa
 Dilediğin kadar da uzun.
 Ortalık biraz kararınca
 Sevgilini getirecekler,
 Gece ne görsen rüyada
 Gündüz karşında bulacaksın.
 Kilit vurunca soluğuna
 Ama fermanların sonuncusu
 Ve ciğerlerin çatırdayınca
 Bir ölüm bulutu içinde
 Bütün anıların, bütün umutların
 Değerinden düşecekler ve
 Yalnız boş yankısı kalacak
 Çaresiz bir gülümsemenin.

Abu'l-ATAHİJA

(748-828)

(H. Howarth - I. Shukrallah)

★

Y u n a n

TUTUMLU EVSAHİBİ

Kart keçinin paçasıydı
 Dün gece yediğim,
 Bir de kendire dönmüş
 On gün önceki lâhana.
 Evsahibimin adı mı?..
 Söyler miyim hiç;
 Almgan herifin biri zaten,
 Tutar beni bir daha
 Yemeğe davet eder de
 Yaaa...

AUTOMEDON (M. Ö. {Y.Y.})

(Dudley Fitts)

İspanyol

TEK GÜL

Aşk gülü bu, tek, bir tanecik ama
 O aslında bütün güllerin gülü.
 Herşey ama onun içinde ne varsa,
 Sevda dünyasının uçucu görüntüsü
 Aşk gülü bu, tek, bir tanecik ama.

Juan Ramon JIMÉNEZ
 (1881-)
 (J. Grow)

★

Portekiz

T Ü R K Ü

Eldeğmedik, ince, güzel bir kızıdan
 Ne olabilir ki daha sevimli?..

Ey denizci, ömrü gemide geçen
 Yıldızdan, yelkenden, ya da gemiden,
 Sen ondan güzeli, ondan güzeli
 Sen hiç gördün mü?

Ey zırhlar giyinmiş yiğit savaşçı
 Beygir mi, silâh mı, er meydanı mı,
 Sen ondan güzeli, ondan güzeli
 Sen hiç gördün mü?

Ey çoban, sürüyü koruyan çoban
 Davar, dere-tepe, sıradağlardan,
 Sen ondan güzeli, ondan güzeli
 Sen hiç gördün mü?..

Gül VICENTE
 (1465-1636)
 (A. J. Mc VAN)

A l m a n

DENİZKIZLARI

Ay doğup yükselmiş, hem tostoparлак,
Denizin üstünde ışıldar durur.
Sevgilim göğsümde, gönüllerimiz
Rahatça kabarır, rahatça vurur.

İn-cin yok, kumsalda yatarken öyle
O hiç eldeğmedik yârin kolunda
Sordum: "Ne titriyor o pamuk elin?"
"Ne diyor iç çeken meltem acaba?"

"İç çekışı değil," dedi, "meltemin,"
"Deniz kızlarının türküleri bu,"
"Çağırıp-söyleyen kızkardeşlerim,"
"Denizin yıllarca önce yuttuğu."

Heinrich HEINE
(1799-1856)
(J. Thomson)



İ n g i l i z

ÜÇ LİMERİCK

1.

Anatomik kahkahalar attırır bu cins şiir
Hem hacmi de çok ekonomiktir.

Gördüğüm iyilerinin içinde
Zarif olanı çok azdır nedense
Ayrıca komik olanı da binde bir,

2.

Genç bir kadın vardı adı Starkie
 Bir zenci herifle pişirdi işi
 Günahlarının sonucu
 İkiz değil, dördüz doğdu;
 Bir beyaz, bir kara, iki de hâkl.

3.

Madras'lı genç bir kız vardı; görmeli...
 Ah ne ihtisamlı idi eşiği
 Ne pembeydi, ne toparlak
 Düşündüğün şeye de bak
 Boz, uzun kulaklı ve saman yerdi.

ANONİM



A m e r i k a n

FRANKİE İLE JOHNNY

Sevişiyorlardı Frankie ile Johnny
 Ah ne sevgiyle ama Tanrım...
 Yemin edip dediler ki: "Birbirimize,"
 "Gökteki yıldızlar kadar bağlı kalalım."
 Onun erkeğiymiş oğlan ama, döneklik etti kıza.
 Gezintiye çıktılar Frankie ile Johnny,
 Yepyeni bir urba oğlanın üstünde.
 Johnny ile gezmeye çıktı Frankie
 Dedi: "Tanrım, nazar değdirme Johnny'me."
 Onun erkeğiymiş oğlan ama, döneklik etti kıza.
 Tuttu Frankie, Memphis'e indi,
 Hem de sabah trenine binerek;
 Sayıp tıklar tıklar tam yüz doları
 Bir saat aldı Johnny'ye, bir köstek.
 Onun erkeğiymiş oğlan ama, döneklik etti kıza.

Bir kulübede otururdu Frankie
Topu-topu iki göz oda.
Oğlana verdi parasını-pulunu
O da yedi parayı sokak şıfıntılarıyla.
Onun erkeğiydi oğlan ama, döneklik etti kıza.

Tuttu Frankie indi meyhaneye
Bir kasa bira alacaktı,
"Bay meyhaneci," dedi, "acaba,"
"Sevgilim Johnny buraya uğradı mı?"
"O benim erkeğim ama, döneklik ediyor bana."

"Belâya sokmak istemem başını,"
"Yalan da söylemek istemem ama,"
"Bir saat önce gördüm Johnny'yi,"
"Nelly Bly adındaki o kızla,"
"O senin erkeğin ama, döneklik ediyor sana."

Tuttu Frankie indi otele
Ama gönül eğlemeğe değil tabii,
Çünkü uzun entarisinin altında
Gizliydi 44 model tüfeği,
Onun erkeğiydi oğlan ama, döneklik etti kıza.

Tuttu indi otele Frankie
Dokandı dış kapının ziline,
Dedi: "Kıpırdayım demeyin ha, aşağılıklar,"
"Yoksa canınızı yollarım cehenneme,"
"Erkeğimi istiyorum ben, çünkü döneklik ediyor bana."

Baktı Frankie anahtar deliğinden;
Orada, göz-ce-ği-zi-nin önünde
Johnny'sini gördü sedire uzanmış
Sarmaş-dolaş Nelly Bly ile,
Onun erkeğiydi oğlan ama, döneklik ediyordu kıza.

Attı entariyi Frankie sırtından
Çıkardı 44'lük koca tüfeği
Üç kere asıldı dan... dan... dan...
O demir gibi kapıdan içeri
Onun erkeğiydi oğlan ama, döneklik ediyordu kıza.

Johnny davrandı Stetson'una
Dedi: "Aman Allahım, kız dur, ateş etme"
Ama dayandı tetiğe Frankie
Dan... dan... dan... içeriye
Vurdu yıktı erkeğini, çünkü döneklik ediyordu kıza.

"Amanın da beni usul yatırın,"
"Yavaş yatırın beni a dostlar,"
"Amanın da sağ yanıma yatırın,"
"Ah sol yanım çok kötü sızılar,"
"Ben onun erkeğiydim ama, döneklik ettim kıza."

Johnny zaten kumarcının biriydi,
Kumar bu; kaybetti kazanayım derken,
"Adalet... Jack... kumar..." sözleri oldu
Ağzından en son dökülen
Onun erkeğiydi oğlan ama, döneklik etti kıza.

"Çekiverin yaylıyı da lâstik tekerli,"
"Lâstik tekerli arabayı çekiverin,"
"Ben götüreceğim Johnny'mi mezarlığa,"
"Ama geri getirir diye beklemeyin,"
"Benim erkeğimdi o ama, döneklik etti bana."

"Kara zindanlara da kitleyin beni,"
"Kitletin, kitleyin beni hücreye,"
"Kitleyin beni o poyrazların"
"Cehennem köşesinden estiği yere"
"Erkeğimi vurdum ben, çünkü döneklik etti bana."

Vardı yetti hanımcığına Frankie,
 Kapanıp dizlerine Halcombe hanımın,
 Dedi: "Ah ne olursunuz beni,"
 "Ah ne olursunuz, beni bağışlayın"
 "Erkeğimi vurdum diye, çünkü döneklik etti bana."

"Seni bağışlamak mı kızım Frankie,"
 "Seni bağışlamak elimden nasıl gelsin,"
 "Seni bağışlamak mı kızım Frankie,"
 "Sen ki biricik erkeğini yerlere serdin,"
 "Senin erkeğindi o, tut ki döneklik etmiş sana."

Birinci sınıf cinayet değildi bu.
 Üçüncü sınıf cinayet değildi,
 Bir kadın erkeğini vurmuydu işte, hepsi bu.
 Bir avcının kuşu yere düşürmesi gibi.
 O erkeğini vurmuydu, çünkü döneklik etmişti kıza."

Frankie komisere dedi:
 "Beni ne yaparlar acep diyorsun?.."
 Komiser Frankie'ye dedi:
 "Elektrikli iskemledir sonun."
 "Sen erkeğini vurdun, çünkü döneklik etti sana."

Mapusanede oturmuş Frankie
 Yelpaze-melpaze hakgetire
 Küçük bacısına bakıp dedi ki:
 "Sporcu olmayana sakın varayım deme."
 "Bir erkeğim vardı benim, ama döneklik etti bana."

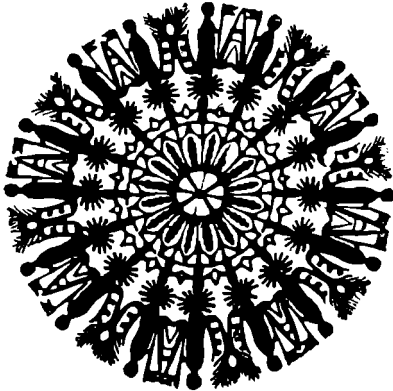
Bir gürültüdür işitti Frankie
 Yerin dibinden doğru ta
 Kimbilir, belki de zavallı Johnny idi
 Frankie'nin vurup yıktığı toprağa.
 Onun erkeğiydi oğlan ama, döneklik etti kıza.

Bir kere daha gördüm Frankie'yi
İskemleye yerleştirmişler,
Gidip Tanrı'sına kavuşmayı bekliyordu,
Boşanıyordu saçlarından ter.
Onun erkeğiymi oğlan ama, döneklik etti kıza.

Bu kışsanın hissesi filân yok.
Sonu da yok bu hikâyenin,
Bu hikâye gösteriyor ki sadece;
Adam arama içinde erkeklerin,
Onun erkeğiymi oğlan ama, döneklik etti kıza.

ANONİM

İngilizceden çeviren: L. Sami AKALIN



H İ K Â Y E L E R



Max Beckmann

ALPSAL, Aysel

KIZLAR

I

Çenem ellerimin üstünde, kısık gözlerim de ise gittikçe uzaklaşan, uzaklaştıkça ufalan bir gemi var. Sonunda kirpiklerimin ucunda sallanan beyaz bir nokta oluyor.

Bu gemi benim olsa diye kuruyorum.

Evet benim yatlarımdan biri bu gemi. Onu bu yolculuk için özel olarak yaptırdım. Yatımda dünyanın bütün tanınmışları konuk olarak bulunuyordu. Ama ben, hiç te konuksever bir evsahibi gibi davranmadım onlara. Suç yalnız bende değildi doğrusu. Ünleri derecesinde içtenlikten uzak, kişilik fıkarsıydılar. Kurum kurum kuruluyorlardı. O eğilip bükülmeleri, budalaca konularda kafa patlatmaları yok mu? Çileden çıkarıldı sonunda beni. Kovdum hepsini. Bir motora doldurup en yakın kıyıya bırakıverdim. Balık istifi giderken öyle köpürdüler ki... Söylediklerini serseriler kiralı duysa utanırdı. Ama kızgınlıkları içtendi. O yapmacık konuşmalarını bıraktırıp, insanlıklarına döndürdüğüm için kendimi uzun uzun övdüm.

Şimdi yalnızım yatımda. Doğru Havaiye gideceğim. Orda insanlar mutluymuş, gerçek hayatı yaşarlarmış. Bende zenginliğimi ve ünümü yatımda bırakıp halkın içine karışacağım. Belki yakışıklı bir Havaiili belikçi...

Kulağımın dibinde top gibi patlayıp hayallerimi tuzla buz eden "Sümeray hanım" lâfıyla yerimden zıplıyorum. Böyle bir şeyi beklemeyen şef te irkiliyor. Koca kafasını arkaya atıp, bir kaşını kaldırıyor:

— Sizi korkuttum galiba, diyor. Bu ne dağınıklık.

— Ben de sizi korkuttum. Ödestik diye gülüyorum.

Bu cevabımdan hoşlanmadığını anlıyorum. Zaten ben de hınzırlığımdan gülüyorum. Ne yapayım bu adamın bizi korkutmak için harcadığı çaba komiğime gidiyor. Sanki saygı korkutmakla elde edilirmiş gibi. Bu korkutma manevrasını da en çok bende deniyor.

— Size demin verdiğim senetleri işlediniz mi?

Bunu sorması gereksiz. Hele bodur boyunu yükseltmek

istercesine ayaklarının üstünde yaylanması da budalaca bir şey. Gözlerinin içine bakarak:

— Hayır diyorum. Unuttum.

Bu cevabı hiç beklemediği için şaşırıyor. Bocalıyor. Ne diyeceğini kestiremiyor. Sonunda kızgın kızgın:

— Hemen işleyin öyleyse, diyor. Bir daha verilen işi, saatli saatine yapmayı da unutmayın.

Başımı çevirmiyorum bile. Gidiyor. Giderken Güzinden yana bakmayı da unutmamıştır. Ben böyleyim, işte, genel müdür akrabası falan dinlemem diye. Hay allah kahretsin be! Herkes genel müdür akrabasıym diye ense yapar, bizse tersine. O kadar çalışırız bir açık verirken tamam. Bizim şef aklını benimle bozmuş. Geldiğim günden beri tetikte beni inceler. Bir kusur görsün de azarlasın, arkadaşlar yanında beni küçük düşürsün diye içi gidiyor adamın. Bizim eniştenin de kırk yılda bir, iyiliğini görelim dedik, onu da şef olacak men-debur kursağımızda bıraktı. Lâf benim de taktığım yok, yok ya ne de olsa tedirgin ediyor adan.

Doğrusunu söylemek gerekirse ben de az dalgalılardan değilimdir hanı. Bu pencerenin yanında nereden beni oturttular bilmem. Denizden geçen her geminin ardına hayalim bakıyor. Hoş denizi görmediğim günleri de bilirim ya. Deniz hayallerime sadece yenilik kattı. Yoksa ben, her yerde, her çeşit hayal kurarım. Hayallerde yaşarım desem daha doğru olacak, galiba. Başı, sonu olan hayallerdir bunlar. Gerçekmiş gibi etkiler beni. Mutlu olurum, acı çekerim, ağlıyorum. Bu durumun komik olduğunu biliyorum. Ama bir şeyi değiştirmez ki bu bilgi. Ben hayalman oldum artık. Hayal kurmadan edemiyorum.

Zararını da çekmiyor değilim. Bir keresinde İran şahıyla evleniyordum. Büyük bir düğündü bu. Heyacanlıydım. Üzgündüm de. Çevremdekilerin davranışlarını beğenmemiştim. İşin kötüsü şaha değil yaverine aşık olmuştum. Onunla kaçmıştık. Tam merdivenlerden inerken arkama döndüm. Dönmemle çığlık atmam bir oldu. Başımı karyolaya çarpmıştım. Yavaş yavaş karyolanın altından çıktım. Sesimi ısltip mutfaktan koşarak gelen anem yüzümden akan kanı görünce bayılacaktı. Güldüğümü görünce delirdiğimi sanmıştı. Oysa ben, tahta silmekle imparatorçelik arasındaki komik çelişmezliğe gülüyordum. Hem de canımın acısını unutacak kadar. Kimbilir, belki de bu gülmede gerçeği görmenin kırıklığı da vardır. Neyse... Bir hafta yüzüm sarılı gezdim. Ondan sonra kim bir daha karyolanın altını silerken hayal kurar.

Freud nasıl açıklardı bu hayalmanlığımı bilmem ama ben



çevremden kurtulmak için hayal kurduğumu sanıyorum. İşin kötüsü kendi kurduğum çevrede de sıkılıyorum çoğunluk. Demin şefin darmadağın ettiği hayalimdeki gibi kurduğum bütün ün ve parayı bırakıp şimdi yaşadığın çevreye dönerim hep. Ama bu çevre hayalimde bambaşkadır, renklidir. Yine bu çevrede yaşarım, ama hayalimdeki serüvenlerin bana hiç bir zararı dokunmaz. İstedikimi yaparım, kimse karışmaz. Olayları canımın istediği gibi düzenlerim. Kısaca kimsenin diyeceğinin sınırlamadığı bir hayattır bu. Buram buram özgürlük tüter. (Düşününce benli hayal kurmaya iten nedenlerden birinin de çevrenin baskısı olduğunu anlıyorum.) Sonra hayaldeki sevgiler mutlulukla örülüdür. Ne aldatılmak ne de terkedilmek korkusu vardır. Korkmak... İşte bir neden daha. Korkuyorum. Enayi yerine konulmaktan, ayıplanmaktan, ardından konuşulmasından, kötü kişi sayılmaktan korkuyorum. Korkuyorumoğlu, korkuyorum. Su masanın ayaklarına bir bitki gibi dolanıp yaşamama sebep olduğu için topluma nu kızmalıyım yoksa kurullara, korkuya karşı gelmektense oturup ha babam ha hayal üstüne hayal kuran ödleğ Sümeraya mı? Galiba ikisine de kızmam gerekiyor. Ben tabansızım, karşımdakiler de çok güçlü. Benimse çatışmakla hiç aram yok. Güçsüzüm işte. Ben kim çevremi kalın bir duvarla saran kuralları yıkmaya uğraşacak adam kim? Ben birazcık sıkıya geldim mi, sığınacak yer ararım. Son zamanlarda sığınacağım evlenmek düşüncesi oluyor. Ders çalışmaktan gına mı geldi? Gelsin evlenmek. İmtihana mı gireceğim, tamam. Neyse ders çalışmaktan bıkkınlık, eğlenceli bir filmde erir, imtihan da bir gün sürer de ben de evlenmekten kurtulurum. Evlenmekten kurtulurum ama kendimden kurtulamam. Sorumluluktan kaçmak için evlenmekten daha tiksindirici bir şey olmaz, bunu nasıl düşünebiliyorum diye günlerce kendi kendime kızar dururum. Ama bu hiç bir şeyi değiştirmez. Yine başım sıkışıp zora geldim mi benimle evlenmek isteyenlerden birini seçmeye kalkarım. Akışını değiştiremediğim bir nehirdir bu. Taşmasına ne kadar kızsarsam kızayım ancak seyretmekle yetinebilirim.

Gözlerimi pencereden alıyorum. Bakışlarım arkadaşların üstünde dolaşiyor. Kafaları önlerinde. Hepsinden öylesine uzağım ki... Her yönden. Her gün kişiliklerinin bir başka çizgisini gösteriyorlar. Yüzüme karşı benden iyisi yok. Ardımdan da söylemediklerini bırakmıyorlarmış. İlk günler Handan gelip söyledikleri bunları. Bozulurdum. Sonra Güzinin Handanla arası açıldı, meğer Handan başkası söylüyor dediklerinin çoğunu kendi söylemiş. Sonunda anladım ki, burada herkes birbirinin ardından söylemeyi huy edinmiş artık. İlkini alımadım

bu duruma ama sonunda biz de kapıldık akıntıya. Herkesi dinliyor, benim için söylenenlere de aldırmaıyorum. Hoş aldırısam da zararı yalnız bana dokunur ya. Şaşıtığım aslında iyi kız olmaları.

Kendisinden yana bakınca hemen Güzin kalkıp geliyor. "Şefe kızdınsa aldırma diyor. Aslında kalbi iyidir onun. Sıslırlı de biraz. Bak sana bir havadıs vereyim de içim açılsın." Güzin yanıma bir sandalye çekerken içimden gülüyorum. Havadisinin kendisiyle evlenmek isteyen bir erkek olduğunu adam gibi biliyorum. Oturur oturmaz anlatıyor. Düşündüğüm doğru. Komşusu Müjgân hanım bir doktor getirmiş. Doktorun ne diyeceği belli değil ama bizimkini şimdiden tasası almış. Anlatıp duruyor. Adam beğenmemişse, bu kadar kafa patlatması boşa gidecek.

Handan bizi dinlemek için boynunu kıracak nerdeyse. Bu kız kadar meraklı görmedim. Sonunda dayanamadı "Ne konuşuyorsunuz böyle gizli gizli?" diye sandalyesini yanıma çekti. Karşıdaki masadan bize imrenerek bakan Selma ablayı da ben çağırıyorum. Bu kıızı gördükçe ağlamak geliyor içimden. Sevinçle sandalyasını yanıma çekiyor. Bir çay kahvemiz eksik. Şefin hey heyleri başına toplansa suç kimde yani? Güzin onlara da doktoru anlatıyor. Selma abla "Beni dinlersen hemen evlen Güzin, diyor. Madem iyi adam diyorsun, mesele yok. Ufak tefek kusur herkeste vardır. Öyle her şeyin üstünde durulmaz. Ben ortadayım işte. Onu bunu beğenmedim de ne oldu sanki, bak kalıverdim evde işte. Ana baba yar değil sonuna kadar." "A Selma abla diye atılıyoruz, sen evde kalmış olur musun hiç. Yaşın kaç ki daha." İnanmıyor, inanmıyor ama yine de umutlanıyor. Kısa kesilmiş saçlarına, içine batmış gözlerine bakıyorum. Yalnız bir eve girmenin düşüncesi bile insanı üşütüyor. Handan "Şekerim beni dinlersen sevmediğinle evlenme diyor." Güzin "Ben de öyle düşünüyorum ama kimisi kız, kendisini sevenle evlenmeli diyor. Kimi de senin gibi düşünüyor. Bilmem kime inanmalı." Handan. "Sen bana bak diyor. Yalnız erkeklere sevdiğini belli etmemek gerek. Değil mi Sümeray?" "Bilmiyorum diyorum. Bu işlerden hiç anlamam. Ama seversem saklamam sanıyorum. Handanın patlak gözleri kısılıyor. Dudaklarına alaycı bir gülümseyiş kuruluyor." "Hiç sevmemiş insan olur mu? diyor. Hem de bu yaşta."

Omuz silkiyorum. Söylemesi benden, canı isteyen inanır. Güzin yine doktorunu atıyor ortaya. Birazı bizim tartışmamızı kesmekse çoğu kendisi için. Sanki biz kararlaştıracağız kızın evlenmesini. Doktoru tip olarak beğenmiyormuş, ama iyi

bir insanmış, durumu iyiymiş, acaba evlense miymiş. Mış, mış... Handan "Bu asırda görücüyle evlenmeye aklım ermez diyor. Bu adam da görücüyle geldiğine göre iş yok demektir." Handanın iş yok sözüne Güzin bozuluyor. Ama yine de "Doğru diye iç çekiyor. Okumuşluğun kötülüğü burda işte. Görücüye burun kıvrırırsın, tanıyıp sevdiğim adamla evleneyim dersin, yedi mahallenin diline düşersin, zaten yapmak için de yetiştirilme şeklin elvermez." Ben de "Evlenmezsin olur biter. Nedir bu kadar tasa çekecek diyorum. Nasıl olsa para kazanıyorsun." Selma abla ağzını açıyor ama, Güzin lâfını ağzına tikiyor. "Para kazanıyorsun kazanmaya ya, nasıl yiyeceksin onu söyler misin Sümeray hanım? diyor. Yalnız bir yere gidemezsin. Eğlenemezsin. Gezemezsin. Eğer biz de Avrupalı kızlar gibi arkadaşlarımızla gezsek eğlenebilseydik, o zaman sana bir diyeceğim yoktu."

Herkes bu konuda kendi düşüncesinin doğruluğunu savunuyor. Ben de sözüm ona dinliyorum.

Dün gece bizim evde de bu çeşit bir konuşma vardı. Annem sıkı sıkı Kemal beyi övüyordu. Benim oralı olmadığımı görünce, "Bu kızın evleneceği erkek artist gibi yakışıklı olmalı demişti kızgın kızgın. Tabii Kemal bey de hiç bir film yıldızına benzemiyor. Ama iyi adam. Akıllı adamı Hem parası da var. Yakışıklı erkeklerle evlenen her gün ağlar." Anneme nasıl anlatacağımı bilmiyorum. Ben yakışıklı değil hoşuma gidenle evlenmek isterim diye. Yalnız iyi olmak yeter mi sanki? Hof be! gına geldi artık bu adamın lâfından bile.

Bana sorulan bir soruyu yeniden söyleyip cevaplayarak, konuşmaya giriyorum. Hep aynı konuyu işleyip duruyoruz.

"Sümeray hanım sizi bir bey görmek istiyor" diyen odacının sözleri patırtılı konuşmalarımızın üzerine dökülüveriyor. Kızların hepsi yüzüme bakınca suç işlemiş gibi kızarıyorum. Handan "Hadi iyisin yine" diye kıs kıs gülerken, Güzin, "Anlıyalım yani" diyor. Başımı sallıyorum. "Beni arayacak kimse yok diyorum. Belki de babamdır." Gelenin babam olduğunu söyleyince aklıma gelen kötü düşüncelerin etkisiyle koşuyorum. Hemen kapının önünde beni arayanla burun buruna geliyoruz.

Kemal beymiş. Allah kahretsin ödümü patlattı. İnsanın aklına da hiç iyi şeyler gelmez zaten. Adama kızıyorum. Ne diye gelmiş sanki.

Salondaki koltuklara oturuyoruz. Camlı bölmeden kızlar beni görüyorlar. Bakmadan üzerimizde dolayan bakışlarını, yüzlerinin anlamını çizgi çizgi görüyorum. Artık günlerce dillerine dolarlar.

Adama baktıkça yüreğim ağırlaşıyor. Kocaman bir dağı omuzlarıma koyuyorlar. Sıkıldıkça sıkılıyorum. Karanlık bir tedirginlikle yitiyorum. Sanki sıkıntı dalgaları yayınıyor mübarek. Bütün dalgaları da benim alıcıma uygun galiba. Kendisiyle evlenmek isteyip istemediğimi ağızımdan duymak için gelmiş. Delirmiş mi ne? İş yerine bunun için gelnir mi hiç?

Ellerine gözüm değiyor. Sararmış, titriyor. Yüzüne kaldırıyorum bakışlarımı. Karmakarışık. Sanki bütün hücreleri ayakta. Söyllyeceğim kelimeyle ancak kendilerine gelebilecekler. Bu kadar değerli demekki onun için söyllyeceklerim. Yüzündeki kaygı ve korku bundan.

Tuhaf bir duygu her yanıma tutuyor. Onun beni beğendiğini bilirdim ama bu çılgınlarda gördüğüm bambaşka bir şey. Korkutuyor beni. Tedirginliğim artırıyor. Oradan kaçmak istiyorum.

Tırmaklarımı teker teker inceleyip acaba nasıl hayır desem diye düşünüyorum. Evdekilerle aramı açtığı yetmiyormuş gibi bir de beni güç duruma düşürdüğü için basıyorum kalayı. Tabii içimden. Birazcık rahatlıyorum. Evet dersem artık çalışmayacağımı, işe yetismek için sabahın köründe kalkmayaacağımı, şeften, rakamlardan kurtulacağımı düşünüyorum. Gözlerim yeniden kısacık bir tur atıyor Kemal beyin yüzünde ellerinde. Bu adamla yaşıyacağım, bir evde, bir odada, bir yataкта... Dıdıdıdı... Bu son düşünce beynime buz gibi yapışınca, adamın hiç beklemediği bir sırada ayağa kalkıyorum. "Şimdilik kimseyle evlenmeyi düşünmediğim için size de hayır diyeceğim" diyor, sözü uzatmaya kalkınca özür dileyip yürüyorum.

Hoh be! dünya varmış.

İçeri adımımı atar atmaz şef yanına çağırıyor. Masasında da benim defteri görünce "tamam diyorum, şimdi ne olacaksa olacak". "Sabahtan beri size senedi işleyin dedğim halde görüyorum ki henüz işlememişsiniz" diye başlıyor demin bir araya gelip konuşmamızdan, genel müdür akrabalığına varıncaya kadar aklına geleni söylüyor. Çenesine çiftte motor takılı sanki. Adamın karşısında sessiz bir noktayım. Saat daha iki buçuk bile değil. Bu senedin şu saate kadar, hattâ akşama kadar işlenmemesinin bir değerli olmadığını kendisi de bildiği halde, böyle yırtınmasına şaşıyorum.

Bütün mesele teyzemin kocasına dayanıp kendisini saymadığım ön yargısına varması. Geldiğimden beri diken üstünde oturuyor. Kendini beğenmişliğiyle beni bağdaştıramıyor bir türlü. Arkadaşların bana saygı duyduğunu sanması da zavallıyı çileden çıkarıyor. Bir çeşit aşağılık duygusu.

İyi vallahi. Adam eniştemden korkmadığını, kendisine ve arkadaşlara göstereceğini diye en ufak fırsatta beni azarlasın. Arkadaşlara arkadaşın kuyu kazsın, bizim Sümeraycık da rakam-

larla, hiç sevmediği işlerle uğraştığı yetmiyormuş gibi bir de bunlarla didişsin. Yoo! benim isim değil bu. Şefin gittikçe moraran yüzüne bakmadan pencereye koşuyorum.

Selma ablanın "Yapma Sümeray" diyen sesini duyuyorum. Anlamıyorum bile ne demek istediğini.

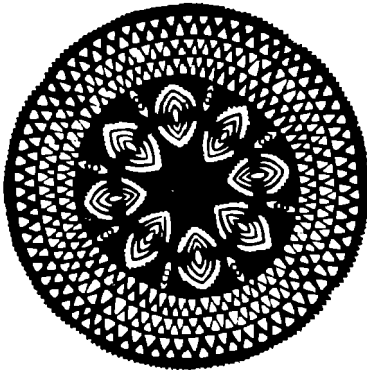
Pencereyi açıyorum. Gerçekten de umduğum gibi henüz Kemal bey arabasının kapısında. Yarı belime kadar eğilip "Kemal bey," diye bağıryorum. Yukarı bakınca, "Bekleyin." diye ekliyorum.

Çantamı alıp koşa koşa kapıdan çıkarken, sefe bakıyorum. Henüz rengi yerine gelmeyen yüzünde şaşkınlık ve korku hora tepiyor.

Otomobil hareket etmeden önce Kemal bey elimi tutup ta gülünce ne yaptığımı anlıyorum. Söylediği mutluluk lâflarını dinlemiyorum.

Arkama yaslanıyorum. Kafamın içinde alevli bir topaç dönmeye başlıyor.

Sıkıntı dalgaları alicıma gittikçe artan bir hızda çarpmaya başlıyor. Yüreğim ağırlaştıkça ağırlaşıyor.



AŞCI, Abdullah

YOKSUL TAKIMI

Cemâl efendi, tamam mı? Yönetim kurulu üyeleri, karar defterini imzaladılar mı? Birşey söylediler mi? Başkan, kızılaya çağırmasın da, ne yazarsa yazsın, imzalarınız derler. Bugünkü günde yönetim kurulunda bulunmak aptallık doğrusu. İnsan, burada güdük eşeğin kuyruğu gibi, ne uzar, ne kısalır. Belediye başkanlığı, il yönetim kurulu üyeliği, milletvekilliği düşlerine bile, paydos. Kızılay yolu, kısır yol şimdi. Aşocağı dalgası çıkarmasaydım ortaya, ben de çalışmazdım ya, oldu bir kere. Vaktimin bir kısmını da burada geçirmeğe alıştım artık. Yönetim kurulumuzdaki arkadaşlar, pek de kaygısızlar, a canım, aşocağında ne olup bittiğini merak etmiyorlar. Ben de durucu değilim hani, bir daha zor girerim kapana. Önümüzdeki seçimde partilileri kızıştırıp sıvıştırdım aradan.

Biraz önce otel kapısının önüne sandalye atmış oturdum. Arkasında posiliyle vali göründü. Hizama gelince kalkıp selâm verdim. Dikattli dikkattli baktı: Kızılay başkanıydınız galibiz, değil mi? diye sordu. Evet beyefendi, dedim. Nasıl gidiyor işler? dedi. Düzeliir sayenizde, dedim. Bir aşocağı açmışsınız, yakındaysa gidip görsek şurasını, dedi. Emredersiniz beyefendi, otelimdeki kâtime haber bırakayım, gidelim, dedim.

Kapıdan girince aşdamına uğradık. Ömer usta, etli nohut pişen koca yemek kazanını karıştırıyordu. Valiyi birden karşısında görmesiyle kevgiri elinden bırakması, kevgir sapının da salçalı suya gömülmesi bir oldu. Hemen mantar biçimi takkesini kavrayıp selâma durdu, önünde kavuşturduğu titriyen yağlı elleriyle takkeyi mıncıklamağa başladı. Vali: Kolay gele usta, temiz tutmuşsun mutfağı, aferin, dedikten sonra, aşdamından buraya geldik.

Kızılayı ne durumda devraldığımı anlatırken Ömer ustanın getirdiği kahveyi içtik. Vali: Yok mu başka çalışanınız? dedi. Bir de kâtibimiz Cemâl efendi var, biraz önce karar defterini üyelere imzalatmak için çarşıya gitti, dedim. Cemâl efendi çok beceriklidir. Elli lira aylık ücretle otelimde çalışıyordu, kızılaydan devlet kapısına kolay atlanır diye buranın kırk lirasına razı oldu. Eğitimlik yaparken açığa çıkarılmış.

Sayenizde küçük bir memurluğa yerleşirse, çoluk-çocuk size duacı olurlar beyefendi, dedim. Düşüneyim, dedi vali.

İşte böyle Cemâl efendi, senin iş için valinin kulağını bük-tükten sonra, asıl derdimize geçtim: Efendim, dedim, 23 Nisan Çocuk Bayramında bizim Ömer usta, önüne ak önlüğünü edini-p bağına mantar biçimi takkesini geçirse, yanına gördüğünüz kevgir azmanını alsa, aşocağından sebeplen-en elleri bakraçlı altmış iki kör, topal, yoksul tayfayı da arkasına takıp okul dizilerinden önce bir geçse. dikkati çekilen halk, acıyıp kızı-laya yardımı kat kat artırmaz mı dersiniz? dedim.

Beni gülümsiyerek dinliyordu vali. Bu sırada içimden: Va-li olmuştum ya, diye söylendim, altmış iki yoksula yemek dağı-tan şu aşocağının nasıl döndüğünden haberin yok!

Herkes aşocağını acıma duygumun bolluğundan açtığını sanıyor. Bir dilenciye öfkemden desem inanılmaz. Bak Ce-mâl efendi, kör İsmail var ya, o, pos bıyıklı, pis sesli adam, eskiden benim otelin gölgesine yan gelip: Allah gönlünüzün muradını versin, Allah elden ayaktan - gözden gönülden dü-ğürmesin, az sadaka çok belâya karşı gelir, diye zırlar durur-du. Bilirsin otelci kısmı gündüz uyur. Ara vermeden her ayak sesinden para uman kör İsmail'in bet sesinden kurtulup rahat uyuyayım diye açtım ben burayı. Kazın ayağı başka türlüymiş. Harcanılmadığından biriken kızılâyın yedi bin lirasından dört bin beş yüzü üç ayda eriyiverdi. Genel merkezimizin söz ver-diği iki bin liradan daha kıymetli yok. İşin içindesin, kazanın kaynayivermesi günde elli kâğıda pathyor.

Günlük giderimizi öğrendikten sonra, vali, ne dedi bili-yor musun? Madem ki ilk yedi bin lira halktan toplanmıştır, ikide bir halkı gocundurmak doğru olmaz. Onun için 23 Ni-san işini bir kenara bırakalım. Çorap kursuyla halı kursuna emir vereyim, çıkan mallar bura-ya gelsin. Tahminimce elini-ze beş yüz çift çorapla otuz beş parça seccade geçer. Çorap-ların çifti birer, seccadelerin tanesi yüzer liradan satılsa, işte sana bir kalemde dört bin lira. Harman zamanı da bayındırlık-tan vereceğim kamyonla köylere bir çıktınız mı... Halkımız, kızılâyın yoksula kucak açtığını önce kulağıyla duymalı, sonra gözüyle görmeli ki aşka gelsin...

Lâfın tartıya girmediği memleketlerde işte böyle konu-sulur Cemâl efendi. Kamyon verecekmiş de köylere çıkacakmı-şım... Yahu, beni ramazanlarda köy köy sürten cer hocası san-dı galiba vali... Neyse, çorapla halıların parasını avucumuzda de-mektir. Git de hayırlı haberi Ömer ustaya ulaştır. Önümüzdeki aylığı acaba alabilecek miyim? diye üzü-lüp durmasın. Yemek piştiyse tayfayı taşlığa alıp dağıtmağa başlayın.

Yoksullar, aşdaru kapısına doğru uzanan beton taşığa karşılıklı çömelşirler. Aralarında yaşlı, kör, topal, titrek, iki büküm romatizmalı; sakat annesinin babasının yerine yemek almak için gelen bakraçlı çocuklar vardır.

Ali Algül, ellilik bir tahtacı uşağıdır. Gençliğinde çamdan düşmüş, o gün bugün kafasını zaptedemiyor. Bazen iki, çoğu zaman önden dolanan tek el, hep kafada. Kafa zemberekli sanki. Dolayık ince bacaklarıyla seker gibi de yürür. İçi burkulur insanın onu görünce. Bu haliyle odun yarar, hamallık yapar. Ali Algül yemeğini koydurup dönerken öteden koltuk değnekli Mehmet Kaplan bağırır:

"Dokunmayın, yağlı boya!"

Bakraçtakini döküp saçmadan tüneğine götüremiyeceği için hemen oracıkta, merdivenin kuytusunda yemeğini yeyiverir Ali Algül.

"Hesna Bülbüüü!"

Cemâl efendinin sesini Mehmet Kaplanınkı tekrar bastırır:

"Yamalı! Sıran geldi, kıpırdasana! Dip kütüğü mübarek, nasıl kıpırdasın!"

Burnuyla yüzünün yarısı kabarık, kana batırılmış sünger gibi kıpkızıldır Hesna Bülbülün.

"Gidinin Yamalı... Zamanında üstüne tefçi mi vardı bunun... Bir düğün oldu mu, yedi mahalle duyardı sesini... Kazandığı milyonu hovardalarıyla eritti.. Şimdi de boş durduğu yok kaltağın... Var evinde bir moruk efesi, buradan gideni ona yedirir..."

"Deme öyle Topal. Ne istersin zavallıdan? Senin hakkını mı yiyor? Adamcağızın kursağına da girsin iki lokma sıcak yemek, ne çıkar?.. Zati Yamalıgılın hali canlar acısı... Duydunuz mu? Geçenlerde evlerindeki tek hasırı yürütüvermişler."

Kemik vereminden genç yaşta iki büküm olmuş, kocası otomobil çarpmasından ölmüş, üç çocuk anası, akça-pakça, kırkılık bir kadın olan Zeynep Güçlü, topal Mehmet Kaplana kırkışırken Hesna Bülbül yakınır:

"Yürüttüler anam, yürüttüler, çaldılar eski hasırımı, bir teciktlı anam... Kuru odada yatağımı neyin üstüne sereyim ben şimdi..."

"Halı al Yamalı!"

Topal Mehmedin sözüne gülüşülür.

"Feyzi Civeleek!"

Belden aşağısı tutmaz bir adammış, üstelik bir gözü de bakar körmüş, karısıysa temelli körmüş Feyzi Civeleğin. Yemek, mahalleden bir kız çocuğuyla aldırılıyor. Cemâl efendi, kapı ağzında makasla karton karnenin tarih kısmını kesip

çocuğa veriyor, parça Ömer ustaya gidiyor, Ömer usta bakraca yemek koyuyor, dolaptan ekmek çıkarıyor.

"Kumru Cumhuuur!"

Topal Mehmet seslenir:

"Haydi Çıllım, sevdiğin yemek var bugün! Yüzündeki deliklere oturt birer tane, düzlensin suratın, anadan doğmuşa dön! Haydi güvercinim, dem çek, sesine hasret kaldık... Bak, gene gelmemiş Kumru... Ulan velet, kimin kırığısın sen?.. Olır içeriye de yemeğini al."

"Zahide Çokyaşaaar!"

"Zahide teyzenin yemeğini ben götüreceğim. Kendisi hasta gelemedi."

"İki parça ekmekle iki bakracı nasıl götüreceksin Topal? Koltuk değneklerine çengel mi taktırdın yoksa?"

"Kendi yemeğimi burada, Zahide teyzeninkini de dışarda, duvar dibinde ylyeceğim."

"Çocukların taş mı ylyecek?"

"Çocukları dehledim köye."

"Ne köyü?"

"Han! benim karı geçenlerde bir şoför yamağıyla kaçtıydı ya, ben de dün üç çocuğu köye, analarının yanına postalayıverdim. Bugüne bugün piyadeyim. Uykusu kaçan buyursun evime."

"Yine tilkililiğin üstünde, aşık atılmaz seninle Topal... Çocuklarla başa çıkamayınca, karıyı da geri yollar diye düşünmüşündür..."

"Dönsün hele bacanak İstanbul seferinden, durmaz gönder benim karıyı."

"Şoför yamağıyla bacanak da mı oluyordunuz? Onda mıydı baldızın?"

"Yedek parçam falan yok canım. Fabrikası benimkini bir tane yapmış, arkasından top atmış. Aynı karıdan şoför yamağıyla bacanak olmaz mıyız yani!"

Cemâl efendi, tamam mı? Kâğıtlar, bu sabah çarşıdan aldığı bir teneke vıta, altmış kilo makarna, bir çuval kuru fasulye, dört çuval patatesin faturaları mı? Bir dakika... Şunları deftere işleyivereyim de, anlatayım sana dün gezdiğim evleri. Ben gittikten sonra aklında kalanları tutanak defterine geçiriverirsin.

Yoksul takımındaki dürüstlük, doğrusu hoşuma gitti Cemâl efendi. Yemek almağa gelemiyenlerin bakraçları, ayaklarına varıyormuş. Arkamdan dua falan edildi ya, boşver. Zeynep Yedicanlı adındaki kadın: Dirseğinde ak tüyler bitsin anam, dedi. Tam, her basamağı ayrı gıcırdıyan merdivenden inerken takıldı nu kafam dirsekle ak tüye. Düseyazdım. Buldum ama

yolda kadının ne demek istediğini. Seksen yaşını geçmiş insanların, cami gadırvanından abdest alışlarını gördün mü hiç? Ben gördüm Cemâl efendi.

Sigara paketinin arkasına yazmıştım dolastığım evleri. Kaydet bir yere. Feyzi Civelek, Kumru Cumhur, Zahide Çokyaşar, Ahmet Erkara, Zeynep Yedicanlı... Hepsi beş ev.

Feyzi Civeleğin oturduğu evin kapısına varınca şaşırdım kaldım. Mahalle, sokak, numara tutuyor. İki katlı, orta halli bir esnaf evi. İki kanatlı, kağıt sığacak genişlikte bir kapı. Elektrikli zili bile var evin. Düğmeye bastım. Yeni basma entarili, gencecik, tombulcuk, elma yanaklı bir kız çıktı kapıya. Feyzi Civelek? dedim. Burada oturuyor, dedi. Kızılayın başıyım, şey, başkanım yani, dedim. Buyurun, dedi. Kenar-köşe evlerde ne güzel kızlar yaşıyormuş, Feyzi Civeleğin böyle kızı olabilir mi ki? diye düşündüm. İnsan, kendi kapısının mandalını şırrak! diye kaldırır, evinde çekintisiz yürür, değil mi? Elin evinde bunu yapamıyorsun ki. Kız, merdiven altındaki odayı gösterip gitti. Zayıf, uzun boylu, narın kemikli, süzgün yüzlü ak saçlı bir adam Feyzi Civelek. Odaya, girdiğimde okuduğu kitaptan başını kaldırmadan bir kadın adı mırıldandı: Cevriye, Cevriye... Bir-iki kere öksürdükten sonra: Amca, ben kızılây başkanım. Mahallenizin çocukları yemeğinizi getiriyorlar mı? diye sormağa geldim, dedim. İhya ettiniz, ihya ettiniz... Başını kaldırıp böyle söylendi adam.

Feyzi Civelek, otuz iki yıl memurluk, birçok şehirlerde mal müdürlüğü yapmış. Bir para işinden beş yıl cezaevinde yatmış.

Sen sen ol, memurluğa falan heveslenme Cemâl efendi. Aşocağı yürümezse, gelirs'n otele, aylığın gene elli lira.

Cezaevinden üç şey getirmiş Feyzi Civelek: Romatizma, saka kuşu, kur'an. Odada birşey ikide bir cik! cik! edip duruyordu. Baktım, tavandan sarkan ipe asılı tel kafeste renkli, minik bir kuş. Bülbül mü? dedim. Ötüşü başka, daha cüsseli oturmuş bülbül. Feyzi Civelek okumaktan yorulunca sakayı dinler, cennette sanırmış kendini. Cennetten bıkınca okurmuş. Hep orada, pencerenin hizasına çakılan tek kişilik peykede, gününü geçirirmiş. Karısıysa, kapının ardına bir yatak serip yatarmış. Oda ufak olduğundan gündüzleri peykenin altına konurmuş şilte. Çamaşır yıkayan komşuya yardım için giden kadın buralı, Feyzi Civelek başka yerliymiş. Başlarına o iş gelince hısımlı-akrabası aramasaymış, erkek cezaevindeyken kadını, acından ölmüş. Ayağımız taşa takılsa Allahtan bilmeliymişiz.

Merdiven altına bu odayı uydurup ikisini de buyur eden ev sahibi, beş-on dönüm bağlı-tarlalı, gün kazanıp gün yiyen

bir dülgere, kadına da uzaktan akraba çıkıyormuş. Yiyeceklerini eskiden çokluk ev sahibigil, aramıza yoksulluktan bir parmak yukarı komşular gönderirmiş. Feyzi Civeleğe: Birşey gelmez miydi varlıklılardan? diye sordum. Vurdumduymazdır onlar, ben de öyleydim müdürken, her evde baca tütüyor sanırdım, dedi. Tütmüyor muymuş? dedim. Evin içini, ocağının başı bilirmiş, dedi. Yoksulluktan bir parmak yukarı insanların yolladığı yemek, zor geçmez mi boğazdan? dedim. Bir düşkün, yarım tabak aş, öbür düşküne gönülden gönderir. Biziz geç aradı ya, gene de sağolsun kızılai, dedi.

Aşocağı açılalıberli kur'an okuyarak indirdiği hatımleri, bize bağışlıyormuş, Feyzi Civelek. Tuttuğun altın oluyor, gönlün ferah, değil mi? diye sordu. İyi bilidin, dedim. Bir buçuk - iki ay önce karımın veremden öldüğünü, on yaşındaki oğlumla kalakaldığını söylemedim. Hayır işinde çalışanlara ahrette soru-sual yok, dünyası da düzayak olur onların, dedi. Bir-iki kere yutkunduktan sonra: Daha uğrıyacağım evler var, hoşca kal tanıştığımızı memnun oldum, dedim. Sahi mi? Sahi mi? Kaç yıldır hatırıma soran ilk boyunbağı efendi sizsiniz, evet sizsiniz! İhya ettiniz, İhya ettiniz! dedi.

Kumru kadının evi, değirmenler mahallesinde, bir yıkıklıkta. Ev dediğim, üstten iki pencereli, genişçe, taş yapı, tek bir oda. Kışın nasıl ısınır burası bilmem. Eskiden bir çiftlik ağasına alt ahşap konağın çamaşırlığıymuş. Asıl ev, şehrin büyük depreminde yıkılmış. Çamaşırlık, yer yer yükselen yağmur yenilgi kalın kerpiç duvarlar, üç-dört basamaklı, kararmış mermer merdivenler, yarısı toprak dolu, çatlaklarında ot bitmiş susuz bir havuz kalıntısının arasında heybetiyle duruyor. Dokunmamla tek kanat oda kapısının gıcırdaması bir oldu. İçerisini göstermeyen bir loşlukta, küf kokusu, ekşimsi kokular, çocuk plallığı, is, insan, şilte, bulunmuş eşya, karışık yemek kokuları yüzüme çarptı. Kumru Cumhur burada mı oturuyor? diye karanlığa seslendim. Yırtık basma entarislinin göğsü-bağrı açık, çiçek bozuğu yüzlü, otuz yaşlarında, dipdirl, hallice burunlu, kalın kara kağı bir kadın koştu geldi. Buyır âge. Tanıdın mı beni kız? Tanırem âge, görmüşem yemek dağılen yerde. Entarinin yakasını topla da konuşalım seninle. Yoh zarar. Ev senin mi Kumru? Yoh le vallah, var bir tahtacı, ayda verilerem iki buçuk ona. Anlat bakalım, parayı nereden buluyorsun, dileniyor musun? Turhçe bilmirem âge. Şu duvar dibindeki menderin üstünde debelenen yarı çıplak bebekle yanındaki ürkek kız çocuğu senin mi? Menim. Var iki daha, bir oğlanla bir kız, kız büyük, büyük kızı istediler İstanbulla, vermemişem âge, eder bizim Kürdistan'da büyük kız beş min lira. Bebek kaç aylık? Yohtur yaşında. Böyle sessiz mi durur ablası gibi,

hiç ağlamaz mı? Az ağılır, zengin çocukları çok ağılır. Ne oldu kız şu ak gözüne? Bilmiyorum âge, akmış melmekette. İçeri buyur âge. Tutma kolumu kız. Buyur âge, buyur, sereyim yatak. Yatak dediğin ne oluyor kız? Para almaz senden, le vallah gözüm aksın almaz senden para! Ah, bilmiyorum Turhçe âge! Neyse, bilmediğin iyi, uslu durursan öğrenirsin Türkçeyi. Öğün hergün yemeğinzil getiriyor mu? Yolda-belde oyalanmıyor mu? Getiriyor. Yetiyor mu yemek? Yetiyir. Haydi eyvallah Kumru. Bir daha gelirsem odanı derli-toplu görmeliyim ha, anladın mı? Turhçe bilmiyorum âge.

Kumru Cumhuriyet evinden ayrıldıktan sonra ağıl mahallesindeki Zahide Çokyaşarın evine gittim. Gökte küllü rengi bulutlar ne vakit toplanıvermişti farketmedim. Başladı mı bardaktan boşanırcasına bir yağmur. Bir dam saçığının altına sığınıp bekledim. Bir yandan sigara içerken, bir yandan kendi kendime pek çok şeyler düşündüm... Bizli, orta tabakaya bağlayan ipiler, çok çürükmüş, Cemâl efendi.

Zahide Çokyaşarın kulübesi ayrı bir âlem. Üçerden dokuz adamlık, çamur, küflü teneke, kurt yenilgi tahtadan yapılmış bir oda. Deminki yağmur sokağa değil de, hep odaya yağmış sanki. Penceresiz odanın bütün çivi deliklerinden dışarının ışığı parlıyor. Duvarlarda, tavanda, yerde öyle işe yaramaz eski-püskü var ki, insan, nasıl oturur, nasıl yatar, nasıl yaşar, nasıl barınır burada, şaşır kalırsın. Can eylenecek yer değil. İçerde kuru-kemik bir yağlı kadın, çuval eskilerinden bir yatağa kıvrılmış. Konuştukça yukarı-aşağı çenesi titriyor, üstelik de pepe. Yazmasının altındaki kınalı saç dipleri birer parmak ağarmış.

Buyur anam, gir buyur, dedi kadın, geç şu çuvalın üstüne. Sağol teyze, dedim, geçmiş olsun, söyle bir odanı görecektim, gördüm, allahaısmarladık. Olmaz anam, dedi kadın, olmaz, çalı-çırpı yakayım, bir acı kahve pişireyim, gene git... Komşular vermiş, katkılı falan değilmiş kahvesi... Tekrar tekrar sağol teyze, dedim, hele iyileş de başka sefere içerim kahveni.

İşte böyle Cemâl efendi. Gezdiğim iki evi de sonra anlatırmı Yemek dağıtma saati yaklaşıyor. Arayıp soran olursa otele gelsin. Haydi hoşça kal.

AY, Behzat

DOMBAK MÜHÜR

Köylüler küme küme olmuşlar konuşuyorlar. Kaynaşmalarına, gürültülü konuşmalarına bakarak olağanüstü bir mesele konuştuklarını anladım. Yanlarına gittim. Trebolular merayı sürüyormuş. Kara Ali bağıra bağıra konuşuyor: "Köyün hayvanlarına avıç içi gadar yayılım galmadı. Goca köyün hayvanı açlıktan gırılıyor. Her gün yoldan geçen kamyonlar, tomafiller hayvanlara çarpa çarpa öldürüyorlar. Böyle giderse bu köyde hayvan namına birşeycik galmıyacak.

Azalardan Hasan: "Yörüün arkadaşlar. Heyy! Mikdar, aza, korucu, köylü hep barabar olalım. Nolacaksa olsun bir an önce. Gelen meraya tecavüz ediyor. Bir iki deyyus, Treboluları gandırıp gandırıp köyün orta malını satıyor. Buna b.. yemenin Atapçası denir..." dedi yürüdü. Arkasından köylüler akın etti.

Bucak parti başkanı yolda yürürken konuşmaya başladı: "Ellemedim ellemedim de böyle oldu. Ben bu köyün, ve bu köye bağlı dokuz köyün parti ireysiysem, eğer ben de bu dokuz köyde devleti temsil ediyorsam goymam bu Trebolulara. Valla goymam. billa goymam. Goymam didim mi goymam. Ben insanı oavırca öldürürüm aklıma gorsam. Tak tak vururum gızarsam. Aşkara vururum. Vurunca da mapısta yatmam. Teke gibi gezerim gine. Gine dokuz köyün ireysliğini yaparım. Beni bırak, kim vurursa vursun, mapısta yatırmam. Bu köyün çektiği ne? Enayi mi bu köy?"

Bucak parti başkanı kanalıyla Ziraat bankasından onbin lira çekip, bu para bitinciyeye kadar her gün kahvenin önüne bir hasır serip, üstünde içki içen, yanına gelenlere içki sunan Çolak Hüseyin: "Valla yaparsın başkanım. Senin giredlni ben bilirim. Büyüklüğünü ben anlarım..." dedi.

Bucak parti başkanı biraz daha yüksek sesle: "Ağnadın değil mi? Gağveci Memedin oğlu hırsızlık yaptı. Nasıl çıkar dım mapıstan? Yeter ki gafama koymuyayım. Her bir işi şıp-pada yaparım... Bu iş olmazsa dokuz köyün ireyinden olacağız dedim mi, uçan kuşlar durur havada." dedi.



Köylü gidiyor, ben gidiyorum. Sürülmemiş topraklar görüyorum. Korucuya: "Bu yerler kımin?" dedim. "Mehmet Ağa-

nın." dedi. Yarısı kesilmiş orman gördüm. O da Mehmet Ağanınmış. Sık mı sık bir ormanın yanına geldim. Derin bir nefes aldım. "Bu orman köyün mü?" dedim. "Bu da Mehmet Ağanın." dedi. Yarım saatten fazla oldu, Memet Ağanın toprakları üzerinde yürüyoruz. Topraklar bitirli. Bafra ovası yeşil mi yeşil... Köyü öğrenmek için böyle gezmelere bayılıyorum.

Bir yanı Karadeniz, bir yanı dağlar... Deniz kıyısından dağlara doğru yürümüş olsak, ancak üç saatte varılır köyün sınırına. Toprağı düz. Bitirli... İnsanları çeşit çeşit yerlerden gelip yerleşmiş. Ordudan, Treboludan, Trabzondan, Oftan, Sürmeneden, Rizeden, Sivastan, Çorumdun, Şavşattan, Kafkaslardan gelmişler buraya... Aynı ayrı mahalleler. Tümüne birden Engiz diyorlar.

Memleketlerinden topraksızlık yüzünden gelmişler. Yaşam koşulları çetinmiş. Bunun için Engizde iki dönüm toprağı bile alabilmişse şükrederler. Şevkle çalışırlar. Hele bir Şavşatlılar var. Çalışkan adamlar. Daha iyi düşünüyor bunlar. Beş altı kişi bir olup, bir traktör alıyorlar. Altı yedi kişi şirketleşip motorlu değirmen alıyorlar.

Gelenlerden en yeni olanlar Trebolulular. Bunlar diğerlerine göre "gelintli" sayılıyor. Trebolulara bu yüzden, aman vermek istemiyorlar... Trebolular çalışmaktan başlarını kaldırmıyorlar. On kişilik bir aile, iki dönümlük toprağını üç dönüme çıkarmak için, canavar gibi meraya sarıyorlar. Açlar... Çıplaklar. Huğlarda oturuyorlar. Tam elli ev bunlar. Her huğda vicır vicır çocuk kaynıyor. Kurtlanmış peynir gördünüz mü? Tıpkı öyle...



Trebolular mahallesine geldik. İşte onlar da huğlarından sökün ettiler. Eller kazmalı kürekli. Selâm verip karşımızda duruyorlar. Yetmiş seksen kişilik bir topluluk olduk çayırda..

Aza Hasan, konuşmaya başladı: "Trebolulara söylüyorum. Meraya tecavüz edenler, merayı terketsin. Bugünden tezi yok."

Trebolulardan biri ileri atıldı: "Terketmiyeceğiz! Biz zamanıyla yerleştirmeseydiniz! Miktar yer değiştirme kâğıtlarımızı mühürledik. Tapımızı gösterdik. Niyazdan, Ahmetten bu toprakları parayla aldık. Hem nasıl aldık biliyor musunuz? Memlekette gışığımıza varıncıya kadar neyimiz varırsa sattık. Yer değiştirme kâğıtlarımıza miktar dombak mühürü bastı. Son metelliğimizi vererek bastırdık hem. Getirip gösterelim isterseniz. Sizin şimdi bize söz söylemeye hakkınız yok. Mahallemizi terkedin! Satın alırken bu toprakları nasıl para verdikse, şimdi de öyle kanımızı vereceğiz... Çünkü verecek paramız kalmadı. Soyulduk. Soydunuz!" dedi.

Bucak parti başkanı öfkelen-di: "Herkes-e çekil-mi dersiniz. Emme bağa diyemezsiniz. Çünkü ben bir iresm-diyet-im. Seçim-le dokuz köye bucak parti ireys-i oldum. Bu oyuncak de-ğil! İstersem şu dak-ka siz-i bu memleketten go-varım!" dedi.

Deminki konu-şan Trebolulu: "Biz seni tanı-mıyoruz," diye konu-şmaya devam etti: "Biz ga-zanın parti baş-kanım tanı-yo-ruz. Bizim tüm-ümüzün adı-nı sa-nı-nı Angara'ya yolladı. Ondan yana geç-tik. Geç-en yazı-hanesin-de de söy-le-di. Artık size gorku yok. Çevirdi-ğiniz yer-le-ri de sür-ün dedi. Emme biz gene o ga-dar il-e-ri git-me-dik. Çatır çatır para say-dı-ğımız yer-le-ri sür-dük. Kaz-ma-sız galın-ca dırnak-larımız-la söktük bu to-prak-ları. Elle-rimiz-le diken-li çalı-larını to-pla-dık. Hakk it-tik. Al-nı-mızın ter-le-ri ak-tı bu to-prak-lara. Gend-in-iz-i dört garış ha-vada gör-meyin. Sen parti ireys-liysen biz de partil-li-yiz. Bizim tüm-ümüzün adı o-kundu ıradyo-larda. Dö-vle-te ga-dar adı-mız git-ti. Dö-vle-tten yana ol-du-ğumuzu ireys-li-cum-hu-ra bile yaz-dı ga-za baş-kanı. Abı-ka-ta yaz-dı-rdı hem. Sağa da biz ya-pa-rız for-su. Senin köy-ün parti ireys-li ol-man bi-zi gorkut-maz. Bizim arkamız ga-za parti baş-kanı. O gork-mayın, İste-di-ğin-iz-i ya-pın dedi" dedi.

Bucak parti başkanı, Trebolunun ağ-zının iç-ne gi-recek gi-bi il-e-ri yak-la-ştı ve: "A gel-in-ti it-le-ri. Ga-za baş-kanı kim? ben kim? Ula serser-le-ler ga-za baş-kanı ben-im me-sal arkada-şım. Abı-ka-ta ga-zaya her uğ-ra-dı-ğım-da ben-im go-lu-ma gi-rip, ben-den ha-vad-is so-ran bi-ri... Şim-di on-la-ri mı gorku-du-yor-sun-uz be-ni?" dedi.

Trebolulu: "Uzun lâfı bı-rak. Bı-rak ta, he-pi-niz ba-sın gid-in bu-ra-lar-dan!..." diye bağ-ır-dı.

Gelen-le-ri bah-çe-le-ri-ni çi-tle-ri-ni sö-k-mi-ye baş-la-dı-lar...

Trebolu-lar sal-dı-rdı... İki ta-naf so-pa-la-ri-la, ta-ş-la-ri-la bı-rı-bı-rle-ne gi-r-di. Trebolu-lar, ka-dın-la-ri-yla, ço-cuk-la-ri-yla, it-le-ri-yle sal-dı-ri-yor-lar-dı... Al-nı yü-zü kan iç-in-de kı-pkı-rı-mız-ı o-la-nlar var-dı. Yer-de yu-var-la-nıp ka-la-nlar var-dı. Ço-cuk-lar çı-ğ-lı-ğ-ı yük-sel-ti-yor-lar-dı... Kö-pe-kler ü-rü-yor, ço-cuk-lar ağ-lı-yor-du. Kan akı-yor-du. Top-rak kavg-a-sı-nın gür-ültü-le-ri o-va-yı sa-rı-yor-du...



Braque

BALABAN, Memduh

D Ö N Ü Y Ö R

I

"Dedik ya, Bourgogne şarabıdır bu, diye. Vurur adama vurunca."

"Hele alışmıyana..."

"Doldur şuna da!"

"Do'dur bir daha!"

"Oh lâ lâ! Kaçıncısı bu ha?"

"Aldırma."

"Delikanlı, alışmamışsın Bourgogne'a. Tam oldun sen. Yok mu böyle şaraplar sizin oralarda?"

"Vardır olmasına.. Vardır ya. ben içmesem de böyleyimdir ama. Yalnız, bu gece dünya biraz daha hızlı dönsün istedim."

"Bir kadına mı tutkunsun yoksa?"

"Her kadına tutkunum ben."

"Yaşa genç Türk!"

"Vive l'amour!"

"Yaşasın aşk!"

"Yaşasın Bourgogne!"

"Yaşasın patron!"

"Eli açıktır doğrusu patronun.."

"Ekmek uzatsana şurdan bana."

"Parmakların ince, tırnakların da kütleşmemiş. Niçin geldin bu çiftliğe?"

"Parasız kılıp borçlandım Paris'te."

"Ne iş yapıydın?"

"Öğrenciyim, üniversitede.."

"Öyleyse içimizde iyi okumuş bir sen varsın. Şu gördüğün Henri de okumuştur biraz ama, biraz okuduğundan olacak; okuduğunu okumadığına, okumadığını da okuduğuna karıştırır; berbat eder çıkar."

"Sen işine bak babalık. Hiç değilse senin gibi France-Solr'ı (1) ters tutmuyorum elimde."

"Hey, kim tutmuş öyle France-Solr'ı elinde?"

"Sözün gelişi o.. Biraz okusaydın, ne dediğimi anlardın."

"Sen anladın mı Türk?"

"Bourgogne şarabı bu ya: vuruyor adama... Ben de anla-

madım.. Biraz sonra hop yatağa. Alışmamışım üzüm toplama-ya. Amma da zor işmiş ha! Bilmezdim bunun böyle olduğunu.."

"Hop yatağa, deyince öyle, bizim Jean'ı anıdım. Hop dalıverelim düşmaan, derdi. Zor tutardık onu?"

"Kim bu?"

"Birlikte dövüşmüştük onunla Bosch'lara (2) karşı. Ne yürek vardı onda, ne yürek ama!.. Aslanlar gibi dövüşürdü. Madalyasını anası aldı."

"Öldü mü?"

"Öldü sanırım."

"Ne demek, sanırım."

"Anlatayım istersen?."

"Anlat."

"Anlatayım. Biz o günler Valence'tan ilerliyorduk. Dijon'a doğru.. 44 yılının eylülünde. Bizim bölük bir köyde mola vermişti. Jean'la bana iki eri daha katıp bizi kasabaya gönderdiler. Kasaba bizim, yani All'ées'lerin (3) eline geçmişti. Alınanların önceden depoladıkları hayvan yemlerinden alacaktık, hayvanlarımız için. Kasabada, benimle Jean'ın Paris'ten tanıdığımız bir arkadaşla rasladık. Yemler arabalara yüklenilciyedek bir kahveye girip konuştuk orada. Jean hemen sevgilisini sordu. Çünkü Michel, arkadaşın adı Michel'di, Paris'ten geliyordu. Michel, onu hiç görmediğini söyledi. Ama Jean'ın o sevgilisi için bıraktığı, eski nişanlısı olan kızı görmüştü. Kız, Jean'ın sevgilisini Almanların yakalayıp öldürmüş olduklarını söylemişti. Sevgilisi R'ésistance'daydı (4)... Saint-Malo'dan Rennes'e doğru olan yürüyüşte de Jean'ın kardeşinin şehit düştüğünü de haber verdi Michel.. Bunlar Jean'a söylenecek şeyler olamazdı. Ama Michel fitil gibi sarhoştı. Gene de söylediğine pişman oldu ama, iş isten geçmişti bir kez. Çünkü Jean altüst olmuştu. Bir saat sonra köye döndük. Gece olmuştu. Üç gecedir hemen hemen hiç uyumamıştık. Uyuyabileceğimizi söylediler. Oduğumuz yere kıvrılıp yattık. Aradan çok geçmemişti sanırım, kurşun sesleriyle yerlerimizden sıçradık. Sonra mesele anlaşıldı. İleriye gönderdiğimiz nöbetçiler üç Alman görmüşlerdi dolaylarda. Ama Jean'ın ortalıkta olmadığını gördüm; bir yere gitmiştir belki dedim; yeniden yerime kıvrılıp yattım. Aradan gene çok geçmemişti, uyandırıldık. Bölüğümüze emir gelmişti; kalkıp yeniden yola düzülecektik. Jean gene ortalarda görünmüyordu. Nereye gittiğini, ne olduğunu da kimse bilmiyordu.

(1) Bir gazete.

(2) Fransız argosunda: Alman.

(3) Müttefik kuvvetleri.

(4) G'özl dayanışma birliği.

Yalnız ben oralarda boş bir şişe farkettilim: Bourgogne şişesiydi bu. Jean'ın da bu şaraba bayıldığını bütün bölüktekiler bildirdi. Şişeyi kimseye göstermeden, görünmiyecek bir yere fırlattım. Yola düzüldük. Sanırım ki Jean o bir şişe şarabı içip, nöbetçilere kendisini göstermeden, hadi hop düşman üzerine deyip bizden önce yola çıkmıştı. Bir daha da Jean'ı göremedik. Uğursuz Michel'in verdiği haberlerin yalnız biri doğru çıktı: Jean'ın kardeşi ölmüştü. Sevgilisini ise sonraları ben Paris'te bir oğlanla kolkola gördüm. Jean'm eski nişanlısı mı yalan söylemişti, yoksa Michel mi? İkisini de bir daha göremediğim için öğrenemedim bunu. Jean'ı şehit listesine geçirdiler. Onun aslanlar gibi savaştığını bilen yalnız bizler değildik... Madalyasını Jean'ın anasına verdiler. Jean'ın sevgilisini bir kez de yalnız gördüm. Konuştuk. 'Yakalanmış falan değilim; yaşadığıma göre öldürülmüş de olamam. 44 ağustonda Paris kurtarıldığında ben burada Allîées'leri, bizimkileri karşılayan Paris halkı arasındaydım' dedi. Ya, işte böyle..."

"Peki, şu sol kolunu sen o günlerde mi?.."

"Yok. Daha sonraki iş bu. Lorraine'deki cephede oldu. Şimdi bu tek kolla çiftliklerde, çiftliğin sahibi de iyi bir adam olursa iş bulabiliyoruz işte.. Aylık ödenen paranın yarısına iş bulabiliyorum ama... Canlarımızı, kollarımızı, bacaklarımızı yitirdik ama, işe yarıyacak mı bu? Bu da belli değil hiç... Bu, hep böyledir zaten. Sonunda gene de bir şey belli olmuş olmaz. Bak şu uzun masada bulunan yirmi beş, otuz kişiden her birinin acı bir anısı vardır. Anasını, babasını, karısını, sevgilisini, kardeşini, bacısını, bir sevdiğini yitirenler vardır. Örneğin, hani şu masanın öte yanındaki delikanlı var ya, Paris'in işgalinde o on yaşlarında anca varmış. Babası savaşırken ölmüş. Anasını da Bosch'lar bir gün alıp kolundan sürükledikleri gibi götürmüşler. Bir daha da görememiş onu. Anası çok güzel bir kadınmış. Görünce kadının memelerine yapışan sarhoş bir Alman subayının suratına tokadı yapıştırdığı gibi, tükürmüş de üstelik. Götürmüşler kadıncağızı hemencecik. Gidiş o gidiş işte. Daha neler var bunun gibi.. Anlatılmakla bitmez ki. Geçelim daha iyisi. Sahi, senin adın neydi kuzum? Unuttum."

"Melih. Grek 'h' sı gibi, sondaki h'yı söylemek gerek."

"Melim oğlum, siz girmemiştiniz savaşa, sanırım?."

"Yok, Türkiye tarafsız kalmıştı."

"İyi yapmışsınız. Biz savaştık da ne oldu ki? Hitler gitti, başkaları çıktı ortaya.. Adamlar değişti ama durum değişmedi. Fransa da kurtuldu ama, yarın ne olacağı gene belli değil. Dedim ya, bu hep böyle oluyor, diye. Bak, şu sarışın adamı görüyor musun? Almandır o; Bosch değildir ama. Anasının, babasının sağ olup olmadığını bile bilemiyor işte. Almanya'nın

doğusunda kalmışlar onlar. Sımdı sen bu adamı, savağın bittigine, bütün Almanya'nın kurtulduğuna, ülkesinin bütünlüğüyle özgürlüğüne inandırabilir misin artık? Ya ötekı ülkeler? O ülkelerin, bizim gibi özgürlüğü tatmak istediklerine güphe olmayan milyonlarca insanları? Ben fransız'ım; özgür olmadan nasıl yaşanabilir? anlıyamıyorum bunu doğrusu.. Özgür olmamak ne demek? Birinin öbürünü ezmesi, boğazlaması demek. Gücü gücü yetene. Bu mudur lhasanca yaşamak yahı? Şu dünyaya her birimiz nasılsa gelmişiz bir kez; gelmiyebilirlik de... Bir daha da gelecek değiliz zaten; yarın göçüp gideceğiz. Yüz yıl sonra bugün yaşıyan iki buçuk milyar insanın hemen hepsi bu dünyada olmayacak. Dünya gömlek değıştirecek. Başka insanlar, yanlı çocuklarımız yaşıyacaklar, ama bizler değil. Bu böyle olunca birbirimizi ezmeden, boğazlamadan insan gibi yaşayıp ölsek ya.. Hem çocuklarımıza da, ne de güzel örnekler veriyoruz ya.. Ne var ki, bu dünyada kötü insanlar, iyilerin yanında bir avuç bile değildir. Ama ne yapıyorsa o bir avuç yapıyor, işte hem de milyonlarca insanın karşısında, onların istemediğini, istediği gibi yapıyor. Benim de işte buna kafam yatmıyor. Cahil olduğum için her halde... Gene cahil olduğum için; biz insanlar, kolay anlaşılır yaratıklar değiliz, kıssası, dıyorum... Ha Melih oğlum, sen boşver. Üzüme öyle herşeye. Bu bir dünya ki dönüyor işte böyle. Üzülse de, düşünsen de boşunadır. Dönüyor, dönecek.. Hem içmesen de artık. Ne dersin?"

"Zaten yatmaya gideceğim artık."

"İyi yapmış olursun belki.."

"Hadı eyvallah. İyi geceler."

"Sana da. Dur istersen, yardım edeyim?."

"Yok, ben yalnız giderim, mersin. Sen kalkma."

II

Melih bir yere çarpmamaya dikkat ederek çiftlikle çiftliğin bağlarında çalışanların yemek yediği odadan çıktı. Yatak koğuşuna vardı. Otuz karyolalı büyük bir yatak odasıydı bu. Çiftlik işçileri içindi. Karyolasını bulabildi. Soyundu. Kütük gibi ağırlaşan başı yastığa yapışır yapışmaz sızdı.

....Aradan kaç saat ya da kaç dakika geçtiğini bilmiyordu. Uyandı bir aralık. Ayın ışığı pencereden içeriye vurup koğuşu aydınlatıyordu. Yattığı yerden başını çevirip sağna, soluna baktı. Bütün işçiler yerlerine gelmişler, uyuyorlardı. Kimisi de horluyordu. Öyle kımıldatıp sağa sola çevirince, başının adamakıllı döndüğünü farkettil. Oda, döğemesi tam kar-

şıya gelip yan yatmış, dönüyor, dönüyordu... Siz savaşa girmemiştiniz sanırım? Hayır.. Girmemiştik neyse.. Ben o sıralar Karadeniz kıyılarında cirit atıyordum babalık! İstanbul'dan Sinop'lara, Samsun'lara, Giresun'lara, Trabzon'lara, Rize'lere mektuplar yağıyordu. "Yahu işin mi yok, tayfalık öğrenip de ne yapacaktımsın? Sonra, balık tutmasını burada da öğrenebilirsin. Dön artık." diye takılanlar. İmzalar: "Arkadaşın: Falan. Arkadaşın: Filân." — "Sevgilim, seni çok özledim. Dön, gel buraya, gel bana. Seni kızdırmıyacağım bir daha." İmza: "Sevgilin: Süheylâ." — "Ağabey, son sınavları atlattım. Bu yılı, sanırım, bütünlemesiz geçeceğim. Okullar bir hafta sonra kapanıyor. Seni çok özledim. Ben mi geleyim oraya? Sen mi geleceksin buraya?" İmza: "Kızkardeşin: Meral." — "Ben de seni çok özledim. Sen gel buraya." İmza: "Ağabeyin: Melih." Ve Rize... Süleyman Reis... Ya da Sülman Reis... O da bir başka babalık. "Melih be oğlim, ha nasıl çekeysun ağları? Hiç olur mu? Palıklar vurır öyle içerden dışarı! Ha.. Ha, ha, ha.. Oldi şimdi.. Hah!"

Balıklar ışıklarla dönüyor. Oda? O da dönüyor. Oda dönüyor. Yorgunluk var. Yorgunluğun gerisinde kızgın güneşin altındaki on saatlik çalışma var. İçinin dışa dönmüştüğü var. Odanın dönüşü var. Gözlerinin kararışı var. Başının ağırlığı var. Uykusu var. Uy..ku..su... var. Uy..ku.. Uy... Uy anacım uy.. Ha ha, ha... Ha uşaklar hah! Gelmişlerdi nasılsa bir araya.. Gelince de başladılar konuşmaya. Ha burdan: Seni seviyorum.. Ha şurdan: Hepinizi seviyorum.. Ha bu yandan: Hiçbirinizi sevmiyorum... Ha şu yandan: Ben de bilmiyorum. Diyenler... Diyenler... Ha, ha, ha... Ha uşaklar hah! Döndü, döndü; dolaştı, dolaştı bu deyişler. Deyişler arasında uçtu ak güvercinler. Ağzlarında taşıdılar zeytin ağaçlarının dallarını, yapraklarını: yuvalar kurmak istediler uygun bir yere. Ha, ha, ha... Ha uşaklar hah! Zeyin ağaçları yetişmedi o işe.. Zeytin ağaçlarının dalları, yaprakları da kurumuştu. Ak güvercinler daha başka ağaçlara dadandılar. Bir araya gelenler bu işe şaşılar. Ama deyişler çeşitlendi gene. Ha, ha, ha... Ha uşaklar hah! "Zeytin ağaçlarından ne güzeldi yuvalar!" "Başka ağaçlar da görür o işi.. Acınacak ne var?" "Hem böylesi daha iyi." "Çamların mevsimi hiç geçmez ki.." "Eski çamlar devrildi." "Eski çamlar bardak oldu." "Ah, olanlar oldu." Deyişler döndü, döndü; dolaştı, dolaştı. Deyişler arasında bir kadın vardı. Bir adamın mezarına vardı. Elindeki çiçekleri mezara bıraktı. Deyişi bırakıp kadını gözliyen sıvrı akıllının biri çıktı. "Oldu olacak, kırıldı nacak!" diye diye aldı eline bir sazı, başladı söylemeye.. Meraklısı çıktı: "Nedir söylediğin?" diye.. "Söylediğim İnşanlık Şarkısı'nı dinle!" dedi.

"Hişşşt, uyan delikanlı, uyan!"

"Snss.. tals-tol!" (5)

"Ne var be?"

"Tu parles en turc?.. Hahhah ha!" (6)

"Qu'est-ve qu'il se passe?" (7)

"Oğlum, uykunda bağıırıyorsun. Vurdu sana şarap."

"Ben uyumuş değilim ki, uykumda bağırılmış olayım.."

"Sana öyle geliyor."

"Delikanlı musluğa tut kafanı."

"En iyisi o. Yoksa uyuyamayacağız."

"Olur, olur. Çıkarım şimdi dışarı.."

Melih, ha bu yana, ha şu yana yalpalya yalpalya odadan dışarı çıktı.

(5) "..... sıss!"

(6) "Türkçe mi konuşuyorsun!.."

(7) "Nö oluyor!"



BENEKAY, Yahya

İ L K C E M R E

(Dobruca'daşıım Dr. Kemal Karpat'a)

Babam atları koşuyordu. Köstenceye gidecekti. Araba yeşil yeşil bıçılıp kurutulmuş kızıl darı ile yüklü idi.

Hep böyle olurdu. Doldurup geldi mi arabayı babam, çekti mi avluya içim bir hop ederdi. Işın ucunda bana da bir Köstence var demektir. Bazan arabayı eve getirmez Köstence yolunda bırakırdı. Akşam üzeri yola çıkardı. Beş kardeş beşimiz de babamın ayaklarına sarılışır bizleri de götürmesi için ağlaşırdık. O yumuşacık huyu ile ne yapacağını şaşırır, her birimizle ayrı ayrı bakar bir daha he dese gerçekten de götüreceği gibi olurdu. Anamın sert çıkışı işi düzeltirdi. İyi biliyordum ki her seferinde de içi burkularak bizlerden ayrılırdı. Ama çoğu en büyük çocuğu bana, sırasını düşürüp, bir göz kırparırdı. O zaman bir kolayını bulup evden kunduralarımı alır, koyuma sokar, Köstence yoluna çıkıp babamı beklerdim. Bazan da bunu babamın bile haberi olmadan yapardım. Arabanın üstüne biner, kızıl darı saplarının arasına gömülür yatarım. Babam atları arabaya koşar, o da çok havaless olan arabanın üstüne, yükü iki yanından boylama tutan urganlardan birine tutunarak çıkar "deeh bismillâh" diyerek atları sürünce "babaaa" der usulca seslenirdim. Hep gülerdi. Güldü mü de iş oldu demektir.

Bu Köstence ışını ilk amcam koydu benim aklıma.

Bir insanı halinden memnun etmek mi istiyorsun? ona asla mukayese imkânını vermeyeceksin. Zararı yok: anlat, şöyle de böyle de, ama, sakın gel göstereyim deme. Ya da işte sana dediklerim bunlar deme.

Ah amcaların sevgili yeğenlerine olan ataklıkları.

Amcam bana ikide bir, Köstenceyi, pazar ekmeklerini, Abdurrahman Akayın dondurmalarından çok daha güzel dondurma satan dondurmacıları, diz kapaklarına kadar sarkan, belleri kuşakla bağlı, ak gömlekli kara şapkalı Oltenyalı, Transilvanyalı kazakların bir sırtığın iki ucuna astıkları iki tabluya kıraz, armut dumanerliği ya da üzüm doldurup omuzlarına asarak sokaklarda caddelerde bağrışa bağrışa dolatıklarını anlatır, "babam götürmüyor ama ben götüreceğim" diye fitililerdi,

Bunlar doğru olmalıydı. Zira babam Köstenceye her gidişinde bizlere neler getirmezdi. Bir pazar ekmeği ki anamın pısgirdiği ekmek, yanında kara katran kalırdı.

Bizim arabanın özel bir tıngırdayışı vardı. Anlardık. Köye döneceği vakitleri de aşağı yukarı bildiğimiz için kulak kesilirdik. Duyduk mu, beş kardeş beşimiz de sıra numarasıyla ard arda düğerdik yola. Babam bizleri almak için bir bir dururdu. Anı ilk binen arabanın bir köşesine asılı kara kıl torbaya ilk saldırırdı. Pazar ekmeği, zamanına göre kırazi, armudu, dumaneriği, üzümü hep o kara torbada olurdu. Tabii ilk önce en büyükleri ben yetişir, ben biner, pazar ekmeğinin bir kenarına ilk çımdığı ben atardım. Kırazların çiftelisin! seçer iki kulağıma takardım. Armutsa, kaşla göz arasında bir diğlerdim. Eve varıncaya kadar ekmek de torbadakiler de yarılanırdı. Babam hiç sesini çıkarmaz, memnun, güleç bizleri seyreder; her birimize rasladıkça arabayı hususi durdurur, arabadan inmeden dilini çıkararak eğilir "helelele" diyerek küçük kardeşlerimi çeker yanına alırdı. Ben - hem de araba durmadan - arkadan binnerdim.

Babam yüklü arabaya hep önden binnerdi. Önce arabanın ok'una basar atların sağrılarına dayanır, sonra iplere tutunarak birden üste fırlayıverirdi.

Bunu bildiğim için bir gün ilk defa, habersizden, gittim. Köstence yoluna çekilmiş arabamıza tırmandım. Arka tarafına doğru bir yeri egeleyerek sapların arasına gömüldüm.

Ah, bugünmiş gibi hatırlıyorum.

Çok sonra babam atlarla geldi. "Tırrr" diye durdurdu atları. Anlıyorum ki arabaya koşuyordu. Ama ne kadar da uzun sürdüydü bu kısacık iş. Sonra babam, bildiğim gibi, arabaya önden binmiş:

"Deeeh bismillâh!" demişti.

Ben sayların içinde, sokak kıyafetiyle, yalınayak başıka-bak.

Gidiyorduk. Akşam olmuş, güneş batmış, gökyüzünü yıldızlar doldurmuştu. Arabamız hafif hafif tıngırdayıyor, atlar ikide bir "tırrrk tırrrk" edip burunlarını temizliyordu.

Çok sonra köpeklerin gürültüsüyle havladığı bir köye geldik. Durduk.

Ne açlık, ne susuzluk, ne uyku.

Pazar ekmeğini - hem de dublasını -, kırazını, armudunu, dumaneriğini getiriyordu işte babam. Bir yumurtaya bir külâh dondurma veriyordu Abdurahman Ayak. Köstence! Plse bak. Şimdi kardeşlerim anamın yanında sıralanmış uyuyorlardır. O fasulyesi bol baklalılakça çorbasına da sarmısaklı yoğurt çalarak bir yemişlerdir de. Yorganın altında sıcacıktırlar. Sen aç,

susuz, uykusuz titre. Üstelik dayak korkusu.

Hep tetikte beklemiş durmuştum.

Durduktan sonra babam arabadan inmiş, atlara torbalarını takmış, tekrar çıkmış, üzerine gocuğunu çekmiş, biraz kestirmiş, sonra tekrar inip atların torbalarını almış, yola düşmüştü.

Babamın beni görebilmesine imkân yoktu. Koca arabanın bir yerine sokulmuş ilk defa böyle, kaçak. Soğuk korkuyu da bastırdı.

Tekerleklerin tekrar tıngırdamağa başlayışının heyecanı ile azıcık ısındım.

Az sonra bir zebellâ gibi üstümüze çökmüş karanlık, kesiilmiş süt gibi dağılmağa başladı. Üstümdeki sapları biraz arakayıp arabanın önüne doğru baktım; babam gocuğunu omuzuna atmış, biraz sağına yaslanık, oturuyordu.

"Baba" desem, "bana bak arabanda ben de varım, babacığım, böyle şafak vakti beni mi düşünüyorsun yoksa?" desem. Bir sevinirdi. Ama ya sevinmezse, in arabadan derse.

Tam karşımda önce bir morluk başladı. Pek az sonra ef-lâ-tun, turuncu, sarı; sonra da o sarımsıl gökyüzünü kapkara kesen bir düzlüğün arkasından araba tekerleği gibi kocaman bir bakır sini. Önce ucun ucun çıktı, demeye kalmadan da löp-pedek yuvarlandı.

Aman Allahım bu ne oyunuydu böyle. Güneşin böyle doğmuşluğunu hiç görmemiştım. Hem öyle kapkara bir düzlük de. Sonradan öğrendim ki o Kara Denizmiş. Hem daha sonraları her Köstenceye gidişimde tam bu vakitlerde hep uyanık durur, arabanın üstünde bağdaş kurar oturur, iki gözümü kırpmadan o harikulâde renk cümbüşüne diker, Akıf efendilerin yırmı kişilik düğün sofrası kadar kocaman kızılığı, güneşin doğuşunu seyrederdim.

Babam hâlâ öyle duruyordu. Bir ara başı öne düştü. Düşmesiyle de doğruldu. Ah babacığım uyukluyordu demek. Bilirim uykuyu da ne kadar sever. Evde oldu mu akşam başında yatar. Oturmak zorunda kalırsa oturduğu yerde uyuklamaya başlar, başı önüne önüne düşer. Arada bir de diğer oturanlardan "konuşun konuşun sizler, ben dinliyorum" diye özür diler, ama daha bunkarı derken de gözleri gene yumuluverir.

Ben de olduğum yere büzüldüm. Üstümüzden iki tarla kuşu açılıp yumulup hızla geçip gitti.



Birden uyandımı Ayağımın dibinde bir dev duruyordu, Babamdı. Elinde dirgeni, hışımla eğildi,

"Kalk ökü" dedi.

Korkuyla kalktım.

Dirgeni az daha saplıyormuş bana.

Ohoo, biz Köstenceye gelmişiz, babam malı satmış hattâ arabayı alıcının evine yıkmak üzere getirmiş de. Arabaya çıkmış ve ön taraftan birkaç dirgen otu aşağıya atmış.

Boyuna başını buruyordu. Benzi kül gibi idi.

Ben şaşkın şaşkın aşağıya indim. Araba bir solukta boşaldı. Bitince babam arabadan indi atların yan kayışlarını taktı, bana döndü:

"Bin arabaya" dedi.

Oradan çıktık.

Köstence. Tasırrrr etti bir caddeye çıkınca arabamız. Hep parke sokaklar, caddeler. İki taraflı sıralama evler. Aman Allahım o nasıl iş; üstlerini görebilmek için başımı kaykılmak zorunda kalıyordum. Ona baksam öbürü var. Bir sokaktan çıkıp bir caddeye geçiyoruz.

Daha kuşluk vakti. Her bir yana dağılmış satıcılar. Hep bir ağızdan sattıklarını avazları çıktığı kadar bağıryorlar. Hepsi de koşuşarak gelip geçiyorlar.

Küçücük tekerlekli tek atlı arabasına karpuz doldurmuş bir ihtiyar "ay la pepene!", önünü boydan boya kaplayan beyaz önlüklü, belinde bardaklığı, kasketli, palabıyıklı bir adam la "lmonata dulçe!" diye bağıryordu. Vay o ihtiyar "haydi karpuz", o palabıyıklı da "tatlı lmonata" diye bağıryor deyip deyip seviniliyordum. Sağımızdan solumuzdan, dizlerine kadar uzun ak gömlekli, kara fötr şapkallı adamlar omuzlarına astıkları bakraçların iki ucundaki tab'lara duman eriği, zerdallı, kavun, erik hattâ karpuz koymuşlar:

"Ay la prune, zarzire galbene, korkodoş" diye her birinin adını bağıra bağıra gidip geliyorlardı.

Sonraları adının "Strada Mangalya" olduğunu öğrendiğim büyük caddeden de geçtik. Çoğa varmadan Lıman'ın üstüne çıktık. Deniz ak ak köpürüp gelip dalgakıranda eriyordu. Lımanda vapurlar. Hele o altından vagonların gelip geçtiği on katlı koca bina.

Şaşırmış kalmıştım. Babamın baktığı yoktu. Hiç birisine aldırdığı yoktu. Arada bir gözüm babama takıldıkça da büyü bozulur gibi oluyordu. Bir başka yenilik bir anda beni korkular dünyasından alıp götürüyordu. Hem olsun, sonunda çıplak ayaklarıma on kamçı da yesem vız gelir.

En sonunda adının Strada Arteller olduğunu öğrendiğim bir başka büyük caddeden geçip bir meydana çıktık. Geldik, meydanın orta yerindeki tek bir binanın önünde durduk. Bizim arabamıza benzeyen yüzlerce araba vardı orada. Ay, Recep

efendinin arabası da, Seydall eniştemin, Bekir amcamın da, Çorakay'ın da arabaları hep burada.

Babam arabadan indi. Ben de inecektim:

"Sen otur" dedi.

Sonra atların bağından yederek o tek binanın önüne arabayı getirdi. Araba kantarı idi. Kantarın üstünden geçerken atlarımız biraz ürktü. Korktum.

Recep efendi beni öyle arabada görünce babama bağırdı:

"Heyy, Süllman, balanı indirsene arabadan!"

Babam sldırmadı. Tartı bittikten sonra arabayı boş bir yere çekti. Atları çözdü. Getirip arabaya bağladı. Torbalarına sekizer avuç arpa koyup başlarına taktı.

Babacığım seni, meğer ben arabada uyumuş kalmışım; bundan habersiz babam Köstencede malı satınca dolu arabayı benimle birlikte tartmış. Tabii darasını alırken beni de hesaba katmış. Sekiz yaşındaki bir çocuğun etfi ne budu ne?

Ama bundan babamdan başka kimsenin haberi olmadı.



Ah, insan yalnız olanları değil olacakları da bilebilse.

O gün ne ben ne kardeşlerim, hiç birimiz, çıt çıkarmadan, "baba ben de ben de gideceğim, beni de götür" diye ağlaşmadan arabanın hazırlanmasını, atların koşulmasını seyrediyorduk.

Bu seferin özel bir önemi:in olduğunu anlıyorduk.

Babaannem içerde höyküre höyküre ağlıyordu.

Arada bir de:

"Ay balayım balayım" diye bağıırıyordu.

Amcalarım, yengelerim konu komşu toplanmış, bir ağızdan:

"Öyle bağıırmasan çok iyi olacak."

"Ölmeğe gitmiyor ya."

Diye teselli etmeğe çalışıyorlarsa da babaannem küçük amcamın boynuna sarılıyor, kucaklıyor:

"Ay Zekeryam Zekeryam, kara kağı Zekeryam!"

Diye daha bir bağıırıyordu.

Doğru idi. Babaannem böyle çığırtkan ağlamamalı idi. Bu sefer tasarlanan ve şimdiki uygulanmasına bağlanılan işin bozulmasına sebep olabilirdi.

Amcam Türkiyeye kaçacaktı.

Askerdi. Daha üç gün önce izinli gelmişti. Bir kaç kere babamla Mecidiye kasabasındaki alayına, Poligona, gidip gelmiştik. Demek bunu kararlaştırıyorlarmış.

"Yüz yumurta ile beş tavuk getirsin ağabeyin on gün izin veririm sana" demiş Kapitan.

Babam sakızcı Abdullah akaya haber aldı. O toplayıp getirdi yüz yumurta. Yirmi tane de babaannem biriktirmiş.

"Helâl olsun. Çıkaralım şunu yüzyirmiye. Bir daha yüz güne on yumurta dese de bulsun bakalım Zekeryayı" diyerek babam yumurtayı yüzyirmiye çıkardı.

Babaannem bir dana mesanesine sade yağ eritip doldurarak saklamışmış, onu da çıkarıp verdi.

Amcam Mecidiyeden yayan geldi. Geliyor dediler, koşa koşa önüne çıktık. Tahta bavulunu kulpuna sopa geçirip büyük amcamın oğlu Sadık ağabeyimle ikimiz taşıdık. Postalları bir parmak toz tutmuş, dolakları toprak rengini almıştı. Şapkasını arkaya atmış, ceketinin yakalarını çözmüştü. Bir elinde koca yağlığı boyuna terini siliyordu.

On günlük iznini üçüncü günün akşamına bitirdi.

İnsanlar kaderlerini mi yaşarlar ki? Yoksa yaşadıklarını bizzat mı hazırlarlar?

Yüz yirmi yumurtanın, beş tavuğun ve bir dananın sidik torbasına eritilerek doldurulmuş sade yağın hemen hallediverdiği on günlük için babamın, amcamın, kapitan'ın hazırladıkları bir sonuç değil mi? Yoksa yukardaki mi böyle istiyordu?

Ah babaanneciğim bilseydin ki boğazından keserek, biz torunlarından kıskananak biriktirdiğin yumurtalarının, yağının alıp on gün için getireceği oğlun, amcam, sana değil Aktoprak için hazırlıktadır.

Ondan saklamışlardı önceleri. Hattâ izimli geldiğinde bile bu işten haberi yoktu.

"Birden mi oldu? Kim, hangi şeytan aklına soktu?" diye ağladı sonraları babaannem.

Ama kimseyi dinlemeden, duyulsa amcam Türkiye yerine Transilvanyaya sürülecekmiş umursamadan, babaannem höykürmelerine devam ediyordu.

Nazarcı köyünün üstünden akşam yıldızı parıldamaya başlayınca babam:

"Tamam" dedi.

Amcam büyüklerin ellerini öptü. Kadın erkek demedi hepsine sarıldı. Bizleri kucakladı, gözlerimizi öptü.

"Hakkınızı helâl edin" dedi.

Bir dokundu bana bu.

"Amca" demek geçti içimden, "hani beni Köstenceye götürecektin? Hani Oltenyalı, Transilvanyalı kazakların bir bakracın iki ucuna astıkları tablalara doldurarak sattıkları kirazlardan alacak, çifte çifte kulaklarımıza asacaktık? Hani amcacığım varacak Strada Mangalyada, Strada Karolda Arnavut dondurmacılarda dondurma yiyecektik?"

Diyemedim. Ama ağladım.

Herkes ağlıyordu.

Babaannem içeri girip bir yorgan çıkardı, babama uzattı. İkisi de hızla arabaya atladılar.

Babam:

"Deeeh bismillâh!" dedi.

Bir şangırtı oldu. Amcamın büyüttiği köpeğimize Sarman uzun kuyruğunu oynatıp havlıyarak arabanın ardından koştu. Halam alışkanlıkla arkalarından bir maşrapa su attı. Bir sessizlik çöktü. Aysız gökyüzünden doğru bir karanlık dökülmeğe başladı. Az zamanda ak iplekle kara ipleği aynı renge boyayiverecek bir boyacı küpüne döndü ortalık.

Uzaktan arabamızın o nefis tıngırtısı geliyordu.

O gece, ertesi gece, daha ertesi gece babaannemi yalnız bırakmadılar. Üçüncü günün: jandarmalar eve gelip amcamı sordular.

Amcamla birlikte köyümüzden biri daha Türkiye'ye kaçmıştı. O da askerdı. O hem izinsiz hem tam teçhizat gelmiş; kaçışı daha asker ocağından başlamış. Onların evini daha bir sardı jandarmalar. Bir hafta sıkıştırmadıkları köylü, aramadıkları yer kalmadı.

Bir tek yer hariç: Aktoprak Aktoprak diye iznli izinsiz Türkiye'ye koşanlara açılmış Türk gemicilerinin, takacılarının, motorcularının sıcakık kalpleri.

Babam dördüncü gün geldi. Akşam başı idi. Hiç konuşmadan atları çözdü. Kara kıl torba bombostu. Babam bizlere pazar ekmeği almayı bile unutmuş.

Sordular. Hep başını salladı. Onlar gibi kaçmak isteyen bir kaç delikanlıyı vapurdan bulup çıkardıklarını söyledi. Palas-kalarla dövdüklerini anlattı.

"Çok şükür aralarında bizimki'ler yoktu" dedi.

(AKTOPRAK'tan)

ÇORBACIOĞLU, F. Hayati

F A L Ç A T A

Gözlerini açtığı zaman tanıdık üç alık surat gördü karşısında. Nerede olduğunu düşündü. Hastahane'ye yatırıldığından beri ne zaman dalsa, bulunduğu yeri uyanır uyanmaz kestiremiyordu. Karşısında üç tanıdık çehreyi görünce bir an "Tavuk Pazarı" gözünün önüne geldi. "— Acaba?" der gibi sağına, soluna bakındı. Tam karşısında açık duran kapıdan, koridordaki insan suratına benzeyen iri hastahane saati gözüne ilişti, içinden bir küfür savurdu. Davranmak istedi.. Sağ küreğinden zehir gibi bir sancı ciğerlerine doğru saplanınca yarasını hatırladı. Yüzünün hatları gerildi. Sancıyı dindirmek için hafifçe gerindi. Burun delikleri büyüdü. Alnında habbeleşen ter taneleri birleşip şakaklarının beyaz patiskanın üzerine süzüldü. Dışlerinin arasından bir küfür daha savurdu. Kendisine aval aval bakan üç surata tekrar göz attı. "Bunların ne işleri var burada?" diye düşündü. Sonra hatırladı: Bugün pazar. Pazar, ziyaret günüdür, demişlerdi. Ağzının uçlarını ku'aklarına doğru gererek gülümser gibi bir hareket yapmaya çalıştı. İki alık surat da bundan cesaret alarak sırttılar. İçlerinden en uzun boylu olanı gülmedi. Öyle bakıyordu sadece.

Sırttanlardan şişmanı bir adım ileri çıkıp üçü adına:

"— Geçmiş olsun Selâhattin. Çok üzüldük.." dedi. Daha neler demeliydi? Kestiremedi. Tıkanmış gibi sustu. Allah kah-retsin... Üçü de ilk defa böyle bir yere, ziyarete ge'iyorlardı. Her yer gıcır gıcır temiz. Koridorlardan geçerlerken bembeyaz giyinmiş hemşireleri görünce zaten ezilip büzülmeye başlamışlar, geldiklerine pişman olmuşlardı. En iyi giysilerini giymişlerdi ama ne de olsa böyle yerlere yakışmadıklarını anlıyorlardı. Kösele ve çekiç tutmaktan nâsırlaşmış parmaklarını saklamak ister gibi bir hareketle koridordan geri dönmeyi bile düşünmüşlerdi. Ama kukuletalı hastabakıcı onlara "— Pıçakla vurulan kunduracıyı mı arıyorsunuz? Üçüncü kovuşta. Soldan ikinci kapı" deyince dönemediler. "— Vay anasını dediler. Karı an'adı onu aradığımızı." Büsbütün süklüm püklüm oldular. Tek sıralı kol halinde duvara sürtünürcesine yürüyerek kovuşa daldılar. Yataklardaki tüm baş'ar onları çevrilince savunma durumu alır gibi birbirlerine yaklaştılar. "— İşte şu ya-

takta! Uyuyor" demişti uzun boylusu. Bembeyaz kar gibi çarşafının içinde Selâhattinin kirlü başını görünce birbirlerine bakıştılar. Bunca yıllık tezgâh arkadaşı bu dekor içinde yabancı oluvermişti onlara. Tatar Selâhattin değildi sanki bu yatan. Kıbar biriydi. Utana utana karyolasına yaklaştılar. Uyuyordu. Uyuması daha da fena! Ziyarete gidilince hasta uyuyorsa ne yapılır? Kestilremediler. Herkesin gözü de onlardaydı. Ya da öyle sanıyorlardı. Bakamıyorlardı ki bir tarafa. "— Uyandıralım" dedi sayacı. Şişmanı "— Olmaz ulan" dedi. "— Öyleyse kolonyayı şuraya bırakıp sıvışalım" derken Selâhattin gözlerini açmıştı. Mırıldanır gibi;

"— Hoş geldiniz" dedi. Bu söz hepsine cesaret verdi. Yüzlerindeki hava değişti. Uzun boylusu hariç.. O hep somurtuyordu. Üçü de karyolaya daha yaklaştılar. Sanki sesini duyunca Selâhattinin Selâhattin olduğunu anlamışlardı. Şişmanı arka cebinden Aşk Çiçeği şişesini çıkarttı, yavaşça komodinin üzerine yerleştirirken sayacı,

"— Nasıl oldun? Çok merak ettik" dedi. "Yaran ağır mı ha?"

Cevabını beklemeden şişmanı patladı;

"— Ulan bana bak! Seni vuran kahbeoğlunun kim olduğunu söyllyeceksin bize. Onun için geldik buraya" dedi.

"— Bilmiyorum" dedi Selâhattin, uzun boylunun yüzüne bakarak. "Karanlıkta görmedim". Sonra gülmeye çalışarak; "Boş ver!" dedi. "Biraz önce polis de buradaydı. Bir sürü şeyler sordu. Bilmiyorum, dedim. Kızdı gitti." Şişmanı yüzünü buruşturdu,

"— Ulan bal gibi biliyorsun, bize yutturmaya kalkma.. Korkuyor musun yoksa ha? Arkadaşınız be! Öldük mü yani?.. Biliyorum ben, sen onu tanıyorsun. Vurulduktan sonra peşinden bakmışsın. Uzaktan görmüşler ama kaçmış, tutamamışlar. Hadi söyle.. Hem de sırtındaki yara falçata yarasıymış. Raporla öyle yazılı. Bizimkilerden biri bu.. Niye söylemiyorsun be?.."

"— Dedik ya bilmiyoruz diye. Uzun etme."

"— Biliyorsun."

"— Bilmiyorum." dedi Selâhattin. Sonra uzun boylusunun yüzüne bakarak; "Sen nasılsın Hüseyin" diye sordu. Uzun boylu abus çehresini bozmadan;

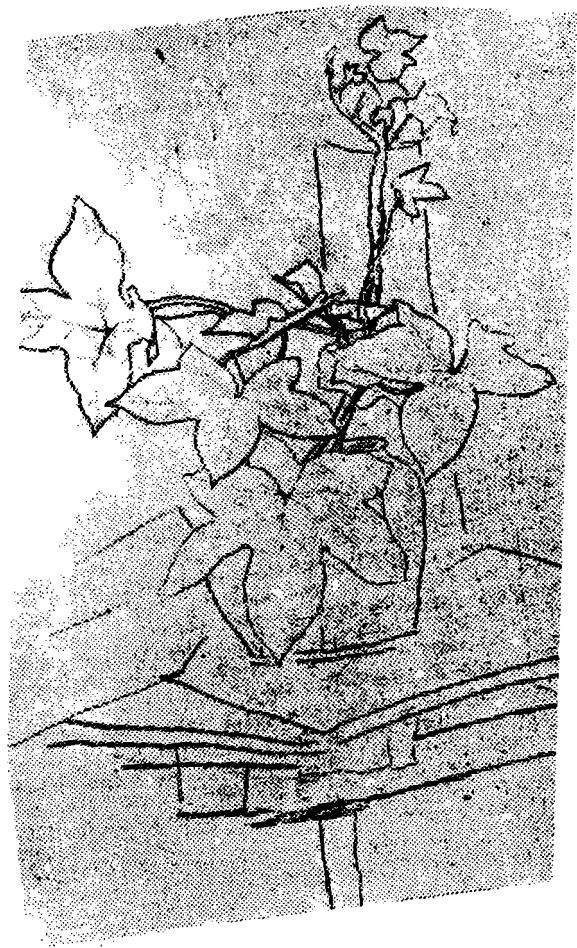
"— İyiyim" dedi sadece. Sayacı onu işaret ederek;

"— Kederli" dedi. "Onun da sandığını omuzuna verdi patron. Dört gündür boşta." Selâhattin;

"— Biliyorum!" diyecek oldu. Birden kendini toparladı.

"— Öyle mi?" dedi. "O kenef herife yaranılmaz zaten."

"İki çift vidalaya pıçak kaçırmış" dedi şişmanı. "Hani



o gün Nişantasına yetişecek masgaretililer vardı ya? İşte onlara... Kıbar-İş'in malına.."

Kıbar-İş'in malı diyince gözleri daldı Selâhattın. Sine- ma şeridi gibi gözünün önüne geliverdi o gün olanlar. Patro- na nasıl kafa tuttuğunu hatırladı. Pazartesi işe gelmemişti. Karılarla denize gitmişti. Salı günü işbaşı yapmadan önce de resti çekmiş, avans istemişti.

"— Vermezsen çalışmam" demişti. Vermek zorundaydı. Kı- bar-İş'e mal yetişecekti çünkü. Tezgâhını bir omuzlayıp kaç- sa mal çekilmez, yüzüstü kalır, ne makınatacı, ne raspacı, ne de gazomacı çalışabilirdi. Bütün iş ona bağlıydı. Bunu biliyor- du.

"— Bir kuruş vermem" dedi patron. "Üç yüz elli lira bor- cun var. Önce onu öde, sonra avans iste. Simdi de otur adam gibi çalış."

"— Haftada yirmi kesiyorsun ya!"

"— Neye yarar? Yirmiye karşılık otuz avans alıyorsun her hafta. Borcun gittikçe kabarıyor. Nasıl ödenecek bunlar? Bak gene pazartesi işbaşı yapmadın.

"— Kim yaptı ki?"

"— Başkasından sana ne? Ben iş isterim iş.. Benim atöl- yemde çalışan ya adam gibi iş verir. Ya da defolur gider!." Bu lri lâflara içinden gülmüştü sadece. "Blöf yapıyor aklınca" dedi. "İşlerinin nasıl yüzüstü kalacağını sanki bilmiyorum! Herif çocuk mu sanıyor beni" diye düşündü. Otuz çiftin bu ak- şama yetişmesi patron için ölüm kalım meselesiydi. Bunu bili- yordu Selâhattın. Kıbar-İş'in şakası yoktu çünkü. Yeni model- leri vitrine komşusundan önce koyamadı mı kendisine iş ya- pan atölyenin altını üstüne getlirdi.

"— İstersen giderim" dedi yavaşça. Kollarını göğsünün üstüne bağladı ve kaşlarının hizasından alaycı gözle patronu süzerek bu "gözdağı"nın etkisini bekledi. Patron umulmadık bir sertlikle elindeydi sayayı tezgâha fırlatarak ,

"— Ne demek istiyorsun yanı?" dedi. "Benim gözümü mü korkutacaksın ak'ınsıra?"

"— Ne demeye alırsan al. Fakat ben senin yerinde olsam bugün bu kadar yüksekte konuşmazdım."

"— Bugün mü?"

"— Evet! Kıbar-İş'in otuz çifti bu akşam Nişantasında ol- mazsa... Unutmadın sanırım."

"— Demek çalışmın bunun içindi? Evlâdım kendini üzme. O mal bu akşama yetişmese de olur. Vitrini cumaya yapabili- riz, dediler. Başın göğe erdi mi?"

Yalan söylüyordu patron. Malın akşama yetişmesi gerek. Biliyordu bunu. "Herif blöfünde direniyor, boş bulunma Selâ-

hattın!" dedi kendi kendine. "Sen de diren. Teslim olacak."

"— Pekiyi!" dedi numaradan. Tezgâh sandığının üzerine yaymış olduğu takımlarını toplamaya başladı. Öbür işçiler gözüyle onun hareketlerini izliyorlar, "Selâhattın gene numarasını yapıyor" diyorlardı. Tanelyasıyla (kunduracı pens) limalarını (kösele eğesi) sandığının gözüne ağır ağır yerleştirdi. Çivilerini toplayıp "Yenice" kutusunun içine doldurdu. Tezgâhın altına düşmüş olan falçatayı (kunduracı bıçağı) gördüğü halde, arıyor, bulamıyormuş gibi yaparak vakit geçiriyordu. Gözüyle patrona baktıkça şaşıyordu. Herifte hiç telâş yoktu. Başını önüne eğmiş, suratı asık, işiyle uğraşıyordu. Fakat ne olursa olsun, ok yaydan çıkmıştı. "Açık vermek yok" dedi. "Şimdi çevirmese, nasıl olsa birazdan burnunu sürtecek, peşine adam düşürecek. Bızdığa, (çırak çocuk)

"— Yardım etsene ulan piç!" diye çıkıştı. "Gidiyorum diye mi yan çiziyorsun? Birazdan gene buradayım merak etme.. Patronun burnunu sürtünce.. O zaman gene köpek gibi etrafımda dönersin."

Hiç kimse ses çıkartmadı. Çocuğun yardımıyla sandığını o-muzladı, çıktı. Uzağa gitmeye lüzum yoktu. Nasıl olsa çağrılacaktı. Sokağın içindeki kahveye girdi. Sandığı bir kenara yerleştirip bir çay söyledi. Marangoz Aliye,

"— Var mısın iki şişe Marmarasına?" diye seslendi. Tavlaya oturdu! ar. Tavla oynarken bir taraftan da yolu gözlüyor, oradan gelen, giden olup olmadığına bakıyordu. Fakat vakit öğleye yaklaştığı halde ses sada yoktu. "Bu herif bu kadar direnmezdi" diye düşündü. Yoksa şahiden malların acelesi yok muydu?

"— Dübeş" dedi marangoz. Partiyi almıştı. Ama o şimdi bunu düşünmüyordu. "İmkânsız" dedi. "Malların akşama yeti-mesi lâzım, iyi biliyorum." Fakat, neden peşine düşmemişti herif? "Yoksa!" dedi. "Yoksa birini mi buldu." Bu ihtimal öfkesini beynine çıkarttı. Ama sonra rahatladı. Nereden bulacaktı hemen.. Kolay mı? Bugün sayacı, kesici köpek sürüşü kadar. Ama onun işini yapacak adam kaç tane var? Hem olsa bile kim onun yerine göz dikebilirdi ki? "Sıkı mı?" diye düşündü. Fakat saatler de geçiyordu. Bunu düşünürken kaldırım-dan geçen sayacıyı gördü. Hiyar, domatesle çeyrek francala almış kahvenin içine bakınarak atölyeye doğru gidiyordu. İl-gilenmiyormuş gibi,

"— Ne haber Mustafa?" diye seslendi. "Ne yaptı seninki, pişman olmadı mı daha?"

"— Hayır," dedi Mustafa. "Olmadı!"

"— Mal akşama yetişmezse ne olacak?"

"— Yetiyecek".

"— Yetiyecek mi? Kim yapıyor?"

"— Adam buldu hemen." Selâhattin beynine kaynar su dökülmüş gibi ırkıldı.

"— Yaaaa!. Kimi buldu?"

"— Hüseyin çağırıyor."

"— Uzun Hüseyin mi?"

"— Uzun Hüseyin."

"— Kalles!" dedi dişlerinin arasından. "İşimi bozdu dese-ne!" Beyni allak, bullak olmuştı. Zarları avucunda çalkalayıp tavlaya fırlattığının farkında bile değildi. "Vay anasını! Bunu düşünmemiştim" dedi. "Ben sana gösteririm. Alacağın olsun senin... İşte hapi şimdi yuttuk" diye düşündü. Cebinde iki yüz yirmi beş kuruş para vardı. Yeni bir iş alınca avans da vermezlerdi. "Vay namussuz it vay!" dedi. Çalımı da boşa gitmişti. Bozum olmuştı.

Kaçıncı partiyi oynamışlardı, bilmiyordu. İki şişe şarabı hatırlatarak marangoz kalktı, dükkânına gitti. Selâhattin öfkeyle tavlayı kapattı. Pencerenin önüne oturup dışarıyı seyretmeye koyuldu. "Sandığı eve götürmek gerekiyor akşama" dedi. Akşam da yaklaşıyordu. Hava alacalaşırken kahvenin önünde bızdığı farkettil. Kolunda dolu sepet vardı. İkına ikına götürmeye çalışıyordu.

"— Nereye ulan?" diye seslendi.

"— Frezeze Kibar-İş'in malını götürüyorum" dedi çocuk.

"— Demek yapıldı bitti ha?"

"— Az kaldı. Gece de çalışılacak."

"— Kim yapıyor bunları?"

"— Uzun Hüseyin... Patron, çift yevmiye vereceğim yetiştirirsen, dedi. O da yetiştiriyor."

"— Demek öyle?" dedi dişlerinin arasından. "Pekiyl, bana şuradan bir bafra al da gel çabucak."

"— Bunkar var elimde gidemem."

"— Bırak buraya plç! Böyle mi olduk şimdi? Hem kolun dinlenir hadi."

"— Pekiyl" dedi bızdık. Sepeti masanın üzerine bırakıp parayı aldı, fırladı. Çocuk köşeyi iyice döndü mü diye uzanıp baktı. Kaybolduğunu görünce gözleri parladı. İçinden güldü. "Şimdi gösteririm ben ona, yerimi almanın ne demek olduğunu" dedi kendi kendine. İç cebinden falçatasını çıkardı. "Canına yandığımın vidası.. Su çelik parçasının karşısında nasıl da tereyağı gibi yumuşaktır!" dedi içinden. Dört parça kunduranın derisine, hemen kösele ile birleştiği yerden, falçatanın jilet gibi keskin ucuyla hafifçe dokunuverdi. Gene sepetteki yerlerine istif etti. "Şimdi kimse farkına varmaz" diye düşündü. Frezeci bile.. Patron kontrol için eline alıncaya ka-

dar..." Çocuk bafrayı getirmişti. Sepeti yüklenip köseyi dönerken Selâhattin içinden kıs kıs gülüyordu. "Bir kunduracı-
nın mala pıçak kaçırmaması da affedilmez doğrusu" dedi. "Ta-
miri de yoktur. Tevekkeli, acele işe şeytan karışır demişler..."
Hâlâ gülümsüyordu hatırladıkça.

"— Neye güldün be?" dedi şişman. Uzunun kovuluşuna mı?"

"Hiç!" dedi Selâhattin. "Hatırıma birşey geldi de.."

"— Asî sen, sayaları yirik kundura'ar eline geldiği za-
man patronun yüzünü görmeliydin. O zaman gülmekten katı-
lırdın. Cin çarpmış gibi oldu enayi. "Yapacağın bu muydu?"
deyip malları bir fırlatışı vardı tezgâhın önüne! Ha Hüseyin?
Nasıl yaptın sen de o işi be? Acele işe şeytan karışır be oğ-
lum.. Herifin işini de kendi işini de bok ettin." Selâhattine,
"Ulan senin ahın tuttu dedik hepimiz."

Gülüştüler. Yalnız Hüseyin gülmüyordu. Yüçü alçıdan ya-
pılmış gibi kaskatıydı. "O gün de tıpkı böyleydi yüzü" diye dü-
şündü Selâhattin. Kovulduğunun ertesi gün. Kahvenin az iler-
sinde karşılaşmıştı Hüseyin onu. Alaca karanlıkta,

"— Dur biraz!" dedi Selâhattine.

"— Ne var kalles?" dedi Selâhattin. "Benimle ne yüzle
konuşuyorsun sen?" Döndü. Yürümek istedi. Hüseyinin sağ
omuzuna yapışan pençesi durduttu onu. Dönüp bakmadı bile
yüzüne, ama soluğunun ıslak sıcaklığını ensesinde duyuyordu.
Uzun Hüseyin dişlerinin arasından mırıldandı,

"— Bızdığı sen mi gönderdin dün akşam?"

"— Nereye?"

"— Nereyeyse."

"— Ben gönderdim. Sigara aldıldım. Ne olacak?"

"— Sepeti bıraktı da gitti değil mi?" Selâhattin sırttı,

"— Kolunda sepetle koşacak değildi ya!"

"— Kalles!" dedi dişlerinin arasından.

"— Kalles olan sensin. Aldın mı sen de pabucunu eline?"

"— ...!"

"— Başkasının yerine göz dikmenin sonu budur yavrum.
Çek şu pis ayağını omuzumdan haydi. Bir daha da başkasının
çöplüğünde eselenmeye kalkma."

Omuzunun serbest kalmasını bekledi öylece.. Hüseyinin
soluğu hâlâ ensesindeydi. Başka zaman olsa ona bu kabadayı-
lığının cezasını fazlasıyla verirdi. Bir anda dönüp hayallarına
bir tekme, çenesine bir diz, tamam. Upuzun boyu ikiye katla-
nıverirdi. Ama yapmadı. Çünkü, kızgın değildi artık. Dün ak-
şam öfkeliydi ama, şimdi hiç mi hiç kızamıyordu. Rahattı.
İçinden keyifli keyifli gülüyordu bile. Gözünün önüne patronun
hall geliyordu. Sol elini sağ omuzuna uzattı. Kuvvetli pençe-

siyle Hüseyin'in elini kavrayıp at sineği fırlatır gibi silkti attı. Sonra hiç arkasına bile bakmadan yürüdü. Beş adım attı, atmadı. Hüseyin'in titreyen sesini kulağının dibinde duydu.

"— Al öyleyse. Bu da benden."

Bu sözle birlikte sağ kürek kemiğinin hemen altından soğuk ve ince birşeyin vücuduna girip çıktığını hissetti. Acı duymadı. Fakat kaburga kemiklerinin arasından bir mil gibi süzülen demirin soğukluğu sanki içerde kalmıştı. Ne olup bittiğini hemen anladı.

"— Vay it!" dedi. Arkasına döndü. Sokak fenerinin fersiz ışığında Hüseyin'in upuzun gölgesi koşar adımla doğramacı atölyelerinin bulunduğu sokağa süzülüp kayboldu. "Arkadan vurdu kalles" dedi içinden. Ama sanki bundan da kendini sorumlu tuttu. Nedense yüzünü dönememişti ki ona bir türlü. Gözleri kararır gibi oldu. Dizleri titriyordu. Gölgenin kaybolduğu köşeye bakışları dikilmişti. "— Vay anasını" dedi. "Uzuna bak sen!" Gene de kızamıyordu ona.. Vücudunun içine saplanan soğukluğun sırtından beline doğru sızdığını hissetti. Baş döndü. Yürümek istedi. Dizleri büküldü. O kadar.. Sonrasını bilmiyordu. Hastahanede gözlerini açmıştı.

"— Falçatayla vurmuşlar seni" dedi şışmanı tekrar.

"— Eeee.. Napalım be?" diye bağırdı Selâhattin. Vücudunun içine saplanan bir sızıyı duya duya.. "Neyle vurdularsa vurdular işte.. Bırak artık bunu." Hepsini sustu. Hüseyin'in gözlerine bakarak devam etti;

"— Bir kunduracıyı da saldırmayla vuracak değiller ya!.. Bizim falçataların görmeyeceği iş yoktur.."

DAĞCI, Cengiz

KARANLIK YOLLARDA

Yürüyorlardı. Güneş yakıcıydı. Yüzleri yanık, solukları yolun tozuna toprağına karışık, yürüyorlardı yorgun argın tankların zincirleriyle çığnenmiş yolda. Yol uzundu, gittikçe de uzuyordu; birbirinden uzak, ah öylesine uzak, telgraf direkleri sessizce onlara bakıyorlardı ve onlar yolun nereye dek uzayacağını bilmedikleri gibi direkler de bilmiyorlardı. Kaç gün önceydi soluklarının rakı ve soğan koktuğu? Unutmuşlardı. Unutmuşlardı bir akşam üstü sıcak vücut'arını serin toprağına uzatıp uyuduklarını.

Yüzü soluk, bir tutam kara ve tozlu perçemi alnına yapışık genç teğmen durdu. İçinden bir bulantı geçmişti. Başı dönüyordu. Hafif, zoraki bir gülümsemeyle güldü. Sonra yüzü sertleşti. Elini göğsüne doğru kaldırdı, avucunun içine tükürdü. Avucu içindeki balçık gibi kara ve koyu tükürüğüne bir müddet bakıp durduktan sonra elini arkadan pantolonuna sılerken ötekilerden yana döndü:

— İleri, marş!

Yürüyorlardı. Dün de, dününden önceki günler boyunca yürüdükleri gibi, başları göğüslerine düşük, sessizce, dudakları kuru ve çatlak, solukları yolun tozuna toprağına karışık, yürüyorlardı umutsuz yolda. Yürüdükçe daha da umutsuz oluyordu lanetli yol, çünkü sonu görünmüyordu hiç. İlerde bir yerde sonu vardı belki bu yolun, ama onlar bakmıyorlardı ileriye; bakmazlardı da, çünkü güneş yakıcıydı ve tam karşıdan döküyordu kavurucu ışınlarını yolu, arkadakilerse, ileriye bakmak şöyle dursun, ödekilerin ayakları altından kopup üzerlerine yük-selen toz toprak içinde yoldaşlarını da göremiyorlardı.

Genç teğmen arada başını çevirip arkadakilere bakıyordu. Hep o zoraki gülümsemeyle gülümsüyordu, hep o acı sızıyla kanetliyordu dişlerini, ama gene de yürüyordu ve yürüyecekti elbet ölmek için. İblis de bilmezdi niçin yaşamak istediğini! Yaşamak işte. Sonsuz ve umutsuz yolda yürürken son so-luğına dek yaşamak.

İki hafta önce çıkmışlardı savaştan. Yanalılar da vardı a-larında. Ama onları geride yamaçlara bırakmışlardı. Ölme-leri için bırakmışlardı belki, belki de sızılar içinde kıvranan vücutlarını toprağına uzatıp canlarının kurtuluşunu beklemeleri

ıçın, her ne ise bırakmışlardı işte ve yol uzadıkça unuttuyorlardı onları da.

Etraf sessizdi. Ölü gibiydi etraf. İlerledikleri yolun sağında ve solunda ekin tarlaları vardı. Ama yel esmiyordu. Ekinler azıcık güneşten yana yatmışlardı; kuruyorlardı. Yolun hayli ötesinde birbirinden uzak, sivri saman damlı köy evleri de görünüyordu arada ama, insansız, hayattan kopuk, kıyıdaki kumsala çekilip bırakılmış delik değişik gemiler gibi.

Yürüyorlardı ikişer üçer. Bazan tek tek. Tüfeklerini de kancdileriyle birlikte taşıyorlardı. Askerdiler; taşıyacaklardı elbet. Ama insandılar da, ve umutsuz yolda yürürken boş evlerde, terkedilmiş tarlalarda gizli kalmış hayat da onlarla beraber, onların yanbaşıda yürüyordu.

... Arkadan gelenlerin ayak seslerini dinliyordu teğmen. Düşünmüyordu. Düşünemiyordu. Arkadan gelenlerin ayak sesleri miydi düşünmesine engel olan? Belki. Belki başka bir şey. Tabancası kayıp karnı üstüne gelmişti. Çaprazlamasına kayışlar omuzlarını sıkıyordu. Tabanca ağırdı. Çok ağırdı lânetli tabanca, yürüdükçe daha da ağır oluyordu. Arada onu karnı üstünde arkaya, göremiyeceği, ağırlığını hissetmiyeceği bir yere itiyordu, ama tabanca inadına kayıp kayıp karnı üzerine geliyordu hep. Tabancaydı belki düşünmesine engel olan; belki kayışlardı; neyse işte hür değildi ve yol uzadıkça tabancayı bir yana fırlatması, omuzlarını sıkın kayışları sıyrıp bir yana atması, yemek sahanını da, kemeri de, başındaki miğferi de yere çalması, sonra tırnaklarını göğsüne saplayıp gömleğini de yırtması, tel tel, iplik iplik edip bir yana fırlatması geliyordu ve uzun yolda, umutsuz yolda koşarak uzakta, ama öylesine uzakta, masmavi denizin kıyısındaki kumsala çırpılıp yıkılıp yalnız o ve deniz, yalnız o ve sınırsız denizin sonsuz gü-rültüsü...

Başını kaldırdı teğmen. Hava iyice kararmıştı. Solda orman uğulduyordu. Derin, yabancı bir uğultuyla. Gökyüzü karaydı. Rüzgâr soğuktu. Soldaki tarlaların yüzünden esiyordu rüzgâr. Rüzgârda yapışkan bir ıslaklık vardı. Kar yağacağı benziyordu. Ama ağustosun sonuydu henüz ve üstelik güney batıdan esiyordu rüzgâr.

Düşünmüyordu teğmen. Dinliyordu yalnız. Ormanı dinliyordu. Ormanın uğultusu içinden gelen uzak ve sağır top seslerini, rüzgârı, arkadan gelenlerin ayak seslerini dinliyordu. Dinlemek daha iyiydi belki. Hele uzakta, öncesi hiç yürümediği bir yolda karanlıklar içinde ilerlerken yabancı bir toprağın serüvenini söyliyien rüzgârı dinlemek, yabancı insanların ayak seslerini dinlemek daha iyiydi belki. Yorgun değildi. Kıyısın-

da oturup yemek yedikleri ormandan ayrılalı ne kadar zaman geçmişti ki yorgun olsun!

— "Yürü oğlum, yürü! Kaldır hele ayaklarını! Yere sağlam sağlam bas! Askerce!... İşte öyle! Köylü parçası değil misin be! Ormandan sana ne? Yürü haydi, yürü!"

Rüzgâr soldaki tarlaların yüzünden eserken ansızın yabani ısıkları çıkararak karşıdan saldırıyor, teğmenin soluğunu kesiyordu. Ormanın uğultusu içinden garip bir inilti geliyordu. Orman, acı acı ulurken, için için ağlıyordu da sanki.

— "Korkuyor musun? Neden? Uzakta, senin yurdunda orman yok mu? Rüzgâr esmiyor mu orda da? Kar, fırtına, tıplı olmuyor mu orda da? Ama başka mı?.. Nesli başka! Ateşten, demirlerden, kandan korkmuyorsun. O ormanın uğultusundan mı korkuyorsun? Yürü ulan! Kaldır ayaklarını! Askerce! Yere sağlam sağlam bas!"

Derken yol birden bire aydınlandı, sonra karardı ve ormanın üzerine müthiş bir gümbürtü koptu ve kopan gümbürtüyle askerler de teğmen de, tırpan yemiş ekinler gibi, yere serildiler. Ormanın üzerinde kopmuş gümbürtü yuvarlana yuvarlana ormandan uzaklaşıp soldaki tarlaların üzerine çöküyordu. Orman, askerler, teğmen soluklarını tutmuş, uzaklarda ölen sesleri dinliyorlardı.

Teğmen ayağa kalktığı zaman dizleri titriyordu. Yürümesi mi gerekiyordu, dönüp az arkada yolda yatan askerlerin arasına girmesi mi gerekiyordu, kestiremiyordu bir türlü. Askerlerden yana döndüğü zaman kulağına kısıp, biraz da ürkek sesler çalındı:

- Birşey yok!..
- Uçak falan yok!
- Bomba değildi yahu!
- Gök gürültüsü!
- Kalkın haydi!..

Rüzgâr hafıflemişti. Tılsımlı bir sessizlik içinde orman teğmeni, teğmen ormanı dinliyordu. Ormandan gelen çürük ve rutubetli yaprak kokuları, ayakları dibinden kalkan toz-toprak kokusuna karışarak, teğmenin burnuna vurdu.

Yağmıyordu. Sık. Sıcım gibi. Öylesine sık ki, bir an ormana girip yağmurdan saklanmayı düşündü teğmen. Ama gıtmedi. Orman hâlâ garip bir iniltiyle için için ağlar gibiydi. Teğmen korkuyordu. Ormana bakarken yumruğunu sıktı.

— "Korkak! Seni korkak ördek, seni!" dedi içinden ve, yumruğu hâlâ hınçla sıkılı, askerlerden yana döndü:

- İleri, marş!
- Yürüdüler gene.

DEMİRSEREN, Bedii

SENİNLE OLMAK GENE

Şimdi akşam.

Torosların güneyinde yağmur başladı. Ta Erdemli'den öte-lerde. Karanlığın içine yol yol iniyordu.

Yatağın üzerine oturmuştu. Gözleri penceredeydi, yağmu-ru izliyordu. Bir sigara daha yaktı... Birşeyler yese iyi olacaktı; ama üşeniyordu. Biraz pastırması, açılmamış bir kutu tonu, bir kavamozda gül reçeli vardı. Ne var ki yağmur olunca, hep burnuna mercimek çorbasının o buram buram kokusu gelirdi. Yanında kırılmış bir baş soğan... "Gel de evi arama," diyordu. "Bir mercimek çorbası için ev arandıktan sonra..." Bir sigara daha yaktı... Evin bir diyeceği kalmamıştı artık... Çalışıyordu. Evde son günler pek göze batar olmuştu. Yattığı yatak, oturduğu sedir, gece yarıları hırsız gibi açtığı kapı onu istemiyordu. Anadan tut danaya değin, birinin bıraktığı yerden sözü bir başkası alıyordu: "Gitsindi, herkesin yaptığı gibi bir iş bulsundu. Oyalanırdı. Cebi para, sırtı yeni şeyler görürdü. Arasındı. Kimse - gel al şu parayı ben harcamadım, sen harca - demezdi adama." Sonra: "Çekilmez olmuştu." Zengin amcanın parası, öğretmen kız kardeşin Sümerbank'tan aldığı yeşil, siyah çizgili kumaşı her gün görmek te çekilmez olmuştu ya neyse. Oysa oyalanacak şey mi yoktu koca il'de? Bir kere Ziyapaşa gazinosu vardı. Gazinoda, satranç, dama, prafa bric oynanırdı. Alt tarafı bir kahve parasıyla öğlen edilebilirdi. Öğleden sonrası iki şey yapılabilirdi: Ya, bir günlük gazetenin sekreteri dostun yanına gidilir, onun makasla baş yazı düzenleyişi seyredilir; ya da, kuru kahveci bir başka dostun dükkânında tezgâhın gerisine geçip kahve satılabilirdi. Bazı da, - amca - dediği yaşlı bir adamın tavanı basık, penceresiz odasına uğranırdı. Amcanın odası sıcak hamur, şap kokardı. Kese kâğıdı yapılırken köylü sigarası içilir, nohutlu kahve içilir, bu amcayla dünyaya, esenliğe, paraya küfredilebilirdi. Ah, o evim dırdır. Kız kardeş çok sinirliydi çocuk. "Üstüne iyi birşeyler giymesin hafta araları sinemaya gitmesin, sonra - biraz yağ yağ olduğu için - kalsyum iğneleri, vitaminler yaptırmasın da onun cebine mi tiksindi bütün eline geçeni?.." Baba anlayışlı adamdı; daha fazla borç bırakmamak için olacak ivedice dünyasını değiştirmişti. Dede emekli olmuştu... "Borç mu ödesin-

di, yoksa bu kazık kadar herife mi baksındı? Ayıptı." Ayıp tllclğln deyiminde, acılığında yoktu. Ayıp şuradaydı: Bir gün kuru kahveci dost cebine bir on liralık sokuğurtmuştu. Para, parmaklarının ucunda yumuşak, yağlı, kirli kirli duruyordu. Ölmüş bir kertenkelenin buruşuk kaypak soğuk cildi gibiydi. Parayı o gün daah çok sevmemişti. Ama bütün bu hor görül-meler, aşağılık olmalar, aylak kazık adam olmalar hep onun yüzünden değil miydi? Onu elde etmeliydi. Etti de, ne var ki hiç bir zaman Onu yeteri kadar sevmeydi.

Şimdi geceye yakın.

Torosların güneyine yağmur yağıyordu. Defnelerin, har-nupların, böğürtlenlerin üzerine. Erdemil'den ötelerde karan-lığın içine yol yol inliyordu.

Gözü penceredeydi, yatağın üzerine oturmuştu. Bir odası, penceresi, karanlığı, yağmuru vardı. Şantiyede, çinko damlı küçük odasında yalnızdı. Şantiyede yalnızdı. Yağmur çinkoları dövüyordu. Kargalar plis çığlıklarına, ıraktaki köpek ulumağa başlamıştı bile.

Yıpranmış meşin cüzdanını çıkarmıştı. Şantiyede yalnız kaldığı geceler çokluk yaptığı iki şeyi yapacaktı şimdi. Bu üç şeydi ya üçüncüsü...

İlkin, cüzdanının en derin yerinden bir resim çıkardı. Bu okul giysili, ne yönden baksanız gözleri sizde olan, düzgün ta-ranmış kara saçlı, ürkek bakışlı bir kızın resmiydi. Hiç yüz yüze gelip konuşmamışlardı; ama kızın, "Sen beni babamdan isteyemezsin, o güç sende yok." diyeceğini bilirdi. Oysa şimdi ne güzel evlenmiş olacaktı. O da onu görmek için 19 ma-yıs provalarını izlemekten; yağmur altında sinema dağılıklarını kıkırdıyarak beklemekten kurtulacaktı.

Resmi, fotoğrafçı bir başka dostun dolaplarını düzenler-ken almıştı. Aşırmak denemezdi buna. Kızın resimden, onda oluşundan haberi yoktu. Kız için: "Pek güzel değil," derdi. Gü-zel olmasa da birine benzetirdi onu; kime benzettığını de bir türlü bulamazdı. Tutkunluğu buradın geliyordu. Tümöyle hoş muydu, değil miydi? Çoğu zaman düşünmüştü bunu. "Esmer olmaya esmerdi. Geniş dizleri, biraz eğri bacakları vardı." So-nunda "yok artık deve, gözlerinin şehlâ olduğunu da kim çı-karıyor." der belirsiz birilerine kızarak susardı.

İkincisi: Sayısız el içi kadar kesilmiş kâğıt parçalarıydı. Takvim yapraklarının arkalarına yazılmış güzel deyimler var-dır hani örneğin: "Erkek ruhunu derinliğinde yalnız fenadır. Halbuki kadın berbattır." O bunu: "Erkeğin kişiliği derinliğin-dedir. Kadında kişilik mi? Kadında derinlik yoktur ki." diye değişime uğratarak yazmıştı.

Sonuncusu: Salt bir düğündüydü, bilinçaltı gömülerindendi. Çokluk bir kögede uyuklıyan kedi bu çağrışımı yapardı. İl, ak yapılar, ışıklar, sesler, kokular, Akdeniz sonra güneş, yağmurlu ıslak gece, kadın; hele kadın, yumuşak giysiler, geniş kalçalar, ince kuş bilekleri, tay bilekleri... O zaman kedi, sırtı üstüne dönmüş, yavrularını emzirmeye başlamış olurdu. İşte bununla oyalanmaz, bununla yetinmezdi. Artık birşeyler yapmak gerekirdi. Sonra cüzdanını yeniden eline alır, kâğıt liraları parmakları arasında tutardı. Para, kirli, yumuşak, yağlı yağlı dururdu. Bu duyu tiksindirirdi onu... Hiç saymazdı parasını. Sonradan o olay günü, kaybolan cüzdanında ne kadar parası olduğu kendisine sorulunca kesin bir şey söyleyememişti. Bir de üstüne titrediği bir çizelgesi vardı. Başlığı: "Sigara parasından borcu olanlar" dı. Bunu binbir kere okumuştı, yüzbin kere...

Sımdı gece...

Toroslara güneşine yağmur yağıyor. Ta Erdemli'den ötelerde. Yağmur, tozu dumana katıyordu. Karanlık kokuya, gürültüye kesmişti. Mazılar, ıtırlar, çövenler sırsıklamdı...

Şantiyedeki odasında yalnızdı. Yıpranmış meşin cüzdan elindeydi. Daha, çarpıkça bacaklı, okul giysili kızın resmine bakıyordu. Küçük kâğıtlara geçmemiştir. Sırtı ürperdi birden. "Gözetleniyorum," diye geçirdi içinden. Hemen de gözetleyeni yakaladı. Bu şantiye gazinosunda ayak hizmeti gören çocuktu. Ablak pembe-beyaz yüzünü cama dayamıştı. "Kızmış görünmeli." dedi. "Alışmasın bu oyuna. Yüz bulursa, yarın akşam odaya da damlar. Birşey olmuş ya da olacakmışcasına artık şantiyeyi susturamam." Kapıyı açmıştı.

"Ne var lan!? Neyi seyrediyorsun pencereden?" Oğlan sırtıyordu.

"Bey!" dedi.

"Bey mi gît dikiz et dedi?"

Oğlan sırtıyordu:

"Bey şantiyenin şef yardımcısı."

"Şef yetmiyor muydu?" Oğlan:

"Sabah geldi," dedi. "Görmedin mi?"

"Görmedim."

"Sabah geldi." dedi oğlan.

"Ne istiyormuş?"

"Sabah bavulumu boş odalardan birine götürdüm; süpür dedi, süpürdüm; ben bekârım dedi, burada yatıp kalkacam dedim. Bekârım dedi de güldü."

Oğlan durdu:

"Bey!"

"Ne var?"

"Bekârim, dedi de niye güldü ki?"

"Anlamam," dedi. "Ne istiyormuş herif bizden?"

"Yazı mı yazacaktın bey? O resim yavuklunun mu? Hep bakar durursun.."

Islak karanlığa çıkmıştı, oğlan onu izliyordu.

Yeni gelen gazinoda tek başına oturuyordu. Küçük bir deve, Bağdat Hırsız'ının şişeden azat ettiği deve benziyordu. Köseydi. Esmer teni, sola çarpık bir burnu vardı. Ağır gövdesini sarsa sarsa gürültüyle konuşuyordu.

"Neredesiniz be?" diye gürledi. "Herkes Allahın bir cennemine sıvışmış."

"Bu akşam cumartesi," dedi genç adam.

"Şuraya gelmişiz, şu Allahın dağna. Konuk sayılırız."

"Elbette, konuksunuz."

"Şuraya gelmişiz." Elinin tersiyle kapıya dayanmış, sırttan oğlanı işaret ediyordu. "Akşamdan beri şunun şapşal suratını seyrediyorum be!"

"Bu akşam cumartesi," dedi genç adam.

"Memurun cumartesilerini biz de biliriz oğlum."

"Burası dağ başı," dedi genç adam.

"Nasıl veznedarsın böyle? Para sende oğlum. Gazinoya votka al, bira al, sigara al; harman, kokulu, bahar falan."

"Geçenlerde iki kilo bahar sigarası aldım, içtiler, parasma daha..." dedi sustu. "Vermediler"i söyleyemedi.

Şef yardımcısı:

"Şarap var mı?" diye gürledi. Şapşal suratlı oğlan yerinden sıçradı.

"Vardır," dedi genç adam.

Bir şişe buzbağ, iki bardak geldi. Ancak şişenin yarısında köse yüz yumuşadı.

"İsmi biliyorum," dedi. "Şu şapşalınkl de Memiş."

Şarap bardağını eline almıştı.

"Odanda neler yazarsın, ne bulur da yazarsın?"

Güneyde, makilerin çam sürgünlerinin yeşiline acı acı yağmur yağıyordu.

"Hapiste bir töre vardır: İki önce, yeni gelenle bir -Allah kurtarsın - kahvesi içilir."

"Bilmiyorum," dedi genç adam.

"Hadî Allah kurtarsın, kaldır bardağını."

"Allah kurtarsın," dedi genç adam.

"Şizler gençsiniz," dedi. Kıs kıs güldü. Daha bir çirkin oluyordu gülerken. "Yaşlı heriflerden dostlar edinin; girip çıkın evlerine. Onların paraları boldur bir, genç karıları vardır iki. Onların beceremedikleri şeyi siz yapıyorsanız, pencereden kovulur sonra kapıyı aralık bulursunuz üç."

"Şimdi, yanı bütün kadınlar ilde blzi mi gözlüyor?"

Dev yapı sarsıldı. Ardından bir kahkaha koptu:

"Aptal olma! Arkadaşların hani, nerde? Öyleyse ne b.. ye-meğe indiler il'e?"

"Bu akşam cumartesi," dedi genç adam. Cumartesi, kadından, ısl ısl yanan bir gazinodan, içkiden, yakın bir dostu bulup sohbet etmeden daha fazla birşeydi, anlatamazdı bunu.

"Yalnız bir odadasın, gelsin bikiñli, ırı göğüslü kadın resimleri, o türlü romanlar - bilirsin ya - dediğim böylesinden iyidir."

"İyidir belki, bilmiyorum."

"İyidir, kolaydır da."

"Kolay mıdır?"

"Aptal olma," dedi şef yardımcısı.

Yavaş yavaş şişe boşaldı.

"Ben beceremem," dedi genç adam.

"Öyle sanıyorum."

"Çekingenim, içime kapanığım."

"Öyle görünüyorsun. Allah kurtarsın."

"Öyle olsun."

"Olta var ya!"

"Var..."

"Her gördüğün suya atmalısın. Balığın nerde olduğu, ne zaman vuracağı bilinmez."

Mor dudaklarını sarkıtıp, bıyol gözlerini kısmıştı.

"Ambarcıyla, bakımcı geçinemiyormuş."

Şaşıp suratlı oğlan az ötede sırtıyordu.

"Ücretlerini kısmalı biraz. Çok para iyi değildir."

"Sonra çalışmazlar," dedi genç adam.

"Aldırma! Şefin evinde bir kuş südü eksikmiş. Çocuğuna oynaması için pilli bir radyo almış. Şunlara bak be! Amerika mı burası lan, Fort'un torunu mu bu velet?"

Genç adam gülüyordu.

"Gülersin," dedi. Sonra birden sordu:

"Senin toplu paran var mı? Haydi haydi saklama."

"Ben parayı sevmem," dedi genç adam.

"Ben parayı çok severim oğlum, çok..."

Şimdi bir ikindi üstü.

Güney, kasım sonu, kurşunlu bir gök, Erdemli'den ötelerde yağmur, sıçım gibi, yağmur bozbulamık, çamur gibi yağıyor.

Küçük vezne odasında oturuyordu, gelsinler diye bekliyordu. Beklese de bekleme de gelecekler. Onbeş günlük avans alacaklar çünkü. Onlardan iki kilo sigaranın parasını kesemi-

yecek. "Kaçmadık ya, gel canımızı al barı." diyecekler. "Amma askıntı oldun, sıktın ha!" diyecekler...

Çok geçmedi, başına üşüşüverdiler. İki greyderci, kırılı bıyıklarını burarak, plis tulumlarına yağlı ellerini silerek geldiler; ambar memuru, bakımcı, sonra doktor, sonra desinatör üstüne eğilmişlerdi. Görünmüyordu. Gene gellyordu o. Gürültülü bir maymun gibi sırtına binip te, domuz kırılı boz kıllarını yüzüne, gıdıklar gibi sürmeğe başlayınca... İşte o zaman kazarılmış gözlerle gömleğinin yakasını yırtarak açmak, bağlamak isterdi: İtler gibi, leş kargaları gibi.

Üstüne eğilen kara sinekler aralandığı zaman görünüşü şuydu: O masada sıtma nöbetleri geçiren çellimsiz bir köylü çocuğu gibi oturuyordu. Cüzdanı önündeydi. Yarıları dışarda bir miktar kâğıt para vardı içinde. Bir de üstüne alay edercesine atılmış yedi sekiz imzalı, buruşuk bir çizelge seçiliyordu.

Parayı kış cebine sokan, "Eyvallah!" diyen gitti...

Sırtındaki maymundan, yüzünü gıdıklıyan plis domuz kıllarından kurtulmak istiyordu. Kendini dinlememeli. Bir süre pencereden yağmuru izledi. Az sonra cüzdan elinde şef yardımcısının odasına girdi. O sıra yardımcı bir kutu delik sigarayı önüne yaymış, deliklerine ince kâğıt yapıştırmakla oyalanıyordu. Gitti onun masasına iki eliyle kabaca dayandı.

"İstifa edeceğim!" diye bağırdı.

"Et be birader."

"Edersem, sizin bilmem nerenize kadar. Bilmem nereniz duymaz. Etmiş! Nasılsa bir enayit benim yerimi almak için yarın koşarak gelir..."

"Yahu bu sigaralar da hep delik."

"Eğer bak şef: Şu sigara paralarını vermesinler kan çıkaracağım şantiyede. İyi bozuluyorum be! Para gitmiş aldırmam. Alemin enayitisi mi oluyorum yani bu durumda? Bizimle oynuyorlar mı yani? Hacığa mı oluyoruz yani?"

"Nedir oğlum bu sigara parası?" Gayet rahat, duru konuşuyordu.

"İki kilo sigara aldık. Seksen şu kadar lirası eder. Koyduk gazinoya, gelen bir paket aldı tüttürdü." Sonra soluk-soluğa bağırdı:

"Çizelge var bende, kim ne içmiş çizelgede..."

"Getir oğlum şu çizelgeni." Döndü kapıda onları dinleyen yaşlı, boşnak gece bekçisine çıkıştı.

"Sen ne istiyorsun? Orada kazık gibi dikilme. Hadi sonra sonra..."

Genç adam vezne odasına koşarak gitti. Orada masanın üzerindeydi çizelge. Ne var ki elinde bir boşluk, bir hafiflik vardı. Duyuyordu bunu; ama şimdi kendini toparlıyamazdı.

Maymun sırtında, domuzun iğrenç kılları yüzündeydi. "Eşek-oğlu eşekler," diyordu. "Namussuz çocukları," diyordu. "Her-geleler," diyordu. "Kazlıyacak adam bulamadınız mı lan?" di-yordu. "Lan sigaraları tüttürdünüz ama."

Birden durakladı, eli boştu ya, cüzdan yoktu. Cüzdanı.

Fırtına gibi şef yardımcısını odasına girdi. Odada kimse yoktu. Bıraktığını sandığı masa üzerinde cüzdanı da yoktu. Kapıda az önce gördüğü boşnak gece bekçisi de yoktu...

Bundan sonrası, kısa süreli, sısli, yağmurlu bir düşü an-dırıyordu. Kişi koşmak ister adımları geri gider, bağırayım deir ses boğazında düğümlenir, hep doruklardan eteklere uçar uçar gene de ona varamaz, onu tutamaz. Şantiye şefinin ülseri tut-muş, günlerdir il'deki evinde yatıyordu. Gece bekçisini koğuş-ta ak torbasını karıştırırken bulmuştu. Ona ne sorabilirdi. "He-sabı kesiyorum, defolup gideceğim." demişti bekçi. "Bu Alla-hın belâsı yer de çekilmez oldu. Her gece biz bekliyoruz iki ay-dır be! Adam evine, karısına hasret kalıyor."

Diğerlerini gaznoda bulmuştu. Şef yardımcısı bakımcıyla tavla oynuyordu. Diğerleri seyirciydi. Doktorun ivedi bir işi çık-mış il'e inmişti.

"Yahu cüzdanım kayıp," diyecek olmuştu.

"Düşürmüşsündür."

"Ceplerine iyi bak!"

"Ben hep düşürürüm!"

"Sebayı-dü oynıyacaksın."

"İnsan il'e iner de bir kilo bahar almaz mı?"

"O kadın sigarası."

"Düşürdün..."

"Annem küçükken sokağa çıktım mı parayı cebime iğne-lerdi."

"Benimki düşürürüm diye hiç vermezdi ya."

"Allah kurtarsın."

"Yüz şu kadar işçi..."

"Yirmi şu kadar memur..."

"Unuttun gene."

"Para var mıydı içinde?"

"Kartvizitin varsa, korkma bulunur."

"B.. bulunur. Giden gider."

"Başka ne vardı içinde?"

"Allah kurtarsın!"

"Ne kadar para vardı içinde?"

"Kesin olarak bilemez misin?"

"Dü-se oynıyacaksın oğlum."

"Bıraktığın yere bak."

"Polise... En iyisi polis."



Degas

"Dalgınlık."

"Polise git, anlat."

"Akşama doktor döner mi dersin?"

"Allah kurtarsın seni oğlum. Pencı-yek."

"Mars kokuyor."

"Polise..."

"Düşürmüşsen?"

"Yüz şukadar işçi işinde..."

"Yirmi şukadar..."

"Bak, üstümüzü ara istersen."

"Ayıp şey bu."

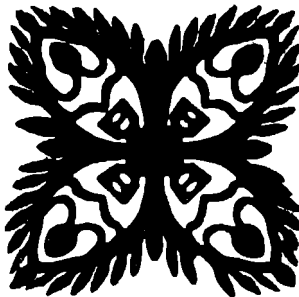
"Mars oldun oğlum."

"Allah kurtarsın."

İşte böyle sevgilim. Parayı sevmem bilirsin. Giden paraya acımadım. Ne kadardı bilmiyorum. Hiç bir zaman da bilmiyeceğim. İnan sevgilim para beni düşündürmedi. Senin o okul giysisi, ürkek bakışlı resminin kayboluşuna yandım. Bağışla beni. Onu da elimden aldılar. Ama sen gülüp geçersin bu olaya: "Aptallık" dersin. "Budalalık" dersin. "Senin gibi enayilerin parasını böyle iç ederler İşte" dersin. Resmi düşünmezsin bile.

Bu gece Toroslarda yağmur bir başka yağıyor. Ta Erdeni'li'den ötelerde. Islanmışını içime kadar, açım, üşüyorum... Yağmur korkutuyor beni.

Hiç bir dileğim yok sevgilim. Yanımda bir resmin olsaydı, yeterdi. Ama sen o resmin kadar erdemli değilmişsin, bundan ne çıkar.



DURSUN K., Tark

G İ T M E D E N Ö N C E

Askerlikten kalma tahta bavulumu aradım evde, bulamadım. Pepe'nin kahvesine gidip Yılmaz'a bakmaya da üşendim.

Gün ilerledikçe sıcak da birlikte yürüyor, hızla çoğalıyordu. Evin içi serindi. Dışardan gelen sıcak dalgası, içerinin taş doğması serinliğini bir türlü yenemiyordu. Ama her ikisinin vuruşmasından gelen bir eziklik odaları doldurmuştu. Top sahbasındaki çocuklardan başka ortalıkta görünen yoktu. Elleri, yüzleri sıcaktan, terden kıpkırmızı, durmaksızın koşuyorlardı. Sesleri kısılmış, küçülmüştü ya, yine de bağırıyorlardı delller gibi. Aralarında ortaokulun jimnastik öğretmeni Ali Rıza bey de vardı. En çok ona şaşıtm. Ayağında kısacık bir pantolon, dur durak bilmeden o da çocuklarla bir olmuş koşturuyordu.

Sinekler evin serinliğine atılmışlardı. Havadan vız vız taşığa iniyorlar, kuytulana sığınıyorlardı.

— Hayrola Hasan abi?

Baktım: Müzeyyen gelmiş, kapıda duruyor.

— Sen misin? Gel!

Girdi.

— Nerde oğlan?

— Anneme bıraktım.. dedi.

Kaynanaasına "anñem" dediğini ilk duyuyordum. Ekledi:

— Öğlen uykusuna yatırdı. Hep seni sordu, uyumadı bir türlü...

— Uğrayacaktım size ama, olmadı...

— Öğlen yemeğine gelirsin diye bekledik, gelmedin..

— Canım yemek istemedi..

— Ama sen zayıfsın Hasan abl.. dedi. Kendine bakmalısın mutlaka. Yoksa hasta masta olursun...

— Artık hastalık zamanımız geçti. O gençliğimizdeydi...

— Şimdi ihtiyar mısın sanki? Yirmibeşinde bile göstermiyorsun. Valla'i!

Güldüm.

— Siz kadınlar hep yalan söylersiniz zaten. İşiniz gücünüz yalan! Yalan olsun da ne olur-sa olsun! Gözümün içine baka baka nasıl söylersin bunu?

— A-a-a-a! Kur'an çarpsın ki yalan söylemiyorum. Kime

İstersen sor, bak o zaman yalan mı, doğru mu söylüyorum anlarsın...

Bakıştık.

— Yani ne diyeyim? Ben yirmibeş gösteriyor muyum, öyle mi diyeyim?

— Hiç değişmemişsin.. dedi. Hep o eski Hasan abımsın!

— Ne var da ne değişeyim? İnsanı hapisane değiştirir sanırdım ben de. Ama anladım, değiştirmiyormuş!

— Ben değiştim.. dedi. Değişmişim değil mi?

Tepeden tırnağa bir süzdüm.

— Evet, değişmişsin.. dedim. Ama bunu önleyemezdin ki...

— Oğlandan sonra böyle şişkolastım. Ne yesem yarıyor!

Su içeyim, şişmanlıyorum. Neden bilmem...

— Anama benzeyeceksin de ondan.. dedim.

— Benzedim bile.. dedi. Nerden baksam kendime, karşımda anamı buluyorum. Sen niye evdesin böyle? Kapıyı açık görürnce bakayım kim var evde, dedim.

— Benmi tahta bir bavulum vardı, onu arıyordum; bulamadım. Sen gördün mü, biliyor musun nerde?

— Anam rahmetli, kimbilir nerelere sokmuştur. Yarın bu evi de bir düzene sokmalı yeni baştan... Yüklüğe baktın mı? Yok mu orda ha?

— Baktım, yok!

— Bir de kömürlüğe bakaydın. Oraya kaldırmışlardır.

Hiç aklıma gelmemiştii, oradaydı herhalde.

— Ben bakarım şimdi.. dedi. Kısa boyuyla, toparlacık, yuvarlana yuvarlana gitti: sonra elinde bavulla geldi.

— Buldum! Ordaymış. Sen olmayınca, lâzım olmaz demişlerdir. Kim n'apsın hem? Sen n'apacaksın bunu?

Söylesem mi diye bir an durdum. Ama nasıl olsa olacaktı. Nasıl olsa...

— Gidiyorum da.. dedim.

Bavulu yere bıraktı. Hiç birşey demedim. Tırnaklarının içini tırnaklarıyla temizlemeye başladı. Gözleri yerde:

— Ne zaman? dedi.

— Yılmaz dedi. İstanbula mı?

— Bu akşam...

— İstanbula..

— Çok erken değil mi?

— Olsum.. dedim. Burada yapamayacağımı anladım.

Yaklaştı.

— Onun yüzünden mi? Onun yüzünden mutlaka..

— Değil.. dedim.

— İnanayım mı?

— İnan..

— Peki.. dedi. İnandım!

İnanmamıştı. İkimiz de biliyorduk bunu.

— Bu bavulla gitme bari.. dedi. Ayıp! Bir tahta bavul elinde, insan İstambula böyle mi gider?

— Bir kaç parça çamaşır götürecektim..

— Hüsamin bavulunu al. Ona lâzım değil nasıl olsa..

— Bir lâf etmesin?

— Etmez! O kadar eniştellik yapsın artık..

— İstemem.. dedim.

— Sen karışma orasına.. Ben çamaşırlarını bulurum, hazırlarım bavulu. Kaçta gidiyorsun?

— Dörtte beşte burdan yola çıkarım..

Birlikte misafir odasına geçtik. Kristal aynalı konsolun gözlerini çekti. Çamaşırları ayırdı.

— Dört kat yeter mi?

— Yeter. Yetmezse yenisini alırım..

Çamaşırları göğsünde tuttu.

— Temelli mi bu gidişin? Öyle mi oluyor?

Dudakları titriyordu. Yüzünün rengi yeşille çalıktı.

— Yok.. dedim. Belli olmaz. Bakarsın dikmiş tutturamam, gerisin geriye dönerim.

— Ne iyi! O zaman yine hep bir arada oluruz..

— Oluruz ya, tabii oluruz!

Ağlamaya hazırlanıyordu. Çenesini okşadım.

— Sakın ha! dedim. Beni de ağlatırsın sonra. Aman ha!

Yutkundu, beceremedi. Titrek titrek:

— Göğsümde bir yerim sıkıştı, kaldı.. dedi. Tırnaklanıyor. Ağlasam kurtulacağım ama... İstedğim halde olmuyor, bir türlü...

— Sonra ağlarsın.. dedim. Unut şimdi bunu! Yerli değil, sırası değil.

— O kadar bekledik halbuki.. dedi. Hepimiz o kadar bekledik...

— Biliyorum.

— Bir Yüksel için...

— Onun için değil! Yani, yalnızca sebep o değil..

— Peki ne? dedi.

— Ben de bilmiyorum.. dedim.

Direndi.

— Odur, mutlaka o!

Saçlarının dipleri terliyordu. Gömleğin, atletten çıkan terle sırtıma yapıştığını duyuyordum.

— Gideyim bari.. dedi. Fayda yok işi uzatmakta. Kafana koydun, ille yapacaksın...

— Yapacağım!

— Geçerken uğra, bavulu al! Oğlan da uyanmış olur, bir görürsün.

-- Görürüm!

Anam gibi, iki yanına sallanarak gitti. O da üzüntülü anlarında, kuru bir yas içindeyken sallana sallana dolaşırdı.

Sinekler vızıldayarak havaya kalktılar, taşlığa giren güneşten mutfak aralığına, aralığın çekici serinliğine kaçtılar.

Ali Rıza bey, düdüğünü keskin keskin öttürdü; düdüğün sesi vınladı, aynı vınlı uzun bir süre de havada asılı kaldı.

Çocuklar topu bıraktılar. Birbirleriyle el sıkışıp öpüştüler. Ali Rıza bey onları bir sıraya getirdi, sonra koşar adım sahadan çıkardı. Pat pat pat bizim evin önünden geçtiler. Allrıza bey en arkadan boynunda iki yasa hop hop eden izci düdüğüyle koşuyordu. Geçerken el salladı.



Fernand Léger

Geceleri istasyona giden yolda tek-tük sokak lâmbaları yanar. Koyu gölgeler düşerdi yolun iki yanına. Çınar ağaçlarının altındaki travers yığınlarından, kesif bir dezenfekte kokusu yükselir. Kırılmış, patlamış vida sandıklarından etrafa yayılmış vidalar, çiviler, işe yarayacakları günü sabırla bekleyen uysal kişilere benzerlerdi karanlıkta. Direksiyona kapaklanmış uyuyan Yahya erkenden arabasının kıcını 20,15 trenini beklemek için rampaya dayardı.

Sonra ısı ısı ısıyan istasyon binasından cılız bir maniple sesi ıstılır. Her gün biraz daha ağırlaşan teçhizatıyla nöbetçi inzibat, oturmaktan uyusmuş ayakları üzerinde tepinir, öfliye püfliye elindeki zinciri sağa sola sallıyarak; beş saatlik nöbet müddetini doldurmak için bir aşağı bir yukarı dolayırdı.

Üçüncü mevki bekleme salonunda yanan 25 mumluk ampu-lün altında, tahta sıralara kıvrılmış uyuyan, amelelerin horultusu yandaki odadan gelen maniple tıkırtılarına karışır... Tren yolunun karşı tarafındaki çukur tarlada kurulu işçi, amele çadırlarından rüzgârların her esişinde kulakları tırmalayan, boğuk bir kemence ile hora tepen laz'arın gürültüleri, maniplenin tıkırtılarını da, inzibatın üfünü de püfünü de bastırarak, karanlıklara dahi uzaklarda, çok uzaklarda kaybolurdu. Köseye bağdaş kurup başını duvara yaslayan simitçi çocuğun tablasından bir simit daha alıp gevelemeye çalışan, şişman, kırmızı şapkalı hareket memuru talimli adım'arla gelip, elindeki işaret feneriyle peronda, ölü ışıkları görünen soluya soluya gelen treni beklemeye başlar. O zaman inzibat yürümekten vazgeçer, kemence susar, horultular duyulmaz, maniplenin kuvvetlenen tık tıkları; herkesi uyandırmak isterces'ne avaz avaz bağırarak tren çığlıklarına karışır. İslî beyaz dumanlar savura savura, kurumlu kurumlu duran tren bir çırpıda yolcusunu bırakıp hareket memuruna göz kırparak isteksiz çuh... çuh... puh... puhlarla çeker giderdi. Yolcular arabaya koşuşurlar; uykulu gözlerini avuçlarıyla oğuşturan Yahya pür dikkat çektiği uzun besmelenin ardından direksiyona kurulu. Sarı arabanın sarı muavini "— Tamam be abi.." diye hareket zamanının geldiğini bağırır, Yahya kontağı açar ve gazı basardı. Hop-lye zıphya yola koyulan sarı araba iki keskin farın aydınlat-

tış, asfaltı bozulmuş yolun sonuna gelince yavaşlar.. bekleyen iki üç köylüyü de alıp, ağır ağır, senin kırmızı kıremitli küçük evini arkada bırakıp; binlerce kurbağanın konser verdiği, derenin üzerinden geçer. Pencereden şoförün suya fırlattığı İzmirli dikey bir çizgi çizerek dereye düşerdi. Meydandaki dükkanlar henüz kapanmamıştır. Recep kahvesinde, kâğıt oynayan iddialı iki oyuncunun başına, eli belinde dikilip oyuna dalmıştır. Yahyanın, Reececep.. diye bağırışını, arabanın homurtusunu duymaz bile. Bakkal Sami körkütük sarhoş, dükkânı kapamak için, fal taş gibi açılan elâ gözleriyle parayı sayarken, dışarıdaki malı içerliye taşıyan çırağına yarım yarım emirler verir, bas bas bağırırdı. Meydandaki son müşteriyl almamayı unutan Yahya; asker evlerine dönen asfaltın başında elleri ceplerinde, dalgın düşünen devriye onbaşıya afillil bir temenna çaktıktan sonra muavvînın, — Hoop, yavaş abi.. nârasıyla firene basardı.

Köy asfaltı; yürüyen çeşitli gruplarla dolu olurdu. Gökyüzünü ısıldayan yıldızlar kaplar, mehtap; belli belirsiz ışıktan kollarını aşağılara sarkıtır, yer yer yolu aydınlatırdı. Büyük ay yıldızı yerinde hayaller kunar, kayan, düşen yıldızlar çizgiler çizzerlerdi. Yol boyundaki tarlalarda ağustos böceklerinin konseri, neğeli türküsü sarı otonun homurtusuyla kesilir. Ateş böcekleri sağdan soldan sıçrayarak, yer değiştirirlerdi. Denizden kopup gelen rüzgâr tatlı bir yosun kokusu yayardı ortalığa. Ekseriya Kemalle beraber yürürdük, ama onun varlığıyla yokluğu birdi. Bana uzun cümlelerle, kitaplardan kaptığı ağıdali kelimelerle sıkıcı, ağır şeyler anlatırdı. Dinlemezdim bile. Pek lâf sırası gelmediğinden ellerim ceplerimde, kendimi; ayaklarımın emrine bırakmış yürür giderdim. Aradabilir konuşmasını keser, — Değil mi? diye sorardı. Hı, der başımı sallardım. Ö-nümüzde ardımızda yürüyen kalabalıklardan zaman zaman türküler, bağrısmalar, kahkahalar duyulurdu. Köyün ışıkları görünüp, siyah silüetler halinde evler seçilmeye başlanınca; Yahya; yürüyen ayakları, far ışıklarıyla tarayıp, uzun uzun korna çalarak, köye dönen viraajın başında direksiyonu sallardı.

Geldiğimde, Yahyayı arabayı kenara çekmiş kahvede çay içeri bulurdum. Her iki sınamanın da önüne yığılan gürültülü kalabalığı geçip; yol boyuna inerdik...

Yalı boyunun ışıkları köye nazaran cılız ve azdır. Burada kapı önlerine oturmuş çene çalan kadınlar, elektrik direkleri altında ağ yamayan balıkçılar vardır. Ampullerin seyrekleştigi yerlerde mehtapta dolaşan çiftlere, allelere, delikanlılara raslanır. Sahil kahveleri tıklım tıklım doludur; her kahveden yükselen plâkların sesi birbirine karışarak anlaşılmaz, acalıp

bir gürültü halini alır.

Kaldırımlarda, kestane kavuran, fındık fıstık satan arabalı, tezgâhlı satıcılar otururlar. Her tezgâhta titrek ışıklı karpit lâmbaları boğucu bir kokuyla yanar. Kalabalıkta, beyaz kayışlarıyla göze batan inzibat Mustafa aptal aptal sağına soluna bakınarak, bağçavuşun yolunu gözler. Tâ ötede yeni işkeleğe yakın; kıyıya oturur, ayaklarını denize sarkıtır; bu eğil bulunmaz inanzarayı doya doya seyreder seni düşünürdüm. Ay, denizde kalın, ışıklı bir yol işlemiştir. Direklerinde fenerler ısıyan balıkçı sandalları, dolaşır. Maviş kız sakın, sessiz, yavaş yavaş kıyıyı öper. Tutar bir sigara yakarım. Kernalin bir türlü stop etmeyen çenesi, tıklar tıklar çeşitli bahislerde işler durur. Sıkıntıdan patlarım. Beleş, sinamanın yolunu bulan bizim gevaze neden sonra bınbır iltifat ve merasımla basar gider. Derin bir oh! çeker; tekrar rahat, düşlerime, hayallerime dalarım.

Sonra her gece olduğu gibi, tertipli tesadüflerle, seninle dönüšte yalı boyunun yeni yapılan kumlu çakıllı yolunun ucunda karşılığıldık. Muhakkak gündüzki giysilerinin üzerine bir de siyah süveter giymişsindir. Kıpır kıpır oynayan, canlı kara gözlerine bakar, rüzgârda uçusan kâhkülünü seyreder, ellerini ellerimde sıkar da sıkardım. Âdetindi. — Dolagalım mı? derdin. Dolagıldık; geceleri ne hikmetse durgunlaşır, konmaz, sessiz yanım sıra, uysal bir çocuk gibi yürürdün. İşte bizim günleriniz, gecelerimiz hep aynıydı. Birbirine benzer, yeknesaklık, aynılık içinde geçer giderdi ama; bu sıkılmazdı biz.. Korkutan tek şey, korktuğumuz tek şey, her şeyin bir sonu olduğu gerçeği değil miydi? Sonra ne mi olurdu? Hiç... Ayırıldık herkesle beraber, uzak seferlere çıkan gemiciler gibi uzun uzun vedalaşıldık, Yarına kadar birbirimize allahâısmarladık derken, sen bir yana ben bir yana döner uzaklaştık. O zaman bu anlamsız vedalaşmalara şaşar kalırdım. Meğerse acele ayrılmakların, uzun yolculukların, hasretliklerin vedalaşmalarımış onlar. Ben yalnız sana değil köyüme de âşıktım. Siz birbirinizi tamamlayan iki varlıksınız. Birinizden biri olmayınca ben de olamıyorumdur. Sizleri içimden söküp atmak imkânsızdı.

Dönüšte, hayatın basitliği, mânasızlığı beni Yahyanın arasına tıkkardı. Bir Yahya mutluydu, mesuttu zannımcı.

Hızlı hızlı arabadan eve yürür, odama kapanır sabahlara dek seni yazmaya, anlatmaya zorlardım kendimi. Her şeyin bir sonu olduğu gerçeği delirtiyordu beni.

Her şey başladığı yerde biter, gecenin bir saatinde ses seda tamamen kesilirdi. İnsanlarımız, evlerimiz, sokaklar, tarlalar, deniz bile mışıl mışıl uyurdu. Bir trenler uyumazdı, bir

de makascı Celli. Nöbetçiler dahi kestirmenin yolunu bulmuşlardır.

Doğan güneşle beraber hayat, didinme yeniden başladı.

Geceyi unuttur insanlarımız; güne bakarlardı. Amele, işçi taşıyan kocaman arabalar geçer gider; kahvelerin önleri sular, sokaklar kalabalıklaşmaya başladı. Ankara ekspresinin önünden, bir yığın talebeyi sırtlayan white mırıldana mırıldana, küfrederek miskin, yola koyulurdu. Trenlerle, arabalarla taşınan insanlar Pendilğin kalabalığına karışınca, köylerini de unuttur ekmek kavgasına girişirlerdi. Şimdi en mühim bizim için ekmek kavgasıydı...

Ekspres bunca kişinin ardında, şırın Pendilğe, her gün sol elinde bir demet gül, sağ elinde ağır bir mektep çantası olan, seke seke yürüyen bir genç kıızı da getirir koyuverirdi. Böyle yüzlerce mektepli kız gelirdi ama; onun kendine göre bazı özellikleri vardı.

Mesela kendisini getiren trene teşekkür eder, yanından geçip giderken güler, peş sıra hareket eden 7,55 l de el sallayarak uğurlardı.

Sınıfta önden üçüncü sıraya oturur ders dinlerdi.

Önden üçüncü sırada Kemal otururdu ya! o ders dinlemez, dalga geçerdi. Bunlar güzellikler içinde yaşayan mesut insanlardı, bu şehirde ekmek kavgası her şehirdekinden tatlıydı. Sabahları Yahya da gelirdi Pendilğe. Oradan Kadıköye atlayan Yahya öğlene dönerdi ancak. Öğlene kadar köyümde zaman dururdu. Mustafa öğleye kadar geçit nöbeti tutardı. Geceleri uyuyamayan şişko hareket memuru da öğleye kadar uyurdu. Öğleye kadar hanımlar, iş gördüklerinden dedi kodu yapamazlar, öğleden sonrayı gözlerlerdi. Kısacası öğleden evvelki hayatta iş yoktu, yaşamıya bile değmezdi.

Böyle daha pek çok hikâye anlatılıp yazılabilir. Fakat bu çeşitten hikâyeler köyümü yakından tanıyanlar için güzeldir. Sonu yoktur hikâyemin, sonuna yaklaştıkça yeniden başlar.

Benim köyümün delikanlılarının, genç kızlarının, inzibat Mustafaların, Yahya'ların, çalışanlarımızın, didinenlerimizin hikâyesi bu. Halbuki Yahya başlı başına bir roman, Mustafa yanık bir Anadolu türküsü, insanlarımız birer şildirler. Onların gerçek değerini, kıymetini bunca yıldır kimse bilmedi. Bu köyün ekmeğini yiyen, suyunu içen, aşkına düşenler atıp tutular ardı sıra; lanetlediler köyümü.

Tabii masalımız yarıda kaldı. Bitiremedik.

Bu hikâyeyi yazan adam, herkes uyandığında, kâğıtların üzerine eğilerek uyumaya başladı. Sarı arabanın muavini sarı arabayı yıkıyordu. Sarı arabayı kapıya çekti. Bu hikâyeyi yazan adam arabaya bindi. Sarı arabanın muavini "— Tamam!"

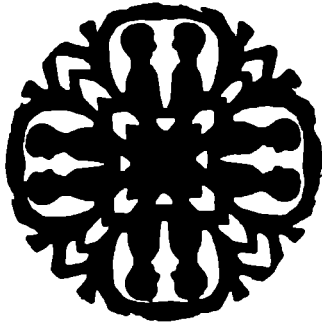
diye bağırdı. Yahya da gaza bastı.. Gittiler; gitmiyeblirlerdi. Köyün şimdiki her şeyi tamamdı. Tamamdı ya! yine de yarıda kalan meseleye devam edemediler. Eksilen bir şey vardı.. Düşündüler, düşündüler bulamadılar. Gerçek acı acı sırtıyordu onlara, göremediler... Yahya ana avrat düz gitti gerçeğe. Gazlayıp gerçeği çığnedi... Gerçek, arabayı devirdi, yolun sağına... Gazeteler trafik kazası diye yazdılar. Değildi. Yahyayı mahpusa taktılar.

Bir sabah, sarı arabanın yanından geçen koca White gerçeği çığneyen sarı arabaya, kahkahalarla güldü.

Savcı gerçeği de tıktı içeri... Gerçek Yahyayı Yahya da gerçeği öldürdü. O günden bu yana gerçeği bilmeyen insanlar köyümün aleyhinde söylediler, iftira attılar, her şey dediler. Bunlara yalan söylüyorsunuz, yaptığınız ayıptır, utanın diye-medik. Bir kere Yahya çığnemişti gerçeği. Mahpus da boğmuştu...

Ah! Ne yaptın Yahya... İşte o gerçeğin çığnendiği yere insanlarımız, gerçek öldüren dediler. Gerçek öldüren, köye dönen yolun sağındaki çınarın olduğu yerdir. Seneler geçti; gerçek öldüren eşek öldürene çevrildi. Yeni yeni hikâyeler uydurdular bu iş üzerine... Gerçek öldürene gelip Yahyayı düşünmeden önce, kulakları; denizin kızgın, kırılgan sesi doldurur.

Ne yaptın Yahya!. diyemeden. Deniz bağıırır acı acı... oh! ya oh!. ya...



ERENGİN, Ertan

M A S A L G E C E S İ

I.

Kenarında sıralı ağaçlar uzayıp giden o yol kızın bakışlarını durgunlaştırıyor, bir başka âlemden masmavi bulutların ötesine götürüyordu. Yutkundu. Belli ki yine ölümü düşünüyordu. Hissettiğini söyliyemiyen insanların duyduğu acı ile önüne baktı. Sonra da bir müddet tırnaklarıyla oynadı. Ojeleri dökülmeye yüz tutmuş ve pek uzun sayılmıyacak kadar tırnakları vardı. Birden sessizliği bozarak "Evet" dedim. "Her çıkışın bir iniş olduğu gibi her inişin de bir çıkışı vardır." Başını sallıyarak güldü. Ötede yeşilliklerin arasına serpilmiş beyaz çiçeklere bakıyordu. "Kendinden söz açma bana" dedim. Geceleri hiç uyuyamadığını, gece sütünü artık içemediğini, bilmem hangi şairin o şirini çok sevdiğini söylüyordu. "Sen de anlat" dedi. Beyaz çiçeklere bakma sırası şimdi de bendeydi. Ömrümce baksam yine de bıkmazdım. Bu tutku alır beni götürür, bu tutku beni deli ederdi. Ses çıkarmazdım. Ama bir gün bu beyaz çiçekler de solup gidecekti. İnsanlar da onlar gibiydi. Bulutlar misali dağılır giderlerdi. Neyi anlatacaktım? Bütün söyleyeceklerim ondan yanaydı ve ben sadece bulutları düşünüyordum. "Bulutlar" dedim. Ne olmuş bulutlara, demedi. Neden, demedi. Her zamanki gibi önüne baktı.

Yükseklerden kuşlar geçiyordu. Mayısın o sıcak günlerinden biri. Yürümekten bıkmıştık. "Biraz da oturalım" dedi. Oturduk. Sigaranın biri gidip biri geliyordu. "Çok içiyorsun" dedi. Güldüm "Yalnız bu olsa, başka şeyler de içiyorum". Düşündüklerimi hep anlıyor, o da benimle beraber hep düşünüyor gibiydi. Karşımdaydı. Aramızdaki mesafe ya yirmi beş ya da otuz santimdi.

Ufacık ellerine baktım. Pek de ufak sayılmazdı ama bana öyle geliyordu. "Seninkiler büyük" dedi. "Sahî mi?" derken, yanıma başkaları gelmişti. "İşte" dedim, "İnsanoğlunun değişmez kaderi. Gün olur yalnızlıktan kaçır, gün olur kalabalıktan. Ve gün olur kaçmağa bile vakit bulamaz." Anlamamış gibi yüzüme bakıyordu. "Bir gün anlıyacaksın" dedim. Güneş artık etrafa son ışıklarını yayıyordu. Az sonra gidecektik. Hayatın bir küçük dilimini daha eriterek, bir küçük dilimini daha ezerek başka başka yollara ayrılacaktık. "Böylesi daha iyi" diyordu. Elindeki ayakkabılarına baktım. "Neye benzedim?"

derken ayağı ile toprakları karıştırıyordu. Yaptığı şekillere baktığımı görünce bozdu. Sonra, ayağına batan dikenı çıkar-mak için yolun kenarına oturdu. Yan yan yüzüme bakıyordu. Bu bakışları olmasaydı belki de yanına gitmezdim.

II.

Bir tarafta Cristin'in çiçekleri, bir tarafta Josef'in şapkası vardı. Uzaklardan bir müzik sesi geliyor, masanın yanındaki karşılıklı iki sandalye boş duruyordu. Ölmüşlerdi. Bir hiç uğ-runu gerine gerine ölmüşlerdi. Böyle ölümler düşünüyordum. Bir gün önce ikisi de vardı, bu masada oturmuş konuşmuşlardı. Ama şimdi, şimdi yoktular ve geride sadece yanık bir hava kalmıştı. Yalnız birisi olup da bu yanık ve kahredici havayla yaşamaktansa, ikisinin birden olmaması daha iyiydi. İkisi bir-den çekip gitmesini bilmişlerdi. Böylesi daha büyük, daha güç-lüydü. Böyle ölümler düşünüyordum. Geride kalmak, öldüğü-nü görerek ve kahrolarak ölmek işime gelmezdi. Daha kolay ne vardı ölmekten? Olas ki erkekçe ve büyük.

Bir hayalî roman kahramanının peşine düşecek, Cristin'in yüreğini arıyacaktım. Köşe bucak dünyanın dört milyar yüre-ğini aktarsam bulamayacağımı, avuntu haline gelen masallar-da, şarkı ve mızırlarda kaldığımızı çok önce öğrenmişim. Ama o aldanış yok mu? Geriye ezberlenen bir şeyi tekrarlamak ka-lıyordu. Varsın öyle olsun iki gözüm ne çıkar? Ben sadece bir kere daha aldannuş olurum. Ama sen, sen çok şeyler kaybe-dersin.

III.

"Elveda" diyen herşeye nispet yaparcasına bana sokul-muş, kanat vurarak uçuşan bembeyaz martıları gösteriyordun. Başımızda alabildiğine bir sıcak, aklımızda alabildiğine soru-lar vardı. "Martılar ne güzel" diyordun. İki martı havalandı ve hızla uzaklaştı. Sen bakakalmıştın. Bense uçup giden martı-larla birlikte bütün aldatılış, unutulmuş ve çekip gitmeleri dü-şünüyordum. Birazdan yine akşam olacak, o çocukca gülü-şünde aradığım mâna her akşam isyan eden yalnızlığımı ha-tırlatacaktı. Az ötede balığa hazırlanan bir motordan şarap ko-kusu geliyordu. Martıları bırakıp bana döndün. Rüyanda be-ni görmüşsün. Elinden tutup seni yükseklere çıkarmışım. Öy-le diyordun. Gözlerinin içi gülüyordu. İkimiz de bir bayram sabahı yeni elbiselerini giyerek bayram yerine horoz şekerı al-mağa, atlı karınozlara binmeğe giden çocukların sevincini ta-şıyorduk. İki güzelliğin bir andaki sarhoşluğunu duyuyor, ge-lip yüreğime oturduğunu, ilâcı olmayan bir ağrı gibi sessiz se-dasız sızladığını hissediyordum.

Aklım yine yükseklere takılacaktı. O yükseklerden seni bırakırsam aşağıya düşüp parça parça olacaktın. Kimseler tanımayacaktı seni. Kimseler anıyamıyacaktı bu düşüşü. Beni kötü insan yapma diyordum. Gel de o sevdiğim masallarından anlat diyordum. O yeşil perdeli odandan seni alamamanın, çekip götürememenin hüznünü, "Ne zaman geleceksin?" diyen plâk bilmem kaçınıcı defa söyledi. Bir kere olsun kulakların çinladı mı? Ama bu saatlerde sen uyuyor olmalısın. Yatağının sağ tarafındaki gardrop gibi sessiz, masalların pamuk prenesine taş çıkartır gibi mutlu.

IV.

O gece Miguel Amador ağlıyor gibiydi. Başlamış ve sonu gelmez bir maceranın hikâyesini, "Histoire dun Amore" i söylerken; içimden bir şeyler eksildiğini, içimden bir şeyler koptuğunu duyuyordum. Işıklar içindeki kocaman caddelerde yaşanan en güzel maceralar sanki gözlerimin önünden geçiyordu. Alabildiğine yağmur yağıyor. Tepeden aşağı ıslanmıştık. Külhanbeyler gibi öne eğildiğin çapkan başında. "Hep giy bunu" diyorum. "Olur" dercesine başını sallıyorsun. Caddenin kenarından sular akıyor. Seke seke yürüyorsun. Arada bir yüzüme bakan bakışların benim bakışımla birlikte bir kaçamak "nazar" şekline bürünmek istiyor ama olmuyor. Sokağın ortasında duruyoruz. Herkes bize bakıyor, herkes birbirine birşeyler söylüyor. "Boş ver" diyorsun. Sanki dolu verdiğim varmış gibi. Sonra "Geç kaldık" diyorum, "Gidelim".

Oysa ben her gün geç kalıyordum. Oysa ben hayatımın en büyük randevusuna bile geç kalıyordum. Boş vermekten başka çarem mi vardı? Bir Bessame Mucho'yu, bir Are you lonesome tonight'ı sonuna kadar dinleyemezdim. Hep kaçıp gitmek gelirdi aklıma. Ka'an ölür giden yaşarmış. Oysa ölüm "Asude bir bahar alcmı" idi ve mühim olan onun büyüklüğüydü. Yoksa, elmayı portakalı - insanım - diye ortaya çıkan herkes yiyordu. Mühim olan bu değildi ki. Eflatunla başı derde giren dost, kahvecinin kızını düşünmüyordu artık. Ama "Body"nin garanti kulakları çınlıyordu. Durmadan para sayan insanlar o kendilerine has anlayış numanalarıyla en büyük mutluluklara yazık ederken, yere çarpılası bir bozuk düzenin ağırlığını omuzlarımızda hissediyorduk. Olmaz olası insancıklar olmaz olası yüreksizler çevremizde fır dönüyordu. Ve biz anıyamıyorduk. Büyük gururlarını, küçük hesapların yazık ettikleri, yerden yere vurduğu biz, bembeyaz kumlardaki ayak izlerine bile bakamıyorduk. O kez tüm ne varsa çekip gitsin istemiştim. Kulağımın dibinde sanki akordu bozuk orkestralar çigan müziği çalıyor, ve bir ses uzaklardan ama çok uzaklardan sanki

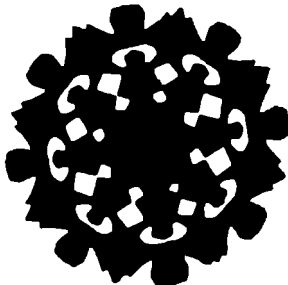
fısıldayarak "Adio" diyordu. Gidecektin. O yeşil hırkan bile uzaklardan el sallıyor gibi olacaktı. Ne yapacağımı şaşırarak, Atlantik'in ortasında makineleri bozulan bin yolculu bir transatlantik kaptanının hüznünü duyacaktım.

V.

Oysa teraziler hep pana tartıyordu. Oysa biz, bir "yürek" tutturmuştuk. Oysa biz, bir "insanlık" tutturmuştuk. Mühim olan terazilerdeki ağırlıktı ve sen çekip gitmeliydin değil mi? Haklısın kızım. Çek gıt.

Her cumartesi günü muhallebi yemeyi ve geceyarılarının sessizliğini seven kız bile "Allahaismarladık" demişti. Giderken, ağladığını belli etmemek için bana sırtını dönmüştü. Sen 'Eyvallah' bile demeden gittin. Ben de "Güle güle" demlyeceğim. Madem ki istiyorsun, seni istediğin o hayatla başbaşa bırakacağım. Bir masal gecesı de böylece bitecek. Sonra sabah olacak ama kanat vurarak uçuşan martıları göstermek için beni bulamıyacaksın. Yanımıza gelen saçları örgülü kıza bakıp da 'Ne güzel" diyemiyeceksin. Ben yine denize küfredeceğim, ben yine meyhaneciye kafa tutacağım. Ama kendi düşen ağlamaz kızım. Sen evinde hanım hanım oturup patates soymıyacaksın. Bir bahar akşamının çıldırtıcı güzelliğı ve seslerini birbirinden ayıramıyacaksın.

Dönüşü olmayan nehirler vardır. Biz de onlara benziyoruz. Ve bir gün biz de onlar gibi, dönüp geriye bile bakmadan, başka başka yollara gidecektik.



GÜVEN, Özcan

İ K İ M İ Z D İ K

Kapının dışındaydı. Bağırıyordu. Bilmiyordu evde yalnız olduğumu. İnmeliydim. İndim. "Annem yok evde" dedim, "buyurun" dedim. Dondu. Donuverdi. Taş oluverdi. Gözleri yüzümde kalakaldı. "Ya!" dedi, "Öyleyse gideyim." dedi. Döndü. Daha dönmeden eli kapıya atıldı. Böylesine, bu gidiş pek yabansıydı. İstemiyordum böylesine gidişini. Gitmesini istemiyordum asıl. Gitmesindi. Neden, bilmem. Ama gitmesindi işte. "Ee, oturun azıcık." dedim. "Konuşuruz" dedim. Döndü. Baş önünde idi. Eli kapıdaydı. Bir ayağı yürüyüşe geçikti... "Anne me bir şey mi diyecektin?" dedim. Bıraktı kapıyı. Yarı döndü. Kaldırdı başını. Gözleri ağlamsı ağlamsıydı, dikildi yüzüme. Burun ucu sızmalıydı. Belliydi. "Ha!." dedi. "Ya!." diyemiyordu. Bilemiyordu. Gidemiyordu da.. Ölüyordu. Anlıyordum.. Anlamıyordum neden böyle olmuştu. Yürüdüm, tuttum kolundan: "Oturun canım azıcık." dedim gene. Gördüm üzerine inen korkuyu. Korku, bir tepeye inen bulutlar gibi süzülerek, kayarak sınımişti üzerine. Oturamıyordu. Konuşamıyordu. Gitmeye hiç gidemiyordu. "Peki" demek vardı. "Git!" demek vardı. Önüne bakmak, gitmesini beklemek. Ama gidemiyordu ki. Bir şeyler söylemeli, bir şeyler olmalı, bu hâl bitmeli, bitmeliydi. Ne yapmalıydım. Bıraksam çıksam yukarı. Elbet gidecekti o zaman. Gidivercekti. Ama sonra, karşılaşmamızda. Hep aramızda birşeyler var olacaktı. Anlatılmalı, bilinmeli olan birşeyler var olacaktı hep karşılaşmalarımızda. Bir yanlarımız hep bir yana dönük, çökük, ezik kalacaktık. "N'il, bak!" dedim, "sana birşey demek istiyorum, gel!" Evet, dedim. Böyle dedim. Deilverdim. Diyeceğim, koyacağım yokken deilverdim. Hem de içimde olan, içimde duran, oldum olası olan - duran birşeyi deilvermişcesine deilverdim. Şaşırmıştı. Gülümsedi. Utansak ama kıvançlı, yarıya kıvanç, yarıya korku olmuş gözleriyle baktı yüzüme. Geldi, durdu divanın yanında. Usul tuttum kolundan, çöküverdik... O artık bekliyendi. Bekliyen. Ben birşeyler verecektim. Böyle oluvermişti iş. Böylesine dönüvermişti... Baş eğikti. Az eğikti. Saçları eğik yüzünün yarısını örtmüştü. Saçları uzundu. Düzdü. Karaydı. Yancana bakıyordu yüzüme. Bir gözünü, burnunun bir yanını, dudağının yarısını görüyordum. Parmaklarını attı saçlarına. Saçlarını aldı



Kulisiewicz

parmakları, yukarı attı. Açıldı yüzü. Yanağının saçı altında. kaları öbüründen kırmızıydı. Gözlerini usulcana, gizlicene bendem yana çevirdi. Saklanbaç oynayan çocukların usul usul sinmesi gibi çevirmişti gözlerini. Ama gözlerimi görünce, gene öyle, usul, sinsi çevirdi, sakladı bakışlarını. Birden yapamıyordu birşeyi. Apaçık yapamıyordu. Yüzde ikiyüz birşeyler altındaydı, görülür birşeyler altındaydık. Ama hiç birşeyler yokmuş gibisine olmak içindeydik... Bekliyordu. Ona vereceğim şeylere dönüktü. Yoldaydı gözleri vereceklerime. Bir, hadi demliyordu. Apaçık, bekliyordu ama. Ne verecektim. Neydi bu olan. Vereceğim falan yoktu ki. Onu aldatmak istemezdim. Umutlamak istemezdim. Almamdı ki O'nu. İstese, istemiş olsa. Öpebilirdim. Okşayabilirdim. Kucağıma oturtabilirdim, eteklerini kaldırabilirdim. Soyabilirdim çıplacık. İstese. İstese değil, isteğime karşı gelmese. Radyoyu da açardık. Perdeleri indirirdik. O benim diğmelerimi çözerdi, ben onun. Parmaklarımız saçlarımızı gömülürdü. Yanak yanağa. Ağlardık ta istese. Yaşardık kısacası. Öyle bir yaşardık ki. Bir istese. Yaşamımız boyunca unutamazdık bu olanı. İlk kez yaşardık böylesine yaşamayı tadarak. İstese... Nedenini bilmediği korkuların tutsağı olmasa. Bilinçsiz korkuların. Bilse. Kimse bilmezdi. Korkusu buysa, kimse bilmiyecekti işte... Birden kalktı: "Artık gideyim," dedi. Kalktım ben de. Sokuldum. Çok sokuldum, bilinçsizce. Glysilerimiz birbirine değercesine sokuldum. Öyle yüzüme bakıyordu. Sokuldum. Titriyordu: "Ama, bak, bak ama Demir" diyordu. Elini geriye atıyordu. Kapıyı tutmak istliyordu. Bir korku, gene öyle, gene tepelere inen bulutlar gibi inliyordu üzerine, inmişti. Görüyordum. Bir adımını geri attı. Yürüyüşe geçti geriye doğru bir adımı. Başını çevirdi. Kapıya baktı. Yürüdüm açtım kapıyı. Dışarının kocaman aydınlığı bir doluş doldu ki içeri. Tüm aydınlıklar içimize doldu birden. Çıktı. Sessiz, suskun başı önünde yürümeye durdu caddede... Aydınlık içimdeydi. Aydınlığı çok seviyordum. Onu böylesine sevdiğimi hiç hatırlamıyordum.

HÜNALP, Ayhan

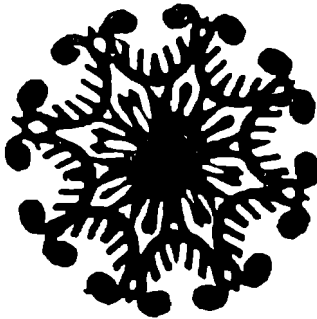
ŞARKISIZ DÜNYALAR

"Mahmut nerde?" dedim. "Öldü!" dedi. Kafasını kaldırıp suratıma bile bakmadı. "Yan tarafa biraz daha cılâ" dedim. Duymamazlıktan geldi. İki fırça sürdü. Mahmut beş gün önce bunada oturuyordu. On kuruş çıkışmadığı için borcum kalmıştı. "Öbür sefere alırım" demişti. Bugün verecektim. "Yan tarafa biraz daha cılâ" diyenlerin sözlerini duymamazlıktan geliyordu. Böğrünü gösterip, "Fena ağrıyor abi" demişti. Gidiş o gidişti. Bütün gar kapılarında, duraklarda, iskelelerde, hava alanlarında, metrolarda vasıtaları kaçırان, ders başında teneffüslerde zilleri kaçırانlar böyle hep sessiz sedasız giderdi. Bermutad İstiklâl caddesi de, Ankara caddesi de, Ebussuut caddesi de yağmur içindeydi. Rimelleri direksiyonuna damlayan Ferah Diba saçlı, Mansfield göğüslü bir kadın geçiyordu. Trafik polisine el salladı. Dizlerinden bir karış yukardaki eteklerini yüzseksen derecelik bir açı ile gerdi. Genç polisin bıyıkları titredi. Ense kökü terledi. Sinemadan, kahvelerden, maçtan çıkan delikanlılar tomar tomar toto kâğıdı yırtıyordu. Bir karga gak diyordu. Bir leylek tak-tak diyordu. Ve bir kadın "Olmaz" diyordu. "Mangırsız yok" diyordu.

Birden Mahmut geldi aklıma. Kimbilir ömrü boyunca kaç çift ayakkabı parlatmıştı. Kaç bin çift ayakkabının tozunu yutmuştu? Kendi giydiği ayakkabıları boyamak geçmiş miydi hiç içinden acaba? Biz bütün trenleri kaçırانlar, vapurları, uçakları kaçırانlar böyleydik işte. Ayva yemeden, ayva ticareti yapan tüccarlar gibiydik.

Deniz alabildiğine mavi, gök alabildiğine beyazdı. Şehir sokaklarında yapışkan tutkallara dönen yağmur, enginde bir tüneş tomarı oluveriyordu. Artık Mahmut yoktu. Ayakkabılar, fırçalar, tozlar, toto kâğıtları, Ferah Diba yoktu. Yolun kenarında bir küçücük sütrüenin tekerleri havada dönüyordu. Açık kalan radyosunda Marizella dökülüyor. Ankara radyosunun öğle yayınıni bitirmesine 2 dakika kalmıştı. İki dakika sonra, Ahmet, arabanın radyosunu kapatacak, pikaba Eddie Fisher'in "Yaşamak Güzeldir!" şarkısını koyacaktı. Plâğı yeni almıştı. Madlen'e sevin sin diye almıştı. Yüzyirmi saniye sonra, bu dağbaşında onlardan yalnızca, susmuş bir radyo ile, devirlerini tamamlamış iki tekerlek kalacaktı. İnsanoğullarının

kaderi, dünyanın kuruluşundan bu yana hep böyle değişmeyen biz çizgiydi. Nesiller gelir, Nuhun gemisine dolardı. Nesiller gelir tahtaları birbirine sürterdi. Nesiller gelir türküsüz ve şarkısız bir dünya yaratıp, kafatası ticareti yapardı. Ve sonra kuşaklar birbirini yiye-yiye bir başka nesil yaratır, onlar da kaderlerini dönen tekerleklerle, ayakkabı fırçalarına, bulutlardaki jet izlerine gömerdi. Marinella'yı kim yazmıştı? Kim sevmişti? Kim para verip plâğını almıştı? Patlayan bir fren, yanmayan bir far, yorulan bir göz, seksen kilometre ile insanı cennete kavuşturururdu. Senin arka cebinde akşam operada ayrılmış iki yer olmuş, Bulvarpalas'ta banyolu oda ayırtmışsın, kimse sallamazdı. Şimdi trafik kazaları öylesine çoğalmıştı ki, ölü sayısı üçten az olunca, gazetede iki satır bile güç ayrılabilirdi. "Mahmut nerede?" dedim. "Öldü" dedi. Sigaramı fırlattım. Topuğumla ezdim. Kibriti olmayan bir adam yanıma geldi. Dudaklarındaki yanmayan sigara için ateş istedi.



GÜZEL, Mustafa

ÇELTİK TARLALARI ARASINDA

Gaz Dededen bakıldığı zaman alabildiğine uzayan İslâhiye düzlüğünün doğusu - bugün bodurlaşmış - Katrancı dağlarıyla son bulur. Dağın çok yakınından, kuzey-doğudan gelen Karasu çayı yavaş yavaş akararak Hatay ovasında Amık gölüne dökülür. İslâhiye düzlüğünün can damarı Karasudur. Geniş çeltik tarlaları onun eseridir. Yeni yeni yapılan pamuk ekimi onun sayesinde ilerde çok gelişecektir. Çay, Amık gölüne giderken geniş Karasu vâdisinden geçer. Vâdinin batısında birkaç ağaçla süslü şirin bir köy vardır.

Jandarma eri Nemik tüfeğini boynuna asmış, (Ezo Gelin) türküsünü söyleyerek çeltik tarlalarına doğru ilerliyordu. Yakasını açmış, kollarını sıvamıştı Terden, elbisesi vücudüne yapışıyor. Saat dokuz olduğu halde ortada yakıcı bir sıcaklık vardı. Er, birinci çeltik tarlasına on metre kala durdu. Türküsünü kesmişti. Etrafa şüpheli bir gözle baktı. Tam o sırada çeltik tarlasının içinden şarjörü takılı bir sten makineli tabanca namlusunun kendisine çevrildiğini gördü. Davranmasına meydan vermeyen bir ses gürledi:

— Kıpırdarsan yakarım!

Er, karşıdaki tek kollu genç adama itaat etti. Sağ kolu boştaki, öbür eliyle steni kavramış olan genç adam dizine kadar yükselen bataklıktan dışarı çıktı. Yüzünde bir kin okunuyordu. Dişlerini birbirine vurarak:

— Kolumun acısını çıkaracağım, dedi. Kaçarken beni vurdun. Halep'te kolumu kestiler. Ameliyat olurken en korktuğum şey öcümü alamadan ölmektir.

Er gayet yavaş ve mağrur bir sesle:

— Seni tanımıyorum, dedi. Buralara da yeni geldim.

Genç adam eliyle steni düzeltti. Tetiğe basarken:

— Yalan söylüyorsun! diye bağırdı.



Merkezdeki jandarma karakolunda herkes uyurken yatağa uzanmış bir er gözleri tavanda düşünüyordu. Elbisesini bile çıkarmamıştı. Birden yumruğunu şiddetle yatağa indirdi. Alt ranzada yatan er Hamza kefasını dışarı çıkarıp usulca:

— Uyumadın mı Murat? dedi.

— Uyuyamıyorum Hamza, diye cevap verdi. Benim yerimde olsan uyuyabilir misin?

— Hayır, uyuyamam.

Sabahleyin yemek masasında tek konuşulan Namık'ın vurulma olayıydı. Murat çorbasını içtikten sonra bir sigara yak-
tı. Yüzü kızarmıştı.

— Bu işin sonunu getireceğim, dedi. Kaatili muhakkak bulacağım. Hem de tek başıma.

Hızla yerinden kalkarak kumandan odasına girdi. Üsteğ-
men İzzet, Murat'ı severdi. Canlı, gözünü hiç bir şeyden sa-
kınmaz bir erdi. Bir çok takiplerde yanında bulunmuştu. Ka-
pıya vurmadan, fakat girdikten sonra tam bir askerce selâm
duruşu hoşuna gitti.

— Bak Murat seni anlıyorum, dedi. Kardeşin olsa bu ka-
dar acımazdın. Sana benzeterek başkasını vurdular. Ne kadar
da benzerdiniz. Fakat, anlamıyorum, başka stenli biri olamaz
mı?

— Hayır kumandanım, dedi, bu ovada ondan başka stenli
adam yoktur. Düşünün bütün şarjör boşaltılmış; tam otuziki
tane!

Kumandan ayağa kalkıp Murat'ın sırtını okşadı.

— Bulacağız, dedi. Ama sen bir delilik yapayım deme.
Duyduğuma göre kaçacağını söylemişsin, doğru mu?

Murat tok bir sesle:

— Evet, dedi, bunu düşünmedim değil. Fakat, tam kara-
rımı vermedim.



Sabaha karşı, yolların hiç te yabancıları olmayan bir adanı
ses çıkarmamaya dikkat ederek Karasu vadisinin batısındaki
köye yaklaşıyordu. Köyden tek tük köpek sesleri geliyordu.
Adam, köyün dört yüz metre ilerisindeki çeltik tarlasına doğru
yürmesine devam etti. Etraf ağarmaya başlamıştı. Tarlaya
girince dize kadar çamura gömüldü. Elli adım kadar girdi
durdu. Onada küçük bir adacık vardı. Adacığa cephesi köye
dönük yüzü koyun yattı. Tüfeğini emniyete alarak yanına
bıraktı. Kulığı kirliydirdi. Güneş yükselirken bir parça ekmek
ve peynir çıkarıp yemeye başladı. Bu, jandarma eri Murat'ı.

Köy uyanmıştı. İki kadın ve bir ihtiyar adam birkaç süt
tenekesi yüklü merkebi, çuval yüklü atları önlerine katmış ka-
saba yoluna düşmüşlerdi. Köyün tek traktörü çalışmaya baş-
ladı. Römorkuna kadın erkek bir sürü insan bindi, sonra pa-
muk tarlalarına doğru gittiler. Murat, köyde hareket eden hiç-

bir canlıyı gözden kaçırmıyordu. Akşam güneş batarken köylüler dönmeye başladılar. Yalnız, iki kadınla ihtiyar dönmemişlerdi. Murat, (herhalde mallarını satamadılar), diye düşündü. Karanlık bastıktan biraz sonra ay doğdu. Beşyüz metre ilerisi açıkça seçiliyordu. (Daha gelmedi, dedi, herhalde gece yarısı gelir. Belki de köyde saklanıyordur.) Saat gece oniki olmuştu. Tarlanın hemen kenarından geçen yoldan konuşmalar geliyordu. Yüklü hayvanların çıkardığı sesler vardı. Nasıl olsa önünden geçecekleri için bekledi. Önüne geldikleri zaman doğruldu, tüfeğin emniyetini açtı. Hepsini dört kişiydi. İyice yüklenmiş dört tane de at vardı. Köye yaklaşıırken seslerini kesmişlerdi. Murat dördüne de tek tek baktı, aradığı yoktu.

Uyanınca, vücudunun bütün açık kalan yerlerinin kabardığını gördü. Kaputunu üzerinden attı, içinde bulunan sivrisinekler etrafa dağıldı. Matrasından biraz su alarak kabaran yerlerine sürdü. Köyününkü hayatı yeniden başladı. (Hayret! dedi. Yoksa, Suriyeye mi kaçtı? Kaçmasına imkân yok, çünkü her taraf tutulu. Muhakkak gelecek. Nişanlısı bu köyde.) Akşama doğru köye bir jandarma assubayı ve iki onbaşı atla geldiler. Hepsini tanıyordu. Onlar daha çok kaçakçıların peşindelerdi. Muhtarın evine indiler, bir saat sonra atlarına binip kasabaya doğru yollandılar. Gine gece bastırdı. Sivrisinekler her tarafı kuşattı. Murat elini iyice sardı. (Herhalde bugün gelir, diye düşündü. Yoksa benim gibi ınatçı mı? Dağda bu kadar kalamaz.) Yüzü birden değişti arkadan bir hışırtı gelmişti. Derhal döndü ve kendini suya attı. Bir su ördeği kanatlarını çırparak sazlar arasından uçup gitti. Sırılsıklam tekrar adacığına döndü. Bütün çamaşırlarını çıkardı, serdi. Üzerine kaputunu alıp tekrar sipere yattı. (Fena da olmadı, serinledim. Bir müddet sinekler de üzerine gelemes. Nişanlısı ne kadar da güzel kız!) Vücudu kurumaya başlamıştı. Çamur olan taraflarını iyice temizledi. Vakit gece yarısını geçtiği halde görünürlerde bir şey yoktu. Kaputuna sarınarak kendini uykuya verdi.

Karasu vadisinde güneşin doğuşu çok güzeldir. Çiçeklerle süslü aynalı bir odanın yavaş yavaş aydınlatılışı gibi her taraf pırıl pırıl olur. Murat gözünü açınca önce köyü ve yolları gözden geçirdi, sonra etrafın güzelliğini seyretti. Köyde kadın kavgası vardı. İki evin halkı kapılarının önüne çıkmış birbirlerine bağıyorlardı. Sonra birkaç erkek gelip bir kısmını evlere soktu. Birisi directmiş gitmek istemiyordu. Erkek kadının kolundan tutmuş içeri çekiyordu. Kadın yere yattı, öyle bağır-maya başladı. Murat, (yaman kadın!), diye söylendi. Öbür erkekler de geldiler, kadını yaka paça içeriye attılar, kapı kapatıldı.

Murat, (Şu işler elime bulaşmasa ne iyi olurdu, diye düşündü. Sanki ne diye başıma belâ aldım? Yaralı kolu sarkarken hem kaçıyor, hem de beni öldüreceğini söylüyordu. Erkek çocuk ama bu kadarı da fazla doğrusu!) Öğleyin geriye kalan kurumuş ekmeği yedi. Birkaç yudum içtikten sonra suyu bitti. (Esas güçlük bundan sonra. Düşman ikileşti, hayır üçleşti. Biri o, ekmek ve su! Birbirlerini seviyorlardı, aşıkları hikâyeye gibi anlatılırdı. Nişanlısı çok acıyacak. Günlerce ağlıyacağı da muhakkak! Fakat başka çarem de yok. Geriye mi dönsen? O zaman da kimsenin yüzüne bakamam. Bana korkak diyecekler. Desinler. Hayır, imkân yok! Bu işi bitirmeliyim. Bugün de gelmezse ben dağa giderim.)

Akşam üzeri hafif bir yel çıktı. Sineklerin hepsi bataklığa kaçıştılar. Bu akşam kaçakçılar erken geldiler. Gine birkaç ata eşyaları yüklemişler köye giriyorlardı. Köy kaçakçılara merkez vazifesi görüyordu. Mallar oraya gelir, oradan da civara dağıtılırdı.

Ümidini kesmiş yatmak üzereydi, gözüne çayın kenarında bir karartı illşti. (Odur!), diye mırıldandı. Karartı gittikçe yaklaşıyordu. Biraz daha yaklaşıncı Murat onu tanıdı.

Genç adamın boşa kalan sağ kolu sallanıyordu. Gelışinden onun da tetikte olduğu belliydi. Murat hemen tüfeğini alıp suya girdi. Alt kısım oldukça bataklıktı, ayağını çamurdan kolay çıkaramıyordu. Yola çıkınca sürüne sürüne ona yaklaştı. Korku ikisini de sarmıştı. Murat gürler gibi:

— Öbür kolunu da kıracağım! diye bağırdı.

Tetiği çektiği zaman karşı taraf şarjörün yarısını boşaltmıştı. Ova çın çın ötüyordu. Köpekler ulumaya başladılar. Köy evlerinde ışıklar yanıyor, halk dışarıya fırlıyordu. Bir an oldu ki her taraf sessizliğe büründü. Ay ışığı altında yerde birbirlerinden pek uzak olmayan iki küçük yığın vardı. Köylüler yaklaşıncı ikisini de tanıdılar.

Acele olarak bir haberci kasabaya gönderildi. Sabaha karşı bir kamyon ağır ağır köye girdi. Üsteğmen İzzet elindeki feneri cesetlere tuttu. İkisinin de yüzü tanınmayacak haldeydi. Köylülerin yardımıyla jandarmalar onları kamyonu yerleştirdiler. Kamyon kasabaya doğru gürlüyle giderken geriden köpekler havlayıp duruyordu.

KÜRNEK, Cavit

K E L E R

Birden dikkat kesildi de dürttü Satılmış emni dibindeki Sülümanı.

"Hışş len," dedi. "Şu kız Etem ağının Gülsüm değil mi, ha?"

"He ya," dedi. Sırttı kulaklarına varınca Sülüman. "O ya."

"Ulan emme güzel kız oldu be.. Vakit emme de hızlı ge-
çiyö da, haber bile alamıyoz. Dün daha bacak kadar gızdı.
Hele bi yol bak şinci. Gelinlik gız oldu çıktı be."

Anası her değin:

"Gız sakın ol gaffenin öğnünden geçme," derdi, derdi
emme, bu gün nasılsa ayağı kayıvermişti de geçmişti Gülsüm.
Tüm heriflerin işini gücünü bırakıp onu gözetlediğini sezince,
bir utandı, bir utandı. Koşsa bir türlü, koşmasa bir türlü. Güç
döndü dirseği. Döndü de rahat bir soluk aldı. Neydi içindeki
bu çırpınış? Ne olmuştu sanki, bakmıştı da ona erkekler? Ya-
bancı da yoktu içlerinde. Zaten küçücük köyde kim kime ya-
bancı olabilirdi? Öyle olmasına öyle emme, gel gör ki, yü-
reği çıkacak gibi olmuştu işte.

Örgülü saçlarını sağa sola sallıya sallıya koştı. Zalihanın
nerdesse sesi tükenecekti Gülsüm, Gülsüm diye.

"Kız emme aceleci," diye düşündü kendi kendine. "Daha
yıl var. Tanrının günü tüm kızları topluyo da çeğiz, çimen iş-
letliyo."

Satılmış emmi bu kez duvarın dibinde çömelmiş, kendi ken-
dine konuşup duran Keler Aliyi gösterdi Sülümana da, bastı
kahkahayı:

"Len," dedi. "Şunun haline bak. Gız geçerken ağzının su-
ları aktı ya."

"Akar, akar," dedi Sülüman. "Ne sanıyorsunuz siz Keleri?
Erkek değil mi o?"

Gülüştüler hepsi gayfedekilerin. Birisi atıldı:

"Erkek olmasına erkek emme," dedi. "Hayaları dövülmüş
teke çeşidinden"

Bu sefer çınlattılar gayfeyl kahkahadan. Satılmış emmi
doğruldu:

"Len Keler," diye ünledi. "Gel biraz bura."

Keler birden sustu. Sesin geldiği yöne dönerdi başını.

"Gel len, sana diyom."

Yavaş yavaş doğruldu. Sırıttı da sarı dişleri göründü sıra, sıra. Yürüdü, vardı Satılmış emminin öğnüne.

"Len Recep."

"Buyur Satılmış emmi."

"Doldur bi çay benden Kelere."

Keler Alinin keyfine diyecek yoktu. Gülüşerek çöktü Satılmış emminin yamacına

Biraz ilerde gülüşen muhtara döndü de Satılmış emmi göz kırptı:

"Muhtar be," dedi. "Kırk yılın başında gel güzel bi iş yapalım. Önayak olalım, everelim şu Keleri. Bak, nirdese gocayacak gayri. Ha, ne diyon?"

Muhtar, belli etmesin diye gülüşünü, ağzını örttü elinle.

"İyi dedin be Satılmış," dedi. "Bulalım fakire bi avrat."

Satılmış emmi yanında çömelmiş Keler Aliye döndü. Tuttu omuzlarından sarstı:

"Ne diyon len," dedi. "Everelim mi seni?"

Sırıttı yine Keler. Olanca dişi göründü sarı sarı.

"Beni kim alır ki?"

"Ülen nen var senin? Boy dırsen boy, kaş göz dırsen tamam. Ehh eksik meksik aklında var biraz. Daha ne istiyon?"

Kıkır kıkır inledi yine gayfenin öğnü. Sülüman:

"Bakın bi yol," dedi "Demincek gördüm. Etem ağanın Gülsüme fena fena baktı Keler. Bi şeyler çakar gibi oldum."

Sonra döndü Kelere:

"Ülen de bakayım. yoksam gıza vuruldun mu?"

Muhtar göbeğini salıya salıya güldü ilkin. Sonra:

"İsteğin Gülsüm olsun len Keler," dedi. "Nirdese gelir Etem ağa. Ben isteyiveririm. Hemen, şinci."

"Hade hade be," dedi Keler. "Etem ağa kim, biz kim? Heç verir mi Gülsümü bana?"

"Tamam," diye atıldı biri öteden. "Dimek daha önceden de düşünmüş bunu."

Satılmış emmi:

"Sen bize bırak," dedi Kelere. "Etem ağayı ırızı etmek bize ayıt. De bakalım sen. Gülsümü alır mısın?"

Güldü yine Keler A'ı avazınca. Kalın, çatlak dudaklarında ince bir salıya ipliklendi çenesinden aşağı.

"İsterim ya"

"İstermiş, istermiş," diyerek gülüştüler yine bir süre. Sonra muhtar:

"Emme," dedi. "Gocalık kolay iş değil. Doyurabilecek mi gariyi?"

"Elbet," diye diklendi Keler. "İneklerimiz va, koyunlarımız va, tarlalarımız va, anam da va."

Satılmış emmi atıldı:

"Ana işi değil bu a çatlak," dedi. "Erkek işi erkek."

Tam bu sırada Etem ağa göründü beriden. Hepsî oturdukları yerden havalandılar bi yol gülmeden. Etem ağa da onlardan kahr değildi, şakada.

"Oh, oh," dedi yanastı. "Gene almışsınız Keleri ortaya. Matrak ha.. Ne diyo bunlar len sana?"

Keler utandı, dönderdi başını geriye Fis-kos anlattı Satılmış emmi Etem ağaya vaziyetli. Bir güldü, bir güldü ki Etem ağa, karısı Fadime yenge ses verdi taa evden:

"Buyur, bişe mi istiyon?"

Al bakalım. Bırak Keleri tut Fadime yengeyi. Sağır duymaz, uydurur derler ya..

"Karı milleti," dedi Etem ağa. "İstediğin vakit duymazlar da, istemediğinde duyar kesilirler."

İkinci defa seslendi Fadime yenge:

"Ne istiyon ağa?"

"Bişe değil be." diye ünküdi Etem ağa. "Sana diyen yok."

"Neyse," dedi Satılmış emmi. "Biz gelelim şu meseleye."

"Haaa. evet," diyerek döndü Etem ağa Kelere. "Len bunla ne diyo? Essah mı bu?"

Taştan ses çıkar, Kelerden çıkmaz. Dönderdi yine başını geriye. Şaşı, şaşı oldu gözleri. Kaşığı plis tırnaklarıyla başını.

Muhtar:

"Elbet essah," dedi. "Şinci biz de onu diyoduk. Eh sen de fazla ırın kırın etme de eh dayiver Etem ağa. Kelerden daha münasip güvey mi bulacasın?"

Güldüler, güldüler. Sonra bir başkası:

"Melek gibi adam," dedi. "Bozuk bile virsen, sağlam alırsın."

Yine gülüştüler. Etem ağa bu kez diklendi:

"Ülen," dedi. "Dönder kafanı yönüme. Bu işler möhüm işler. Utanmak, sıkılmak olmaz. İstiyosan, istiyom de, istemiyosan. İstemiyom de.. Ben de Gülsümü turşu guracak değilim ya. Everecem elbet bir gün. Hade, susma, ne diyosan-de."

Keler yavaş yavaş dönderdi taşını Etem ağaya. Bir gözü Konyaya bakıyordu, bir gözü Anyaya. Çenesinden sallanan salya ıplıkları üçleşmişti. Kalın dudakları sarı dişlerini örtemiyordu.

"Hade be Keler, mazlanma avratlar gibi," diye çıkıştı Sülüman. "Ne diyecesen de."

"He," dedi Keler. "He, he."

"Dimek bunların hep didikleri gerçek?"

"He ya, he."

"Verdim len," diye sıçradı Etem ağa yerinden. "Bin dene Gülsüm feda olsun senin gibi aslana be."

Yerlere yattılar gülmeden hepsi. Muhtar koştı da su içti bir bardak. Neredese çatlıyacaktı göbeği. Etem ağa:

"Hade bakalım," dedi sonra. "Var anana de. Başlasın düğün hazırlığına."

Keler, birden sıçradı çömeldiği yerden. Var hızı ile koştı eve doğru. Ardından kırıldı kâhkahadan ortalık tekrar...

Vardı Keler Ali eve. Anası hamur voğuruyordu. Dilinin ucundaydı emme, bir türlü diyemiyordu anasına. Bir sağa yürüyordu, bir sola evin içinde Sonunda anası sabredemedi de bağırdı, her vakitki gibi:

"Otur len bi yere," dedi. "Ne bu, değirmen beygiri gibi ne dolanıyon? Yüreğim bulandı billaha."

Gitti çömeldi pencerenin kıyısına. Kavak yapraklarında dolastı gözleri bir eyyam. Hafif esen yelle dalga dalga ısıldıyordu yapraklar. Sonra bir kırlangıç geldi konu daha. Ardından bir dene daha. Alt üst oldular yaprakların içinde birden. "Cık, cık" diye haykırdı alttaki. Canı yanımtı besbelli. Emme neden kaçmamıştı? Neden uçup gitmemişti başka dala? Biraz sonra indiler avluya. Kuyu başındaki yalağa, batıp batıp çıktılar birkaç kez. Gülüşüyorlardı yıkanırken. Sonra pırrr diye uçup gittiler, ağaçların ardından.

"Ülen nen va senin?" diye doğruldu anası yerinden. "Sesin soluğun çıkmıyo ya?"

"Heç, heç bi şeyim yok."

"Ne dalıp dalıp gidiyon öyle?"

"Bıçe dicem sana."

"Ne duruyon, ne dicesen de bakalım."

"Emme, bağırıp çıkırmıyacasın bana. İyi mi?"

"İyi, iyi. De bakalım."

"Everiyola beni."

"Nee?" diye haykırdı anası. "Seni everiyola mı? N ediyon sen len?"

"Essah, billaha essah. Sinci, şey, işi. Hani Etem ağa va ya. İşte o.."

"Bıgecikler dimem, tanrı hepıcinin belâsını versin." diye bağırdı anası. "Goca, goca herifler emme içlerinde Allah korkusu yok. Bulamıyola mı eğlenecek başka kimse? Benim maksumumdan ne istiyola?"

Şaşırdı kaldı Keler. Neler diyordu anası. Eğlenmek, Tanrı korkusu, maksum.

"Ne eğlenmesi be?" diye bağırdı. "Ne eğlenmesi? Hepsi esah. Etem ağa Gülsümü verdi bana. Var git anana söyle, düğün hazırlığına başlasın, dedi."

"Sus, sus," diye çıkıştı anası, "Sus, haline bakmadan avrat mı düşünüyon? Gülsüm seni netsin? Hepsi yalan, hepsi uydurma. Eğleniyorlar, anlıyon mu, eğleniyorlar seninle. Emme

bişecikler dimem senden bin beter olsunlar inşallah. Dilerim Tanrıdan, tüm çocuklarında görsünler."

Ağlamaklı olmuştı Keler. Yıkılmıştı başına bir yığın kerpiç.

"Gız," diye inledi. "Gız essah bu. Bana inanmıyosan git Etem ağaya sor, Satılmış emmiye sor, Muhtara sor."

"Soracam, soracam ya," diye fırladı anası dışarı. Bir yandan yemenisini çenesinin altına illeştirmeye çalışıyor, bir yandan da sövüp sayıyordu. Az vakitte vardı gayfenin öğnüne.

"Nirde Satılmış, nirde o Etem ağa, nirde o Muhtar olacak biçimi bozuk?" diye haykırdı. "Utanmanız yok mu sizin be? Ne alıp veremediğiniz ve benim biçaremden? Tanrı ona edeceğini etti. Görüyorsunuz işte. Ne uğraşır durursunuz?"

Gayfedekilerin hepsi gülüştüler ilkin. Sonra Satılmış emmi: "Ne o Durdu bacı?" diye sordu sırtarak. "Bişe mi olmuş?"

"Daha ne olsun istiyon? Bulamıyosunuz mu başka eğlence? Bi yarım akıllı ilen eğleniyosunuz. Ayıp, ayıp gari bu. Bi değil, iki değil. Sımdı de evermeyi gözyosunuz aklına. Nesine onun evlenmek?"

"Kötü bişe demedik be Durdu bacı. Everelim dedik. Sey, işeyi düşündük. Belkim iyi gelir dedik."

"Hade, hade ordan. Yarın sizin evlâtlarınız da böyle olur da başkaları eğlenir. Etme, bulma dünyası bu. Kimsenin ahi kimsede kalmaz. Benim oğlum, sizin maskaranız olacak değildi, değildi emme nidersin? Tanrı böyle istedi. Yazı bu, yazı. Silinmez ki. Kötü yazmasın bi yol."

Muhtar ne de olsa devleti temsil ediyordu orada. İşin fazla uzamasını istemezdi. Bir parmak bal, tamam. Öyle yaptı:

"Hade, hade Durdu bacı," dedi. "Sen bakma bunların ettiklerine. Yürekerinde kötülük yok emme, işte bazan yarenlik yapıyolar. Hepsi o kadar."

"Senin onlardan kalır yerin mi va sanki? Ah, ah nidersin? Şu melencit midir ne haspaysa, olmasaydı, siz o vakit görecediniz benim Alim. Topunuza meydan okuyacaktı emme. Yazı işte, yazı."

"Öğle, öğle ya," diye yağlamağa başladı muhtar. Sonra sert döndü gayfedekilere bağırdı. "Len bi daha eğlenmek yok Kelerle. Anladınız mı? Bi daha görmlcem."

Başlarını salladı hepsi. Kalın bıyıkları örtüyordu, bereket sırtışlarını. Durdu bacı gerisin geri eve giderken muhtar ünlü Recebe:

"Len, büküver şu radyonun kulağını."

"Olur muhtar emmi."

Az sonra:

"Pek muhterem köylü vatandaşlarımız," diye başladı radyo. "Toprak reformu, köylüye toprak dağıtmakla gerçekleştire-

mez. Toprak reformundaki gaye, ekime elverişli toprak arttırımından çok, eldeki topraktan verimi arttırmaktır, v.s. v.s."

Muhtar gülümsüyecek başını salladı sonra:

"Allah zevâl vermesin devletimize," dedi. "Bakın, hep bizi düşünüyorlar."

Ertesi gün olmuştı. Mevsim bahardı. Gün güneşti her yaka. Bağ çapa bekliyordu, tarla ekim. Ama gayfede tavla oynamak daha tatlı geliyordu işte. Adam sende. Allah kerimdi yarına. Tanrı sağ tuttuğu kulun rızkını verirdi. Ama az, ama çok. Yeterdi de artardı da. Şükür etmesini bildin mi, tamam.

Satılmış emmi almıştı yine Keleri karşısına da, başlamıştı matrağa.

"Len," diyordu. "Sen erkek değilsin be. Gülsüm gibi kız çıkmaz her vakit öğüne. Etem ağa da ne demiş bi kere. Anana ne oluyomuş? Bi gocukarıyı ınızı edemiyon mu sen?"

Sülüman atıldı:

"Benim anam olacak, sıkarım boğazını gene he dedittirim."

Öteki:

"Eee, gaynanalık edecek işte. Ülen garı baksana sen bi yol oğluna. Nirdese gocayaoak gayri."

Beriki:

"Bu garıyı yatırmalı da dilim, dilim doğramalı be."

Şaşkın biçare Keler. Bir sağa döner, bir sola. Herkes bir türlü der. Der de gülüşür kıs kıs. Usanır, sıkılır. Sıçrar birden yerinden. Ayağı takılır çardağın direğine. Kapaklanır yüzükoyun yere. Sürünür yerde de hatırlar Satılmış emmi yılların gerisini. Çocukluğunda, hastalıktan kurtulduğu vakit, ayakları tutmamıştı da birkaç yıl sürünmüştü Keler böyle tozda toprakta. O vakit takmışlardı ona bu lâkabı. Şehirde, kasabada kertenkele bilirlerdi emme aslında o taştta, toprakta sürünen mahlûkun adı kelerdi onlarca.

Doğrulur ağır ağır düştüğü yerden Keler Ali. Çatlak dudaklarından bir kan sızır çenesine. Koşar, koşar. Gülüşleri gittikçe duyulmaz olur gayfedekillerin.

"Len ne oldu sana? Elin yüzün kan içinde olmuş?"

Hiç sesini çıkarmaz Keler. Dik dik bakar anasının suratına kanlı gözlerle.

"Ülen sana diyom. Ne oldu? Yoksa biri mi döğdü? Ha? Söyle, ne oldu?"

Birden çullanır anasının üstüne. Dolar kadının saçlarını bileğine, bir elinle de indirir yumrukları sırtına da haykırır, avazınca:

"Gebertecem seni, anlıyon mu? Öldürecem seni. Gız sen beni niden evermek istemiyon? Söyle niden?"

"İmdat, yetişin gongular," diye bağırır zavallı Durdu bacı. "Yetişin, öldürecek bu deli beni." Güç-belâ kurtulur elinden. Var hızı ile koşar, atar kendini Etem ağasının avlusuna.

Fadime yenge, Gülsüm şaşırmalar birden. Kalkarlar çamaşır teknesinin başından. Koşup Durdu bacıyı düştüğü yerden kaldırırlar. Ayılır, bayılır da Durdu bacı, der tüm olanı onlara.

Gülsün mü, ağlasın mı Gülsüm? O kim, Keler kim? Bilir o babasını.

"Eğlenmişler gene Kelerle bezbelli." diye düşünür, kendi kendine. Fadime yenge bunca acı içinde gülmeden edemez.

"A Durdu bacı," der. "Olacak iş mi bu? Yarenleşmişler Kelerle herhal."

"Orasını ben de biliyom emme, sen gel de bunu ona anlat. Ben istemiyom sanıyo. Ben mani oluyom biliyo. Bak ne hallara kodu beni elin yarenleşmesi."

Aradan yıl geçti. Unutuldu gitti Kelerin işi. Hiç kimse de bir şey demiyordu gayri. Ne zaman lâfını edecek olsa gayfede Gülsümün:

"Hadî len," diyorlardı herkes. "Sen kim, Gülsüm kim? Şaka etti Etem ağa seninle."

Ve düğün günü geldi çatı, Gülsümün. Askerden dönmüştü Koçların Memet te işte. Üç gün, üç gece düğün oldu. Yedi, içti, oynadı köy ahalisi. Kelerin ortalarda görünmeyişini hiç kimse fark bile edemedi.

Etem ağa ne için girmişti o gece ahıra bilmem. Birden karşısında Keleri buldu, elinde bir bıçakla. Şaşırdı ilkin. Geri geri çekildi. Duvara yasladı ardını.

"Ne istiyon len benden?" diye haykırdı. "At o bıçağı elinden."

"Hanî Gülsümü bana verdiğdin?"

"Vermesine verdiğdin emme, sen gelip almadın, nideyim ben?"

"Yalan diyon, eğlendin beşimlen."

"Ne eğlenmesi len? Sana ne ettiyse anan etti. Ben Gülsümü oğluma almam diye kaç kere haber saldı. İnanmıyosan git te kendine sor. Hade at onu elinden. Sana diyom, bırak beni."

Keler Etem ağayı bıraktı, ama elindeki bıçağı atmadı.

Ertesi sabah Durdu bacıdan Gülsümün yüz akını sormaya gitti Seher. Durdu bacı pek severdi gelin olan kıza ertesi sabah erkenden gitmeyi. Giderdi de yayardı sonra tüm köye gelinin yüz akını.

Vurdu Seher kapıyı birkaç kez. Karşı veren yoktu ne ses,

ne seda. Biraz itekleyince açıldı kapı ardına. Ve haykırdı Se-
her avazınca. Durdu bacı kan revan cansız yatıyordu yerde.
Yıllar yılı geçti de o günden.
Hiçbir haber çıkmadı Kelerden.





Max Beckmann

F. 26

NACİ, Doğan

İ Ç E R D E K İ

Hiç onu'mıyacak sanıyordum sızılarımı; dinermiş. Ahşamıyacağım, unutamıyacağım, şu iç yangınından hiç kurtulamıyacağım diyordum; unutuluyormuş. Bu gece dışarda sesler keşildikten sonra saatimin işleyişine kulak vererek resmine uzun uzun baktım; bu sonuca vardım.

Onu en son, tabuta konulurken gördüm. İçeri bırakmadılar; adamları itip girdim. Yüzünü açtım: O çok kan kaybettiği hastalık sonunda olduğu gibi beyazlaşmıştı vücudu. Ama piyano tuşlarının beyazlığı gibi bir beyazlıktı bu; sarımsı bir beyazlık. İncelmiş, zayıflamış gibi geldi bana. Birden ıslak-karanlık, boş bir güz bahçesinde yalnız kalmış gibi oldum. Hastalıkla büyümüş, üzerine titrenilmiş bir ince kız gibi yatıyordu. Hani bahçelerde bir sarmaşık olur; filiz yeşili-beyaz karışığı damarlı, ince uzun yaprakları olur. Bazısı pembeli beyazlıdır yapraklarının. O sarmaşığın yaprağına benzettim. Üzeri yeşil damarlı, beyaz tek bir yaprak. Benim karımdı; kadınımdı. Hoşuna giden birşey söylediğim, gönlünü aldığım zaman kolunu boynuma dolayan, kulaklarımı acıtıncaya kadar çeken, enseme öpücükler konduran kadındı o. Kavga ettiğimiz zaman beni deli edinceye kadar bağırıp çağıran genç kadın gitmiş, bir ince kız gelmişti.

Mezarın üstüne örttükleri yumuşak kınıziyle kara arası nemli bir topraktı. Tabutu mezara indirmeden önce kenarına koydular. Ayak ucundan doğru görüyordum. Çok çırpınmış olacağım ki, mezara yaklaştırmadılar. Tabutun yumuşak, kıymıklı kurumamış tahtaları vardı. Çocukken tabuttan korkardım. Geceleri karanlıkta kara kara tabutlar gelirdi gözlerimin önüne. Bu gördüğüm, birbirini tutmaz duygular uyandırıyor du insanın içinde. Bu kaba-saba mahfaza, "kadın" denilen insan türünün cılız bir örneğini taşıyordu. Üstelik benim kadınımlı o. Yakın geldi bana tabut denilen şey o anda; canıma sokacak gibi oldum.

Şimdi ne zaman bu resme baksam, o tabutun görüntüsü geliyor gözlerime; ıslak sarıçam, ya da iyice kurumamış bir kavak ağacından yapılmış gibi görünen tabutun görüntüsü. Hep o görüntü değil miydi beni yıllar yılı tedirgin eden, rüzgârsız yaz gecelerinde insanlardan, parklardan kaçırıp toz kokan akasyaların altında bir başıma dolaştıran? Bunca yıl-

lık arkadaşlarımı bile kırışım hep o yüzden değil miydi?

Güzel kadınlarla karşılaştım, tanıştım; göz alıcı kadınlarla. Gün olurdu, adamın aklı takılırdı. Bahar akşamları, güz akşamları bir tütsülü mavi dolardı sokaklara. Bacası tüten evlerin ışıkları yanmış olurdu. Üzerine ev bezginliği çökmüş bir kadın uzanır, gerinerek perdeyi çekerdı. Kadının sıcağı, yumuşağı, gerilen göğsü, uzanan kolu bir ürperti olur, damarlarına yayılıverirdi. Ama en güzelleri bile başkaydı ondan. Benim kadınımdı, malımdı. Başkalarının, istediği kadar güzel şeyleri olsundu; kendi yaptığım resim, yazdığım şiir gibi birşeydi o. Baş yastığım, yüz havlumu gibi benimdi.

Beni de yendi zaman denen dev. Aldı, evirdi-çevirdi; oynadı benimle, sonra sırtüstü vurdu.

Gün oluyor, içerdeki bile kendini suçlu hissediyor, anlıyorum. Kimi geceler mutfaktan çağırıyorum. "Gel," diyorum; "şu yazıyı nasıl buluyorsun?" O sıcak sularla, bardak-çanakla haşır-neşir ben koltuğa kurulmuş, gazetemi okumaktayım. Sabunlu elini önlüğünün kenarına siler, şöyle bir bakmakla yazının ne demek istediğini anlayıverir. Gülüşünde pembe-lik bir içtenlik vardır. Zaman zaman onu ilkokuldayken mahallede birlikte büyüdüğümüz Ömer kadar yalansız bulurum. Gözlerini aça aça bakar hep bana. Bal rengi gözlerini görürüm, bana bakarken yalnız. Görmek için değil. sanki içindekileri duyurmak içindir bakışı. Benden başkasını düşünmediğini. etiyile-kemiğiyle benim olduğunu bildirmek içindir. Gözlerinin rengi değildir, balı hatırlatan yalnız, ılık anlamıdır bakışlarının.

Bu akşam düşündüm de, sevdğimi söylememiştim, şimdiye kadar kendisine. Biliyordu başımdan geçenleri; bazı akşamlar kimselerle konuşmak istemeyip odama kapandığını, o görüntüyü düşündüğümü. Ağladı da kaç kere. Ama hep başka şeylere üzülmüş olurdu.

Yine mutfığa seslenip çağırdım onu. Elleri pembe pembe olmuştu. Sabunlu suyun köpükleri elinin sırtından bileklerine doğru kayıyordu. Mırıldandığı şarkıyı kesti.

"Evet, ne var?"

"Gel!" dedim: "Sana birşey söyleyiceğim."

"Nedir?"

"Beni affet!"

"Ne oldu?" dedi. "Birşey mi yaptın?"

Durdum gözlerine bakarak:

"Seni seviyorum!"

"Hayırdır, inşallah!"

Gülmeğe bağladı:

"E vallâhı, sen delisin?"

Okşanmış bir kedinin şikâyetçi-sımarık sevincini, mırıldan-

nışını, hastalıktan kalkmış bir çocuğun hoşgörülen nuzmızla-
nışını sezer gibi olup kızdım o anda. Elektrik lâmbasının ışı-
ğı gözleriyle yıldızlanıyordu gülerken. Kızgınlığım çabuk geç-
tiyse de:

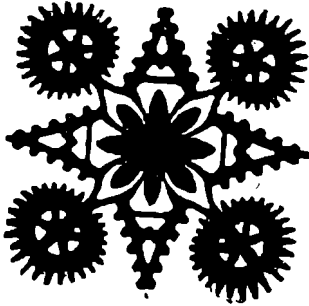
"Gülme!" dedim somurtarak. "Gülecek birşey mi var bun-
da? Düşündüm de, şimdiye kadar söylememiştim hiç sana böy-
le birşey."

"Ya şimdi neden icabetti?" diye sorarken fıkırdıyordu.
"Darılma ama..." dedi; "bayram değil, seyran değil, eniştem be-
ni niye öptü? derdi teyzem; şimdi onu hatırladım."

Mutfığa dönerken: "Hay Allah iyiliğini versin!" diyordu.
Mutfak kapısını kapadı. Biraz sonra gidip kapıyı açıverdim.
Yeniden güldü beni görünce:

"Hay Allah iyiliğini versin!"

Sabun köpükleri ellerinden akıyordu; pembe pembe olmuş
elleriyle önlüğünü kaldırdı. Yüzünü önlüğüne bastırdı. Başu-
cunda bir zaman ses çıkarmadan durdum. Tatlı tatlı ağlıyor-
du.



ÖZSOY, M. Rasim

C E K E T

O gün, martı kanatlarının ince uçlarından çıkmış gibi uslu bir rüzgâr esiyor, badem ağaçlarının değişik tondaki pembe çiçeklerinin üstüne okşar gibi iniyordu. Asfalt yol dağ yamaçlarına doğruydu. İzinden gidiyorduk. Baharın ilk günleri idi.

Otobüsün, sigara dumanına belenmiş havasında, en arka sıranın sarsıntısına uyduğumuz zaman, karım bungundu. Yüzünü buruşturup, "teker üstü beni tutar," diye sızlanırken, derinliğine serilen renk, ılık ve yeniden varoluş karşısında hayran, "her şey baharında güzel. değil mi?" dedi. Otobüs yan döndükçe, güneş sıcak dilini yüzümüze değdirip çekliyordu. Alnımda biriken terleri sıldım, mavi maviydi. Ceketimi çıkardım, arka sahanlığa katlayıp koydum. Karım başını omuzuma yasladı; otobüsün ne zaman tutacağını düşünüyor olmalıydı. Çabuk bitirilmek istenen zaman, insana, gazetelerin küçük ilanlarını bile okutuyordu.

Karım bir ara başını omuzumdan kaldırdı, otobüsün arka sahanlığını gösterip:

"Ceketin kirlenecek, çocuk ayaklarını vuruyor." dedi. Hiddetle doğrulup, dönüp baktım. Esmer, topaç gibi bir oğlan çocuğu ile göz göze geldim. Ufacık, gürbüz ayaklarını ceketin yakasından usulca çekti, gülümsedi. Yoşuk giysilerinin içine korkuyla büzüldü. Delik pabucunun ucundan, kirli, küçücük basparmağı görünüyordu.

Bu çağdaki çocukları görünce, içim bir tuhaf olurdu, gene öyle oldum. Yerime oturdum, karıma:

"Zararı yok." diyebildim. O da, gözünü çocuktan ayırmadan:

"Evet, zararı yok." dedi. İnce titrek bir sesle de. "Sekiz yaşında var değil mi?" diye sordu.

Bu olayı tekrar hatırlamasını istemiyordum, kızmış görünerek:

"Canın ağlamak mı istiyor?" dedim ve umursamaz bir durum takınarak gazetenin bilmecesini çözmiye koyuldum. Fakat hareketlerim istediğim yolda değildi. Bundan cesaretlenmiş olacak ki:

"Bizimki de şimdi bu kadar olacaktı, hem de esmer değil mi?" Cevap vermedim.

"Değil mi?" diye tekrarladı.

"Yeter artık!" diye bağırdım. Sesimi kendim de tanıyamadım. Önümüzde oturanlardan birkaçı dönüp baktılar. Karım kırılgan ve dalgın gözlerle pencereye döndü. Bir süre seyrederek göründü; aslında birşey görmediğinin farkında idim. Yanımızdan geçen özel plâkalı arabalara dikkatini çekmek istedim, ilgilenmedi. Birinin içinde geçen kürklü bir bayanı gösterdim, önem vermedi, oysa bu konuda geniş hayaller kurar, konuşurdu. Kendi haline bıraktım.

Yokuşu tırmanan otobüsün muntazam motör sesine kendimi kaptırmıştım. Tekerin yolu ezen dönüşüne karşı, yolun da lâstikleri kemiren gücünün birlikte çıkardıkları bir ses vardı. Garip, donuk, renksiz bir ses. Bu ses, senelerce evvel bir kış gecesinin, rüzgârla karışık düşen kar ve tipikin toprağı döven sesini getirip, kulaklarıma tıkamıştı. Toprak, üzerine kırbağ gibi inen bu ak yüzlü düşmanın şekilsiz bir uğultu ile kucağına alıyor, kemiriyor, kara dişlerinden kopan ufak parçalarla eritiyor, kucaklarından (a.. uzaklara, ovalara, yollara, oralarından denizlere mil'li bir sel halinde atıyordu. İşte o zamanlar, tam üç gece uykusuz, güvensiz, bu vahşî sesleri dinlemiştim. Sigaralarımın parmaklarım yanarak, üç metrelik odayı köşeleme kaç kere adınlanmıştı?

Ağlamaktan gözleri şişen annem:

"Böyle doğum olmaz oğlum... Biz de doğurduk, nedir bu üç gündür." diyordu. Ebe çaresiz. Doktorun elleri belindeydi, tek bir cümleyi tekrarlayıp duruyorlardı:

"Âlet yok... Âlet yok..."

"Anasını kurtarın," diyordu evdekiler. Hasta, mor duvarlar gibiydi. Bu onun tırmandığı ilk hayat yokuşu idi. Üç gündür mücadele sonu kendini bırakmış, tek bir ıyltî ile devam ediyordu.

"Gidelim.. Gidelim. Götürün.. Götürün..." Sesi, tek katlı evin kireçli duvarlarından dönüyor, ısıli lâmbanın koyu ışığından süzülerek kapkana bir barut gibi yüreğime iniyor, oradan acı bir poyraz gibi, ısıllı ısıllı elektrikli, suyu, yolu ve hastahanesi olan şehirlere dağılıyor, özümde bir parçayı da her seferinde koparıp götürüyordu. Ya ayaklarım?.. Ayaklarım, işte kış gireli beri, dünya ile ilgisini kesmiş olan yolsuz, ıssız bu kasabanın taş binasını adımlıyordu. Zemherinin ortasında gidilmezdi. Toprak, kaç gündür ak yüzlü soğuk düşmanı ile boğuşuyordu. Yorgundu, gevşemişti, öfkeliydi. Üzerine geleni ertiliyordu.

Bir ara, boynumda sıcak, küçük bir elin temasını hissettim. Baktım, o çocuktu. Yanağını okşayıp göz kırptım. Tatlı, utangaç bir durum takındı. Gözümün içine bakarak, delik pabuçlu ayağını ceketime doğru uzattı. Tekrar göz kırptım.

Bunun üzerine şımarık sesler çıkararak, ceketimi tekmelemeye başladı. Gözleri taze fındık içleri gibi pırıl pırıldı. Sonra yaptığı işi anasına göstermek istemiş olacak ki, seslendi:

"Ana... Ana.."

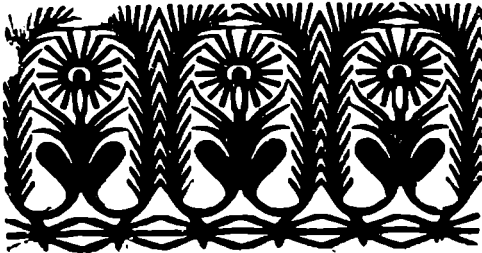
Yanımızdaki sırada oturan ve başörtüsü ile yüzünün yarısını kapatmış bir kadın, göz ucu ile çocuğa baktı. Yaptığı yaramazlığı görünce, yerliden fırladı, kaşla göz arasında çocuğu çimdikleyip tokatladı. Ceketini ayaklarından aldı. Bize dönerek, yük altında kalmışçasına ezik bir sesle:

"Gardaşım gücenmeyin, çok yaramaz." dedi. Karımla birlik aynı anda:

"Zararı yok.. Zararı yok." dedik.

"Aman gardaşım gücenmeyin." dedi tekrar ve çocuğu çamşak sıkarak gibi hırpalamaya başladı. Yerimden kalkıp, çocuğu kurtardım. Karım da alıp kucağına oturttu. Kadın, ceket'e baktıkça hiddetleniyor, çocuk ta, anası üzerine yürüdükçe kaktımın boynuna sarılıyor, avazı çıktığı kadar da bağıırıyordu. Yolculardan bize yakın oturanları gürültünün nedenini öğrenmek için olaya ilgi gösterdiler. Gerek bu hale, gerekse çocuğa karşı gösterdiğimiz alâkaya kızan babası, yerinden kalkarak çocuğu aramızdan aldı. Arka sahanlığa çarpar gibi oturttu. O da durumun ciddiyetini anlıyarak sesini kesti. ve köşeye büzüldü.

Yakası kirlenen ceketini, otobüsün öbür köşesinde, çocuğa karşı idi.



ÖZYALÇINER, Adnan

A L I Ş T I R M A L A R

CİNAYETLER SARAYI

Günle aydınlanıp geceyle kararan, ilkyazla çiçeklenip ıssız yazla biten ve o uzun birörnek kışla, yeniden ilkyaza koşan bozkırımızın uzağında, göğü kapatan bir dağ yükselir. İlk kuşaklar, evlerinin düzlüğüyle kabaran mezarlarının üç adımlık yolundan ötesini göremezler. Sonrakı kuşakların yığını içinden nasılsa biri çıkar da, dağdan sözederse, soyluluğuna, bilgelliğine bakılmaksızın, evinin düzlüğünden üç adım ötedeki mezarının kabaran toprağına batırılır. Ne olursa olsun, bu, yığının unutmamasını değil, tersine büsbütün, üstelik gün gün artan bir hızla, onu hatırlamasını sağlar.

Artık dağın çevresinde yerleşmekten, kışların çığlarına, ilkyazların yokedici selleriyle ortalığı sarsan yakıcı şimşeklerine, korkutucu gökgürültülerine, titriyerek de olsa, yaklaşmaktan başka çıkar bir yol bulunamaz. Ve tapınaklarda, dağın aşılmaz olduğu, geçit vermediği söylenir. Bu inancın karanlığı içinde, yüzyıllar devrilir gider. Sonunda biri, yalçın kayalığa tırmanmağı göze alır. Yol çıkını eline alıp dağa gider, bir daha da geri dönmez. Ardından bir başkası, sonra bir başkası daha... Hiçbiri geri dönmez gidenlerin Dağda olup bitenleri kimse bilmez, bilemez. Dağın eteğindeki, böylece, yıllar yılı, teker teker dağa taşınıp dururlar. Tek kişi kalmayınca kadar.

Dağa en son tırmanan, aşağıdan bakıldığında sarp ve geçit vermezmiş gibi görünen dağını, tırmanmaya başladıktan sonra, sanıldığı (görüldüğü de denebilir) kadar, sarp olmadığını görür. Ve yükseldikçe, çıkıldığı sürece düzleştiğini, sarplığını büsbütün yitirdiğini ayırdeder. Ne var ki, tek başımadır. Bir önceki gibi. Şimdi o da, bütün ötekiler gibi, doruğa ulaşmış geçmez, önüne çıkacak bir başka dağ için hazırdır.

Artık, her dağ bir düzlüktür. Burada her ölüm, kazanılmış bir ölümdür. Her mezar, bir başka renk çiçek açar. Bir ayırı koku yükselir her birinden. Düzlükse, evle araları üç adım olan yeşertilsiz, boş mezarlar ülkesi, yaldızlı bir öldürülenler sarayıdır. Cinayetler sarayı.

AVUNTU

Bir yağmur aralığında, ücra bir pazarın girişinde, portakal yüklü, eski, pis bir arabaya kogulu yağlı bir beygir, uzun bir süre yağmur altında kalmaktan iyice ıslanmış sağrısıyla baldırlarına ve boynunun iki yanına, az önce görünen güneşin etkisiyle, kendisine çekici bir parlaklık veren bu köhne ıslaklığa, yalnız ona bel bağlamıştı. Çünkü onca, kendi ıslaklığı da, güneşli, geniş kırıklıklarda tok karnına, başıboş koşup durmaktan sağrısıyla baldırları ve boynunun iki yanı terlemiş genç bir atın soylu ıslaklığını, diriliğini andırıyordu. Kendi yoksul, üstelik üşütücü, giderek te öldürücü ıslaklığı içinde -kısa sürececek bir benzerlikten, bir anlık mutluluğu adına yararlanarak- o soylu atın görkemliliğine, ululuğuna eş bir duruşla duruyor, yıpranmış koşumlarına, paslı, ötmeyen çingiraklarına, hiç te çekici olmıyan incik boncuklarına, soluk renkli, ölgün plüsküllerine, ağzının kenarlarını nasırlaştıran gеме bakmadan, dikelmeye çalışıyordu okunun ortasında.

Portakallar da sırtlarını parlak güneşe dönmüşlerdi. Aylardır, örümcekli, havasız depolarda kirlenen derileri, pörsüyerek cılızlaşan gövdeleri, yağmurun altında uzun zaman kalmaktan şişip temizlendiğinden, güney bahçelerinin güneşli, ağır, ballı, turuncu toprakları gibi, parladıklarını sanarak, büsbütün şışınıyorlardı.

Yıllardır kızgın güneğin altında ya da şehir dışındaki arabahıklara inen uzun gecelerin sessizliği içinde, içten içe kemirilerek ölüp vurdumduymazlaşan eski arabanın kuru tahtacıklarıysa, uzun süren usul yağmuru iyice çektiklerinden, güneş çıkar çıkmaz, genleşmeye başladıklarını, şaşkınlıkla, ayırdettiler. Kendilerini biraz hantallaştırıp geniş bir soluk aldırdıktan sonra, güneşin kızdırmasıyla, eski biçimlerini aratacak kadar iğrenç kamburlukları, daha dar soluklu, tıknafes bir kuruluşu, tamtakırlığı getirecek olan bu geçici genleşme, sevin diriliyordu tahtacıkları. Yağmur sonrası güneşinin ılık dokuşlarının esrikliğiyle başları döndüğünden, kendilerini, derin, karlı kuzey ormanlarının kuytuluklarında görüyor, boyatıp tomurcuklanıyormuşçasına, genleştiklerini sanıyorlardı.

OLSA OLSA BİR OLAYDIR YAZ MEVSİMLER VE ZAMAN

Kahvelerde, içkievlerinde, bozuk para gibi, bol bol harcanan sözlerin ayrı bir kişilikleri -daha doğrusu kişiliksizlikleri- vardır. Onlar da, tıpkı, o türlü yerleri tıka-basa dolduranlar gibi, karmakarışık, çoğunluk, içi olnuyan boş kalıplardır. Yığın yığın söz, sigara dumanlarıyla birlikte, sorumsuzca sav-

rulur ortalığa. Ne bir virgül, ne de bir nokta. Ağız dolusu konuşulur. Anlamı olmıyan birtakım gevelemelerdir bunlar elbet. Uyku yerine geçen, sınırsız bir gevşeme duygusu veren. sindirime yardımcı bir çeşit geviş getirme. Bu yüzden, adamın, sözde arkadaşını yüreklendirmek için, söylediklerinin önemini kavramadan savurduğu o sözlerle aldırmamak gerekirdi. Arkadaşının, üç ayını, sıkıntılı, konuştuklarından anlaşıldığına göre, özgürlüğünün de kısıtlanacağı bir yerde geçirmesi gerekiyordu.

"Ne çıkarmış üç aydan," deyiverdi adam. "Göz açıp kapayıncaya kadar geçip gider. Önümüz Haziran, sonra Temmuz, sonra da Ağustos... Daha ne?"

"Sen öyle sanırsın," dedi arkadaşı. "Zamanı sayıyla, soyut olarak değerlendirmenin kolaylığını. ben de, senin kadar biliyorum. Ama inanmıyorum sayıların, sözde zamanı kapsıyan, o yapay düzenine. İnanamıyorum. Keşke senin gibi yapabilsen. Sence, daha doğrusu herkesçe, bir dakika altmış saniyedir. Altmışa kadar saydın mı bir dakika doluverir. Altmış tane bir dakika bir saat, yirmi dört tane bir saat bir gün, otuz tane bir gün bir ay yapar... Gerisi çönap söküğü gibi gider bunun. Bir hamlede yılları geçmek işten bile değildir. Ama sen, bir mevsim nedir hiç düşündün mü? Bir mevsim, sözcüğü şu önümüzdeki uzun, ıssız ve sıcak yaz. sayı sayarak elde ettiğimiz, az önce sözünü ettiğin o üç ay mıdır yalnızca? Çekinmeden evet diyebilir misin buna? Diyemezsin, diyemeyiz. Ne evet ne hayır. O yazdır yalnızca, ne gün, ne saat, ne dakika, ne de ay. O bir olaydır. Olsa olsa bir olaydır yaz, mevsimler ve zaman. Olay. Ne korkunç!"

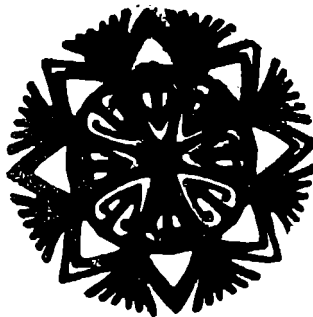
Sözünün tam burasında başı küt diye masaya düştü. Sızmış olmalıydı. Adam, "sızmasaydı daha konuşacak mıydı, konuşabilir miydi?" diye düşündü. "Yoksa sözleri bittiği, söylyecek şeyi kalmadığı için mi direnmekten vazgeçip sızmıştı?" Her iki durum da, adamı korkutmaya yetiyordu. Arkadaşını onada, öylece, yüzüstü bırakıp çıktı.

ÖTEDEN BERİ BU BÖYLEDİR

Şehrin kalabalığı kendine yetiyordu zaten. Bir de ben eklenince, büsbütün çığrından çıkmıştı. Ne demeye gelmiştim sanki? Daha doğrusu ne halt yemeğe çağrılmışım? Caddelerde adım atacak yer yoktu. Taşıtlar dopdoluydu. Çayevle-riyle pastaneler tıks tıksı. İçkievleri adam almıyordu. Sine-malar, tiyatrolar ve öteki eğlence yerleri dolup dolup boşalıyordu. Durmak olmuyordu. Yürüyordu herkes. Herkesle, en başından başlanarak, sonuna kadar yürünüyordu şehir, şehrin caddeleri, caddelerin yaya kaldırımları, ağaçlıklı yollar. Son-

ra dönölüyor. Hep birlikte yeniden en başından başlanarak yürümeye girişiliyordu. Kimse kimseyi görmüyor, kimse kimseyi duymuyordu. Kimi kime soracaktım. Birbirlerine çok yakından baktıklarından -pastanelerde buluşup ağız ağıza konuşan sevgililerde daha baskındı bu- karşılarında bulunanların gözbebeklerinde yansıyan kendi kendileriyle burun buruna geliyorlardı. Herkes, hep birlikte bir şeyler söylemeye kalkıştığında, yalnız kendi sözlerini duyabiliyorlardı. Birbirlerinden az çok uzaklaşmayı göze alabilselelerde her şey değişebilirdi. Bu, biraz da, kendi kendilerinden uzaklaşmak demektir. Önce geçici bir körlükle karşılaşacaklardı. Karanlıkla, boşlukla yüz yüze geleceklerdi ilk kez. Onlara görmeyi sağlayacak gerçekte bu göze alamadıkları karanlıkla -yitiklik duygusu veren bu karanlıkla- dipsiz boşluktu. Bir çoğu, saçma sapan da olsa, bir şeyler söylemeyi, yapmayı eylem saydıklarından, kuşkusuz olarak eylemsizlik dedikleri susmaya katlanamadıklarından, bir çok ipe-sapa gelmez sözün arasında yavarlı bir söz duymaktan, akıllıca bir eyleme katılmaktan sonunda, yoksun kalıyordu. Duymayı beceremiyordu.

Bana gelince ben bir yabancıydım. Onların dışında kalabiliyordum. Yaptıkları yanlışlıkları bildiğimden aynı yanlışlıklara benim de düşebileceğim, onlar gibi, akışa kapılacağım da düşünülemezdi. Herkesi ve her şeyi açıkça görüp duyabiliyordum bu yüzden. Ama benim de -onların tam tersine- kendi kendimi görüp duymadığım düşünülemez miydi acaba? Bu da, en az öteki kadar, bir eksiklik sayılmaz mıydı?



"Gelmeyecektim." dedi.

Deniz kıyısına doğru yürüdük. Durgundu yine. Ama hızlı gidiyordu. Taşlıklardan kolayca sekisi; kayıp düşeceğini aklına getirmeyişinden, belki de bana inadındandı. Taşlığı geçti. Durdu ve havuşmamı bekledi. "Neden gelmeyecektin?" demedim. Önemli olan, ilk düşüncesini savıp gelmiş olmasıydı.

"Yüksek topuklu giymemişsin. Daha kolay yürüyorsun değil mi?"

Ayağını gösterdi. Ayakkabı düz değil, kalın ökçellydi sadece. Islaklığını da gördüm ayaklarının. Deniz; vuparların gönderdiği kadar dalga aşırıyordu kıyıya.

"Kuruturum." dedi.

Kumlardan çok, çakıl taşı vardı buralarda. O da bunun için inmişti zaten. Beyaz oval taşlar doldu avucuna. Sonra aralarına boz parıltıları katıldı. Başındaki beyaz-tül başörtüsü-nü çıkardı. Ona doldurdu. Garipsiyen bakışlarımı cevapladı:

"Coğrafya öğretmeni için."

"Ağaçlıklara gitmeyecek miyiz?"

"Gellyorum, sen Zeki'yle Nermin'i çağır."

Geldiğimiz yöne, kaygan taşların üzerine basa basa yürüdüm. Sonra durdum seslendim:

"Taşları bana ver, götürüvüm."

Başını salladı "İstemez" gibisinden.

Önümde merdivenler vardı, kıydan asfalta yükselen. Yolun bir yanında ağaçlar, karşısında da evler. Merdivenleri çıkıp, bitimindeki duvar çıkıntısına oturdum. Zeki'yle Nermin'i gördüm uzakta. Denize bakıyor, konuşuyorlardı belki de...

Tatlı bir yalnızlıktı bu. Güneş yakıcı değildi. Bulutlar vardı yarı yarıya. Sessizlik, onunla olmanın, ona doyuya bakmanın sevinci kaplamıştı düşüncemi. Yaşayan bir göz kalmıştım o sıra..

Gözümün içine-içine yürüdü. Merdivenleri çıkıyordu. Denizi kapadı ilkin sonra, bedenli gizlendi gözümde. Bir saç yığını, beyaz yüzü ve gözleri geçti deminki görüntülerin verine.

"Dalmışsın.."

"Sana bakıyordum. Denize, onlara.."

Elimle, Zeki'yle Nermin'i gösterdim. Baktı, gülekti yüzü. Durgunluğu geçmişti.

"Ne güzel taşlar topladım. Şimdi kurutabilirim ayakkabımı, çorabımı.."

Oturduğum duvar, bir sed gibi uzuyordu yol boyu.

"Burada oturalım" dedim.

Ayakkabılarını çıkardı, biraz aralık bırakarak oturdu yanına. Ayaklarını aşağı sarkıttı. Ayakkabıyı eline alıp ters çevirdi. Damlacıklar düştü içinden. Çorabını da çıkaracak oldu, caydı sonra.

"Saçım darmadağın," dedi. "Tarayabilsem."

"Tara!.. Kimse yok ki caddede."

"Nermin'ler gelmeden taramalıyım."

Elindeki ayakkabıları yanına bırakarak, cebinden büyük dişli bir tarak çıkardı. Sonra saçının örgülerini çözdü. Uzun dökülüverdi ardına.

Gözlerim, tarakla birlikte geziniyordu parıltılı yumuşaklıkta. Çabucak bitti, demet-demet avuçladı, örmeğe başladı. Öylesine çabuk örüyordu ki.. Bitirince üste kıvırdı örgüleri, tepesine topladı, tokayla tutturdu.

"Dağınık bıraksaydın keşke. Ya da örgüler uzasaydı aşağı."

Gözlerinde kıpırtı oldu. Gülekti hep, sadece başını salladı. Böylesi hoşuna gidiyordu. Tülbente uzandı. Düğümü çözerek, taşları duvarın üzerine boşalttı. Aşağı doğru silkeledi, çırpıtiyiye.

"Taşları taşımak için bir şey alsaydım yanına," dedi. "Çantam yanımda olsaydı ona doldururdum."

"Hepsini taşıyacak mısın? At bir kısmını, ötekiler taşınır kolayca.."

"Atmam. Çok olsun, saklıyacağım.."

Çocukça bir söyleyişle söylemişti son sözünü. Taşları duvarın girintisine itti. Gizledi.



"Ağaçlıklara doğru yürüyelim." dedi.

Zeki ve Nermin yanımıza gelmişlerdi. İkisi de dalgındı. Nermin:

"Siz yavaş yavaş yürüyün, biz de geliriz." diye cevapladı.

Yürüdük. Garipsemiştik onların durgunluğunu. Oysa uzaktan mutlu bir görünüşleri vardı. Yolun bitimine dek konuşmadık. Vardığımız yerde, patikalar; ağaçlık ve çimenlik arasından evlere ayrılıyor, bir toprak yol da ağaçlar arasından sokak benzeri uzuyordu ilerlere.

"Bekleyelim onları," dedim. "İstersen bız ayrı bir yola sapar, sonra buraya dönüp buluşuruz. Yalnız kalmak isterler.."

"Peki," dedi. Bir süre sustuk yine. Yandan bir papatya kopardı. Uçlarını tek tek düşürürken:

"Zeki üzüntülüydü," diye devam etti. Papatya oyununun alışkanlığıyla bir şeyler mırıldandı ve bitirdi tüm uçları. Sevinçliydi.

"Oldu," dedi. Sonra düzeltti. "Geçiyorum."

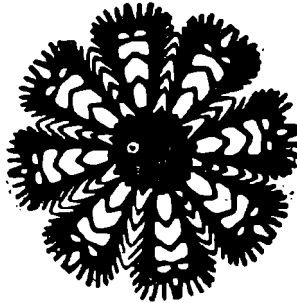
"Geçti kaldı için mi papatyayı kopardın?"

İlkin başını önüne eğdi. Sonra sinirli cevapladı:

"Ya neden sanmıştın? Öğrenci olunca insan, başka kaygusu olur mu?"

Zeki ve Nermin yakınlaşmıştı iyice. Papatya sapını attı hemen. Nermin Zeki'ye baktı. Görmüştü atılanı, güldü.

Zeki de güldü. El ele tutuştular.



SEYDA, Melûnet

EVİMİN ERKEĞİ

I.

Cumartesi günleri Şirket'e götürmem yemeğimi. Öğleden önce, haftanın işlerini bitirmek için, arkadaşlarla gevezelik etmekten de çekinirim.

— Günaydın!" derim. — Günaydın.." derler.

Odacı İlyas efendi unutmamıştır; bir su bardağının içine, her gün bahçesinden kopardığı çiçeklerden birkaç tanesini yerleştirerek masama koymağı. O, bu kayırmayı koca Şirket'te yalnız iki kişiye yapar; Müdüre ve bana. Müdür onu işe alan kişiye, ben de, 15 günden 15 güne avans bordrosunu düzenliyen kişiye çünkü. Her sabah çiçekleri koklar ve her sabah:

— Bunlar ne kadar güzel kokuyor İlyas efendi.. derim.

O da, her sabah:

— Daha da yeni açmışlardı Berin hanım.. der.

Masanın başına geçerim. Biraz sonra Veznedar, çünkü kasa ve mahsup fişlerini bana gönderir. Fişleri "Yevmiye Defteri" ne geçirir ve dengeyi kontrol ederim. Sıra masanın üstünü düzeltmeğe, kalemleri, şunu bunu ortalıktan kaldırmağa gelir, o bitince tuvalette el-yüz yıkayıp saçlarımın taranmasına ve boyanmama. Göğüslüğün sırtımdan çıkışı, koridordaki paydos ziline çalgısıyla eş zamana gelmiş olur; benim haftatatilim o zil sesiyle birlikte başlamıştır artık. İçimde hafif yollu bir sevinç, Muhasebeciye ve arkadaşlara: "— İyi tatiller.." diyerek yukarı kata, yukarı kattaki Lokantasına çıkarım. Çatal kaşık gürültüleri arasında, kendime oldukça hatırı sayılır bir şölen çekerim.

Dört yıl önce Reşit'ten boşanalı beri bu töre uygulanıyor. Tez canlılıkla, ya da ne bilciyim atlı kova'arcasına yemem yemeğimi, para harcamanın tadını çıkara çıkara yerim. Çalışıp kazanmak ve kazandığını yeme: ne güzel şeydir! Kişi, sokağın bozuk kaldırımlarına daha bir güvenle basar, kendine karşı âdeta saygı duyar. Kimi zaman, elimi şöyle bir uzatsam, her şey benim olacak sanırım ya, aslında, kendi yaşamımdan gayri hiçbir şeyin benim olmadığını bilirim.

Yemeğimi bitirdikten sonra dolmuş durağını boylar, oradan Galatasaray'a çıkarım. Yaşadığımı daha güçlü anlamak için, tatil saatlerime zararsız fanteziler sokmaktan çekinmem

Vitrinlere kalabalığa, sinemalara baka baka yürürüm. Taksim'e doğru. Kendilerini bir şey sanan erkeklerin kimi, "— Ben varım!" gibisine, gözbebeklerimde kendi yansısını görmeğe çağırır. Bu kibirli tavuslara içimden güler geçerim.

Sonra geri döner, hafta içinde ilânını, eleştirisini gazete-de okuyup görmeği kararlaştırdığım bir filme girerim. Kapılardaki bütün bilet karaborsacıları tanırılar beni, bu yüzden hiçbir zaman, kuyrukta sıra beklememişimdir. Sinema, beni, tasarlanmış bir acuna doğru çeker götürür. Karanlığın içinde, gözlerimi perdeye dikerek, unuturum kendimi. Ben bir hesap uzmanıyım, öyle sayılırım, bütün sayıların santimine dek birbirini tutuşu gibi, usumla düşüm arasında milim oynamaz ama, kimi günler, özellikle hoş giden bir filmi seyrederken, başkalarıyla benim yaşamım arasında öldüresiye bir dengesizlik varmış, bunun tek kurtuluş yolu da kendimi unutmamdan geçermiş sanısına kapılırım. Sonucunda düş kırıklığına uğrarım, çünkü o film, benim istediğim gibi bitmemiştir. Çok şaşılacak bir şeymiş gibi görünür bu bana. Sonucun, hemen hemen belli olmasına yakın, apansız bir sapıtışla biçim değiştirmesi ve "beklenilmez" oluşu sinirlendirir, kızdırır beni.

Hele mutlu öpücüklerle biten o bayağı filmlerden oldum olası tiksindirir, içimde bir baş kaldırış kabarır. Yaşamın bir savaş olduğunu bilerek gözleri açılmış kimselere, yapmacıklı bir mutluluk sunarak ceplerinden parasını aşırınlara korkunç tutulurum. Sonu yas, ayrılık ve ölümle bitsin de istemem ama. Mantiğı, doğal oluşumu, akışı zorlayan her bir şeyde bir yavanlık, bir kekremlilik bulurum nedense.

Bütün bunların açıklamaktan ereğim. hikâyeciliğin kötüsü, geçen eylül ayının ilk cumartesisine dönebilmek içindi. Size kendimi ilkin çalışkan, kararlı, dengeli bir kadın olarak tanıtmam, bir yerde, gene de gerekliydi galiba. Hani, nasıl derler, "namus borcu" gibi bir şey... Filmden çıkınca caddenin kalabalığı sardı, kuşattı her bir yanıma. Sarıp unutturtu bana o filmi. Program gereğince, şaşmadan ve şaşırmadan, hadi bakalım muhalebeciye. Keşkül mü, tavukgöğsü mü, dondurma mı? Hiçbiri, ya da ikisi birden; dondurmalı tavukgöğsü olsun.

Şimdilerde sandviç satan yerler elbette daha bir şenlikli oluyor, kalmadı muhalebecilerin o eski sultanlık çağı. Boş masalardan birine geçtim oturdum. Karşımdaki duvar aynasıyla benim aramda, bir genç adam oturuyordu, zayıf ve hattâ kurusu. Bol bol süt içmez, kaymaklı ekmek kadayıfı yemezse, ölebilir. Süt yerine sigara içiyor, cıgarayı derinden içine çekerek içiyor ve arada bir sert, kısa öksürüklerle sarsılıyordu. (Utanası ağlıyacak!) gibiydi gerçekten.



Matisse

kâyecillğinde, *"İhtiras kişiliği"* basamağına ulaşmış büyük tiplerini canlandıran hikâyeler yanında (Stendhal'vari kişiler), Cumalı'nın kişilerinde, yaşamalarında, "epik anlatış"a uygun gelmiyen yeni eğilimler de görülüyor. Necati Cumalı, yalnız o lay zincirine dayanan hikâye anlatışını kuruluştan kurtaramıyor.

"Aşk Üçgeni"

Umran Nazif'in, *"Tepedeki Ev"*den sonra, yeni kitabı çıkınyalı on yıl oluyor. Tek tük hikâyelerini dergilerde görüyorduk. Yılda bir hikâye yazmadığını yeni kitabındaki listeden anladık. Bir zamanlar *"öncü hikâyeciler"* kuşağının başta gelenlerinden idi. Üstelik bu alanda Salt Falk'ten de kıdemli idi. Onun hikâyeye başlayışı, ta *"Vakit Gazetesi"*nde Sadri Ertan başkanlığındaki *"gerçekçi ve toplumcu"* sanat anlayışı modasının estiği günlere kadar gidiyordu (1930 yılları). Zonguldak şehir hayatı üzerine yazdığı hikâyelerle ün yapmış, arkadaşları gibi romana geçemediyse de, ılımlı bir gözlemci gerçekçiliğin sınırlarında bir müddet direnmmişti. Şimdi uzun bir aralıktan sonra yeniden hayatının ilk tutukularına dönmüş sayabilir miyiz? *"Aşk Üçgeni"*nde rahat, eski hikâye geleneklerine bağlı kişilere ve anlatışına yeniden dönmüş görünüyor. Daha doğrusu hikâyede sürüp götürdüğü o zayıf bağlantısını belli bir çizgide tutunma çabasını ortaya koyuyor. *"Hayır, Rana Bey Yaşıyordu"* hikâyesi, Umran Nazif'in henüz tükenmediğini, M. Ş. Esenbal'dan sonra kopan o Çehov Okulu anlatımı geleneğinin yeniden canlanabileceğini gösteriyor.

"Ağlama N'olur"

Behiç Duygulu'yu bu hikâye kitabı ile tanıyoruz. Elli sayfalık bir küçük kitapta oniki hikâyesini toplamış. Gerçekçi hikâyeciliğimize yeni ve umut verici bir öncü olarak geliyor. Yusuf Atılgan'ın sırasından, bir hikâyeci bu. Yaşamayı, kişisi ile içinden, kendi katılmaları ile dışından yürüterek, özel ve hızlı bir tempo ile anlatıyor. Onun hikâyelerinde kişiler sahneye çıkmış oyuncular gibi, kendi yaşantı ve dramlarını herkesin ortasında, herkesle birlikte üzerine eğilerek, birseyler gözlemekten oynuyorlar. Bir zamanlar J. Steinbeck'in de dediği bu "oyun-hikâye" anlatışını Behiç Duygulu başarıyla kullanıyor. Ama asıl başarılı yönü, yeni hayat şartları karşısında değişen kişileri bize tanıtması. Anlattıklarından sezildiğine

göre Ege ve Aydın dolayları kasaba aydınlarının yüze çıkmaya başlayan bireysel meselelerine kişisel çatışmalara yöneliyor. Bu dolayların insanlarında, son yıllarda ortaya çıkan değişimleri izlemeğe çalışıyor. Bu hikâyelerde taşralı insan psikolojisini veriş, yer yer Çehov'la Gogol arası anlatışla etkilennmiş. Bizim eski yerli renk gerçeklerinden iyice uzaklaşmış görünüyor. Biraz para yüzü görmüş, şehirlileşmiş, dıştan içe değişmeye yüz tutmuş "taşralı" nın çeşitli kesitlerinden aldığı hikâyelerini, yoğunluğuna, özüne, çatışmaya neresinden bakacağına pek aldırmadan, "bezgin, sorumsuz, artist ve aylak" bir üslûpla anlatıyor. Ama yaşamının "saçmalığı" çukuruna düşürmeden kullandığı anlatışını daha güçlü bir basamağa ulaştırabilecek mi? Gerçeğe ve insana bu denli rahat ulaşabilmesi soy sanatçılara vergi bir temeli olduğunu gösteriyor.

"Nerde O Eski Usturalar" - "Kesmeli Bunları" -

"Sakağanın Kuyruğu"

Rıfat Ilgaz, mizah hikâyelerini artık birbiri peşinden yayınıyor. Bu alanda, Aziz Nesin'den sonra başarı kazanan ikinci sanatçının o olacağı anlaşılıyor. Onda, Ahmet Rasim'in o eski sohbetlerine, meddah ağzı fıkralarına yakın sâkin ve tatlı bir anlatım var. Onda satir, mizah unsuru, yoğun ve saldırcı değil, daha çelebice, daha ölçülü, ama yeterli. Eski yerli mizah zevkimize uygun ölçüde bir yoğunluğa ulaşamıyor. Ama aydın çevreleri etkileyecek bir nitelikte. Hikâyelerinde, kişilerinin yaşantılarını, günlük yaşamının dertlerini, çürümüşlüğünü, herşeyi kanıksamış bir ustalık, tezgâhtar pışkinliği ile açıp önümüze seriş, sanatı ile okuyucuyu karşı karşıya bırakışını beğeniyorum. Bu mizah hikâyecisinin çok büyük kalabalığa yayılacağını sanmıyorum. Ama belli bir çevrede tebesümle uyandıracığını, bazılarını düşündüreceğini, bütün iddiasızlığına rağmen taşıdıkları sosyal hicvin farkına varılacağını sanıyorum. Bu hikâyelerde bizdeki mizah hikâyeciliğini aşan yönler var. Rıfat Ilgaz, herşeyden önce, gündelik olayların halka yaygın geçici parlaklığına bağlı, çabuk eskiyen mizah unsurundan uzak duruyor. Bu hikâyelerde, çalakalet dergiciliğin ötesinde, daha çok "sanat" seviyesine ulaşan değerler var. Hikâyesini, "mizahlık olayı" la değil, kişilerin çatışmalı yaşamalarındaki mizaha yatkın davranışlarına dayanarak kuruyor. Onda, Çehov, O. Henry, Stendhal gibilerinde gördüğümüz,

hikâyenin kuruluşuna oturan ölçülü ve düzenli bir "mizah gücü" var.

Rıfat Ilgaz, nice yıldır yazının çilesini çekmiş bir yazar. Yıllar evirip çevirip bir yere ulaştırıyor bazı yazarları. Türkçenin yaratıcı gücüne, gerçeği anlatışın bir kıvrak, dokunduğu yaşama ayrıntısına can veren bir çizgiye ulaştırıyor. "Yeni Kazağım", "Namussuz", "Nasılsın Yahut", "Afşyet Olsun Hacı", hikâyeleri, yaşasalardı, halk Türkçesinin ve yaşayışının hayranları iki büyük sanatçıyı, Ahmet Rasim'le Esendal ne kadar sevindirirdi, diye düşünüyorum. Hele "Saksak'ın Kuyruğu" kitabındaki "Devrimci Kaymakam" hikâyesini, devrim yolunda bireyci davranışlardan çok umutlu yazarların okumaları gereklidir. Sosyal satirin bu derecesine, ancak Esendal, "Taş Hava" hikâyesinde ulaşabilmişti.

"Biz Adam Olmuyoruz"

Aziz Nesin, 1962 hikâye yılı içinde, eski kitaplarının yeni baskıları bir yana bırakılırsa, ancak bir hikâye kitabı yayınlatabildi: "Biz Adam Olmuyoruz". Yoğun, çarpıcı, sürükleyici, halkı etkileyen o eski güçlü mizah anlatışı bu hikâyelerinde de sürüp gidiyor. Eskisi gibi, gazete haberlerinden, tartışılan meselelerden, kuruluşu sağlam, canlı mizah hikâyeleri çıkarıyor. Kendisi başta olmak üzere, çevresinde rastladığı, hikâyelerine karışan kişilere yönelttiği hiciv, eski sertliği, acımazlığını sürdürüyor. Bir gözlemle başlıyan, diyaloglarla gelişen bu küçük mizah hikâyeleri, hemen dalma hicivle bitiyor. Böylece Aziz Nesin'in kendine has bir hikâye kuruluşuna çoktan ulaştığını, rahatça kullandığı bir tekniği olduğunu söylemek istiyorum.

"Kuyularda" - "Bulanık Resimler"

Muzaffer Buyrukçu, beşinci ve altıncı hikâye kitaplarını bu yıl içinde yayınladı. 1950 den sonra dergilerde hikâyelerine rastlamıştık. İlk kitabı "Acı" 1957 de çıkmıştı. İkinci kitabı "Katran" dan sonra (1959), gözlemci-gerçekçiliğe bağlı hikâye yolundan çıktığını, yani hikâye yollarına kapılıp "karamlık, soyut ve bulanıklık" saplantısına düştüğünü görmüştük. Bu yoldaki iki kitabından sonra artık bu anlatım yolunda kararlı olduğu, özsuyunu artık bu derin kuyulardan çekmekte direneceği anlaşılmaktadır. Kitaba başlığını veren ilk hikâyesinde çok çetin bir konuya el atmış. Yaşamaya tutkuları ile bağlı,

çeşitli açlıklar içinde kıvranan “küçük adam” ın, evinde cinsel isteklerle oynayan karısının hazırladığı küçük cehennemde kıvranışını anlatıyor. Yazar, çok büyük bir çaba içinde, olumlu bir iş yaptığı inanç ve umudu ile, çapraşık duyguların, bilinçaltı zorlamaların örülüşünü adım adım yürütüyor. Anlatıkları kelime kelime bizdeki küçük adamların küçük dünyalarının bir yanını, karanlık bir köşesini yansıtıyor. “Telörgüler” hikâyesinde de o derinlere işliyen çözümleyici çaba var. Ama “Kuyularda” kitabındaki hikâyelerin bütününden, onun anlattığı “küçük adam” ın çevresindeki darlıktan bezginliği, yılgınlığı, bu çevreden kurtulamayıştaki çaresizliği anlamı çıkıyor. Aynı temayı Orhan Kemal’in bir başka yönü ile anlattığını göstermiştik. “Küçük Adamı” ın içinde bulunduğu şartları olumlu bir davranışla aşması, değiştirmesi, yaşamasını başarılı yollara götürmesini nedense hikâyecilerimiz düşünmüyor. Küçük Adam’ın çevresindekilerle anlaşılamayıştığını anlatanların yanında, M. Buyrukçu, bir başka gerçekten haber veriyor: Küçük hikâyemizin çok anlatılmış bu kişisi, evde de, çevresinde de, çocukluğunda ve büyüklüğünde mutlu değildir, bir çürüme kuyusunun içindedir. Bu çok karamsar, kendi biyografisi ile ilgili gerçeği, çözümleyici büyük hikâye yapısında ortaya koyması gerekirken, usandırıcı, bütünden kopmuş, küçük hikâye yapısı içinde kargaşaya boğulan ayrıntılar kalabalığı içinde vermeğe çabılıyor. Eviçi gözlemlerinde yazarlarımızın henüz ulaşamadıkları derinliklere inebilmesi büyük çaba işi. Ama küçük hikâye başarılı gözlemler yığını değil. Küçük Adam’a bu açıdan bakılması belki gerekli. Ama yazarın sanatını bu soy yılgınlık ve bezginlikten koruması da gerekli. Gerçeği içinden gelerek yaşamak, onun canlılığını duyarak işlemek, halktan yetişen yazarların üstünlükleri. Bu nitelikleri, ne soydan bir saplantı uğruna harcadığını sanatçı iyice bilmeli. Muzaffer Buyrukçu’nun “Bulanık Resimler” i ile armağan alış, hikâyecilik yolunda yıllardır süregelen çalışmalarını bir değerlendiriş sayılacaksa, “sabreden derviş” örneği, sanatının bütününe bir teşvik olarak sayılmalı. Ama ne dili, ne de hikâyelerinin değerinin 1962 kitaplarının çok üstünde sayılamıyacağını belirtmeliyim.

“Mühür”

Gerçekçi öncülerin çoğu, hikâyeyi bıraktılar, gençlerin bir bölümü de “olumsuz ve karanlık” ın çıkmazına girdiler. Hİ-

kâye türünün gür kaynakları artık kurudu. Birkaç yıldır hikâyenin kısırlaştığını görmüştük, gücümüz yettiği kadar da anlattık. Eskilerin birkaçı zaman zaman yoklamalar, birkaç yeni hevesli eski ustaları andırır yeni eserler yayınlamasalar, bu tür ve köklü gerçekçi gelenekler de unutulacak, okuyucu ile bağlarını koparıp sönüp gidecek. Osman Zeki Özturanlı'nın kitabı bəna bunları düşündürdü. Esendal'm açtığı Çehov düzenindeki hikâye yolunun artık kısırlıktan kurtulacağını, gelişip de onun ulaşamadığı çevrelere ve kişilere el uzatacağını yeniden umar oldum. Gerçekçi hikâye yolunun bu genç öncüsünde de, dilde, insanı anlatışta, çevreyi ve meseleyi olumlu açıdan anlatan gözlemlerinde, o ustaca "*sadellek*" i yakalayış var. Daha bu ilk kitabındaki hikâyelerinde bile, köylü ve kentli, bizim insanımızı bu ölçüde derinliğine ve bütünlüğüne kavrayış ve anlatışındaki ustalık umut verici. Hepsinden iyisi, Özturanlı, kendisini sanatının dışında tutmasını biliyor. Sanat yolunda ilk adımlarını atan bir gencin, kendi yaşantılarının biteviye saplantılarından daha başka anlatacak seyler bulabilmesi, ilgi çekici bir olay. Bu kitledaki "*İlme*" hikâyesine nice ustalar imzalarını atmaktan çekinmezlerdi. Özturanlı, bizdeki hikâye gelişmelerinin son çıkmazlarından uzak kalmış, dilde de, anlatışta da, "*teşten ve özentiler*" verimli bir yola girmiş.

"Evcilik Oyunu"

Ferzan Gürel, Sökeli hikâyeci ve romancı Samim Kocagöz'ün kızkardeşi imiş. Bir zamanlar ağasının anlattığı çevreleri kendi yaşantıları açısından ele alıyor. Bu denemelerinden, onun, kadınlar ve çocuklar dünyasına yaşayabileceği anlaşılabilir. "*Cennetin Düşü*", "*Deniz Feneri*", "*Sürünün Çobanı*", hikâyecinin küçük olayları, öze uygun yeterli ayrıntılarla hikâyeye haline getirebildiğini gösteriyor. Şimdilik iki önemli engel var önünde: Biri, iyi kullanamadığı, yeni sanatın aşırı arı dilliliğinden aktardığı dili. Hele "*tüm*" kelimesine ölçsüz saplanması rahatsızlık veriyor. Nedense bu "*tüm*" kelimesini gençler, öz ve arı Türkçe sanıyorlar. Halbuki, Anap aslından "*tam*" kelimesinin köylüleşmiş şekli. Aynı anlama gelen birçok Türkçe kelimeler, bu güdük anlamlı kelime uğruna edebiyat dilinden sürülüp çıkarılıyor. İkincisi ise, iyice ustalagıncaya kadar konularını en başarılı olduğu çevre gerçeklerinden alması. Bu kitabında beliren umut verici bir özelliği de, "*Sürünün Çobanı*"

hikâyesinde görülen, küçük olayları aşan, büyük anlama yönelmeğe niyetli bir eğilimin, onda belirmiş olmasıdır. Yazarlık bu bayanın yaşamasında nasıl bir yer alıyor bilmemi Çoğu umut vererek başladılar. Bizde yaşamının kadınlara ayrılan yanı, gerçekçi yoldaki bir yazarın direnerek işini sürdürmesine, çevresinde destekleyici bir anlayış bulmasına uygun mu?

"Beyhan"

Kâmurân Şipal, çok az yazan bir hikâyeci. Bu kitaptaki 9 hikâyesini nece kaç yılda yazmış? Küçük hikâyenin onun hayatının birinci işi olmadığı belli. Daha çok Alman edebiyatından çevriler yapıyor. Ama Şipal'ın hikâyelerinde çevirdiklerinden bambaşka bir hava var. Salt Falk'ın bınaktığı küçük yaşantılara bağlı, küçük Adam'ın günlük yaşayışından alınmış çatışmaları yızarken çabıyla elde edilmiş (Salt Falk'ın aksine) bir soy ustalığa bile ulaşıyor. Onun bu kitabındaki "Köstebeke" i ve "Bahşis" i çoğu hikâyecilerimizin tutturdukları yolun aksine, yalnız "konuşma dilinin canlılığından yararlanış" değil, bir yazı işi" çabasıdır. Şipal'ın bizim hikâyemizin ulaştığı değerleri inkâr etmeyişi, öncü ustaların yolunda daha yapılacak iş bulabilmesini, "yazı" işinin taşkınlıktan uzak rahatlığını değerlendirmişini beğendim. Onun, bahşis veremiyen kişinin küçük tedirginliğini yakalayışı, usta gözlemcilerden kalma bir yankıdır. Adeta hikâyeyi ikinci iş olarak yürütüğünü zaman zaman unutturuyor.

"Dengo Uzmanı"

Orhan Duru, genç kuşaktan hikâyeciler arasında, dilde, cümle kuruluşunda hikâye yapısını anlatışta ağırlığın öncüsüdür. Bu hikâyelerinde bütün toplum değerlerini alaya alıcı ve keskin bir satır var. Bütün ağırlıklarına biraz sanat anlamı verebiliyor. Kalabalığın içinden yakaladığı kişiler ve yaşantıların seçkinliği belli oluyor. Sanatçı titizliği ile temalarını ve kişilerini, onların dramlarını yakalıyor. Gözlemciliğinin seçkinliğini görebiliyoruz. Hikâyelerinin hiçbir unsuru ve ayrıntıları düşük seviyede değil. Ama dilini anlatışını tahammül edilmez buluyorum. Üstelik insanoğluna sevgisi olmadığı, çözümleyiciliği neşterlemc basamağına indirilişi, kişilerinin yaşamasına hazin ve acıklı, yazarınca bile desteklenmeyen yoksul bir anlam verişinden belli oluyor. İnsanı, yaşamının or-

tasında dügerken yakalarken, onun bahtına karşı kayıtsız duruşu, katılmayışı, bir anlamda gerçekçilerin tarafsızlığını bile aşan sertlikte. Yaşamaya umut vermiyen, kurmaya veya düzeltmeğe yaramıyan bir sanata lüzum var mı, bilmem?



1962 DE DİL ÇALIŞMALARI

Derliyen: S. N. ÖZERDİM

Devlet Dili

Millî Birlik yönetiminin dilde, özellikle devlet dilinde özleşmeye verdiği önem, gösterdiği ilgi 1961 Ekim seçimlerinden sonra kurulan hükümetler zamanında unutulmuştur. 12 Temmuz 1961 de Başbakan Cemal Gürsel imzalı bir yazıda, devlet yazışmalarında kullanılacak dilin saptanması için, Millî Eğitim Bakanlığı'nın önderliğiyle, T.D.K. ile üniversitelerimizden katılacak bilim adamlarından ortaya çıkacak bir kurulun konuyu ele alması istenmişti. Böyle bir toplantı bir kez-cik yapılabildi. Konu bir daha ele alınmadı. T.D.K. bunu hükûmete hatırlattıysa da, bir sonuç elde edilemedi. Bununla birlikte Kurum'un kılavuz niteliğindeki yayınlarının devlet örgütlerinde kullanılması yolundaki istekler ilgi gördü. Özellikle *Anayasa Sözlüğü* devlet örgütlerince bol sayıda satın alındı, bir yılda üç kez basıldı.

Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın genç ögeleri, Türk Dil Kurumu ile işbirliği yaparak Kalkınma Plânı'nın dilini sadeleştirdiler. Bu çalışmada Tanıtma Kolu Başkanı yardımcı oldu. Plân'ın dili, hükûmetçe de benimsendi.

T.D.K., Senato ve B.M.M. Başkanlıklarına; Meclis'te temsil edilen partilerin grup başkanlıklarına birer yazı göndererek Anayasa diline uyulmasını da diledi; bütün senatör ve milletvekillerine birer Anayasa Sözlüğü armağan edildi.

Sayın Cumhurbaşkanı Gürsel'in Kurum'a gelişi, onur üyeliği belgesinin verilmesi için Kurum üyelerinin kendisini ziyaretleri sırasında, dil konularına ilgi ve sevgisinin kesilmediği öğrenildi. 30. yıl dolayısı ile Kurum defterine bir özel yazı yazarak bu ilgisini kâğıtta da belirtti.

Bütçe Komisyonu yasa dilinin Anayasa'ya uygun olması yolunda bir karar almış, "Cumhurbaşkanı, Başkan, Bakan" terimlerinin kullanılmasını öne sürmüştür (18.9.1962 günlü Dünya gazetesi). Bursa Milletvekili Sadrettin Çanga da, Meclis Başkanından, kürsüde öz-Türkçe konuşulmasını istemişti. Ada-

let Bakanı Prof. Abdülhak Kemal Yörük, hukuk dilinin sadeleşmesinden yana olduğunu söylemiştir. (1.9.1962 günlü Cumhuriyet gazetesi).

Türk Dil Kurumu :

Türk Dil Kurumu, yeni kurulan Tanıtma Kolu ile, özellikle 1950-1960 arasında çekildiği kabuğundan sıyrılıp, halka ve okula daha çok yakınlaşma olanaklarını bulmuştur. 1960 ihtilâlinde sonra Tanıtma Kolu'nun kurulması gereğini koşulların değişmiş olmasına bağlamak doğaldır; Kurum'un on yıl boyunca eski çağların "menfileri" gibi, görülmesini bu yolda telâfi edeceği de doğaldır.

Derleme Tarama İşleri Altı cilt halinde yayınlanmış olduğu *Halk Ağzında Söz Derleme Dergisi*, 1962-1959 taramalarının da eklenmesiyle kat kat büyütmüş olarak yeniden basılmaktadır. İkinci basımın ilk cildi baskıdadır. Dört kitap halinde basılmış olan *Tanuklarıyla Tarama Sözlüğü* de, taranan eski kitaplar 160 dan 228 e çıkarılarak genişletilmiş, tek sözlük halinde toplanmıştır; (A) harfini kapsıyan ilk cilt baskıdadır. 222 kaynağın taranması ile ortaya çıkan atasözleri ve deyimler, basındaki geniş bibliyografya ile, hazırlığın son evresindedir. 25-30 yıllık yazı dilimize girmiş olan yeni sözcükler de, yazın eserleri taranarak saptanacaktır. Taramalara başlanmış, taranacak yapıtlar için bir kılavuz da bastırılmıştır. Resmi Gazete 27 Mayıs 1960'tan bu yana taranmakta, hukuk diline girmiş yeni sözcükler saptanmaktadır. Halk sanatları terimlerinin derlenmesine de devam edilmektedir.

Gramer çalışmaları 1960 kurultayından beri sık sık başkan değiştiren bu kola son olarak Doç. Dr. Zeynep Korkmaz getirilmiştir. A. Dilâçar'ın *Ana Gramere Giriş*, Talât Tekin'in *Devrim Ses Bilgisi*, Muzaffer Tansu'nun *Genel Ses Bilgisi*, Haydar Ediskun'un *Türkçede Bileşme Olayları ve Bileşiklerin Yazılması* adlı çalışmalarının bir an önce basılması ve yeni hazırlıklara girişilmesi Gramer Kolu'nun ele aldığı işler arasındadır.

Sözlük çalışmaları Fransızca-Türkçe Sözlük satışa çıkarılmıştır. Almanca-Türkçe, Farsça-Türkçe, Arapça-Türkçe sözlüklerle Etimolojik Sözlüğü çalışmaları devam etmektedir. İngilizce-Türkçe Sözlük de yarışmaya konulmuş, yarışma gazetelerle duyurulmuştur.

Türkçe Sözlüğün Yeni Türkçe Sözlük adı ile hazırlanacak yeni basımı için de çalışmaya başlanmıştır. "Sözlük Planla-

ma Kurulu" nun raporunda ilkeler saptanmıştır.

Bu kolun 24 yıllık başkanı, Kurum'un 26 yıllık ögesi Dr. Mehmet Ali Ağakay, Fransızca-Türkçe Sözlüğü tamamladıktan sonra, kendi isteğiyle kol başkanlığından ayrılmış, yerine Cahit Öztelli getirilmiştir. Yönetim Kurulu, Dr. Ağakay'a, ayrışması üzerine, onur üyeliği vermiştir.

Tanıtma çalışmaları Geçen yıl başkanlığına M. Sunullah Arısoy'un getirildiği Tanıtma Kolu'nun ilk işi, basınla işbirliği kurmak olmuş, önce bir tanışma toplantısı düzenlenmiş, daha sonra Basınla İşbirliği ve Danışma Kurulu kurularak çalışma evresine geçilmiştir. Tanıtma Kolu'nun birinci işi, her gün gazeteleri tarıyarak haberlerde arı Türkçeye ne ölçüde yer verildiğini saptamaktır. Zaman zaman yayınlanan listelerle gazetelerin arı dilde haber verme çabaları kamu oyuna duyurulmaktadır. Bu çalışmanın bir sonucu olarak *Gazetelerin Haberlerinde Kullanacakları Sözcük Liste*lerinin ilki 300 sözcüğün karşılıkları ile bir lehva halinde bastırılmış, gazetelere dağıtılmıştır. Kol, kadrosunu genişleterek gazetelerdeki fıkra ve yazıların dili üzerinde de çalışmaya girişmiştir.

Tanıtma Kolu'nun ele aldığı çalışmaları arasında açık oturumlar da vardır. Açık oturumların ilki 19 Mayıs 1962 günü İstanbul Üniversitesi'nde yapılmış; Dil Kurumu üyelerinin, yazar ve bilginlerin yaptıkları konuşmalar önce Türk Dili dergisinde yayınlanmış, sonra Tanıtma Yayınları arasında kitap halinde de çıkmıştır. Yurtiçi konferans gezilerine de başlanmış, ilk konuşmaları Derleme-Tanıtma Kolu Başkanı Ömer Asım Aksoy Ekim ayında Gaziantep'te yapmıştır. Ankara ve İstanbul radyolarında ayda bir "Arı Dile Doğru" ve "Ana Dilimiz" başlıkları ile birer konuşma yapılmasına 1962 yazı içinde başlanmıştır. Bu konuşmalar Tanıtma Yayınları arasında da kitap halinde çıkmaktadır. Tanıtma Kolu 1962 Ocak ayından beri gazeteler için bir *T.D.K. Haberler Bülteni* yayınlamaktadır. Bu bültenin ilk altı sayısı teksir makinesinde çoğaltılmıştı. 7. sayıdan beri ise bastırılmaktadır. Tanıtma Kolu'nun Kurum çalışmalarını duyurmak için hazırladığı duyuru levhalarının ilki Kurum binası önüne konulmuştur. Kol, Kurum'un ana kütüğünü ve albümünü hazırlama çalışmalarına da girişmiştir. Kurum'un tarihçesi niteliğinde bir kitap (Dil Devriminin 30 Yılı) bastırılmıştır. Öğretim kurumları ile işbirliği çalışmaları da ele alınmıştır.

Arı dile önem veren gazete muhabir ve sekreterlerine yıl-

da iki kez -5.000 lira tutarında- Gazetecilik Dil Ödülü verilmesi karara bağlanmıştır. 1962 sonunda uygulamaya geçilecektir.

Terim çalışmaları Nijat Özön'ün hazırladığı *Sinema Terimleri Sözlüğü* ile Dr. Sevinç Karol'a hazırlatılan *Zooloji Terimleri Sözlüğü* baskıya verilmiştir. Tiyatro, Edebiyat, Felsefe, Hukuk, Spor, Din, Sosyoloji-Psikoloji, Orta Öğretim terimleri üzerinde çalışmalara devam edilmektedir.

Yayın çalışmaları 1962 de yayınlanan kitaplar şunlardır: Ömer Asım Aksoy: *Anayasa Sözlüğü, Türkçe-Osmanlıca, Osmanlıca-Türkçe* (3. basım); *Nemeth Armağanı* (28 inceleme); *Türk Dil Araştırmaları Yıllığı - Belleten 1961* (14 inceleme); Dr. Mehmet Ali Ağakay: *Fransızca-Türkçe Sözlük* (30.000 sözcük); *Ataç* (Ataç üzerine: Hikmet Dizdaroğlu; Ataç'ın yazılarından seçmeler: Konur Ertop; Ataç bibliyografyası: Sami N. Özerdim); *Dokuzuncu Türk Dil Kurultayı 1960* (tutanaklar); Türk Dili dergisinin, geçen yıl yayınlanan Şiir ve Deneme Özel Sayılarından sonra bu yıl, Günlük, Dil özel sayıları da çıkarılmış, özellikle *Günlük Özel Sayısı* büyük bir kitap halinde basılmıştır.

Yeni girişilen Tanıtma Yayınları dizisinde yayımlanan kitaplar daha büyük sayıda basılmaktadır. Şimdiye değin çıkanlar:

"Türk Diline Emek Verenler" dizisinde: Ömer Asım Aksoy: *Mütercim Asım*; M. Şakir Ülkütaşır: *Kâşgarlı Mahmut*. "Dil Konuları" dizisinde: Ömer Asım Aksoy: *Dil Üzerine Düşünceler - Düzeltmeler*; *Dil Devriminin Otuz Yılı* (dil devriminin ve kurumunun tarihçesi niteliğindeki bu kitabı birkaç kişi kaleme almıştır); A. Dilâçar: *Devlet Dili Olarak Türkçe*; Hikmet Dizdaroğlu: *Türkçede Sözcük Yapma Yolları*. "Açık Oturumlar" dizisinde: *Dilde Özleşmenin Sınırı Ne Olmalıdır?* (İstanbul'da yapılan açık oturumun tutanakları). "Radyo Konuşmaları" dizisinde: M. Sunullah Arısoy: *Arı Dile Doğru I., II.* (Ankara ve İstanbul radyolarında yapılan konuşmaların metni). Geçen yıl Kurum'un Akademiye çevrilmesi konusunda yayınlanan yazıların derlenmesiyle ortaya çıkan *Bir Tasarı Karşısında* adlı kitapçık da burada anılabilir.

Doç. Dr. Muharrem Ergin'in, ilk cildi de Kurum yayınları arasında çıkmış olan *Dede Korkut* adlı incelemesinin ikinci cildi, *İmlâ Kılavuzu*'nun 7. basımı baskıdadır. İmlâ Kılavuzu bu yazı yayınlanmadan önce çıkacaktır.

Atatürk'ün büyük NUTUK'unun tamamı, dili sadeleştirilmiş olarak yayınlanacaktır. Salâh Birsel ile Cahit Öztelli'ye verilen bu işin ilk evresi olan birinci cilt Kurultay'a yetiştirilecektir. *Türk Nesir Antolojisi*'nin önümüzdeki aylarda basıya verilmesi beklenmektedir.

Ödüller Bu yıl Türk Dil Kurumu ödüllerini kazanan eserler şunlardır: Roman'da: *Korsan Çıkma* ile Nezihe Meriç; Hikâye'de: *Bulanık Resimler* ile Muzaffer Buyrukçu; Gezi'de: *Gide Gide III.* ile Fikret Otyam; Çeviri'de: Kafka'dan çevirdiği *Milene'ya Mektuplar* ile Adalet Cimcoz. (Bu yıl Şiir ve Tiyatro dallarında hiçbir eser gerekli oy sayısını dolduramamıştır.) Röportaj'da: 1961 de Varlık'ta çıkan "Güney-Doğu Yollarında" dizisinin 32., 33., 35. bölümleri ile Yahya Benekay.

(Bilim dalında eser yoktur. Makale, fıkra türlerinde gerekli oy sayısı sağlanamamıştır.)

Dil Bayramı : Bu yıl, 26 Eylül'de Dil Bayramı, ilk Türk Dili Kurultayı 26 Eylül 1932 de toplandığından (Kurum'un kuruluş tarihi: 12.7.1932 dir), otuzuncu yıldönümü olarak, geniş bir şekilde kutlandı. Tanıtma Kolu'nun düzenlediği bayramın Ankara'daki töreni Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde başladı, akşam Kurum salonunda devam etti. Törende Gürsel'in Kurum defterine yazdığı özel yazısı okundu. Millî Eğitim Bakanlığı, üniversite, kurum, dernek temsilcileri konuştu. Kurum kurucularından hayatta kalan tek kimse olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu anılarını anlattı. Geceki toplantıya Gürsel de katıldı. Yurdun yirmiylü aşkın yerinde T.D.K. yayınları sergilenildi; bu çalışmada birinci derecede Türk Kültür Dernekleri yardımcı oldular. Türk Devrim Ocakları Ankara'da, Millî Türk Talebe Birliği İstanbul'da (üç gün) kutlama törenleri düzenlediler. Basında Bayramı kutlayan, ya da yeren yazılar çıktı (yergi yazıları -ne yazık ki- devrimci gazetelerde de yer aldı). 26 Eylül günü Ankara'da Türk Hava Kurumu uçakları, Atatürk'ün ve tanınmış dilcilerle yazıncıların dil üzerine özdeyişlerini taşıyan kâğıtlar atıldılar.

Kurum'un başka çalışmaları 1962 yılında kabul edilen "Uzmanlar Yönetmeliği", Türk Dil Kurumu'nda görev alacak genç bilim adamlarına olanaklar sağlayacak, onların yetişmesine yardım edecektir. "Bilimsel Araştırmalara Yardım Yönetmeliği" de 1962 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliğe göre, Kurum, Türk dili üzerinde yapılacak bilimsel araştırmaları, para yardımıyla da bulunarak, destekliyecektir.

Karaman Dışında :

Karaman'da, Karamanlı Mehmet Bey'in Türkçeyi devlet dili olarak yerleştirme çabası, Haziran 1962 başında da anılmıştır.

Türkiye Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin teknik terim çalışmaları devam etmektedir.

Terzilik Tekâmül Enstitüsü Müdürü Hikmet Mercan, terzilik terimlerinin Türkçeleşmesi yolundaki çabalarına devam etmiş, bir bölüm terimin karşılıklarını bastırarak, kullanılmasını dileğiyle terzilere dağıtmıştır.

Konya'nın Karakaya köyünde devrimcilikle ün alan imam Abdin Topuz, köyde öz-Türkçenin yayılmasına çalışmış, onu birkaç köy imamı daha izlemiştir.

İstanbul'da sokak adlarının Türkçeleştirileceğini bildiren bir haber (Son Baskı gazetesinin 30.6.1962 günlü sayısı) okunmuştur.

Bu tek tek çabalar dışında, basının 1962 de dil konularına yer veren çok sayıda yazı, fıkra yayınladığını; dil haberlerine daha çok yer ayrıldığını, gerek büyük kentler, gerekse Anadolu basınının T.D.K. Tanıtma Kolu bültenlerindeki haberleri vermekte özen gösterdiğini Tanıtma Kolu'nun kupür dosyalarından anlıyoruz. Bu arada, dil özleşmesi ve T.D.K. aleyhine yazılar da görülmekteydi.

Birkaç kitap : Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Prof. Dr. Vecihe Hatipoğlu'nun *Türk Kelimelerinin Önsesleri*; Prof. Dr. Saadet Çağatay'ın: *Kazakça Metinler*; Doç. Dr. Zeynep Korkmaz'ın: *Türkçede Eklerin Kullanış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları* adlı eserlerini yayınlamıştır.

Sami Öngör'ün 1959 dan beri fasıküller halinde yayınlanan *Coğrafya Sözlüğü* tamamlanmış (M. Eğ. Bakanlığı yayını); İnkılâp-Aka Kitabevleri Mustafa Nihat Özön'ün: *Türkçe Yabancı Kelimeler Sözlüğü* ile Fethi Nusret Alaçam'ın *İngilizce-Türkçe Teknik Lügatini*; Okat Kitabevi, Seyit Kemal Karaallıoğlu'nun: *Türkçe ve Edebiyat Sözlüğü'nü* yayınlamışlardır. T.D.K. uzmanlarından Ferit Devellioğlu'nun *Ansiklopedik Osmanlıca-Türkçe Lügatini* baskısı 1963 başında bitecektir, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doçentlerinden Dr. Faruk K. Timurtaş'ın *Ali Şir Nevai'nin Türk Diline Hizmetleri* adlı bir kitapçığı çıkmıştır.

1962 DE PLÂSTİK SANATLAR

Cemal TOLLU

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında Sanat Dünyasına bakıldığı zaman, her devirde olduğu gibi, kalite bakımından münakaşa götürür bir durum olmakla beraber, kantite bakımından hayret uyandıran bir hızla yüründüğünü, bütün dünyanın bir san'at sarhoşluğu içinde bulunduğunu görürüz. Sanatçılar da, bu eserleri satanlar da San'at Amatörleri de sanki bir tarıkate mensup dervişlerin vecd içindeki coşkunluğunu cezbe halini gösteriyor. Memleketimizde henüz bu heyecan son haddini bulmuş değilse de, gene de eskiye nazaran büyük bir hareket göze çarpmaktadır. Ankara ve İstanbul'daki san'at galerileri, yabancı memleketlerin kültür merkezleri, sergi açmak isteyenlerin ihtiyaçlarını karşılamıyacak kadar dar geliyor. Daha otuz yıl öncesi Galatasaray Lisesi salonlarında açılan Güzel Sanatlar Birliği'nin yıllık sergilerinden başka bir sanat hareketine rastlamak mümkün değildi. Bugün memleketin her yanında görülen sergilerin çokluğu, plâstik sanatların oldukça geniş ölçüde memlekete yayıldığını göstermesi bakımından sevindiricidir.

Çok sevindirici olan bu yayılmanın değer bakımından da yükselmeğe yol açacağı muhakkaktır. Esasen nisbi bir yükselmenin mevcudiyeti inkâr edilemez. Bu yayılışın ve sayıca artmanın hakiki sebeplerini ilmi yollardan araştırmamıza imkân olmamakla beraber, son sanat akımlarının uzun ve ciddi bir çıraklık devresine ihtiyaç göstermediği kanısında, tablo tüccarlarının genç istidatları ortaya atarak kâr temin etme çabalarında aramak da mümkündür. Otuz yıl önce Paris'te 35.000 ressam ve heykeltıraşın bulunduğu söylenirdi. Bugün ise aynı şehirde 100.000 sanatçının yaşadığı vergi dairelerinin istatistikleriyle anlaşılmaktadır. Bu artış nisbeti her halde nüfus artışı veya istidatların meydana çıkmasında ve geliştirilmesinde yeni bulunan metodlarla izah edilemez.

Beyaz bir tuval üzerine serpiştirilen iki leke veya birkaç delik, bazan yamalı bir çuval veya bomboş bir tuval harikulâ-

de güzel bir buluş olarak vasıflandırılır. Ve alıcı bulursa, her türlü cesurâne tuhaflıklara sanat değeri atfedilirse, kurnaz tablo tüccarlarına sanat tenkitçileri de can ve gönülden yardım ederse, paralarını nereye harcayacaklarını bilemeyen kendine sunulanı düşünmeden kabul eden bir sınıf mevcut olduğ-
ça, sanat alanında daha uzun zaman kararsızlığın ve karga-
şalığın devam edeceğini düşünebiliriz.

Bu satırlardan, zamanımızın sanatını temelinden inkâr ettiğimiz mânası çıkarılmamalıdır. Bu hareketleri bir doğum sancısı gibi kabul etmek te mümkündür. Her sanat hareketi uzun veya kısa bir süre yükseldiği seviyeden yuvarlanmış, bazan düşük devirler altın takdirine mashar olmuş, sonunda ortaya çıkan deha sahibi bir veya birkaç sanatçının yaptığı ihtilâl ile yeni bir yükselme devrine erişilmiştir.

Klasik devirlerin sonunda nasıl kötü bir natüralizme varıldı ise, sonu (izm) ile biten bir sürü sanat akımlarının devamı olamadığı yirminci yüzyılın ilk yarısında da büyük değerlerin meydana çıkmış olmasına rağmen, sosyal hayatta görülen süratli değişimler içinde ve (Hürriyet aşkı) uğrunda bugünkü noktaya varıldı. Evvelâ figür ve konunun, sonra da müesses kaidelerin, geleneklerin ortadan kaldırılması şeklinde meydana gelen sanat eserlerinin hiçliği, bunların zamanımızın geriliğini ve şaşkınlığını gösteren belirtiler olduğunu iddia edemeyiz. Birkaç büyük deneycinin yanısıra, onların eteğine sarılarak yükselmek isteyen cüzelere rağmen, bugün mâna ve değerini tamamiyle anıyamadığımız büyük hamlelere şahit oluyoruz. Şarlatanları, taklitçileri bir yana bırakırsak bu yeni hareketlerin ilerde doğacak büyük sanatı hazırladığını kabul edebiliriz.

Bütün dünyayı saran bu cezbe hâlden memleketimizin müteessir olmaması imkânsızdı. Hele işin kolay gibi görünmesi, geleneklere uygun tabiat etüdleri ile mücadele etmenin zorluğu karşısında bu yeni yolu tercih edeceklerin bulunması kadar tabii bir şey olamazdı. Daha çok yaratma kudretine buluş kabiliyetine lüzum gösteren yeni sanatta hileli matiyer oyunları ve kurnazca asırmalarla, işin derinliklerine kadar inemiyen insanların karşısına yeni bir sanat şahsiyeti edasıyla çıkmak her zaman kabildi. Böyleleri; geri düşünceli, zevksiz ve anlayışsız gibi görünmek istemiyen bir zümrenin mevcudiyetinden faydalanırlardı.

İçinde bulunduğumuz partların doğurduğu bu manzara kar-



yıkadı. Kimi sabahlar dışarda, yol üzerindeki kahvelerden birinde içerdii sabah çayını. Ama bu kez evde içmeye karar verip, gaz ocağını yakmak istedi, yakamayınca da kızdı. İnat etti, yaktı en sonunda. Üzerine çaydanlığı koyup giyindi. Arkadan yatağı düzenledi. Masadaki süt şişelerini mutfaka taşıdı. Orta yerden kirli çamaşırları alıp bir kenara yığıdı. Bir an, deminki saygısız kişinin ya da kişilerin az sonra tekrar gelip, kapıya yüklenebileceklerini düşündü. Tuhaf, tersine hareketlerine bir ağırlık gelip oturmıştı. O gün yapılacak işleri düşündü. Evden çıkar çıkmaz bir terziye uğrayacak, ceketinin kopmuş düğmesini diktirecekti. Dairede de epey iş vardı bugün. Bir sürü ilaç prospektleri Almancadan Türkçeye çevrilecek, sonra da daktilo edilecekti. Akşam da daireden çıktıktan sonra özel bir ders için Taksim'e gitmesi gerekiyordu. Dersten çıkınca hazır Taksim'e gitmişken Beşiktaş'a kadar uzanıp, annemi görsem hiç de fena olmaz diye düşündü. Üç gün olmuştı annesi geleli. Uzak bir kentten, çocukluğunun geçtiği, ama yıllar yılı arayıp sormadığı bir kentten, küçük oğlun yanından kalkmış, büyük oğlunu görmeye gelmişti. Büyük oğul. Büyük oğul sevgisi daha ilk görüşmede açık seçik belli etmişti kendini:

"Nasıl karınla iyi geçiniyor musun?"

"Evet, anne."

"Ben ayrılacağınızı duydum."

"Ne diye saklıyorsun, ben annen değil miyim?"

"Yok, anne."

"Ne diye saklıyayım anne, ayrılmıyoruz."

"Buraya gelmeden bir gün önce halanlara uğramıştım. Onlar söylediler. Geçinemiyorlar, ayrılacaklarmış, dediler. Onlar da Selma'lardan duymuş, Selma'lara da sen söylemişsin."

Birden tepesi atmış bütün sertliğiyle çıkmıştı annesine:

"Bırak anne şimdi dedikoduyu. Ne gereği var Allah aşkına. Geldin şuraya üç beş gün, otur, dinlen."

"Sen oğlum değil misin?"

"Ama anne, anlamıyorsun. Ayrılmıyoruz diyorum, ayrılmıyoruz."

Üzgün, hayal kırıklığına uğramış kısa süreli bir susuştan sonra tekrar başlıyordu annesi:

"Zaten bizi hiç sevmez."

"Sever anne."

"Sevse, seninle şimdi annem gelmiş diye koşar gelirdi."

"Babası rahatsız, onunla uğraşıyor."

"Tarsus'a yolladığında da hep amcamlara gitti kaldı. Zorla gidip alırdık. Bizi hiç sevmedi."

"Bırak şimdi bunları anne! Sırası mı şimdi bunların, Allah aşkına."

Annesi ister istemez susuyor, küçük yuvarlak yüzü karışıyor, gözleri sulanıyordu. Beraberinde getirdiği beş yaşındaki kız torunu pencereden sarmak üzereyken kolundan tutup hışım la çekiyor, yanına oturtuyordu. Hemen arkadan da bitişik odaya geçiyordu kalkıp.

Büyük oğul. Büyük oğul sevgisi ikinci görüşmede de açık seçik ortaya vuruyordu kendini:

"Birkaç gün de senin evimde, senin yanında kalmak istiyorum."

"Nermin yok anne evde. Her gün hastâneye gidiyor."

"Nermin olmasın. Sen varsın ya."

"Ben sabah çıkıyorum, gece yarısı eve dönüyorum anne. Bize gelip ne yapacaksın. Otur işte burda, istirahat et. Ben her gün seni görmeye gelirim."

"Yok." diye diretiyordu annesi. "Geleceğim, bir iki gün kalacağım yanında."

Suyun kaynadığını işitip mutfığa koştu. Çaydanlığı indirdi. Gaz ocağının üzerine dökülen su tanecikleri cızırdayıp durdu bir süre. Raftan kutuyu alıp kaynar suyun içine bir tutam çay attı. Fincanı yıkamaya koyuldu arkadan. Mutfak daracık ve karanlıktı. Pis pis de kokuyordu. Karısı bu el kadar, havasız, loş mutfakta saatler saati çalışır, kendisine yemek hazırlardı, çay hazırlardı. Arada bir şarkı söylerdi. Kimi de işinin ortasında mutfak kapısını açıp dışarı uğrar, kendisinden yana dönerek: "Kapı mı çalındı?" diye sorardı. Karısının bu sorusuna başını kitapların üzerinden kaldırmadan cevap verirdi: "Yo, kapı değil."

Birden bir öfke dalgası yükseldi içinden. Fincan elinde, çayın demlenmesini beklermiş gibi durdu ve öfke dalgasının yavaş yavaş yumuşadığını, yerini bir acıma duygusuna bıraktığını izledi. Kendi kendisine acıyabilir ancak. Bir duygu, buruk ama hafifletici, kötülük yapmak istemeyen ama kötülük yapmaya zorlananların yakından tanıdığı, istediklerini değil de, bilinmez neden, istemediklerini yapmaya kendi kendilerini yükümlü kılanların, suçsuz suçluların, ama bağışlanmayacakların her vakit içlerinde duyabilecekleri bir duygu yukarılara doğru, geçtiği yerde bir boşluk bırakarak yukarılara doğru yükseldi. Gözlerine doğru ilerledi, oradan genzine inip, sonra gene gözlerine çıktı. Tam karşıda bir ayna asılıydı. Aynanın toz pas içindeki yüzeyinde gözlerindeki nemden parıltıyı görünce tuttu kendini. Ayna olmasa boğanacak, tüm direnmelere karşı, bütün vurdum duymazlıklara karşı boğanıverecekti. Çaydanlığı alıp çekti mutfaktan. Sonra dönüp fincanla şekerliği aldı. Tam mutfaktan taşlığa adımını atmıştı ki kapının yeniden çalındığını işitti. Olduğu yerde durdu. Kımıldasız, sessiz.

Kısa aralarla, birkaç kez vuruldu kapı. Tam kapının karşısında, kapıya üç adım dikelmış duruyor, sesini çıkarmıyordu. Heyecanlanmıştı. Yüreği atışını hızlandırmış, belirsiz bir esintinin etkisi altında vücudu çok hafiften öne arkaya, sağa sola belli belirsiz sallanmaya başlamıştı, ya da kendisi öyle hissediyordu. Ama açmamaya kararlıydı kapıyı. Kim olursa, her kim olursa olsun. Kimseleri görmek, kimselerden bir şey işitmek istemiyordu. Gözleri kapıda, en küçük kıpırdanışında eskimiş tahtaların gıcırdayıp kendisini ele vereceği bilisi içinde, kendisini kapıya doğru iten tüm öfke dalgalarını ayak altın ederek, ama içten içe suçlu, daha doğrusu bir yarım saat kadar önce ilk kez çalındığında kapıyı açmamakla iyi bir hareket yapmış olduğunu sezerek bekledi. Derken kapıyı çalan eller yorulmuş gibi bir sessizlik oldu. Uzun süreli. Bekledi. Bir ses, çok iyi bildiği, ama gene de yabancı, kapı arkasından, ama zamanlar ötesinden, sevilir, sitemler, şaşkınlıklarla yüklü, süzülür içeril ve kısa aralarla tekrarlanarak hesaplı ellerin fırlattığı taşlar gibi hemen önüne ardına düşmeye başladı. Bir ses, ince, zayıf, kırılgan, ama gene de kucak açan, ince zayıf, ama vazgeçmeyen bir ses unutulamayacağını, hiç bir şeylerin unutulamayacağını, geçmiş öfke, kırılganlık, sevi ve sevinçlerin yerinde söylenen bir tek sözcük içerisinden bir anda ortalığa saçılarak ayaklarımıza dobanacağını bir kez daha haber verdi: İsmi işitir işitmez anladı. Anlamamak mümkün mü? Biliş altının derinliklerinden kalkan yoğun bir kızgınlığın itisiyle gidip kapıyı açacakken son anda vazgeçti. Ama kapıya pek yakın oluşundan da hoşlanmayarak ilk fırsatta arka odanın diplerine doğru kayabilmek için usul usul yana döndü. Bu anda kapı önünde fısıltılı bir konuşma işitti. İyice yuvalarına oturmamış kapı altındaki aydınlık aralığın karardığını görerek, aralıktan içeril bakmaya çalıştıklarını sezinledi. Kapıya yakın beyaz yazlık ayakkabıları duruyordu. Kapı aralığındaki kartıtlı yerin sağa sola yer değitirdiğini farkettil. Derken yaşlı bir ses sordu: "Gördün mü?" Buna bir çocuk sesi, beş altı yaşlarının gerisinden, sakıngan, ama bir şey keşfetmiş olmanın sevinci içinde cevap verdi: "Ayakkabılarını gördüm anneanne. Hemen şurda."

Birden telâşlandı. Ayaklarını da görebileceklerinden korkarak yavaşca bir adım geriye çekildi. O saat gıcırdayan eskimiş tahtalar. Dişini sıkıp yüzünü ekşitti. Kendini bir adım daha geriye almaya hazırlanırken, kapının altındaki aralıktan annesinin sesi uzandı içeril: "Gördüm, haydi, gördüm. Evdesin." Ne yapacağını şaşırılmış, öfkelenmiş, ama çok öfkelenmiş oldu bir an. Annesinin sesi, bu kez belirgin bir güceniklikte devam etti: "Nerden kalkıp geldik senin için. Ayaklarına kara su indil. Şimdi düşüp bayılacağım vallahi. Aç kapıyı da gire-

İlm. Kapının önünde bekletiyorsun bizi. İş mi seninki de yanı."

Suskunluğu bir kenara itip, kalın bir duvar arkasından cevap verdi annesine:

"Açmıyacağım."

"Niye açmıyorsun?"

"Açmıyacağım." diye tekrarladı, kısa, kesin.

"Şimdi geri mi gidelim yanı? O kadar yoldan geldik."

"Gidin! Gelmeyin buraya! Evime gelmeyin benim!"

"Sen benim evlâdım değil misin?"

"Açmıyacağım kapıyı, boğuna beklemeyin."

"İnat etme, aç da girelim hadi. İnsan annesine böyle yapar mı?"

"Açmıyacağım diyorum. Gidin! Açmıyacağım!"

"Peki, kirli çamaşırlarını ver."

"Yok kirli çamaşırım. Gidin burdan! Gelmeyin bir daha, evime gelmeyin!"

Bir an sessizlik oldu. Arkadan ayak sesleri duyuldu. Çiftler çiftler. Biri büyük, biri küçük. Biri yorgun, yenik, biri olup bitenlerden habersiz, uçar. Derken bir kapı açıldı. Aşağı katın düzlüğünde kısa bir süre kesildi ayak sesleri. Bir konuşma oldu. Sonra yine ayak sesleri.

Sesler iyice silindikten sonra da bir süre bekledi. Arkadan pışırıldığı çaya el sürmeden ayakkabılarını giyip çıktı evden. Az ilerdeki durakta annesiyle altı yaşındaki kız torununu otobüs beklerken buldu.

"İyi mi yaptın." dedi, yumuşamış, ama içten içe kızgın. "Ne diye gelirsin eve. Ben gel mi dedim sana. Yok yere bana kalbini kırdırıyorsun."

"Yok, ne diye kırılacak kalbim." diye cevap verdi annesi.

Ama yine de iki küçük damla gözyaşı yaşlanmış, ufalmış gözlerinden süzüldü aşağı.

"Hiç yok yere kalbini kırdırıyorsun bana."

Otobüs gelmişti. "Paranız var mı?" diye sordu annesine. Annesinin cevabını beklemeden cebinden bir on lira çıkarıp uzattı.

Kapılar kapanmak üzereyken, otobüsten doğru seslendi annesi, tüm kırıklığını, küskünlüğünü büyük oğul sevgisinin içinde gömmeye çalışarak: "Akşam yemeğe gel!"

TARUS, İlhan

S A V U N M A

Sayın yargıç, bu bir uzun masaldır. Sız gençsiniz. Suçları, cezaları bilirsiniz ama suçların tarihini bilmezsiniz. Hukuk fakültelerinde okutulmaz böyle bir ders. Oysa çok gereklidir, çok! Hukuk tarihi derslerinde örneğin nikâhın, evlât edinmenin, nafakanın bilmem hangi dönemlerde, nasıl, hangi yöntemlerle yapıldığını okuturlar da; diyelim. Eski Roma'da, Orta Asya'da Kartaca ve Mısır'da işlenen suçlar hakkında zerre bilgi vermezler. Olur mu efendim? Eski Yunan'da, Ortaçağ İtalya'sında toplumun en büyük tepkiyi gösterdiği suçlar bakalım nelerdi! Hangi eylemler baştan suç sayılıyordu da sonradan gündelik işler, dahası da, uygarlığın ayrılmaz parçası haline girdi. Bunları bilmeli değil miyiz? Bugün bile zina dediğimiz evli karı-kocaların yabancılarla cinsel ilişkide bulunması durumuna bir takım uluslar boş veriyorlar. Bir takım memleketlerde koca, karısından moral dışı faydalanan adamdan uygun bir ödül istiyor, o kadar.. Gene bir bölük uluslar arasında, yaşadığımız günlerde, zina suçların en büyüğü sayılıyor. Kadını kuma gömüp taşıya taşıya öldürüyorlar. Erkeğe de hiç dokunmuyorlar. Çağdaş insanlar arasında suçlara karşı bu geniş ayrıntılı bakışı tarih dönemleri sırasınca geriye doğru uzatırsak kimbilir nasıl şaşıracağız? Nice aptallaşacağız? Ne kerte düşüncelere, gocunmlara düşeceğiz? Değil mi efendim? Bakın, şimdilerde (1970) yılını yaşıyoruz. Karşınızdaki kadın demek elli yaşını sürüyor. Diyelim yirmi yaşından beri randevuculuk yaptığıma göre epeyce bilgim, düşüncem olmalı! İster misiniz bu suçun memleketimizdeki tarihinden birazcık söz açayım? Başınızı ağrıtmuyacağımı sanıyorum. Oldukça ilginçcedir çünkü..

Randevu evleri üstündeki polis baskısı, son derece ağır tempoda yürümesine karşın, (1967) yılına doğru iyiden iyi gevşemeğe başladı. İnsanlar yalnız randevu evlerinde cinsel hastalıklara yakalanırlarmış da başka yerlerde bu olanak yokmuş gibi, ille de buralardaki erkekleri kollıyacağız diye tutturmuşlardı. Salt erkekleri ha! Bir evde diyelim sekiz kadınla sekiz erkek uygunsuz durumda yakalandı, öyle mi? Kadınlar cinsel hastalıklar sayıevlerine sürülür, erkekler bir gülümseme ödülü de kazanarak sokağa salıverilirdi. Hele son yıllarda cinsel hastalıkların kökten savdırılması için öyle ilâçlar çıkmıştı

ki bunların polis ekiplerince, baskınlarla, dükizlerle izlenmesi epeyce gülünç kaçıyordu. Oysa önüne geçilmesi bugün bile olanaksız görünen hastalıklar topraklarımızın dört bir yönünde harman savurup duruyorlardı. Milyonla veremli özgür özgür yaşıyorlardı. Cüzzamlılar kol kol yayılmışlardı. Sıtma Anadolu topraklarını kavuruyordu. Polis bu salgınlar karşısında haklı olarak kendisini ilgisiz, görevsiz sayıyordu. İlle de cinsel hastalıklar! Bir yerde randevu yeri varmış diye bir haber geldi mi, bütün işler bir yana bırakılıp baskına gidiliyordu.

Birkaç yıl geçişli yöntemiyle yürüttük işleri. Özellikle bizim caddedekiler bir çeşit lüks dokunulmazlığına erişmişti. Gelip giden kadınların sağlık durumlarını gösterir birer rapor edinmeleri yetiyordu. Biz bu raporların örneklerini saklıyor, arasıra uğriyan memurlara gösteriyorduk. Polisler gürültülü baskınları bırakmışlar, sokak kapısından sessizce girip sessizce çıkmanın gerekliliğini anlamışlardı. Bununla birlikte cinsel hastalıklarla savaş tüzüğünü değiştirmeye ya da bunu önermeğe kimseciklerde cesaret yoktu hâlâ... İçerde karısının zina durumunda olduğunu ileri süren kocalara da polis hemen arka çıkmıyordu. Özel şikâyeteye bağlı suçların tümünde olduğu gibi bunda da kendi hünerleriyle tanık bulup devşirmeleri, sonra da yargıç önüne çıkarmaları sağlık veriliyordu. E, bunlar da az gelişme değildi hani, sayın yargıcım! Hazır kuvvetleri yerinden oynatan, polis karakollarını, işin doğal gereği olarak, geceyarıları ayağa kaldıran suç, adeta tavsanmış, sinmişti. Asıl şaşılacak yön de haklarına saldırılmış kocaların durumuydu. Polisler belki de bir çeşit erkeklik duygusuyla, ya da kıskançlığa benzer, tutkuya, taassuba benzer etkilerle meçlerine, coplarına sarılıyorlardı ilkten ya sonradan kendilerine gelip, oldukları yere çöküyorlardı. Kocalar da büyük şaşkınlıklar içinde, köpüre köpüre sokağı boyluyorlardı.

Erkeklerin, hangi kattan olursa olsun, kimbilir hangi yüzyıldan bu yana, yalnız zina konusunda çabucak birlik olmak gibi bir kompleksleri vardır. Bu görüş şurada, önünüzde uydurulmuş bir şey değil. Uzun yılların ürünü. Kafama yerleşmiş bir kez. Onu oradan Tanrı da çıkaramaz artık. Dinler miyiz biz? Gelen giden kadınların evli olup olmadıklarını günün birinde sormaz olduk. Kocalar gerilerde otlasınlardı varsınlar; biz ileri doğru koşmak istiyorduk. Ama hemen hemen o günlerde bende de bir isteksizlik başgöstermeye yüz tuttu. Ne olursa olsun gerçek, akıl ne derse desin, toplum bizi hor görmekten başını alamıyordu. Yakışksız iş tutmuş biri gibi yaşamaktan bunalmıştım. O günlere varıncıyadek bir suçlu gibi, gizli kapaklı iş gören bir kaçakçı gibi tanınıp belllenmişim. Belimi bükten buydu. Zengindim, rahattım, ama boş oturmak zoruna

düsersem yaşıyamıyacağımndan korkuyordum. İnsanlarm, kadın erkek, rahatlamaları, zihinlerini boş takıntılardan kurtarmaları için koca bir ömrü harcaayıp gitmişim de, gene o insanlara yaranamamıştım. Belki yirmi yıl, elli yıl sonra toplum bizim gibilerin yararlıklarını beğeni ile karşılıyacaktı ama, bakalım biz o günlere erişebilecek miydik! O günler gelecek, randevu evlerinin de ötesinde, parklarda, kamplarda sevişmenin pek doğal sayılacağı kuşku götürmezdi. Bu kolaylığın, aşk kolaylığının insanoğlunu büyük bir yükten kurtaracağına, koruyacağına inanacaklardı. Batıda bu inanış çoktan başlamıştı bile. Biz niye her yanda olduğu gibi bu yanda da geri kalmalıydık? Niye kadınlarımız, erkeklerimiz yüzyıllardır cinsel çatışmanın acısını çekiyorlardı! Vakitlerinin yarıdan çoğunu uçkur sorununun çözümüne ayırıyorlardı. Niye? Zavallı memleketim. Talihsiz, çileli yurdum.. Biliyor musunuz, şu dakikada, hem de yüksek yargıyerinde, için için gülmekten kendimi alamıyorum. Şurada beni dinliyenler, benim gibi bir kadının memleketseverliğini bile yadırgıyacaklardır. Benim sevmemle, bağlı olmamla, acımamla yurdun taşının toprağının kir bağlayacağına inananlar çokluktur. Oysa o kiri buluştıranlar, yurdu oturulmaz duruma getirenler, ahlâk sözcüğünü dillerinden düşürmiyenlerdir. Pek çoğu o takımın içinde. Büyük kalabalıkları madrabazlıkla vuranlar, hırısızlar, soyguncular da o takımın içinde. Satacak şey bulamadıkları ya da sermayesiz çıkar me rakına düştükleri sıra, ahlâk ticaretine girişirler.

Ben ne yaptım, ne kötülük ettim sizlere, sayın yargıcım? Niye dünyanın bugününde gene önünüze getirdiler beni? Kurtulamıyacak mıyız bu yobazca izlenmeden? Düşünün, kime zararım dokunmuş? Ama iyi düşününüz. Gerçi elinizde değil bu. Yargıç da olsanız düşünmek. her istiyene verilir haklardan değil. Binbir kıskacı tepenizedir. Düşünme hakkı bir üstün çabayla elde edilir. Bununla birlikte gene de deneyiniz düşünmeyi, benim üstümde! Kendinizi sıkınız: Ne yaptım size ben? Topluma ne gibi zararım dokundu? Görünmez, kurtuluşsuz güçlerin elinde birbirine doğru akan bir dişi ile bir erkeğin buluşmalarına yardım ettiysem büyük günaha mı girdim? Âdem Baba'nın hikâyesi de o sizin kutsal kitaplarımızın uydurması. Birleşmelerini, dalında sallanan olgun elmayı dişlemelerini istemiyordu Ulu Tanrı, öyle mi? Isırdılar diye onları cennetinden koğdu ha? Peki, o halde ne diye birini erkek, ötekini dişi yarattı? Ne diye yapayalnız ikisini tenhalıklara sürdü? Niçin yanıbaşlarına bir de elma ağacı dikti? Neden sulu elmayı dalından ağız sulandırıcı biçimde sarkıttı? Bir tuzak mı hazırlamıştı onlara? En büyük sövme bu, Tanrıya karşı en büyük başkaldırma! Böyle hıylelere ancak kullar iner. Hak onları sına va çekmek istemiş! Pöh! Havva Anamızla Âdem Babamızı

denemek niyetindeymiş! Eğer Tanrının deneyi olumlu çıksaydı da Ulu Anamızla Babamız elmaya dokunmasalardı, kenarda pısırk pısırk oturup uyuklasalardı, bizler nereden türeyecektik? Bu uydurmacaya inananlar bile dünyamıza varamıyacaklardı o zaman. Âdemle Havvayı tanıyan, seven, onlara acıyan yaratık slrülerı de ortada görünmiyecekti. Yaradanın yaratıcılığı nerede, nasıl kendini gösterecekti acap? Bombos evrenin ortasında melekleriyle başbaşa mı yaşıyacaktı dersiniz?

Hiç suçum yok! İnsanlar bana hep alıcı gözüyle bakmadılar ki? İğrenerek baktıkları çok oldu. Daha çok. Pek çok. Nedir ki, dış kabuklarıydı benden iğrenen. İçleriyle bana bağlıydılar. Yüreklerimdeydım. Gençlik günlerimde erkekliklerini sokak kapısının dışında bırakanlar sayısızdı. Şereflerini terliklerin yanında unutanların da hesabı yoktu. Eteğimin ucunu öpmek yeterdi onlara. Evlerine kapadıkları meşru kadınlar bir yana, yabancı bir kadından bir parmak bal çalmağa hazır olmıyan erkek gelmemiştir yeryüzüne. İsterse yıllarca peşinden koştuğu genç kızla üç gün önce evlenmiş olsun! Yabancı erkeği merak etmiyen kadını da pek aramayın! Bu söz biraz ağır, ama gerçek. Hem, karısına sevgi aşılamaktan yoksun bir erkeğin onu tutsak etmeğe ne hakkı vardır, sorarım size! İnsanlar analarından özgür doğarlar. Fransız büyük devriminin getirdiği tekerlemeleri tekrarlıyacak değilim, korkmayın! İkinci Dünya Savaşından sonra gök kubbeyi tedirgin eden özgürlük yaygalarını da anımsıyacağım. Erkekler bütün hakların, Tanrı sunularının kendilerinin olduğunu sanırlar. Ceza kanunlarınız bile bu görüşe yatmıştır. Zina eden kadın çok ağır ceza görür de zina eden erkek, o da bir takım koşullar yeterli ise, az bir ceza ile kurtulur. Neden? Kadın özgürlüğünü savunan erkekler yok mu? Medenî Kanunu uyduranlar erkekler değil mi? Doğru. Ama kadını en doğal, en önde gelen, en meşru hakkından, sevdiği erkekle birleşme hakkından yoksun bıraktıktan sonra, niye yarar? Soy ayrılığını korumak, sop sağlığını sağlamak için ha! O sop dediğiniz şey, eğer isterse, kadının ömrünün yalnız üç dakikası içinde karışırır de sızın ruhunuz duymaz. Yeterki istekle sarılsın, üç dakikacık da zaman bulsun. Kanunlarınız, bilgileriniz, kurnazlığınız ve budalaca tedbirleriniz vızgelir ona!

Siz erkekler kendinizi ona sevdirecek yerde onu zorla kapalı yerde tutmağa, size bağlı kalmağa zorluyorsunuz. Sevilseniz, küçücük bir kadına ordular dokunamaz. Ama sevilmiyorsanız baskıdan çekinirsiniz. Korkunuz baskıdan. Uydurma masallarla, sizden bir kez tiksınmış olan kadını bağlamayı düşünmeyiniz. Kılıde, korkuya, tabuya güveniyorsunuz. Kadınlarınız da zorun zorun günah işliyorlar. Yeğdir size! O her zaman hak-

lı mıdır? Yooo! O kadar da akılsız değilim efendim. Bir takım-ları da, kendilerini sevdirmeye uğraşacak yerde dışarda arama-ğa başlıyorlar sevgiyi... Ama iki yandakının de günahsızları var elbet. Ama kanun bu. Asıl gidiş bu. Benim bunca yıldır gördüğüm bu. Yüzbinlercesi korku içinde, yığı içinde yaşamağa çalışıyorlar. Genç çocukların önünden içleri kan ağhyarak ka-çıran genç kızlar, gecelerini tatlı rüyalarla geçiriyorlar. Ama karşısındaki bir avuç yobaz, ana baba hoca komşu hısım çok güçlü. Kadın korkuyor, erkek korkuyor, ilkel haklarını alabil-mek için çırpınıyorlar. Ama karşı koyanlar çok güçlü. Sımsıkı tutmuşlar köşebaşlarını. Şeriatı, aşkı, sevgiyi, korkutmuşlar za-vallı sürülerin gözlerini...

Ben kendi çapımda karşı koydum bu tutuma. Zoru, uydur-ma ahlâkı kaldırmağa çalıştım. İnsan kalabalıklarını çaresiz bırakıp sağan, hakları, zevkleri emip sömüren acımasız azlığın kırbacını avuçlarımla tuttum. Suçsuz insanların suç olmıyan is-teklerini yerine getirebilmeleri için adımı ortaya attım. So-nunda o rezil azınlık bana da hüküm glydiydi ama, ben de tam otuz yıl onları dolap beygiri gibi döndürdüm. Evlerimin kapı-larında köpekler gibi uluttum, haksız kocaları! Dışlerine iste-dikleri dünya nimetlerini tattırdım. Gözlerini açtım. Haklarını gösterdim, öğrettim onlara. Erkekleri yaşam savaşında daha güçlü, daha umutlu kıldım. Sabahları kapımdan uğurladığım gençler güneşe karşı gülüyorlardı. Dünyayı ilk kez görmüş gi-bi seviniyorlardı. Rahattılar, mutluydular. Binlercesini gördüm. Binlercesıyla konuştum. Hepsi de işlerine daha büyük çaba ile sarılabılmenin gücünü alıyorlardı benden. Çalışırken, kadınlar ev işlerine dalarken, beni şükranla düşünüyorlardı. Yüreklerin-den bana dua ediyorlardı. Bundan şu kadar kuşku yok.

Evimde tanışan, dışarda tanışıp evimde sevilşen bir çokla-rı sonradan yuva kurdular. Hem de istedikleri erkeklerle ya da kadınla. Hepsi de mutlu bir yaşamın aydınlık yollarına saptı-lar. Eski günleri unuttular. Çocuklarını kucaklarına alıp bay-ram günleri elimi öpmeye gelenler eksik olmamıştır. Onlara a-nalık, babalık, yol göstericilik ve gerçek nikâh kılavuzluğu e-den bendim. Nişanlı gençlere bile nefis aldırılmıyan bir dünya içinde ben onların birbirleriyle görüşmelerine, anlaşmalarına aracılık ettim. Nişanlılık kurumunun anlamını tam olarak or-taya koyan, uygulayan medeni kanun değil, ben'im, ben! Koca-sının tırnaklarından kurtuluşu canına kıyarak sağlamak niye-tini besliyen taze kadınları yeniden hayata döndüren ben'im, ben! Karısının yüzünü görmeğe gücü yetmediği için sokaklarda, içki evlerinde sabahlıyan; uyuşturucu zehirliere dadanan; ku-mara alışan erkekleri, dünyanın o kadından ibaret olmadığına inandıran ben'im, ben! Erkek - kadın arasındaki karşılıklı çe-

kimli en temiz, en gerçek anlamıyla; dört yanını bilerek, gö-
rek; tanıyarak, severek, sevdirek, insanlara belleten ben'im,
ben! Ben doğa'yım, ben ahlâk'ım, aşk'ım! En çetin ilinti, ilgi,
bağ'ım ben! Kurucuyum, birleştiriciyim, çöpçatan'ım! Ben,
adı gizli gizli anılan, şükredilen kişiyim. Binlerce yavrunun a-
nasıyım ben! Ebesiyim, büyükannesiyim, dadısıyım!

Ben (hayat) ım!

(1980 yılında yaz)



Mahmut Kuru: Foto

TIMUR, I. Nakku

P E M B İ Ş

Son sınavdan çıkmıştık. Pembîş titriyor, alını terliyordu.

"— Bittî, sonuna geldik." dedi.

"— Çok şükür!" dedim.

"— Anlamıyorsun. Sıkı dur, güçlü olmalısın." dedi.

"Pembîş, Pembîş!." diye ünledim.

Denizden, gelen, ılık, yosun kokulu yelden başka ünleyleşime cevap veren olmadı.

İlk yağmurun güzelliği yerleşmişti doğaya. Süreksiz olacağına inandığım gür bi yeşillik, sürüp gelmiş, çımene, dala, yaprağa yerleşmişti.

Böğürtlenlerin, devedikenlerinin arkasında deniz, "mavice" şırlar söylemiye, kışlogullarının aşklarını, tutkularını, dileklerini dinlemiye hazır, salto duruyordu.

Haftalardan beri:

"— Burdayım, burdayım!" diye cevap vermiyordu Pembîş.

İçimde, ezilen, kopan, yuvarlanan duyguların beni öldürüvermesinden, soluğumun kesilivermesinden korktum.

Pembîş, kentin en güzel kızıydı. Sesimin gittiği, gözümün gördüğü her boşluğu doldurmuştu aylarca. Aylarca, ben:

"— Pembîş, Pembîş!" demiştim.

O da:

"— Burdayım, burdayım!." diye ünleyleşimi, yalnızlığını cevaplandırıvermişti.

Melekler kadar tatlıydı o. Gözlerinin içinde mutlu türküler söylenen, ılı günlere adanmış dilekler bulunan yaşantıları görürdüm.

Meleklerin güzelliğini, tatlılığını da, Pembîş'i tanıdıktan sonra anladım. Çünkü düğlerimi, ipek gıysilere bürünmüş, altın saçları pırıl pırıl, hep gülen, hep ılımsır bi görüntü doldurdu. Aylarca düğlerin etkisinden kurtulamadım.

Perperişan, zehir gibi bi susukluğun içime doluştuğunu, devedikenleri arasından içime düğen aşk ateşini söndürmiye uğraştığını duyuyordum. Kaleyi savunacak güçten yoksun:

"— Pembîş, Pembîş, Pembîş!." diye tekrarladım.

Pembîş, "burdayım." demiyor, yanıma gelmiyordu.

N'apabilirdim artık?

Gittim, böğürtlenlerin hemen dibinden bağlayan çakılların üzerine oturdum.

Bir yelkenli kargıdaki adaya doğru ilerliyor, bir-iki karabatak saklambaç oynuyorlardı. İlkın daha kara ve iri olan karabatak daldı denize. Diğer kanat çırpı, hızlı hızlı yüzdü.

Her buluşmamızda:

"— Bıktım," derdi. "Bunca güzelliği koyup gitmek, kent kent dolaşmak perişan ediyor beni.."

"— Nereye?" derdim Pembiş'e.

Böğürtlenlerden, evlerden, dağlardan, bulutlardan ötelere bakardı.

Elimi sıkar,

"— Önemi var mı?" derdi. 'Belki kuzeye, belki güneye.. N'olurdu sanki babam subay olmasaydı. Bu göçebe yaşıttan usandık hep.

Susardı. Aynı zamanda şair kızdı Pembiş. Söylediği şairler sıcak türkülere benzerdi. Pembişin şairleri, türküleri, gözlerinin altındaki çiller ona biraz daha bağlanmamı sağlardı.

Her zaman hür bırakmıştım onu. Dilediğince konuşur, gezer, türküler söyler; papatyalardan, kır çiçeklerinden taşlar çerdi.

Kötümser olduğumu, birbirimizden ayrı yapamıyacağımızı bildiği halde, hep uzakları düşündüğünü anlardım.

"— Seni buldum bi kez. Uçup gitmene, beni bırakmana göz yumar mıyım sanıyorsun?" derdim.

Efkârlanırdı.

"— N'apabiliriz, ne gelir elimizden?" diye konuşurdu. "Seni seviyorum. Bu denizi, devedikenli, böğürtlenli sahili seviyorum. Gerektiği anda senin gibi onlar da susmasını, sadece dinlemesini biliyorlar. Gine de korkuyorum.." derdi.

Kolumun altına sokulur, büzülür, büzülürdü. İçinden dileklerde bulunduğunu, dualar ettiğini bilirdim.

"— Sen de.." derdi. "Geleceğimizin mutlu olması için Tanrıya dua etmelisin. Dileklerin olmalı.."

"— Var Pembiş. Dileklerim var." der, ellerini sıkar, saçlarını öperdim. İçim sonsuz rüzgârların güvenciyle dolup taşırdı.

*— Öyleyse dua et.." der, tekrar gözlerini yumardı. Onu seyretmek, soluğunu, sıcaklığını duymak da benim duamdı sanki.

Bi gün gözlerini kapamış, alını ter içinde, dalıp gitmişti. Derin derin soluk alması korkutmuştu beni. Titriyordu.

"— Hasta mısın, nen var, Pembiş?" demiştim.

"— Kötü düşler görüyorum. Çok kötü. Yanan evler, dağlara varan yollar, yollarda uçurumlar görüyorum, korkuyorum.." demiş, gözlerimin içine bakmıştı. O yıl bahar çok güzeldi. Mar-

tılar yöremizde uçuyor, denizdeki balıklar birbirlerine papat-yaları, kelebekleri gösteriyorlardı.

Evrrendeki her nen Pembis'le başlıyor, Pembis'le bitiyordu. Ellerimi tutmuş;

"— Dua et, sen de dua et." diye yalvarmıştı.

"— Nasıl?" dedim.

"— Bayağı, dua. Tanrı'ya yalvar. Hem yanımda yalvar. Ben de duymak istiyorum."

"— Bilmem, hiç etmedim."

"— Önemli değil. Benim dediklerimi tekrarla yeter." demişti. Hep titriyordu.

Ben, dua oyunu oynadığımı zannediyordum. Gözleri benden ötelere bakıyordu.

"— Tanrım!" dedi.

"— Tanrım!" dedim.

"— Biz bu devedikenlerini, bu duvarları tren isi içindeki evleri, rüzgârı, papatyaları seviyoruz. Binbaşı Ali Çokgörmüş'ü. yani benim babamı tayin etme. Bizim de evimiz olsun, kuzularımız, kayığımız olsun!."

Sonra kaçtı, kayaların arkasına saklandı.

"— Pembis, Pembis!." diye ünledim.

"— Burdayım, burdayım.." diyordu.

Kayalara koşuyor, deniz kıyısına iniyordum.

Bu kez de, böğürtlenlerin, ağaçların, bulutların arasından:

"— Burdayım, gelsene burdayım.." diye çağırıyordu.

Yorulmuştum. Gömleğim, zayıf, incecik omuzlarıma yapışmıştı.

"— Pembis. n'olur saklanma sayrı. Hem ben bu dua oyununu hiç sevmedim. Üçe kadar sayıyorum, çıkmazsan ağlıyaçağım.." dedim.

Üçe kadar saydım. Çıkmadı.

Ağlamaya başladım.

"— Sus, ağlanır mı, erkekler ağlar mı?" dedi Pembis.

"— Ben dua oyununu hiç sevmedim. Bundan sonra hiç oynamıyalım." dedim.

"— Dua oyununu da nerden çıkardın? Dua başka, bu başka. Sen hiç dua etmesini bilmiyorsun. Senin ninen niye öğretmiyor?"

"— Benim ninem yok ki!"

"— Annen öğretsin öyleyse."

"— Annem öğretiyor. Ama hep ekmek duası... annemin öğrettikleri."

"— N'olur, bana da öğret." dedi.

"— Sen de benim dediklerimi tekrarla öyleyse." dedim.

"Tanrım!" dedim.

"— Tanrım!" dedi.

“— Bugün sayende karnımız tok, sırtımız pek, uyuyoruz. Tanrım! sen bizim rızkımızı kesme. Bana, yani anneme kuvvet ver. Bizi açlıkla terbiye etme, Tanrım!”

“— Ne güzel dua.” dedi.

“— Benim değil ki. Annemin duası.

“— Annen yaşlı mı, Ali?”

“— Ehh, zayıf biraz. Ama ben annemi de çok seviyorum.” Susmuştu. Otları yoluyor, hep düşünüyorduk.

“— Pembîş, demin ne güzel eğleniyorduk. Ben hata ettim. Sen inançlısın. Dua ettikten sonra Tanrı'ya karşı olan saygın, sevgin seni kuş kadar hafifletti. Koşmak, oynamak, terlemek gereksinmesini duydun. Bense içimden oyuna benzettim bunu. Çocuklaşmıştık. Ohh! çocuklaşmak ne güzel Pembîş. N'olur Pembîş, bi şeyler de, konuş, şiirler söyle. Yoksul olduğumuzu, bizim duamızın seninkinden ayrı olduğunu unut. Hem, ben de, annem de çok dua ederiz. 'Tanrım, aç kalmıyalım' deriz. Yine de aç kaldığımız oluyor. Annem yılmıyor dua etmekten. Ama ben yıldım. Yılmak iyi değil. Sen yılmazsın, yılmazsın demi Pembîş?”

“— Belki..” demişti.

“— Ne?...” dedim.

Omuzlarını silkti. Başını omzuma dayadı.

Bahar çok güzeldi o yıl. Pembîş'le her gün buluşuyor, denize çakıllar atıyordı, ders çalışıyorduk.

Bir sabah:

“— Bak,” demişti. “Biz hep geziyoruz. Ben doğduğumda babam teğmenmiş. Ben büyüdükçe onun da yıldızları arttı. İki oldu, üç oldu, şimdi de ay yıldız oldu. Dua ediyorum. Babam subaylıktan ayrılsın istiyorum. Halam çok zengin, yardım da edecek. Ama babam; 'ben askerim, asker kalacağım' diyor. Annem, ben, küçük Benli tümümüz korkuyoruz. Usandık. Yıldık bu göçebe yaşıttan!”

“— Seni seviyorum.”

“— Yalnız sevmek, buluşmak, koşmak, şiirler okumak yetersiz. Niye görmemezlikten, anlamamazlıktan geliyorsun, Ali?”

“— N'apayım? Kişi kendi düşlerini kendi yıkabilir mi? Beni bu kadar güçlü mü sanıyorsun? Benim bi dünyam var, seninle başlıyor, seninle güzel. Yoksul olduğumuzu, senin bi gün dağları, denizleri, kentleri aşarak beni bırakacağını bilmiyor muyum? N'apayım? Özlemlerim, bi ülküm var. Düşlerim var. Tümü senin üzerine kurulmuş. Seni alır bi trene, bir vapura bindirir de uğurlarsam bana ne kalır?” dedim.

Pembîş, hep denize bakıyordu.

“— Tuttuk, bu kente geldik.” dedi. “Seni tanıdım. Seni sevdim. Devedikenlerini, papatyalı, bu ufacık koyu, kayaları, bulutları seninle sevdim. İçlisin. Ayrılırsak yıkılacağından

korkuyorum.."

"— Sensiz yaşamayı, sensiz şırlı, sensiz türküyü neyliyim, Pembîş?"

O gün hep susmuştuk. Çaresizliğe karşı çare aramış, kötü-yü iyiyle karşılamaya uğraşmıştık. Saçlarını öpmüştüm. O da benim ellerimi sıkmişti hep. Elleri ıslak ıslaktı. Ellерinin ıslaklığı içime çökmüştü.

"— Annem babamı çok seviyor, bizi de çok seviyor." dedi.

Ben düşünüyordunu

"— Niye daldın?" dedi.

"— Anneni, babanı düşünüyorum."

"— İkisi de çok iyidir. Tatlıdır. Benli'yi de katarsak hesabı, mutlu türküler söylenen, bazen de göçebellikten usanan annemin babamı kandırmaya çalışan çabalarıyla dolu bir ev işte. Balkonunda çiçekler var. Evin önünden motorcular, kapta-
lar, sakalar geçer. Karşıdaki meydanda çocuklar top oynar, kavga ederler. Yandaki kur kahvesinin radyosu hiç susmaz. Mahalleliler babamın geçişine öğünerek seyrederek."

"— Siz gelmeden önce ben de geçirdim o sokaktan. Ama şimdi korkuyorum. Bazen geceleri geçtiğim oluyor. Sizler uyuyorsunuz o saatlerde. Balkondaki çiçekleri onun için biliyorum. Kendimi suçlu hissediyorum."

"— Gereksiz bunlar." dedi Pembîş. "Kendini küçük gören, çevrenden kaçman gereksiz."

"— Annemin çamaşır yıkamaktan buruşmuş ellerini, ikide birde sulanan gözlerini usumdan çıkaramıyorum."

"— Annen yüce bir kadın " demişti.

"— Onun çalışması gücümü arttırıyor." dedim.

"— Gidelim." dedi. "Bugün gizlenmiyelim. Rayların kıyısından inelim kente."

"— Yok. olmaz. Söz ederler. Olmaz!" dedim.

Dinlemedi. Benden daha güçlüydü. Omuzlarını sıllıklarınca iyimser olmasını, türkülerle, şırlarla yaşamasını biliyordu.

O gün babasını, annesini, küçük Benli'yi tanıttı bana. Yoksul görüntümle, acınacak pantolonumla bile sevdiler beni. Benli boynuma sarıldı.

Pencerelerdeki tül perdeler, vazolardaki çiçekler, yağlı boya duvarlar beni hiç korkutmadı.

Aynı zamanda şair kızdı Pembîş. Şırlar okur, türküler söylerdi. Devedikenli, o ufak koyda düşlerle, türkülerle yaşıyorduk.

Küçük Benli de geliyordu. Bizi dinliyor, canı sıkılıyor, kıl-kıp çiçekler, midye kabukları topluyordu.

Böyle günlerde Pembîş mutlu olurdu. "Dileklerle, dualarla yaşıyorum." diyordu.

Benli'ye masallar anlatıyorduk. Anlattığımız masalların so-

nu hep iki biterdi. Padışahın küçük kızı, Keloğlan, Oduncunun Kızı muratlarına ererlerdi.

Benli:

"— Ben Cüceleri isterim. Sonra da Nîlüfer'ı." derdi. Dillini çıkarır, saçlarını çekerdi.

Pembîş:

"— Masallarla Benli'yi mi oyahıyor yoksa kendimizi mi avutuyoruz?" dedi.

Parmaklarının ucunu öptüm.

"— Avuntu olsun da, isterse göpten olsun. Tek olsun.." dedim.

"— Dileklerim var.." dedi.

"— Dua oyununu hiç oynamıyalm.." dedim.

O öldü. Ellerimi öptü. Benli, kelekler kovuşturuyordu.

Bugün "Aşk Koyu"nda düğler kuruyorum. Usumda Pembîş'in türkülerini, saatlerce düşünüyorum. Yorulunca:

"— Pembîş, Pembîş!" diye ünlüyorum.

Pembîş, haftalardan beri "burdayım!" diye cevap vermiyor. Pembîş, ne kuzeyle, ne de güneyde. Doğuya gittiler.

Mektubunun birinde:

"Fırat geçiyor evimizin önünden. Çimenler, yüksek dağlar var. Dağlardan Fırat'a sular iniyor. Düğlere benzetiyorum onları. Düğsüz kalma sakın. Düğlerden başka neymiz var Alım?

Şiirlerinde bana ünlüyorsun. 'Pembîş, Pembîş' diyorsun. Burdayım! burdayım! Fırat kıyısında minnacık bir kentteyim. Düğlerle, avuntularla yaşamacağını bilirsin sen. Son şiirinde: 'Tükenmiş sevgiler içime işledi.' diyorsun. Dileklerim var benim. Düşüncelerim dağları açıyor. Benli'yle 'Dua Oyunu' oynuyoruz. Sonra ceviz ağaçlarının altında türküler söylüyorum. Türkülerimle; burdayım! burdayım! diye ünlüyorum."

Diye yazmıştı.

İri karabataklık Mıdye Kayaları'nın dibinden çıktı. Diğerleri onu arıyordu. Saklanbaç oynamaktan korkmuşcasına bir daha hiç dalmadılar.

Böğürtlenlere, devedikenlerine baktım.

"— Pembîş, Pembîş!" diye ünlüdüm.

"— Burdayım, burdayım!" diyordu.

Denize baktım. Karşıdaki ada belirsiz bir çizgi halinde uzuyordu. Bulutlar geçtiler.

Pembîş:

"— Burdayım, gelsene, burdayım!" diye ünlüyordu.

İlk yağmurun güzelliği yerleşmişti doğaya. Süreksiz olacağına inandığım gür bir yeşillik, sürüp gelmiş; çimene, dala, yaprğa yerleşmişti.

TOK, Perihan

BULANIK GÖKYÜZÜ

Yanan asfalt pabuçlarımın inceliğinden geçip, tabanlarımı dağılıyordu. Adımlarımın yerden her kalkışında, derim kaslarından soyuluyordu sanki.

Kahvelerden yükselen alaturka şarkılar, aynı tempoyla, bitmiyecekmiş gibi büyüyen bozuk motor gürültülerine karşıyordu.

Bacaklarımdan gelen ısı, tepemden gelenle birleşip vücudumu kavuruyordu. Yapış yapış yüzümü vitrinlerde görüyordum. Çirkin bir biçimde kasılmış, gözlerim kısılmış. Kızarmıştır, altları morarmıştır her halde. Boynum ince, kara, terli.

Bakışip sırtıyorlar. Tepem atıyor. Geri dönüyorum.

Sağ elim sık sık sağ şakağımdaki saçları geriye doğru çekip düzeltiyor. Dişlerimde ince iplikler çekilip çekilip koparıyor. Her kopuşta tükürük bezlerim salgılarını harcıyor.

Gökyüzü bulanık. Kirli çamaşır suyu gibi. Yapraklar asker postallarının yüzüne dönmüş tozdan.

Nereye gittiğimi bilmiyorum. Çünkü arıyorum. Bütün bu bilmez gidişlerim dört yıldır söküp söküp neler götürüyor benden? Belli düzenler için kurduğum düşler, ulaşılmaz ve bilinmez bir geleceğin korkuları oldu artık. Özgürce seçme'eri bilinçsiz yaşarken, şimdi bilinçli seçmeyişler içinde çırpınıyorum.

Kurtuluşların küçük yolduklarla engelleneceğini nereden bilebilirdim.

İşte kitap'arımı - o bunalımlarımı cinnet derecesine varılan evde ve evdekilerde bıraktığını Sokaklardayım. Olumsuz harcaşılarla giden zamanı isteğimce kullanmak elimde değil.

Gazete parçasını çıkarıyorum. (Avukat falan... Bayan sekreter arıyor. Kat: 3 Da: 5) Miskin bir sokak. Daracık. Yüksek duvarlı evler iki yanında.

Karanlık bir han kapısı. İçerden küflü, pis ve eski bir serinlik burnuma kadar geliyor. Ortaları çökük kara tahta merdivenler. Köşelerde örtük kapılar.

Kapıda üç zibidi. Naylon gömlekli oğlan. Yol keser gibidirilmişler. Gözlerini - kız tavlarız - anlamlı, kurnaz sandıkları aptal bir bakışla süzüyorlar.

— Buyrun. Üçüncü kat. Çıkalım.

— Size bir şey sordum mu, diyorum. Ne bildiler oraya geldiğimi.

— Avukat için gelmediniz mi, götürelim. Kızıyorum.

Eski bir anı bilincime yükseliyor. Karanlık merdivenlerde belime sarılmıştı bir adam. Ölecek gibi olmuştum korkudan. Ondört yaşında.

Üç zibidi lâf atıyor arkamdan. Midem bulanıyor.

Bulanık yollardan geçiyorum. Bir başka yere.

Kaldırımlarda, kafadan bacaklılar, memeliler, et oburlar, ot oburlar, oburlar. Sürüngenler. parazitler birbirine çarpıyor. Caddede cadıllacı, opelli, trolleybüslü, otobüslü, kamyonlu, at arabalılar. İğrenç bir gürültü.

Bir yerlerde saz eserleri çalıyor. Ölü çağlardan geliyormuş gibi. Günün sıcağında, varlığını.. sıkıntıları.. şeyleri.. yeri göğü.. et oburları kirli sular altında görüyorum.

Beynimin sol yanında uyuşmuş bir uzvun uyanışı. İğneler, dikenler geziniyor.

Boynumda bir kalın atar damar kendi havasında atıyor. Başka bir radyo saz eserlerini sürdürüyor.

Büyük, loş yapıya giriyorum. Bilmem ne müdürlüğü. Açık kapılardan, çalışan kara önlüklü memurlar görüyorum. Ürküntüyle geriliyorum. Alışamadığım, bir iskemle üstünde sekiz saat. aynı yüzlerle çalışmak zorunluğuna isyan ediyorum.

Şaşkın oraya buraya yürüyorum.

— Ne aradınız? diyor odacı.

— Şey, diyorum. Şey beyi.

— On dört numara.

Ben o beyi aramıyordum ki.

Giriyorum içeri. Adamın göz kapakları şiş, şiş. Kanlı gözlerine düşmüş. Hır, hır soluyor. Dolap beygiri gibi, odacılar koridorunda evrak dolaştırıyorlar.

Sıkıntıyla oturuyorum. Ellerim, kenetlenmiş dizlerimin üstünde. Kımıldamadan öne eğik duruyorum. Gözlerim masaların ayakları, halıların altı, duvarların dibinde geziniyor.

Kasıklarımın kalkıp, karnımı dolaşan kemirgen, tırnaklarını mideme saplıyor. Sonra belimin sol yanını burmağa bağlıyor.

Adam masadaki evrakları imzalıyor. Sonra telefonla konuşmağa başlıyor, gülüyor, kahvesini yudumluyor.

Ben koltuğun altına, oradan odanın, ordan toprakların altına giriyorum. Üstüme tonlarca sıkıntı çöküyor. Boğuluyorum.

Çekin şu ağırlıkları üstümden diye haykırıyorum! - Dudaklarım kapalı -

— Ne istediniz? diyor.

— Çalışmak için bir iş. Bunu nasıl söylediğimi bilmiyo-

rum. Her seferinde başka biçimde.

— Valla, diyor. Verirlerse köye verirler. Önce şeye, sonra ordan cevap gelirse buraya, burdan gelirse şuraya dilekçe verin. Onlar müsbet veya menfi cevap verirler.

Kapı açılıyor. İçeri sarı saçlı bir hanım giriyor. Adam memnun. Davranıyor.

Hemen kalkıyorum.

— Gidiyor musunuz. Güle güle... Hayırlı olsun.. şuraya da uğrayın, diyor.

Yeniden 'şuraya da uğramın'ğa gidiyorum.

Göğsüme inen kaskatı bir şey, boynuma doğru yükseliyor, yükseliyor, yutkunmamla sancılar veriyor. Bir yükseliş daha gözlerimden duru sular boşanıyor.

Gökyüzü bulanık.

Kızgın yollarda yürüyorum.



TUNALIGİL, Baha Galip

ANLATAMADIKLARIMIZ

bir

Dışarda parıl parıl bir gün var. Bir güneş şöyle, bir aydınlık.

Aşağıya doğru uzanan sıralara bakıyorum. Çıplak kafalar gözüme batıyor. Saçlarım bilmem ne için yitirmiş kafalar. Amerikalı profesör ellindeki sopa'yı dünya haritasının üzerinde gezdiriyor. Çevirmen ara vermeden sözlerini aktarıyor bize. B.B.C.'nin yayınını dinliyormuş gibi oluyorum. Bir oturaklı sesi var amerikalı'nın. Sopasının ucunda Madagaskar, sopasının ucunda İstanbul. "Biz tarımcılar" diyor amerikalı. "Biz tavşan gibi üreyen insanların yiyecek sorunlarını çözümllemek ve gidermek zorundayız." Elini yine bir başka noktaya götürüyor. Bir başka memleket. Kafam uçuyor gidiyor.

Nadir ülbimde çökmüş, almış başını avuçları arasına, memleketini düşünüyor. Suriye kabilesi'nin buhranı 72 punto'larla verilmiş Türkiye gazetelerinde. Önünde bir Dünya Nadir'ın. Dinlemiyor amerikalıyı. Öte tarafında Mehmet Arif dürtüyor Nadir'i. "Lan" diyor. "Gürültüye gidiyor Suriye haa. Nasır'a kandiniz da halt ettiniz." Gülüyor yine. Nadir dell oluyor. Bir bakıyor Memet'e. Konuşmuyor. Demiyor birşey. Cebinden bir kâğıt çıkarıyor. Arapça birşeyler yazıyor hızlı hızlı. "Bir de" diyor Memet Arif. "Bir de Hatay'ı istliyormuşsunuz ha? Yuf.."

Öndeki kızlar kırıstırıyor. Yanlarında sevgillileri. Amerikalı anlıyor dinlenmediğini. Yine de susmuyor. "En ufak bir ıslah işlemi" diyor. "Yiyecek maddelerini şu kadar ton arttırır dünyada. Bu demektir ki..." İşte öyle söylüyor. Ekonomi'den söz ediyor. Kaçamak öpüşüyorlar gözleriyle çiftler. Bir ders bitsin istiyorlar. Bir güneş'e çıkılsın. Böyle bir bahar başlangıcında. Önden biri bir soru soruyor. Gülüşüyorlar. Ali Ekrem "Akıs" okuyor soluk soluğa. Yüzünde bir gülüş beliriyor. Seniye aynaya bakıyor. Saçlarını okşuyor Hayrettin. Dışarıda bir güneş, bir bahar başlangıcı.

— Lan, diyor Nadir gözlerime. Niye arapları sevmiyorsunuz siz?

— Bunu nerden çıkardın diyemiyorum.

— Neden sevelim? diyor Memet 'Arif. Unuttun mu, yaptıklarınızı.

Duymamış gibi yapıyor Nadir. Duymamış gibi bakıyor gözlerime. Dudaklarını ıslatıyor. Cüzdanını çıkarıyor. Arıyor. Bir küçük fotoğraf saklıyor kitabın arasına. Öyle görmemizi istemiyerek bakıyor. Yüzü bulanıyor. Bir kocaman soru işareti oluyor yüzü. Burnunun ucunda noktaca bir kızarıklık.

— Odile'i tanıyorsun dimi diyor?

— Tanıyorum, diyorum. Monsieur Heriot'nun kızı.

Avucumun içine koyuyor fotoğrafı. Bakıyorum Odile'in saçlarını salmış, iri iri gözleri parıl parıl bir duruşu. Hiç kırpmadan bakıyor. Altında "Amicalement" yeşil mürekkeple. Nadir'e yazılmış. O fıkır fıkır yürüyüşünü düşünüyorum. Kültür Heyeti'ndeki Fransızca derslerini. Eteği sıyrılır öylece. Arada bir iki türkçe kelime yerleştirir.

— Aramızda kalsın ha, diyor. Onun haberi bile yok.

— Seviyor musun?

Gözlerini öte tarafa çeviriyor. Bir süre amerikahıy dinliyoruz. Çevirmen gözlerini bizden ayırmıyor. Konuşmuyoruz. Dışarıda bir gün. Bir bilmem ne deli deli. Ders süresi doluyor. Çocuklar ayaklarını sürüyor. Amerikalı cümlesini tamamlıyor. Bir boşalma işte öyle...

iki

Çankaya'ya yöneldik. Ellinde kocaman kocaman ciltler Nadir Tabbah'ın. Birkaçı arapça. Otomobillere bakıyor. Ayak uçlarını asfaltta vura vura sürüyor. Bir "camel" yakıyor. Konuşmuyoruz Kızılay'dan bu yana.

— Dünya demişti en son. Altında kaplı olsaydı, insanlar bir parça toprak için savaşmışlardı.

Bir güneş ılıklığı ortada. Ellerimi cebime sokuyorum. Parmak uçlarımda mendil. Biliyorum. Yüksel armağan etmişti. Ne cici bir dostluk Yüksel'le. Kurtuldu o sıkıntılardan. İnsanları sevdi Yüksel. Bir ısındı yaşamaya. Tuttu evlendi bir de.

— Marseille'den bindi, diyor Nadir. Yalnızca öyle. Yemekte tanıştık. Türkiye'ye gidiyorum deyince düştü içime o duygu. Babası Türkiyedeymiş.

Sigarasını ağzına dayıyor ikide bir. Odile'e o Avrupa dönüşünde neler yaptığını anlatıyor. Hiç bunları anlatmamıştı. Odile'i burda tanıdı sanıyordum. Bir bilemediğim duygu kıvranıyor. Odile'i ne derece istediğimi düşünüyorum. Bir bakışını imgeliyorum bana. Babasına benli çekistirmesini. Bir balo gecesi yanağını yanağıma vermiş dans edişimizi. Bir kaçamak öpüşümü. İçim bir karışıyor. Nadir öylece anlatıyor.

— Ama o bilmiyor, diyor. Söylemedim onu sevdiğimi kendisine.

Birden Odile ile evlenmek çörekleniyor aklıma. Gideyim monsieur Herlot'a. "Seviyorum" diyeyim. Nadir'den önce söyle. Nadir nerden çıkardı bu işi. Nasıl geçmiş fotoğrafı eline? Kızıyorum Odile'e. Bana hiç açmadı Nadir'le olan arkadaşlığını.

Yanımdan ayrılıyor Nadir. "Bekle biraz" diyor. Suriye elçiliğine giriyor. Bir adam selâm veriyor ona. Çimenlere bakıyorum. Kızıyorum Odile'e. Otomobiller geçiyor. Nadir yüzü sevinçle dolu geliyor. Koşarak.

— Yalan yazıyor sizin gazeteler, diyor. Yok birşey. Komünistler değil kabinede. Birkaç solcu işi bu.

— Flamingo'ya gidelim diyor. İçelim ha şöyle. Senin o sarı saçın n'oldu? Tülâ'y'dı değil mi adı, ah?

Kızıyorum. Açmıyorum ağzımı.

üç

Gözlerini aralayıp elini elime uzatıyor. Bir geçiriyor. "Tut gel" diyor. 'Oralardan buralara okumaya.' 'Bir kadeh daha içiyor. "İçmemeli" diye düşünüyorum. Engel olmuyorum.

— Yarın Odile'e herşeyi söyleyeceğim, diyor. Onu Suriye'ye götüreceğim. Bana kızacaklar Suriye'de. Bir gâvur kızı mı getirdin diyecekler. Evet diyeceğim. Hadi bakalım evet."

Kalktık. Koluma asmıştı kendini. Otobüse kadar sürükledim. Hiç açmıyordum ağzımı. "Tut vur" diyorum içimden. "Kır suratını. De ki, Odile benim." Dışkapı trolleybüsü gelinceye kadar konuştu. Dinlemedim hiç. Bindim.

— Seni seviyorum, dedi.

dört

— Kırıldır ağzını burnunu. Gece yarısı yıkıla yıkıla yatakhane. Yakasına tutmuş bir Nasır rozeti asmuş. "Yalan yazıyor sizin gazeteler" diye. Millet uyku sersemi. Ağzını dağıttılar.

Kafamda bulanıklık. Odile geniş geniş öyle. Nadir Tabbah öyle. An'amadığım bir duygular işte.

TURANALP, Gültekin

SİYAH ELBİSELİ ADAM

"7 Ocak"

Takip ediliyorum. Ne zamandır farkındayım, fakat bugün iyice emin oldum. Aynı ayak sesleri, aynı kalın öksürük, göz ucuyla sezebildiğim aynı siyah silüet, yok yok buna tesadüf denmez adam düpedüz peşimde, lamı cimi yok artık. Peki ama benden ne istiyor bunu öğrenemedim, herhalde bir gün yanıma yaklaşacak, ne istediğini söyleyecek, fırsat kolluyor olmalı. Üç gündür yaklaşmadı. Çok sabırlı birisi. Fakat ben de fırsat vermiyorum ha. Bir kere evden pek az çıkıyorum, çıksam da kalabalıktan ayrılmıyorum. Romatizmalarım olmasa ben onu atlatmasını bilirim ama, hızlı yürüyemiyorumki. Bastonuma da güvenmesem halim harap. Üç adımı birbiri peşine atsam yoruluyorum. Neyse işlerim çabuk bitti de kazasız belâsız eve kadar gelebildim. Fakat eve girerken bile iki metre ötede hâlâ beni süzmesine ne denir.

"11 Ocak"

Bugün onu bir vitrin camından iyice tetkik ettim. Yüzünü pek seçemedim ama iri yarı birisi. Geniş kenarlı bir de şapkası var. Bazan da onu ufak tefek görüyorum. Hattâ orta sıklıkta da denebilir. Acaba takip eden aynı kıyafete girmiş birden fazla adam mı var? Bazan enseme kadar sokulduğunu hissediyorum, bu anlarda vücuduma bir ürperti yayılıyor, boğulacak gibi oluyorum. Açıkcası korkuyorum. Böylesi bir korkuya da ömrümde ilk defa rastladım. Hadi dizleri titremeyi, boncuk boncuk terelemeyi anlarım ama boğulur gibi olmak da ne oluyor. Artık dayanamayacağım. Benim gibi yaşlı bir adamdan ne ister bilmem. Her halde beni zengin zannediyor. Evet köşede üç beş kurşunum var ama, bunun için bu kadar ince elenip sık dokunmuş takibe değer mi canım. Ah, ne istediğini bir an evvel bana söylese de hakikatı anlatsam. Bu defa da ya hidetinden canıma okur ya da inanmaz. Ne yapsam bilmemki. En iyisi dönüp karşısına mı çıksam, yok canım, başıma iş açmış olmaz mıyım. Ya anlamamazlıktan gelirse, yine eski hamam eski tas. Ben evinde tek başına oturan, münzevi bir ihtiyarım, kimseye bir zararım yok ki. Kendi işlerimi bile kendim görürüm. Ne ister bu adam benden.

"16 Ocak"

İki gündür savcılık senin karakol benim dolaşıyorum. Bir dilekçe ile takip edildiğimi, hayatımın tehlikede olduğunu bildirdim, korunmamı istedim. Kimse oralı olmadı, umduğum alâkayı da görmedim. Komiser beni aşkâk bir ilgisizlikle dinledikten sonra, "Merak etmeyin, icabına bakarız, müsterih olun" gibilerde konuştu. İki gündür bir ses çıktığı da yok. Acaba arkamda bir de sivil polis memuru mu var, emin olsam mı. Fakat adam hiç oralı değil. Adım adım peşimde. Bugün bir iki defa yanıma yaklaştı, yine çarpıntım arttı boğulur gibi oldum. Artık dışarıya çıkmamaya karar verdim. İhtiyaçlarımı kapıcıya gördüreceğim. Korkudan, heyecandan yolda doğru dürüst yürüyemiyorum ki. Titremem arttı, öyle ki ellerimle bir şey kavrayamıyorum. Tanrım bu adam beni öldürecek, belki de niyetli bu yoldan beni öldürmek. Ama elne ne geçer. Akıllı adammış doğrusu, adam öldürmenin en emin ve isabetli yolunu bulmuş. Artık evde de korkuyorum. Kapılarım, pencerelerim daima kapalı ve kilitli. Tanıdık birinin sesini almadan kapıyı açmıyorum. Dün gece merdivenlerden çıkan ayak sesleri duydum, bütün gece uykum kaçtı. Fakat korkmakta haklıydım. Ayak sesleri kendi işine gitmekte olan birine alt değil de, esrarlı bir iş çevirenlere mahsus ağırlık ve takırtıdaydı. Sonra da kapımın önünde kalakaldı, buna ne demeli. Korkuyorum, korkuyorum, buna yaşamak değil cehennem azabı denir.

"2 Şubat"

Su satırları evde, yatağında yazıyorum. Son on gün içinde başımdan öyle hâdiseler geçti ki, bir türlü tesirinden kurtulup da kendime gelemedim. Hâlâ sınırlarım alabildiğine bozuk, hâlâ bitkin vaziyetteyim. Yazılarımın titrek ve düzensiz oluşu da ondan. Yazmaya neresinden başlasam bilmem ki. Önce bizi kapıcıyla görüşmüş, beni bu takipten kurtarabilecek emniyetli bir adam bilip bilmediğini sormuştum. Kapıcıya güvenim vardı, uzun yıllar hizmetimizde çalışmış itimada değer bir adamdır. Kapıcı merak etmememi söylemiş, ertesi gün de beraberinde bahsettiği adamı getirmişti. Pollsten bir netice alamadığımı görünce, böyle, bedeli mukabilinde tutacağım bir nevi özel polis marifetiyle bu amansız takipten kurtulmayı düşünmüştüm. Bu adam da sözüm ona beni takibe koyulmuştu. Fakat dışarıda bulunduğum müddetçe burnumun dibinden ayrılmıyan o siyah elbiseli adamı görüp farkedemediği gibi, hiç hesapta olmıyan, bambaşka, işinde gücünde birtakım insanlarla, beni ne demeye takip ettikleri iddiasıyla münakaşalar çıkar-mış, başımı da derde sokmuştu. Ona siyah elbiseli takipçimi

bütün gayretime rağmen tarlı edip gösterememiştim. Olmadık şahısları muhakkak budur diyerek gözüne kestirmiş, beni de çileden çıkarmıştı. Ertesi gün ondan da ümidi kesmiş, ne istersen yap diyip kendi haline bırakmışım.

İşte o gündü, öğleden sonra geç saatlerde mutad yürüyüşüme çıktım. Mümkün mertebe kalabalık kaldırımları seçerek ağır ağır ilerliyordum. Hava enikonu soğuktu. Kaldırım yer yer buz tutmuştu. Gidip gelenler biran evvel soğuktan kurtulmak için sık adımlar atıyor, adeta koşuyorlardı. Buna rağmen hareketli bir kalabalık vardı. Kahve ve pastahanelerin camları içerdekilerin nefesleriyle buğulanmış, buzlu camlara dönmüşlerdi. Niyetim bir otobüse binip kısa yoldan eve dönmektir. Kendimi pek iyi hissetmiyordum. Durağa elli metre kadar mesafedeyken, bir otobüsün yaklaşmakta olduğunu gördüm. Adımlarımı hızlandırdım. Bu benim için büyük bir gayrettir. Henüz beş on adım atmışım ki ayak seslerinden ve adeta soluğunu ensemde hissedişimden takipçimin yaklaşmakta olduğunu anladım. Tarıfsız bir bunaltı ve korku benliğimi sarmaya başlamıştı. Her zamankinin aksine adımlar gittikçe yaklaşıyordu. Dayanılmaz bir titreme, heyecan ve çarpıntının tesiri altındaydım. Durmak lüzumunu hissetmiştim. Otobüs durağına pek az bir mesafe kalmıştı. Takipçimin ellerinin bana doğru uzandığını görür gibi oluyordum. Soğuğa rağmen terlemiştim. Takipçimin siyah ceketinin kollarından fırlayan iri ellerinin kemikli parmakları boğazımı sıkıya başlamıştı bile. Bağırarak, kurtarılmak istiyordum. İçimde bulantı ve dizlerimde keşliklik başlamıştı. Elimden bastonum düşmüş, kendimden geçmek üzereydim. Etrafındakilerin güçlükle farkedebildiğim bakışları durumumun korkunçluk ve ümitsizliğine nisbetle çok ilgisizdi. Buna bir sebep bulamıyordum. Bazıları durmuş beni seyrediyor, bazıları da bana yaklaşmak için tereddütlü adımlar atıyorlardı. Herkesin içinde apaçık tecavüze uğruyordum. Kimsenin yerinden kimoldadığı ve beni mütecavizlin elinden kurtarmak için bir gayret gösterdiği yoktu. İşin garibi suratlarda bir şaşkınlık, korku ve dehşet ifadesinden ziyade bir acıma havası sezilmekte idi. Ne korkunç bir ilgisizlikli Yarabbi. Gittikçe boğuluyordum, parmaklardan sonra pek ağır bir gövdenin de üzerime var gücüyle abandığını hissettim. Etraf kararı, sonrasını da zaten hatırlamıyorum.

Gözlerimi bir hastahanece açtım. Havadaki keskin ilzör kokusu genzimi yakmıştı. Bir müddet sonra da doktor gelmiş "Geçmiş olsun, şimdi daha iyicesiniz değil mi?" demişti. Ben hemen boğazıma sarılan adamın yakalanıp yakalanmadığını sormuştum. Doktor da bir müddet bariz bir şaşkınlık ifadesiyle yüzüme baktıktan sonra, "E... evet" demişti, "Yalnız siz daha uzun bir müddet dışarı çıkmazsanız iyi edersiniz." Tuhaf

bir cevaptı doğrusu. Acaba o siyah elbiseli adamın suç ortaklarının mevcudiyetinden mi şüphe ediliyordu. Her ne hal ise, bugün on gündür doktorun tavsiyesini tutuyor ve evden çıkmıyorum. Doktora da bu fıkri polis müdürü vermiş olmalı. Yoksa doktor evden çıkmamamı ne demeye tavsiye etmiş olsun, hasta değilim ki. Haa unuttuyordum, Doktor bir sürü ilâç da verdi, trinitrin v.s., herhalde bozulan âsabımı düzeltmek için olacak. Fakat yine de korkuyorum. Arada bir o adamla karşılaşmış olmanın boğuntusunu hissediyorum. Ağır ve tehditkâr ayak sesleri kapımın önünden gitmiyor. Birişi bir şey kolluyor sanki. Korkuyorum, ne sıkıntılı günler Tanrım. Kögedeki üç beş kurşun bu kadar kıymetli mi? Ben mütekalid, kimsesiz bir ihtiyarım, kimseye zararım dokunmaz ki. Bunları o siyah elbiseliye ya da adamlarına anlatabilsem. Bırakın beni, korkutmayın beni, herşeyim sizin olsun diyebilsem.



5 Şubat tarihli sabah gazetelerinin şehir haberleri sütununda şöyle küçük bir haber vardı:

"Dün, öğleden sonra saat 4 sıralarında bulvarındaki pastahanesi önünde, isimli yaşlı bir şahıs fenalaşarak yere yığılmış, etraftan yetişenlerin yardımıyla kaldırıldığı ... hastahanesinde gösterilen bütün ihtimama rağmen kurtarılamayarak vefat etmiştir. Ölümün bir kalp krizi sonunda vuku bulduğu öğrenilmiştir."

İşte yukarıya bazı pasajlarını aldığımız notlar, bu ölünün elbiseleri cebinde bulunan bir not defterine aittir.

ÜNER, Tanju

Ö Y L E B İ R G Ü N

Gece hiç bitmeyecek sanırsın. Yağmurun ıslak ıslak illiklerine dek işlediği bu kuzey gecelerinde yakarı ıyice kaldırmış, şapkanı önüne eğmiş ne yapacağını bilmez geceye dalar, gecenin içinde erir gidersin. Karanlık ağır bir cumartesinin ıslak bir geceye merdiven dayadığı böyle günlerden birinde içinde anlatımı zor bir özlem vardır. Sıcak bir ülkeden koparılmış, kuzeyin ortasına atılmış bir bitki örneği günden güne kendini yitirdiğini, gözlerindeki parıltının donuklaştığını farkederek, bu sana herşey veren ülkede bunun nedenini bulamamanın çaresizliğini çekersin. Aradığının ne olduğunu bilmeden sonu gelmeyen bir gecede sabahlara dek başı boş dolanmak, hemen oraya yolun kenarına yatırmak, gökyüzünü seyretmek, oradaki yıldızın birini seninle birlikte uzaktaki kendi insanların da seyrettiğini düşünmek istersin. Bu düşüncenin usundan geçtiğini bilseler sana acıyarak bakacak bu donuk gözlü insanların içinde bağırarak, onların topuna birden sövmek, boşalmak istersin. Bir cumartesi sabahı üstünde bir kuzey yorgunluğuyla kalktığında içinde kıvıllık kıvıllık birşeyler vardır. Seni bütün gün beraberinde sürükleyecek bu kıvıltıyı söküp atamaz, yok edemezsin.

Geldiğinde, kapıda beni bekliyordu.

— Ne haber? dedim.

— Ne olsun.

Kapının önü garip giyimli gençlerle doluydu. Mavimsi bir duman boğuk, karanlık bir müziğe karışıyor, dışarıya ıslak havaya hızla çarpıyor, sonra dağılıp kayboluyordu.

— Girelim, dedim.

— Girelim, dedi. Birer sigara yaktık. Kapı dik bir merdivene açılıyordu. Merdivenin kenarında upuzun saçlı pantolonlu kızlar, kıza benzeyen erkekler ağır bir havanın içinde kaybolmuş, dumanlaşmışlardı.

— Bir bak çevrene, belki gelmişlerdir.

— Saat sekiz, daha gelmezler. Sen otur ben iki şişe bira getirayım. Gittim oraya buraya atılmış iskemlelerden birine çöktüm. İçerisi ıyice karanlıktı. Tek tük ışıklar parça parça aydınlatıyordu çevremizi. İlerde küçümen bir bar, barın üstünde yetersiz kırmızı, kıpkırmızı bir ışık. Haldun biraları getir-

di, bir dikişte yarıkadı birini, sigarası sönmeden bir ikincisini ekledi, bir nefes aldı bıraktı. Ortada gençler caza uyup delicesine dans ediyorlardı. İlerde bir grup el çırpıyor, kımış bombos gözlerle bilmediğimiz bir evrene bakıyorlardı. "Dünya küçüldü," diyorlar dedim, yalandı dünya büyük, çok büyüktü, bu kocaman dünyada insanların sorunları ne çok çeşitliydi.

Konuşmuyorduk, gürültü alabildiğine sarmıştı çevremizi. Biradan bir yudum aldım acı sıvı soğuk bir ürperti verdi içime. Kalktım ilerdeki kızlardan birini dansa kaldırdım. Dolgun vücudunu kavramak, ona iyice sarılmak geçti içimden. Durmadan gülüyordu, sarhoştı. Konuşmuş olmak için bir iki söz ettim.

— Öldü, dedi.

— Kim dedim. Ses etmedi. Meraklandım. Hızlı bir parça çalıyordu. Kız beni bıraktı, kendi kendine dönmeye başladı.

— İsterseniz oturalım, dedim.

— Sen otur! tuttum, yeniden tepinmeye başladık. Gene gözlerime bakarak:

— Dün öldü, dayanamadım kaçtım evden. Bu kez bozmadım,

— Yazık, dedim.

— Hıh, dedi, beni çok severdi. Bir an önce yerime oturmayaya can atıyordum. Kızın kıvrımları anlamını kaybetmişti artık. O yoktu, yalnızca yabancı, yabyabancı bir varlık vardı ortada, dönen, hareket eden. Danstan sonra onu yerine bıraktım. Sıcak illiklerime dek sardı, mendille terimi sildim. Baktım bizim çocuklar da gelmiş. Nejat:

— Burada mıyız bu gece?

— Ben kalamam, dedim, çekilir gibi değil bu hava.

— Biraz sonra gideriz, dedi Haldun.

İskemlelerli birbirine yaklaştırdık. Çevremiz gittikçe kalabalıklaşıyordu. Hava sigara aumanından masmavi kesilmişti. İlerde karanlığın içinden belli belirsiz trompet çalan bir zenci görünüyordu. Yüzü pırıl pırıldı. Çevresini yavaş yavaş el çırpıp dalgın bakışlı gençler sarmıştı. Alabildiğine terliyorduk. Bir ara bizim çocuklar dansa kalktılar. Onları karanlığın içinde kaybettim. Barın yanındaki birkaç genç ellerindeki kartonlara zenci trompetçinin resmini çiziyorlardı. Hava olanca ağırlığıyla çökmüştü. Gece ilerledikçe ortada dönen çiftlerin hareketleri yavaşlıyor, yavaşlıyor, uzak karanlığın içinde dönen acalıp bir şekil çıkıyordu ortaya. Birayı bir dikişte bitirdim, içimde bir boşluk vardı. Yönünü kestiremediğim upuzun bir yolda durmadan yürüyormuş gibiydim. Arkama yaslandım, sıcaktan üstüme tatlı bir ağırlık çöktü. O ara biri omuzumu sarstı, baktım; Karl.

— Merhaba, dedi Karl.

— Selâmlar.

Bir iskemle çekti, oturdu, sarhoştı.

— Sen de gelir miydin buralara?

— Ara sıra, dedim.

— Burası sizler için ilgi çekici olmalı.

— Hıhı, dedim.

— Biliyor musun, dedi, caz güzel şey. Bugünkü hayat. Her şey, her şey var içinde. Sustu, elinle bir hareket yaptı, daha anlatacaktı, sonra bıraktı. Birayı aldı elimden, şişenin ağzını sildi başına dıktı. Durmadan sigara içiyorduk. Biraz sonra bizim çocuklar da geldi. Onlara Karlı tanıştırdım. Haldün:

— Ben biraz dışarı çıkacağım, dedi, bu hava sıkı beni.

— Ben de geliyorum senle, dedi Ali, sonra bize döndü.

— İsterseniz benim arabayla dolaşalım biraz. Karl durmadan içiyordu, iyice sarhoştı. Nejat Karl'a baktı.

— Oldu bu, dedi, hadi kalkalım.

Karl'ın koluna girdik. Dışarda ıslak bir gece vardı. Soğuk hava iyi geldi hepimize. Nejat kapıda sarışın bir kızla selâmlaştı. Kız hepimizin elini sıkı. Bize:

— Siz de Türk? dedi.

— Biz de Türk, dedi Ali. Nejat'a türkçe:

— Nereli bu? dedim.

— İsveçten gelmiş, burada bir aile yanında hem çalışıp hem lisan öğreniyormuş. Kız Karl'ı gösterdi:

— Sarhoş, dedi. Tatlı bir aksanı vardı.

— Sarhoş, dedi Karl, durmadan gülüyordu. Kızdan ayrıldık, biraz ilerdeki arabaya gittik. ona uzaktan el salladık.

— Nereye gidiyoruz? dedim.

— Nereye olursa olsun, tek şuradan çıkalım da, dedi Nejat. Hafif hafif yağmur yağıyordu. Işıklar yağmurun gerisinden cıcılı bıcılı oyuncaklara benziyorlardı. Karl başını arkaya dayadı, daldı, derin derin soluyordu. Araba ıslak yolun üstünde ilerli atıldı. Karl'ın başı omuzuma düştü. Kaldırdım yerine koydum. Şehir yavaş yavaş geride kalıyordu.

— "Autobahn'a" çıkalım mı, dedi Ali. Kimse cevaplamadı onu. Kendi dünyamıza dalmıştık. Günlerden cumartesiydi, hepimiz güzelce giyinmiştik. Bir şeyler yapmamız gerekti, ama neydi? Bilmiyorduk. Aradığımız gece lokalini oradaki boğuk sesli kadını bulanuyacağımızı biliyorduk. Gözlerim ön camdaki yağmur siliceğe takıldı. Damlalar önce hırsıyla düşüyor, sonra yavaşça siliniyordu. Yandaki pencereyi açtım, soğuk hava Karl'ın suratına çarptı. Başını uykulu uykulu kaldırdı, baktı. Gene kafasını dayadı, bu kez uyuyamadı, kaldırdı başını. Şehirden çıkmıştık, çevremiz alabildiğine karanlıktı, karsıdan

tek tük ışıklar görünüyordu. Ali Halduna döndü:

— Söylesene bir türkü, dedi. Garip garip baktık ona. Haldun sigarasını pencereden fırlattı. Kırmızı ışık uzaklara uçtu gitti. Pencereyi kapadı. Türkü buram buram sardı havayı. Yurttan binlerce kilometre ötede insanı kendinden geçiren bir havası vardı türkülerin. Kari iyice ayıldı, bana döndü, başını salladı. Haldun türkü üstüne türkü yakıyordu.

— İlgı çekici dedi Karl, çok ilgı çekici, hem caz...

Ali bana döndü, türkçe:

— Söyle şuna, dedi, kapasın çenesini. Türkü boğuk boğuk çıktı. Araba bilmediğimiz bir yere doğru uçarcasına gidiyordu.



ÜRETÜRK, Vedat

EVLERİNİN ÖNÜ MERSİN

Gözlerim, önümde yürüyen kızın ince bacaklarına takıldı. İçime sıcak bir titreyiş doldu. Soluğum kesildi. Gözlerim, ince bacaklardan yukarı çıktı. Göğüslerde durdu. Titreyen iki dünya... Ve, ortalıkta yakıcı bir sıcak vardı. O, karşımda yürüyordu. İçim susmuştu. Konuşan gözlerim oldu. Gözlerim bu göğüslere şunları söyledi:

Haydi...

Sizi bir balıkçı kahvesine çağırıyorum. Gelm mısınız? Gelmez mısınız? Ama, gelmeyeceksiniz. Görseniz, bilmeyeceksiniz. Sesler neymiş? Bıçım neymiş? Zaman sonrasızlığı denen boşluktaki gülüşler neymiş? Bilmeyeceksiniz buradaki, Balaban'daki gürültüleri, sümüklü bir kıza duyulan özlemleri, sandalda, kürek başında beklenen balığı, balık kokusunu, sudan yükselirken pulların alı-alıverdikleri renk dizisini...

Gelmeyeceksiniz ama, geldiğinizi düşünüyorum. Bakın, şu köşe, demir çubuklu pencerenin başı boş. Geçim, oturun oraya. Neden gocunuyorsunuz? Üzerinize toz mu konar? Üzerinizdeki elbise kirlenir mi? Kirlenen sadece elbiseniz olsun, sadece elbiseniz... Yüzünüz temiz, gönlünüz kuyular gibi serin, yarınlardan medet ummayan anlık düşünceniz güzel olsun... Bunların hiçbirine birşeycikler olmasın, yeter ki... Hem sonra, burası, olup olacağı, bir köşesi kırık masa işte. Üç yıl önce, bu masa başında, Lüfer'ci A'nın karısı uğruna, bir cinayet işlenmişti. Siz o zamanlar, kim bilir neredeydiniz? Hayatın saçmalığını savunan bir felsefenin kurbanları gibi, saçma saçma şeylerle uğraşıyordunuz belki de. Evet, böyle. Çünkü siz, sokaklarda, baş öne düşmüş, çile denizinde çırpınır görüyordum. Hayatın saçmalığını, bir bıçak yarası gibi değil, kendinden geçiş anlarında söylenen, ama hemen unutulmuş bir türkü gibi, başınıza basmıştınız. Siz kör olsun bu yollara sürükleyenler! Siz hayatın saçmalığını anlatanların canı çıksın! Gözyaşlarındaki güzelliği gösterebilirlerdi. Ağlayan kadınların güzelliği yok mudur?

Ama, şimdiki, daha başkasınız. Bu masa balık mı kokuyor? Balık kokuyor, hep balık kokacak. Siz de, buraya girdiğinizde göre, bundan böyle, balık kokacaksınız. Hayatın saçmalığını

savunan felsefe kokacağınız yerde, balık kokmanız, çok daha iyidir. Dudaklarınız çöl yolcularınıninki gibi kuru ama, hele aradan biraz zaman geçsin, hele şu ocak yükünü alsın, semaver coşsun, görürsünüz, dudaklarınızın nasıl ıslanacaklarını... Dudaklarınızı unuttum gitti bile. Bence, önemli olan gözleriniz. Balık gözü gibi gözleriniz. Mersin gözler!

Deniz, üç adım ötede, ölüm kadar alımlı durmuş işte. Denize bakıp bakıp kendinden geçecek soydan aptal kişi değilsiniz ama, böylesi bir aptallığa da can atıldığını düşünmemezlik edemezsiniz. Deniz bu, dersiniz. Deniz coşar ve susar. Ölüm, dersiniz. Ölüm susar, can almağa susar, büyüklüğünü anlamış kişiler arar, bulunca da, durmaz artık, coşar. Ölümün güzelliği, onu düşünmeden yaşamakla ele geçer.

Hele şu getirilen çaydan bir yudum için de, ondan sonra düşünün. Çay güzel olmuş, değil mi? Pirandello da güzel demişti: "Her biçim bir ölümdür!" diye. Bu söz de anlamsız değildir, bu çay da, ölüm de... Ölümü özleyenlerden değilseniz, ölümün dostusunuz, demektir!

Canım, bir yudum daha için de, ondan sonra kendi varoluşunuzu düşünürsünüz. Biliyorum, burası içinizi açmadı sizin. O halde, ne duruyorsunuz, bilinçli bir düşe dalın. Ya da düşününüz bilinçsiz olsun, olabılırsa elbet... Elbisenizi, boynunuza ur gibi sarılan atkınızı, istakoz ayakları gibi oynak olan elnizdeki gövalye yüzüğünü bir an için unutun... Haydi, geçin şu madde dünyasının kapılarından. Her an kapılar vardır. Varlık kapıları, yokluk kapıları. Birinin başında bulunan, öbürününküne düşman kesilir. "BİRŞEY TOPLANIR BOŞLUKTA.. BİRŞEY DAĞILIR."

Haydi...

Neden? Neden beğenmediniz çayı? Şekerli mi? Yoksa fazla mı demli? Herşeyde bu iki özelliği görmüyor musunuz? Aışkanlıklarınız bu iki özellikle örülmemiş midir? Çocukluğunuzun öykülerindeki libido kinleri bu özelliklerle dolmamış mıdır? Yeryüzünden savaşın kaldırılmayacağını savunan Freud sanki az mı ileri, ileri gitmişti? Siz de bir savaşçı olun, bırakın kadınlığınızı, savaşçı olun. Ama, amazonlar gibi savaşçı olun, yeter bu, yeter!

Görüyorum, dudaklarınız kırırdıyor. Deniz kıyısındaki ke-diye bakıyorsunuz. Söyleniyorsunuz içinizden. Kırçıl bir kedi. Mırıl mırıl, ölü bir balığın gözlerini oyuyor. Kedinin yanbaşında, bir başka kedi. Anlasın gönlünüz bunu: İki kapı ve iki kapı önünde, iki varlık. Ölü birinci kapı. Balığın gözleri ikinci kapı. İlk kedi birinci varlık. İkinci kedi ikinci varlık. Bu tablodan, varlıkları, kedileri kaldırın, yerine insan koyun. Ne olur?

İnsanı kaldırın. Yerine hidrojen ile oksijeni koyun. Ne olur? Hep yemek ve yenmek olayı...

Hayır, hayır, başınızı o yöne çevirmeyin. Size ne ondan? Bir balıkçı işte. Elbisesinde deniz içmiş soğukluk var. Az önce, sandaldan yere, yerden delik ağılara, delik ağlardan da buraya düştü. Burada, beş çay içecek. Sonra, kalkacak, sabah sabah, içklevinin lâkerdası başına gidecek. Kayık türküsünü denizde unutmuş olduğu dudaklarını anasonlu rakı ıslatacak.

Felsefe mi? Hayatın saçmalığı mı? Herşeyin anlamsızlığı mı? Bu rakı, bu oana kadar sevdiği rakı, kız memesi gibidir onun için... Bir çırpıda, yüreğinin yanıklığını giderir. Ve denizde unuttuğu kayık türküsü dudaklarının artık mezesi olur!

Hayır, muşamba ceketine bakmayın. Bu ceketin, ölüm ve dirim uğruna, kaç gece, kaç poyraz, kaç lodos, kaç karayel altında belâ geçirdiğini bilemezsiniz.

Neden elindeki yüzüğe bakıyorsunuz? Mutluluk mu? Nasıl? Bir yüzük, bin belâ, demektir. Bunu hayattır söyleyen, her an yeni bir kılığa giren insandır. Bunu söyleyen, değişim'dir. O, bunca yıl, iç denizlerde, kıyı sularında, Kefken'de ölen babasını unutmak için gittiği Yunan argipellinde, köpek balığının, mercanların, lüferlerin, yoksul lokması uskumrunun, yengecin, istakozun değil, talinının aşkına yandı. Hep bir balina tutmak istedi. Tutamadı. Üçüncü kızının, zıfıf gecesi, kendini as-tığını işitince, deliye döndü, soluğu rakıda aldı.

Gülerim size: Siz, batıdan gelen varoluş felsefesinin dumanlarında boğulmuşsunuz. Bu balıkçı kahvesinin dumanları açmaz sizi. Sevgilinizle bir olur, 'bohemce' yaşamının büyü-süne kapılırsınız. Serseri olmak nerede, bu serserillğe özenmek nerede? Onun, balıkçının üçüncü kızı, istemediği kızıyla dünya evine girmemek için asmaştı kendini. Siz de, istemediğiniz bu dünyadan, saçma, anlamsız bulduğunuz bu insanlardan uzaklaşmak için, bir halt etseniz e, assanız a kendinizi! Yapamaz-sınız! Hanl saçma idl dünya?

Neden bu kadar korkaksınız? Şu İstanbul kıyıcığındaki balıkçı kahvesinde, balıktan, balık masallarından konuşan, balık, çay, rakı, karı gerçeğini, ağ, gırgır, yakamoz gerçeği gibi hayatlarına ölkü seçen kişileri ne diye, ne diye bilgisiz bulur-sunuz? Bilgi nedir ki? Kim bilgilidir yerden doruğa? Bu balıkçı felsefesiz mi, müziksiz mi, anlayışsız mı?

Evet buraya geldiniz. Ayaklarınız geldi. Elleriniz geldi. Gözleriniz geldi. Ama kafanız yok ortada!

Gidiyor musunuz? Açık olsun yolunuz. Çay parasını vermeseniz de olur. Kapı açık işte. Ne duruyorsunuz? "Pls, bir daha ayak atma buraya! Küfürler dost olmaz sana!" diyen mi var? Yok. Yalnız biri konuşuyor. Dudak ucundan bir türkü akıtıyor duvarlara: Evlerinin önü Mersin... diye.

Hele biraz daha dursaydınız, Lüfer'ci A'nın şu sözünü işitecektiniz: "Hayat hakkında konuşmak aptallıktır abi! Hayat yoktur, hayatlar vardır. Balık, insan, çay, tükürük birdir, beraberdir. Evlerimizin önü Mersin değil, hayattır, baktır anıyacağınız... Balık pulları gibi hayatlar vardır..."

Konuşan gözlerim sustu. Tiltreyen iki dünyayı unuttum. Yürüdüm.



YALÇIN, Bahattin

BİLİNMEYEN GÜNAHLAR

Aylarca bizi tezek sobalarının yanından uzaklaştırmayan kış, bu yıl için geride kaldı. Önümüzde güzel, mutlu gelecekler olduğunu sanarak seviniyorum. Köyde ufak tefek işler çıkmaya başladı. Kimileri, birkaç koyununu, keçisini kırlara götürüyor. Kimileri; öküzlerin hamını gideriyor. Arpa ekiyorlar.

Bütün kış boyu, derslikle ev arasında, makine mekiği gibi gittim, geldim. Tezek dumanları ile islenen burnum, artık bu boğucu kokuyu duymaz oldu. Okulda, evde yakılan hep tezek. Köyün içi de öyle tüm. En tedarikli harcaman, en çok dikkat gösterilen şey tezek, burada. Sabahtan okula gelen çocuklar birer tezek parçası sıkıştırırlar koltuklarının altlarına. Küçük getirenler, unutanlar arkadaşları yoluyla ışıttırılır bana.

Köyde kahve yok. Küçük, aslında köy. Otuz evli. Köy erkeklerinin toplandığı, topu topu muhtarın bir odası var. Başka gidecek hiçbir yer yok. Burasını da ramazan için getirtilen imam kapattı. Kuran okutuyor tüm köylülere. İmam köye geldiğinden beri çocuklar da okula gelmemeğe başladı.

Okula gelmeyen çocukların babaları ile konuşuyorum: "Aman bire öğretmen; beş altı aydır senin önündelerdi. Bırak bir ay da imam okutsun. Tüm gâvur mu edecektik? çocuk çocukları." diye hiç çekinmeden imamda okuduklarını söylüyorlar. Muhtarla görüştüğüm zaman, muhtar: "Ben nöğrüyüm muallim beğ; bös büyük başıynan hoca gahmış benim evime gelmiş. Taa garadeniz gibi yerden. Zahar yarın buna beş on gurus dereciyik. Elden ağşağa veremek. O da ev geçindiriyor. Bunu nerden toplayak. Soğna herif odamda yatmasa bitüllü. Neyise idare et bahalım. Ramazandan soğna, imamı uğurlayınca; gene sana saldırırım çocukları. Bırak; acıh da öte dünyalığını bellesinler." dedi.

Üç aydır maaşımı kente gidenlerle getirtiyordum. Köyde ev makası ile kestirdiğim saçlarımı düzelttirmek, devam işi için ilgililerle görüşmek, aylık maaşımı almak için kente iniyordum. İkinci sınıftaki oğlum: "Babacığım, bir meşin top al-sanız; bu çayırılık çok güzel, oynarız sizinle" dedi. Pek parlak bir düşünce idi. Boş zamanlarda can sıkıntısını gidermek, hem köyün gençlerini uyukluktan kurtarmak için çok iyi olurdu. İş dönüşü duvar diplerinde, kaçak tütün sarılı sigaraları elden

ele dolastırıp, sigaraya alışıp, büsbütün kendilerini tembelliğe vereceklerine; spora alışırlar, hareketli olurlardı. O anda topun hazır olmasını istedim. Şimdiye dek düşünüp, getirmedliğime de kızdım.

Kentden dönerken sepetin içinde bir de meşin top vardı. Hemen gaz ocağı ile ısıtıp, başladık oynamaya.

Okul hemen köyün önündeki çayırığa kurulmuştu. Köylüler işten dönünce, boş zamanlarında, okulun yanına inerler. Konuşuruz. Sonra çayırığın alt yanındaki kaynaktan abdestlenerek evlerine dönerlerdi.

Ben topu köye getirdikten sonra bir tane köylünün bile, çayırığa ayak basmadığını gördüm. Hep uzaktan dolaşıyorlardı, kaynağa gitmek için. Bir kez top kaçmış geçtikleri yolun üstüne düşmüştü. O sırada oradan geçen birisine; topa vurup, bana doğru atmasını söyledim zaman: Adam topa dokunması şöyle dursun; bir yilandan kaçır gibi uzaktan dolaştı. Hem de ağzının içinde bir şeyler mırıldanıyordu.

Bir kez de çayırığın altındaki kaynaktan su götüren bir kadın: "İlahı sebep.. diyordu, düneğin dağılaydı. Bizim mektebinen ne işimiz vardı. Tüm gavur icatları koyde ağıdı. Dağ yağacak başımıza, dağ".

Bütün bu sözlerde, köylülerin çayırığa gelmemesinde bir iş vardı. Ne idi acaba bu? Kafamı kurcalamaya başladı. Çok düşündüm; bir kez bulamadım nedenini.

Yine bir gün, akşam namazına abdestlenmek için kaynağa iniyorlardı. Son zamanlarda olduğu gibi, uzaktan, hem de ben-den yana bakmadan geçiyorlardı. Ben geçenleri süzüyor, aralarında muhtar arıyordum. Biraz sonra baktım o da geliyordu. Muhtar boş, işsiz adam olduğu için, her gün güneş batmadan gelirdi çayırığa; konuşurduk. Son zamanlarda o da uğramaz olmuştu. Şöyle topu yuvarlayarak, çayırığın kenarına doğru vardım. Muhtarın yolunu kesip konuşmak istiyordum. Benim bu hareketimi görünce, o da bana doğru yöneldi. Sağ eli ile sol kolunun yenini dirseğinden aşırırmaya çabalıyordu. Yanıma geldiğinde hiç yüzüme bakmıyordu. Gözlerini bir ayağına üstüne bastığım top'a dikmişti. Bana da küskün bir halli vardı.

Söze ben başladım.

"— Muhtar.. dedim. Bütün köylüler çayırığa uğramaz oldular. Bana bile selâm vermiyorlar. Sen de çoktandır gelmiyor, uzaktan dolaşıyorsun. Yoksa siz, köylüyü gücendirecek bir şey mi yaptım?"

O, omuzlarına taktığı ceketinin yakalarından tutup yenilerken; yine tiksiniresine ayağının altındaki topa bakıyordu. Sonra, nefret dolu bir sesle:

"— Vur şu mærete bir tekme de, at şo deriye, cenabeti." dedi. Bunu söylerken eliyle topu gösteriyordu.

Ben iyice şaşırmıştım. Ne vardı ki bunda? Hemen aklıma günah olacağı geldi. Ama ben de "İmamgıl" diye anılan bir soydan olduğum halde; duymamıştım günah olduğunu.

"— Pekiyi ama, ne var ki bunda? Günah yanı, kimseye zararı yok." dedim.

Muhtar iyice kızmıştı, bu sözümün üzerine de.

"— Nasıl günah değil, efendi nasıl.. diye bağırmaya başladı. Daha bu cenabeti koye getirdiğin gün; hoca görmüş. Camide söyledi. Buna ayağını, elini vuran, bir kez dokundurup, yuvarlayan, tüm gâvur olurumuş. Sen gunlardan beri oynuyorsun, zahar kuser koylü sana."

Benim yine aklıma sığmadı günah olduğu. Büsbütün şaşır-dım. Sonra, "Acaba, dedim kendi kendime. Ecnebler icat ettiği için mi günah diyorlar"

"— Mustafendi, dedim. Doğrusu, nasıl günah olduğunu, neden günah olduğunu benim aklım almıyor."

"— Almaz. Almaz ya.." dedi. Ders veren, bildiklik taslayan bir çeşni vardı sesinde: "Sizler, zatı bilmeyerek işlersiniz bütün günahları. Niye; Kerbelâ'da, Hazreti Hüseyin'in başını, küf-farlar kesip de, böyle senin gibi ayaklarıynam yuvarlamadılar mı? Ondan soğna da bu topu icat etmişler. Domuz derisinden yapıyorlarmış içlndekini de. Su mubarek ırmazan gününde sen de ona elini vuruyor, evinde goyuyorsun. Buna dohunanın orucu bilem gabul olmazmış. Bütün bunnarı geçen gun hoca çocuklara da söyledi. Bizim odada."

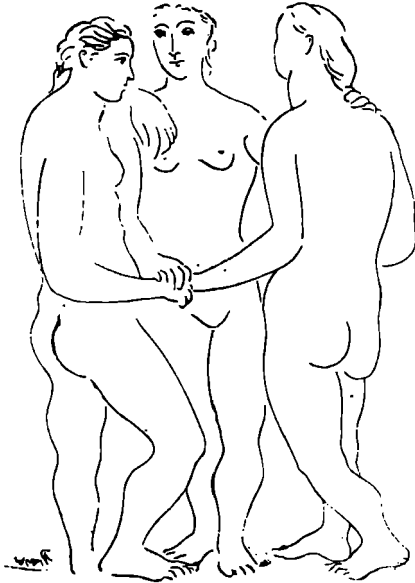
Hele çocuklar da topa ellerini vurmaz olmuşlardı.

Ders aralarında, öğle paydoslarında; sanki, top oynamak için yapılmış gibi güzel çay-ılığa bıraktığım topa kimse dokunmaz olmuştu. Çocuklar ya köydeki özel oyunlarını oynuyorlar, ya da okulun duvarının dibinde tembel tembel dikiliyorlardı.

Bunun üzerine muhtar hızını alamamış olacak ki, devam etti söze:

"— Hemî, tüm gâvur işlerini sen getiriyorsun koye. Bundan evvel dutdun bir de çan getirdin. Saatda bir çalınıyor. O çalınırken tüm koylü gulaklarını dihiyor. Bir kilise ağsık galdı. Hoca koye geldiği gun duyunca "çaldırmayın şunu. Müslüman koyünde çan çalınmaz" dedi. Biz de sen anlarsın deyî, sana demedik. Sen de çanı çaldırmıyacağına; üsdellik bir gâvur işi daha getirdin koye. Hocanın "günah" demesinden soğna kaç denesi "gediyim gıryım şunu" dedi de ben ırıza gostermedim. Annar bir gun elbet dedim. Şimdi de sen açdın da söylüyom. Bu gâvur işlerini yoh etsen eyî edersin."

Mustafendi bunları söyledikten sonra; yine yüzüme bakmadan kaynağa doğru hızlı hızlı yürüyüp gitti. Hoca caminin damına çıkmış akşam ezanını okuyor. Geç kalanlar kollarının yenlerini indirerek, dudaklarında kendilerinin de anlamadığı bir şeyler mırıldanıp, çevrelerine bakmadan, koşuyorlardı imanun sesine.



YAVAŞ, İ. Rıfla

P A Z A R E K M E Ğ İ

"Kızım seni sarhoşa vereyim mi. - İsterim babacığım, isterim. - Onun adı sarhoş. - Sever beni pek hoş." Kara Ahmet pikaba doğru yönelmişti. Masadaki konuşma ilgisini çekti. İçinden: "Elin keyfi saz, sana ülen" diye söylendi. Yan masadaki üç birey tatlı bir konuyu eleştiriyordu. Köy öğretmeni: "Toprak reformu yapılmalı" diyordu. Ziraat mühendisi olan Yeni Musa'nın Süleyman: "Sigorta, büyük sanayi, madenler millileşmeli" diye umutlanınca söylendi. "Tümü güzel şeyler, ne var ki bak gazeteye devlet demir yolları zarar ediyormuş" diye tamamladı tümcesini, orman bölge şefi Murtaza bey. Çoktandır elinde olmayan bir ilgiyle dinliyordu konuşmaları kahveci. Kara Ahmet. Usu bir şeycikler kavrayamadı. Teklifsiz sokuldu masadaki bireylerin yöresine.

"— Tümünüz mektup gahrı çekmişsiniz. Deminden beri konuşursunuz. Amladığım bir zıkkım varsa arap olayım," der demez, köy öğretmeni başı gediğine getirdi:

"— Kırk yılda bir doğru söyledin araplığının hatırı için."

Kara Ahmet öfkeyle kalktı yerinden. Kahve ocağına yöneldi. Öfkesini belli etmemek için pikaba bir plâk koydu. "Kızım seni sarhoşa vereyim mi?" diye bağıırıyordu plâktaki okuyucu. Köy öğretmeni seslendi:

"— Üç kahve yapar mısınız Ahmet ağa? Hem susuversin şu zırlıtı."

"— Ne derseniz deyin dostlar, plâk sarhoşa seslenir. Biz çenemizi yormayalım. Toplum anlayışımız düzelmedikçe bu işler yoluna girmez..." diye konuştu orman bölge şefi..

Kara Ahmet, kahveleri getirmişti. Kendine de bir kahve pişirmişti. Dördü birden kahveleri yudumlamağa başladılar. Kara Ahmetin kızgınlığı da geçmişti. Kahveler içildikten sonra dağılmağa başladılar.

Köy öğretmeni masada yalnız kalmıştı. Cebinden çıkardığı Vatan gazetesini okuyordu. Eğitim sorunları üzerine Hayrettin Uysal'ın bir yazısı vardı gazetede... "Hey gidi Hayrettin, hey" diye söyleniyordu ki, selâm verip yöresine geldi Kel Abdu.

"— O, hoca, cinlerle mi konuşuyorsun? Kim hayretmiş, öyle?.."

— Yok öyle şey. Benim bir arkadaşım vardı, şimdi Millî Eğitim Müdürüdür. Bir zamanlar, zamanın Millî Eğitim Bakanına kafa tutmuştu da; senin anlayacağın başma çok şeyler gelmişti."

— Yahşi adammış. Çin-min değilmiş ama, cinlerle oynuyormuş."

Gülüştüler... Köy öğretmeni saatine baktı. Konuyu değiştirmek için Kel Abduya:

— Bugün günlerden ne?" diye sudan bir soru sordu. Kel Abduda biraz halk ozanlığı vardır. Şapkasını düzeltti, parmaklarını oğuşturarak:

— Hoca, bu günlerden Salı, dudak şekerlenmiş neylesin balı. — Bizim altımızda hasır, ellerin altında halı."

Diye cevap verdi. Köy öğretmeni gülmeğe başladı. Kimi içinelediğini anlamaktan geri kalmadı. Eski partililerdendi Kel Abdu. Köy öğretmeni muhterlik yaptığı zamanlarda köy ağaları ile geçinememişti. Köyde ağalardan başka kimsede halı yoktu. Kel Abdu öğretmenden tarafa olduğunu da söylemek istemişti. Köy insanlarını iyi tanıyordu öğretmen, ağalar sevilmesine de tutulurdu. Ekmek sorunu vardı ortada. Ağa demek, kuvvet demektir bilisiz bireylerin usunda. Para demektir. Kötülük olduğunu da biliyorlardı. Ne var ki, ağaya muhtaçtı. Müsaade istiyerek ayrıldı köy öğretmeni de... Kentte iş vardı. O gün kentin Salı pazarı idi.

Matbaanın içi buruk-buruk mürekkep kokuyordu. Gazeteci Muzaffer beyi sordu mürettiple. Cılız bir çocuk: — Üst katta, İzmir'den konukları var." diye merdivenlere doğru bakakaldı. Muzaffer beyler de aşağı iniyorlardı. Tanıştırdı İzmirli arkadaşlarına köy öğretmenin... Kentin Kültür Derneğine çağırdı köy öğretmeni İzmirli dostlarını. Çarşamba gecesi bir sanat şöleni vardı kentte. Büyük ozanlar çağırılmıştı İstanbul'dan. Dernek odasında sanat üzerine düşüncülerini tekrar ettiler. Köy öğretmeni seviyordu olumlu sorunları. Yanlış tanımasalar çok iyi olacaktı. Ülkücü oluşu birkaç kez "şark"ı boylamasına sebep olmuştu. Yılmıyordu. Ak duygunun kutsallığı üstün gelecekti. Onun serüveni bu yönden meşhur olmuştu. Kültür Derneğinde çalışıyor diye mimlenmişti yan düşünümlü bireylerin yalanlarıyla. "Kültür Dernekleri, Halkevleri'nin yerini alıyormuş. Halbuki memur kişi siyasetle uğraşmazmış" diye ilk öğretim müfettişine de şikâyet edilmişti. Bizim sakat toplum anlayışımızın belirgin durumuydu bu... Örneğin, Mustafa Kemal Derneğinin şubesini açtığı zaman, kentte kıyamet kopmuştu sanki. Bağnazlar kolayını bulsalar bir bardak suda boğacaklardı köy öğretmenin. "Yok köy enstitüsü mezu-nu imiş. Dinsizmiş. Çalışmıyormuş. Köyde işini bırakıp şehre

İnliyormuş. Ondan başka adam yok mu imiş bu işlere burnunu sokacak" diye. Az mı söylenmişti bağnazlar...

Öğretmenin çalıştığı köy, kente yirmi dakika ya çekerdii ya çekmezdi. Yol boyunca bir halk kahvehanesine oturdu. Otobüs bekliyordu. Evine gidip elbise değiştirecekti. Kentte sanat gecesi düzenlenmişlerdi. Hava sıcaktı. Elbiseleri ıslanmıştı terden. Soğuk bir şey içmek istedi. Bir çam gazozu ısmarlamıştı ki, Hanlı İsmail, ağanın ırgatı Sülük Ali girdi kahvehaneye.. Selâm verdi öğretmene. Sülük Aliyi gören şaşırır, sayrı kabul eder onu. Kanser, cılız, ıplık gibi kalmış zavallı. Yanmış güneşin altında, çarık gibi olmuş yüzceğizli. Yitirmişler zavallıyı bir parça ekmek için. Köy öğretmeni bir çay ısmarladı ona da. Otobüsün gelmesine de az kalmıştı. Hava karmamağa başlamıştı. Sanat gecesi şöleni gecenin 20,45 inde idi, vakit vardı. Öğretmenin acelesi yoktu. İçinde bir sıkıntı vardı. Göğüs kemiklerini kırıp, yüreğine bir şey girmişti sanki. Bir şey bitti mi, bitmeli idi. Kavgaların yüzü soğuk olduğu halde. neyin kavgasını yapıyorduk? Niye iyi şeyler kutsal kitaplarda kahyordu? Ve niçin kötü bireyler çıkarlarına göre kabul ediyorlardı erdemli durumları; erkinlik diye bir şeyler olmalı... Kutsal kitaplar, insanları seveceksiniz der. Seversen, çıkar gözetmlyeceksin. Mutlu kılar bu duygu insanları." Köy öğretmeninlinin yüreğine yapışan duygu idi. Kötüye ve haksızlığa karşı ısyan eden yüreği eziliyordu. Evrenin çırkın tarafıydı bu... Evrenin zengin tarafı sevgi üzerinedir. Zengin olan, ealt ak düşünüyoksunu zenginlik: "En yüksek. iyi benim. Her şey benimle satın alınır." diye saçmalar... Köy öğretmeni bu duygularla yaşadığı an, otobüs de gelmişti. Dört yola dek gideceklerdi. Oradan köye yayan gidiyordu...

Otobüsün içi sıkışıkta. Balık küfesine benziyordu. Ne var ki, balıkları sudan çıkardın mı ölürler. Oradaki bireylerin hayatına da yaşamak denemezdi. Hanlı İsmail ağanın ırgatı Sülük Ali hangi hayatı yaşıyordu? Bir dilim ekmek için canını, kanını ve mutluluğunu kötü terazilye koymamış mı?

Tek-tük yıldızlar parıldıyordu mavli gökte. Bir yıldız da sayrılanmış gibi parlamamağa, ısıklı olmağa çalışıyordu. Köy öğretmeni: "Sülük Alinin kader yıldızı" diye geçirdi içinden... Köy yolu tozlu ydu. Kara düşünülü bireylerin kafaları gibi hem. Konuşmuyorlardı. Ankara yolundan ateş akıyordu sanki. Dakika geçmiyordu, arka arkaya vasıtalar gelip gidiyorlardı. Yolda ateş böcekleri oynuyordu ça, kimsenin haberi yoktu... Sessizliği köy öğretmeni bozdu: "Ali efendi, mahsul nasıl bu yıl?" diye konuşturmak istedi Sülük Aliyi.. Efendi sözcüğünü yadırganmıştı Sülük Ali. "Okumuş insan başka oluyor" gibi bir şey geçirdi içinden. Askerliğini anıladı bu kez. "Hocam, benim bir

zabıtım vardı askerde, sizlerden iyi olmasın, iyi adamdı." diye söylendi. Köy öğretmeni:

"— Estağfurullah Ali efendi. İyi insanlar çoktur. Dünya tüm kötülerin elinde olsa, savaşların sonu mu gelir? Sen askerlik yapmışsın daha iyi bilirsin."

"— Doğru söze ne denirkinem. Bizim konuğu Halil emmi merhametli adam. Beni salı pazarında gördü. Hal-hatır sordu. Bir gaymayı sıkıştırdı elime harçlık yaparsın diye."

"— Ağa bir şey vermez mi? Zengin adam."

"— Canı isterse verir aham. Diyeceğim, Halil emminin verdiğiyle bir pazar ekmeği aldım. Melim-melim bakıyor çocuklar elime. Hem katık oluyor onlara. Yaza zor çıktı küçüğü. Bu yıl hasat kesat gitti, arpa ekmeği gursaklarını tırmıyor da hocam."

Köy öğretmeni konuşmadı. Gözleri dolmuştu. Köyün içine girerken azgın köpekler havlıyordu. Ağanın kapısının önüne gelmişlerdi. "Bir uğrayayım hocam, ahamın tenbihatı vardır da... Akşamlarımız hayırla dolsun hocam."

Köy öğretmeni acele birşeyler atıstırdı ağzına. Glyindikten sonra "gelirim" diye ayrıldı evden. Kente gelince öğrendi sanat gecesinin olmayacağını. Canı da sıkılıyordu. Dernek odasına gitti. Kimseler yoktu. Terlemişti, terini sildi. Kitaplıktan bir kitap aldı. Okumağa başladı. Bir saat geçmişti. Öfkeyle bıraktı kitabı. Ne idi kızdığı? Oysa, Gothe'nin Faust isimli yapıtı idi okuduğu. Ne diyordu Gothe: "Nereye gidersem gideyim, yüreğim yanıyor, yanıyor, yanıyor. Pek yalnız da kalmıyorum. Ağlıyorum, ağlıyorum, ağlıyorum. Yüreğim parçalanıyor..."

Köy yolunu sarhoş bir karanlık sarmıştı. Köy öğretmeni yanık bir türkü tutturmıştı. Yalnızlığa karşı. Duygulanmıştı. Hangi sevinin tutkusuydu bu? Köye girerken elinde olmadan sustu. Gözleri kararıyordu. Ağlamıştı kimsesizliğe. Gerçek duvarlarında pazar ekmeği asıyordu sanki. Kurguna dizilmeden, "dar ağacına" çekilmeden, ölümü gelmeden yaşamak isteyen, ölü yaşayan; bizden olan bireyler...



Doğan Karaca

KISA BİYOGRAFYALAR

Bu yıllığınızda yazıları bulunan yazar ve sanatçılardan bir kısmının daha biyografyasını sunuyoruz. Gelecek yıllıklarımızda başka arkadaşları tanıtmağa devam edeceğiz.



Matisse



ALPTEKİN, M.

10 Ocak 1940 ta Çal'da doğdu. Çal Gazi Mustafa Kemal İlkokulunu, Denizli Ortaokulunu, Akşehir Öğretmen Okulunu, Bursa Eğitim Enstitüsünü bitirmiştir. Hâlen Kaman Ortaokulu Türkçe öğretmenidir. Yazı hayatına 1955 te başlamıştır. Yazıları Yelken, Bugün Gazetesi, Konya Gazetesi, Alan, Çağır, Türk Sanatı, Dost, Türk Dili ve Varlık'ta çıkmıştır

AND, Metin

17 Haziran 1927'de İstanbul'da doğdu. Babası Resit, annesi, Seniha'dır Bekârdır. Galatasaray Lisesini, İstanbul Hukuk Fakültesini ve Londra Üniversitesini bitirmiştir. Şimdi Forum Yayınları'nın sahibi olup, çeşitli inceleme ve deneme yazılarının yanı sıra özellikle tiyatro ve bale üstüne eleştirmeler yazmaktadır. Yazı hayatına 1954 yılında atılmış. Forum, Değişim, Dost, Türk Dili, Devlet Tiyatrosu, Türk Folklor Araştırma'arı. Dance News, Musical Courier, Dance Magazine gibi dergilerle Ulus, Vatan, Milliyet gazetesinde yazılarını yayınlamıştır. Başlıca eserleri: *Gönlü Yüce Türk* (1958), *Kırk Gün Kırk Gece* (1959), *Dance of Anatolian* (İngilizce, 1959), *Kavuklu Hamdiden Üç Ortaoyunu* (1962), *Dionisos ve Anadolu Köylüsü* (1962), *Bizans Tiyatrosu* (1962). Ayrıca İtalyan Ansiklopedisi (Enciclopedia Dello Spettacolo) da Türkiye maddesini yazmıştır.



ANDAY, Melih Cevdet

1915'te İstanbul'da doğdu. İlk ve Ortaokulu İstanbul'da okudu. Ankara Gazi Lisesini bitirdi. Kısa bir süre Sosyoloji öğrenmek için gittiği Belçika'da kaldı. dönüşte Ankara Milli Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğü'nde memurluk etti. 1942-1951 yılları arasında İstanbul'da Akşam gazetesinde çalıştı. Sonra çeşitli gazetelerde Sanat Edebiyat sayfaları yönetti. Fıkralar yazdı. Şimdi İstanbul Belediye Konservatuarında öğretmendir. İlk şiiri Varlık dergisinde (15 Kasım 1936) yayınlandı. Bunu lise arkadaşı Orhan Veli ve Oktay Rıfat'la birlikte yine Varlık'ta yayınladıkları şiirleri izledi. Şimdi Cumhuriyet gazetesinde haftada bir, makale yazmakta, şiirlerini, öteki yazı ve denemelerini Yeditepe'de yayınlamaktadır. Başlıca kitapları: *Garip* (1941, Orhan Veli, Oktay Rıfat'la birlikte), *Rahatlı Kaçan Ağaç* (1946, ikinci baskısı 1961), *Telegrafhane* (1952), *Yanyana* (1956).



ARPAD, Burhan

19 Mayıs 1910'da Mudanya'da doğdu. Babası İsmail Hakkı, annesi Ayşe Süreyya'dır. Orta Ticaret Okulunu bitirdi. 1928-1943 yılları arasında Tekel İdaresinde memur olarak çalıştı. 1938 yılında Semiha Arpad'la evlendi. Şimdi Ahmet'le Ayşe adlı iki çocuğu vardır. Yazı hayatına 1936'da Uyanış dergisinde başladı. Bunu İnanç, Yeni Mecmua, Yürüyüş Adımları, Vakit, İleri, İstiklâl, Memleket, Türk Tiyatrosu, Perde ve Sahne, Hürriyet, Cumhuriyet, Vatan, Hafta, Yıldız Fi-



lârmoni, Sinema, Dost, Yeditepe gibi çeşitli dergi ve gazetelerde çıkan yazıları izledi. Vatan gazetesinde uzun bir süre günlük fıkralar yazdı. Hikâye, gezi, tiyatro eleştirileri üzerine

eserler verdi. Başlıcaları: *Şehir 9 Tablo*, *Tuna'dan Sınale Avrupa*, *Dolayısıyla*, *Uçus Günüğü*, *Perde Arkası*, *Son Perde*, *Günüğüne*, *İlk Gece*, *Gezi Günüğü*. Ayrıca başta Stefan Zweig'la, E. Maria Remarque olmak üzere öteki modern Arman ve Avusturya yazarlarından çeviriler yaptı. Bazı küçük hikâyelerin Almanca çevirileri yayınlanmıştır.

BAYDAR, Mustafa



1920'de Gümölcine'de doğdu. Evli olup, Emel ve Özlem adlarında iki kızı vardır. İlköğrenimini Mustafa Necati İlkokulunda tamamladıktan sonra, Edirne Lisesini bitirdi. 1944 yılında Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümünden mezun oldu. Bir süre Anadolu'da lise edebiyat öğretmenliği yaptı. O sıralarda Anadolu'da çıkan çeşitli dergi ve gazetelerde yazıları çıktı. 1950 yılında öğretmenlikten ayrılarak İstanbul'a geldi ve Basın hayatına atıldı. Son Telgraf gazetesin-

de Gençlik ve Sanat sayfaları idareciliğinden sonra Son Saat, Gece Postası, Akın, Dünya, Cumhuriyet gazetelerinin yazı kadrolarında çalıştı. Vatan ve Hür Vatan gazetelerinde edebî ve tarihî yazıları çıktı.

Şimdi Cumhuriyet gazetesi ve Doğan Kardeş dergisinin yazı işleri kadrosunda çalışmakta, yazılarını Varlık, Yeditepe, Yeni Ufuklar, Yücel, Kitap-Belleten gibi dergilerde yayınlamaktadır. Başlıca eserleri: *Atatürk Diyor Ki* (1951), *Atatürk'le Konuşmalar* (1952), *Attila* (1953), *Kubilay* (1954), *Ahmet Mithat* (1954), *Kabakçı Mustafa İsyamı* (1954), *31 Mart Vokası* (1955), *Yeni Türk Hikâyecileri Antolojisi* (1956), *Edebiyatçılarımız Ne Diyor?* (1960).

BERK, İlhan



1916 yılında Manisa'da doğdu, Balıkesir Necatibey İlköğretmen Okulunu bitirdi. İki yıl ilkokul öğretmenliği yaptıktan sonra, yüksek öğrenimini Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümünde tamamladı. Ortaokul öğretmenliklerinde bulundu. Yazı yazmaya 1935 yılında ilk kitabını da yayınlıyan Manisa Halkevi dergisinde başladı. Bunu Varlık, Vatan gazetesi Sanat Yaprağı, sonra da Yeditepe, Dost, a dergisi, Değişim gi-

bi belli başlı sanat dergilerindeki şiir ve yazıları izledi. Başlıca kitapları: *Güneşi Yakanların Selâmı* (1935), *İstanbul* (1947), *Günaydın Yeryüzü* (1952), *Türkiye Şarkısı* (1953), *Kör-oğlu* (1955), *Galile Denizi* (1958), *Çivi Yazısı* (1960), *Otağ* (1961), *Başlangıçtan Bugüne Beyit Mısra Antolojisi* (1960), *Yerma* (Çeviri piyes. 1962).

CANSEVER, Edip

8.8.1928'de İstanbul'da doğdu. Babasının adı Fazlı'dır. 1947'de Mefharet Cansever'le evlenmiş, şimdi Nuran ve Ömer adlı iki çocuğu vardır. Ticaretle uğraşmaktadır. İlköğrenimini 56 ncı ilkokulda, ortayı Kumkapı Ortaokulunda tamamladıktan sonra, İstanbul Erkek Lisesini bitirmiştir. Sanat hayatına 1944-45 yıllarında başlamış, bu yıldan sonra Yeditepe, Dost, Türk Dili, A. Değişim vb. gibi belli başlı sanat dergilerinde aralıksız olarak şiirler yayınlamıştır. Başlıca, şiir kitapları: *Dirlik Düzenlik*, *Yerçekimli Karanfil*, *Umutsuzlar Par-ka*, *Petrol*, *Nerde Antigone*.



DAMAR, Arif

23 Temmuz 1925'te Çanakkale'nin Karainebeyli köyünde doğdu. Babası Hacı Hüsnü efendi, annesi Miikerem hanımdır. Evlidir. Çocukları yoktur. Yenikapı Ortaokulunu bitirdikten sonra, İstanbul Erkek Lisesi'ne girmiş, bir süre sonra ayrılmıştır. İlk şiiri 1940 yılında Yeni İnsanlık dergisinde yayınlanmıştır. Sonradan belli başlı sanat dergilerinde şiirleri çıkmıştır. Şimdi Yeditepe'de yayınlamaktadır. Başlıca eserleri: *Gibulen Güne* (1956), *İstanbul Bulutu* (1958, Bu kitap Yeditepe Şiir Armağanı'nı kazanmıştır.) ve *Saat Sekizi Geç Vurdu Kedi Aklı*, bir de *Sarıyol Kaldırı* adlı kitap haline gelmemiş bir büyük hikâyesek vardır.



DURU, Orhan

18 Aralık 1933'te İstanbul'da Rume-
lihisarı'nda doğdu. Babası İbrahim,
annesi Hacer'dir. Sırasıyla Çankırı
İlkokulunu, Beşiktaş Birinci Ortao-
kulunu, Afyon Lisesini bitirdikten
sonra, Veteriner Fakültesinden me-
zun olmuştur. Anadolu'da veteriner-
lik, sonra Veteriner Fakültesinde a-
sistanlık yapmıştır. Şimdi Ulus gaze-
tesinde muhabir olarak çalışmakta-
dır. Bekârdır. İlk hikâyesi 1953 yılın-
da Küçük dergi'de yayınlandı. Bu-
nu Yeni Ufuklar, Seçilmiş Hikâyeler,

Dost, Pazar Postası, Son Havadis, (C. Sait Barlas'ın çıkardığı), Filiz, Evrim, Sonçağ, Değişim, Açık Oturum, Ulus gibi dergi ve gazetelerde yayınladığı hikâye ve yazıları izledi. Başlıca hikâye kitapları: *Bırakılmış Biri*, *Denge Uzmanı*.

HACIHASANOĞLU, Muzaffer



1924 yılında Çankırı'da doğdu. İlk-öğretimini Kalecik'te, orta öğrenimi- ni Ankara Gazi Lisesinde yaptı. An- kara Tıp Fakültesini bitirdi. Anado- luda sıtma savaş hekimliklerinde, hü- kûmet tabibliğinde bulundu. Ankara'- da İşçi Sigortaları Hastanesinde Da- hiliye asistanlığı yaptı. Şimdi Tos- ya Devlet Hastahanesi Dahiliye Müte- hassısıdır. 1947 yılından beri Varlık'- ta yazmaktadır. Hikâye kitapları: *Bir Tesbih Tanesi* (1951), *Bu Dağın Ardı* (1954).

HIZLAN, Doğan

22 Aralık 1937'de İstanbul'da doğ- du. Babası Sadullah. Annesi Fevziye'- dir. Evli değildir. İlkokulu Koca M Paşa 28 inci ilkokulda, ortayı Davut- paşa ortaokulunda, liseyi de Pertev- niyal Lisesinde tamamladı. Şimdi Hu- kuk Fakültesi öğrencisidir. İlk yazı- sı 1954 yılında yayınlandı. Bunun Ta- nin, Hür Vatan, Pazar Postası, A der- gisi, Türk Dili, Değişim, Türkçe gibi dergi ve gazetelerde yayınladığı dene- me, eleştirme yazıları izledi. Yazıları- nı henüz kitap halinde toplamamıştır



İZMİRLİ, Mübeccel

22 Mayıs 1934'te Çorlu'da doğdu. Babası Hikmet, annesi Müşerref'tir. Bekârdır. Kadıköy 6 ncı İlkokul ve Çapa Kız Ortaokulunu bitirdikten sonra lise öğrenimini özel dersler alarak yapmıştır. Personel memurluğuyla çalışma hayatına atıldıktan sonra, şimdi sekreterlik ve Reklam Filimleri Dublajında çalışmaktadır. Sanat hayatına 1955 yılında başlamıştır. Şiirleri Medeniyet, Kuzey ve Güney bölgelerinin "Kıyı" Sanat Yaprakları, Varlık, Çağrı, Çağdaş, Ilgaz, Sorun, Ataç gibi dergi ve gazetelerde yayınlanmıştır. Şiirlerini henüz kitap haline getirmemiştir.



İNCİOĞLU, Erol

1923 yılında Erzurum'da doğdu. Babası Muammer, annesi Muazzez'dir. Bekârdır. İlk ve orta öğrenimini İzmir'de yapmış, Ankara Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Şimdi yargıç muavini'dir. İlk şiiri 1955'te yayınlanmış, bunu Varlık, Özlem dergileriyle Türk-yolu gazetesinde yayınlananlar izlemiştir. Şiirlerini henüz kitap haline getirmemiştir.



K., Tarık Dursun



1931 yılında İzmir'de doğdu. Ortaokul öğrenimi gördükten sonra hayata atıldı. İzmir ve Ankarada çeşitli işler yaptı, gazetelerde bu arada Son Havadis (eski), Pazar Pastası, Yeni-gün, Ulus'ta çalıştı. Bir süre rejî asistanlığı yaptı. Senaryolar yazdı. Son Posta gazetesinde dış haberler sekreteri oldu. Sanat hayatına 1949 yılında şiirle girdi. Cengiz Tuncer'le birlikte bir de şiir kitabı yayınladı: *Devriâlem* (1951). Hikâyeye 1951 de başladı. Ye-

ditepe, Kaynak, Seçilmiş Hikâyeler, Mavi, Yenilik, Varlık, Dost dergilerinde yazdı. *Güzel Avrat Otu* adlı hikâyeye kitabıyla 1961 yılı Türk Dil Kurumu Hikâyeye Armağanını aldı. Başlıca eserleri: *Hasangiller* (iki uzun hikâyeye, 1955), *Rıza Bey Alle-Evi* (roman, 1957), *Vezir Düşü* (hikâyeler, 1957), *İnsan Kurdu* (roman, 1959), *Güzel Avrat Otu* (hikâyeler, 1960).

KOCAGÖZ, Samim

1916 yılında Söke'de doğdu. İlköğrenimini Söke'de yaptı. İzmir Erkek Lisesini bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji bölümünden mezun oldu. Üç yıl kadar Lozan Üniversitesinde Sanat Tarihi derslerini izledi. Sonra yurda döndü. O gündenberi Söke'de çiftçilik yapmaktadır. İlk hikâyelerini 1939-40 yıllarında yayınlamaya başladı. Yeni İstanbul gazetesinin New-York Herald Tribune gazetesıyla birlikte düzenlediği Dünya Hikâyeye Yarışmasında Sam Amca hikâyesiyle Türkiye birinciliğini kazandı. 1948 yılından bu yana daha çok roman üzerinde çalışmaktadır. Yazı ve hikâyelerini çoğunlukla Yeditepe ve Yeni Ufuklar dergilerinde yayınlamaktadır. Başlıca eserleri: *İkinci Dünya* (ro-



man, 1938), *Telli Kavak* (hikâyeler, 1941), *Sığınak* (hikâyeler, 1946), *Bir Şehrin İki Kapısı* (roman, 1948), *Sam Anca* (hikâyeler, 1951), *Yılan Hikâyesi* (roman, 1954), *Cihan Soförü* (hikâyeler, 1954), *Onbinlerin Dönüşü* (roman, 1957), *Ahmet'in Kuzuları* (hikâyeler, 1958), *Kalpakkıllar* (roman, 1962).

MUTLUAY, Rauf

1925 yılında Eskişehir'de doğdu. Babası Salih, annesi Vasfiye'dir. 1949 Haziranın da Aysel Mutluay'la evlendi. Ahmet Mete - Salih Tepe adlarında ikiz çocuğuyla Samih Emre adlarında üç çocuğu vardır. Kütahya Dervişpaşa İlkokulunu, İstanbul Erkek Lisesini bitirdikten sonra Yüksek Öğretmen Okuluna girerek Türkoloji okumuştur. Bunadan çıkınca öğretmenliğe atılmıştır. Çeşitli liselerde edebiyat öğretmenliklerinde bulunmuştur. Şimdi Atatürk Erkek Lisesi Edebiyat öğretmenidir. Yazı hayatına 1946 yılında başlamış, bunu Gün, Dost, Yeditepe, Dünya, Kim, Hür Vatan gibi gazete ve dergilerde yayınladığı hikâye, deneme, eleştirme yazıları izlemiştir. Yazılarını kitap haline getirmemiştir.



NACİ, Doğan

1929 yılında İzmir'de doğdu. Babası Naci, annesi Sabiha'dır. Bekârdır. Ankara Mimar Kemal İlkokulunu, Elâzığ Ortaokulunu, Atatürk Lisesini ve Dil Tarih Coğrafya Fakültesinin Türkoloji bölümünü bitirmiştir. Aynı bölümde 1958 yılında doktora yapmıştır. 1954 yılından bu yana Ankara Dil Tarih - Coğrafya Fakültesi Türkoloji Bölümü asistanıdır. İlk yazısı 1949 yılında yayınlanmıştır. Türk Dili, Varlık, Arayış, Dağarcık dergilerinde şiir, hikâye, deneme, fıkra ve makalelerini yayınlamıştır. Yazılarını kitap halinde toplamamıştır. Bi-

limsel çalışmalarından olan "Yabancı Dillerle Türkçe Arasında Anlam Benzerliği ve Alışverişi" adlı doktora tezi de basılmayı beklemektedir. Türk Dili üzerine yaptığı öteki bilimsel çalışmaları da Türk Dili ve T.D.A.Y. Belleten'de yayınlanmaktadır.

NECATİGİL, Behçet



1916 yılında İstanbul'da doğdu. İlk okuldan sonraki öğrenimini İstanbul'da yaptı. Kabataş Lisesini bitirdikten sonra Yüksek Öğretmen okuluna girdi. Orada Türk Dili ve Edebiyatı okudu. Bir süre Anadolu'da edebiyat öğretmenliklerinde bulunduktan sonra İstanbul'da Kabataş Lisesi edebiyat öğretmeni oldu. Şimdi Çapa Eğitim Enstitüsünde öğretmendir. İlk şiiri 1935 yılında Varlık dergisinde çıktı. Bunu belli başlı sanat dergilerinin yanı sıra çoğu Varlık'ta yayın-

lanan şiirleri izledi. Çeviriler yaptı. Almancadan yaptığı çeviri kitapları 20'ye yakındır. *Eski Toprak* adlı şiir kitabıyla 1957 Yeditepe Şiir Armağanını kazanmıştır. Şiir kitapları: *Kapalı Çarşı* (1945), *Çevre* (1951, 1960), *Evlər* (1953), *Eski Toprak* (1956), *Akıda* (1958), *Dar Çağ* (1960).

ÖNEŞ, Mustafa

1935 yılında Giresun'da doğdu. Babası Mahmut, annesi Zehra'dır. Bekârdır. İlkokulu Girenun'da, liseyi Erzurum'da tamamlamıştır. Şimdi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümü öğrencisidir. Aynı zamanda Bakırköy Vergi dairesinde memur olarak çalışmaktadır. İlk şiiri 1955 yılında yayınlanmıştır. Bunu Anadolu'da çıkmakta olan çeşitli dergi ve gazetelerdeki yazıları izlemiştir. Varlık'ta şiirleri çıkmaktadır. Şiirlerini henüz kitap halinde toplamamıştır.



ÖZLÜ, Demir

9 Eylül 1935'te İstanbul'da doğdu. Babası Sabih, annesi Nimet'tir. 25 Şubat 1959'da Nebahat Özlü'yle evlendi. Ayda adlı bir kız çocuğu vardır. Ödemiş İstiklâl İlkokulunu, Ödemiş Ortaokulunu, İstanbul Kabataş Lisesini, sonra da İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdi. Şimdi aynı fakültede asistandır. Sanat hayatına 1952-1953 yıllarında "Dönüm" adlı dergide başladı. Bunu Yeni Ufuklar, Mavi, Forum, Yenilik, a dergisi, Yeditepe, Dost, Türk Dili, Vatan, Öncü, Pazar Postası gibi gazete ve dergilerde yayınladığı hikâye, deneme, eleştirme yazıları izledi. Hikâyelerini *Bunaltı* (1958) adlı bir kitapta topladı. Şimdi "*Solunm*" adlı başka bir kitap hazırlamaktadır.



ÖZYALÇINER, Adnan

1934 yılında İstanbul'da doğdu. Babası Ahmet Nuri, annesi Ayşe'dir. Evli değildir. İlkokulu Kâğıthane 3 üncü Pansiyonlu İlkokulda, ortayı Eyyüp Orta'da okuduktan sonra İstanbul Erkek Lisesini bitirmiştir. Liseden sonra Edebiyat Fakültesi Türkoloji bölümüne girmiştir. Öğrenciliğini hâlâ sürdürmektedir. Lise son sınıftan beri çeşitli işlerde çalışmış, şimdi Cumhuriyet gazetesinde müshahhlik yapmakta ve Varlık Yayınevinde çalışmaktadır. İlk hikâyesi 1953 yılında



Demet adlı yalnız bir sayı çıkabilen bir dergide yayınlanmış- tır. Bunu Öniç, Mavi, Çağıltı, Yenilik, A dergisi, Yeditepe, Türk Dili, Türkçe, Varlık, Vatan, Hür Vatan, Değişim gibi dergi ve gazetelerde çıkan hikâye ve yazıları izlemiştir. Hikâyelerinin bir bölümünü *Panayır* (1960) adlı bir kitapta toplamıştır.

POYRAZ, Mehrizat



7 Şubat 1943'te Erzincan'ın Kema-
liye ilçesinde doğdu. Babası Mahmut,
annesi Fahriye'dir. Bekârdır. İlköğ-
renimini Fırzuğa İlkokulunda ta-
mamlamıştır. Şimdi İtalyan Lisesi ve
Teknik Okulu son sınıf öğrencisidir.
1954 yılında ilk şiiri yayımlandıktan
sonra bunu Varlık, Elif, Beşgen,
Çağrı, Beşparmak, Denge gibi dergi-
lerle çeşitli antoloji ve gazetelerde
yayınladığı şiirleri izlemiştir. Şiirleri-
ni henüz kitap halinde toplamamıştır.

SARI, M. Şükrü

1926 yılında Muğla'da doğdu. Babası
Mustafa, annesi Srdıkı'dır. İlköğreni-
mini Muğla'da, orta ve liseyi Galata-
saray Lisesi'nde yaptıktan sonra Hu-
kuk Fakültesine girdi. Sıhhi sebepler-
le yarıda bırakmak zorunda kaldı.
Sonradan Gazi Eğitim Enstitüsü'nün
Fransızca bölümünü bitirdi. Fransız
yazarı Jacques Deval'ın verdiği burs-
la Fransada Caen Üniversitesinde bir
yıl modern Fransız edebiyatı kurla-
rını izledi. Şimdi Yunanistanda Gü-
mülcine Türk Lisesinde Fransızca
öğretmenidir. Yazı hayatına 1942 yılında başlamıştır. 1946 yı-
lından başlayarak 5 yıl aralıksız gazete çıkarmıştır. Çeşitli der-
gi ve gazetelerde her türde yazıları çıkmıştır. Şiirlerini Gala-
tasaray, Yeşilay, Devrim Gençleri, Türk Yurdu, Çağrı, Varlık
gibi çeşitli dergilerde yayınlamış, 1957 yılında Cumhuriyet ga-
zetesinin açtığı "En Güzel Şiir" yarışmasında MUTLULUK ad-
lı şiiriyle ikinciliği almıştır. Şiirlerini Zaman adlı bir kitapta
toplamıştır. Şimdi Gözlerimi Vereceğim adlı ikinci şiir kita-
bını hazırlamaktadır.



SEZGİN, Sancar

3.4.1936'da İstanbul'da doğmuştur. Asıl adı Önay Sözer'dir. Babası Raif, annesi Aliye'dir. Bekârdır. Dördüncü İlkokul, İstanbul Erkek Lisesi ve İstanbul Hukuk Fakültesini bitirmiş, sonra aynı fakültede asistan olarak bir süre kalmıştır. Şimdi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Tarihi asistanıdır. Yazı hayatına çeviriyle başlamış ilk çevirisi 1955'te Varlık'ta yayınlanmıştır. Bunu Varlık, Türk Düşüncesi, A dergisi ve Türk Dili'nde yayınladığı hikâye, deneme, eleştirme ve çevirileri izlemiştir. Yazılarını kitap halinde toplamamıştır.



ŞİPİL, Kâmuran



24.9 1926'da Adana'da doğdu. Babası Nazım, annesi Fatma'dır. Bekârdır. İlk ve ortayı Adana'da okudu, İstanbul'da Pertevniyal Lisesini bitirdi. Edebiyat Fakültesi Alman filolojisinden mezun oldu. Şimdi Üniversite'de Almanca okutmanıdır. Sanat hayatına 1949 yılında başladı. Varlık ve Türk Dili'nde hikâyeleri yayınlandı. Ayrıca Almancadan çevirdiği hikâyeleri çeşitli dergilerde yayınlandı. Hikâyelerini *Beyhan* adlı bir kitapta topladı. Almancadan çevirdiği hikâyeler-

ne *Çağdaş Alman Hikâyesi* adıyla kitap halinde çıktı.

TARUS, İlhan



1907 yılında Tekirdağ'da doğdu. Çocukluğu ve öğrenim yılları çeşitli şehirlerde geçti. Liseyi de çeşitli şehirlerde okuduktan sonra Ankara Hukuk Fakültesini bitirdi. Anadolu'da hakimlik ve savcılık yaptı, sonra bir ara İstanbul'da gazetelerde çalıştı, yeniden mesleğine döndü. Zafer gazetesinde röportaj ve fıkra yazarlığı yaptı. Yazarlık hayatına tiyatro çalışmalarıyla başladı. Dördü basılmış 12 piyesi vardır. Varlık ve Yeditepe gibi belli başlı sanat dergilerinde hikâyeler

yayınlandı. Sonra da romanlar yazdı. Başlıca eserleri: *Doktor Monro'nun Mektubu* (hikâyeler, 1938), *Ceza Hâkimi* (piyes, 1940), *Bir Gemi* (piyes, 1942), *Tarus'un Hikâyeleri* (1947), *Apartman* (hikâyeler, 1950), *Karınca Yuvası* (büyük hikâye, 1952), *Ekin İti* (hikâyeler, 1953), *Köle Hanı* (hikâyeler, 1954), *Yeşilkaya Savcısı* (roman, 1955), *Var Olmak* (roman, 1957), *Hükümet Meydanı* (roman, 1962).

TÜRKUĞUR, Müveddet

1926 yılında İstanbul'da doğdu. Babası İbrahim, annesi Lâtife'dir. Eşinden ayrılmış olup üç çocuğu vardır. İlk ve orta öğrenimini Ankarada yaptıktan sonra Ankara Hukuk Fakültesini bitirmiştir. Şimdi Sayıştayda denetçidir. Şiirlerini, Kadın Gazetesi, Ulus, Zafer gibi gazetelerle Varlık ve Devrim dergilerinde yayınlamıştır. Şiirden başka piyesler, hikâyeler yazmakta ve karikatür yapmaktadır. "Ege Kıyılarında" adlı bir romanı basılmıştır.



DÜNYA EDİPLERİNİN

DOĞUM - ÖLÜM

TARİHLERİ

Hazırlayan: Türker ACAROĞLU

ABASIYANIK (Salt Fakı), Türk hıkâyecisi (1906-11.5.1954).

ADIVAR (Dr. A. Adnan), Türk bilgini ve düşünürü (1882-1.7.1955).

AHMET HAŞİM, Türk şairi (1885-4.6.1933).

AHMET MİTHAT, Türk romancısı (1844-28.12.1913).

AHMET VEFİK PAŞA, Mollère adaptecisi (3.7.1823-2.4.1891).

AKA GÜNDÜZ (Enis Aynı), Türk şairi, hıkâyeci ve romancısı (11.3.1886-1958).

ALAIN-FOURNIER (Henri), Fransız romancısı (30.10.1886-1914).

ÂLİ BEY (Mehmet), ilk tiyatro ve mizah yazarlarından (1844-3.2.1898).

AMPÈRE (A. M.), Fransız bilgini (22.1.1775-1836).

ANDERSEN (Hans Ch.), Danimarkalı yazar (2.4.1805-4.8.1875).

ANNUNZIO (Gabriele d'), İtalyan şairi (12.3.1863-1.3.1938).

APOLLINAIRE (Guillaume), Fransız şairi (26.8.1880-1918).

ARIOSTO (Ludovico), İtalyan şairi (1474-6.7.1533).

ARNİM (A. von), Alman şairi ve hıkâyecisi (26.1.1781-21.1.1831).

ÂŞIK PAŞA, Türk şairi (1271-22.11.1332).

BACON (F.), İngiliz filozofu (22.1.1561-9.4.1626).

BÂKİ, Divan şairimiz (1526-7.11.1600).

BALZAC (Honoré de), Fransız romancısı (20.6.1799-18.8.1850).

BARRÈS (Maurice), Fransız yazarı (19.8.1862-4.12.1923).

BARRIE (Sir J. M.), İngiliz yazarı (1860-19.6.1937).

BAUDELAIRE (Charles), Fransız şairi (21.4.1821-1867).

BENDA (Jullen), Fransız yazarı ve filozofu (1867-7.6.1956).

BENGTSSON, İsveçli romancı ve denemeci (-19.12.1964).

- BERGSON (Henri), Fransız filozofu (18.10.1859-5.1.1941).
- BEYATLI (Yahya Kemal), Büyük Türk şairi (2.12.1884-2.11.1958).
- BJÖRNSSON (B.), Norveç şairi ve romancısı (8.12.1832-26.4.1910).
- BOCCACCIO, İtalyan yazarı (16.6.1313-21.12.1375).
- BOPP (F.), Alman dil bilgini (1791-23.10.1867).
- BRONTE (Emily), İngiliz kadın romancısı (Ağustos 1818-19.12.1848).
- BROWNING (Ellisabeth), İngiliz şairi (1806-30.6.1861).
- BRUNO (Giordano), İtalyan filozofu (1550-17.2.1600).
- BUCK (Pearl S.), kadın romancı (26.6.1892-).
- BUNIN (İvan), Rus romancısı (1870-8.11.1953).
- BURCKHARDT (J.), İsviçreli sanat tarihçisi (25.5.1818-8.8.1897).
- BURLAN (Orhan), İngiliz dil ve edebiyatı profesörü (1914-5.5.1953).
- BURNS (Robert), en büyük İskoç şairi (25.1.1759-21.7.1796).
- BYRON (Lord G. N. O.), İngiliz şairi (23.1.1788-18.4.1824).
- CALDERON DE LA BARCA (Pedro), dramlarıyla tanınmış İspanyol şairi (17.1.1600-25.5.1681).
- CARLYLE (Thomas), İskoç filozof ve edibi (1795-5.2.1881).
- CERVANTES (S. Miguel de), büyük İspanyol yazarı (31.10.1547-23.4.1616).
- CEVDET PAŞA, Türk tarihçisi (1822 bahar-25.5.1895).
- CHAMISSO DE BONCOURT (A. von), Alman edip ve bilgini (30.1.1781-1838).
- CHATEAUBRIAND, Fransız yazarı (4.9.1768-4.7.1848).
- CICERO (Marcus Tullius), eski Roma'nın büyük hatibi (M. Ö. 3.1.106-M. Ö. 7.12.43).
- CLAUDEL (Paul), Fransız şairi (1868-23.2.1955).
- COCTEAU (Jean), Fransız yazarı (5.7.1889-).
- COLETTE, Fransız kadın yazarı (28.1.1873-3.8.1954).
- CONRAD (Joseph), İngiliz yazarı (3.12.1857-3.8.1924).
- CORNILLE (Pierre), Fransız edibi (6.6.1608-1.10.1684).
- ÇEHOV (Anton), Rus yazarı (17.1.1860-1904).
- DANTE ALIGHIERI, İtalyan şairi (1265-14.9.1321).
- DAUDET (Alphonse), Fransız yazarı (13.5.1840-15.12.1887).
- DESCARTES (René), Fransız filozofu (31.3.1596-11.2.1650).
- DICKENS (Charles), İngiliz romancısı (7.2.1812-9.6.1870).
- DIDEROT, Fransız filozofu (5.10.1713-29.7.1784).
- DOSTOYEVSKI (F. M.), Rus romancısı (30.10.1821-28.1.1881).

- DUMAS (Alexandre), Fransız romancısı (21.7.1802-5.12.1870).
- DUMAS-FİLS (Alexandre), Fransız romancısı (1824-27.11.1895).
- EDİB-ADIVAR (Halide), Türk kadın yazarı, (1884-).
- ERASMUS (Didier), Holândalı filozof (28.10.1467-1536).
- ERSOY (Mehmet Âkif), Türk şairi (1873-27.12.1936).
- EUCKEN (Rudolph Ch.), Alman filozofu (5.1.1846-1928).
- EVLİYA ÇELEBİ, Türk seyyahı (25.3.1611-1681).
- FARRELL (James T.), Amerikan romancısı (27.2.1904-).
- FICHTE (J. G.), Alman filozofu (19.5.1762-27.1.1814).
- FRANCE (Anatole), Fransız yazarı (16.4.1844-1924).
- FRÖBEL (F.), ilk çocuk bahçelerini açan Alman pedagoğu ve filozofu (21.4.1782-1852).
- GALSWORTHY (John), İngiliz roman ve tiyatro yazarı (14.8.1867-31.1.1933).
- GEIBEL (E.), Alman şairi (1815-4.4.1884).
- GIDE (André), Fransız yazarı (22.11.1869-19.2.1951).
- GOETHE, Alman edibi (18.8.1749-22.2.1832).
- GOGOL (Nikola), Rus yazarı, (19.3.1809-21.2.1852).
- GORKİY (Maksim), Rus yazarı (28.3.1868-1936).
- GÖKALP (Ziya), Türk filozofu (23.3.1876-25.10.1924).
- GRILLPARZER (Franz), Avusturya'nın en büyük dram şairi (15.1.1791-1872).
- GRIMM (Jacob), Alman edibi (4.1.1785-1863).
- GRIMM (Wilhelm), Alman edibi (24.2.1786-16.12.1859).
- GÜNTEKİN (Reşat Nuri), Türk hikâyecisi ve romancısı (1892-7.12.1956).
- HAMSUN (Knut), Norveç romancısı (4.8.1859-19.2.1952).
- HARDY (Thomas), İngiliz romancısı ve şairi (2.6.1840-1928).
- HARTMANN (C. von), Alman filozofu (23.2.1842-5.6.1906).
- HARTMANN (Nicolai), filozof (20.7.1862-10.10.1950).
- HEBEL (F.), Alman dram şairi (18.3.1813-1863).
- HEGEL (W. F.), Alman filozofu (1770-14.10.1831).
- HEINE (Heinrich), Alman şairi (13.12.1797-17.2.1856).
- HILTON (James), İngiliz romancısı (1900-20.12.1954).
- HOBBS (Thomas), İngiliz filozofu (5.4.1588-1679).
- HOFFMANN (E. T. A.), Alman edibi (24.1.1776-1822).
- HOFMANNSTHAL (Hugo von), Avusturyalı şair (1.2.1874-1929).
- HORATIUS FLAVIUS (Quintus), Lâtin şairi (M.Ö.8.12.65-M.Ö.27.11.8).

HÖLDERLİN (J. C. F.), Alman şairi (20.3.1770-1843).

HUGO (Victor), Fransız şairi ve romancısı (26.2.1802-22.5.1885).

HUMBOLDT (W. von), Prusyalı filozof (22.6.1767-8.4.1835).

HUME (David), İngiliz filozofu (26.4.1711-1776).

HUTTEN (U. von), Alman yazarı (21.4.1488-1523).

İBNİ SİNA, Türk hekimi ve filozofu (980-21.6.1037).

İBSEN (H.), Norveçli tiyatro yazarı (20.3.1828-23.5.1906).

İNAL (İbnülemin Mahmut Kemal), Türk tarih ve biyografi bilgini (1870-25.5.1957).

İSTRATİ (Panait), Romen asıllı Fransız yazarı (11.8.1884-16.4.1935).

JAMES (Henry), Amerikan romancısı (15.4.1843-28.2.1916).

JOYCE (James), İrlandalı romancı (1.2.1882-1941).

KANT (E.), Alman filozofu (22.4.1724-12.2.1804).

KÂTİP ÇELEBİ, Türk bilgini ve bibliyografı (1608-24.9.1657).

KIPLİNG (Rudyard), İngiliz şairi ve romancısı (30.12.1863-17.1.1936).

KLOPSTOCK (F. G.), Alman şairi (1724-14.3.1803).

KUNTAY (Mithat Cemal), Türk şairi ve yazarı (6.1.1885-30.3.1956).

LACRETELLE (Jacques de), Fransız yazarı (15.7.1888-).

LA FONTAINE (Jean de), Fransız şairi (8.7.1621-1695).

LAGERLÖF (Selma), İsveç kadın yazarı (20.11.1858-16.3.1940).

LAVATER (J. Kaspar), İsviçreli şair, filozof (1751-3.1.1801).

LEIBNİZ (G. W. J.), Alman filozofu ve bilgini (1646-4.11.1716).

LESSING (G. E.), Alman dram yazarı ve tenkidçisi (22.1.1729-15.2.1781).

LEWIS (Sinclair), Nobel armağanı kazanan ilk Amerikan romancısı (7.2.1885-10.1.1951).

LIETZ (H.), filozof (28.4.1868-12.6.1919).

LOCKE (John), İngiliz filozofu (1632-28.10.1704).

LOMONOSOV (Mihail V.), Rus şairi ve bilgini (1711-15.4.1765).

LOPE DE VEGA (Félix), İspanyol şairi (25.11.1562-1635).

LORCA (Federico Garcia), İspanyol şairi (15.6.1899-19.8.1936).

LONDON (Jack), Amerikan romancısı (12.1.1876-22.11.1916).

LOZİNSKİY (Mihail), Rus şairi ve edebiyat tarihçisi (1886-2.2.1955).

LUDVIG (Emil), Alman yazarı (1881-1948).

MAETERLINCK (M.), Belçikalı yazar (1862-7.8.1949).

MANN (Thomas), Alman romancısı (6.6.1875-12.8.1955).

- MANSFIELD** (Kathleen), Yeni Zelânda'lı kadın hikâyeci (14.10.1888-1923).
- MAUPASSANT** (Guy de), Fransız yazarı (5.8.1850-7.7.1893).
- MEHMET RAUF**, Türk romancısı (1874-23.12.1931).
- MERIMÉE** (Prosper), Fransız yazarı (27.9.1803-23.9.1870).
- MEVLÂNÂ**, tasavvuf şairi (1207-17.12.1273).
- MEYER** (Conrad F.), İsviçre'li şair ve romancı (1825-28.11.1898).
- MICHEL-ANGE**, büyük İtalyan sanatçısı (6.3.1475-1564).
- MILL** (John Stuart), İngiliz filozofu (20.5.1806-1873).
- MILTON** (John), İngiliz şairi (9.12.1608-8.11.1674).
- MOLIERE**, Fransız komedi yazarı (15.1.1622-17.2.1673).
- MONTESQUIEU** (Charles de), Fransız filozofu (18.1.1689-10.2.1837).
- MORUS** (Sir Thomas), İngiliz filozofu (7.2.1478-1535).
- MUSAHIPOĞLU** (Celâl), Türk tiyatro yazarı (5.8.1868-1959).
- MÜFTÜOĞLU** (Ahmet Hikmet), Türk hikâyecisi (3.6.1870-19.5.1927).
- NÂBİ**, Divan şairi (1642-1.6.1712).
- NAMIK KEMAL**, büyük vatan şairi (21.12.1840-2.12.1888), Ziya Paşa ile Avrupa'ya gidişi: 17.5.1867, Magoşa'ya sürülmesi: 9.4.1873.
- NEKRASOV** (N. A.), Rus şairi (4.12.1821-8.1.1878).
- NEVAİ** (Ali Şir), Türk şairi (9.2.1441-1501).
- NEWTON** (Isac), İngiliz bilgini (4.1.1643-31.3.1727).
- NIETZSCHE** (F.), Alman filozofu (15.10.1844-25.8.1900).
- O'NEILL** (Eugene), Amerika'lı tiyatro yazarı (1888-27.11.1953).
- ORTEGA Y GASSET** (Jose), İspanyol yazarı ve filozofu (1883-18.10.1955).
- OVIDIUS** (Publius O. Naso), Latin şairi (M.Ö.19.3.43-M.S.16).
- ÖMER SEYFETTİN**, Türk hikâyecisi (28.2.1884-6.3.1920).
- PASCAL** (Blaise), Fransız bilgini ve filozofu (19.6.1623-1662).
- PAVLOV** (İvan P.), Rus bilgini (26.9.1849-1936).
- PESTALOZZİ** (J. H.), İsviçre'li filozof (1746-17.2.1827).
- PETÖFİ** (Sandor A.), Macar milli şairi (1.1.1823-31.7.1849).
- PETRARCA** (F.), İtalyan şairi (1304-18.7.1374).
- PIRANDELLO** (Luigi), İtalyan yazarı (28.6.1867-10.12.1936).
- POE** (Edgar Allan), Amerikan edibi (19.1.1809-1849).

- PUŞKİN (A. S.), Rus şairi ve hikâyecisi (6.6.1799-10.2.1837).
- RABELAIS (F.), Fransız yazarı (1494-9.4.1553).
- RACINE (Jean), Fransız şairi (22.12.1639-22.4.1699).
- RECAİZADE (M. Ekrem), Türk edibi (1.3.1847-31.1.1913).
- RICHTER (F.), Jean Paul takma adıyla tanınmış Alman mi-
zah yazarı (21.3.1763-14.11.1825).
- RILKE (Rainer-Maria), Alman şairi (4.12.1875-29.12.1926).
- ROLLAND (Romain), Fransız edibi (28.1.1866-3.1.1945).
- ROUSSEAU (J. J.), İsviçre'li filozof (28.6.1712-2.7.1778).
- SABA (Ziya Osman), Türk şairi (1910-28.1.1957).
- SACHS (Hans), Alman şairi ve hikâyecisi (5.11.1494-19.1.1576).
- SAMİ PAŞAZADE (Sezai), Türk hikâyeci ve romancısı (1858-
26.4.1936).
- SAND (George), Fransız kadın romancısı (5.7.1804-1876).
- SARTRE (Jean-Paul), Fransız yazarı ve filozofu (21.6.1905-).
- SHELLING (F. von), Alman filozofu (27.1.1775-1854).
- SCHILLER (F. von), Alman şairi ve tarihçisi (10.11.1759-9.5.
1805).
- SCHOPENHAUER (A.), Alman filozofu (22.2.1788-21.9.1860).
- SCOTT (Walter), İngiliz romancısı (1771-21.9.1832).
- SEVÜK (İsmail Habib), Edebiyat tarihçimiz (1892-17.1.1954).
- SHAKESPEARE (William), en büyük İngiliz dram şairi (1564-
23.4.1616).
- SHAW (G. Bernard), İngiliz yazarı (26.7.1856-2.11.1950).
- SHELLEY (Percy B.), İngiliz şairi (4.8.1792-8.7.1822).
- SHERIDAN (R.), İngiliz komedi yazarı (30.10.1751-1816).
- SIENKIEWICZ (H.), Polonya li romancı (1846-16.11.1916).
- SINCLAIR (Upton), Amerikan romancısı (20.9.1878-).
- SPENCER (Herbert), İngiliz filozofu (27.4.1820-8.12.1903).
- SPINOZA (Baruch), Holânda'lı filozof (24.11.1632-1677).
- STAEI (Mme de), Fransız yazarı (1766-14.7.1817).
- STEIN (Gertrude), Amerikan romancısı (3.2.1874-27.7.1946).
- STENDHAL, Fransız romancısı (23.1.1783-23.3.1842).
- STORM (Theodore), Alman romancısı (1817-4.7.1888).
- STRINDBERG (A.), İsveç'li romancı ve tiyatro yazarı (22.1.
1849-14.5.1912).
- SWIFT (J.), İngiliz yazarı (1667-19.10.1745).
- SZEP (Ernö), Macar şairi (1884-2.10.1953).
- TAGORE (Rabindranath), Hint şairi (6.5.1861-6.8.1941).
- TALÚ (Ercüment Ekrem), Türk edibi (1886-16.12.1956).

- TARHAN (Abdülhak Hâmit), Türk şairi (5.2.1852-12.4.1937).
- TASSO (Torguato), İtalyan şairi (11.3.1544-25.4.1595).
- TEVFİK FİKRET, Türk şairi (24.12.1867-19.8.1915).
- THACKERAY (W.), İngiliz şairi ve romancısı (18.7.1811-24.12.1863).
- TIECK (Ludwig), Alman romancısı (31.5.1773-22.4.1853).
- TOLSTOY (Lev), Rus romancısı (9.9.1828-20.11.1910).
- TURGEN'EV (İvan), Rus romancısı (9.11.1818-1883).
- TWAIN (Mark), Amerikan mizah yazarı (30.11.1835-21.4.1910).
- UHLAND (J. L.), lirik Alman şairi (26.4.1787-13.11.1862).
- ÜNAYDIN (Ruşen Eşref), Türk edibi (1892-21.9.1959).
- VACHELL (Horace Annesley), İngiliz romancısı (1893-19.1.1955).
- VERGILIUS (P.), Lâtin şairi (M.Ö.70-M.Ö.21.9.19).
- VERLAINE (Paul), Fransız şairi (30.3.1844-8.1.1896).
- VERNE (Jules), Fransız romancısı (1828-24.3.1905).
- VOLTAIRE (F. M.), Fransız yazarı (21.11.1694-30.5.1778).
- WASSERMANN (Jacob), Alman romancısı (10.3.1873-1.1.1934).
- WIELAND (Christoph M.), Alman edibi ve şairi (1733-20.1.1813).
- WILDE (Oscar), İngiliz yazarı (15.10.1856-30.11.1900).
- WOOLF (Virginia), İngiliz romancısı (25.1.1882-28.3.1942).
- ZİYA PAŞA, Türk şairi (1825-17.5.1880), Namık Kemal'le birlikte Avrupa'ya gidişi: 17.5.1867.
- ZOLA (Emile), Fransız romancısı (2.4.1840-29.9.1902).
- ZWEIG (Stefan), Avusturyalı yazar (25.11.1881-23.2.1942).

1962' NİN K İ T A P L A R I

Derleyen T rker ACARO LU

(Biten yılın ilk 11 ayı i tinde  ıkarm kitap-
lardan sec lm s b bliyografya. 1961'in son ayın-
da  ıkm ş kitaplar da -yıl kayd  ile birlikte-
i aret edilmi tir.)

E D E B İ Y A T (111 kitap)

AKALIN (L. Sami). - *Japon  itri*, tarih ve antoloji. -  st.,
Varlık Yayınevi. 328 s., 5 lira. (Faydalı Kitaplar: 21).

AKINCI (Do . Dr. G nd z). - *Batıya Y nelirken  ınast*,
inceleme. - Ankara, Dil ve Tarih-Coğrafya Fak., 47 s., 3 lira.
(T rk Edebiyatı Serisi: 18).

AKSAL (Sabahattin Kudret). - *Ellinde*,  ilirler. -  st., Yedi-
tepe Yayınları. 48 s., 2 lira. (Yeditepe Yayınları: 114).

ANDR   ( vo). - *Drina K pr s *, roman.  ev.: Nuriye
M staklmo lu.  ns z Hasan  ll Ediz. -  st., Altın Kitaplar
Yayınevi. IV-319 s., ciltli, 12.5 lira. (Me hur Romanlar Serisi:
30).

ARCAN ( . Gallip). - *Benim Romanımı*,  ilir-milir.  st., Sai-
rin kendi yayını. 80 s., 5 lira.

ARPAD (Burhan). - *G n  G n ne*, makaleler. -  st., Yedi-
tepe Yayınları: 118, 96 s., 200 kuru .

ARPAD (Burhan). - * lk Gece*, tiyatro tenkidleri, 1966-1962. -
 st., Yeditepe Yayınları, 80 s., 2 lira.

ATAKLI (Mucip). - *Serzen *,  ilirler. -  st., Do an Karde 
Yayınları. 53 s., 250 kr .

ATAY (Cahit). - *Pusuda*, komedi, 1 perde. - Ankara, T rk
K lt r Dernekleri Yayını, 22 s., 100 kr .

ATOK (O uz K zım). - *D sl  D zen*,  ilirler. -  st., M m
Yayınları. 47 s., 250 kr .

AYDA ( dile). - *Yahya Kemal, Kendi A zından Fikirleri
ve Sanat G r  leri*. - Ankara, Ajans-T rk Yayınları. 64 s., 3 lira.

BALZAC (H. de). - *Goriot Baba*, roman.  ev.: Nasuh Bay-

dar. - İst., Varlık Yayını, 1961. 240 s., 4 lira. (Büyük Eserler Kitaplığı: 34).

BAŞKUT (Cevat Fehmi). - *Göç*, komedi, 3 perde. - İst., İn-kılâp ve Aka Kıt., 158 s., 5 lira.

BAUDELAIRE (Charles). - *Spleen de Paris* (Paris Sıkıntısı). Çev.: Tahsin Yücel. - İst., Ataç Kıt., 1961. 96 s., 3 lira. (Ataç Kitabevi Yayınları: 29).

BENER (Hikmet Erhan). - *Ara Kapı*, roman. - Ankara, Dün-Bugün Yay., 1961. 132 s., 300 krg. (Bugünün Yazarları: 3).

BENER (Vüs'at O.) - *İhlamur Ağacı*, oyun. - Ankara, Dost Yayınları. 77 s., 250 krg. (Dost Yayınları: 33. Oyun Bölümü: 8).

BEYATLI, (Yahya Kemal). - *Eski Şiirin Rüzgârıyla*, şiirler. İst., Yahya Kemal Enstitüsü, 144-4 s., 15 lira. (Yahya Kemal Külliyyatı: 2).

BEYATLI (Yahya Kemal). - *Selected poems of Yahya Kemal Beyatlı*. Translated by S. Behlül - İst., İstanbul Academy of Economic and Commercial Sciences. 80 s., 8 lira.

BIELSCHOWSKY. - *Goethe, Hayatı ve Eserleri*. 2 cilt. Çev.: Mediha ve Şerif Önay. - Ankara, M. Eğ. Bak., VII-775 s., 14 lira. (Alman Klasikleri İçin Yardımcı Eserler: 1).

BORCHERT (Wolfgang). - *Kapıların Dışında*, oyun. Çev.: Behçet Necatigil. - İst., De Yayınevi. 64 s., 2 lira (Tiyatro Kitapları: 11).

BRECHT (Bertolt). - *Kuralla Kural Dışı*, oyun. Çev.: Ünal Üstün. - İst., Sahne Kapısı Yayınları: 1. 23 s., 100 krg.

BUCK (Pearl). - *Ana*, roman. Çev.: Nihal Yeğınobalı. - İst., Güven Yayınevi. 258 s., ciltli, 12,5 lira. (Şaheser Romanları).

BUĞRA (Tarık). - *Gagarıngrad*, Moskova notları. - İst., Yağmur Yayınevi. 99 s., 250 krg.

BUYRUKÇU (Muzaffer). - *Kızılarda*, hikâyeler. - İst., Çan Yayını. 100 s., 3 lira. (Çan Yayınları: 10).

CAMUS (Albert). - *Struphe Efsanesi*, uyumsuz üzerine deneme. Çev.: Tahsin Yücel. - İst., Ataç Kitabevi. 144 s., 4 lira. (Ataç Kitabevi Yayınları: 34).

CANSEVER (Edip). - *Nerde Antigone?*, şiirler. - İst., Yeditepe Yay., 1961. 48, 200 krg. (Yeditepe Yayınları: 111).

CGNANT (James B.) - *İlmin Kaleleri*, deneme. Çev.: Orhan Azızoğlu. - İst., Kutulmuş Mat., 64 s., 260 krş.

CRONIN (A. J.) - *Erguvan Ağacı*, roman. Çev.: Vahdet Gültekin. İst., Güven Yayınevi. 373 a, ciltli, 12.5 lira. (Şaheser Romanlar).

CUMALI (Necatî). - *Susuz Yaz*, hikâyeler. - İst., Ataç Kitabevi. 135 s., 4 lira. (Ataç Kitabevi Yayınları: 33).

CEHOV (A.) - *Korkulu Gece*, hikâyeler. Çev.: Nihal Y. Taluy. - İst., Varlık Yayınevi. 103 s., 2 lira. (Varlık Büyük Cep Kitapları: 211).

DAĞCI (Cengiz). - *Ölüm ve Korku Günleri*, roman. - İst., Varlık Yayınevi. 146 s., 2 lira. (Varlık Büyük Cep Kitapları: 207).

DAĞLARCA (F. Hüsni). - *Aylam, (Uzay Çağında Olmak)*, şiirler. - İst., Kitap Yayınları. 80 s., 3 lira.

En Güzel İtalyan Hikâyeleri I., Çev.: A. Muhteremoğlu Çırakman. - Dr. D. Morello. - İst., Sanat Yayınevi. 63 s., 2 lira. (Gabriele d'Annunzio, Massimo Bontempelli, Emilio de Marchi ve Elsa Norante'den birer hikâye).

ENGİN (İlhan). - *Allah "Seviniş" Dedir*, roman. - İst., Altın Kitaplar Yayınevi. 252 s., 7.5 lira. (Yerli Romanlar Serisi: 1).

ERTEPINAR (Coşkun). - *Mevsimlerin Ötesinden*, şiirler. - Ankara, Doğu Matbaası. 95 s., 5 lira.

EVRIMER (Rıfat Necdet). - *Fecr-i Âti Şairleri: Mehmed Behcet ve Tahsin Nahid*. - İst., İnkılâp Kitabevi., 1961. 79 s., 250 krş.

FITZGERALD (F. Scott). - *Yabancıya Gönüllü Verme*, roman. Çev.: Semih Yazıcıoğlu. - İst., Akay Kitabevi. 320 a, ciltli, 12.5 lira. (Akay Dünya Şaheserleri).

GENÇ GYUNCULAR. - *Vatandaş Gyunu*, bir orta oyunu. - İst., İzlem Yayınları: 3. 80 s., 250 krş. (Sanat Dizişi: 2).

GERALDY (Paul). - *Sen ve Ben*, şiirler. Çev.: Nezih Sunar. - İst., Kutulmuş Mat., 71 s., 3 lira.

Gerçeküstücülük (surrealisme). Haz.: S. Hilâv, E. Ertem, O. Kutlar. - İst., De Yayınevi. 80 s., 3 lira. (Eleştiri Kitapları: 6).

GGETHE (J. W. von). - *Gönüllü Yakınlıkları*, roman. Çev.: Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak. - İst., İstanbul Kitabevi. 224 s., ciltli, 10 lira. (Dünya Edebiyatından Tercümeler Serisi: 2).

GÖÖEM (Dr. Ziya). - *Murat Dağlarında*, roman. - Ankara, Ege Matbaası. 294 s., 750 krş.

GÜREL (Ferzan). - *Evcilik Günü*, hikâyeler. - İzmir, Kovan Kitabevi. 95 s., 350 krş.

GÜLMAN (Oktay Rıza). - *Güldürge*, mizah hikâyeleri. - İst., Yankı Yay., 1961. (Aralık). 96 s., 250 krş. (Türk Yazarları Serisi: 1).

HALIKARNAS BALIKÇISI. - *Uluç Reis*, roman. - İst., Remzi Kitabevi. 463 s., 10 lira. (Yeni Türk Yazarları Serisi: 23).

HGMERGS. - *İlyada*, bölüm XIX-XXIV. 4. kitap. Türkçesi: A. Erhat- A. Kadir. - İst., İş Bankası. 192 s., 5 lira. (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, seri: 1, No. 9).

HRONAS (Petro). - *Şiirler*. Çev.: Yorgi Horasanoglu. - İst., Yeditepe Yayınları: 120. 32 s., 200 krş.

HUXLEY (Aldous). - *Ses Sese Kırğı*, fikir romanı. Çev.: Mina Urgan. - İst., M. Eğ. Bas., 1961. XIV-341 s., 650 krş. (Modern İngiliz Edebiyatı: 2).

HÜNALP (Ayhan). - *Vapur Dildikleri*, cini-roman. - Ankara, Dost Yayınları. 95 s., 3 lira. (Dost Yayınları: 30. Roman bölümü: 23).

ILGAZ (Rıfat). - *Kesmeli Bunları*, mizah hikâyeleri. - İst., Tan Matbaası. 96 s., 250 krş.

ILGAZ (Rıfat). - *Nerde O Eski Ustaınalar*, mizah hikâyeleri. - İst., Tan Mat., 96 s., 250 krş.

ILHAN (Atilla). - *Belâ Çiçeği*, şiirler. - İst., Ataç Kitabevi. 96 s., 3 lira. (Ataç Kitabevi Yayınları: 31).

JARRY (Alfred). - *Übü*, oyun. Çev.: Asâf Çiylltepe. - İst., İzlem Yayınları: 5. 80 s., 250 krş. (Sanat Dizisi: 3).

KAFKA (Franz). - *Milenwya Mektupları*. 2. kitap. Çev.: Adalet Cimcoz. - İst., Ataç Kitabevi. 1961. 96 s., 3 lira. (Ataç Kitabevi Yayınları: 30).

Kavıklı Hamdi'den üç orta oyunu: Büyücü Hoca, Fotoğrafçı, Eskiçi Abdi. Yayımlıyan: Metin And. - Ankara. Forum Yayınları: 5. 292 s., 2 plâns, 5 lira.

KEMAL TAHİR. - *Esir Şehrin Mahpusu*. roman. - İst., Düşün Yay., 1961. 360 s., 10 lira.

KESKİN (Yıldırım). - *İnsansızlar*, oyun, 4 tablo. - İst., Varlık Yayınevi. 63 s., 2 lira. (Varlık Tiyatro Serisi: 7).

KISAKÜREK (Necip Fazıl). - *Öle*, şiir. - İst., Bedir Yayınları. 232 s., fiyatı yazılı değil.

KIZILYALIN (Ahmet Arif). - *Kutsal Işık, roman*. - İst., Dizerkonca Matbaası. 80 s., 3 lira.

KORAY (Yaman). - *Deniz Ağacı*, roman. - İst., Remzi Kitabevi. 551 s., 10 lira. (Yeni Türk Yazarları Serisi: 22).

LÁV (Ercüment Behzat). - *Mau Mau*, şiirler. - İst., Düşün Yayınevi. 80 s., 3 lira.

LEWIS (Sinclair). - *Vahşi Aşk*, roman. Çev.: Vahdet Gültekin. - İst., Güven Yayınevi, 1961. 304 s., ciltli, 12.5 lira. (Şaheser Romanlar).

LORCA (Federico Garcia). - *Seçme Şiirler*. Türkçesi: Sabri Altınel. - İst., Galata, P. K. 843. 88 s., 5 lira. (Galata Şiir Yayınları. Dünya Şiiri: 1).

MAÇAS (Aleksandros). - *Krezüs*, dram 3 perde. Çev.: Yorgi Horasanoğlu. - İst., Yeditepe Yayınları: 117. 88 s., 3 lira.

MARIVAUX. - *Aşk ile İncelenen Arlequin*, oyun. Çev.: İlhami Uzel. - İst., M. Eğ. Bas., 1961. 36 s., 120 krs. (Fransız Klâsikleri: 216).

MARLALI (Haldun). - *Delî İbrahim*, piyes, 3 perde. - Ankara, Doğu Matbaası. 88 s., 5 lira.

MASON (Richard). - *Suzie Wong*, roman. Çev.: Özay Sunar. - İst., Altın Kitaplar Yayınevi. 300 s., ciltli, 10 lira.

MASSON (René). - *Rüya Gibi*, Victor Hugo ile Juliette Drouet arasındaki aşkın romanı. Çev.: Orhan Ş. Yüksel. - İst., Hayat Kitapları: 7. 287 s., 5 lira. (Dünün ve Bugünün Romanları: 3).

MİLÂNİ (Ali). - *Şevket-i Buhari, Hayatı ve Divanından Seçmeler*; doktora tezi. İst., Küçükaydın Mat., 1961. 62 s., 5 lira.

MONTHERLANT (Henry de). - *Bekârlar*, roman. Çev.: Tahsin Yücel. - İst., Varlık Yay., 224 s., 4 lira. (Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 35).

MORAVIA (Alberto). - *Hain*, roman. Çev.: Nil Eren. - İst., Ceylân Yayınları. 192 s., 250 krs. (Cep Kitapları: 3).

MORAVIA (Alberto). - *Kalbimdeki Diş*. Çev.: Semih Yazıcıoğlu. - İst., Akay Kitabevi. 328 s., ciltli, 12.5 lira. (Dünya Şaheserleri).

Mütefekkir, Mutasavvıf, Halk Salrı Âşık Yunus Emre'nin Bestelenmiş Şiirleri. Derleyen: Selâhattin Gürer. - İst., İ. Akgün Mat., 1961. 106 s., notalı, 5 lira.

NESİN (Aziz). - *Biz Adam Olmayız*, mizah hikâyeleri. - 1st., Karikatür Yayınevi. 96 s., 3 lira.

OÇENAÇEK (Jean). - *Romeo-Juliette ve Heronluklar*, roman. Fransızcadan Çev.: Şerif Hulûsl. - 1st., Hilmi Klt., 148 s., 5 lira.

OĞUZCAN (Ümit Yaşar). - *Sahibini Arayan Mektuplar*. - 1st., Ü. Yaşar Yayınları. 684 s., 4 lira.

O'HARA (John). - *Vizonlu Venüs*, roman. Çev.: Azize Bergin. - 1st., Güven Yayınevi, 257 s., ciltli, 12.5 lira. (Şaheser Romanlar).

Okul Tiyatrosu Antolojisi. 1. cilt: Piyesler, monologlar, diyaloglar, fıkralar. Haz.: Aydın Su. - 1st., Hür Yayınlar. 320 s., 10 lira. (Hür Yayınlar: 22).

ORHAN KEMAL. - *Eskicî ve Oğulları*, roman. - 1st., Ak Yayınevi. 288 s., 4 lira. (Büyük Eserler Kıtaphığı: 39).

ORHAN KEMAL. - *Gurbet Kuşları*, roman. - 1st., Varlık Yayınevi. 288 s., 4 lira. (Büyük Eserler Kıtaphığı: 39).

ORTAÇ (Yusuf Ziya). - *Bir Rüzgâr Esti*, şîirler. - 1st., Akbaba Yayınevi. 128 s., 5 lira. ("Binnaz" adlı 3 perdelik manzum trajedi sona eklenmiştir.)

PLEHANOV (G. V.) **LECERCLE** (Jean-Louis). - **ALBOUY** (Pierre). - *Sanat ve Sosyalizm*. Çev.: Selim Mımoğlu. - 1st., Sosyal Yayınlar: 5. 160 s., 6 lira.

PÜSKÜLLÜOĞLU (Ali). - *Uzun Atlar Denizi*, şîirler. - Ankara, GİM Yayınları. 48 s., 3 lira.

RIMBAUD (Arthur). - *Seçme Şîirler*. Çev.: İhan Berk. - 1st., de Yayınevi. 64 s., 3 lira. (Dünya Şîiri: 1).

ROUSSEAU (J. J.). - *İtiraflar*. *Läs Confessions*. 2 cilt. Çev.: Reşat Nuri Güntekin. - 1st., M. Eğ Bas., 1961. 211 s., 520 krş. (Fransız Klâsikleri: 206).

RUSSELL (Bertrand). - *Dünyamızın Sorunları*, denemeler. Çev.: Sabahattin Eyuboğlu ile Vedat Günyol. - 1st., Çan Yayını. 180 s., 5 lira. (Çan Yayınları: 9).

SARIKÂHYA (Teoman). - *Islak Tay*, şîirler. - Ankara, Eroğlu Matbaası; Konya, Çağrı Yayınları. 37 yaprak, 3 lira.

SAROYAN (William). - *Açlar*, kısa oyun. Çev.: Ali Püsküllüoğlu. - Ankara, Ank. Ün. Basımevi. 23 s., 200 krş.

SARTRE (Jean-Paul). - *Kırlı Eller*, piyes. Çev.: Berin Nadl. Önsöz: Sabahattin Eyuboğlu. - 1st., Cumhuriyet Yayınları. 116 s., 5 lira.

SARTRE (Jean-Paul). - *Mezarcı Ölümler*, oyun. Türkçesi:

Adalet Ağaoğlu. Ankara, Meydan Sahnesi Yayınları: 2. 82 s., 5 lira.

SATOĞLU (Abdullah). - *Böşlangıçtan Bugüne Kadar Kayseri Şairleri*. - Kayseri, P. K. 30. 143 s., 5 lira. (Filiz Yayınları: 1).

SEYDA (Mehmet). - *Beyaz Duvar*, hikâyeler. - İzmir, Kovan Kitabevi, 132 s., 2,5 lira.

SEYDA (Mehmet). - *Zonguldak Hikâyeleri*. - İst., Yeditepe Yayınları: 115. 96 s., 250 krg.

SHAKESPEARE (W.) - *Macbeth*, oyun. Çev.: Sabahattin Eyuboğlu. - İst., Çan Yayınları: 12. 128 s., 4 lira.

STENDHAL. - *Parma Manastırı I.*, roman. Çev.: Hamdi Varoğlu. - İst., M. Eğ. Bas., VIII-336 s., 670 krg. (Dünya Edebiyatından Tercümeler. Fransız Klâsikleri: 217).

Şiirimizde İstanbul. Haz.: Ümit Yaşar Oğuzcan - Tarık Durmuş K. - İst., P. K. 1275, 1961. 80 s., 3 lira. (Büyük Türk Şiiri Antolojisi: 3).

ŞİPAL (Kâmuran). - *Beyhan*, hikâyeler. - İst., Ataç Kitabevi. 96 s., 2 lira.

ŞİPAL (Kâmuran). - *Çağdaş Alman Hikâyesi*, 1945'ten sonra, antoloji. - İst., Ataç Kitabevi. 159 s., 4 lira. (Ataç Kitabevi Yayınları: 36).

TAGORE (Rabindranath). - *Aşk Armağanı*, mensur şiirler. Çev.: İrfan Konur. - İst., Hilmi Kit., 1961. 47 s., 200 krg. (Tagore Serisi, No.: 1).

TAGORE (Rabindranath). - *Andre Kuslar*, mensur şiirler. Çev.: Bülent Ecevit. - İst., Hilmi Kit., 1961. 48 s., 200 krg. (Tagore Serisi, No.: 3).

TAGORE (Rabindranath). - *Chitra*, mensur şiirler. Çev.: İrfan Konur. - İst., Hilmi Kit. 1961. 48 s., 200 krg. (Tagore Serisi, No.: 2).

TAMER (Ülkü). - *Ezra ile Gary*, Ezra Pound ve Gary Cooper için şiirler. - İst., P. K. 1013. 31 s.

TANPINAR (Ahmet Hamdi). - *Saatleri Ayarlamak Enstitüsü*, roman. - İst., Remzi Kit. 1961. (Aralık). 372 s., 10 lira.

TARUS (İlhan). - *Sıvı Efendi*, 3 perdelik piyes. - Ankara, M. Eğ. Basımevi. 148 s., 6 plâş, 320 krg. (M. Eğ. Bak. Devlet Tiyatrosu Repertuarı: 8).

TAŞER (Suat). - *Deh Dunrul - Ölüm ve Aşk*, destan-oyun. Ankara, Dost Yayınları: 31. 84 s., 3 lira.

TİMURTAŞ (Doç. Dr. Faruk Kadri). - *Mehmed Âkif*

Cembürümüz. - İst., Yağmur Yayınevi. 136 s., 260 krs. (Cep Kitapları: 3).

TOLSTOY (Lev). - *Üç Ölümler*, hikâyeler. Çev.: Mehmet Özgül - İst., Varlık Yayınevi. 101 s., 2 lira. (Varlık Büyük Cep Kitapları: 205).

YİĞİTER (Umran Nazif). - *Aşk Üçgeni*, hikâyeler. - İst., Yeditepe Yayınları. 72 s., 2 lira. (Yeditepe Yayınları: 113).

YÜCEL (Tahsin, haz.) - *Tolstoy*. - İst., Varlık Yayınları. 95 s., 2 lira. (Dünya Klâsikleri: 19).

ZENGİN (Coşkun, haz.) - *Kapalı Mutluluk*, dünya şiirinden seçmeler. - İst., Ataç Kitabevi. 93 s., 2 lira. (Ataç Kitabevi Yayınları: 32).

ZOLA (Emile). - *Thérèse Raquin*, roman. Çev.: Samih Tiryakioğlu. - İst., Varlık Yayınevi. 191 s., 4 lira. (Büyük Eserler Kitaplığı: 36).

BİLİM VE KÜLTÜR YAYINLARI

(50 kitap)

ALSAN (Necip, haz.) - *Jean - Jacques Rousseau*. İst., Varlık Yayınevi. 103 s., 2 lira. (Dünya Klâsikleri: 20).

AND (Metin). - *Dionisos ve Anadolu Köylüsü*. - İst., Elif Kitabevi. 79 s., 3 lira. (Elif Yayınları: 1).

ARIKOĞLU (Damar). - *Hâtıralarım*. - İst., Tan Mat., 1961. 375 s., resimli, 10 lira.

ARPAD (Burhan). - *Gezi Günlüğü*, güneyden kuzeye Avrupa ülkelerinde. - İst., Yeditepe Yayınları. 64 s., 2 lira.

Atatürk, Görüşler ve Hâtıraları. - İst., İst., Ün. Tıp Fak. Talebe Cemiyeti Yayınları: 1. VI-111 s., 3 lira.

AYTUNA (Hasip Ahmet). - *Normal Çocuklukta Anormallikler*. İst., M. Eğ. Basımevi. VII-283 s., 525 krs. (3.000 sayı bastırılmış).

ANLANAPA (Prof. Dr. Oktay). - *Türk Sanatı*, Selçuk ve Osmanlı devri halıları, çini ve minyatür sanatı. - İst., Doğan Kardeş Yayınları. 147 s., renkli plânglar, 15 lira.

HARLAS (Cemil Salt). - *Sosyalistlik Yolları ve Türkiye Gerçekleri*. - İst., İstanbul Matbaası. 131 s., 3 lira.

BOLEVSLASVKY (Richard). - *Aktörlük Sanatı*, ilk 6 ders. Çev.: Suat Taşer. - Ankara, Meydan Sahnesi Yayınları: 1. 171 s., 5 lira.

CARIM (Fuad). - *Cezayir'de Türkler*. - 1st., Sanat Basımevi. 122-XXX s., 4 lira.

CERRAHOĞLU (A.). - *Sosyalizm Tarihinde Ünlü Düşünürler Ansiklopedisi*. 2 kitap. - 1st., Büyük Kervan Matbaası. 32 s., 2 lira.

CRESSON (André). - *Filozofik Sistemler*. Çev.: Dr. Ş. J. Becerans. - 1st., Gamma Neşriyat. 191 s., 15 lira.

DAREMBERG (Ch.) - *LA MARTINIERE* (Br. de). - *Hippocrate'nin Aphorizmaları*. Türkçesini haz.: Feridun Nâfiz Uzluk. - Ankara, Tıp Fak. Tıp Tarihi Enstitüsü. 132 s., portrell, fiyatı yazılı değil.

DEWEY (John). - *Özgürlük ve Kültür*. Çev.: Vedat Günyol. - 1st., Çan Yayınları. 167 s., 5 lira (Çan Yayınları: 6).

DOKSAT (Dr. Recep). - *Tatbikî ve Nazariî Üç Hipnotizma*. - 1st., Kader Basımevi. XV-400 s., resimli, ciltli, 20 lira (Niçin, neden, nasıl? serisi: 1).

EDİB-ADIVAR (Halide). - *Türkün Ateşle İmtihanı*, İstiklâl Savaşı hatıraları. - 1st., Çan Yayını. 312 s., resimli, 10 lira.

EDİBOĞLU (Bakı Süha). - *Ünlü Türk Bestekârları*. - 1st., Ak Kitabevi. 270 s., resimli ve notalı, 12,5 lira.

ERENER (Abdülkadir). - *Tarih Boyunca Medeniyetlerin Doğuş ve Batış Sebepleri Muvacehesinde İslâm Âlemi ve Geçirdiği Tarihi Safhalar*, 1. cilt. 1st., Kâğıt ve Basım İşleri A. Ş., 1961. V-240 s., 30 lira.

ESENKOVA (Enver). - *İhtilâl Nedir, Nasıl Olur, Olmalı Mı?* - 1st., P. K. 1175, Sirkeci. 94 s., 3 lira (İyi Kitap: B).

FINDIKOĞLU (Z. Fahri). - *Karl Marx, 1818-1883*; hayatı ve şahsiyeti, eserleri ve tahlilleri, iktisadi nazariyeleri. - 1st., Gençlik Kitabevi. 143 s., 10 lira. (İçtimai Eserler Serisi, sayı: 9).

OARAUDY (Roger). - *Jean-Paul Sartre ve Marzisme*. Çev.: Selâhattin Hilâv. - 1st., Sosyal Yayınlar: 4. 80 s., 3 lira.

ORABBE (Paul). - *Yüz Ünlü Senfoni*. Çev.: Selma Kurda-kul. - 1st., Ataç Kitabevi. 176 s., 5 lira. (Bilgi Dizisi: 7).

OÜVENTÜRK (Gnl. Faruk). - *Gerçek Atatürk*. - 1st., Okat Yayınevi. 431 s., 15 lira.

IRMAK (Ord. Prof. Dr. Sadı). - *Leonardo da Vinci ve Rönesans*. - 1st., İkbâl Kitabevi. 142 s., 7,5 lira.

İZBİRAK (Prof. Dr. Reşat). - *Sular Coğrafyası*. 1. cilt. Yeraltı suları ve kaynaklar. - Ankara, Yazar: Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Fiziki Coğrafya Prof. 103 s., 15 lira.

KARATAY (Fehmi Ethem, haz.). - *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Farsça Yazmalar Kataloğu*. No. 1-940. - İst.. Topkapı Sarayı Müzesi, 1961. VII-395 s., 30 lira.

KINALI (Dr. Füzuran). - *Eski Anadolu Tarihi*. - Ankara, T.T.K. XV-290 s., 7 plâş, 25 lira. (Türk Tarih Kurumu Yayınlarından XIII. seri-No. 7 Dünya Tarihi).

KURAN (Alp). - *Kapaklı İktidar*, makaleler. - İst., TMGT. 224 s., 10 lira. (Gençlik Yayınları: 3).

KUTUB (Prof. Seyyid). - *İslâm'da Sosyal Adalet*. 1. cilt. Çev.: Yaşar Tunagör ile Dr. M. Adnan Mansur. - İst., Çağaloğlu Yayınevi. 192 s., 5 lira.

MAHMUD (Alb. S. F.). - *İslâm Tarihi*. İngilizceden Çev.: A. Kevenoglu-Ayhan Sümer. - İst., Varlık Yayınevi. 280 s., 5 lira. (Faydalı Kitaplar: 20).

NEMETH (Gyula). - *Attila ve Hunları*. Çev.: Şerif Baştaş. - İst., Anıl Mat., Ankara, Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. 328-XX. s., 2 harita, flyatı yok. (Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, sayı: 106).

OĞUZCAN (Lütfi, haz.). - *Atatürk ve Türk Kadını*. - Mersin, Kuvayı Milliye Dergisi Yayınları, 1961. 50 s., 2 lira. (Atatürk'ten Hâtıralar Serisi: 3).

ÖNDER (Mehmet). - *Mevlâna Şehri Konya*, tarihi kılavuz. - Konya, Yazar: Konya Müzesi Md. 508 s., resimli, 15 lira.

ÖZEK (Dr. Çetin). - *Türkiye'de Lâiklik*, gelişim ve koruyucu ceza hükümleri. - İst., Hukuk Fak. XXX-565 s., 14.5 lira. (İstanbul Üniversitesi No. 960. Hukuk Fakültesi No. 200).

ÖZGEN (Dr. Eralp). - *Suçluların Geri Verilmesi*. - Ankara, Hukuk Fakültesi. XI.256 s., 22 lira.

ÖZGEN (Hilmi). - *Türk Sosyalizminin İlkeleri*. - Ankara, Mors Matbaası. 48 s., 2 lira.

PEATTIE (Donald Culross). - *Öncü Büyük Adamlar*. Çev.: Ayten Dinçer ile Nuriye Müstakımoğlu. - İst., Nebloğlu Yayınevi. 200 s., 5 lira.

RADO (Şevket). - *Hayat Böyledir*. - İst., Hayat Kitapları: 5. 227 a., 250 krg. (Faydalı Eserler Serisi: 1).

RYAN (Charles). - *Kızılou Emri Altında Plevne ve Erzurum'da*, 1877-78, Rus-Türk harbi. Çev.: Ali Rıza Seyfioglu. İst., Milli Eğitim Basımevi. V-240 s., 380 krg.

SCHOPENHAUER. - *İrade Felsefesi*. Derleyen: Ord. Prof. Dr. Sadı Irmak. - İst., İkbâl Kitabevi. 136 s., 750 krg.

SPENCER (T. J. B.). - *Tenkid Sanatı*. Çev.: Mete Ergin - Gani Yener. - İst., Kaynak Yayınevi. 64 s., 250 krg.

STRACHEY (John). - *Sosyalizm Nedir?* Çev.: N. Erken. - İst., Tan Mat., 1961. 38 s., 2 lira. (Sosyal Yayınlar: 1).

ŞANDA (Hüseyin Avni). - *Türkiye'de 54 yıl Önceki İşçi Hareketleri*. - İst., Evren Yayınları. 32 s., 150 krg.

ŞAPOLYO (Enver Behnan). - *Osmanlı Sultanları Tarihi*. - İst., R. Zaimler Yay., 1961. (Aralık). 512 s., resimli, ciltli, 40 lira.

THOMSEN (Carl) - SYDNEY (Edward) - TOMKİNS (Miriam D.). - *Yetişkinlerin Eğitiminde Halk Kütüphaneleri*. Çev.: Behire Abacıoğlu. - Ankara, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu. XI-95 s., 5 lira. (Kütüphanecilik Elkitapları: 1).

TOCQUEVILLE (Alexis de). - *Amerika'da Demokrasi*. Çev.: Taner Timur. - İst., Türk Siyasî İlimler Derneği. VIII-109 s., 5 lira. (Siyasî İlimler Serisi: 4).

TÜMER (Alb. Sabri). - *Amerika'nın Keşfinde Türkler*, deneme. Ankara, Yazar: Kara Harboku Topografya Başöğretmeni, 1961. 110 s., haritalı, 6 lira.

Türk Hukuk Ansiklopedisi. 1-2. ciltler. - Ankara, Balkanoğlu Matbaası. Fasıkülü 10 lira. (3 yılda 20 ciltte tamamlanacaktır).

ULUNAY (M. Refi Cevad). - *İhtisam Diyarı Hindistan*. - İst., R. Zaimler Yayınevi. 285 s., resimli, 10 lira.

UYGUR (Nermi). - *Felsefenin Çağrısı*. - İst., Edebiyat Fakültesi. VII-195 s., 12 lira. (İst., Ünl. Edebiyat Fakültesi Yayınları: 964).

VALENTİN (Erich). - *Büyük Bestecilerden Küçük Portreler*. Çev.: Eduard Zuckmayer. İst., Milli Eğitim Basımevi, 85 s., portrelli, 225 krg. (Öğretmen Kitapları: 83).

İÇİNDEKİLER

1962 ye Toplu Bir Bakış (Yaşar Nabl)	5	<i>Benekay</i> , Yahya	129
1962 de SANAT HAYATI		<i>Berk</i> , İlhan	131
1962 de Şiirimiz (Behçet Necatigil)	17	<i>Cansever</i> , Edip	132
1962 de Roman ve Hikâye- miz (Tahir Alangu)	27	<i>Çağlar</i> , Behçet Kemal	135
1962 de Dil Çalışmaları (S. N. Özerdim)	57	<i>Çongur</i> , H. Rıdvan	136
1962 de Plâstik Sanatlar (Cemal Tollu)	63	<i>Damar</i> , Arif	137
Tatbiki Güzel Sanatlar (Mustafa Asher)	70	<i>Dizdaroğlu</i> , Hikmet	138
1962 de Dünya Sineması (Çetin A. Özkırım)	74	<i>Duru</i> , Orhan	139
1962 de Türk Sineması (T. Kakinç)	80	<i>Ercin</i> , Melih	140
1962 de Tiyatro (Yıldırım Keskin)	87	<i>Güvemli</i> , Zahir	141
1962 de Musiki Çalışmaları (Faruk Yener)	95	<i>Hacıhasanoğlu</i> , Muzaffer	141
SORUŞTURMAMIZ		<i>Halıcı</i> , Feyzi	144
<i>Akahn</i> , L. Sami	109	<i>Hızlan</i> , Doğan	145
<i>Akay</i> , İhsan	111	<i>Kansu</i> , Ceyhun Atuf	148
<i>Akgiln</i> , Nahit Ulvi	112	<i>Kocagöz</i> , Samim	150
<i>And</i> , Metin	113	<i>Körükçü</i> , Muhtar	152
<i>Anday</i> , Melih Cevdet	116	<i>Mutluay</i> , Rauf	155
<i>Apaydın</i> , Talip	118	<i>Özerdim</i> , Sami N.	156
<i>Arpud</i> , Burhan	120	<i>Özül</i> , Demir	157
<i>Asher</i> , Mustafa	121	<i>Özyalçın</i> , Adnan	159
<i>Başıyıl</i> , Ahmet	122	<i>Seyda</i> , Mehmet	161
<i>Balaban</i> , Memduh	123	<i>Sezgin</i> , Sancar	163
<i>Başarın</i> , Mehmet	125	<i>Tanyol</i> , Cahit	164
<i>Baydar</i> , Mustafa	126	<i>Tarcan</i> , Mesut	168
		<i>Tarus</i> , İlhan	169
		<i>Uyguner</i> , Muzaffer	170
		<i>Yasın</i> , Özker	172
		ŞİİRLER	
		<i>Acar</i> , Doğan	177
		<i>Akahn</i> , Sami L.	178
		<i>Akın</i> , Cemal	181
		<i>Akgiln</i> , Nahit Ulvi	181
		<i>Akyıl</i> , Mansur	182
		<i>Alptekin</i> , M.	183

Altıntaş, Günel .	183	Bryaşor, Süreyya	221
Altınsek, Ahmet	184	Bskin, Nesim	222
Aral, Ayhan	184	Buren, Ergun	223
Ardaş, Adnan	185	Oeçer, İlhan	224
Aröz, Yetkin	191	Gör, Sitki Salih	226
Asna, Alâeddin	191	Güleyüz, Dıcan	227
Atmaca, Cevdet	192	Hakkı, Rusen .	227
Aybar, Yılmaz	193	Haymet, Mehmet	228
Bakın, Muhittin	193	Hünalp, Ayhan .	229
Bayarın . .	194	İncebayraktar, Özbek	229
Batu, Belâhattin	196	İncioğlu, Erol .	230
Bayrakçı, Refik	196	İzmirli, Mübeccel	231
Benekay, Yahya	197	Karabuğa, Tamer	232
Benice, Macit	198	Karabulut, Timur	233
Berker, Gündüz	199	Karakan, Hüseyin	233
Berköz Egemen	200	Karakoç, Bahattin	234
Beyhan, Ali İhsan	201	Karakoç, Ertuğrul	236
Bilen, Rüstem	202	Karaz, Nursen	237
Bulut, Recep	202	Kemal, Kâmil	238
Burdurcu, İbrahim Zeki	203	Kırdar, Ayhan	238
Büklülmez, Muzaffer	204	Koç, Kemalettin	240
Büyüktunçay, Atilla	205	Kökliçiller, Ahmet	241
Çandır, Şahin	206	Kuruca, Zeki	242
Çeylan, Faik Sabri	207	Mavi, Nesrin	243
Çiğzoğlu, Gürol	208	Minnetoğlu, İbrahim	244
Çaykırı, Arif	208	Obruk, Cahit	246
Çömert, Bedrettin	210	Oğuzbaşı, Turhan R.	246
Çopa, Şükran . .	211	Onur, Okan	247
Çiçci, Abdullah Edip	212	Ortaç, Tülây	248
Demirbaş, Fikret	213	Önalp, Mehmet	248
Demiray, M. Güner	213	Önem, Yüksel	249
DU, Şevim	214	Önez, Mustafa	250
DU, Şahinkaya	215	Özbek, Orhan	251
Enkoş, Mustafa	215	Özgülven, Özgül	252
Erçin, Melih	216	Özot, Ahmet S.	253
Erdoğan, Melis	217	Özyürek, Nurettin	254
Ergün, Yavuz . .	218	Poyraz, Mehrizat	256
Ergülen, Abdullah Rıza	218	Saklıoğlu, Mehmet	257
Erkendir, Kâzım	219	Sarar, İsmail Ali	257
Erman, Nüzhet	220	Sarı, M. Şükrü	260
Ertugay, M. Celâl	221	Sarıoğlu, İkna	260

<i>Sarıkahya</i> , Teoman	261	<i>Yağcıoğlu</i> , Halim	292
<i>Sarkılar</i> , Mustafa	261	<i>Yardım</i> , Osman	293
<i>Sezer</i> , İsmet	262	<i>Yaşar</i> , Ümit	294
<i>Sezer</i> , Sennur	263	<i>Yavaş</i> , İ. Rıfki	295
<i>Sezgin</i> , Fikret	264	<i>Yığıtler</i> , H. Zekâî	296
<i>Solak</i> , Mehmet Âdem	265	<i>Yönel</i> , Selçuk	296
<i>Solak</i> , İsmet Uluğ	266	<i>Yücel</i> , Turgut	296
<i>Sözer</i> , Ersan	266	<i>Zengin</i> , Coşkun	298
<i>Sünter</i> , Muhtegem	267	<i>Zeren</i> , M. Şazi	298
<i>Şenâl</i> , Sabih	267		
<i>Şener</i> , M. Ertuğrul	269	DÜNYA ŞİİRİNDEN	
<i>Şentürk</i> , Ahmet Tufan	269	<i>Japon</i> , Nonagase Masao	300
<i>Şimşek</i> , Hasan	270	<i>Kore</i> , Nam Gi Ho	303
<i>Tarhan</i> , Nuri	271	<i>Çin</i> , Chang Chi	304
<i>Tarcan</i> , Mesut	271	<i>Hint</i> , Bn. Sarojini Naidu	307
<i>Taşkent</i> , Alev	272	<i>Acem</i> , Hafız-ı Şirazi	308
<i>Teoman</i> , Ali	272	<i>Arap</i> , Aba'l Atahija	309
<i>Timur</i> , İ. Hakkı	273	<i>Yunan</i> , Autemedon	309
<i>Tunalıoğlu</i> , Baha Galip	276	<i>İspanyol</i> , J. Ramon Jimenez	310
<i>Tümerkan</i> , Cavidan	276	<i>Portekiz</i> , Gil Vicente	310
<i>Türkay</i> , Osman	277	<i>Alman</i> , Heinrich Heine	311
<i>Türkuğur</i> , Müveddet	279	<i>İngiliz</i> , Anonim	311
<i>Tüzcet</i> , Yaman	279	<i>Amerikan</i> , Anonim	312
<i>Uçarı</i> ,ERCÜMENT	280		
<i>Uçkan</i> , Nevzat	280	HİKAYELER	
<i>Uçkan</i> , H. Vasfi	280	<i>Aşçı</i> , Abdullah	327
<i>Utkan</i> , Nedret	281	<i>Alpsal</i> , Aysel	319
<i>Uysal</i> , Ahmet	281	<i>Ay</i> , Behzat	334
<i>Uysal</i> , Halil	282	<i>Balaban</i> , Memduh	338
<i>Uz</i> , Mustafa	283	<i>Benekay</i> , Yahya	344
<i>Ünal</i> , Kâmil Kemal	283	<i>Çorbacıoğlu</i> , F. Hayati	351
<i>Ünlü</i> , Semsettin	284	<i>Dağcı</i> , Cengiz	359
<i>Ünsal</i> , Abdüllâtîf M.	286	<i>Demirseren</i> , Bedli	362
<i>Üstek</i> , İsmet	287	<i>Dursun</i> , K. Tarık	371
<i>Üstün</i> , E. Falk	287	<i>Erus</i> , Ö. Ercan	375
<i>Üstün</i> , Hilmi	288	<i>Erengin</i> , Ertan	380
<i>Veziroğlu</i> , İlder	288	<i>Güven</i> , Özcan	384
<i>Vural</i> , Erdoğan	291	<i>Hünalp</i> , Ayhan	387

<i>Gülzel, Mustafa</i>	389	<i>Cansever, Edip</i>	482
<i>Kürnek, Cavit</i>	393	<i>Damar, Arif</i>	483
<i>Naci, Doğan</i>	402	<i>Duru, Orhan</i>	489
<i>Özsoy, N. Rasim</i>	405	<i>Hacıhasanoğlu, Muzaffer</i>	484
<i>Özyalçın, Adnan</i>	408	<i>Hızlan, Doğan</i>	484
<i>Sabit, Selim</i>	412	<i>İzmirli, Mübeccel</i>	485
<i>Seyda, Mehmet</i>	415	<i>İncioğlu, Erol</i>	485
<i>Şipal, Kâmuran</i>	430	<i>K. Tarık Dursun</i>	486
<i>Taruz, İlhan</i>	438	<i>Kocagöz, Samim</i>	486
<i>Timur, İ. Hakkı</i>	444	<i>Mutluay, Rauf</i>	487
<i>Tok, Perihan</i>	450	<i>Naci, Doğan</i>	487
<i>Tunahgil, Baha Galip</i>	453	<i>Necatigil, Behçet</i>	489
<i>Turanalp, Gültekin</i>	456	<i>Öneş, Mustafa</i>	488
<i>Üner, Tanju</i>	460	<i>Özül, Demir</i>	489
<i>Üretürk, Vedat</i>	464	<i>Özyalçın, Adnan</i>	489
<i>Yalçın, Bahattin</i>	468	<i>Poyraz, Mehrizat</i>	490
<i>Yavaş, İ. Rifki</i>	472	<i>Sarı, M. Şükrü</i>	490

KISA BİYOGRAFYALAR

<i>Alptekin, M.</i>	479	<i>Sezgin, Sancar</i>	491
<i>And, Metin</i>	479	<i>Şipal, Kâmuran</i>	491
<i>Anday, Melih Cevdet</i>	480	<i>Taruz, İlhan</i>	492
<i>Arpad, Burhan</i>	480	<i>Tırkuşur, Müveddet</i>	492
<i>Baydar, Mustafa</i>	481	<i>Dünya ediplerinin doğum</i>	
<i>Berk, İlhan</i>	482	<i>ölüm tarihleri</i>	493
		<i>1962 nin kitapları</i>	494
		<i>İçindekiler</i>	511



Her yılbaşında yayınlanan Varlık Yıllıklarının dördüncü sayısı elinizdedir. Yıllığımızın değerce bundan öncekilerden geri kalmaması için elimizden geleni yaptığımızı söyleyebiliriz.

1950 den 1959 a kadar her yıl çıkmış olan Yeni Şiirler ve Yeni Hikâyeler kitaplarımızı, daha geniş ölçülerde içine alan bu Yıllığımızda birçok yenilikler de ayrıca yer almaktadır. Toplu soruşturmamızda, yurt yönetimi ve sanat durumumuz bakımından çok önemli 4 soruya verilen dikkate değer karşılıkları okuyacaksınız.

Bundan başka bu sayıda yazıları olanların biyografyalarını, dünya yazarları listesini, birçok desen ve resimler bulacaksınız. Bu sayımızın da yüzümüzü kara kırmıyacağını umuyoruz.

Teşekkür ederiz.